युवां हवन्त उभयास आजिष्विन्द्रं च वस्वो वरुणं च सातये।
यत्र राजभिर्दशभिर्निबाधितं प्र सुदासमावतं तृत्सुभिः सह ॥६॥

हे इन्द्र र वरुणदेव ! युद्धका समयमा सुदास र तृत्सु दुवै जना धन प्राप्तिका कामनाले तिमीहरू दुवैलाई आह्वान गर्दछन्। यस युद्धमा दस राजाहरूबाट पीडित सुदासलाई तृत्सुसहित तिमीहरूले रक्षा गऱ्यौ।

दश राजानः समिता अयज्यवः सुदासमिन्द्रावरुणा न युयुधुः।
सत्या नृणामद्मसदामुपस्तुतिर्देवा एषामभवन्देवहूतिषु ॥७॥

हे इन्द्र र वरुणदेव ! तिमीहरू दुवैका संरक्षणमा रहने सुदास राजालाई यज्ञविहीन दस राजाले मिलेर पनि परास्त गर्न सकेनन्। हवि दान गर्नेका स्तोत्र र पाठ सफल भए। उनका यज्ञमा सबै देवताहरू उपस्थित थिए।

दाशराज्ञे परियत्ताय विश्वतः सुदास इन्द्रावरुणावशिक्षतम्।
श्वित्यञ्चो यत्र नमसा कपर्दिनो धिया धीवन्तो असपन्त तृत्सवः ॥८॥

हे इन्द्र र वरुणदेव ! दस जना राजाले मिलेर सुदासलाई चारै तिरबाट छेके। त्यस बेला तिमीहरूले बल प्रदान गरेर उनको रक्षा गरेका थियौ। किनभने त्यस देशमा निर्मल जटाधारी, ज्ञानी, तृत्सुहरू नमस्कारपूर्वक यज्ञकर्मको आचरण गर्दछन्।

वृत्राण्यन्यः समिथेषु जिघ्नते व्रतान्यन्यो अभि रक्षते सदा।
हवामहे वां वृषणा सुवृक्तिभिरस्मे इन्द्रावरुणा शर्म यच्छतम् ॥९॥

हे इन्द्र र वरुणदेव ! तिमीहरूमध्ये इन्द्रदेव सङ्ग्राममा शत्रुसंहारक हौ र वरुणदेव सधैँ सत्कर्मका रक्षक हौ। अभीष्ट कामनाको वर्षा गराउने तिमीहरू दुवैलाई हामी स्तुतिले आह्वान गर्दछौँ। हामीलाई सुखी बनाओ।

अस्मे इन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा द्युम्नं यच्छन्तु महि शर्म सप्रथः।
अवध्रं ज्योतिरदितेर्ऋतावृधो देवस्य श्लोकं सवितुर्मनामहे ॥१०॥

इन्द्रदेव, वरुणदेव, मित्रदेव र अर्यमादेवले हामीलाई विशाल आवास, तेजस्वी धन र सुख प्रदान गरुन्। यज्ञ बढाउने अदिति देवीका तेजले हाम्रो पालन गरोस्। हामी सबै सवितादेवलाई स्तुति गर्दछौँ।

[सूक्त – ८४]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। देवता – इन्द्रावरुण। छन्द – त्रिष्टुप्।

आ वां राजानावध्वरे ववृत्यां हव्येभिरिन्द्रावरुणा नमोभिः।
प्र वां घृताची बाह्वोर्दधाना परि त्मना विषुरूपा जिगाति ॥१॥

हे इन्द्र र वरुणदेव ! स्तुति र आहुतिले यज्ञमा तिमीहरू दुवैलाई बोलाउँछौँ। हातमा धारण गरेका विविध हवि र घिउले भरिएको जुहू पात्र स्वयं तिमीहरूतिर आउँछ।

युवो राष्ट्रं बृहदिन्वति द्यौर्यौ सेतृभिररज्जुभिः सिनीथः।
परि नो हेडो वरुणस्य वृज्या उरुं न इन्द्रः कृणवदु लोकम् ॥२॥

हे इन्द्र र वरुणदेव ! तिमीहरूको द्युलोकरूपी विशाल राष्ट्रले सबैलाई प्रसन्न गराउँछ। तिमीहरू डोरीविनाका बन्धनले पापीलाई बाँधिदेओ। वरुणदेवले हामीलाई सुरक्षित राखेर अन्य दुष्टमाथि क्रोध गरुन् र इन्द्रदेव हाम्रा लागि क्षेत्रको विस्तार गरुन्।

कृतं नो यज्ञं विदथेषु चारुं कृतं ब्रह्माणि सूरिषु प्रशस्ता।
उपो रयिर्देवजूतो न एतु प्र णः स्पार्हाभिरूतिभिस्तिरेतम् ॥३॥

हे इन्द्र र वरुणदेव ! तिमीहरू हाम्रा घरको यज्ञ उत्तम बनाइदेओ र स्तोतालाई प्रशंसित बनाओ। देवताद्वारा प्रेरित धन हामीलाई प्राप्त होस्। प्रशंसनीय रक्षण साधनले उनीहरूले हाम्रो वृद्धि गरून्।

अस्मे इन्द्रावरुणा विश्ववारं रयिं धत्तं वसुमन्तं पुरुक्षुम्।
प्र य आदित्यो अनृता मिनात्यमिता शूरो दयते वसूनि ॥४॥

हे इन्द्र र वरुणदेव ! हामी सबैका लागि राम्रो घर, अन्न र धन प्रदान गर। आदित्यले असत्य नष्ट गर्छन्, उनै देवताले पराक्रमीलाई धनी बनाउँछन्।

इयमिन्द्रं वरुणमष्ट मे गीः प्रावत्तोके तनये तूतुजाना।
सुरत्नासो देववीतिं गमेम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥५॥

इन्द्र र वरुणदेवसम्म हाम्रो स्तुति पुगोस् र तिनले पुत्रपौत्रादिसहित हाम्रो रक्षा गरुन्। हामी श्रेष्ठ रत्नले सम्पन्न भएर सात कर्मरूपी यज्ञ गरौँ। उनीहरू आफ्ना कल्याणकारी संरक्षक शक्तिले हाम्रो पालन गरुन्।

[सूक्त - ८५]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** – इन्द्रावरुण। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

पुनीषे वामरक्षसं मनीषां सोममिन्द्राय वरुणाय जुह्वत्।
घृतप्रतीकामुषसं न देवीं ता नो यामन्नुरुष्यतामभीके ॥१॥

हे इन्द्र र वरुणदेव ! तिमीहरू दुवैको अराक्षसी बुद्धिको विचारलाई हामी वसिष्ठहरू उषादेवीले जस्तै पवित्र गराउँछौँ। तेजस्वी स्तुति र सोमको आहुतिले तिमीहरू दुवैलाई प्रसन्न गर्दछौँ। हामीलाई तिमीहरू सङ्ग्राममा रक्षा गर।

स्पर्धन्ते वा उ देवहूये अत्र येषु ध्वजेषु दिद्यवः पतन्ति।
युवं ताँ इन्द्रावरुणावमित्रान्हतं पराचः शर्वा विषूचः ॥२॥

शत्रु पक्ष र हाम्रा पक्षका वीरको परस्पर स्पर्द्धा भएका युद्धमा ध्वजामाथि पनि शस्त्र प्रहार हुन्छन्। हे इन्द्र र वरुणदेव ! तिमीहरू दुवै हिंस्रक आयुधले शत्रु नाश गर।

आपश्चिद्धि स्वयशसः सदःसु देवीरिन्द्रं वरुणं देवता धुः।
कृष्टीरन्यो धारयति प्रविक्ता वृत्राण्यन्यो अप्रतीनि हन्ति ॥३॥

यज्ञगृहमा तेजस्वी भएर इन्द्र र वरुण आदि देवताले दिव्य सोम धारण गरिएका छन्। वरुणदेव प्रजालाई छुट्टाछुट्टै धारण गर्दछन् र इन्द्रदेव अजेय शत्रु पनि नाश गर्दछन्।

स सुक्रतुर्ऋतचिदस्तु होता य आदित्य शवसा वां नमस्वान्।
आववर्तदवसे वां हविष्मानसदित्स सुविताय प्रयस्वान् ॥४॥

हे अदितिका पुत्रहरू हो ! तिमीहरू यज्ञको विधि राम्रोसित जान्दछौँ। नमस्कार गर्दै सेवा गर्नेहरू हविष्यान्नले आहुति प्रदान गर्नका लागि आह्वान गर्दछन्। तिनले अन्नसँगै उत्तम फल प्राप्त गर्दछन्।

इयमिन्द्रं वरुणमष्ट मे गीः प्रावत्तोके तनये तूतुजाना।
सुरत्नासो देववीतिं गमेम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥५॥

इन्द्र र वरुणदेवसम्म हाम्रो स्तुति पुगोस् र तिनले पुत्रपौत्रादिसहित हाम्रो रक्षा गरुन्। हामी श्रेष्ठ रत्नले सम्पन्न भएर सात कर्मरूपी यज्ञ गरौँ। उनीहरू आफ्ना कल्याणकारी संरक्षक शक्तिले हाम्रो पालन गरुन्।

[सूक्त - ८६]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** – वरुण। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

धीरा त्वस्य महिना जनूंषि वि यस्तस्तम्भ रोदसी चिदुर्वी।
प्र नाकमृष्वं नुनुदे बृहन्तं द्विता नक्षत्रं पप्रथच्च भूम ॥१॥

यी धैर्यवान् वरुणदेवको जन्म महिमायुक्त छ। यिनै देवताले विस्तृत द्यावापृथिवीलाई स्थिर गराएका हुन्। यी दिनमा सूर्य र रातमा नक्षत्रलाई प्रेरित गर्दछन्। यिनै देवताले भूमिलाई विस्तृत गराएका हुन्।

उत स्वया तन्वा३ सं वदे तत्कदा न्व१न्तर्वरुणे भुवानि।
किं मे हव्यमहृणानो जुषेत कदा मृळीकं सुमना अभि ख्यम् ॥२॥

के हामी यसै शरीरका साथ वरुणदेवसित कुरा गर्छौं ? वरुणदेव कहिले हामीसित होलान् ? हाम्रो आहुति वरुणदेव शान्तिपूर्वक स्वीकार गर्लान् ? हामी कहिले असल विचारवान् भएर वरुणदेवको दर्शन गरौँला ?

पृच्छे तदेनो वरुण दिदृक्षूपो एमि चिकितुषो विपृच्छम्।
समानमिन्मे कवयश्चिदाहुरयं ह तुभ्यं वरुणो हृणीते ॥३॥

हे वरुणदेव ! हामीले विभिन्न विद्वान्हरूसित सोध्दा उनीहरूले वरुणदेव रिसाएका छन् भने। त्यसरी रिसाउनुको कारण तिमीसितै हामी सोध्छौँ।

किमाग आस वरुण ज्येष्ठं यत्स्तोतारं जिघांससि सखायम्।
प्र तन्मे वोचो दूडभ स्वधावोऽव त्वानेना नमसा तुर इयाम् ॥४॥

हे वरुणदेव ! हामीले के बिराम गरेका छौँ र तिमी आफ्नो मित्र स्तोतालाई मार्दछौ ? हे जित्न नसकिने तेजस्वी वरुणदेव ! हामीले गरेको पाप भनिदेऊ। त्यसको प्रायश्चित्त गरेर तिमीलाई फेरि हामी भेटौँ।

वि द्रुग्धानि पित्र्या सृजा नोऽव या वयं चकृमा तनूभिः।
अव राजन्पशुतृपं न तायुं सृजा वत्सं न दाम्नो वसिष्ठम् ॥५॥

हे वरुणदेव ! हामी आफैँले गरेका र वंशमा भएका पाप तिमी मेटाइदेऊ। हे राजन् ! हे वरुणदेव ! चोरले प्रायश्चित्तस्वरूप पशुलाई घाँस खुवाएर, उनलाई सन्तुष्ट पारेपछि बाँधेको बाछो फुक्का भएझैँ चोरीका पापबाट मुक्त हुन्छ। हामीलाई पनि त्यसरी नै तिमी पापबाट मुक्त गराऊ।

न स स्वो दक्षो वरुण ध्रुतिः सा सुरा मन्युर्विभीदको अचित्तिः।
अस्ति ज्यायान्कनीयस उपारे स्वप्नश्चनेदनृतस्य प्रयोता ॥६॥

त्यस्तो पाप आफ्नै दोषबाट हुँदैन, बरु मदिरापान, रिस, जुवा र अज्ञानताले उत्पन्न हुन्छ। पापका क्षेत्रमा ज्यादा जानकार व्यक्तिले थोरै ज्ञान भएकालाई फँसाउँछ। त्यस्ता व्यक्तिको बानी बिग्रनाले सपनामा पनि पाप गर्नमै लागेका हुन्छ।

अरं दासो न मीळ्हुषे कराण्यहं देवाय भूर्णयेऽनागाः।
अचेतयदचितो देवो अर्यो गृत्सं राये कवितरो जुनाति ॥७॥

हे कामना पूरा गराउने वरुणदेव ! हामी निष्पाप भएपछि तिम्रो भक्ति गर्दछौँ। हामी अज्ञानीलाई ज्ञान प्रदान गर। हे ज्ञानी वरुणदेव ! स्तोतालाई धनतर्फ प्रेरित गर।

अयं सु तुभ्यं वरुण स्वधावो हृदि स्तोम उपश्रितश्चिदस्तु।
शं नः क्षेमे शमु योगे नो अस्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥८॥

हे अन्नवान् वरुणदेव ! हाम्रा यस स्तोत्रले तिम्रा हृदयमा स्थान पाओस्। तिमी प्रसन्न भएर हाम्रो क्षेत्र र उपलब्धि कल्याणकारी बनाऊ। तिमी आफ्ना कल्याणकारी रक्षण साधनले सधैँ हाम्रो पालन गर।

[सूक्त – ८७]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** – वरुण। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

रदत्पथो वरुणः सूर्याय प्रार्णांसि समुद्रिया नदीनाम्।
सर्गो न सृष्टो अर्वतीर्ऋतायञ्चकार महीरवनीरहभ्यः ॥१॥

वरुणदेवले सूर्यदेवका लागि मार्ग निर्धारण गरिदिएका छन्। समुद्रमा पुग्ने नदीलाई जलले भरिदिएका छन्। गतिशील फुर्तिला अश्व पानी बगेका नदीतर्फ गएझैँ जान्छन्। द्रुतगामी सूर्यले रातलाई दिनबाट अलग्याएका छन्।

आत्मा ते वातो रज आ नवीनोत्पशुर्न भूर्णिर्यवसे ससवान्।
अन्तर्मही बृहती रोदसीमे विश्वा ते धाम वरुण प्रियाणि ॥२॥

हे वरुणदेव ! वायु तिम्रो आत्मा हो। यस वायुले जल चारैतिर पठाउँछ। घाँस खाएर पशु अन्न उत्पादक भएझैँ संसारका पोषक वायु पनि त्यस्तै छन्। हे वरुणदेव ! महान् र विशाल द्यावापृथिवीका मध्य भागमा तिम्रा सबै ठाउँहरू लोकप्रिय छन्।

परि स्पशो वरुणस्य स्मदिष्टा उभे पश्यन्ति रोदसी सुमेके।
ऋतावानः कवयो यज्ञधीराः प्रचेतसो य इषयन्त मन्म ॥३॥

वरुणदेवका सबै अनुचरहरू प्रशंसनीय गति भएका छन्। उनी सुन्दर रूपमा रहेका द्यावापृथिवीको निरीक्षण गर्दछन्। उनी सत्कर्म गर्ने, यज्ञ गर्ने र प्रज्ञावान् ऋषिहरूका स्तोत्र निरीक्षण गर्दै लक्ष्यसम्म पुऱ्याउँछन्।

उवाच मे वरुणो मेधिराय त्रिः सप्त नामाघ्न्या बिभर्ति।
विद्वान्पदस्य गुह्या न वोचद्युगाय विप्र उपराय शिक्षन् ॥४॥

गाईका तीन गुना सात भेदका नाम हुन्छन् भन्ने गुप्त कुरो नजिकै आएर मजस्ता मेधावी शिष्यलाई शिक्षा दिँदै वरुणदेवले प्रकट गरेका छन्।

तिस्रो द्यावो निहिता अन्तरस्मिन्तिस्रो भूमीरुपराः षड्विधानाः ।
गृत्सो राजा वरुणश्चक्र एतं दिवि प्रेङ्खं हिरण्ययं शुभे कम् ॥५॥

वरुणदेवका क्षेत्रभित्र द्युलोक र भूलोकका भागहरू पनि तीनतीन विभागमै छन्। यी छ प्रकार विभागहरू भनेका छ ऋतुहरू पनि हुन्। वरुण राजाले स्वर्णजस्तै वर्ण भएका सूर्यदेवलाई द्युलोकमा सबैको हितको रक्षा गर्नका लागि दीप्तिमान् बनाएका हुन्।

अव सिन्धुं वरुणो द्यौरिव स्थाद् द्रप्सो न श्वेतो मृगस्तुविष्मान् ।
गम्भीरशंसो रजसो विमानः सुपारक्षत्रः सतो अस्य राजा ॥६॥

वरुणदेवले आकाशजस्तै समुद्रको स्थापना गरे। वरुणदेव सोमरसजस्तै छन्, शुभ्र वर्णका गौरमृगजस्तै बलवान् छन्। उनी आफ्ना अति प्रशंसनीय बलले अन्तरिक्षको निर्माण गर्ने, दुःखबाट पार लगाउने एक मात्र राजा हुन्।

यो मृडयाति चक्रुषे चिदागो वयं स्याम वरुणे अनागाः ।
अनु व्रतान्यदितेर्ऋधन्तो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥७॥

वरुणदेव पापीलाई पनि प्रायश्चित्त गर्दा क्षमा गरेर सुख प्रदान गर्दछन्। उनै धनवान् वरुणदेवका नियम क्रमअनुसार संवर्द्धन गरेर निष्पाप हुँदै हामी उनैसित निकट गरौं। ती वरुणदेवले सधैं कल्याणकारी साधनद्वारा हाम्रो पालन गरुन्।

[सूक्त - ८८]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। देवता - वरुण। छन्द – त्रिष्टुप्।

प्र शुन्ध्युवं वरुणाय प्रेष्ठां मतिं वसिष्ठ मीढ्हुषे भरस्व ।
य ईमर्वाञ्चं करते यजत्रं सहस्रामघं वृषणं बृहन्तम् ॥१॥

हे वसिष्ठ ! कामना पूर्ति गर्ने वरुणदेवका निम्ति शुद्ध र प्रिय स्तुति गर। वरुणदेव महान्, धनवान्, बलवान् र यजन गर्ने खालका छन्। वरुणदेवका कृपाले सूर्यदेव हाम्रा लागि प्रकट हुन्छन्।

अधा न्वस्य सन्दृशं जगन्वानग्नेरनीकं वरुणस्य मंसि ।
स्व१र्यदश्मन्नधिपा उ अन्धोऽभि मा वपुर्दृशये निनीयात् ॥२॥

सुन्दर पत्थरबाट निस्केको सोमरस वरुणदेवले प्रचुर मात्रामा पान गरेका बेला आफ्नो सुन्दर स्वरूप हामीलाई दर्शन गराउँछन्। हामी वरुणदेवका सुन्दर रूपको दर्शन गरेर अग्निदेवका ज्वालाको स्तुति गर्दछौं।

आ यद्रुहाव वरुणश्च नावं प्र यत्समुद्रमीरयाव मध्यम् ।
अधि यदपां स्नुभिश्चराव प्र प्रेङ्ख ईङ्खयावहै शुभे कम् ॥३॥

हामी नौकामा वरुणदेवसँगै बस्यौं। नौका समुद्रमा चलाइयो र अन्य नौकासँग सागरमा विचरण गर्‍यो। त्यस बेला हामीले हितकारी झुलामा झुलेझैँ क्रीडाको आनन्द पायौं।

वसिष्ठं ह वरुणो नाव्याधादृषिं चकार स्वपा महोभिः ।
स्तोतारं विप्रः सुदिनत्वे अह्नां यान्नु द्यावस्ततनन्यादुषासः ॥४॥

मेधावी वरुणदेवले आफ्ना सामर्थ्यले वसिष्ठलाई नौकामा चढाए, दिन र रात्रिलाई विस्तार गरेर स्तोता विप्र वसिष्ठ शुभ दिनमा ऋषि बनाइए।

क्व१ त्यानि नौ सख्या बभूवुः सचावहे यदवृकं पुरा चित् ।
बृहन्तं मानं वरुण स्वधावः सहस्रद्वारं जगमा गृहं ते ॥५॥

हे वरुणदेव ! तिम्रो र हाम्रो मित्रता कहाँ भएको थियो ? उहिलेको हिंसारहित मित्रता हामी निर्वाह गर्दै छौं। हे अन्नवान् वरुणदेव ! हामी तिम्रा विशाल परिमाण भएका र सहस्र द्वार भएका घरमा जानेछौं।

य आपिर्नित्यो वरुण प्रियः सन्त्वामागांसि कृणवत्सखा ते ।
मा त एनस्वन्तो यक्षिन् भुजेम यन्धि ष्मा विप्रः स्तुवते वरूथम् ॥६॥

हे वरुणदेव ! तिम्रा नित्य प्रिय बन्धु वसिष्ठले उहिले तिमीप्रति अपराध गरेका थिए, तर तिनी पनि तिम्रै मित्र हुन्। हे पूजनीय वरुणदेव ! हामी तिम्रै हौं, त्यसैले हामीलाई पापमुक्त गरेर उत्तम सुखदायी आवास प्रदान गर।

ध्रुवासु त्वासु क्षितिषु क्षियन्तो व्यस्मत् पाशं वरुणो मुमोचत्।
अवो वन्वाना अदितेरुपस्थाद्यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥७॥

हे वरुणदेव ! स्थायी भूप्रदेशमा रहँदै हामी तिम्रो स्तुति गर्दछौँ। हामीलाई बन्धनबाट छुटाऊ। हामी अखण्ड सामर्थ्ययुक्त वरुणसित रक्षाको कामना गर्दछौँ। कल्याणकारी साधनले हाम्रो सुरक्षा गर।

[सूक्त – ८९]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** – वरुण। **छन्द** – गायत्री जगती।

मो षु वरुण मृन्मयं गृहं राजन्नहं गमम्। मृळा सुक्षत्र मृळय ॥१॥

हे राजा वरुणदेव ! म सुन्दर घरमा बस्न पाऊँ, माटोमा होइन। सुन्दर धनले सम्पन्न वरुणदेवले हामीलाई सुखी बनाऊन्।

यदेमि प्रस्फुरन्निव दृतिर्न ध्मातो अद्रिवः। मृळा सुक्षत्र मृळय ॥२॥

हे बलियो किल्लामा रहने देवता ! हामी हावा भरिएको छालाको खलाँतीझैँ चल्दछौँ। त्यसैले हे सुन्दर धन भएका देवता ! हामीलाई सुखी बनाऊ।

क्रत्वः समह दीनता प्रतीपं जगमा शुचे। मृळा सुक्षत्र मृळय ॥३॥

हे धनवान् र पवित्र वरुणदेव ! हामीले दीनता र असमर्थताका कारण श्रौतस्मार्त कर्मको अवहेलना गरेका छौँ, त्यसैले हामी दुःखी छौँ। हे श्रेष्ठ क्षत्रिय स्वभाव भएका वरुणदेव ! हामीलाई तिमी आनन्दित गराऊ।

अपां मध्ये तस्थिवांसं तृष्णाविदज्जरितारम्। मृळा सुक्षत्र मृळय ॥४॥

पानीको समुद्रमा रहेर पनि हामी तिर्खाएकै छौँ। हे क्षत्रिय बलले सम्पन्न तेज भएका देवता ! हामीलाई तिमी सुखी गराऊ, आनन्दित गराऊ।

यत्किं चेदं वरुण दैव्ये जनेऽभिद्रोहं मनुष्याश्चरामसि।
अचित्ती यत्तव धर्मा युयोपिम मा नस्तस्मादेनसो देव रीरिषः ॥५॥

हे वरुणदेव ! मानिसबाट देवसमूहप्रति जुन अपकार अज्ञानताका वा असावधानीबाट भयो, ती पापका कारण हामीलाई क्षीण हुन नदेऊ।

[सूक्त – ९०]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** – वायु इन्द्र। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

प्र वीरया शुचयो दद्रिरे वामध्वर्युभिर्मधुमन्तः सुतासः।
वह वायो नियुतो याह्यच्छा पिबा सुतस्यान्धसो मदाय ॥१॥

हे वायुदेव ! तिमी वीर छौ, त्यसैले तिमीलाई शुद्ध, मधुरतापूर्ण सोमरस अध्वर्युहरू प्रदान गर्दछन्। तिमी रथमा अश्व नियोजित गर, हामीनजिकै आऊ र यो अन्नरूपी सोमरस पान गर।

ईशानाय प्रहुतिं यस्त आनट् शुचिं सोमं शुचिपास्तुभ्यं वायो।
कृणोषि तं मर्त्येषु प्रशस्तं जातोजातो जायते वाज्यस्य ॥२॥

हे वायु ! तिमीलाई ईश्वरका रूपमा आहुति र पिउनका लागि शुद्ध सोमरस दिनेलाई मानिसहरूमा श्रेष्ठ बनाऊ। उसले सर्वत्र ऐश्वर्य र कीर्ति प्राप्त गरोस्।

राये नु यं जज्ञतू रोदसीमे राये देवी धिषणा धाति देवम्।
अध वायुं नियुतः सश्चत स्वा उत श्वेतं वसुधितिं निरेके ॥३॥

वायुदेवलाई द्यावापृथिवीले ऐश्वर्यका लागि उत्पन्न गरे, उनलाई प्रकाशस्वरुपिणी स्तुतिले धनका निमित्त धारण गर्दछिन्। ती वायुदेव अश्वमा आफ्ना धनहीन भक्तकहाँ तेजस्वी धन प्रदान गर्नका लागि जान्छन्।

उच्छन्नुषसः सुदिना अरिप्रा उरु ज्योतिर्विविदुर्दीध्यानाः।
गव्यं चिदूर्वमुशिजो वि वव्रुस्तेषामनु प्रदिवः सस्रुरापः ॥४॥

देवताहरूका लागि पापरहित उषा प्रकाशित भइन्। उनैले देदीप्यमान भएर विशिष्ट ज्योति प्राप्त गरेका छिन्। अङ्गिराहरूले गाईरूपी धन प्राप्त गरे र जलप्रवाहले उनको अनुसरण गरे।

ते सत्येन मनसा दीध्यानाः स्वेन युक्तासः क्रतुना वहन्ति।
इन्द्रवायू वीरवाहं रथं वामीशानयोरभि पृक्षः सचन्ते ॥५॥

हे इन्द्र र वायुदेव ! तिमीहरू ईश्वर हौ। यजमानहरू निष्पाप मनले आफ्ना स्तुतिका प्रभावले यज्ञमा तिमीहरूलाई बोलाउँछन्। सबै अन्नहरूले तिमीहरूको सेवा गर्दछन्।

ईशानासो ये दधते स्वर्णो गोभिरश्वेभिर्वसुभिर्हिरण्यैः ।
इन्द्रवायू सूरयो विश्वमायुरर्वद्भिर्वीरैः पृतनासु सह्युः ॥६॥

हे इन्द्र र वायुदेव ! हामीलाई गाई, अश्व र निवास आदि ऐश्वर्यले सुखी बनाउने सामर्थ्यवान् दाताले हाम्रो जीवन अश्व र वीरद्वारा शत्रुका बीचमा विजयी बनाउँछन्।

अर्वन्तो न श्रवसो भिक्षमाणा इन्द्रवायू सुष्टुतिभिर्वसिष्ठाः ।
वाजयन्तः स्ववसे हुवेम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥७॥

अश्वको जस्तै हवि वहन गर्ने बल प्राप्त होस् भनेर वसिष्ठहरू उत्तम स्तुतिद्वारा हाम्रो संरक्षण गर्नका लागि इन्द्र र वायुदेवलाई बोलाउँछन्। उनीहरूले सधैं कल्याणकारी साधनले हाम्रो रक्षा गरुन्।

[सूक्त - ९१]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - वायु इन्द्र। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

कुविदङ्ग नमसा ये वृधासः पुरा देवा अनवद्यास आसन्।
ते वायवे मनवे बाधितायावासयन्नुषसं सूर्येण ॥१॥

प्राचीन कालमा वृद्ध स्तोताहरू वायुदेवको प्रिय स्तुति गरेका कारण प्रशंसित भएका थिए। उनीहरू कष्ट पाएका दुःखी मानिसको कल्याणका लागि वायुदेवलाई हवि प्रदान गर्ने बेलामा सूर्यदेवसँगै उषाको पनि प्रार्थना गर्दथे।

उशन्ता दूता न दभाय गोपा मासश्च पाथः शरदश्च पूर्वीः ।
इन्द्रवायू सुष्टुतिर्वामियाना मार्डीकमीट्टे सुवितं च नव्यम् ॥२॥

हे रक्षा गर्ने इन्द्र र वायुदेव हो ! हामीलाई कष्ट नहुने गरी महिनौं वा वर्षौंसम्म तिमीहरू संरक्षण प्रदान गर। हाम्रो प्रार्थना सुनेर सुखदायक र सुविधाजनक धन प्रदान गर।

पीवोअन्नाँ रयिवृधः सुमेधाः श्वेतः सिषक्ति नियुतामभिश्रीः ।
ते वायवे समनसो वि तस्थुर्विश्वेन्नरः स्वपत्यानि चक्रुः ॥३॥

उत्तम मेधा भएका, आफ्ना घोडाका आश्रयदाता, श्वेतवर्णका वायुदेव प्रचुर अन्नका धनी समृद्धलाई सन्तुष्ट गराउँछन्। ती नेतृत्व क्षमता भएका मानिस पनि एकै किसिमको मनले वायुदेवलाई यज्ञले उपासना गर्दछन्। वायुदेवले नै सुन्दर प्रजाको निर्माण गरे।

यावत्तरस्तन्वो३ यावदोजो यावन्नरश्चक्षसा दीध्यानाः ।
शुचिं सोमं शुचिपा पातमस्मे इन्द्रवायू सदतं बर्हिरिदम् ॥४॥

हे इन्द्र र वायुदेव ! तिमीहरूका शरीरमा जति वेग र बल छ, जति नेतृत्वको क्षमताले सम्पन्न भएका व्यक्तिहरू प्रकट हुन्छन्, उसै रूपमा सोमपान गर। हे देवताहरू हो ! हाम्रा आसनमा बस र सोमपान गर।

नियुवाना नियुतः स्पार्हवीरा इन्द्रवायू सरथं यातमर्वाक् ।
इदं हि वां प्रभृतं मध्वो अग्रमध प्रीणाना वि मुमुक्तमस्मे ॥५॥

हे मन पराइने गरेका इन्द्र र वायुदेव हो ! तिमीहरू आफ्ना अश्व एउटै रथमा खटाएर हामीकहाँ आओ। यो मधुर सोमको मुख्य भाग तिमीहरूकै लागि हो। यसलाई ग्रहण गरेर हामीलाई पापमुक्त गराओ।

या वां शतं नियुतो याः सहस्रमिन्द्रवायू विश्ववाराः सचन्ते ।
आभिर्यातं सुविदत्राभिरर्वाक्पातं नरा प्रतिभृतस्य मध्वः ॥६॥

हे इन्द्र र वायुदेव ! तिमीहरूलाई सयौं अश्वले सेवा गरिरहेका छन्। सबैले स्वीकार गर्ने खालका हजारौं सङ्ख्याका अश्वले तिमीहरूको सेवा गरिरहेका छन्। असल धन प्रदान गर्ने उनै अश्वमा तिमीहरू हामीकहाँ आओ। हे नेतृत्व प्रदान गर्ने देवता हो ! तयार गरेर राखेको यो सोमरस तिमीहरू पान गर।

अर्वन्तो न श्रवसो भिक्षमाणा इन्द्रवायू सुष्टुतिभिर्वसिष्ठाः ।
वाजयन्तः स्ववसे हुवेम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥७॥

अश्वले जस्तै हवि वहन गर्ने बल प्राप्त गर्ने इच्छाले वसिष्ठहरू उत्तम स्तुतिद्वारा हाम्रो संरक्षण गर्नका लागि इन्द्र र वायुदेवलाई बोलाउँछन्। उनीहरू सधैं कल्याणकारी साधनले हाम्रो रक्षा गरुन्।

[सूक्त - ९२]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - वायु इन्द्र। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

आ वायो भूष शुचिपा उप नः सहस्रं ते नियुतो विश्ववार।
उपो ते अन्धो मद्यमयामि यस्य देव दधिषे पूर्वपेयम् ॥१॥

हे पवित्र सोमपान गर्ने वायुदेव ! तिमी सबैबाट स्वीकार गरिन्छौ। तिमीसित हजारौँ घोडा छन्। हामीकहाँ तिमी आऊ। तिमी पहिले जुन रस पान गर्दछौ, हामी तिम्रा लागि प्रसन्नतादायक त्यही सोमरस पात्रमा ल्याउँछौँ।

प्र सोता जीरो अध्वरेष्वस्थात् सोममिन्द्राय वायवे पिबध्यै।
प्र यद्वां अध्वो अग्रियं भरन्त्यध्वर्यवो देवयन्तः शचीभिः ॥२॥

सोमबाट रस निकाल्नेजस्तो असल काम गर्ने अध्वर्युहरूले यज्ञमा इन्द्र र वायुदेवले पिउनका लागि सोमरस राखेका छन्। हे इन्द्र र वायु ! देवत्व प्राप्तिको कामनाले यस यज्ञमा कर्मद्वारा तिम्रा लागि अध्वर्युहरूले सोमको अघिल्लो भाग राखेका छन्।

प्र याभिर्यासि दाश्वांसमच्छा नियुद्भिर्वायविष्टये दुरोणे।
नि नो रयिं सुभोजसं युवस्व नि वीरं गव्यमश्व्यं च राधः ॥३॥

हे वायु ! तिमी यज्ञस्थलमा हव्यदाताका अगाडि अश्व लिएर जसरी जान्छौ, उसरी नै हामीकहाँ आऊ र हामीलाई असल अन्नले युक्त धन प्रदान गर। वीर पुत्र, गाई, अश्व आदि अनेकौँ किसिमका ऐश्वर्य देऊ।

ये वायव इन्द्रमादनास आदेवासो नितोशनासो अर्यः।
घ्नन्तो वृत्राणि सूरिभिः ष्याम सासह्वांसो युधा नृभिरमित्रान् ॥४॥

स्तोताहरू इन्द्र र वायुको उपासना गर्दछन्। उनीहरू देवताको कृपा प्राप्त गरेर शत्रुविनाशक हुन्छन्। तिनका सहयोगले हामी पनि शत्रु दमन गर्नमा समर्थ होऔँ।

आ नो नियुद्भिः शतिनीभिरध्वरं सहस्रिणीभिरुप याहि यज्ञम्।
वायो अस्मिन्त्सवने मादयस्व यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥५॥

हे वायुदेव ! हाम्रा यस अहिंसक यज्ञमा तिमी आफ्ना सयौँ हजार अश्वका रथमा आऊ र सोमरस पिएर खुसी होऊ। तिमी कल्याणकारी धनले सधैँ हाम्रो रक्षा गर।

[सूक्त - ९३]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - इन्द्राग्नी। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

शुचिं नु स्तोमं नवजातमद्येन्द्राग्नि वृत्रहणा जुषेथाम्।
उभा हि वां सुहवा जोहवीमि ता वाजं सद्य उशते धेष्ठा ॥१॥

वृत्रहन्ता इन्द्र र अग्निदेव ! आज तिमीहरू आफ्नो शुद्ध र नवीन स्तोत्र सुन। श्रेष्ठ प्रशंसायोग्य देवता हुनाले तिमीहरूलाई हामी बारम्बार यज्ञमा बोलाउँछौ। उन्नतिको इच्छा गर्ने यजमानका लागि तिमीहरू अन्न र बलसामर्थ्य प्रदान गर।

ता सानसी शवसाना हि भूतं साकंवृधा शवसा शूशुवांसा।
क्षयन्तौ रायो यवसस्य भूरेः पृङ्क्तं वाजस्य स्थविरस्य घृष्वेः ॥२॥

हे इन्द्र र अग्निदेव ! तिमीहरू दुवै बलशाली र यजन गर्न योग्य छौ। तिमीहरू एकै साथ प्रवृद्ध भएर शत्रुनाशक र प्रभावशाली बन। तिमीहरू अन्नका अधिपति हौ, त्यसैले हामीलाई धेरै अन्न र शत्रुनाशक बल प्रदान गर।

उपो ह यद्विदथं वाजिनो गुर्धीभिर्विप्राः प्रमतिमिच्छमानाः।
अर्वन्तो न काष्ठां नक्षमाणा इन्द्राग्नी जोहुवतो नरस्ते ॥३॥

श्रेष्ठ बुद्धि प्राप्त गर्ने इच्छा भएका, अन्नवान् विप्रहरू यज्ञका लागि जान्छन् र नेतृत्व क्षमताले सम्पन्न, काठमा बस्ने चञ्चल ज्वालायुक्त इन्द्ररूपी अग्निको आह्वान गर्दछन्।

गीर्भिर्विप्रः प्रमतिमिच्छमान ईट्टे रयिं यशसं पूर्वभाजम्।
इन्द्राग्नी वृत्रहणा सुवज्रा प्र नो नव्येभिस्तिरतं देष्णैः ॥४॥

हे इन्द्र र अग्निदेव ! उत्तम बुद्धिको इच्छा गर्ने ज्ञानी पुरुष प्रथम उपभोग्य धनका लागि तिमीसित प्रार्थना गर्दछन्। शोभायमान आयुध भएका वृत्रहन्ता इन्द्र र अग्निदेव नवीन र दान योग्य धन हामीलाई प्रदान गरुन्।

सं यन्मही मिथती स्पर्धमाने तनूरुचा शूरसाता यतैते।
अदेवयुं विदथे देवयुभिः सत्रा हतं सोमसुता जनेन ॥५॥

युद्धमा परस्पर होड गर्ने विशाल शत्रुसेनाका बीचमा वीरले आफ्नो तेजद्वारा यशका लागि युद्ध गर्दछन्। यज्ञ गर्ने र देवत्व पाउन खोज्ने स्तोताका सहायताले देवताविरोधी व्यक्तिलाई नष्ट गरुन्।

इमामु षु सोमसुतिमुप न एन्द्राग्नी सौमनसाय यातम्।
नू चिद्धि परिमम्नाथे अस्माना वां शश्वद्भिर्ववृतीय वाजैः ॥६॥

हे इन्द्र र अग्निदेव ! मनको उत्तम भाव बढाउनका लागि सोमयज्ञमा आऊ। हामीलाई त्याग्ने कुरो नसोच। हामी बारम्बार अन्नका लागि तिमीहरूको आह्वान गर्दछौं।

सो अग्न एना नमसा समिद्धोऽच्छा मित्रं वरुणमिन्द्रं वोचेः।
यत्सीमागश्चकृमा तत्सु मृड तदर्यमादितिः शिश्रथन्तु ॥७॥

हे अग्निदेव ! हविद्वारा प्रवृद्ध भएर, मित्र र वरुणदेवसित हाम्रो अपराध क्षमा गर्नका लागि भनिदेऊ। अर्यमा र अदितिसित हामीलाई पापबाट मुक्त गरिदेऊ पनि भन।

एता अग्न आशुषाणास इष्टीर्युवोः सचाभ्यश्याम वाजान्।
मेन्द्रो नो विष्णुर्मरुतः परि ख्यन्यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥८॥

हे अग्निदेव ! हामी चाँडै नै यज्ञको आश्रय लिएर तिमीबाट तत्काल अन्न प्राप्त गरौं। विष्णु, इन्द्र र मरुत्हरूले कल्याणकारी साधनद्वारा हाम्रो सुरक्षा गरुन्।

[सूक्त – ९४]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** – इन्द्राग्नी। **छन्द** – गायत्री अनुष्टुप्।

इयं वामस्य मन्मन इन्द्राग्नी पूर्व्यस्तुतिः। अभ्राद्वृष्टिरिवाजनि ॥१॥

हे इन्द्र र अग्नि ! मेघले जल बर्साएझैँ यो मनन गर्ने स्तोताका प्रथम स्तुति सुन।

शृणुतं जरितुर्हवमिन्द्राग्नी वनतं गिरः। ईशाना पिप्यतं धियः ॥२॥

हे इन्द्र र अग्निदेव ! उपासकको प्रार्थना सुन र उनका भनाइमा ध्यान देओ। तिमीहरू ईश्वर हौ, त्यसैले अनुष्ठान गरिएको कार्य सफल बनाओ।

मा पापत्वाय नो नरेन्द्राग्नी माभिशस्तये। मा नो रीरधतं निदे ॥३॥

हे नेतृत्व क्षमता भएका इन्द्र र अग्निदेव ! पापकर्मका लागि, अभिशप्त हुनका लागि अथवा निन्दाका लागि कहिल्यै पराधीन नगराओ।

इन्द्रे अग्ना नमो बृहत्सुवृक्तिमेरयामहे। धिया धेना अवस्यवः ॥४॥

हामी आफ्नो सुरक्षाका लागि इन्द्र र अग्निदेवसित प्रचुर हव्य र बुद्धिपूर्वक उत्तम वचनले सुन्दर स्तुति गान गर्दछौं।

ता हि शश्वन्त ईडत इत्था विप्रास ऊतये। सबाधो वाजसातये ॥५॥

रक्षणको इच्छा गर्ने इन्द्र र अग्निदेवलाई विद्वान् पुरुष प्रार्थना गर्दछन्। एकै किसिमले दुःख पाएकाहरू धनधान्य प्राप्तिका लागि उनीहरूको प्रशंसा गर्दछन्।

ता वां गीर्भिर्विपन्यवः प्रयस्वन्तो हवामहे। मेधसाता सनिष्यवः ॥६॥

विशिष्ट ज्ञानसम्पन्न, प्रयासरत र धनका अभिलाषी भएर हामी यज्ञमा दुवै देवताको प्रशंसा गर्दै तिमीहरूलाई आह्वान गर्दछौं।

इन्द्राग्नी अवसा गतमस्मभ्यं चर्षणीसहा। मा नो दुःशंस ईशत ॥७॥

हे शत्रुको सैन्यका घातक इन्द्र र अग्निदेव ! तिमीहरू अन्न आदि संरक्षणका साधनका साथमा हामीकहाँ आओ। हामी दुष्टबाट शासित नहोऔं।

मा कस्य नो अररुषो धूर्तिः प्रणङ् मर्त्यस्य। इन्द्राग्नी शर्म यच्छतम् ॥८॥

हे इन्द्र र अग्निदेव ! हामी शत्रुरूपी मानवबाट पीडित नहोऔं। हामीलाई सुख प्राप्त होस्, हामी सुखी होऔं।

गोमद्धिरण्यवद्वसु यद्वामश्वावदीमहे। इन्द्राग्नी तद्वनेमहि ॥९॥

हे इन्द्र र अग्निदेव ! तिमीहरूसित हामी गाई, अश्व, स्वर्णमय धन माग्दछौं, त्यो हामीले प्राप्त गर्न सकौं।

यत्सोम आ सुते नर इन्द्राग्नी अजोहवुः । सप्तीवन्ता सपर्यवः ॥१०॥

सोमरस पेलिएपछि याजकहरू उत्तम अश्व भएका इन्द्र र अग्निदेवको सेवा गर्ने विचारले बारम्बार उनीहरूलाई आह्वान गर्दछन्।

उक्थेभिर्वृत्रहन्तमा या मन्दाना चिदा गिरा। आङ्गूषैराविवासतः ॥११॥

वृत्रासुरको हत्या गर्ने, आनन्ददायी स्वभाव भएका इन्द्र र अग्निदेवलाई उत्तम स्तोत्रले उचित रूपमा हामी वन्दना गर्दछौं।

ताविद्दुःशंसं मर्त्यं दुर्विद्वांसं रक्षस्विनम्।
आभोगं हन्मना हतमुदधिं हन्मना हतम् ॥१२॥

इन्द्र र अग्नि दुवैले दुष्ट, दुर्गुणी विद्वान्, राक्षसी स्वभाव भएका अपहरणकर्तालाई घातक शस्त्रले मारुन्। जल रोकेर राख्ने वृत्रलाई झैं उनीहरूलाई मारुन्।

[सूक्त - ९५]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - सरस्वती सरस्वान्। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

प्र क्षोदसा धायसा सस्र एषा सरस्वती धरुणमायसी पूः।
प्रबाबधाना रथ्येव याति विश्वा अपो महिना सिन्धुरन्याः ॥१॥

जल साथमा लिएर बहने सरस्वती फलामे पर्खालझैं भएर रक्षा गर्दै छिन्। यी सरस्वती रथवाहक सारथीझैं अरूलाई बाधा गर्दै गतिशील छिन्।

एकाचेतत्सरस्वती नदीनां शुचिर्यती गिरिभ्य आ समुद्रात्।
रायश्चेतन्ती भुवनस्य भूरेर्घृतं पयो दुदुहे नाहुषाय ॥२॥

पवित्र चेतनाले युक्त प्रवाहमध्ये एक यी सरस्वती पर्वतबाट समुद्रसम्म जान्छिन्। यस लोकका धेरै श्रेष्ठ ऐश्वर्यलाई सचेष्ट गराउँदै सम्बन्धितहरूलाई दुधघिउ प्रदान गर्छिन्।

स वावृधे नर्यो योषणासु वृषा शिशुर्वृषभो यज्ञियासु।
स वाजिनं मघवद्भ्यो दधाति वि सातये तन्वं मामृजीत ॥३॥

मानिसहरूमा हितको वर्षा गर्ने सामर्थ्य भएको बलवान् शिशु सारस्वान् यज्ञमा योषित् छन्दरूपी जलधाराका माझमा हुर्कन्छ। यसले यज्ञकर्तालाई बलवान् पुत्र प्रदान गर्दछ। सबैको लाभका लागि शरीरको शोधन विशेष प्रकारले गराउँछ।

उत स्या नः सरस्वती जुषाणोप श्रवत् सुभगा यज्ञे अस्मिन्।
मितज्ञुभिर्नमस्यैरियाना राया युजा चिदुत्तरा सखिभ्यः ॥४॥

सौभाग्यप्रदायिनी सरस्वती यस यज्ञमा हाम्रो स्तुति सुनेर प्रसन्न हुन्छिन्। घुँडा टेकेर नमस्कार गर्नेहरू यिनका निकट जान्छन्। सरस्वती श्रेष्ठ धनसम्पन्न छिन् र मित्रताको भावनाले गर्दा दयालु छिन्।

इमा जुह्वाना युष्मदा नमोभिः प्रति स्तोमं सरस्वति जुषस्व।
तव शर्मन्प्रियतमे दधाना उपस्थेयाम शरणं न वृक्षम् ॥५॥

हे सरस्वती देवी ! हामी हव्यद्वारा यजन गरेर नमस्कारपूर्वक तिमीसित धेरै धन र अन्न प्राप्त गर्दछौं। तिमी हाम्रो प्रार्थना सुन। हामी तिम्रा अत्यन्त प्रिय आवासमा आश्रित रहेको वृक्षजस्तै बन्न सकौं।

अयमु ते सरस्वति वसिष्ठो द्वारावृतस्य सुभगे व्यावः।
वर्ध शुभ्रे स्तुवते रासि वाजान् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥६॥

उत्तम भाग्यशाली हे सरस्वती देवी ! स्तोता वसिष्ठ ऋषि यज्ञको द्वार तिम्रा लागि खोल्दछन्। हे शुभ्र वर्ण भएकी देवी ! तिमी अघि सर र स्तोतालाई धन प्रदान गर। तिमी कल्याणकारी साधनले हाम्रो सुरक्षा गर।

[सूक्त - ९६]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - सरस्वती। **छन्द** - प्रगाथ प्रस्तारपंक्ति गायत्री।

बृहदु गायिषे वचोऽसुर्या नदीनाम्।
सरस्वतीमिन्महया सुवृक्तिभिः स्तोमैर्वसिष्ठ रोदसी ॥१॥

हे वसिष्ठ ! तिमी प्रवाहमा शक्तिशाली सरस्वतीका लागि महान् स्तोत्रको गाऊ। द्युलोक र भूर्लोकमा निवास गर्ने सरस्वतीलाई श्रेष्ठ स्तोत्रले वन्दना गरौं।

उभे यत्ते महिना शुभ्रे अन्धसी अधिक्षियन्ति पूरवः ।
सा नो बोध्यवित्री मरुत्सखा चोद राधो मघोनाम् ॥२॥

हे शुभ्र वर्णा सरस्वती देवी ! तिम्रा कृपाले मानिसले दिव्य र पार्थिव अन्न प्राप्त गर्छन् । हाम्रो रक्षा गर । मरुत्हरूसित मैत्री गर्ने नदीले हविदातालाई धनले परिपूर्ण गराऊन् ।

भद्रमिद्भद्रा कृणवत्सरस्वत्यकवारी चेतति वाजिनीवती ।
गृणाना जमदग्निवत्स्तुवाना च वसिष्ठवत् ॥३॥

हितकारिणी सरस्वती निश्चित रूपले कल्याण गर्दछिन् । सुन्दर प्रवाहनान र अन्न प्रदान गर्ने सरस्वती देवीले हामीलाई सचेत बनाऊन् । जमदग्नि ऋषिबाट पूजित भएझैं तिमी वसिष्ठका लागि पनि स्तुत्य छ्यौ ।

जनीयन्तो न्वग्रवः पुत्रीयन्तः सुदानवः । सरस्वन्तं हवामहे ॥४॥

स्त्री र पुत्र प्राप्तिको इच्छा गर्ने हामी श्रेष्ठ दान दाताहरूमा अग्रसर हुँदै सरस्वान्लाई आह्वान गर्दछौं ।

ये ते सरस्व ऊर्मयो मधुमन्तो घृतश्चुतः । तेभिर्नोऽविता भव ॥५॥

हे सरस्वान् ! तिमी मधुर र घिउजस्ता तरङ्गले हाम्रो रक्षा गर ।

पीपिवांसं सरस्वतः स्तनं यो विश्वदर्शतः । भक्षीमहि प्रजामिषम् ॥६॥

हामी स्तनपान गरेझैं समस्त ज्ञानका खानी सरस्वान्को धारा पान गरौं र श्रेष्ठ सन्तति एवं धनधान्य प्राप्त गरौं ।

[सूक्त - ९७]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि । **देवता** - बृहस्पति इन्द्र ब्रह्मणस्पती । **छन्द** - त्रिष्टुप् ।

यज्ञे दिवो नृषदने पृथिव्या नरो यत्र देवयवो मदन्ति ।
इन्द्राय यत्र सवनानि सुन्वे गमन्मदाय प्रथमं वयश्च ॥१॥

देवत्व कामना गर्ने, नेतृत्व क्षमताले युक्त मानिस जहाँ आनन्दित हुन्छन्, जुन यज्ञमा सोमरस इन्द्रदेवका लागि पेलेर तयार गरिन्छ, सम्पूर्ण मानवको कल्याण गर्ने त्यस यज्ञमा सर्वप्रथम इन्द्रदेव शीघ्रगामी अश्वमा अन्तरिक्षबाट आऊन् ।

आ दैव्या वृणीमहेऽवांसि बृहस्पतिर्नो मह आ सखायः ।
यथा भवेम मीढहुषे अनागा यो नो दाता परावतः पितेव ॥२॥

हे मित्रहरू हो ! हामी संरक्षणका लागि देवतालाई स्तुति गर्दछौं । बृहस्पतिदेवले हाम्रो हव्य स्वीकार गरुन् । दूर देशबाट पिताले धन ल्याएर पुत्रलाई दिएझैं उनले हामीलाई धन प्रदान गर्दछन् । त्यसैले उनका समक्ष निष्पाप भएर श्रेष्ठ आचरणपूर्वक जाऔं ।

तमु ज्येष्ठं नमसा हविर्भिः सुशेवं ब्रह्मणस्पतिं गृणीषे ।
इन्द्रं श्लोको महि दैव्यः सिषक्तु यो ब्रह्मणो देवकृतस्य राजा ॥३॥

हामी हव्यसँगै नमस्कार गर्दै श्रेष्ठ र सेवनीय ब्रह्मणस्पतिदेवको प्रार्थना गर्दछौं । दिव्य मन्त्रले महान् इन्द्रदेवको स्तुति गरौं । देवताले बनाएको स्तोत्र स्तोत्रहरूको राजा हो ।

स आ नो योनिं सदतु प्रेष्ठो बृहस्पतिर्विश्ववारो यो अस्ति ।
कामो रायः सुवीर्यस्य तं दात्पर्षन्नो अति सश्चतो अरिष्टान् ॥४॥

हे सबैले वरण गर्न योग्य बृहस्पतिदेव ! यस यज्ञमा आऊ हाम्रा श्रेष्ठ धन र शक्तिको इच्छा पूरा गराऊ । हामीलाई बाधाबाट मुक्त गराऊ, हाम्रा शत्रु नाश गरिदेऊ ।

तमा नो अर्कममृताय जुष्टमिमे धासुरमृतासः पुराजाः ।
शुचिक्रन्दं यजतं पस्त्यानां बृहस्पतिमनर्वाणं हुवेम ॥५॥

गृहस्थका पूज्य, परम पवित्र, सधैंका अग्रगामी बृहस्पतिदेलाई हामी प्रार्थना गर्दछौं । उहिल्यै उत्पन्न भएका अमर देवताले अमरता प्राप्त गर्ने योग्य अन्न प्रदान गरुन् ।

तं शग्मासो अरुषासो अश्वा बृहस्पतिं सहवाहो वहन्ति ।
सहश्चिद्यस्य नीलवत्सधस्थं नभो न रूपमरुषं वसानाः ॥६॥

सुखदायी, देदीप्यमान, सँगै लिएर हिँड्ने, सूर्यजस्तै तेजस्वी घोडाले बृहस्पतिदेवलाई वहन गरुन् । उनको बल अनन्त र निवास उत्तम छ ।

स हि शुचिः शतपत्रः स शुन्ध्युर्हिरण्यवाशीरिषिरः स्वर्षाः ।
बृहस्पतिः स स्वावेश ऋष्वः पुरू सखिभ्य आसुतिं करिष्ठः ॥७॥

बृहस्पतिदेव पवित्र, धेरै वाहन भएका, सबैलाई शुद्धता प्रदान गर्ने र स्वर्णजस्ता आयुध भएका छन्। उनको आवास उत्तम र दर्शनीय छ। उनले आफ्ना भक्तलाई सर्वाधिक अन्न प्रदान गर्दछन्।

देवी देवस्य रोदसी जनित्री बृहस्पतिं वावृधतुर्महित्वा ।
दक्षाय्याय दक्षता सखायः करद् ब्रह्मणे सुतरा सुगाधा ॥८॥

बृहस्पतिदेवको जननी द्यावापृथिवीले आफ्ना सामर्थ्यले उनलाई संवर्द्धित गर्दछिन्। हे मित्रहरू हो ! कुशल बृहस्पतिदेवलाई कुशलतासाथ हुर्काऊन्। ब्रह्मवृत्तिको विकास गर्नका लागि सुतरा भनिने श्रेष्ठ जीवनलाई सुगाधा भनिने असल गानयुक्त वेदवाणीले उत्पन्न गर्दछन्।

इयं वा ब्रह्मणस्पते सुवृक्तिर्ब्रह्मेन्द्राय वज्रिणे अकारि ।
अविष्टं धियो जिगृतं पुरन्धीर्जजस्तमर्यो वनुषामरातीः ॥९॥

हे ब्रह्मणस्पतिदेव ! तिमी र वज्रधारी इन्द्रदेवका लागि हामी यो स्तोत्र पाठ गर्छौं। तिमी हाम्रा बौद्धिक अनुष्ठानको संरक्षण गर। अनेकौं प्रार्थना सुन र आफ्ना भक्तमाथि आक्रमण गर्ने सेनाको संहार गर।

बृहस्पते युवमिन्द्रश्च वस्वो दिव्यस्येशाथे उत पार्थिवस्य ।
धत्तं रयिं स्तुवते कीरये चिद्यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥१०॥

हे बृहस्पति र इन्द्रदेव ! तिमीहरू दुवै पृथ्वी र द्युलोकका ऐश्वर्यका स्वामी हौ। त्यसैले स्तोतालाई ऐश्वर्य प्रदान गर र कल्याणकारी साधनले हाम्रो सुरक्षा गर।

[सूक्त - ९८]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। देवता – इन्द्र बृहस्पती। छन्द – त्रिष्टुप्।

अध्वर्यवोऽरुणं दुग्धमंशुं जुहोतन वृषभाय क्षितीनाम् ।
गौराद्वेदीयाँ अवपानमिन्द्रो विश्वाहेद्याति सुतसोममिच्छन् ॥१॥

हे अध्वर्युहरू हो ! मानवमा श्रेष्ठ इन्द्रदेवका लागि पेलिएको रातो आभा भएको सोमरस हवन गरौं। टाढा रहेको, पिउन योग्य सोम टाढा गएर चिनौं र गौर मृगजस्तै तीव्र गतिले सोमयाग गर्नेहरू यजमानका नजिकै जान्छन्।

यद्दधिषे प्रदिवि चार्वन्नं दिवेदिवे पीतिमिदस्य वक्षि ।
उत हृदोत मनसा जुषाण उशन्निन्द्र प्रस्थितान् पाहि सोमान् ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! प्राचीन कालमा तिमी सुन्दर अन्न पेटमा धारण गर्दथ्यौ। त्यही सोम तिमी दिनहुँ पिउने इच्छा गर। हृदय र मनले हाम्रो कल्याणको इच्छा गर्दै सोमरस पान गर।

जज्ञानः सोमं सहसे पपाथ प्र ते माता महिमानमुवाच ।
एन्द्र पप्राथोर्वन्तरिक्षं युधा देवेभ्यो वरिवश्चकर्थ ॥३॥

हे इन्द्रदेव ! जन्मका समयदेखि नै तिमीले शक्ति प्राप्त गर्नका लागि सोमपान गरेका थियौ। तिम्रा महिमाको वर्णन तिम्री माता अदितिले गरिन्। तिमीले आफ्नै वर्चस्वले विस्तृत अन्तरिक्षलाई पूर्ण गर्‍यौ र युद्धका माध्यमबाट देवता या स्तोताका लागि धन एकत्र गर्‍यौ।

यद्योधया महतो मन्यमानान्त्साक्षाम तान् बाहुभिः शाशदानान् ।
यद्वा नृभिर्वृत इन्द्राभियुध्यास्तं त्वयाजिं सौश्रवसं जयेम ॥४॥

हे इन्द्रदेव ! आफैंलाई ठूलो ठान्ने शत्रुसित हाम्रो युद्ध हुँदा हामी आफ्ना बाहुले नै हिंसक शत्रुको दमन गर्न सकौं। तिमी यदि स्वयं अन्न वा यशका लागि युद्ध गर्दछौ, त्यस बेला हामी तिमीसँग रहेर त्यो युद्ध जितौं।

प्रेन्द्रस्य वोचं प्रथमा कृतानि प्र नूतना मघवा या चकार ।
यदेददेवीरसहिष्ट माया अथाभवत्केवलः सोमो अस्य ॥५॥

प्राचीन र आधुनिक कालमा इन्द्रदेवले गरेका पराक्रमको हामी वर्णन गर्दछौं। इन्द्रदेवले जबदेखि कपटी र कुटिल असुरहरूलाई परास्त गर्छन्, तबदेखि सोम केवल इन्द्रदेवका लागि नै सुरक्षित छ।

तवेदं विश्वमभितः पशव्यं१ यत्पश्यसि चक्षसा सूर्यस्य।
गवामसि गोपतिरेक इन्द्र भक्षीमहि ते प्रयतस्य वस्वः ॥६॥

हे इन्द्रदेव ! सूर्यका तेजले जेजति देखिन्छ, त्यो पशुले युक्त विश्व तिम्रै हो। सबै गाईका स्वामी तिमी नै हौ। तिमीले दिएको धन हामी भोग गर्दछौं।

बृहस्पते युवमिन्द्रश्च वस्वो दिव्यस्येशाथे उत पार्थिवस्य।
धत्तं रयिं स्तुवते कीरये चिद्यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥७॥

हे बृहस्पति र इन्द्रदेव ! तिमीहरू दुवै पृथ्वी र द्युलोकको ऐश्वर्यका स्वामी हौ, त्यसैले स्तोतालाई ऐश्वर्य प्रदान गर र कल्याणकारी साधनले हाम्रो सुरक्षा गर।

[सूक्त - ९९]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** – विष्णु इन्द्राविष्णू। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

परो मात्रया तन्वा वृधान न ते महित्वमन्वश्नुवन्ति।
उभे ते विद्म रजसी पृथिव्या विष्णो देव त्वं परमस्य वित्से ॥१॥

परामाताहरूबाट शरीर बढाउने हे विष्णुदेव ! तिम्रो महानता कसैले पनि जानेर सक्दैन। तिम्रा द्युलोक र पृथ्वीलाई मात्र जान्दछन्। तिमी त परभन्दा पर पनि जान्दछौ।

न ते विष्णो जायमानो न जातो देव महिम्नः परमन्तमाप।
उदस्तभ्ना नाकमृष्वं बृहन्तं दाधर्थ प्राचीं ककुभं पृथिव्याः ॥२॥

हे विष्णुदेव ! जो जन्मिइसकेका छन्, जो जन्मिनेछन् ती दुवैले तिम्रा महिमाको अन्त्य जान्दैनन्। दर्शनका लागि योग्य विराट् द्युलोकलाई तिमीले धारण गरेका छौ। पृथ्वीका पूर्व दिशालाई पनि तिमीले नै धारण गरेका छौ।

इरावती धेनुमती हि भूतं सूयवसिनी मनुषे दशस्या।
व्यस्तभ्ना रोदसी विष्णवेते दाधर्थ पृथिवीमभितो मयूखैः ॥३॥

हे द्यावापृथिवी ! मानिसको कल्याणका आकाङ्क्षाले तिमीहरू दुवै गाई र अन्नले परिपूर्ण भएका छौ। हे विष्णुदेव ! तिमीले द्युलोक र पृथ्वीलाई स्थिरता प्रदान गरेका छौ र पर्वतबाट पृथ्वीलाई अड्याएका छौ।

उरुं यज्ञाय चक्रथुरु लोकं जनयन्ता सूर्यमुषासमग्निम्।
दासस्य चिद्वृषशिप्रस्य माया जघ्नथुर्नरा पृतनाज्येषु ॥४॥

सृष्टिरूपी यज्ञ चलाउनका लागि द्युलोक र पृथ्वीबाट निस्केका स्थान बनायौ। सूर्य, उषा र अग्नि तिमीले उत्पन्न गर्‍यौ। हे नेतृत्व गर्ने इन्द्र र विष्णुदेव ! तिमीले वृषशिप्रका कुटिल र कपटपूर्ण आक्रमणका योजना युद्धमा विनाश गरिदियौ।

इन्द्राविष्णू दृंहिताः शम्बरस्य नव पुरो नवतिं च श्नथिष्टम्।
शतं वर्चिनः सहस्रं च साकं हथो अप्रत्यसुरस्य वीरान् ॥५॥

हे इन्द्र र विष्णुदेव ! तिमीले शम्बर असुरका उनान्सय बलिया नगर ध्वस्त गर्‍यौ। तिमीले वर्ची नामका सयौं वा हजारौं वीरलाई असाधारण तरिकाले विनाश गर्‍यौ।

इयं मनीषा बृहती बृहन्तोरुक्रमा तवसा वर्धयन्ती।
ररे वां स्तोमं विदथेषु विष्णो पिन्वतमिषो वृजनेष्विन्द्र ॥६॥

महान् स्तुतिले महापराक्रमी र बलशाली इन्द्रदेव र विष्णुदेवको यश बढाउँछ। हे इन्द्र र विष्णुदेव ! यज्ञद्वारा हामी स्तोत्र प्रेषित गर्दछौं। युद्धमा हाम्रो अन्न वृद्धि गराओ।

वषट् ते विष्णवास आ कृणोमि तन्मे जुषस्व शिपिविष्ट हव्यम्।
वर्धन्तु त्वा सुष्टुतयो गिरो मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥७॥

हे विष्णुदेव ! हामी स्तुति गाउँदै तिम्रा तिम्ति वषट्कारसहित यो अन्न समर्पित गर्दछौं। हे तेजस्वी विष्णु ! हामीले प्रदान गरेको हविष्यान्न स्वीकार गर। हाम्रो श्रेष्ठ स्तुति र प्रार्थनाले तिम्रो यश संवर्द्धित गरोस्। तिमी सबै देवताहरूसँग मिलेर हाम्रो संरक्षण गर।

[सूक्त - १००]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - विष्णु। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

नू मर्तो दयते सनिष्यन्यो विष्णव उरुगायाय दाशत्।
प्र यः सत्राचा मनसा यजात एतावन्तं नर्यमाविवासात् ॥१॥

धेरै तिरबाट प्रशंसित विष्णुदेवलाई हविष्यान्न प्रदान गर्ने मानिस धनको अभिलाषा हुँदा शीघ्र धन प्राप्त गर्दछ। मानिसका हितैषि विष्णुदेवको अर्चना गर्ने र सँगै उच्चारण गरिने मन्त्रले विचारपूर्वक विष्णुदेवका लागि यज्ञ गर्नेहरू चाँडै ऐश्वर्यशाली बन्दछन्।

त्वं विष्णो सुमतिं विश्वजन्यामप्रयुतामेवयावो मतिं दाः।
पर्चो यथा नः सुवितस्य भूरेरश्वावतः पुरुश्चन्द्रस्य रायः ॥२॥

रहर पूरा गराउने हे विष्णुदेव ! हामीलाई विश्वहितकारी, दोषहीन, सद्विचारयुक्त बुद्धि प्रदान गर। हामीलाई सुख प्राप्त हुने, अश्वभैँ लक्ष्यमा पुर्‍याउने, आनन्ददायक, श्रेष्ठ र पर्याप्त धन प्राप्त होस्।

त्रिर्देवः पृथिवीमेष एतां वि चक्रमे शतर्चसं महित्वा।
प्र विष्णुरस्तु तवसस्तवीयान्त्वेषं ह्यस्य स्थविरस्य नाम ॥३॥

विष्णुले सहस्र तेजयुक्त पृथ्वी आफ्ना महिमाले तीन चरणमा नापिदिए र विशेष तरिकाले पोषण गरे। सबैभन्दा विराट् विष्णु हाम्रा सहायक होऊन्। यी विराट् देवताको नाम ज्यादै तेजस्वी छ।

वि चक्रमे पृथिवीमेष एतां क्षेत्राय विष्णुर्मनुषे दशस्यन्।
ध्रुवासो अस्य कीरयो जनास उरुक्षितिं सुजनिमा चकार ॥४॥

मानिसलाई आवास प्रदान गर्ने इच्छा गरेर, विष्णुदेवले पृथ्वीमा विचित्र पराक्रम गरेका थिए। विष्णुदेवका भक्तहरू यहाँ स्थिर रहन्छन्। उत्तम जन्म धारण गर्ने विष्णुदेवले विस्तृत निवास बनाएका छन्।

प्र तत्ते अद्य शिपिविष्ट नामार्यः शंसामि वयुनानि विद्वान्।
तं त्वा गृणामि तवसमतव्यान्क्षयन्तमस्य रजसः पराके ॥५॥

हे तेजस्वी विष्णु ! हामी तिम्रो महानता र सबै कर्म जानेर तिम्रा सबै श्रेष्ठ नामको कीर्तन गरेर श्रेष्ठ बन्दछौँ। हे देवता ! तिमी महान् छौ, हामी साना छौँ। त्यसै कारण तिम्रो प्रार्थना गर्दछौँ। तिमी यस लोकभन्दा पर छौ।

किमित्ते विष्णो परिचक्ष्यं भूत्प्र यद्ववक्षे शिपिविष्टो अस्मि।
मा वर्पो अस्मदप गूह एतद्यदन्यरूपः समिथे बभूथ ॥६॥

हे विष्णु ! तिमीले आफ्नो जुन शिपिविष्ट नाम राखेका छौ, त्यो त्याग गर्न योग्य छ र ? बेलाबेला तिमीले अनेकौँ रूप धारण गरेका छौ, त्यसैले तिम्रो यो दिव्य रूप हामीबाट टाढा नहोस्।

वषट् ते विष्णवास आ कृणोमि तन्मे जुषस्व शिपिविष्ट हव्यम्।
वर्धन्तु त्वा सुष्टुतयो गिरो मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥७॥

हे विष्णुदेव ! हामीले स्तुतिगान गर्दै तिम्रा तिम्ति वषट्कारसहित यो अन्न समर्पित गरेका छौँ। हे तेजस्वी विष्णु ! हामीले प्रदान गरेको हविष्यान्न स्वीकार गर। हाम्रो श्रेष्ठ स्तुति र प्रार्थनाले तिम्रो यश संवर्द्धित गरुन्। सबै देवतासँग हाम्रो संरक्षण गर।

[सूक्त - १०१]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - पर्जन्य। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

तिस्रो वाचः प्र वद ज्योतिरग्रा या एतद्दुह्रे मधुदोघमूधः।
स वत्सं कृण्वन् गर्भमोषधीनां सद्यो जातो वृषभो रोरवीति ॥१॥

जुन वाणी यो मधुर रसको स्रोत दोहन गर्न समर्थ छ, तिनै अग्रभागमा ज्योति धारण गर्ने तीन वाणी उच्चारण गरौँ। तिनीहरू तत्काल उत्पन्न भएका बलशाली र वर्षणशील मेघ र औषधिको गर्भ सिर्जना गर्दै गर्जन्छन्।

यो वर्धन ओषधीनां यो अपां यो विश्वस्य जगतो देव ईशे।
स त्रिधातु शरणं शर्म यंसत्त्रिवर्तु ज्योतिः स्वभिष्ट्य१स्मे ॥२॥

संसारका नियन्ता, औषधि र जल बढाउने देवताले हामीलाई तीन धातुबाट सम्बन्ध, आश्रय र सुख प्रदान गरुन्। तीनै किसिमका ऋतुमा अभीष्ट र श्रेष्ठ ज्योति दिऊन्।

स्तरीरु त्वद्भवति सूत उ त्वद्यथावशं तन्वं चक्र एषः।
पितुः पयः प्रति गृभ्णाति माता तेन पिता वर्धते तेन पुत्रः ॥३॥

इच्छाअनुसार शरीर धारण गर्ने पर्जन्यदेवको एउटा रूप ब्याउन तयार र अर्को ब्याएका गाईको जस्तो हुन्छ। पितारूपी पर्जन्यको पय मातारूपी पृथ्वीले प्राप्त गर्छ। उनैबाट पितारूपी पर्जन्य र पुत्ररूपी स्थावरजङ्गम बढ्दछन्।

यस्मिन् विश्वानि भुवनानि तस्थुस्तिस्रो द्यावस्त्रेधा सस्रुरापः।
त्रयः कोशास उपसेचनासो मध्वः श्चोतन्त्यभितो विरप्शम् ॥४॥

जसमा सबै भुवनले निवास गर्दछन्, जसमा सबै लोकहरू अवस्थित छन्, जसबाट तीन किसिमका जलको वर्षा हुन्छ, तीन किसिमका कोशद्वारा जसले सेचन गर्दछ, मधुर रसलाई सबै तिरबाट वर्षा गराउने देवता ती पर्जन्यदेव नै हुन्।

इदं वचः पर्जन्याय स्वराजे हृदो अस्त्वन्तरं तज्जुजोषत्।
मयोभुवो वृष्टयः सन्त्वस्मे सुपिप्पला ओषधीर्देवगोपाः ॥५॥

यस्तो स्तुति स्वयं प्रकाशित पर्जन्यदेवका लागि गरिन्छ, उनले स्वीकार गरुन्। यस स्तुतिले उनलाई हृदयमा आनन्द उत्पन्न गराओस्। पर्जन्यदेवले हाम्रो मङ्गलका लागि सुखदायी वर्षा गरुन् र वृष्टिको जल प्राप्त गरेर औषधि सुरक्षित रूपमा फुलून् फलून्।

स रेतोधा वृषभः शश्वतीनां तस्मिन्नात्मा जगतस्तस्थुषश्च।
तन्म ऋतं पातु शतशारदाय यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥६॥

अनन्त औषधिका लागि पर्जन्यदेव साँढेको जस्तै बल र वीर्य धारण गर्दछन्। त्यसैले स्थावरजङ्गम जगत्को आत्मा पर्जन्यमा निवास गर्दछ। पर्जन्यले प्रदान गरेका जलले सय वर्षसम्म हाम्रा जीवनको कल्याण होस्। हे पर्जन्यदेव ! तिमी सधैँ कल्याणकारी साधनले हाम्रो पालन गर।

[सूक्त - १०२]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - पर्जन्य छन्द - गायत्री।

पर्जन्याय प्र गायत दिवस्पुत्राय मीढहुषे। स नो यवसमिच्छतु ॥१॥

हे स्तोता हो ! अन्तरिक्षका पुत्र र वर्षा गराउने पर्जन्यलाई प्रार्थना गर। उनले हामीलाई अन्न, औषधि र वनस्पति प्रदान गरुन्।

यो गर्भमोषधीनां गवां कृणोत्यर्वताम्। पर्जन्यः पुरुषीणाम् ॥२॥

पर्जन्यदेवले गाई र अश्वमा गर्भ स्थापित गराउँने औषधि मानव स्त्रीहरूका लागि पनि उपयोगी हुन्छ।

तस्मा इदास्ये हविर्जुहोता मधुमत्तमम्। इडां नः संयतं करत् ॥३॥

पर्जन्यदेवका लागि देवताको मुखरूपी यज्ञमा सुमधुर हविको हवन गरौँ। उनले हामीलाई मनग्गे अन्न प्रदान गरुन्।

[सूक्त - १०३]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - मण्डूक छन्द - त्रिष्टुप् अनुष्टुप्।

संवत्सरं शशयाना ब्राह्मणा व्रतचारिणः।
वाचं पर्जन्यजिन्वितां प्र मण्डूका अवादिषुः ॥१॥

वर्षभरि गुप्त रूपमा बस्ने व्रतपालक ब्राह्मणझैँ रहेका भ्यागुताहरू पर्जन्यलाई खुसी गराउने खालका वाणी बोल्न थाले।

दिव्या आपो अभि यदेनमायन्दृतिं न शुष्कं सरसी शयानम्।
गवामह न मायुर्वत्सिनीनां मण्डूकानां वग्नुरत्रा समेति ॥२॥

सुकेका तलाउमा सुकेको छालाजस्तो भएर सुतेका भ्यागुताहरूमाथि अन्तरिक्षको जल पुगेपछि तिनीहरू लैना गाईझैँ आफ्नो सोर निकालेर कराउन थाल्दछन्।

यदीमेनाँ उशतो अभ्यवर्षीत्तृष्यावतः प्रावृष्यागतायाम्।
अख्खलीकृत्या पितरं न पुत्रो अन्यो अन्यमुप वदन्तमेति ॥३॥

वर्षा काल आएपछि तिर्खाएका भ्यागुतामाथि झरीको पानी बर्सिन थाल्दछ, त्यसपछि ह बाबुले

छोरासित कुरा गरेझैं गरी भ्यागुताहरू आफ्ना विनम्रताका अक्खल ध्वनि ट्यारट्यार गर्दै निकाल्दै एकापसमा नजिकिन्छन्।

अन्यो अन्यमनु गृभ्णात्येनोरपां प्रसर्गे यदमन्दिषाताम्।
मण्डूको यदभिवृष्टः कनिष्कन्पृश्निः सम्पृङ्क्ते हरितेन वाचम् ॥४॥

पानी बर्सिएपछि भ्यागुताहरू खुसीले उफ्रँदै कुद्न थालेपछि छिर्के भ्यागुतो हरिया भ्यागुतासित कुरो गर्ने शब्द निकाल्दछ। त्यस बेला ती दुवै एकापसमा अनुग्रह गर्दछन्।

यदेषामन्यो अन्यस्य वाचं शाक्तस्येव वदति शिक्षमाणः।
सर्वं तदेषां समृधेव पर्व यत्सुवाचो वदथनाध्यप्सु ॥५॥

शिष्यले गुरुको भनाइ अनुसरण गरेर बोलेझैं भ्यागुताहरू एकले अर्काको अनुसरण गर्दछन्। हे भ्यागुताहरू हो ! पानीमा हाम फाल्दै राम्रो शब्द निकाल्दाखेरि तिमीहरूको शरीर बलियो भएझैं देखिन्छ।

गोमायुरेको अजमायुरेकः पृश्निरेको हरित एक एषाम्।
समानं नाम बिभ्रतो विरूपाः पुरुत्रा वाचं पिपिशुर्वदन्तः ॥६॥

एउटा भ्यागुतो गाईजस्तो बोल्दछ, अर्को बाख्रोझैं कराउँछ। कुनै खैरो रङ्गका छन्, कुनै हरियो वर्णका। यसरी अनेकौं रूपरङ्ग भए पनि सबै भ्यागुतो भन्ने एउटै नामले परिचित छौ र विभिन्न किसिमका शब्द अनेकौं ठाउँमा निकाल्दै गरेका भेटिन्छौ।

ब्राह्मणासो अतिरात्रे न सोमे सरो न पूर्णमभितो वदन्तः।
संवत्सरस्य तदहः परि ष्ठ यन्मण्डूकाः प्रावृषीणं बभूव ॥७॥

हे भ्यागुताहरू हो ! अतिरात्र नामको सोमयज्ञका याजकको जस्तै शब्द गर्दै तलाउमा प्रसन्नतापूर्वक विचरण गर। तिमीहरूलाई घुम्नका लागि यहाँ मनग्गे ठाउँ छ।

ब्राह्मणासः सोमिनो वाचमक्रत ब्रह्म कृण्वन्तः परिवत्सरीणम्।
अध्वर्यवो घर्मिणः सिष्विदाना आविर्भवन्ति गुह्या न के चित् ॥८॥

वर्षभरि चल्ने सोमयुक्त यज्ञमा स्तोताले मन्त्रको ध्वनि निकालेझैं भ्यागुताले शब्द गर्दछन्। याज्ञिक अध्वर्युहरू गुप्त स्थानमा बस्दा बाहिर ननिस्कीकन पसिनाले भिजेझैं भ्यागुताहरू पनि दुलाबाट बाहिर निस्कँदैनन्।

देवहितिं जुगुपुर्द्वादशस्य ऋतुं नरो न प्र मिनन्त्येते।
संवत्सरे प्रावृष्यागतायां तप्ता धर्मा अश्नुवते विसर्गम् ॥९॥

भ्यागुत्ता नेतृत्व क्षमताले सम्पन्न मानिसझैं ईश्वरीय अनुशासनको संरक्षण गर्दछन्। यी बाह्रै महिनाका ऋतु उल्लङ्घन गर्दैनन्। वर्षा काल आउँदा वर्षभरि दःख पाएका भ्यागुता आफ्ना दुलाबाट बाहिर आउँछन्। X 139

गोमायुरदादजमायुरदात्पृश्निरदाद्धरितो नो वसूनि।
गवां मण्डूका ददतः शतानि सहस्रसावे प्र तिरन्त आयुः ॥१०॥

गाई र बाख्राको जस्तै ध्वनि निकाल्ने भ्यागुताले हामीलाई धन दिऊन्। हरिया र छिर्के रङ्गका भ्यागुताले हामीलाई धन दिऊन्। हजारौं औषधि वृद्धि गराउने वर्षा ऋतुमा सयौं गाई प्रदान गर्ने यी भ्यागुताले हाम्रो आयु बढाउँछन्।

[सूक्त - १०४]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** – इन्द्र सोम अग्नि ग्रावा। **छन्द** – त्रिष्टुप् जगती।

इन्द्रासोमा तपतं रक्ष उब्जतं न्यर्पयतं वृषणा तमोवृधः।
परा शृणीतमचितो न्योषतं हतं नुदेथां नि शिशीतमत्रिणः ॥१॥

हे इन्द्र र सोमदेव ! जलाएर राक्षसलाई मार। हे अभीष्टवर्षक ! तिमीहरू अज्ञानरूपी अन्धकारमा विकसित भएका राक्षसको विनाश गर। ज्ञानहीन राक्षसलाई सताउँदै मारेर हामीभन्दा पर फ्याँकिदेओ। अर्काको मासु खानेलाई बिताइदेओ।

इन्द्रासोमा समघशंसमभ्य१घं तपुर्ययस्तु चरुरग्निवाँ इव।
ब्रह्मद्विषे क्रव्यादे घोरचक्षसे द्वेषो धत्तमनवायं किमीदिने ॥२॥

हे इन्द्र र सोमदेव ! महापापी, प्रसिद्ध दुष्टलाई नष्ट गर। तिमीहरूका तेजले आगोमा हालेको

चरुजस्तै तिनीहरू डढेर नाश होऊन्। ज्ञानसित द्वेष गर्ने, काँचो मासु खाने, भयानक रूप भएका, सबै कुरो खानेसित सधैँ शत्रुताको भाव राख।

इन्द्रासोमा दुष्कृतो वव्रे अन्तरनारम्भणे तमसि प्र विध्यतम्।
यथा नातः पुनरेकश्चनोदयत्तद्वामस्तु सहसे मन्युमच्छवः ॥३॥

हे इन्द्र र सोमदेव ! दुष्टकर्म भएका राक्षसलाई गहिरो अन्धकारमा डुबाइदेओ। त्यसबाट फेरि तिनीहरू निस्कन नसकून्। तिमीहरूको शत्रु नाश गर्ने बल, शत्रु जित्न समर्थ होस्।

इन्द्रासोमा वर्तयतं दिवो वधं सं पृथिव्या अघशंसाय तर्हणम्।
उत्तक्षतं स्वर्यं१ पर्वतेभ्यो येन रक्षो वावृधानं निजूर्वथः ॥४॥

हे इन्द्र र सोमदेव ! अन्तरिक्षबाट घातक हतियार उत्पन्न गराओ। राक्षस विनाश गर्नका लागि पृथ्वीबाट आयुध प्रकट गर। मेघबाट राक्षस विध्वंस गर्ने वज्र उत्पन्न गरेर बढ्दै आएका राक्षसलाई मार।

इन्द्रासोमा वर्तयतं दिवस्पर्यग्नितप्तेभिर्युवमश्महन्मभिः।
तपुर्वधेभिरजरेभिरत्रिणो नि पर्शाने विध्यतं यन्तु निस्वरम् ॥५॥

हे इन्द्र र सोमदेव ! अन्तरिक्षका चारैतिर आयुध बर्साओ। तिमीहरू दुवै अग्निले झैँ तताउने, ढुङ्गोजस्तै मार्न सक्ने, तापयुक्त प्रहार भएका, कहिल्यै नथोत्रिने आयुधले लुटेर खाने राक्षसलाई बिताइदेओ, त्यसो भएपछि तिनीहरू चुप लागेर भागून्।

इन्द्रासोमा परि वां भूतु विश्वत इयं मतिः कक्ष्याश्वेव वाजिना।
यां वां होत्रां परिहिनोमि मेधयेमा ब्रह्माणि नृपतीव जिन्वतम् ॥६॥

हे इन्द्र र सोमदेव ! नजिकै रहेका डोरीले घोडालाई चारै तिरबाट बाँधेझैँ यस स्तुतिले तिमीहरूलाई पनि व्याप्त गरोस्। तिमीहरू बलिष्ठ छौ। आफ्ना मेधाशक्तिका बलले यो प्रार्थना तिमीहरूकहाँ पठाउँछौं। राजाजस्तै तिमीहरू स्तुति सफल गराओ।

प्रति स्मरेथां तुजयद्भिरेवैर्हतं द्रुहो रक्षसो भङ्गुरावतः।
इन्द्रासोमा दुष्कृते मा सुगं भूद्यो नः कदा चिदभिदासति द्रुहा ॥७॥

हे इन्द्र र सोमदेव ! तिमीहरू शीघ्रगामी अश्वद्वारा शत्रुमाथि आक्रमण गर। द्रोह गर्ने विनाशकारी राक्षसको विनाश गर। दुष्कर्मीसित सजिलै भेट नगर। द्रोह गर्नेले कुनै पनि बेला हामीलाई विनाश गर्न सक्दछ।

यो मा पाकेन मनसा चरन्तमभिचष्टे अनृतेभिर्वचोभिः।
आपइव काशिना सङ्गृभीता असन्नस्त्वासत इन्द्र वक्ता ॥८॥

पवित्र मनले आचरण गर्ने मलाई जुन राक्षसले असत्य बोलेर दोषी सिद्ध गर्दछ, हे इन्द्रदेव ! त्यो असती मुट्ठीमा बाँधिएको जलजस्तै पूरै नाश होस्।

ये पाकशंसं विहरन्त एवैर्ये वा भद्रं दूषयन्ति स्वधाभिः।
अहये वा तान् प्रददातु सोम आ वा दधातु निर्ऋतेरुपस्थे ॥९॥

जसले मजस्ता विशुद्ध मन भएका वसिष्ठलाई आफ्ना स्वार्थले कष्ट दिन्छ या आफ्ना धन साधनले मजस्ता कल्याणवृत्ति भएकालाई दोषपूर्ण बनाउँछन्। हे सोमदेव ! तिनी तिनलाई विषालु सर्पमाथि फ्याँकिदेऊ अथवा दरिद्र बनाइदेऊ।

यो नो रसं दिप्सति पित्वो अग्ने यो अश्वानां यो गवां यस्तनूनाम्।
रिपुः स्तेनः स्तेयकृद्दभ्रमेतु नि ष हीयतां तन्वा३ तना च ॥१०॥

हे अग्निदेव ! हाम्रा अन्नको सारतत्त्व जसले नाश गर्न खोजेको छ, जसले गाई, अश्व र सन्तानको विनाश गर्दछ, त्यस्ता चोर, समाजका शत्रु विनाश होऊन्। तिनीहरूले आफ्नो ज्यान र सन्तान गुमाऊन्।

परः सो अस्तु तन्वा३ तना च तिस्रः पृथिवीरधो अस्तु विश्वाः।
प्रति शुष्यतु यशो अस्य देवा यो नो दिवा दिप्सति यश्च नक्तम् ॥११॥

दुष्ट पातकी शरीर र सन्तानसहित नाश होऊन्। पृथ्वी आदि तीनै लोकबाट तिनीहरू पतन होऊन्। हे देवताहरू ! तिनको कीर्ति क्षीण भएर विनाश होस्। हामीलाई दिनरात सताउने दुष्ट राक्षस नाश होस्।

सुविज्ञानं चिकितुषे जनाय सच्चासच्च वचसी पस्पृधाते।
तयोर्यत्सत्यं यतरदृजीयस्तदित्सोमोऽवति हन्त्यासत् ॥१२॥

सत्य र असत्य वचन परस्परमा स्पर्धा गर्दछन् भन्ने विद्वान् मानिसले जान्दछ। त्यसमा सत्य र सरल पक्षको सोमदेवले सुरक्षा गर्दछन् र असत्यको हनन गर्दछन्।

न वा उ सोमो वृजिनं हिनोति न क्षत्रियं मिथुया धारयन्तम्।
हन्ति रक्षो हन्त्यासद्वदन्तमुभाविन्द्रस्य प्रसितौ शयाते ॥१३॥

पाप गर्ने, मिथ्याचारी र बलवान्लाई पनि सोमदेवले मारिदिन्छन्। उनी राक्षस मार्दछन् र असत्य बोल्नेलाई पनि मार्दछन्। तिनीहरू मारिएपछि इन्द्रद्वारा बाँधिन्छन्।

यदि वाहमनृतदेव आस मोघं वा देवाँ अप्यूहे अग्ने।
किमस्मभ्यं जातवेदो हृणीषे द्रोघवाचस्ते निर्ऋथं सचन्ताम् ॥१४॥

भुल गरेर अनृत देवको उपासना गर्दा अथवा व्यर्थमा नै देवताकहाँ जाँदा हे अग्निदेव ! हामीमाथि क्रोध नगर। द्रोही र मिथ्याभाषी नै तिमीबाट हिंसित होऊन्।

अद्या मुरीय यदि यातुधानो अस्मि यदि वायुस्ततप पूरुषस्य।
अधा स वीरैर्दशभिर्वि यूया यो मा मोघं यातुधानेत्याह ॥१५॥

हामी वसिष्ठहरू राक्षस हौँ र कुनै सज्जन पुरुषको हिंसा गर्दछौँ भने आजै मरौँ। हामीलाई व्यर्थै कसैले राक्षस भनेर सम्बोधन गर्दछन् भने तिनीहरू आफ्ना परिवारका दस वीरसहित नष्ट होऊन्।

यो मायातुं यातुधानेत्याह यो वा रक्षाः शुचिरस्मीत्याह।
इन्द्रस्तं हन्तु महता वधेन विश्वस्य जन्तोरधमस्पदीष्ट ॥१६॥

मजस्ता दैवी स्वभावका वसिष्ठलाई राक्षस भन्ने र आफूलाई शुद्ध छु भन्ने राक्षसलाई इन्द्रदेवले महान् आयुधद्वारा नष्ट गरुन्। तिनीहरू सबैबाट पतित भएर झरुन्।

प्र या जिगाति खर्गलेव नक्तमप द्रुहा तन्वं गूहमाना।
वव्राँ अनन्ताँ अव सा पदीष्ट ग्रावाणो घ्नन्तु रक्षस उपब्दैः ॥१७॥

रातका समयमा आफ्नो शरीर लुकाएर उल्लुझैँ चल्ने राक्षसीहरू उँधोमुन्टो लाग्दै अनन्त खोलामा परुन्। ढुङ्गाले ठूलो शब्दका साथ ती राक्षसको विनाश गरुन्।

वि तिष्ठध्वं मरुतो विक्ष्विच्छत गृभायत रक्षसः सं पिनष्टन।
वयो ये भूत्वी पतयन्ति नक्तभिर्ये वा रिपो दधिरे देवे अध्वरे ॥१८॥

हे मरुत्वीर हो ! तिमी प्रजाका बीचमा रहेर राक्षसलाई खोज्ने विचार गर। रातका समयमा पक्षी बनेर आउने, यज्ञमा हिंसा गर्ने राक्षसलाई पक्रेर विनाश गर।

प्र वर्तय दिवो अश्मानमिन्द्र सोमशितं मघवन्त्सं शिशाधि।
प्राक्तादपाक्तादधरादुदक्तादभि जहि रक्षसः पर्वतेन ॥१९॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी अन्तरिक्ष मार्गबाट वज्र प्रहार गर। हे धनवान् इन्द्रदेव ! तिमी आफ्ना यजमानलाई सोमद्वारा संस्कारित गर। राक्षसलाई पूर्व, पश्चिम, उत्तर र दक्षिण आदि सबै दिशाबाट वज्रले हानेर विनाश गर।

एत उ त्ये पतयन्ति श्वयातव इन्द्रं दिप्सन्ति दिप्सवोऽदाभ्यम्।
शिशीते शक्रः पिशुनेभ्यो वधं नूनं सृजदशनिं यातुमद्भ्यः ॥२०॥

कुकुरझैँ टोक्न आउने र अहिंसनीय इन्द्रदेवलाई हिंसा गर्न खोज्ने कपटी राक्षस मार्नका लागि इन्द्रदेव वज्र तेज गराउँछन्। इन्द्रदेव वज्रले दुष्ट राक्षस शीघ्र विनाश गरुन्।

इन्द्रो यातूनामभवत् पराशरो हविर्मथीनामभ्या३ विवासताम्।
अभीदु शक्रः परशुर्यथा वनं पात्रेव भिन्दन्त्सत एति रक्षसः ॥२१॥

इन्द्रदेव राक्षसको दमन गर्दछन्। हविष्यको विनाश गर्नेलाई पराजित गराउँछन्। फर्साले वन काटेझैँ, मुसलले माटाका भाँडा फुटाएझैँ अगाडि आएका राक्षसको संहार गर्दछन्।

उलूकयातुं शुशुलूकयातुं जहि श्वयातुमुत कोकयातुम्।
सुपर्णयातुमुत गृध्रयातुं दृषदेव प्र मृण रक्ष इन्द्र ॥२२॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी उल्लुजस्तालाई मारिदेऊ। ब्वाँसाजस्ता, कुकुरजस्ता, चखेवाजस्ता, वाज र गिद्धजस्ता राक्षसलाई ढुङ्गाले हानेर मार र यी सबैबाट हामीलाई जोगाऊ।

मा नो रक्षो अभि नड्यातुमावतामपोच्छतु मिथुना या किमीदिना।
पृथिवी नः पार्थिवात् पात्वंहसोऽन्तरिक्षं दिव्यात्पात्वस्मान् ॥२३॥

राक्षस हाम्रा लागि घातक नहोऊन्, कष्ट दिने स्त्रीपुरुषका जोडीबाट हामी जोगिऔँ। आपसमा फाटो पार्ने घातक राक्षसबाट पनि हामी बचौँ। पृथ्वीले हामीलाई भूलोकका पापबाट बचाऊन्। अन्तरिक्षले हामीलाई आकाशका पापबाट बचाऊन्।

इन्द्र जहि पुमांसं यातुधानमुत स्त्रियं मायया शाशदानाम्।
विग्रीवासो मूरदेवा ऋदन्तु मा ते दृशन्त्सूर्यमुच्चरन्तम् ॥२४॥

इन्द्रदेवले पुरुष राक्षसको विनाश गरुन् र कपटी हिंसक स्त्रीको विनाश गरुन्। हिंसाको खेल खेल्नेलाई मुर्कट्टा गराऊन्। तिनीहरू सूर्योदयभन्दा पहिले समाप्त होऊन्।

प्रति चक्ष्व वि चक्ष्वेन्द्रश्च सोम जागृतम्।
रक्षोभ्यो वधमस्यतमशनिं यातुमद्भ्यः ॥२५॥

हे सोमदेव ! तिमी र इन्द्रदेव जागा रहेर सबै राक्षसलाई हेरिराख। राक्षस मार्ने अस्त्र उनीहरूमाथि फ्याँक र कष्ट दिनेलाई वज्रले संहार गर।

॥इति सप्तमं मण्डलं समाप्तम्॥

सातौँ मण्डल सकियो

ॐ

ओम् भूर्भुवः स्वः तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि धियो यो नः प्रचोदयात्।

ऋग्वेद - संहिता

॥अथाष्टमं मण्डलम्॥

॥आठौँ मण्डल॥

[सूक्त - १]

ऋषि – काण्व आसङ्ग प्लायोगि शश्वती। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – प्रगाथ बृहती त्रिष्टुप्।

मा चिदन्यद्वि शंसत सखायो मा रिषण्यत।
इन्द्रमित्स्तोता वृषणं सचा सुते मुहुरुक्था च शंसत॥१॥

हे मित्रहरू हो! इन्द्रदेवबाहेक अन्य कुनै देवताको स्तुति गरेर लाभ छैन। त्यसमा शक्ति नष्ट नगरौँ। सोम शोधित गरेर, एकत्र भएर, संयुक्त रूपले बलशाली इन्द्रदेवकै बारम्बार प्रार्थना गरौँ।

अवक्रक्षिणं वृषभं यथाजुरं गां न चर्षणीसहम्।
विद्वेषणं संवननोभयङ्करं मंहिष्ठमुभयाविनम्॥२॥

बलियो साँढेजस्ता सङ्घर्षशील, नबुढिने, शत्रुको विरोध र संहार गर्ने, वैदिक र भौतिक ऐश्वर्य प्रदान गर्ने महान् इन्द्रदेवकै स्तुति गरौँ।

यच्चिद्धि त्वा जना इमे नाना हवन्त ऊतये।
अस्माकं ब्रह्मेदमिन्द्र भूतु तेऽहा विश्वा च वर्धनम्॥३॥

हे इन्द्रदेव! यद्यपि सबै मानिसले आफ्नो रक्षाका लागि तिम्रो आह्वान गर्दछन्, तापनि हाम्रा स्तुतिले तिम्रो गौरव निरन्तर बढाउँछ।

वि तर्तूर्यन्ते मघवन् विपश्चितोऽर्यो विपो जनानाम्।
उप क्रमस्व पुरुरूपमा भर वाजं नेदिष्ठमूतये॥४॥

ऐश्वर्यवान्, ज्ञानी, श्रेष्ठ र मनुष्यका पालक हे इन्द्रदेव! तिम्रा कृपाले स्तोता विपद्बाट जोगिन्छन्। हाम्रा नजिकै आऊ र पोषणका निम्ति विविध किसिमका बल प्रदान गर।

महे चन त्वामद्रिवः परा शुल्काय देयाम्।
न सहस्राय नायुताय वज्रिवो न शताय शतामघ॥५॥

हे वज्रधारी इन्द्रदेव! अत्यधिक धन पाए पनि तिमीलाई त्याग्न सकिँदैन। हे ऐश्वर्यवान् इन्द्रदेव! सय, हजार, दस हजार जतिसुकै मूल्यमा पनि तिम्रो भक्ति त्याग्न सकिँदैन।

वस्याँ इन्द्रासि मे पितुरुत भ्रातुरभुञ्जतः।
माता च मे छदयथः समा वसो वसुत्वनाय राधसे॥६॥

हे इन्द्रदेव! तिमी हाम्रा जन्मदाता पिताका तुलनामा अधिक धनवान् छौ। पालन नगर्ने दाजुभाइभन्दा बढी धनवान् छौ। सबैलाई पालन गर्ने इन्द्रदेव! हाम्रा लागि माताकै स्तरका छौ। हामी धनधान्यले परिपूर्ण महान् जीवनको कामना गर्दछौँ।

क्वेयथ क्वेदसि पुरुत्रा चिद्धि ते मनः।
अलर्षि युध्म खजकृत् पुरन्दर प्र गायत्रा अगासिषुः॥७॥

विभिन्न स्थानमा मन रमाउने युद्ध कौशलमा निपुण, शत्रुका सहर उजाड्ने हे बलवान् इन्द्रदेव! तिमी कता गयौ? हाम्रा कुशल स्तोताले गाएको सामगान सुन्न यज्ञमा आऊ।

प्रास्मै गायत्रमर्चत वावातुर्यः पुरन्दरः।
याभिः काण्वस्योप बर्हिरासदं यासद्वज्री भिनत्पुरः॥८॥

उपासकमाथि कृपा गर्दै शत्रुको सहर भत्काउने इन्द्रदेवको प्रार्थना गायत्री छन्दले गरौँ। स्तुतिले प्रसन्न भएर कण्वपुत्रका यज्ञमा आउँदा उनले शत्रुका सहर वज्रले भत्काए। हामी उनै ऋचाले उनको प्रार्थना गरौँ।

ये ते सन्ति दशग्विनः शतिनो ये सहस्रिणः ।

अश्वासो ये ते वृषणो रघुद्रुवस्तेभिर्नस्तूयमा गहि ॥९॥

हे इन्द्रदेव ! सयौं वा हजारौं योजन दौडने शक्तिशाली र वेगवान् अश्वमा यहाँ आऊ।

आ त्व१द्य सबर्दुघां हुवे गायत्रवेपसम् ।

इन्द्रं धेनु सुदुघामन्यामिषमुरुधारामरङ्कृतम् ॥१०॥

इन्द्रदेवको प्रसन्नताका लागि हामी सजिलै दुहिने, सबैलाई दुध दिने गाईजस्तै अन्य खाल अन्न प्रदान गर्ने, अनेकौं धारायुक्त गायत्री रूपी धेनुलाई आह्वान गर्दछौं ।

यत्तुदत् सूर एतशं वङ्कू वातस्य पर्णिना ।

वहत् कुत्समार्जुनेयं शतक्रतुस्त्सरद् गन्धर्वमस्तृतम् ॥११॥

सूर्यदेवले वायुको जस्तै वाङ्गो गति भएका एतशलाई दुःख दिएका बेला शतक्रतु इन्द्रले आर्जुनेय कुत्ससँग गएर नष्ट नहुने गन्धर्वरूपी सूर्यमाथि छलले आक्रमण गरे।

य ऋते चिदभिश्रिषः पुरा जत्रुभ्य आतृदः ।

सन्धाता सन्धिं मघवा पुरूवसुरिष्कर्ता विह्रुतं पुनः ॥१२॥

गलाको हड्डी रगत निस्कन नपाउँदै अन्य औषधिविनै इन्द्रदेवले जोडिदिन्छन् । धनका स्वामी इन्द्रदेवले छिन्नभिन्न भएकालाई फेरि सग्लो वा एकीकृत गर्दछन् ।

मा भूम निष्ट्याइवेन्द्र त्वदरणा इव ।

वनानि न प्रजहितान्यद्रिवो दुरोषासो अमन्महि ॥१३॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रो कृपाले हाम्रो पतन नहोस् र न हामी दुःखी नै होऔं। पात झरेर खुइलिएको रुखजस्तो हामी सन्तानविहीन नहोऔं। हे वज्रधारी इन्द्रदेव ! हामी आफ्ना घरमा सुरक्षित रहँदै तिम्रो स्तुति गर्दछौं।

अमन्महीदनाशवोऽनुग्रासश्च वृत्रहन् ।

सकृत्सु ते महता शूर राधसानु स्तोमं मुदीमहि ॥१४॥

हे वृत्रहन्ता इन्द्रदेव ! हामी नआत्तिई र नरिसाई तिम्रो स्तवन गर्दछौं। हे वीर इन्द्रदेव ! हामी प्रचुर धनधान्यले सम्पन्न भएर एकै पटक मात्रै भए पनि तिम्रा निम्ति यज्ञ गरौं।

यदि स्तोमं मम श्रवदस्माकमिन्द्रमिन्दवः ।

तिरः पवित्रं ससृवांस आशवो मन्दन्तु तुग्र्यावृधः ॥१५॥

इन्द्रदेवले हाम्रो स्तुति सुनेदेखि हामी उत्साह प्रदान गर्ने, पवित्र हुने र जलमा उम्रेर बढ्ने सोमरस समर्पित गरेर उनलाई हर्षित गराउँछौं।

आ त्व१द्य सधस्तुतिं वावातुः सख्युरा गहि ।

उपस्तुतिर्मघोनां प्र त्वावत्वधा ते वश्मि सुष्टुतिम् ॥१६॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी आफ्ना भावी मित्रसँगै हाम्रो र अन्य धनवान्को स्तुति सुनेर आजै आऊ। हामी तिम्रो प्रार्थना विधिवत् गर्न चाहन्छौं।

सोता हि सोममद्रिभिरेमेनमप्सु धावत ।

गव्या वस्त्रेव वासयन्त इन्नरो निर्धुक्षन्वक्षणाभ्यः ॥१७॥

हे ऋत्विक्हरू हो ! ढुङ्गामा पेलेर छानेको सोमरस पानीमा मिसाओ। बादलले पृथ्वी ढाक्दै वायुदेव नदीहरूका निमित्त पानी बर्साउँछन्।

अध ज्मो अध वा दिवो बृहतो रोचनादधि ।

अया वर्धस्व तन्वा गिरा ममा जाता सुक्रतो पृण ॥१८॥

हे इन्द्रदेव उत्तम यज्ञका आधार पृथ्वी र द्युलोकमा तिमी आफ्नो आभा विस्तार गर र आफ्ना प्रेरणाले हाम्रा सहयोगीलाई पोषण प्रदान गर।

इन्द्राय सु मदिन्तमं सोमं सोता वरेण्यम् ।

शक्र एणं पीपयद्विश्वया धिया हिन्वानं न वाजयुम् ॥१९॥

हे स्तोता हो ! अत्यन्त हर्षप्रदायक र महान् सोमरस इन्द्रदेवका निमित्त तयार गर। त्यसबाट इन्द्रदेव आफ्नो सम्पूर्ण विवेकले स्तुति गर्ने तथा अन्न प्राप्तिको कामना गर्ने याजकको इच्छा पूरा गराऊन्।

मा त्वा सोमस्य गल्दया सदा याचन्नहं गिरा।
भूर्णिं मृगं न सवनेषु चुक्रुधं क ईशानं न याचिषत् ॥२०॥
सिंहजस्तै महान् पराक्रमी, भरणपोषण गर्नमा समर्थ हे इन्द्रदेव ! यज्ञमा सोमरस प्रदान गर्दै विजयदायक स्तुतिद्वारा हामी निरन्तर तिमीसित याचना गर्दछौं। हामी क्रोधका पात्र कहिल्यै नहोऔं, किनभने आफ्ना अधिपतिसित याचना नगर्ने व्यक्ति को पो होला र ?

मदेनेषितं मदमुग्रमुग्रेण शवसा।
विश्वेषां तरुतारं मदच्युतं मदे हि ष्मा ददाति नः ॥२१॥
प्रसन्नतापूर्वक तयार गरेको शक्तिशाली र हर्षप्रदायक सोमरस पान गरेर इन्द्रदेव महान् शक्तिसम्पन्न होऊन्, शत्रुको मद चुर गराउँदै विनाश गर्ने सन्तान प्रदान गरुन्।

शेवारे वार्या पुरु देवो मर्ताय दाशुषे।
स सुन्वते च स्तुवते च रासते विश्वगूर्तो अरिष्टुतः ॥२२॥
समस्त विश्वका पालक इन्द्रदेवलाई शत्रुले पनि प्रशंसा गर्छन्। सत्कर्म गर्ने, दान गर्ने, सोम अभिषव गर्ने र स्तुति गर्ने मानिसलाई उनी प्रचुर सम्पत्ति प्रदान गर्दछन्।

एन्द्र याहि मत्स्व चित्रेण देव राधसा।
सरो न प्रास्युदरं सपीतिभिरा सोमेभिरुरु स्फिरम् ॥२३॥
महान् तेजस्वी हे इन्द्रदेव ! तिमी यहाँ आऊ र हामीलाई इच्छा लागेको धन प्रदान गरेर खुसी गराऊ। मरुत्‌हरूसँगै सोमरस पिएर आफ्नो पेट पूर्ण रूपले भर।

आ त्वा सहस्रमा शतं युक्ता रथे हिरण्यये।
ब्रह्मयुजो हरय इन्द्र केशिनो वहन्तु सोमपीतये ॥२४॥
हे इन्द्रदेव ! स्वर्णिम रथमा जुट्ने, स्तुति योग्य, लामो जगर भएका, सयौं वा हजारौं घोडाले सोमपान गर्नका लागि तिमीलाई यहाँ लिएर आऊन्।

आ त्वा रथे हिरण्यये हरी मयूरशेप्या।
शितिपृष्ठा वहतां मध्वो अन्धसो विवक्षणस्य पीतये ॥२५॥
हे इन्द्रदेव ! हर्षदायी सोमरसको पान गर्नका लागि मयुरको वर्ण र सेतो पिठ्युँ भएका घोडाले तिमीलाई सुनौलो रथमा राखेर यहाँ ल्याऊन्।

पिबा त्वस्य गिर्वणः सुतस्य पूर्वपा इव।
परिष्कृतस्य रसिन इयमासुतिश्चारुर्मदाय पत्यते ॥२६॥
हे स्तुत्य इन्द्रदेव ! तिमी सर्वप्रथम यो अत्यन्त आनन्ददायक शोधित सोमरस पान गर।

य एको अस्ति दंसना महाँ उग्रो अभि व्रतैः।
गमत्स शिप्री न स योषदा गमद्धवं न परि वर्जति ॥२७॥
एक्लै शत्रु परास्त गर्ने महान् पराक्रमी, अति उग्र र व्रत पालनका कारण सर्वश्रेष्ठ इन्द्रदेव हामीकहाँ आऊन्। उनी हामीबाट कहिल्यै पर नहोऊन्, हाम्रा यज्ञमा आएर सधैं विद्यमान रहून्।

त्वं पुरं चरिष्ण्वं वधैः शुष्णस्य सं पिणक्।
त्वं भा अनु चरो अध द्विता यदिन्द्र हव्यो भुवः ॥२८॥
हे प्रकाशमान इन्द्रदेव ! टाढासम्म पिछा गर्दै शुष्ण नामका शत्रुको हिँड्नेडुल्ने आवास वज्रले ध्वस्त गरायौ। होताहरूले आह्वान योग्य भएका तिमी प्रशंसनीय भयौ।

मम त्वा सूर उदिते मम मध्यन्दिने दिवः।
मम प्रपित्वे अपिशर्वरे वसवा स्तोमासो अवृत्सत ॥२९॥
सबैका पालक हे इन्द्रदेव ! सूर्योदयका समयमा, मध्याह्न कालमा, दिनका अन्त्यमा र रात्रिका प्रारम्भमा हाम्रो स्तवन तिमीलाई प्राप्त होस्।

स्तुहि स्तुहीदेते घा ते मंहिष्ठासो मघोनाम्।
निन्दिताश्वः प्रपथी परमज्या मघस्य मेध्यातिथे ॥३०॥
हे मेधातिथि ! तिमीलाई हामी सबैभन्दा बढी सम्पत्ति प्रदान गर्दछौं। हाम्रा बलले नै अर्कालाई होच्याउने अश्व र श्रेष्ठ आयुध तिमीलाई प्राप्त भएका छन्। त्यसैले तिमी बारम्बार स्तुति गर।

आ यदश्वान्वनन्वतः श्रद्धयाहं रथे रूहम्।
उत वामस्य वसुनश्चिकेतति यो अस्ति याद्वः पशुः ॥३१॥

हे मेधातिथि ! नम्रता र श्रद्धापूर्वक हामीले तिम्रा रथमा अश्व योजित गर्‍यौं। पशुधनले सम्पन्न यदुका वंशमा उत्पन्न तिमीलाई धेरै धन प्रदान गरेका छौं, स्तुति गर।

य ऋज्रा मह्यं मामहे सह त्वचा हिरण्यया।
एष विश्वान्यभ्यस्तु सौभगासङ्गस्य स्वनद्रथः ॥३२॥

राजर्षि आसङ्गले मलाई सुनौलो आवरणसहित धेरै धन प्रदान गरेका छन्। उनी शब्दायमान रथयुक्त भएर शत्रुको व्यापक धनवैभवमाथि विजय प्राप्त गरुन्।

अध प्लायोगिरति दासदन्यानासङ्गो अग्ने दशभिः सहस्रैः।
अधोक्षणो दश मह्यं रूशन्तो नडाइव सरसो निरतिष्ठन् ॥३३॥

हे अग्निदेव ! आसङ्गले दस हजार गाई प्रदान गरे। त्यसबाट उनी अन्य दानीभन्दा सर्वोच्च भए। हामीलाई दान गरेको त्यो दस हजार बलिया गाईरूपी धन अब तलाउका किनारमा उम्रेको बेतघारीझैं धेरै मात्रामा मौलाओस्।

अन्वस्य स्थूरं ददृशे पुरस्तादनस्थ ऊरुरवरम्बमाणः।
शश्वती नार्यभिचक्ष्याह सुभद्रमर्य भोजनं बिभर्षि ॥३४॥

हे अति सौभाग्यशाली र सर्वश्रेष्ठ स्वामी ! तिम्रो हृष्टपुष्ट शक्तिशाली विशाल शरीर अति सुन्दर छ।

[सूक्त – २]

ऋषि – मेधातिथि काण्व आङ्गिरस। **देवता** – इन्द्र विभिन्दु **छन्द** – गायत्री अनुष्टुप्।

इदं वसो सुतमन्धः पिबा सुपूर्णमुदरम्। अनाभयिन्नरिमा ते ॥१॥

नडराउने, ऐश्वर्यवान् हे इन्द्रदेव ! तिमी पेलेर तयार गरेको सोमरस ग्रहण गरेर पूर्ण रूपले सन्तुष्ट होऊ। तिमीलाई आनन्दित गर्नका लागि यो सोमरस अर्पित छ

नृभिर्धूतः सुतो अश्नैरव्यो वारैः परिपूतः। अश्वो न निक्तो नदीषु ॥२॥

जलाशयमा नुहाइदिएर घोडा सफा पारेझैं स्वच्छ ढुङ्गाले पेलेर चलनीले छानेर याजकहरूले यो सोमरस तयार गरेका छन्।

तं ते यवं यथा गोभिः स्वादुमकर्म श्रीणन्तः। इन्द्र त्वास्मिन्त्सधमादे ॥३॥

हे इन्द्रदेव ! गाईको दुध मिसाएर शोधित, पुरोडाशजस्तो यो मधुर सोमरस तिम्रा लागि तयार गरेका छौं। आनन्ददायी सोमपानका लागि तिमीलाइ हामी आह्वान गर्दछौं

इन्द्र इत्सोमपा एक इन्द्रः सुतपा विश्वायुः। अन्तर्देवान् मर्त्यांश्च ॥४॥

देवता र मानिसमा केवल इन्द्रदेव नै सोमपान गर्नका लागि अधिकारयुक्त छन्। सोमरस पिउने इन्द्रदेव दीर्घजीवी हुन्।

न यं शुक्रो न दुराशीर्न तृप्रा उरुव्यचसम्। अपस्पृण्वते सुहार्दम् ॥५॥

इन्द्रदेवलाई सामान्य सोमरस, क्षीरयुक्त सोमरस वा तृप्तिकारी सोमरसले कष्ट गराउँदैन। विशाल तथा श्रेष्ठ हृदय भएका इन्द्रदेवको प्रार्थना हामी गर्दछौं।

गोभिर्ददीमन्ये अस्मन्मृगं न व्रा मृगयन्ते। अभित्सरन्ति धेनुभिः ॥६॥

जाल र बाजा लिएर सिकारीले मृग खोजेझैं हाम्रा ऋत्विक् र यजमानहरू गाईको दुध र स्तुतिसँगै इन्द्रदेवलाई खोज्दछौं।

त्रय इन्द्रस्य सोमाः सुतासः सन्तु देवस्य। स्वे क्षये सुतपाव्नः ॥७॥

याजकहरू दिनको तीन पटक यज्ञमण्डपमा इन्द्रदेवको तिर्खा मेटाउन पेलेको सोमरस तयार राखून्।

त्रयः कोशासः श्चोतन्ति तिस्रश्चम्वः सुपूर्णाः। समाने अधि भार्मन् ॥८॥

समान रूपले पोषण गर्न स्थापित भएका यज्ञमा तीन कलशबाट सोमरस खन्याइन्छ र भरेर राखेको सुरोले आहुति दिइन्छ।

शुचिरसि पुरुनिः ष्ठाः क्षीरैर्मध्यत आशीर्तः । दध्ना मन्दिष्ठः शूरस्य ॥९॥
हे सोम ! तिमी पवित्र छौ र अनेकौंका अन्तःकरणमा विद्यमान रहन्छौ। तिमी दुध र दहीमा मिसिएर शूरवीर इन्द्रदेवलाई आनन्द प्रदान गर्दछौ।

इमे त इन्द्र सोमास्तीव्रा अस्मे सुतासः । शुक्रा आशिरं याचन्ते ॥१०॥
हे इन्द्रदेव ! तिम्रो सन्तुष्टिका लागि हामीले पेलेर तयार पारेको तीतो र टर्रो सोमरसले दुध आदि मिसाउनुपर्ने आवश्यकता अनुभव गर्दछ।

ताँ आशिरं पुरोडाशमिन्द्रेमं सोमं श्रीणीहि। रेवन्तं हि त्वा शृणोमि ॥११॥
हे इन्द्रदेव ! तिमी ऐश्वर्यवान् छौ, त्यसैले हामीले दिएको पुरोडाश र दुध मिसेको सोमरस पान गरेर हामीलाई ऐश्वर्य प्रदान गर।

हृत्सु पीतासो युध्यन्ते दुर्मदासो न सुरायाम्। ऊधर्न नग्ना जरन्ते ॥१२॥
मदिरा पिएर मातिएका मानिस आपसमा झगडा गरेझैँ हे इन्द्रदेव ! यो सोमरस तिम्रा हृदयमा युद्ध गर्दछ। थुनभरि दुध हुने गाईको दुनियाँले प्रशंसा गरेझैँ प्रार्थना गर्ने मानिस तिम्रो प्रशंसा गर्दछन्।

रेवाँ इद्रेवतः स्तोता स्यात्त्वावतो मघोनः। प्रेदु हरिवः श्रुतस्य ॥१३॥
हे विभूतिसम्पन्न इन्द्रदेव ! तिम्रो स्तुति गर्नेले पक्का पनि धन पाउँछ। तिम्रो उपासक सबै ऐश्वर्यले युक्त हुन्छ।

उक्थं चन शस्यमानमगोररिरा चिकेत। न गायत्रं गीयमानम् ॥१४॥
इन्द्रदेव स्तुति नगर्नेहरूका शत्रु हुन्। स्तोताले स्तोत्र पढेको उनलाई राम्ररी थाहा छ। उनी सामवेदको गाना पनि सुन्दछन् र बुझ्दछन् पनि।

मा न इन्द्र पीयत्नवे मा शर्धते परा दाः। शिक्षा शचीवः शचीभिः ॥१५॥
हे इन्द्रदेव ! हिंस्रक शत्रु र उपेक्षा गर्नेहरूका आश्रयमा हामीलाई नछोड। आफ्ना बलले अभीष्ट ऐश्वर्य प्रदान गर।

वयमु त्वा तदिदर्था इन्द्र त्वायन्तः सखायः। कण्वा उक्थेभिर्जरन्ते ॥१६॥
हे इन्द्रदेव ! तिमीसित मित्रता गर्ने रहर भएर हामी कण्वका वंशज याजकहरू र सबै हाम्रा पुत्रपौत्रादि स्तोत्रले तिम्रो स्तुति गर्दछौं।

न घेमन्यदा पपन वज्रिन्नपसो नविष्टौ। तवेदु स्तोमं चिकेत ॥१७॥
हे वज्रधारी इन्द्रदेव ! यज्ञकर्ममा तिम्रो स्तुति गर्नुका अतिरिक्त हामी अन्य कसैको स्तुति गर्दैनौं। स्तोत्रले हामी तिम्रै स्तुति गर्दछौं।

इच्छन्ति देवाः सुन्वन्तं न स्वप्नाय स्पृहयन्ति। यन्ति प्रमादमतन्द्राः ॥१८॥
यज्ञका निम्ति सोमरस तयार गर्ने साधकसित देवता प्रसन्न रहन्छन्। उनीहरूकै कामना गर्दछन्। आलस्यरहित देवताहरू आनन्द प्रदान गर्ने सोमरस सधैँ पान गर्दछन्।

ओ षु प्र याहि वाजेभिर्मा हृणीथा अभ्य१ स्मान्। महाँ इव युवजानिः ॥१९॥
हे इन्द्रदेव ! विचारशील पुरुषले आफ्नी पत्नीसित क्रोध नगरेझैँ हामीमाथि तिमी पनि क्रोध नगर। हाम्रा यज्ञमा तिमी घोडामा आऊ।

मो ष्व१द्य दुर्हणावान्त्सायं करदारे अस्मत्। अश्रीरइव जामाता ॥२०॥
शत्रुमाथि असह्य प्रहार गर्ने हे इन्द्रदेव ! चाँडै हाम्रा नजिकै आऊ। श्रीहीन, बारम्बार बोलाउँदा पनि नआउने अभिमानी ज्वाइँजस्तो बेलुका आउनमा ढिलो नगर।

विद्मा ह्यस्य वीरस्य भूरिदावरीं सुमतिम्। त्रिषु जातस्य मनांसि ॥२१॥
प्रचुर सम्पत्ति प्रदान गर्ने, शूरवीर इन्द्रदेवको बुद्धि र तीन लोकमा विख्यात उनका मन हामी राम्ररी जान्दछौं।

आ तू षिञ्च कण्वमन्तं न घा विद्म शवसानात्। यशस्तरं शतमूतेः ॥२२॥
हे याजकहरू हो ! कण्वका वंशज ऋषिहरू इन्द्रदेवलाई सोमरसले अभिषेक गर्दछन्। अत्यन्त शक्तिशाली र अनेकौं प्रकारका रक्षण साधनले सम्पन्न इन्द्रदेवभन्दा अधिक कीर्तिमान् देवताका विषयमा हामीलाई थाहा छैन।

ज्येष्ठेन सोतरिन्द्राय सोमं वीराय शक्राय। भरा पिबन्नर्याय ॥२३॥

हे सोमरस तयार गर्ने याजक हो ! सबैभन्दा अधिक महान्, पराक्रमी, बलशाली र श्रेष्ठ इन्द्रदेवलाई सोमरस प्रदान गर। उनले प्रसन्नतापूर्वक त्यो पान गरुन्।

यो वेदिष्ठो अव्यथिष्वश्वावन्तं जरितृभ्यः। वाजं स्तोतृभ्यो गोमन्तम् ॥२४॥

यज्ञमण्डपमा इन्द्रदेव आएपछि याजकहरू कहिल्यै दुःखी हुँदैनन्। ती देवताले प्रार्थना गर्नेलाई अश्व, गाई आदि धन प्रदान गर्दछन्।

पन्यंपन्यमित्सोतार आ धावत मद्याय। सोमं वीराय शूराय ॥२५॥

हे सोम शोधन गर्न लागेका याजक हो ! पराक्रमी, शूरवीर इन्द्रदेवका लागि आनन्द दिने खालको सोमरस अर्पित गर।

पाता वृत्रहा सुतमा घा गमन्नारे अस्मत्। नि यमते शतमूतिः ॥२६॥

सयौँ किसिमका साधनले हाम्रो रक्षा गर्ने, वृत्रासुर हनन गर्ने, सोमरस पान गर्ने हे इन्द्रदेव ! हाम्रा यज्ञमा अवश्य आऊ र शत्रुलाई हामीभन्दा पर पुऱ्याऊ।

एह हरी ब्रह्मयुजा शग्मा वक्षतः सखायम्। गीर्भिः श्रुतं गिर्वणसम् ॥२७॥

सङ्केत मात्रैले रथमा नारिने, सुखवर्द्धक दुई अश्वले सबैलाई आश्रय दिने, मित्ररूपी इन्द्रदेवलाई स्तुति गानका साथ यज्ञमण्डपमा लिएर आइपुगून्।

स्वादवः सोमा आ याहि श्रीताः सोमा आ याहि।
शिप्रिन्नृषीवः शचीवो नायमच्छा सधमादम् ॥२८॥

हे सौन्दर्यवान्, ज्ञानवान् र वीर्यवान् इन्द्रदेव ! तिमी यहाँ आऊ। सोमरस पेलेर तयार भएको छ। तिम्रा उपासकले तिमीलाई बोलाउँदै छन्, त्यसैले तिमी यहाँ आऊ।

स्तुतश्च यास्त्वा वर्धन्ति महे राधसे नृम्णाय। इन्द्र कारिणं वृधन्तः ॥२९॥

हे कर्मशील इन्द्रदेव ! स्तुति गर्ने समस्त साधकहरू मन्त्रले तिमीलाई समृद्ध गराउँछन्। तिमी स्तुति ग्रहण गरेर हामीलाई श्रेष्ठ हितकारी धन प्रदान गर।

गिरश्च यास्ते गिर्वाह उक्था च तुभ्यं तानि। सत्रा दधिरे शवांसि ॥३०॥

स्तुतिमन्त्रसँगै आह्वान गर्न योग्य र प्रशंसनीय हे इन्द्रदेव ! तिम्रा लागि गरिने सबै स्तुति एकसाथ मिलेर तिमीमा बल उत्पन्न गराउँछन्।

एवेदेष तुविकूर्मिर्वाजाँ एको वज्रहस्तः। सनादमृक्तो दयते ॥३१॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी विभिन्न खालका श्रेष्ठ कर्म गर्ने र अद्वितीय वज्रधारी हौ। तिमी शत्रुका लागि अजेय भएर यजमानका लागि अन्न आदि प्रदान गर्दछौ।

हन्ता वृत्रं दक्षिणेनेन्द्रः पुरू पुरुहूतः। महान्महीभिः शचीभिः ॥३२॥

कुशलतापूर्वक वृत्रलाई मार्ने विराट् शक्तिका कारण इन्द्रदेव महान् भएका छन्। सर्वव्यापी इन्द्रदेवलाई सबै प्राणी आफ्नो रक्षाका लागि बोलाउँछन्।

यस्मिन् विश्वाश्चर्षणय उत च्यौत्ना ज्रयांसि च। अनु घेन्मन्दी मघोनः ॥३३॥

इन्द्रदेवमा विश्वका समस्त प्राणीको सम्पूर्ण बल स्थित छ। त्यस्ता ऐश्वर्यवान् देवतालाई निश्चित रूपले प्रसन्न गर्नुपर्दछ।

एष एतानि चकारेन्द्रो विश्वा योऽति शृण्वे। वाजदावा मघोनाम् ॥३४॥

इन्द्रदेवलाई अत्यन्त बलशाली र शूरवीरका रूपमा सबैले चिन्दछन्। उनैले सबै पराक्रमपूर्ण कार्य गरेका हुन्। सबै ऐश्वर्यवान्हरूलाई अन्न प्रदान गर्ने उनै हुन्।

प्रभर्ता रथं गव्यन्तमपाकाच्चिद्यमवति। इनो वसु स हि वोळ्हा ॥३५॥

सबैका पोषक इन्द्रदेव वेगपूर्वक दौडँदै आफ्नो रथ शत्रुबाट जोगाउँछनन्। ती इन्द्रदेव सबैका स्वामी भएर धन प्राप्त गर्दछन्।

सनिता विप्रो अर्वद्भिर्हन्ता वृत्रं नृभिः शूरः। सत्योऽविता विधन्तम् ॥३६॥

ज्ञानी इन्द्रदेव आफ्ना अश्वले सबै गन्तव्यस्थलमा पुग्छन् र शूरवीर नेताका सहायताले वृत्रको वध गर्दछन्। ती सत्यरूपी इन्द्रदेवले आफ्ना सेवकको रक्षा गर्दछन्।

यजध्वैनं प्रियमेधा इन्द्रं सत्राचा मनसा। यो भूत्सोमैः सत्यमद्वा ॥३७॥

हे प्रियमेध ! सोमपान गरेर इन्द्रदेव वास्तविक शक्तिले सम्पन्न हुन्छन्। त्यसैले मन लगाएर उनका निमित्त यज्ञ गर।

गाथश्रवसं सत्पतिं श्रवस्कामं पुरुत्मानम्। कण्वासो गात वाजिनम् ॥३८॥

हे कण्वका पुत्र हो ! सज्जनलाई पालन गर्ने, कीर्तिको कामना गर्ने, दृढ आत्मबल भएका र यशोगान सर्वत्र हुने इन्द्रदेवलाई स्तुति गर।

य ऋते चिद्गास्पदेभ्यो दात् सखा नृभ्यः शचीवान्। ये अस्मिन्काममश्रियन् ॥

देवताहरू इन्द्रदेवमाथि आफ्नो कामना आश्रित गराउँछन्। उनै श्रेष्ठ कर्म भएका, सखारूप इन्द्रदेवले पाइला मात्रै देखिँदा पनि गाई खोजिदिए।

इत्था धीवन्तमद्रिवः काण्वं मेध्यातिथिम्। मेषो भूतोऽभि यन्नयः ॥४०॥

हे वज्रधारी इन्द्रदेव ! यस किसिमका स्तुति गर्ने, कण्वका ज्ञानी पुत्र मेधातिथिलाई मेष रूपमा प्राप्त गर्‍यौ।

शिक्षा विभिन्दो अस्मै चत्वार्ययुता ददत्। अष्टा परः सहस्रा ॥४१॥

हे विभिन्द ! यी ऋषिका लागि चालीस हजार सङ्ख्यामा धन प्रदान गर्‍यौ। त्यसका अतिरिक्त तिमीहरूले फेरि आठ हजारको सङ्ख्यामा धन प्रदान गर्‍यौ।

उत सु त्ये पयोवृधा माकी रणस्य नप्त्या। जनित्वनाय मामहे ॥४२॥

जलवर्षा गराउने, सबैको निर्माण गर्ने, याजकलाई माथि उठाउने, पृथ्वी तथा द्युलोकका पूर्वोक्त चालीस हजार र आठ हजार धन उत्पन्न गराउनेलाई हामी स्तुति गर्दछौँ।

[सूक्त - ३]

ऋषि – मेध्यातिथि काण्व। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – प्रगाथ अनुष्टुप् गायत्री बृहती।

पिबा सुतस्य रसिनो मत्स्वा न इन्द्र गोमतः।
आपिर्नो बोधि सधमाद्यो वृधे३ऽस्मा अवन्तु ते धियः ॥१॥

हे इन्द्रदेव ! गाईको दुधमा मिसेर रसका रूपमा हामीले सोमरस शोधन गरेका छौँ, पान गर र प्रफुल्लित होऊ। हाम्रा कार्यमा सङ्गठित रूपमा सहयोगी हुँदै हामीलाई उन्नतिको मार्ग देखाऊ। तिम्रो बुद्धि हाम्रो संरक्षक बनोस्।

भूयाम ते सुमतौ वाजिनो वयं मा नः स्तरभिमातये।
अस्माञ्चित्राभिरवतादभिष्टिभिरा नः सुम्नेषु यामय ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रो अनुकूल उत्तम बुद्धिले प्रेरित भएर हामी सामर्थ्य प्राप्त गरौँ। शत्रुले हामीलाई नष्ट नगरुन्। समार्थ्यशाली रक्षणसाधनले हाम्रो रक्षा गर्दै सुखसमृद्धि बढाऊ।

इमा उ त्वा पुरूवसो गिरो वर्धन्तु या मम।
पावकवर्णाः शुचयो विपश्चितोऽभि स्तोमैरनूषत ॥३॥

हे ऐश्वर्यवान् इन्द्रदेव हाम्रा स्तुतिले तिम्रो कीर्ति बढोस्। अग्निजस्तै प्रखर, पवित्र आत्मा र विद्वान् साधकहरू स्तोत्रले तिम्रो प्रार्थना गर्दछन्।

अयं सहस्रमृषिभिः सहस्कृतः समुद्र इव पप्रथे।
सत्यः सो अस्य महिमा गृणे शवो यज्ञेषु विप्रराज्ये ॥४॥

हजारौँ ऋषिका स्तुतिको बल पाएका प्रख्यात यज्ञदेव समुद्रजस्तै विस्तृत हुन्छन्। यिनको सत्यनिष्ठा र शक्ति प्रसिद्ध छ। यज्ञमा स्तोत्रगान गर्दै यिनको सम्मान गरौँ।

इन्द्रमिद्देवतातय इन्द्रं प्रयत्यध्वरे।
इन्द्रं समीके वनिनो हवामह इन्द्रं धनस्य सातये ॥५॥

दैवी प्रयोजनका लागि गरेका यज्ञमा हामी याजकहरू प्रारम्भ र समाप्त हुने बेलामा इन्द्रदेवलाई आह्वान गर्दछौँ। धन प्राप्तिका कामनाले पनि इन्द्रदेवलाई आह्वान गर्दछौँ।

इन्द्रो मह्ना रोदसी पप्रथच्छव इन्द्रः सूर्यमरोचयत्।
इन्द्रे ह विश्वा भुवनानि येमिर इन्द्रे सुवानास इन्दवः ॥६॥

इन्द्रदेवले सबै लोकलाई आश्रय दिन्छन्। त्यस्ता इन्द्रदेवलाई यो सोमरस समर्पित छ।

अभि त्वा पूर्वपीतय इन्द्र स्तोमेभिरायवः ।
समीचीनास ऋभवः समस्वरन् रुद्रा गृणन्त पूर्व्यम् ॥७॥

हे इन्द्रदेव ! उहिलेदेखि नै ऋभु र रुद्रहरुले तिम्रो स्तुति गर्दै आएका छन्। याजकहरू स्तुति गर्दै सोमपान गर्नका लागि सर्वप्रथम तिमीलाई नै बोलाउँछन्।

अस्येदिन्द्रो वावृधे वृष्ण्यं शवो मदे सुतस्य विष्णवि ।
अद्या तमस्य महिमानमायवोऽनु ष्टुवन्ति पूर्वथा ॥८॥

इन्द्रदेव सोमरस पान गरेर अत्यधिक आनन्दित हुँदै यजमानको बीर्य र बल बढाउँछन्, त्यसैले स्तोताहरू आज पनि इन्द्रदेवको महिमा वर्णन गर्दछन्।

तत्त्वा यामि सुवीर्यं तद् ब्रह्म पूर्वचित्तये ।
येना यतिभ्यो भृगवे धने हिते येन प्रस्कण्वमाविथ ॥९॥

हे इन्द्रदेव ! जुन शक्तिका कारण तिमीले यति र भृगु ऋषिलाई धन प्रदान गरेका थियौ तथा जुन ज्ञानले ज्ञानीहरूको रक्षा गरेका थियौ, उही ज्ञान र बल प्राप्त गर्नका लागि हामी सबैभन्दा पहिले तिमीसित प्रार्थना गर्दछौँ।

येना समुद्रमसृजो महीरपस्तदिन्द्र वृष्णि ते शवः ।
सद्यः सो अस्य महिमा न सन्नशे यं क्षोणीरनुचक्रदे ॥१०॥

हे इन्द्रदेव ! जुन शक्तिले तिमीले सुमद्र र विशाल नदी निर्माण गरेका थियौ, त्यही शक्तिले हाम्रो इच्छा पूरा गराउन सक्छ। तिम्रा जुन महिमाको अनुसरण द्युलोक र पृथिवीले गर्दछन्, त्यो वारपार नभएको समुद्रजस्तै छ।

शग्धी न इन्द्र यत्त्वा रयिं यामि सुवीर्यम् ।
शग्धि वाजाय प्रथमं सिषासते शग्धि स्तोमाय पूर्व्य ॥११॥

हे इन्द्रदेव ! श्रेष्ठ पराक्रमले युक्त ऐश्वर्यको कामना हामी गर्दछौँ, तिमी प्रदान गर। अन्नको इच्छा गर्ने मानिसलाई सबैभन्दा पहिले अन्न प्रदान गर। हे इन्द्रदेव ! तिमी स्तुतिकर्तालाई पनि धनधान्य प्रदान गर।

शग्धी नो अस्य यद्ध पौरमाविथ धिय इन्द्र सिषासतः ।
शग्धि यथा रुशमं श्यावकं कृपमिन्द्र प्रावः स्वर्णरम् ॥१२॥

हे इन्द्रदेव ! जुन शक्तिले तिमीले पुरुका पुत्रको रक्षा गरेका थियौ, उही शक्ति विवेकले काम गर्ने मानिसले पाऊन्। जुन शक्तिले तिमीले तेजस्वी धनदाता रुशम, श्यावक र कृपको रक्षा गरेका थियौ, उसै शक्तिले हामीलाई पनि सुरक्षा गर।

कन्नव्यो अतसीनां तुरो गृणीत मर्त्यः ।
न ही न्वस्य महिमानमिन्द्रियं स्वर्गृणन्त आनशुः ॥१३॥

उहिलेका स्तुति गर्ने ऋषिले त इन्द्रदेवको महिमाशाली शक्ति चिन्न सकेनन् भने आजका स्तोताले कुन खालको नयाँ स्तुति गर्लान् र ?

कदु स्तुवन्त ऋतयन्त देवत ऋषिः को विप्र ओहते ।
कदा हवं मघवन्निन्द्र सुन्वतः कदु स्तुवत आ गमः ॥१४॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रा निमित्त यज्ञ गर्ने देवता को होलान् र तिम्रो स्तुति गरेर कृपा प्राप्त गर्ने ऋषि को होलान् ? हे धनवान इन्द्रदेव ! तिमी सोमरस अभिषुत गर्नेहरूको स्तुति सुनेर उनीहरूकहाँ कहिले जान्छौ ?

उदु त्ये मधुमत्तमा गिरः स्तोमास ईरते ।
सत्राजितो धनसा अक्षितोतयो वाजयन्तो रथा इव ॥१५॥

वास्तविक विजय प्रदान गर्ने, ऐश्वर्य प्राप्तिका माध्यम, निरन्तरका रक्षक, मधुर स्तोत्र, यी सबै युद्धको उपकरण रथजस्तै हुन् भनिन्छ।

कण्वाइव भृगवः सूर्या इव विश्वमिद्धीतमानशुः ।
इन्द्रं स्तोमेभिर्महयन्त आयवः प्रियमेधासो अस्वरन् ॥१६॥

कण्वका गोत्रमा उत्पन्न ऋषिहरूको जस्तै स्तुति गर्दै भृगुका गोत्रमा उत्पन्न ऋषिहरूले इन्द्रदेवलाई चारैतिरबाट सूर्यका रश्मि संसारभरि भएर फैलिएभैँ घेरे। यस्ता महान इन्द्रदेवलाई प्रियमेधले स्तुति गर्दै पूजा गरे।

युक्ष्वा हि वृत्रहन्तम हरी इन्द्र परावतः ।
अर्वाचीनो मघवन्त्सोमपीतय उग्र ऋष्वेभिरा गहि ॥१७॥

वृत्रासुर विनाश गर्न सक्षम, रथमा आसीन, ऐश्वर्यले सम्पन्न हे इन्द्रदेव ! तिमी शक्तिले सम्पन्न भएर मरुत्‌हरूसँग सुदूर प्रदेशबाट हाम्रा यज्ञमा आऊ ।

इमे हि ते कारवो वावशुर्धिया विप्रासो मेधसातये ।
स त्वं नो मघवन्निन्द्र गिर्वणो वेनो न शृणुधी हवम् ॥१८॥

हे प्रार्थनीय इन्द्रदेव ! ज्ञानबुद्धि जागृत गर्नका लागि स्तोताहरू विवेकपूर्वक साधना गर्दछन् । हे धनवान् इन्द्रदेव ! तिमी आतुर व्यक्तिले जस्तै हाम्रो स्तुति स्वीकार गर ।

निरिन्द्र बृहतीभ्यो वृत्रं धनुभ्यो अस्फुरः ।
निरर्बुदस्य मृगयस्य मायिनो निः पर्वतस्य गा आजः ॥१९॥

हे इन्द्रदेव ! तिमीले आफ्ना विशाल धनुषले वृत्र, मायावी अर्बुद र मृगय नामका असुर वध गऱ्यौ । त्यसअतिरिक्त पर्वतले लुकाएका गाई मुक्त गरायौ ।

निरग्नयो रुरुचुर्निरु सूर्यो निः सोम इन्द्रियो रसः ।
निरन्तरिक्षादधमो महामहिं कृषे तदिन्द्र पौंस्यम् ॥२०॥

हे इन्द्रदेव ! तिमीले आकाशबाट विशाल अहिलाई तलतिर मुन्ट्याएर आफ्नो शौर्य प्रकट गऱ्यौ । त्यसपछि अग्नि र सूर्य प्रकट भए र तिम्रो प्रिय सोम टड्कारै देखियो ।

यं मे दुरिन्द्रो मरुतः पाकस्थामा कौरयाणः ।
विश्वेषां त्मना शोभिष्ठमुपेव दिवि धावमानम् ॥२१॥

कुरयाणका पुत्र पाकस्थामाले हामीलाई त्यही प्रदान गरे, जुन इन्द्र र मरुत्‌हरूले प्रदान गरेका थिए । त्यो ऐश्वर्य सबै धनमध्ये अत्यधिक सुशोभित हुँदै आलोकित हुने गतिमान् सूर्यजस्तै सुशोभित हुन्छ ।

रोहितं मे पाकस्थामा सुधुरं कक्ष्यप्राम् । अदाद्रायो विबोधनम् ॥२२॥

पाकस्थामाले हामीलाई श्रेष्ठ धुरामा नारिएका, राता वर्णका अश्व प्रदान गरे र ज्ञानयुक्त ऐश्वर्य पनि दिए ।

यस्मा अनये दश प्रति धुरं वहन्ति वह्नयः । अस्तं वयो न तुग्र्यम् ॥२३॥

वयले तुग्रका पुत्रलाई आवाससम्म पुऱ्याएझैँ अन्य दसलाई पनि धुरासम्म पुऱ्याए ।

आत्मा पितुस्तनूर्वास ओजोदा अभ्यञ्जनम् ।
तुरीयमिद्रोहितस्य पाकस्थामानं भोजं दातारमब्रवम् ॥२४॥

पिताअनुरूपका पुत्र पाकस्थामा श्रेष्ठ आवास प्रदाता र शत्रुहन्ता हुन् । यस्तो रातो तेज प्रदान गर्नेलाई हामी स्तुति गर्दछौँ ।

[सूक्त – ४]

ऋषि – देवातिथि काण्व । **देवता** – इन्द्र पूषा कुरुङ्ग । **छन्द** – प्रगाथ पुर उष्णिक् ।

यदिन्द्र प्रागपागुदङ् न्यग्वा हूयसे नृभिः ।
सिमा पुरू नृषूतो अस्यानवेऽसि प्रशर्ध तुर्वशे ॥१॥

हे इन्द्रदेव ! स्तोताहरू सहायताका लागि चारैतिरबाट तिमीलाई आह्वान गर्दछन् । शत्रुनाशक हे इन्द्रदेव ! अनु र तुर्वशले तिमीलाई प्रार्थनापूर्वक बोलाउछन् ।

यद्वा रुमे रुशमे श्यावके कृप इन्द्र मादयसे सचा ।
कण्वासस्त्वा ब्रह्मभिः स्तोमवाहस इन्द्रा यच्छन्त्या गहि ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! रुम, रुशम, श्यावक र कृपले तिमीलाई प्रसन्न गर्दछन् । कण्वका वंशज ऋषिहरू विभिन्न स्तोत्रले प्रभावित गर्ने प्रयास गर्छन् । हे इन्द्रदेव ! तिमी यज्ञमा आऊ ।

यथा गौरो अपा कृतं तृष्यन्नेत्यवेरिणम् ।
आपित्वे नः प्रपित्वे तूयमा गहि कण्वेषु सु सचा पिब ॥३॥

हे इन्द्रदेव ! तिर्खाएको गौर मृग तलाउनजिक कुदेर गएझैँ तिमी हाम्रा सहचर बनेर यज्ञमा आऊ र त्यहाँ कण्वपुत्रहरूका यज्ञमा सोमपान गरेर सन्तुष्ट होऊ ।

मन्दन्तु त्वा मघवन्निन्द्रेन्दवो राधोदेयाय सुन्वते।
आमुष्या सोममपिबश्चमू सुतं ज्येष्ठं तद्दधिषे सहः ॥४॥

हे ऐश्वर्यवान् इन्द्रदेव ! सोमयज्ञ सम्पन्न गर्ने साधकलाई वैभव प्रदान गर्नका लागि सोमरसले तिमीलाई आनन्दित पारोस्। पात्रमा राखिएको शोधित सोमरस पिएर तिमी श्रेष्ठ बलले युक्त हुन्छौ।

प्र चक्रे सहसा सहो बभञ्ज मन्युमोजसा।
विश्वे त इन्द्र पृतनायवो यह्वो नि वृक्षाइव येमिरे ॥५॥

तिमीले शक्ति र तेजले शत्रुलाई वशीभूत गरेर उनीहरूको क्रोध र अहङ्कार नष्ट गऱ्यौ। त्यसपछि ती सबैलाई रुखझैँ जड र निष्क्रिय बनायौ।

सहस्रेणेव सचते यवीयुधा यस्त आनडुपस्तुतिम्।
पुत्रं प्रावर्गं कृणुते सुवीर्ये दाश्नोति नम उक्तिभिः ॥६॥

हे इन्द्रदेव ! प्रार्थना गर्ने व्यक्तिलाई तिमी हजारौँ शस्त्रास्त्र प्रदान गर्दछौ। विनम्र भावले तिमीलाई आहुति प्रदान गर्ने व्यक्तिले पराक्रमी र शत्रुविध्वंशक पुत्र प्राप्त गर्दछ।

मा भेम मा श्रमिष्मोग्रस्य सख्ये तव।
महत्ते वृष्णो अभिचक्ष्यं कृतं पश्येम तुर्वशं यदुम् ॥७॥

महान् बलशाली हे इन्द्रदेव ! तिम्रा मित्रताका प्रभावले हामी कसैसित भयभीत नहोऔँ र न त कहिल्यै थाकौँ। उपासकहरूको कामना पूरा गराउने हे देव ! तिम्रो सत्कार्य प्रशंसनीय छ। हामी तुर्वश र यदुलाई पनि प्रसन्नताका स्थितिमा देखौँ।

सव्यामनु स्फिग्यं वावसे वृषा न दानो अस्य रोषति।
मध्वा सम्पृक्ताः सारघेण धेनवस्तूयमेहि द्रवा पिब ॥८॥

हे सर्वशक्तिमान् इन्द्रदेव ! तिमी आफ्ना बायाँ हातले सजिलै सबैलाई आश्रय दिन्छौ। नष्टभ्रष्ट गर्ने क्रूर शत्रुले तिमीलाई कष्ट दिन सक्दैन। महजस्तै मिठो दुधयुक्त र सुखदायी सोम तिम्रा लागि प्रस्तुत छ। शीघ्र यज्ञवेदीका समीप आऊ र पान गर।

अश्वी रथी सुरूप इद् गोमाँ इदिन्द्र ते सखा।
श्वात्रभाजा वयसा सचते सदा चन्द्रो याति सभामुप ॥९॥

हे इन्द्रदेव ! तिमीलाई आफ्नो मित्र बनाउने मानिस रथयुक्त सौन्दर्यवान्, ऐश्वर्यवान् र धनधान्यले सधैँ पूर्ण रहन्छ। सधैँ श्रेष्ठ आभूषणले सुसज्जित भएर सबैलाई प्रसन्नता दिने सभागृह आदिमा जान्छ।

ऋश्यो न तृष्यन्नवपानमा गहि पिबा सोमं वशाँ अनु।
निमेघमानो मघवन्दिवेदिव ओजिष्ठं दधिषे सहः ॥१०॥

हे धनवान् इन्द्रदेव ! देख्नमा राम्रो तर तिर्खाएको हरिणजस्तै छौ। सोमपात्र नजिक आऊ मन लागेजति सोमपान गर। तिमी नित्य वर्षा गर्दै ओजले सम्पन्न होऊ।

अध्वर्यो द्रावया त्वं सोममिन्द्रः पिपासति।
उप नूनं युयुजे वृषणा हरी आ च जगाम वृत्रहा ॥११॥

बलवान् अश्व हुने रथमा आरूढ, वृत्रसंहारक इन्द्रदेवको आगमन भयो। हे अध्वर्युहरू हो ! ती सोमपान गर्न इच्छुक इन्द्रदेवका लागि चाँडै सोमरस तयार गर।

स्वयं चित्स मन्यते दाशुरिर्जनो यत्रा सोमस्य तृम्पसि।
इदं ते अन्नं युज्मं समुक्षितं तस्येहि प्र द्रवा पिब ॥१२॥

हे इन्द्रदेव ! तिमीलाई घरमा ल्याएर सोमरस पानले सन्तुष्ट गराउने दानी व्यक्तिले आफूलाई महान् ठान्दछ। हे इन्द्रदेव ! तिम्रा लागि सोमरसरूपी श्रेष्ठ आहार तयार छ, आएर त्यो पान गर।

रथेष्ठायाध्वर्यवः सोममिन्द्राय सोतन।
अधि ब्रध्नस्याद्रयो वि चक्षते सुन्वन्तो दाश्वध्वरम् ॥१३॥

हे अध्वर्युहरू हो ! रथमा आरूढ इन्द्रदेवका निम्ति सोमरस पेल। सोमरस पेल्ने गरेका अग्लो ठाउँका ढुङ्गा देख्दा याजकहरू यज्ञ सम्पन्न गर्दै छन् भन्ने कुरो थाहा हुन्छ।

उप ब्रध्नं वावाता वृषणा हरी इन्द्रमपसु वक्षतः ।
अर्वाञ्चं त्वा सप्तयोऽध्वरश्रियो वहन्तु सवनेदुप ॥१४॥

अन्तरिक्षमा विचरण गर्ने दुई वटा शक्तिशाली घोडा हाम्रा यस यज्ञमा इन्द्रदेवलाई लिएर आऊन्। हे इन्द्रदेव ! यज्ञको सेवा गर्ने र सधैंका गतिशील घोडाले तिमीलाई ल्याऊन्।

प्र पूषणं वृणीमहे युज्याय पुरूवसुम्।
स शक्र शिक्ष पुरुहूत नो धिया तुजे राये विमोचन ॥१५॥

अनेकौं तिरबाट बोलाइने हे पूषादेव ! तिमी ज्यादै ऐश्वर्यवान् र सबैका पोषक हौ। हामी श्रेष्ठ मित्रभावले आह्वान गर्दछौं। धन देऊ र शत्रु नष्ट गरेर विपद्‌बाट मुक्ति प्रदान गर।

सं न शिशीहि भुरिजोरिव क्षुरं रास्व रायो विमोचन।
त्वे तन्नः सुवेदमुस्रियं वसु यं त्वं हिनोषि मर्त्यम् ॥१६॥

सङ्कटबाट छुटाउने हे पूषादेव ! हाम्रो मेधा हातको छुराजस्तै धारिलो बनाऊ र हामीलाई ऐश्वर्य प्रदान गर। हे इन्द्रदेव ! तिमीले अन्य मानिसलाई प्रदान गर्ने ऐश्वर्य र गाईरूपी धन हामीलाई पनि प्रदान गर।

वेमि त्वा पूषन्नृञ्जसे वेमि स्तोतव आघृणे।
न तस्य वेम्यरणं हि तद्वसो स्तुषे पज्राय साम्ने ॥१७॥

सबैका पालक हे पूषादेव ! तिमी शत्रुविनाशक र सज्जनका हर्षप्रदायक हौ। हामी तिमीलाई प्रसन्न गर्न चाहन्छौं। हे तेजस्वी इन्द्रदेव ! हामी केवल तिमीलाई उपासना गर्न चाहन्छौं, किनभने तिमीबाहेक अन्य कुनै देवताको उपासना हितकारी हुँदैन। हे वास प्रदान गर्ने इन्द्रदेव ! तिमी स्तुतिकर्ता पज्रलाई जस्तै हामीलाई पनि धन प्रदान गर।

परा गावो यवसं कच्चिदाघृणे नित्यं रेक्णो अमर्त्य।
अस्माकं पूषन्नविता शिवो भव मंहिष्ठो वाजसातये ॥१८॥

हे तेजस्वी इन्द्रदेव ! हाम्रा गाई चर्दै पर पुगेछन् भने त्यहाँ सुरक्षित राख। हे पूषादेव ! तिमी हाम्रा रक्षक र कल्याणकारी हौ। हामीलाई प्रचुर अन्न र धन प्रदान गर।

स्थूरं राधः शताश्वं कुरुङ्गस्य दिविष्टिषु।
राज्ञस्त्वेषस्य सुभगस्य रातिषु तुर्वशेष्वमन्महि ॥१९॥

प्रखरताले सम्पन्न श्रेष्ठ धन भएका कुरुङ्गले दिव्य दान गर्दा हामीलाई सयौं अश्वयुक्त प्रचुर धन प्राप्त भयो।

धीभिः सातानि काण्वस्य वाजिनः प्रियमेधैरभिद्युभिः।
षष्टिं सहस्रानु निर्मजामजे निर्यूथानि गवामृषिः ॥२०॥

हामीले साठी हजार पवित्र गाई कण्वका पुत्र मेधातिथि, उनका स्तोता र प्रियमेधबाट प्राप्त गरेका थियौं।

वृक्षाश्चिन्मे अभिपित्वे अरारणुः। गां भजन्तमेहनाऽश्वं भजन्त मेहना ॥२१॥

हामीले पहिले जुन साठी हजार धन पायौं, त्यो देखेर वृक्षले हर्षको ध्वनि निकाल्दै यिनलाई स्तुति गर्न योग्य असल गाई र अश्व प्राप्त भए भनेका थिए।

[सूक्त – ५]

[**ऋषि** – ब्रह्मातिथि काण्व। **देवता** – अश्विनीकुमार। **छन्द** – गायत्री बृहती अनुष्टुप्।]

दूरादिहेव यत्सत्यरुणप्सुरशिश्वितत्। वि भानुं विश्वधातनत् ॥१॥

अति टाढा भए पनि नजिकैजस्तो देखिने रातो आभायुक्त उषाले आफ्ना स्वर्णिम रश्मि फैलाउँदा त्यस प्रकाशले सारा विश्व नै प्रकाशित हुन्छ।

नृवद्दस्रा मनोयुजा रथेन पृथुपाजसा। सचेथे अश्विनोषसम् ॥२॥

हे शत्रुनाशक, नेतृत्व गर्ने अश्विनीकुमार हो ! इच्छा गर्नेबित्तिकै अति विशाल ऐश्वर्यवान् रथमा उषाका नजिक पुग्दछौ।

युवाभ्यां वाजिनीवसू प्रति स्तोमा अदृक्षत। वाचं दूतो यथोहिषे ॥३॥

हे धनप्रदाता अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरूका निम्ति स्तुति गाउँछौं। हामी आफ्ना दूतजस्तै वाणीले तिमीहरूको बयान गर्दछौं।

पुरुप्रिया ण ऊतये पुरुमन्द्रा पुरूवसू। स्तुषे कण्वासो अश्विना ॥४॥
हे अश्विनीकुमार हो ! सबैलाई प्रिय लाग्ने, आनन्दित गराउने र प्रचुर ऐश्वर्य प्रदान गर्छौ। हामी कण्व वंशीय आफ्नो रक्षाका लागि तिमीहरूलाई स्तुति गर्दछौं।

मंहिष्ठा वाजसातमेषयन्ता शुभस्पती। गन्तारा दाशुषो गृहम् ॥५॥
हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू दुवै पूजनीय, बल प्रदान गर्ने, श्रेष्ठ कर्म गर्ने र अन्न उत्पादन गर्ने हौ। यज्ञ आदि श्रेष्ठ कर्म गर्ने दानीका घरमा गएर कल्याण गर्दछौ।

ता सुदेवाय दाशुषे सुमेधामवितारिणीम्। घृतैर्गव्यूतिमुक्षतम् ॥६॥
श्रेष्ठ देवताका लागि हवि प्रदान गर्नेलाई नाश नहुने खालको बुद्धि दिँदै घिउले सेचन गर्नका लागि गाईलाई पोषण गर।

आ नः स्तोममुप द्रवत्तूयं श्येनेभिराशुभिः। यातमश्वेभिरश्विना ॥७॥
हे अश्विनीकुमार हो ! श्येन पक्षीझैं द्रुतगामी अश्वद्वारा तिमीहरू शीघ्र यज्ञमा आओ।

येभिस्तिस्रः परावतो दिवो विश्वानि रोचना। त्रीँरक्तून्परिदीयथः ॥८॥
हे अश्विनीकुमार हो ! तीन दिन र तीन रातसम्म दिव्यलोकमा भ्रमण गर्ने यानमा तिमीहरू हाम्रा यस यज्ञमा आओ।

उत नो गोमतीरिष उत सातीरहर्विदा। वि पथः सातये सितम् ॥९॥
हे अश्विनीकुमार हो ! हामीलाई गाईले सम्पन्न प्रचुर अन्न र वितरण गर्न योग्य धन प्रदान गर। त्यसका साथै त्यस धनको सदुपयोग कसरी गर्ने भन्ने कुरो निर्देश गर।

आ नो गोमन्तमश्विना सुवीरं सुरथंरयिम्। वोढहमश्वावतीरिषः ॥१०॥
हे अश्विनीकुमार हो ! हामीलाई गाई, अश्व, श्रेष्ठ रथ र साहसी पुत्रयुक्त महान् ऐश्वर्य प्रदान गर।

वावृधाना शुभस्पती दस्रा हिरण्यवर्तनी। पिबतं सोम्यं मधु ॥११॥
हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू दुवै असल काम गर्छौ र शत्रु नाश गर्दछौ। आफ्ना सुनौला रथमा यज्ञस्थलतिर आएर मह मिसाएको सोमरस पान गर।

अस्मभ्यं वाजिनीवसू मघवद्‌भ्यश्च सप्रथः। छर्दिर्यन्तमदाभ्यम् ॥१२॥
हे ऐश्वर्यवान् अश्विनीकुमार हो ! धनले सम्पन्न हामीलाई सुरक्षित विशाल आवास देओ।

नि षु ब्रह्म जनानां याविष्टं तूयमा गतम्। मोष्वन्यॉं उपारतम् ॥१३॥
हे ज्ञानबुद्धि सुरक्षित राख्ने अश्विनीकुमार हो ! अरू कतै नगई हामी कहाँ आओ।

अस्य पिबतमश्विना युवं मदस्य चारुणः। मध्वो रातस्य धिष्ण्या ॥१४॥
हे अश्विनीकुमार हो ! हामीले समर्पण गरेको मधुर र आनन्ददायक सोमरस पान गर।

अस्मे आ वहतं रयिं शतवन्तं सहस्रिणम्। पुरुक्षुं विश्वधायसम् ॥१५॥
हे अश्विनीकुमार हो ! सबैलाई पालन गर्दै सबैको जीवन धारण गर्दछौ। हामीलाई सयौँ वा हजारौँ किसिमको वैभव प्रदान गर।

पुरुत्रा चिद्धि वां नरा विह्वयन्ते मनीषिणः। वाघद्भिरश्विना गतम् ॥१६॥
हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरूलाई अनेकौं मनीषीले आफ्ना स्थानमा निश्चित रूपले बोलाउँछन्। त्यसैले आआफ्ना वाहनमा यज्ञस्थलमा आओ।

जनासो वृक्तबर्हिषो हविष्मन्तो अरङ्कृतः। युवां हवन्ते अश्विना ॥१७॥
हे अश्विनीकुमार हो ! याजकहरू कुशका आसन सजाउँदै ओछ्याएर तिमीहरू दुवैलाई आह्वान गर्दछन्।

अस्माकमद्य वामयं स्तोमो वाहिष्ठो अन्तमः। युवाभ्यां भूत्वश्विना ॥१८॥
हे अश्विनीकुमार हो ! हामी स्तोताले उच्चारण गरेको स्तोत्र तिमीहरूका नजिक पुगोस्।

यो ह वां मधुनो दृतिराहितो रथचर्षणे। ततः पिबतमश्विना ॥१९॥
हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरूका रथका दर्शनीय भागमा यजमानले स्थापित गरेका मधुपात्रमा मधुर रस ग्रहण गरे र पान गर।

तेन नो वाजिनीवसू पश्वे तोकाय शं गवे। वहतं पीवरीरिषः ॥२०॥
हे अन्न र धनले सम्पन्न अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू हाम्रा सन्तान र गाई आदि पशुका निमित्त प्रचुर अन्न लिएर आफ्ना रथमा यहाँ आओ।

उत नो दिव्या इष उत सिन्धूँरहर्विदा। अप द्वारेव वर्षथः ॥२१॥
नित्य प्रातःकाल दर्शनीय र स्तुत्य हे अश्विनीकुमार हो ! कृपापूर्वक समयअनुसार जल बर्साइराख। त्यसबाट हामीलाई प्रचुर अन्न प्राप्त होस्।

कदा वां तौग्र्यो विधत्समुद्रे जहितो नरा। यद्वां रथो विभिष्पतात् ॥२२॥
हे अश्विनीकुमार हो ! समुद्रमा फ्याँकिएका तुग्रका पुत्र भुज्युले तिमीहरूको प्रार्थना कहिले गरे ? र तिमीहरूले त्यहाँबाट रथमा उठाएर उनलाई बचाएका थियौ।

युवं कण्वाय नासत्यापिरिप्ताय हर्म्ये। शश्वदूतीर्दशस्यथः ॥२३॥
सत्यको पालना गर्ने हे अश्विनीकुमार हो ! पीडित कण्व ऋषिलाई तिमीहरूले उच्च आवास दिएर सुरक्षा प्रदान गरेका थियौ।

ताभिरा यातमूतिभिर्नव्यसीभिः सुशस्तिभिः। यद्वां वृषण्वसू हुवे ॥२४॥
हे धन बर्साउने अश्विनीकुमार हो ! हामीले आह्वान गर्दा तिमीहरू आफ्ना रक्षण साधनले युक्त भएर यहाँ आओ।

यथा चित्कण्वमावतं प्रियमेधमुपस्ततम्। अत्रिं शिञ्जारमश्विना ॥२५॥
हे अश्विनीकुमार हो ! प्रार्थना गर्ने अत्रि, प्रियमेध, कण्व र उपस्तुतको सुरक्षा गरेझैँ हामीलाई पनि सुरक्षा प्रदान गर।

यथोत कृत्व्ये धनेऽशुं गोष्वगस्त्यम्। यथा वाजेषु सोभरिम् ॥२६॥
हे अश्विनीकुमार हो ! ऐश्वर्य पाउन खोज्ने अंशुको रक्षा गरेझैँ, गाई प्राप्त गर्न खोज्ने अगस्त्यको रक्षा गरेझैँ र सोभरीलाई युद्धमा सुरक्षा प्रदान गरेझैँ हामीलाई सुरक्षा गर।

एतावद्वां वृषण्वसू अतो वा भूयो अश्विना। गृणन्तः सुम्नमीमहे ॥२७॥
हे ऐश्वर्य बर्साउने अश्विनीकुमार हो ! हामी स्तुति गर्दै तिमीहरूसित प्रचुर धन माग्दछौँ।

रथं हिरण्यवन्धुरं हिरण्याभीशुमश्विना। आ हि स्थाथो दिविस्पृशम् ॥२८॥
हे अश्विनीकुमार हो ! सुनको दण्ड र सुनकै लगाम भएको दिव्यलोक स्पर्श गर्ने रथमा आरूढ भएर तिमीहरू दुवै आओ।

हिरण्ययी वां रभिरीषा अक्षो हिरण्ययः। उभा चक्रा हिरण्यया ॥२९॥
हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरूका रथको काठ सुनौलो आभाले युक्त छ। धुरो र पाङ्ग्रा पनि सुनले बनेका छन्।

तेन नो वाजिनीवसू परावतश्चिदा गतम्। उपेमां सुष्टुतिं मम ॥३०॥
हे बल तथा धनले सम्पन्न अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू दुवै दूरदेशबाट पनि हाम्रो प्रार्थना सुन्नका लागि आआफ्ना रथमा हामीकहाँ आओ।

आ वहेथे पराकात्पूर्वीरश्नन्तावश्विना। इषो दासीरमर्त्या ॥३१॥
हे अश्विनीकुमार हो ! दुष्टका अनेकौँ पुरी विनाश गर्दै अन्न लिएर यज्ञमा आओ।

आ नो द्युम्नैरा श्रवोभिरा राया यातमश्विना। पुरुश्चन्द्रा नासत्या ॥३२॥
हे सत्यनिष्ठ र अनेकौँका मित्र अश्विनीकुमार हो ! धन, अन्न र दैवी सम्पत्तिले सम्पन्न भएर हामीकहाँ आओ।

एह वां प्रुषितप्सवो वयो वहन्तु पर्णिनः। अच्छा स्वध्वरं जनम् ॥३३॥
हे अश्विनीकुमार हो ! चराको जस्तै तेज गति भएका घोडाले तिमीहरूलाई श्रेष्ठ यज्ञ आदि कर्म गर्ने याजकका नजिकै ल्याऊन्।

रथं वामनुगायसं य इषा वर्तते सह। न चक्रमभि बाधते ॥३४॥
स्तोताले पछ्याएका तिमीहरूका अश्व वा अन्नयुक्त रथका चक्रलाई बाधा पुग्दैन।

हिरण्ययेन रथेन द्रवत्पाणिभिरश्वैः। धीजवना नासत्या ॥३५॥
हे सद्‌बुद्धिजस्तै सत्य प्रकट गर्ने देवता हो ! सुनौलो रथ र दौडने अश्वमा यहाँ आओ।

युवं मृगं जागृवांसं स्वदथो वा वृषण्वसू। ता नः पृङ्क्तमिषा रयिम् ॥३६॥
हे वर्षणशील सम्पत्ति भएका देवताहरू हो ! जागृत र शोधित सोमरस पान गर्ने तिमीहरू दुवैले हामीलाई पोषक अन्नले सम्पन्न बनाओ।

ता मे अश्विना सनीनां विद्यातं नवानाम् ।

यथा चिच्चैद्यः कशुः शतमुष्ट्रानां ददत्सहस्रा दश गोनाम् ॥३७॥

अश्विनीकुमारले हाम्रा लागि उपयोगी ऐश्वर्य विभूति चिनून् । चेदी वंशका कशुले सयौँ उँट, दासी र हजारौँ गाई हामीलाई प्रदान गरेको कुरो पनि जानून् ।

यो मे हिरण्यसन्दृशो दश राज्ञो अमंहत ।

अधस्पदा इच्चैद्यस्य कृष्टयश्चर्मम्ना अभितो जनाः ॥३८॥

हामीलाई दस राजाका सुनौलो पुरुषार्थ प्रदान गर्ने चेदी वंशीयका चरणमा सारा प्रजा झुकेर रहन्छन् ।

माकिरेना पथा गाद्येनेमे यन्ति चेदयः ।

अन्यो नेत्सूरिरोहते भूरिदावत्तरो जनः ॥३९॥

चेदी वंशीयहरू जाने मार्गबाट अरू जाँदैनन् । याजकलाई कशुले भन्दा बढी धन कसैले प्रदान गर्दैन ।

[सूक्त - ६]

ऋषि - वत्स काण्व । देवता - इन्द्र तिरिन्दिर पारशव्य **छन्द** - गायत्री ।

महाँ इन्द्रो य ओजसा पर्जन्यो वृष्टिमाँ इव । स्तोमैर्वत्सस्य वावृधे ॥१॥

जल वर्षा गराउने मेघजस्तै महान् र तेजस्वी इन्द्रदेव आफ्ना निमन्त्रको स्तुतिले समृद्ध भएर व्यापक रूप ग्रहण गर्दछन् ।

प्रजामृतस्य पिप्रतः प्र यद्भरन्त वह्नयः । विप्रा ऋतस्य वाहसा ॥२॥

आकाश मार्गबाट गमन गर्न सक्षम अश्वले यज्ञका लागि ल्याउन इन्द्रदेलाई वेगपूर्वक ल्याउँदा उद्गाताहरू यज्ञमा प्रयुक्त हुने मन्त्रले उनै इन्द्रदेवको स्तुति गर्दछन्

कण्वा इन्द्रं यदक्रत स्तोमैर्यज्ञस्य साधनम् । जामि ब्रुवत आयुधम् ॥३॥

कण्ववंशीय ऋषिहरूले स्तुतिका माध्यमबाट इन्द्रदेवलाई यज्ञका साधक बनाउँदा शस्त्रको आवश्यकता नै पर्दैन भन्ने गरिन्छ ।

समस्य मन्यवे विशो विश्वा नमन्त कृष्टयः । समुद्रायेव सिन्धवः ॥४॥

नदीहरू समुद्रमा मिसिनका लागि वेगले गएझैँ सबै प्रजा पनि इन्द्रदेवप्रति नमस्कार गर्दै आकर्षित हुन्छन् ।

ओजस्तदस्य तित्विष उभे यत्समवर्तयत् । इन्द्रश्चर्मेव रोदसी ॥५॥

द्युलोकदेखि पृथ्वीलोकसम्म आवरणजस्तै भएर फैलिने सुरक्षा गर्ने इन्द्रदेवको ओज अत्यन्त तेजस्वी छ ।

वि चिद्वृत्रस्य दोधतो वज्रेण शतपर्वणा । शिरो बिभेद वृष्णिना ॥६॥

संसारलाई भयभीत गर्ने वृत्रासुरको टाउको शक्तिशाली इन्द्रदेवले आफ्नो तीक्ष्ण प्रहार भएका वज्रले छिनाए ।

इमा अभि प्र णोनुमो विपामग्रेषु धीतयः । अग्नेः शोचिर्न दिद्युतः ॥७॥

अग्निको ज्वालाझैँ तेजयुक्त स्तोत्र हामी स्तोता उनीसामु सस्वर उच्चारण गर्दछौँ ।

गुहा सतीरुप त्मना प्र यच्छोचन्त धीतयः । कण्वा ऋतस्य धारया ॥८॥

गुफामा रहेका गाई इन्द्रदेव नजिकै पुगेपछि निश्चिन्त हुन्छन्, कण्व वंशका ऋषिहरू उनलाई सोमरसले सेचन गर्दछन् ।

प्र तमिन्द्र नशीमहि रयिं गोमन्तमश्विनम् । प्र ब्रह्म पूर्वचित्तये ॥९॥

हे इन्द्रदेव ! हामी गाई र अश्वले युक्त धन प्राप्त गरौँ । सबैभन्दा पहिले हामी आफ्ना ज्ञानका बलमा अन्न प्राप्त गरौँ ।

अहमिद्धि पितुष्परि मेधामृतस्य जग्रभ । अहं सूर्य इवाजनि ॥१०॥

हामीले पालनकर्ता यज्ञरूपी इन्द्रदेवको बुद्धि आफूतिर आकर्षित गरेका छौँ । यसबाट हामी सूर्यजस्तै तेजले युक्त भएका छौँ ।

अहं प्रत्नेन मन्मना गिरः शुम्भामि कण्ववत्। येनेन्द्रः शुष्मिद्दधे ॥११॥
कण्व ऋषिजस्तै हामीले इन्द्रदेवलाई पुराना स्तोत्रले सुशोभित गरेका छौं, तिनका प्रभावले उनी शक्तिसम्पन्न हुन्छन्।

ये त्वामिन्द्र न तुष्टुवुर्ऋषयो ये च तुष्टुवुः । ममेद्वर्धस्व सुष्टुतः ॥१२॥
हे इन्द्रदेव ! तिम्रो स्तुति नगर्ने र तिम्रा निम्ति स्तुति गर्ने ऋषिहरूमध्ये मेरो स्तोत्र प्रशंसनीय छ। तिमी त्यस स्तोत्रका प्रभावले उचित किसिमले परिपुष्ट होऊ।

यदस्य मन्युरध्वनीद्वि वृत्रं पर्वशो रुजन्। अपः समुद्रमैरयत्॥१३॥
इन्द्रदेवको क्रोधले टुक्रा भएको वृत्र गर्जेका बेला इन्द्रदेवले समुद्रतिर पानी बगाए।

नि शुष्ण इन्द्र धर्णसिं वज्रं जघन्थ दस्यवि। वृषा ह्युग्र शृण्विषे ॥१४॥
हे इन्द्रदेव ! तिमीले आफ्ना वज्रले शुष्ण नामका राक्षसमाथि प्रहार गर्‍यौ र त्यसको वध गरेपछि यशस्वी बन्यौ।

न द्याव इन्द्रमोजसा नान्तरिक्षाणि वज्रिणम्। न विव्यचन्त भूमयः ॥१५॥
इन्द्रदेवलाई द्युलोक, अन्तरिक्ष र पृथ्वीका शक्तिले पनि छेक्न सक्दैनन्।

यस्त इन्द्र महीरपः स्तभूयमान आशयत्। नि तं पद्यासु शिश्नथः ॥१६॥
हे इन्द्रदेव ! बृहत् जलप्रवाह रोकेर बसेका वृत्रासुरलाई तिमीले पानीभित्रै मारिदियौ।

य इमे रोदसी मही समीची समजग्रभीत्। तमोभिरिन्द्र तं गुहः ॥१७॥
वृत्रासुरले महान् द्युलोक र पृथ्वी छेकेदिएपछि सबैतिर अन्धकार भरियो।

य इन्द्र यतयस्त्वा भृगवो ये च तुष्टुवुः । ममेदुग्र श्रुधी हवम्॥१८॥
हे शूरवीर इन्द्रदेव ! तिम्रो प्रार्थना सबै यति र भृगुले गरे। हाम्रो प्रार्थना पनि सुन।

इमास्त इन्द्र पृश्नयो घृतं दुहत आशिरम्। एनामृतस्य पिप्युषीः ॥१९॥
हे इन्द्रदेव ! तिम्रा यज्ञ प्रक्रिया अगाडि बढाउँदै पोषित गर्ने पृश्निहरूले यो आशिर र घिउ प्रदान गर्दछन्।

या इन्द्र प्रस्वस्त्वासा गर्भमचक्रिरन्। परि धर्मेव सूर्यम् ॥२०॥
हे इन्द्रदेव ! सूर्यका वरिपरि रहेका किरणहरू प्रसवशीलजस्तै भएर आफ्ना मुखले तिमीबाट गर्भधारण गर्दै घुम्दछन्।

त्वामिच्छवसस्पते कण्वा उक्थेन वावृधुः । त्वां सुतास इन्दवः ॥२१॥
हे बलका स्वामी इन्द्रदेव ! कण्व वंशीय ऋषिका स्तोत्रले तिमीलाई समृद्ध पार्दछन्। उनीहरू सोमरस समर्पित गरेर तिमीलाई हर्षित गराउँछन्।

तवेदिन्द्र प्रणीतिषूत प्रशस्तिरद्रिवः । यज्ञो वितन्तसाय्यः ॥२२॥
पर्वतका किल्लामा निवास गर्ने हे इन्द्रदेव ! तिम्रा कृपाले सम्पन्न हुने यज्ञमा तिम्रै स्तुति गरिन्छ।

आ न इन्द्र महीमिषं पुरं न दर्षि गोमतीम्। उत प्रजां सुवीर्यम् ॥२३॥
हे इन्द्रदेव ! हामीलाई गाईले सम्पन्न विशाल नगर, अन्न, श्रेष्ठ बल र उत्तम सन्तान प्रदान गर।

उत त्यदाश्वश्व्यं यदिन्द्र नाहुषीष्वा। अग्रे विक्षु प्रदीदयत्॥२४॥
हे इन्द्रदेव ! नहुष राजालाई प्रदान गरेझैं अनेकौं द्रुतगामी अश्व हामीलाई प्रदान गर।

अभि व्रजं न तत्निषे सूर उपाकचक्षसम्। यदिन्द्र मृडयासि नः ॥२५॥
हे ज्ञानसम्पन्न इन्द्रदेव ! हाम्रो गोठ गाईले समृद्ध गराएर हामीलाई हर्ष प्रदान गर।

यदङ्ग तविषीयस इन्द्र प्राराजसि क्षितीः । महाँ अपार ओजसा ॥२६॥
हे आत्मस्वरूप इन्द्रदेव ! तिमी आफ्नो महान् ओज र शौर्य प्रदर्शित गरेर प्रजामाथि शासन गर्दछौ।

तं त्वा हविष्मतीर्विश उप ब्रुवत ऊतये। उरुज्रयसमिन्दुभिः ॥२७॥
हे इन्द्रदेव ! आहुति प्रदान गर्ने मानिसहरू आफ्नो सुरक्षाका लागि तिमीलाई नै सोमपान गर्न बोलाउँछन्।

उपह्वरे गिरीणां सङ्गथे च नदीनाम्। धिया विप्रो अजायत ॥२८॥
पर्वतका गुफा, घाटी र नदीका सङ्गममा विप्रहरू उत्पन्न हुन्छन्।

अतः समुद्रमुद्वतश्चिकित्वाँ अव पश्यति । यतो विपान एजति ॥२९॥

व्यापक जीवनतत्त्व गतिशील हुने माथिल्लो स्थानबाट प्रखर दृष्टि भएका इन्द्रले समुद्र, जल वा जीवनप्रवाह हेर्दछन् ।

आदित्प्रत्नस्य रेतसो ज्योतिष्पश्यन्ति वासरम् । परो यदिध्यते दिवा ॥३०॥

द्युलोकभन्दा पर स्वयं प्रकाशित सविता र दिउँसो देखिने सूर्यले सबै प्राचीनतम तेजस्वी स्वरूपमा इन्द्रदेवकै तेज देखेका छन् ।

कण्वास इन्द्र ते मतिं विश्वे वर्धन्ति पौंस्यम् । उतो शविष्ठ वृष्ण्यम् ॥३१॥

हे इन्द्रदेव ! कण्व वंशी ऋषिले तिम्रो मेधा र ओज बढाउँदै तिम्रो शौर्य समृद्ध पार्दछन् ।

इमां म इन्द्र सुष्टुतिं जुषस्व प्र सु मामव । उत प्र वर्धया मतिम् ॥३२॥

हे इन्द्रदेव ! हाम्रो प्रार्थना स्वीकार गर्दै हामीलाई उचित किसिमले सुरक्षा गर अनि हाम्रो मेधा बढाइदेऊ ।

उत ब्रह्मण्या वयं तुभ्यं प्रवृद्ध वज्रिवः । विप्रा अतक्ष्म जीवसे ॥३३॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी विशाल वज्र धारण गर्दछौ । आफ्नो दीर्घायुका निम्ति हामी स्तोताहरू तिम्रो प्रार्थना गर्दछौँ ।

अभि कण्वा अनूषतापो न प्रवता यतीः । इन्द्रं वनन्वती मतिः ॥३४॥

बगेको पानी सधैँ ओरालो लागेझैँ कण्व वंशी ऋषिले गरेको स्तुति इन्द्रकहाँ पुग्दछ ।

इन्द्रमुक्थानि वावृधुः समुद्रमिव सिन्धवः । अनुत्तमन्युमजरम् ॥३५॥

नदीका पानीले समुद्र समृद्ध भएझैँ स्तुतिले उत्साही र अविनाशी इन्द्र समृद्ध हुन्छन् ।

आ नो याहि परावतो हरिभ्यां हर्यताभ्याम् । इममिन्द्र सुतं पिब ॥३६॥

हे इन्द्रदेव ! बलवान् अश्वमा सुदूर स्थानबाट आएर पेलेर तयार गरेको सोमपान गर ।

त्वामिद्वृत्रहन्तम जनासो वृक्तबर्हिषः । हवन्ते वाजसातये ॥३७॥

वृत्रासुर विनाश गर्ने हे इन्द्रदेव ! अन्न र ऐश्वर्य प्राप्त गर्नका लागि हामी याजकहरू तिमीलाई आह्वान गर्दछौँ ।

अनु त्वा रोदसी उभे चक्रं न वर्त्येतशम् । अनु सुवानास इन्दवः ॥३८॥

हे इन्द्रदेव ! रथका पाङ्ग्रा घोडाका पछि लागेझैँ द्युलोक, पृथ्वीलोक र सोम तिम्रा पछि लाग्दछन् ।

मन्दस्वा सु स्वर्णर उतेन्द्र शर्यणावति । मत्स्वा विवस्वतो मती ॥३९॥

हे इन्द्रदेव ! शर्यणावत् प्रदेशमा सम्पन्न यज्ञमा याजकले गरेका प्रार्थनाले प्रसन्न होऊ ।

वावृधान उप द्यवि वृषा वज्र्यरोरवीत् । वृत्रहा सोमपातमः ॥४०॥

सर्वश्रेष्ठ, शक्तिसम्पन्न, वज्रधारी, वृत्रहन्ता र अति सोमपान गर्ने इन्द्रदेव दिव्यलोक नजिकैबाट गर्जन गर्दछन् ।

ऋषिर्हि पूर्वजा अस्येक ईशान ओजसा । इन्द्र चोष्कूयसे वसु ॥४१॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी सबैभन्दा पहिले उत्पन्न भएका ऋषि हौ र आफ्नै शक्तिले सबैलाई सञ्चालित गर्दछौ । हामीलाई प्रचुर धन प्रदान गर ।

अस्माकं त्वा सुताँ उप वीतपृष्ठा अभि प्रयः । शतं वहन्तु हरयः ॥४२॥

हे इन्द्रदेव ! हामीले पेलेर तयार पारेको सोमरस पान गर्नका लागि तिमीलाई बलियो र गतिलो पिठ्युँ भएका, सयौँ अश्वले यज्ञस्थलमा लिएर आऊन् ।

इमां सु पूर्व्यां धियं मधोर्घृतस्य पिप्युषीम् । कण्वा उक्थेन वावृधुः ॥४३॥

कण्व वंशीय पूर्वजहरू मन्त्रद्वारा यज्ञ गरेर मधुर जलको वर्षा गराउँछन् ।

इन्द्रमिद्विमहीनां मेधे वृणीत मर्त्यः । इन्द्रं सनिष्युरूतये ॥४४॥

आफ्नो र यज्ञको सुरक्षा लागि सबै मानिस देवताहरूमध्ये महान् इन्द्रदेवलाई रोज्दछन् ।

अर्वाञ्च त्वा पुरुष्टुत प्रियमेधस्तुता हरी । सोमपेयाय वक्षतः ॥४५॥

प्रियमेध र अनेकौँले प्रशंसा गरेका अश्वले तिमीलाई सोमपानका लागि ल्याओस् ।

शतमहं तिरिन्दिरे सहस्रं पर्शावा ददे। राधांसि याद्वानाम् ॥४६॥
यदुवंशीहरूमा सर्वश्रेष्ठ हामीले परशुपुत्र तिरिन्दिरबाट हजारौंको सङ्ख्यामा विभिन्न किसिमका धनवैभव ग्रहण गर्‍यौं।

त्रीणि शतान्यर्वतां सहस्रा दश गोनाम्। ददुष्पज्राय साम्ने ॥४७॥
यज्ञमा तिरिन्दिरले पज्रलाई तीन सय अर्वा जातका अश्व र दस हजार गाई प्रदान गरे।

उदानट् ककुहो दिवमुष्ट्राञ्चतुर्युजो ददत्। श्रवसा याद्वं जनम् ॥४८॥
तिरिन्दिर राजाले चार वटा सुनका थैलासहित ऊँट दान गरेर आफ्ना यज्ञका पुण्यले उन्नति गरेर दिव्यलोक प्राप्त गरे।

[सूक्त - ७]

ऋषि - पुनर्वत्स काण्व। **देवता** - मरुद्गण। **छन्द** - गायत्री।

प्र यद्वस्त्रिष्टुभमिषं मरुतो विप्रो अक्षरत्। वि पर्वतेषु राजथ ॥१॥
हे मरुत्हरू हो ! विद्वान् याजकले तीनै सवनमा स्तुति गरेर अन्न समर्पित गर्दा तिमी पर्वत शृङ्खलामा सुशोभित हुन्छौ।

यदङ्गतविषीयवो यामं शुभ्रा अचिध्वम्। नि पर्वता अहासत ॥२॥
सौन्दर्ययुक्त, प्रिय र बलवान् हे मरुत्गण ! आफ्नो रथ सजाएर तिमीहरूले यात्रा गर्दा पर्वत पनि प्रकम्पित हुन थाल्दछन्।

उदीरयन्त वायुभिर्वाश्रासः पृश्निमातरः। धुक्षन्तपिप्युषीमिषम् ॥३॥
शब्द गर्ने र पृथ्वीलाई मातासमान मान्ने मरुत्हरू आफ्ना वायुका भङ्कारले बादल विदीर्ण गरेर जल बर्साउँछन्। उनीहरू सबै प्राणीलाई पोषक अन्न प्रदान गर्दछन्। १५२

वपन्तिर मरुतो मिहं प्र वेपयन्ति पर्वतान्। यद्यामं यान्ति वायुभिः ॥४॥
वीर मरुत्हरू वायुका प्रवाहसित चल्दा वर्षाले पर्वतलाई कम्पायमान गराउँछन्।

नि यद्यामाय वो गिरिर्नि सिन्धवो विधर्मणे। महे शुष्माय येमिरे ॥५॥
हे मरुत्हरू हो ! तिमीहरूको वेग र महान् बलले पर्वत डराउँछन् र नदी पनि भयभीत भएर मन्द गतिले बग्न थाल्दछन्।

युष्माँ उ नक्तमूतये युष्मान्दिवा हवामहे। युष्मान्प्रयत्यध्वरे ॥६॥
हे मरुत्हरू हो ! आफ्नो सुरक्षाका लागि तिमीहरूलाई हामी राति, दिउँसो र यज्ञ गरेका बेला सुरुमै बोलाउँछौं।

उदु त्ये अरुणप्सवश्चित्रा यामेभिरीरते। वाश्रा अधि ष्णुना दिवः ॥७॥
राती रङ्गका र अद्भुत गर्जन गर्ने मरुत्हरू रथमा बसेर दिव्यलोकबाट आउँछन्।

सृजन्ति रश्मिमोजसा पन्थां सूर्याय यातवे। ते भानुभिर्वि तस्थिरे ॥८॥
मरुत्हरू सूर्यदेवको किरण अगाडि बढ्नका लागि मार्ग प्रशस्त गरिदिन्छन् र तेजस्वी किरण सर्वत्र फिँजाउँछन्।

इमां मे मरुतो गिरमिमं स्तोममृभुक्षणः। इमं मे वनता हवम् ॥९॥
शस्त्रास्त्रले सुसज्जित हे वीर मरुत्हरू हो ! हामीले उच्चारण गरेको स्तोत्र र स्तुति तिमीहरू ग्रहण गर।

त्रीणि सरांसि पृश्नयो दुदुह्रे वज्रिणे मधु। उत्सं कवन्धमुद्रिणम् ॥१०॥
पृश्निहरूले इन्द्रदेवलाई तीनै सवनमा पिउन योग्य, दुध र जल मिसाएको महजस्तो सोमरस तीन वटा ठूला पात्रमा भरेर तयार गरेका छन्।

मरुतो यद्ध वो दिवः सुम्नायन्तो हवामहे। आ तू न उप गन्तन ॥११॥
हे वीर मरुत्हरू ! सुखको कामना गर्ने हामी याजकहरूले आह्वान गर्दा दिव्यलोकबाट चाँडै अवतरित होओ।

यूयं हि ष्ठा सुदानवो रुद्रा ऋभुक्षणो दमे। उत प्रचेतसो मदे ॥१२॥
श्रेष्ठ दानशील, शत्रु रुवाउने र शस्त्रास्त्र धारण गर्ने हे तेजस्वी मरुत् हो ! यज्ञमण्डपमा बसेर हर्ष उत्पन्न गर्ने सोमरस पिउँदा तिमीहरूको मेधा निश्चित पनि चेतनासम्पन्न हुन्छ।

आ नो रयिं मदच्युतं पुरुक्षुं विश्वधायसम्। इयर्ता मरुतो दिवः ॥१३॥

हे मरुत्‌हरू हो ! शत्रुको मद चुर गराउँदै पोषक सम्पत्ति प्रचुर मात्रामा दिव्यलोकबाट हाम्रा लागि ल्याइदेओ।

अधीव यद् गिरीणां यामं शुभ्रा अचिध्वम्। सुवानैर्मन्दध्व इन्दुभिः ॥१४॥

हे तेजस्वी मरुत्‌हरू हो ! पहाडमा चढ्नका लागि रथ सजाँउदै पेलेर तयार गरेको सोमरस पिउँदा, तिमीहरू आनन्दित हुन्छौ।

एतावतश्चिदेषां सुम्नं भिक्षेत मर्त्यः। अदाभ्यस्य मन्मभिः ॥१५॥

स्तवन गर्ने यजमानका स्तोत्रले शक्तिसम्पन्न मरुत्‌हरूसित श्रेष्ठ सुखको माग गर्दछन्।

ये द्रप्सायव रोदसी धमन्त्यनु वृष्टिभिः। उत्सं दहन्तो अक्षितम् ॥१६॥

मरुत्‌हरू निरन्तर स्रोतको दोहन गर्दछन्। समस्त भूभाग र अन्तरिक्ष वर्षाका जलका थोपाले भिजाउँछन्।

उदु स्वानेभिरीरत उद्रथैरुदु वायुभिः। उत्स्तोमैः पृश्निमातरः ॥१७॥

मरुत्‌हरू ध्वनि गर्दै आफ्नो रथ, मन्त्रशक्ति र वायुले ऊर्ध्वगतिमा हुन्छन्। उनीहरूकी माता पृश्नी हुन्।

येनाव तुर्वशं यदुं येन कण्वं धनस्पृतम्। राये सु तस्य धीमहि ॥१८॥

हे वीर मरुत्‌हरू हो ! जुन शक्तिका माध्यमले तिमीहरूले यदु नरेश तुर्वशलाई सुरक्षित गरायौ र ऐश्वर्यको कामना गर्ने कण्वलाई सुरक्षित गरायौ, ऐश्वर्य प्राप्त गर्नका लागि हामी त्यही बल पाऊँ भनेर तिमीहरूसित प्रार्थना गर्दछौं।

इमा उ वः सुदानवो घृतं न पिप्युषीरिषः। वर्धान्काण्वस्य मन्मभिः ॥१९॥

हे श्रेष्ठ मरुत्‌हरू हो ! घिउजस्तै पौष्टिक अन्न र कण्वपुत्रका मननीय स्तोत्रले तिमीहरू समृद्ध होओ।

क्व नूनं सुदानवो मदथा वृक्तबर्हिषः। ब्रह्मा को वः सपर्यति ॥२०॥

कुशको आसनमा बस्ने हे श्रेष्ठ दानी मरुत्‌हरू हो ! तिमीहरू कहाँ खुसी हुन्थ्यौ ? तिमीहरूको प्रशंसा गर्ने को होला ?

नहि ष्म यद्ध वः पुरा स्तोमेभिर्वृक्तबर्हिषः। शर्धाँ ऋतस्य जिन्वथ ॥२१॥

हे मरुत्‌हरू हो ! उहिले नै स्तोताले गाएका स्तोत्रहरूले तिमीहरूको यजसम्बन्धी बल वृद्धि गराउन सम्भव छैन। हामीले गरेका स्तुतिगानले तिमीहरू समृद्ध होऔ।

समु त्ये महतीरपः सं क्षोणी समु सूर्यम्। सं वज्रं पर्वशो दधुः ॥२२॥

मरुत्‌हरूले वर्षारूपी जल औषधिमा स्थापित गरे। दिव्यलोक, पृथ्वी र सूर्यलोकलाई उचित स्थानमा स्थापित गरे। वृत्रको जरै मास्नका लागि कठोर वज्र धारण गरे।

वि वृत्रं पर्वशो ययुर्वि पर्वताँ अराजिनः। चक्राणा वृष्णि पौंस्यम् ॥२३॥

शक्तिशाली र पुरुषार्थ बढाउने शासक मरुत्‌हरूले पर्वतजस्तै वृत्रलाई छिन्नभिन्न पारे।

अनु त्रितस्य युध्यतः शुष्ममावन्नुत क्रतुम्। अन्विन्द्रं वृत्रतूर्ये ॥२४॥

मरुत्‌हरूले सङ्घर्षरत वीर त्रितका कार्यशक्तिलाई सुरक्षा प्रदान गरे। उनीहरूले वृत्रलाई मार्नमा इन्द्रदेवको सहायता गरे।

विद्युद्धस्ता अभिद्यवः शिप्राः शीर्षन्हिरण्ययीः। शुभ्रा व्यञ्जत श्रिये ॥२५॥

सुन्दर वर्णले सुशोभित मरुत्‌हरूले सौन्दर्य बढाउनका लागि आफ्ना शिरमा सुनको मुकुट लगाए। उनीहरू विद्युत्‌जस्तै तेजस्वी हतियार आफ्ना हातमा धारण गर्दछन्।

उशना यत्परावत उक्ष्णो रन्ध्रमयातन। द्यौर्न चक्रदद्भिया ॥२६॥

हे मरुत्‌हरू हो ! तिमीहरू अर्काका कल्याणको कामना गर्दछौ। तिनीहरू यस देशमा बादलसँग आउँदा दिव्यलोकवासीजस्तै मृत्युलोकका प्राणी पनि डरले काँप्दछन्।

आ नो मखस्य दावनेऽश्वैर्हिरण्यपाणिभिः। देवास उप गन्तन ॥२७॥

हे मरुत्‌हरू हो ! हामी याज्ञिकहरूलाई दिव्य अनुदान प्रदान गर्नका लागि सुनका आभूषणले युक्त घोडामा यज्ञस्थलमा आओ।

यदेषां पृषती रथे प्रष्टिर्वहति रोहितः । यान्ति शुभ्रा रिणन्नपः ॥२८॥
मरुत्‌हरूको रथ सेता टाटे मृगले तेज गतिमा तान्दछन्। गोरो वर्णका मरुत्‌हरू यज्ञमा पुग्दा जलको वर्षा हुन्छ।

सुषोमे शर्यणावत्यार्जीके पस्त्यावति। ययुर्निचक्रया नरः ॥२९॥
वीर मरुत्‌हरू ऋजिका प्रदेशमा शर्यणावत् सरोवरनजिकै यज्ञगृहमा निवास गर्दछन्। तिनीहरू वेगवान् पाङ्ग्राले युक्त रथमा आसीन भएर गमन गर्दछन्।

कदा गच्छाथ मरुत इत्था विप्रं हवमानम्। मार्डीकेभिर्नाधमानम् ॥३०॥
हे मरुत्‌हरू हो ! विद्वान् याजक ऐश्वर्यको कामनाले तिमीहरूको स्तुति गर्दछन्। उनका नजिक ऐश्वर्यसाधनले युक्त भएर तिमीहरू कहिले पुग्दछौ ?/

कद्ध नूनं कधप्रियो यदिन्द्रमजहातन। को वः सखित्व ओहते ॥३१॥
हे स्तुति रुचाउने मरुत् हो ! कुनै बेला तिमीहरूले इन्द्रको साथ छोडेका छौ ? तिमीहरूको मित्रता प्राप्त गर्नका लागि कसले याचना गरेको हो ?

सहो षु णो वज्रहस्तैः कण्वासो अग्निं मरुद्भिः । स्तुषे हिरण्यवाशीभिः ॥३२॥
हे कण्ववंशी हो ! सुनौलो बन्चरो प्रयोग गर्ने र हातमा वज्र लिने मरुत्‌हरूसँगै अग्निलाई पनि विधिवत् प्रार्थना गर।

ओ षु वृष्णः प्रयज्यून् नव्यसे सुविताय। ववृत्यां चित्रवाजान् ॥३३॥
अत्यन्त प्रार्थनीय र अद्‌भुत शक्तिसम्पन्न मरुत्‌हरूलाई नवीन ऐश्वर्य प्राप्तिका लागि हामी आफ्ना नजिकै बोलाउँछौँ।

गिरयश्चिन्नि जिहते पर्शानासो मन्यमानाः । पर्वताश्चिन्नि येमिरे ॥३४॥
वीर मरुत्‌हरूको आवागमनले अग्ला चुचुरा भएका पर्वतहरू आफ्नो ठाउँबाट सर्दछन्। विशाल पर्वतजस्तो मेघ पनि आफ्नो सीमाभित्र रहन सक्दैन।

आक्ष्णयावानो वहन्त्यन्तरिक्षेण पततः । धातारः स्तुवते वयः ॥३५॥
आँखा झिम्क्याएजस्तै वेग भएका घोडाले भक्तलाई अन्न प्रदान गर्ने मरुत्‌हरूलाई आकाशमार्गमा हिँडाउँछन्।

अग्निर्हि जानि पूर्व्यश्छन्दो न सूरो अर्चिषा। ते भानुभिर्वि तस्थिरे ॥३६॥
अग्निदेव आफ्ना तेजोबलले सूर्यजस्तै सर्वश्रेष्ठ भएर उदाए। उसरी नै मरुत्‌हरू पनि आआफ्ना तेजोबलले सर्वव्यापी भएर रहन्छन्।

[सूक्त - ८]

ऋषि – सध्वंस काण्व। **देवता** – अश्विनीकुमार। **छन्द** - अनुष्टुप्।

आ नो विश्वाभिरूतिभिरश्विना गच्छतं युवम्।
दस्रा हिरण्यवर्तनी पिबतं सोम्यं मधु ॥१॥
हे शत्रुहन्ता अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू आफ्ना रक्षणसाधनका साथ स्वर्णिम रथमा आसीन भएर हाम्रा निकट आओ र मधुर सोमरस पान गर।

आ नूनं यातमश्विना रथेन सूर्यत्वचा।
भुजी हिरण्यपेशसा कवी गम्भीरचेतसा ॥२॥
स्वर्णिम शरीरले सुशोभित हे अश्विनीकुमारहरू हो ! तिमीहरू श्रेष्ठ कर्मशील र महान् क्रान्तदर्शी हौ। तिमीहरू सूर्यजस्तै कान्ति भएका रथमा आरूढ भएर हामीकहाँ आओ।

आ यातं नहुषस्पर्यान्तरिक्षात् सुवृक्तिभिः ।
पिबाथो अश्विना मधु कण्वानां सवने सुतम् ॥३॥
हे अश्विनीकुमारहरू हो ! तिमीहरू हाम्रा प्रार्थनाले प्रसन्न भएर अन्तरिक्षमा पदार्पण गर। कण्व वंशीय ऋषिहरूले आयोजना गरेको यज्ञमा पुगेपछि तिमीहरू पेलेर तयार गरेको मधुर सोमरस पान गर।

आ नो यातं दिवस्पर्यान्तरिक्षादधप्रिया।
पुत्रः कण्वस्य वामिह सुषाव सोम्यं मधु ॥४॥

भूलोक वासीहरूले निकालेको सोमरस रुचाउने हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू दिव्यलोक र अन्तरिक्षलोकबाट हाम्रा नजिकै आओ। तिमीहरूका निम्ति मह मिसिएको सोमरस कण्वका वंशजहरूले तयार गरेका छन्।

आ नो यातमुपश्रुत्यश्विना सोमपीतये।
स्वाहा स्तोमस्य वर्धना प्र कवी धीतिभिर्नरा ॥५॥

हे ज्ञानी अश्विनीकुमार हो ! हामीले प्रार्थना गर्दाखेरि तिमीहरू समृद्धशाली बन्दछौ। त्यसैले यज्ञमा सोमपान गर्नका लागि अवश्य आओ।

यच्चिद्धि वां पुर ऋषयो जुहूरेऽवसे नरा।
आ यातमश्विना गतमुपेमां सुष्टुतिं मम ॥६॥

हे अश्विनीकुमार हो ! प्राचीन कालमा आफ्नो सुरक्षाका लागि ऋषिहरूले आह्वान गर्दा तिमीहरू उपस्थित भयौ। हामीले भावनापूर्वक प्रार्थना गर्दा तिमीहरू नेरै आओ।

दिवश्चिदोचनादध्या नो गन्तं स्वर्विदा।
धीभिर्वत्सप्रचेतसा स्तोमेभिर्हवनश्रुता ॥७॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो ! तिमीहरू आत्मज्ञानी छौ र आफ्नो भक्तको पुकार पनि सुन्दै पुत्रसमान प्रेम गर्दछौ। हाम्रो स्तुति सुनेर तिमीहरू दिव्यलोक र अन्तरिक्षलोकबाट अवश्य आओ।

किमन्ये पर्यासतेऽस्मत्स्तोमेभिरश्विना।
पुत्रः कण्वस्य वामृषिर्गीर्भिर्वत्सो अवीवृधत् ॥८॥

हाम्रा अतिरिक्त अरू कुन उपासकले राम्रोसित प्रार्थना गर्दछ ? हे अश्विनीकुमार हो ! कण्व ऋषिका पुत्र वत्स ऋषि आफ्ना स्तोत्रले तिमीहरूलाई समृद्ध गर्दछन्

आ वां विप्र इहावसेऽह्वत्स्तोमेभिरश्विना।
अरिप्रा वृत्रहन्तमा ता नो भूतं मयोभुवा ॥९॥

हे पापरहित र वृत्रासुर मार्ने अश्विनीकुमार हो ! आफ्नो रक्षाका लागि याजकहरू आह्वान गर्दछन्। हे अश्विनीकुमारहरू हो ! हाम्रा लागि तिमीहरू कल्याणप्रद सिद्ध होओ।

आ यद्वां योषणा रथमतिष्ठद्वाजिनीवसू।
विश्वान्यश्विना युवं प्र धीतान्यगच्छतम् ॥१०॥

शक्तिशाली र धनवान् हे अश्विनीकुमार हो ! तिम्रा रथमा चढेकी पूर्ण रूपेण सुशोभित हुँदा तिमीहरू दुवै ध्यानका चरम सीमामा पुगेका हुन्छौ।

अतः सहस्रनिर्णिजा रथेना यातमश्विना।
वत्सो वां मधुमद्वचोऽशंसीत्काव्यं कविः ॥११॥

हे अश्विनीकुमार हो ! विद्वान् क्रान्तदर्शी वत्स ऋषिले मधुर वाणीमा स्तोत्र गान गरे। त्यसैले तिमीहरू हजारौं किसिमले सुशोभित रथमा आरुढ भएर आओ।

पुरुमन्द्रा पुरूवसू मनोतरा रयीणाम्।
स्तोमं मे अश्विनाविममभि वह्नी अनूषाताम् ॥१२॥

हे धनवान् अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू दुवै मन लागेको ऐश्वर्यले प्रसन्नता प्रदान गर्छौ। तिमीहरू संसारका वहनकर्ता हौ। त्यसैले हाम्रो स्तुति सुनेर हर्षित होओ।

आ नो विश्वान्यश्विना धत्तं राधांस्यह्रया।
कृतं न ऋत्वियावतो मा नो रीरधतं निदे ॥१३॥

हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू दुवै हामीलाई पवित्र ऐश्वर्य प्रदान गर र सिर्जनात्मक कार्य गर्न समर्थ बनाओ। हामीलाई निन्दकका अधीनमा पर्न नदेओ।

यन्नासत्या परावति यद्वा स्थो अध्यम्बरे।
अतः सहस्रनिर्णिजा रथेना यातमश्विना ॥१४॥

हजारौं किसिमका ऐश्वर्यले सम्पन्न तथा सत्यका पालक हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू दिव्यलोक वा कुनै अन्य लोकमा छौ भने आफ्ना रथमा यहाँ अवश्य आओ।

यो वां नासत्यावृषिर्गीर्भिर्वत्सो अवीवृधत।
तस्मै सहस्रनिर्णिजमिषं धत्तं घृतश्चुतम् ॥१५॥

सत्यका पालक हे अश्विनीकुमार हो ! वत्स ऋषिका प्रार्थनाले तिमीहरूलाई समृद्ध गराएका थिए, उनलाई हजारौं किसिमले ऐश्वर्यवान् बनाओ।

प्रास्मा ऊर्जं घृतश्चुतमश्विना यच्छतं युवम्।
यो वां सुम्नाय तुष्टवद्वसूयाद्दानुनस्पती ॥१६॥

हे दानदाता अश्विनीकुमार हो ! सुखको कामना गर्ने साधकले तिमीहरूको प्रार्थना गर्दछन्। ऐश्वर्यको कामना गर्ने र यज्ञका लागि घिउको धारा समर्पित गर्ने याजकलाई शक्तिदायक अन्न प्रदान गर।

आ नो गन्तं रिशादसेमं स्तोमं पुरुभुजा।
कृतं नः सुश्रियो नरेमा दातमभिष्टये ॥१७॥

हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू दुवै शत्रुका विनाशक र सज्जनको पालन गर्ने हौ। हाम्रो प्रार्थना ग्रहण गरेर श्रेष्ठ सौन्दर्ययुक्त सुखकारक पदार्थ प्रदान गर्न आओ।

आ वां विश्वाभिरूतिभिः प्रियमेधा अहूषत।
राजन्तावध्वराणामश्विना यामहूतिषु ॥१८॥

हे अश्विनीकुमार हो ! प्रियमेध ऋषिले देवताहरूको आह्वान गर्दाखेरि तिमीहरूलाई रक्षासाधनसँगै बोलाए। तिमीहरू यस श्रेष्ठ यज्ञमा आएर विराजमान होओ।

आ नो गन्तं मयोभुवाश्विना शम्भुवा युवम्।
यो वां विपन्यू धीतिभिर्गीर्भिर्वत्सो अवीवृधत् ॥१९॥

प्रशंसाका योग्य हे अश्विनीकुमार हो ! वत्स ऋषिका आनन्दवर्द्धक र शान्तिप्रदायक यज्ञ आदि कार्य तथा वचनले प्रसन्न भएपछि तिमीहरू दुवै हाम्रा नजिकै आओ।

याभिः कण्वं मेधातिथिं याभिर्वशं दशव्रजम्।
याभिर्गोशर्यमावतं ताभिर्नोऽवतं नरा ॥२०॥

हे अश्विनीकुमार हो ! कण्व, मेधातिथि, वश, दशव्रज, गोशर्यलाई रक्षा गर्ने संरक्षण साधनले हाम्रो पनि रक्षा गर।

याभिर्नरा त्रसदस्युमावतं कृत्व्ये धने।
ताभिः ष्वस्माँ अश्विना प्रावतं वाजसातये ॥२१॥

हे अश्विनीकुमार हो ! योग्य ऐश्वर्यका प्राप्त गर्ने सम्बन्धमा रक्षणसाधनले त्रसदस्युलाई रक्षा गरेका थियौ, उनै साधनले ऐश्वर्य वितरण गर्नका लागि हाम्रो पनि रक्षा गर।

प्र वां स्तोमाः सुवृक्तयो गिरो वर्धन्त्वश्विना।
पुरुत्रा वृत्रहन्तमा ता नो भूतं पुरुस्पृहा ॥२२॥

अनेकौंका रक्षक र वृत्रहन्ता हे अश्विनीकुमार हो ! राम्रोसित उच्चारण गरेका स्तोत्रले तिमीहरूलाई समृद्ध गराओस्। तिमीहरू हामीले रोजेको धन प्रदान गर्दछौ।

त्रीणि पदान्यश्विनोराविः सान्ति गुहा परः।
कवी ऋतस्य पत्मभिरर्वाग्जीवेभ्यस्परि ॥२३॥

अश्विनीकुमारका तीन चक्र गोप्य क्षेत्रबाट पर रहन्छन्। तिनीहरू प्रत्यक्ष यज्ञरूपी रथबाट प्राणीका अगाडि प्रकट हुन्छन्।

[सूक्त - ९]

ऋषि – शशकर्ण काण्व। **देवता** - अश्विनीकुमार। **छन्द** – अनुष्टुप् गायत्री ककुप्।

आ नूनमश्विना युवं वत्सस्य गन्तमवसे।
प्रास्मै यच्छतमवृकं पृथु च्छर्दिर्युयुतं या अरातयः ॥१॥

हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू वत्स ऋषिको सुरक्षाका निम्ति निश्चित आओ। उनलाई क्रोधी मानिसबाट सुरक्षित, विशाल आवास प्रदान गर र उनका शत्रु पर हटाइदेओ।

यदन्तरिक्षे यद्दिवि यत्पञ्च मानुषाँ अनु। नृम्णं तद्धत्तमश्विना ॥२॥

हे अश्विनीकुमार हो ! अन्तरिक्ष, दिव्यलोक र पाँच किसिका मानिससित उपलब्ध रहने ऐश्वर्य हामीलाई पनि प्रदान गर।

ये वां दंसांस्यश्विना विप्रासः परिमामृशुः । एवेत्काण्वस्य बोधतम् ॥३॥

हे अश्विनीकुमार हो ! प्रार्थनाद्वारा तिमीहरूको कर्म थाहा पाउने कण्वकुलका विद्वान् पुरुष चिन र रक्षा गर ।

अयं वां घर्मो अश्विना स्तोमेन परि षिच्यते ।
अयं सोमो मधुमान्वाजिनीवसू येन वृत्रं चिकेतथः ॥४॥

हे अश्विनीकुमार हो ! तिम्रा निम्ति यस गर्मीमा मन्त्रले सेचन गरिँदै छ । हे अन्नले सम्पन्न देवताहरू हो ! तिमीहरूलाई वृत्र देखाउने र चिनाउन सक्ने मधुर सोम यहाँ छ ।

यदप्सु यद्वनस्पतौ यदोषधीषु पुरुदंससा कृतम् । तेन माविष्टमश्विना ॥५॥

हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरूले औषधि, विशाल वृक्ष र जलमा जुन [illegible] गरेको बल हामीलाई पनि प्रदान गर ।

यन्नासत्या भुरण्यथो यद्वा देव भिषज्यथः ।
अयं वां वत्सो मतिभिर्न विन्धते हविष्मन्तं हि गच्छथः ॥६॥

हे दान दाता अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू दुवै जगत्को [illegible] गर्दै र सबैलाई स्वस्थ राख्ने हौ । केवल ज्ञानका कारणले मात्रै स्तोताले तिमीहरूलाई प्राप्त गर्न सक्दैनन्, किनभने तिमीहरू त हवि प्रदान गर्ने याजकका नजिकै जान्छौ ।

आ नूनमश्विनोर्ऋषिः स्तोमं चिकेत वामया ।
आ सोमं मधुमत्तमं घर्मं सिञ्चादथर्वणि ॥७॥

स्तोताले अश्विनीकुमारको स्तुति आफ्ना श्रेष्ठ बुद्धिले [illegible] मधुर सोमरस र घिउले सिञ्चित हवि उनीहरूलाई समर्पित गरे ।

आ नूनं रघुवर्तनिं रथं तिष्ठाथो अश्विना ।
आ वां स्तोमा इमे मम नभो न चुच्यवीरत ॥८॥

हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू दुवै तेज गतिका रथमा [illegible] आकाशजस्तै विस्तृत हाम्रो स्तुति तिमीहरूलाई प्राप्त होस् ।

यदद्य वां नासत्योक्थैराचुच्युवीमहि ।
यद्वा वाणीभिरश्विनेवेत्काण्वस्य बोधतम् ॥९॥

हे सत्यनिष्ठ अश्विनीकुमार हो ! शास्त्रका वचन र स्तुतिले तिमीहरूलाई बोलाएझैँ म कण्व ऋषि पनि स्तोत्रका माध्यमबाट तिमीहरूलाई आह्वान गर्छु ।

यद्वा कक्षीवाँ उत यद्व्यश्व ऋषिर्यद्वां दीर्घतमा जुहाव ।
पृथी यद्वां वैन्यः सादनेष्वेवेदतो अश्विना चेतयेथाम् ॥१०॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो ! कक्षीवान्, व्यश्व, दीर्घतमाले [illegible] यस बेला हामी तिमीहरूलाई आह्वान गर्दछौं । तिमीहरू यस मनको भावना बुझ ।

यातं छर्दिष्पा उत नः परस्पा भूतं जगत्पा उत नस्तनूपा ।
वर्तिस्तोकाय तनयाय यातम् ॥११॥

सबैका घरको रक्षा गर्ने हे अश्विनीकुमार हो ! [illegible] पालक तिमीहरू नै हौ । हाम्रा पुत्रपौत्रको कल्याणका लागि घरमा आऊ ।

यदिन्द्रेण सरथं याथो अश्विना यद्वा वायुना भवथः समोकसा ।
यदादित्येभिर्ऋभुभिः सजोषसा यद्वा विष्णोर्विक्रमणेषु तिष्ठथः ॥१२॥

हे अश्विनीकुमार हो ! यदि इन्द्रदेवसँग रथमा [illegible] वायुदेवसँग एकै ठाउँमा बस्दछौ, अदितिपुत्र अथवा ऋभु देवताहरूसित प्रेमपूर्वक रहन्छौ र विष्णुका विशिष्ट पदक्षेपसँग तीनै लोकमा विराजमान हुन्छौ भने हाम्रा नजिक पनि आऊ ।

यदद्याश्विनावहं हुवेय वाजसातये ।
यत्पृत्सु तुर्वणे सहस्तच्छ्रेष्ठमश्विनोरवः ॥१३॥

अश्विनीकुमारको संरक्षण विशिष्ट कोटिको छ । सङ्ग्राममा शत्रु विनाश गर्न पूर्ण रूपले सक्षम छन् । त्यसैले रक्षाका लागि उनलाई हामीले बोलाउँदा निश्चय नै आउनेछन् ।

आ नूनं यामश्विनेमा हव्यानि वां हिता।
इमे सोमासो अधि तुर्वशे यदाविमे कण्वेषु वामथ ॥१४॥
सोमरस तुर्वश र यदुका घरमा विद्यमान छ। कण्वका पुत्रलाई प्रदान गरेको त्यही हो। हे अश्विनीकुमारहरू हो ! हव्यका लागि तयार सोमरस हो, त्यसैले तिमीहरू आओ।
यन्नासत्या पराके अर्वाके अस्ति भेषजम्।
तेन नूनं विमदाय प्रचेतसा छर्दिर्वत्साय यच्छतम् ॥१५॥
सत्यनिष्ठ हे अश्विनीकुमार हो ! अहङ्काररहित वत्स ऋषिलाई नजिकै वा पर पाइने औषधिसँगै रहनका लागि श्रेष्ठ आवास प्रदान गर।
अभुत्स्यु प्र देव्या साकं वाचाहमश्विनोः।
व्यावर्देव्या मतिं वि रातिं मर्त्येभ्यः ॥१६॥
अश्विनीकुमारका दिव्य वाणीले हामी चेतन भएका छौं। हे प्रकाशमान उषादेवी ! तिमी अन्धकार हटाएर सबै मानिसलाई सद्बुद्धि र उपयुक्त ऐश्वर्य प्रदान गर।
प्र बोधयोषो अश्विना प्र देवि सूनृते महि।
प्र यज्ञहोतारानुषक्प्र मदाय श्रवो बृहत् ॥१७॥
हे प्रकाशमान तथा महान् उषादेवी ! अश्विनीकुमारलाई प्रेरित गर। हे याजकहरू हो ! तिमीहरू अश्विनीकुमारलाई आनन्दप्रदायक प्रचुर हव्य प्रदान गर।
यदुषो यासि भानुना सं सूर्येण रोचसे।
आ हायमश्विनो रथो वर्तिर्याति नृपाय्यम् ॥१८॥
हे उषादेवी ! तिमी स्वर्णिम किरणले सम्पन्न हुँदा र सूर्यका तेजले प्रकाशित हुँदा अश्विनीकुमारको रथ मानिसलाई स्वास्थ्य लाभ गराउन यज्ञमण्डपमा प्रवेश गर्दछ।
यदापीतासो अंशवो गावो न दुह्र ऊधभिः।
यद्वा वाणीरनूषत प्र देवयन्तो अश्विना ॥१९॥
हे अश्विनीकुमार हो ! जति बेला पहेँलो वर्णका सोमलताहरू गाईका थुनबाट दुध दुहेझैँ निचोरिन्छन् र जुन बेला देवत्वको कामना गर्नेहरू स्तुति वचनले तिमीहरूको प्रार्थना गर्दछन्, त्यस बेला हामीलाई संरक्षण गर।
प्र द्युम्नाय प्र शवसे प्र नृषाह्याय शर्मणे। प्र दक्षाय प्रचेतसा ॥२०॥
श्रेष्ठ ज्ञानले सम्पन्न हे अश्विनीकुमार हो ! हामीलाई शक्ति, ऐश्वर्य, सहनशीलता र श्रेष्ठ कार्य गर्ने कौशल प्राप्त गर्ने प्रेरणा प्रदान गर।
यन्नूनं धीभिरश्विना पितुर्योना निषीदथः। यद्वा सुम्नेभिरुक्थ्या ॥२१॥
प्रशंसा गर्न योग्य हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू हाम्रा पिताजस्तै हौ। पिताले पुत्रका लागि प्रत्येक सुखका साधन उपलब्ध गराएझैँ हामीलाई हर्ष प्रदान गर।

[सूक्त – १०]

ऋषि – प्रगाथ काण्व। **देवता** – अश्विनीकुमार। **छन्द** – बृहती अनुष्टुप् पंक्ति प्रगाथ।
यत्स्थो दीर्घप्रसद्मनि यद्वादो रोचने दिवः।
यद्वा समुद्रे अध्याकृते गृहेऽत आ यातमश्विना ॥१॥
हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू दुवै चाहे पृथ्वीरूपी विशाल यज्ञमण्डपमा रहेका होओ, वा प्रकाशमान दिव्यलोकमा वा अन्तरिक्षलोकमा नै, हाम्रा नजिक अवश्य आओ।
यद्वा यज्ञं मनवे संमिमिक्षथुरेवेत्काण्वस्य बोधतम्।
बृहस्पतिं विश्वान्देवाँ अहं हुव इन्द्राविष्णू अश्विनावाशुहेषसा ॥२॥
हे अश्विनीकुमार हो ! मनुको यज्ञ राम्ररी सिञ्चित गरेका थियौ, कण्वका पुत्रको यज्ञ पनि उस्तै गर। बृहस्पति, इन्द्र, विष्णु र सबै देवतासँगै तिमीहरूलाई आह्वान गर्दछौं।
त्या न्वश्विना हुवे सुदंससा गृभे कृता।
ययोरस्ति प्र णः सख्यं देवेष्वध्याप्यम् ॥३॥
हामीसित मित्रता भएका अश्विनीकुमारहरू श्रेष्ठ कर्म गर्दछन्। उनीहरू हाम्रो आहुति प्राप्त गर्नका लागि प्रकट भएका छन्। देवताहरूसित उनीहरूको मित्रता उच्च कोटिको छ। त्यसैले हामी उनीहरूको आह्वान गर्दछौं।

ययोरधि प्र यज्ञा असुरे सन्ति सूरयः।
ता यज्ञस्याध्वरस्य प्रचेतसा स्वधाभिर्या पिबतः सोम्यं मधु ॥४॥

दुवै अश्विनीकुमार अज्ञानीहरूमा ज्ञान प्रचार गर्दै सन्मार्ग देखाउँछन्। उनीहरू दुवै हिंसा विहीन यज्ञ ज्यादै कुशलताका साथ सञ्चालन गर्दछन्। उनीहरू मधुर रस मिसिएको सोमरस पान गरुन्।

यदद्याश्विनावपाग्यत्प्राक्स्थो वाजिनीवसू।
यद् द्रुह्यव्यनवि तुर्वशे यदौ हुवे वामथ मा गतम् ॥५॥

शक्तिसम्पन्न हे अश्विनीकुमारहरू हो ! हामीले आह्वान गर्दा तिमीहरू पूर्व वा पश्चिम दिशामा भए पनि अथवा द्रुह्य, अनु वा यदुका नजिकै भए पनि अवश्य आओ।

यदन्तरिक्षे पतथः पुरुभूजा यद्वेमे रोदसी अनु।
यद्वा स्वधाभिरधितिष्ठथो रथमत आ यातमश्विना ॥६॥

विशाल भुजा भएका हे अश्विनीकुमार हो ! आफ्ना तेजोबलले रथमा आरुढ भएर अन्तरिक्षलोक, दिव्यलोक र पृथ्वीलोक विचरण गर्दा तिमीहरू हाम्रा नजिकै आओ।

[सूक्त - ११]

ऋषि - वत्स काण्व। **देवता** - अग्नि। **छन्द** - [illegible] वर्धमाना त्रिष्टुप्।

त्वमग्ने व्रतपा असि देव आ मर्त्येष्वा। त्वं यज्ञेष्वीड्यः ॥१॥

दिव्य गुणले सम्पन्न हे अग्निदेव ! तिमी मानिस र [illegible] श्रेष्ठ सङ्कल्पका संरक्षक हौ। त्यसैले समस्त यज्ञमा तिम्रो उपस्थितिका लागि प्रार्थना गरिन्छ

त्वमसि प्रशस्यो विदथेषु सहन्त्य। अग्ने रथीरध्वराणाम् ॥२॥

शत्रुलाई परास्त गर्ने हे अग्निदेव ! तिमी हिंसारहित यज्ञको [illegible] हौ, त्यसैले समस्त यज्ञमा तिम्रो स्तुति हुन्छ।

स त्वस्मदप द्विषो युयोधि जातवेदः। अदेवीरग्ने अरातीः ॥३॥

समस्त ज्ञानसम्पन्न हे अग्निदेव ! तिमी शत्रु र उनको सेना [illegible] पर हटाऊ।

अन्ति चित्सन्तमह यज्ञं मर्तस्य रिपोः। नोप वेषि जातवेदः ॥४॥

हे ज्ञानसम्पन्न अग्निदेव ! शत्रुको यज्ञ नजिकै भए पनि [illegible] मन गर्दैनौ।

मर्ता अमर्त्यस्य ते भूरि नाम मनामहे। विप्रासो जातवेदसः ॥५॥

हे अग्निदेव ! तिमी सबै पदार्थको जानकारी भएका [illegible] विराट् अविनाशी नामको हामी चिन्तन गर्दछौँ।

विप्रं विप्रासोऽवसे देवं मर्तास ऊतये। अग्निं गीर्भिर्हवामहे ॥६॥

मेधावी अग्निदेवलाई प्रसन्न गर्नका लागि हामी स्तुति [illegible] गर्दछौँ। आफ्नो रक्षाका लागि हामी उनलाई आह्वान गर्दछौँ।

आ ते वत्सो मनो यमत्परमाच्चित्सधस्थात्। अग्ने त्वांकामया गिरा ॥७॥

सर्वव्यापी प्रदीप्त हे अग्निदेव ! हामी तिम्रा पुत्र हौँ, हृदयदेखि [illegible] स्तुति गर्दै तिमीलाई आफूतिर आकर्षित गर्न चाहन्छौँ।

पुरुत्रा हि सदृङ्ङसि विशो विश्वा अनु प्रभुः। समत्सु त्वा हवामहे ॥८॥

हे अग्निदेव ! तिमी सर्वत्र समान दृष्टि राख्ने र सबै प्रजाका अधिपति हौ। त्यसैले युद्धमा आफ्नो सुरक्षाका लागि तिमीलाई आह्वान गर्दछौँ।

समत्स्वग्निमवसे वाजयन्तो हवामहे। वाजेषु चित्रराधसम् ॥९॥

हामी सङ्ग्रममा बल र संरक्षण प्राप्त गर्नका लागि अद्भुत सामर्थ्यवान् एवं धनले सम्पन्न अग्निदेवलाई आह्वान गर्दछौँ।

प्रत्नो हि कमीड्यो अध्वरेषु सनाच्च होता नव्यश्च सत्सि।
स्वां चाग्ने तन्वं पिप्रयस्वास्मभ्यं च सौभगमा यजस्व ॥१०॥

हे अग्निदेव ! उहिलेदेखि नै तिमी समस्त यज्ञमा प्रार्थनीय र आनन्द प्रदायक छौ। धेरै पहिलेदेखि तिमी यज्ञमा होताका रूपमा र प्रार्थना योग्य भएर आसीन हुने गरेका छौ। तिमी हविद्वारा स्वयं प्रसन्न होऊ र हामीलाई सौभाग्यशाली बनाऊ।

[सूक्त - १२]

ऋषि - पर्वत काण्व। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - उष्णिक्।

य इन्द्र सोमपातमो मदः शविष्ठ चेतति। येना हंसि न्यत्रिणं तमीमहे ॥१॥

सोमपान गर्नेमा सर्वश्रेष्ठ बलशाली हे इन्द्रदेव ! तिमी कार्यप्रति उल्लसित र जागरुक छौ। तिमीले घातक असुर नष्ट गराउने बल हामी माग्दछौँ।

येना दशग्वमध्रिगुं वेपयन्तं स्वर्णरम्। येना समुद्रमाविथा तमीमहे ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! तिमीले जुन बलले अङ्गिरा वंशीय अध्रिगु, अन्धकार नाश गर्ने सूर्य, समुद्र वा अन्तरिक्षको रक्षा गरेका थियौ, उही शक्ति हामी तिमीसित माग्दछौँ।

येन सिन्धुं महीरपो रथाँ इव प्रचोदयः। पन्थामृतस्य यातवे तमीमहे ॥३॥

हे इन्द्रदेव ! तिमीले जुन बलले विशाल जलराशिलाई रथको जस्तै गतिमा समुद्रतिर जान प्रेरित गरेका थियौ, उही बल हामी यज्ञीय मार्गमा गमन गर्नका लागि माग्दछौँ।

इमं स्तोममभिष्टये घृतं न पूतमद्रिवः। येना नु सद्य ओजसा ववक्षिथ ॥४॥

वज्रधारी हे इन्द्रदेव ! हामीले गरेको घिउजस्तो पवित्र स्तुति तिमी ग्रहण गर। बलसम्पन्न भएर हाम्रा लागि वाञ्छित ऐश्वर्य चाँडै प्रदान गर।

इमं जुषस्व गिर्वणः समुद्र इव पिन्वते। इन्द्र विश्वाभिरूतिभिर्ववक्षिथ ॥५॥

हे इन्द्रदेव ! नदीको पानी समुद्रतिर गएझैँ हाम्रा प्रार्थनाले समृद्ध भएर तिमी आफ्ना समस्त रक्षण साधनले हाम्रो सुरक्षा गर।

यो नो देवः परावतः सखित्वनाय मामहे। दिवो न वृष्टिं प्रथयन्ववक्षिथ ॥६॥

दिव्य गुणले सम्पन्न इन्द्रदेव सुदूर स्थानबाट आएर हाम्रो मित्रता बलियो बनाउने ऐश्वर्य प्रदान गरे। हे इन्द्रदेव ! अन्तरिक्षबाट वर्षा भएजस्तै प्रचुर धन हामीलाई प्रदान गर।

ववक्षुरस्य केतव उत वज्रो गभस्त्योः। यत्सूर्यो न रोदसी अवर्धयत् ॥७॥

सूर्यजस्तै इन्द्रदेवले वर्षा आदि असल कार्यले द्युलोक र पृथ्वीलोकलाई समृद्ध गराउँदा उनको विजय पताका र हातको वज्र अत्यन्त सुशोभित देखिन्छन्।

यदि प्रवृद्ध सत्पते सहस्रं महिषाँ अघः। आदित्त इन्द्रियं महि प्र वावृधे ॥८॥

सत्पात्रका पालक महान् हे इन्द्रदेव ! तिमीले हजारौँ राक्षसको वध गर्दा तिम्रो शक्ति अरू बढेर गयो।

इन्द्र सूर्यस्य रश्मिभिर्न्यर्शसानमोषति। अग्निर्वनेव सासहिः प्र वावृधे ॥९॥

अग्निदेवले जङ्गल डढाएर खरानी बनाएझैँ इन्द्रदेव सूर्यका किरणले दुःख दिने शत्रु डढाउँन्छन्। शत्रुको विनाश गरेर उनी समृद्ध हुन्छन्।

इयं त ऋत्वियावती धीतिरेति नवीयसी। सपर्यन्ती पुरुप्रिया मिमीत इत् ॥१०॥

हे इन्द्रदेव ! सबैको सम्मान गर्ने, यज्ञमा प्रयुक्त हुने, नूतन र धेरैले रुचाएको स्तुति तिम्रो गुणगान गर्दै तिम्रा नजिक पुग्दछ।

गर्भो यज्ञस्य देवयुः क्रतुं पुनीत आनुषक्। स्तोमैरिन्द्रस्य वावृधे मिमीत इत् ॥

यज्ञ सम्पन्न गरेर देवता प्राप्त गर्ने कामना भएका याजकले आफ्ना कार्य राम्ररी सम्पन्न गर्दछन्। उनीहरूका प्रार्थनाले इन्द्रदेवको गुणगान गरेर समृद्ध गराउँछन्।

सनिर्मित्रस्य पप्रथ इन्द्रः सोमस्य पीतये। प्राची वाशीव सुन्वते मिमीत इत् ॥

याजकले स्तुतिगान गर्दै समर्पण गरेको सोमरस आफ्ना मित्रलाई ऐश्वर्य प्रदान गर्ने इन्द्रदेव पान गर्दछन्। यसबाट उनको यश वृद्धि हुन्छ।

यं विप्रा उक्थवाहसोऽभिप्रमन्दुरायवः। घृतं न पिप्य आसन्यृतस्य यत् ॥१३॥

ज्ञानी र प्रार्थना गर्ने याजकहरू यज्ञका अग्निमा स्थापित गरिने घिउको आहुतिजस्तै सोमरूपी हवि इन्द्रदेवका मुखमा समर्पित गरेर उनलाई प्रसन्न गर्दछन्।

उत स्वराजे अदितिः स्तोममिन्द्राय जीजनत्। पुरुप्रशस्तमूतय ऋतस्य यत् ॥

यज्ञरूपी सत्यको रक्षा गर्ने अदितिले स्वप्रकाशित इन्द्रदेवको प्रशंसा गर्दै अनेकौँ उत्तम स्तोत्र रचना गरिन्।

अभि वह्नय ऊतयेऽनूषत प्रशस्तये। न देव विव्रता हरी ऋतस्य यत् ॥१५॥

आफ्नो प्रशंसा र सुरक्षाका लागि याजकहरू इन्द्रदेवलाई प्रार्थना गर्दछन्। हे इन्द्रदेव ! विभिन्न श्रेष्ठ कर्म गर्ने तिमीलाई अश्वले यज्ञस्थलमा लिएर आऊन्।

यत्सोममिन्द्र विष्णवि यद्वा घ त्रित आप्त्ये। यद्वा मरुत्सु मन्दसे समिन्दुभिः ॥

हे इन्द्रदेव ! यज्ञमा विष्णु उपस्थित भएपछि तिमीले सोमपान [illegible] थियौ। त्रितआप्त्य र मरुत्हरूसँग सोमरस सेवन गरेर आनन्दित हुने तिमी हाम्रा [illegible] [illegible] सोमपान गरेर आनन्दित होऊ।

यद्वा शक्र परावति समुद्रे अधि मन्दसे। अस्माकमित्सुते रणा समिन्दुभिः ॥

हे इन्द्रदेव ! अरूतिर टाढा सोमपान गरेर आनन्दित भएझैं हाम्रा [illegible] पनि सोमपान गरेर हर्षित होऊ।

यद्वासि सुन्वतो वृधो यजमानस्य सत्पते।
उक्थे वा यस्य रण्यसि समिन्दुभिः ॥१८॥

सत्यका पालक हे इन्द्रदेव ! तिमी जुन याजकको [illegible] सोमपान गरेर आनन्दित हुन्छौ, उसै याजकलाई तिमी बढाउँछौ।

देवंदेवं वोऽवस इन्द्रमिन्द्रं गृणीषणि। अधा यज्ञाय तुर्वणे व्यानशुः ॥१९॥

सबैको रक्षा गर्नका लागि देवाधिदेव इन्द्रदेवको [illegible] गर्दछौं। हाम्रो प्रार्थना सुनेर उनी शत्रु हनन गर्न र यज्ञमा सहभागी हुन आऊन्।

यज्ञोभिर्यज्ञवाहसं सोमेभिः सोमपातमम्। होत्राभिरिन्द्रं वावृधुर्व्यानशुः ॥२०॥

यज्ञमा बोलाएर हव्य प्रदान गर्न योग्य [illegible] गर्न योग्य इन्द्रदेवलाई याजकहरू यज्ञ, सोम तथा प्रार्थनाले समृद्ध गर्दछन् [illegible]।

महीरस्य प्रणीतयः पूर्वीरुत प्रशस्तयः। विश्वा वसूनि दाशुषे व्यानशुः ॥२१॥

इन्द्रदेवको नीति अनेक खालको छ। उनी [illegible] छन्। दान दातालाई उनी प्रचुर ऐश्वर्य प्रदान गर्दछन्।

इन्द्रं वृत्राय हन्तवे देवासो दधिरे पुरः। इन्द्रं [illegible] समोजसे ॥२२॥

देवताले वृत्र वध गर्नका लागि इन्द्रदेवलाई [illegible] प्राप्त गर्नका निमित्त हाम्रा वाणीले उनको प्रार्थना गर्दछ।

महान्तं महिना वयं स्तोमेभिर्हवनश्रुतम्। अर्कैरभि प्र [illegible] समोजसे ॥२३॥

आफ्ना सामर्थ्यले महान [illegible] हामी प्रार्थना गर्छौं। हामी बल प्राप्तिका निमित्त [illegible]

न यं विविक्तो रोदसी नान्तरिक्षाणि वज्रिणम्।
अमादिदस्य तित्विषे समोजसः ॥२४॥

वज्र धारण गर्ने इन्द्रदेवलाई द्युलोक, पृथ्वीलोक [illegible] कुनैले पनि आफूबाट अलग गर्न सक्दैनन्। उनै शक्तिशाली इन्द्रदेवका तेजले [illegible] छ।

यदिन्द्र पृतनाज्ये देवास्त्वा दधिरे पुरः। आदित्ते हर्यता हरी ववक्षतुः ॥२५॥

हे इन्द्रदेव ! सङ्ग्राममा देवताले तिमीलाई सबैको [illegible] बेला दुई वटा बलशाली अश्वले तिमीलाई त्यहाँ पुऱ्याए।

यदा वृत्रं नदीवृतं शवसा वज्रिन्नवधीः। आदित्ते हर्यता हरी ववक्षतुः ॥२६॥

वज्रधारी हे इन्द्रदेव ! नदीको जल अवरुद्ध गर्ने वृत्रको वध [illegible] लागि दुई वटा बलवान् अश्वले तिमीलाई त्यहाँ पुऱ्याएका बेला आफ्नै बाहुबलले [illegible]।

यदा ते विष्णुरोजसा त्रीणि पदा विचक्रमे। आदित्ते हर्यता हरी ववक्षतुः ॥

हे इन्द्रदेव ! विष्णुदेवले आफ्ना शक्तिले तीन पाइलाले [illegible] लोकलाई ओगटेका बेला दुई वटा बलवान् अश्वलाई वाहन बनाएर तिमी त्यहाँ पुगेका थियौ।

यदा ते हर्यता हरी वावृधाते दिवेदिवे। आदित्ते विश्वा भुवनानि येमिरे ॥२८॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रा बलशाली अश्व दिनदिनै समृद्ध भएपछि तिमीले समस्त जगत्लाई आफ्ना नियन्त्रणमा बनायौ।

यदा ते मारुतीर्विशस्तुभ्यमिन्द्र नियेमिरे। आदित्ते विश्वा भुवनानि येमिरे ॥२९।

हे इन्द्रदेव ! तिम्रा निमित्त समस्त प्राणीलाई मरुद्गहरूले नियन्त्रण गरेका बेला तिमी सम्पूर्ण लोकलाई नै नियमित गराउँछौ।

यदा सूर्यममुं दिवि शुक्रंज्योतिरधारयः। आदित्ते विश्वा भुवनानि येमिरे ॥३०॥

हे इन्द्रदेव ! तेजयुक्त र आलोकवान् सूर्यलाई तिमीले दिव्यलोकमा स्थापित गऱ्यौ। त्यसपछि नै तिमीले समस्त लोकलाई नियन्त्रित गरेका थियौ।

इमां त इन्द्र सुष्टुतिं विप्र इयर्ति धीतिभिः। जामिं पदेव पिप्रतीं प्राध्वरे ॥३१॥

व्यक्तिले आफ्ना दाजुभाइलाई असल दिशामा प्रेरित गरेझैं ज्ञानी पुरुषहरू हर्ष बढाउने प्रार्थनाले इन्द्रदेवलाई यज्ञीय कर्मतर्फ प्रेरित गरेर लैजान्छन्।

यदस्य धामनि प्रिये समीचीनासो अस्वरन्। आभा यज्ञस्य दोहना प्राध्वरे ॥३२

यज्ञको सोमरस पेल्ने बेलामा इन्द्रदेवको प्रिय स्थान यज्ञमण्डपमा स्तोताहरू एकत्र भएर उनको प्रार्थना गर्दछन्।

सुवीर्यं स्वश्व्यं सुगव्यमिन्द्र दद्धि नः। होतेव पूर्वचित्तये प्राध्वरे ॥३३॥

हे इन्द्रदेव ! हामीलाई श्रेष्ठ शक्ति, श्रेष्ठ अश्व र श्रेष्ठ गाईले युक्त ऐश्वर्य प्रदान गर। हामी यज्ञका होताजस्तै ज्ञानले सम्पन्न बन्नका लागि तिम्रो प्रार्थना गर्दछौं।

[सूक्त – १३]

ऋषि – नारद काण्व। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – उष्णिक्।

इन्द्रः सुतेषु सोमेषु क्रतुं पुनीत उक्थ्यम्। विदे वृधस्य दक्षसो महान्हि षः ॥१॥

हे इन्द्रदेव ! तयार गरिएको सोमरस पान गरेर तिमी यजमान र स्तोतालाई उन्नतितिर बढाउने शक्ति प्रदान गर्दछौ। तिमी महान् हुनाले दुवैलाई पवित्र गराउँछौ।

स प्रथमे व्योमनि देवानां सदने वृधः। सुपारः सुश्रवस्तमः समप्सुजित् ॥२॥

दुःखबाट छुटाउने, श्रेष्ठ कीर्ति हुने र आकाशमा रहने शत्रु जित्ने इन्द्रदेव विशाल अन्तरिक्षमा विद्यमान देवतानिकट रहेर सबैलाई समृद्ध तुल्याउँछन्।

तमह्वे वाजसातय इन्द्रं भराय शुष्मिणम्। भवा नः सुम्ने अन्तमः सखा वृधे ॥

हामी बलवान् इन्द्रदेवलाई अन्न वृद्धि गर्नका लागि यज्ञमा बोलाउँछौं। हे इन्द्रदेव ! सुख एवं उन्नतिका समयमा मार्गदर्शकका रूपमा हाम्रा छेउमा आइदेऊ।

इयं त इन्द्र गिर्वणो रातिः क्षरति सुन्वतः। मन्दानो अस्य बर्हिषो वि राजसि ॥

स्तुतियोग्य हे इन्द्रदेव ! यज्ञमा प्रदान गरिएको सोमरसको आहुति तिम्रा निम्ति प्रवाहित हुँदै छ। तिमी प्रसन्न मनले यस आसनमा विराजमान होऊ।

नूनं तदिन्द्र दद्धि नो यत्त्वा सुन्वन्त ईमहे। रयिं नश्चित्रमा भरा स्वर्विदम् ॥५॥

हे इन्द्रदेव ! सोमयज्ञ गर्दै इच्छित ऐश्वर्य र आत्मिक सुख लाभ गराउने सम्पत्ति प्रदान गर भन्ने तिमीसित हामी याचना गर्दछौं।

स्तोता यत्ते विचर्षणिरति प्रशर्धयद्गिरः। वया इवानु रोहते जुषन्त यत् ॥६॥

हे इन्द्रदेव ! विद्वान् स्तोता शत्रु परास्त गर्न तिम्रो स्तुति गर्दछन्। स्तुतिले हर्षित भएर तिम्रो बल, रुखका हाँगाझैं बढ्दै जान्छ।

प्रत्नवज्जनया गिरः शृणुधी जरितुर्हवम्। मदेमदे ववक्षिथा सुकृत्वने ॥७॥

हे इन्द्रदेव ! उहिलेको जस्तै स्तोत्र प्रकट गर र स्तोताको प्रार्थना सुनेर हर्षित होऊ। यज्ञ आदि श्रेष्ठ कर्म गर्नेलाई ऐश्वर्य प्रदान गर।

क्रीळन्त्यस्य सूनृता आपो न प्रवता यतीः। अया धिया य उच्यते पतिर्दिवः ॥

नदीको पानी ओरालोतिर बगेझैं इन्द्रदेवका निम्ति गरिएको प्रार्थना उनका निकट पुग्दछन्। दिव्यलोकका स्वामी इन्द्रदेव यिनै प्रार्थनाले प्रसन्न हुन्छन्।

उतो पतिर्य उच्यते कृष्टीनामेक इद्वशी। नमोवृधैरवस्युभिः सुते रण ॥९॥

स्तुतिकर्ता साधकलाई समृद्ध गर्ने र सुरक्षाको कामना गर्नेलाई आफ्ना वशमा बनाउने हे इन्द्रदेव ! तिमी सबैका एक मात्र पालक हौ भनेर प्रसिद्ध छौ। सोमयज्ञमा हर्षित होऊ।

स्तुहि श्रुतं विपश्चितं हरी यस्य प्रसक्षिणा । गन्तारा दाशुषो गृहं नमस्विनः ॥१०

हे याजकहरू हो ! ज्ञानी र यशस्वी इन्द्रदेवको प्रार्थना गर। शत्रु परास्त गर्ने इन्द्रदेवलाई उनका अश्व, स्तुतिकर्ता र दानी याजकले घरमा लैजान्छन्।

तूतुजानो महेमतेऽश्वेभिः प्रुषितप्सुभिः । आ याहि यज्ञमाशुभिः शमिद्धि ते ॥११

ओजस्वी रूप र द्रुतगामी अश्व भएका महान् बुद्धिमान् हे इन्द्रदेव ! हाम्रा यज्ञमा चाँडै आऊ। तिम्रो आगमन सबैका लागि हितकारी छ।

इन्द्र शविष्ठ सत्पते रयिं गृणत्सु धारय। श्रवः सूरिभ्यो अमृतं वसुत्वनम् ॥१२॥

हे शक्तिशाली र सत्यका पालक इन्द्रदेव ! प्रार्थना गर्नेलाई ऐश्वर्य र ज्ञानीलाई अक्षय धन प्रदान गर।

हवे त्वा सूर उदिते हवे मध्यन्दिने दिवः । जुषाण इन्द्र सप्तिभिर्न आ गहि ॥

हे इन्द्रदेव ! सूर्योदय र मध्याह्न समयमा हामी तिमीलाई आह्वान गर्दछौं। तिमी हाम्रो स्तुति सुनेर आफ्ना अश्वमा हाम्रा नजिक आऊ।

आ तू गहि प्र तु द्रव मत्स्वा सुतस्य गोमतः । तन्तुं तनुष्व पूर्व्यं यथा विदे ॥१४

हे इन्द्रदेव ! तिमी यथाशीघ्र आऊ र गाईको दुध मिसेको [illegible] पिएर हर्षित होऊ। पहिलेको जस्तै ऐश्वर्य प्रदान गर्नका लागि तिमी यज्ञ विस्तृत गराऊ।

यच्छक्रासि परावति यदर्वावति वृत्रहन्। यद्वा समुद्रे अन्धसोऽवितेदसि ॥१५॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी शक्तिशाली बनेर वृत्रको वध गर्दछौ। [illegible] वा आकाशमा जहाँसुकै भए पनि सोमरस पान गरेर हाम्रो संरक्षक भइदेऊ।

इन्द्र वर्धन्तु नो गिर इन्द्रं सुतास इन्द्रवः । इन्द्रे हविष्मतीर्विशो अराणिषुः ॥१६॥

हाम्रा प्रार्थनाले इन्द्रदेवको गुणगान गर्दछ र पेलेर तयार [illegible] उनलाई समृद्ध गराउँछ। यज्ञ गर्ने साधकहरू इन्द्रदेवप्रति साधनारत भइरहन्छन्।

तमिद्विप्रा अवस्यवः प्रवत्वतीभिरूतिभिः । इन्द्रं क्षोणीरवर्धयन्वया इव ॥१७॥

सुरक्षाको कामना भएका मेधावी शीघ्रकर्मी, संरक्षक इन्द्रदेवको [illegible] गर्दछन्। पृथ्वीमा आश्रित सबै जीव इन्द्रदेवका शाखाजस्तो भएर उनलाई समृद्ध पार्दछन्

त्रिकद्रुकेषु चेतनं देवासो यज्ञमत्नत। तमिद्वर्धन्तु नो गिरः सदावृधम् ॥१८॥

देवताहरूले त्रिकद्रुक नामका यज्ञमा महान् र चेतनायुक्त इन्द्रदेवको गुणगान गरे। हाम्रा प्रार्थनाले उनलाई समृद्ध गराऊन्।

स्तोता यत्ते अनुव्रत उक्थान्यृतुथा दधे। शुचिः पावक उच्यते सो अद्भुतः ॥

हे इन्द्रदेव ! प्रार्थना गर्ने याजकहरू विभिन्न ऋतुअनुसारका [illegible] तिमीलाई स्तुति गरेर पवित्र हुन्छन्।

तदिद्रुद्रस्य चेतति यह्वं प्रत्नेषु धामसु। मनो यत्रा वि तद्दधुर्विचेतसः ॥२०॥

विद्वान् पुरुषले आफ्नो मन एकाग्र गराउने रुद्रपुत्र [illegible] छन्।

यदि मे सख्यमावर इमस्य पाह्यन्धसः । येन विश्वा अति द्विषो अतारिम ॥२१॥

हे इन्द्रदेव ! हामीलाई आफ्नो साथी मान्दछौ भनेदेखि यो सोमरस पान गर। तिम्रा कृपाले हामी सबै शत्रु परास्त गर्न सकौँ।

कदा त इन्द्र गिर्वणः स्तोता भवाति शन्तमः ।
कदा नो गव्ये अश्व्ये वसौ दधः ॥२२॥

हे प्रार्थनीय इन्द्रदेव ! स्तुति गर्नेलाई कहिले प्रसन्न गराउँछौ ? हामीलाई गाई, अश्व आदि सम्पूर्ण ऐश्वर्य कहिले प्रदान गर्दछौ ?

उत ते सुष्टुता हरी वृषणा वहतो रथम्। अजुर्यस्य मदिन्तमं यमीमहे ॥२३॥

हे जरारहित र अत्यधिक हर्ष प्रदान गर्ने इन्द्रदेव ! प्रशंसनीय अश्वले तिमीलाई राम्रोसित हामीकहाँ ल्याऊन्।

तमीमहे पुरुष्टुतं यह्वं प्रत्नाभिरूतिभिः । नि बर्हिषि प्रिये सदद्ध द्विता ॥२४॥

अनेकौँबाट स्तुति गरिने महान् इन्द्रदेवलाई पुराने स्तोत्रले हामी स्तुति गर्दछौँ। उनी हाम्रा यज्ञमा बारम्बार आउँदै आसन ग्रहण गरुन्।

वर्धस्वा सु पुरुष्टुत ऋषिष्टुताभिरूतिभिः । धुक्षस्व पिप्युषीमिषमवा च नः ॥

हे सबै तिरबाट प्रशंसित इन्द्रदेव ! अनेकौं ऋषिले तिम्रो स्तुति गर्छन्। तिमी आफ्ना संरक्षण साधनले हामीलाई समृद्ध गराऊ र पोषक अन्न प्रदान गर।

इन्द्र त्वमवितेदसीत्था स्तुवतो अद्रिवः । ऋतादियर्मि ते धियं मनोयुजम् ॥२६॥

हे वज्रधारी इन्द्रदेव ! तिमी प्रार्थना गर्नेका संरक्षक हौ। हामी तिम्रो मन फुरुक्क पार्ने खालको प्रार्थना गर्दछौं।

इह त्या सधमाद्या युजानः सोमपीतये । हरी इन्द्र प्रतद्वसू अभि स्वर ॥२७॥

हर्षित र ऐश्वर्यवान् हे इन्द्रदेव ! दुवै अश्व रथमा नारेर यज्ञमा सोमरस पान गर्न आऊ।

अभि स्वरन्तु ये तव रुद्रासः सक्षत श्रियम् । उतो मरुत्वतीर्विशो अभि प्रयः ॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी मरुत्‌हरू उनका प्रजासँग यज्ञमा आएर हव्य ग्रहण गर।

इमा अस्य प्रतूर्तयः पदं जुषन्त यद्दिवि । नाभा यज्ञस्य सं दधुर्यथा विदे ॥२९॥

इन्द्रदेवका शत्रुनाशक मरुत् आदि प्रजा दिव्यलोकमा निवास गर्दछन्। ती मरुत्‌हरू यज्ञको केन्द्रस्थलमा हामीलाई ऐश्वर्य प्रदान गर्नका लागि एकत्रित हुन्छन्।

अयं दीर्घाय चक्षसे प्राचि प्रयत्यध्वरे । मिमीते यज्ञमानुषग्विचक्ष्य ॥३०॥

पूर्व दिशामा सूर्यदेव निस्केपछि याजक यज्ञको शुभआरम्भ गर्दछन्। उनीहरू यज्ञको चेरचाह गर्दै दूरदृष्टि प्राप्त गर्नका लागि इन्द्रदेवको स्तुति गर्दछन्।

वृषायमिन्द्र ते रथ उतो ते वृषणा हरी । वृषा त्वं शतक्रतो वृषा हवः ॥३१॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रा अश्व र रथ दुवै शक्तिशाली छन्। तिमी स्वयं नै सामर्थ्यवान् छौ। हे शतक्रतु ! तिम्रा लागि गरिने स्तुतिले कामना पूर्ति हुन्छ।

वृषा ग्रावा वृषा मदो वृषा सोमो अयं सुतः । वृषा यज्ञो यमिन्वसि वृषा हवः ॥

सोम पेल्ने ढुङ्गा, पेलेर छानेको सोमरस र पिएर आएको आनन्द यी सबै शक्ति प्रदायक छन्। हे इन्द्रदेव ! तिमी गएको यज्ञ र तिम्रा लागि गाएको स्तोत्रले कामना पूरा हुन्छ।

वृषा त्वा वृषणं हुवे वज्रिञ्चित्राभिरूतिभिः ।
वावन्थ हि प्रतिष्टुतिं वृषा हवः ॥३३॥

हे इच्छा पूर्ण गर्ने र रक्षासाधनले सम्पन्न वज्रधारी इन्द्रदेव ! स्तोताले गरेको प्रार्थना तिमी स्वीकार गर्दछौ, त्यसैले तिम्रा स्तोत्र फलित हुन्छ।

[सूक्त - १४]

ऋषि - गोषूक्ति, अश्व सूक्ति काण्वायन। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - गायत्री।

यदिन्द्राहं यथा त्वमीशीय वस्व एक इत् । स्तोता मे गोषखा स्यात् ॥१॥

हे इन्द्रदेव ! तिमीजस्तै समस्त ऐश्वर्यका स्वामी म भएँ भने मेरा पनि स्तोता होलान्।

शिक्षेयमस्मै दित्सेयं शचीपते मनीषिणे । यदहं गोपतिः स्याम् ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! वाणी र इन्द्रियको स्वामी बनेर मनीषिलाई दान, शिक्षा र सहायता दिऊँ।

धेनुष्ट इन्द्र सूनृता यजमानाय सुन्वते । गामश्वं पिप्युषी दुहे ॥३॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रा स्तुतिले गाईको रूप धारण गर्दछ। सोमयज्ञ गर्ने यजमानलाई पोषित गराउँदै इच्छा लागेको पदार्थ उपलब्ध गराउँछ।

न ते वर्तास्ति राधस इन्द्र देवो न मर्त्यः । यद्दित्ससि स्तुतो मघम् ॥४॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी स्तुत्य भएर याजकलाई धन प्रदान गर्न चाहन्छौ। तिमीलाई धन दिनबाट देवता या मानव कसैले पनि रोक्न सक्दैन।

यज्ञ इन्द्रमवर्धयद्यद्भूमिं व्यवर्तयत् । चक्राण ओपशं दिवि ॥५॥

यज्ञले इन्द्रदेवलाई खुसी पारेपछि उनले द्युलोकमा आवास बनाएर भूमि विस्तृत गराए।

वावृधानस्य ते वयं विश्वा धनानि जिग्युषः । ऊतिमिन्द्रा वृणीमहे ॥६॥

हे इन्द्रदेव ! हामी तिम्रो दिव्य संरक्षण पाउन चाहन्छौं। त्यसैबाट हामी समृद्ध भएर शत्रुको समस्त ऐश्वर्य जित्न सकौं।

व्य१न्तरिक्षमतिरन्मदे सोमस्य रोचना। इन्द्रो यदभिनद्वलम् ॥७॥
सोमपानले उमङ्ग उत्पन्न भएपछि इन्द्रदेवले बलवान् मेघलाई विदीर्ण गराए। त्यसै बेला उनले प्रकाशवान् आकाश पनि विस्तृत गराए।

उद्गा आजदङ्गिरोभ्य आविष्कृण्वन्गुहा सतीः। अर्वाञ्चं नुनुदे वलम् ॥८॥
सूर्यरूपी हे इन्द्रदेव ! तिमीले गुफामा रहेको किरण प्रकट गरेर त्यसलाई देहधारीसम्म पुऱ्यायौ। त्यसलाई रोकिदिने असुरलाई उँधो मुन्टो लगाउँदै भाग्ने बनायौ।

इन्द्रेण रोचना दिवो दृढहानि च। स्थिराणि न परागुणे ॥९॥
अन्तरिक्षमा रहेका सबै प्रकाशवान् नक्षत्रलाई इन्द्रदेवले बलियो र समृद्ध बनाए। ती नक्षत्रलाई कसैले पनि उनका स्थानबाट हल्लाउन सक्दैन।

अपामूर्मिर्मदन्निव स्तोम इन्दाजिरायते। वि ते मदा अराजिषुः ॥१०॥
हे इन्द्रदेव ! तिमीलाई प्रार्थना गर्दा समुद्रमा लहर उर्लिएझैं चाँडै तिम्रो उत्साह बढ्छ।

त्वं हि स्तोमवर्धन इन्द्रास्युक्थवर्धनः। स्तोतॄणामुत भद्रकृत् ॥११॥
हे स्तुतिकर्ताका हितकारी इन्द्रदेव ! तिमी स्तोत्र र स्तुतिले सन्तुष्ट र समृद्ध हुन्छौ।

इन्द्रमित्केशिना हरी सोमपेयाय वक्षतः। उप यज्ञं सुराधसन् ॥१२॥
लामो जगर भएका दुवै अश्वले श्रेष्ठ ऐश्वर्यसम्पन्न इन्द्रदेवलाई सोम पिउनका लागि यज्ञमण्डपका नजिकै लिएर जान्छन्।

अपां फेनेन नमुचेः शिर इन्द्रोदवर्तयः। विश्वा यदजयः स्पृधः ॥१३॥
प्रतिस्पर्धा गर्ने सबै असुरलाई पराजित गरिसकेपछि इन्द्रदेवले नमुचिको शिर फिँज उठेका पानीमा हालेर नष्ट पारिदिए।

मायाभिरुत्सिसृप्सत इन्द्र द्यामारुरुक्षतः। अव दस्यूँरधूनुथाः ॥१४॥
मायाले सर्वत्र विद्यमान हे इन्द्रदेव ! तिमीले द्युलोकमा बढ्ने दस्यु तलतिर खसाल्यौ।

असुन्वामिन्द्र संसदं विषूचीं व्यनाशयः। सोमपा उत्तरो भवन् ॥१५॥
हे सोमपान गर्ने महान् इन्द्रदेव ! सोमयज्ञ नगर्ने मानिसको सङ्गठन आपसी लडाइँले नष्ट गराऊ।

[सूक्त - १५]

ऋषि – गोषूक्ति, अश्व सूक्ति काण्वायन। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – उष्णिक्।

तम्वभि प्र गायत पुरुहूतं पुरुष्टुतम्। इन्द्रं गीर्भिस्तविषमा विवासत ॥१॥
हे स्तोताहरू हो ! अनेकौं यजमानले स्तुतिपूर्वक बोलाउने गरेका प्रशंसायोग्य महान् इन्द्रदेवलाई विभिन्न स्तोत्रले स्तुति गर।

यस्य द्विबर्हसो बृहत्सहो दाधार रोदसी। गिरीँरज्राँ अपः स्ववृषत्वना ॥२॥
इन्द्रदेवका शक्तिले शीघ्रगामी बादल र गतिमान जल धारण गर्दछ। उनको महान् बल द्युलोक र पृथ्वीलोकले ग्रहण गर्दछन्।

स राजसि पुरुष्टुतँ एको वृत्राणि जिघ्नसे। इन्द्र जैत्रा श्रवस्या च यन्तवे ॥३॥
धेरै तिरबाट प्रशंसित हे इन्द्रदेव ! तिमी आफ्नो दिव्य कान्तिले आलोकित हुन्छौ। तिमी ऐश्वर्य र कीर्ति प्राप्त गर्नका लागि एक्लै नै वृत्रासुर वध गर्दछौ।

तं ते मदं गृणीमसि वृषणं पृत्सु सासहिम्। उ लोककृत्नुमद्रिवो हरिश्रियम् ॥४
हे हातमा वज्र लिने इन्द्रदेव ! शक्तिशाली, सङ्ग्राममा शत्रु पराजित गर्ने, कल्याणकारी र अश्वद्वारा सेवा गरिने हुनाले तिम्रा उत्साहको हामी प्रशंसा गर्दछौं।

येन ज्योतींष्यायवे मनवे च विवेदिथ। मन्दानो अस्य बर्हिषो वि राजसि ॥५॥
हे इन्द्रदेव ! तिमीले दीर्घजीवी मानिसको हितका लागि ज्योतिर्मानलाई प्रकाशित गरेका छौ। तिमी यस यज्ञका वेदीमा विराजमान हुन्छौ।

तदद्या चित्त उक्थिनोऽनु ष्टुवन्ति पूर्वथा। वृषपत्नीरपो जया दिवेदिवे ॥६॥
हे इन्द्रदेव ! सनातन स्तुतिकर्ता आज पनि तिम्रो बलको स्तुति गर्दछन्। वर्षा गराउने पर्जन्यको जल तिमी प्रतिदिन मुक्त गर र समयअनुसार वर्षा गराऊ।

तव त्यदिन्द्रियं बृहत्तव शुष्ममुत क्रतुम्। वज्रं शिशाति धिषणा वरेण्यम् ॥७॥
हे इन्द्रदेव ! हाम्रा प्रार्थनाले तिम्रो शौर्य, सामर्थ्य, कुशलता, पराक्रम र श्रेष्ठ वज्रलाई तेजस्वी बनाउँछ।

तव द्यौरिन्द्र पौंस्यं पृथिवी वर्धति श्रवः। त्वामापः पर्वतासश्च हिन्विरे ॥८॥
हे इन्द्रदेव ! अन्तरिक्षमा तिम्रो शक्तिसामर्थ्य र पृथ्वीमा यशस्वी स्वरूप विस्तार हुन्छ। जलप्रवाह र पर्वत तिमीलाई आफ्नो अधिपति मान्दै नजिक पुग्दछन्।

त्वां विष्णुर्बृहन् क्षयो मित्रो गृणाति वरुणः। त्वां शर्धो मदत्यनु मारुतम् ॥९॥
हे इन्द्रदेव ! महान् आश्रयदाता मानेर विष्णु, मित्र र वरुण आदि देवताले तिम्रो स्तुति गाउँछन्। मरुत्‌हरूका बलले तिमी हर्षित हुन्छौ।

त्वं वृषा जनानां मंहिष्ठ इन्द्र जज्ञिषे। सत्रा विश्वा स्वपत्यानि दधिषे ॥१०॥
हे शक्तिशाली इन्द्रदेव ! देवताका समुदायमा सबैभन्दा महान् मानिने तिमीले श्रेष्ठ सन्ततिसहित समस्त ऐश्वर्य धारण गरेका छौ।

सत्रा त्वं पुरुष्टुतँ एको वृत्राणि तोशसे। नान्य इन्द्रात् करणं भूय इन्वति ॥११॥
हे बहुप्रशंसित इन्द्रदेव ! तिमी एक्लै शत्रु वध गर्दछौ। तिमीबाहेक कुनै अर्को व्यक्तिले यस्तो महान् कार्य गर्न सक्दैन।

यदिन्द्र मन्मशस्त्वा नाना हवन्त ऊतये। अस्माकेभिर्नृभिरत्रा स्वर्जय ॥१२॥
हे इन्द्रदेव ! सुरक्षाका लागि मानिसले स्तुति गर्दै तिमीलाई आह्वान गर्दा युद्धका क्षणमा राजासँग रहेर हाम्रा शत्रु परास्त गर।

अरं क्षयाय नो महे विश्वा रूपाण्याविशन्। इन्द्रं जैत्राय हर्षया शचीपतिम् ॥१३
हे याजकहरू हो ! विजय र विशाल आवासका प्राप्त गर्न समस्त रूपले शक्तिशाली इन्द्रदेवलाई हर्षित गरौं।

[सूक्त - १६]

ऋषि - इरिम्बिठि काण्व। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - गायत्री।

प्र सम्राजं चर्षणीनामिन्द्रं स्तोता नव्यं गीर्भिः। नरं नृषाहं मंहिष्ठम् ॥१॥
हे स्तोताहरू हो ! मानिसमध्ये राम्रो प्रतिष्ठा पाएका, स्तुति गर्न योग्य, शत्रुजयी नेतृत्व क्षमताले सम्पन्न इन्द्रदेवको स्तुति गर।

यस्मिन्नुक्थानि रण्यन्ति विश्वानि च श्रवस्या। अपामवो न समुद्रे ॥२॥
समस्त स्तुति र कीर्तिले इन्द्रदेव समुद्रको जलतरङ्गजस्तै सुशोभित हुन्छन्।

तं सुष्टुत्या विवासे ज्येष्ठराजं भरे कृत्नुम्। महो वाजिनं सनिभ्यः ॥३॥
रणक्षेत्रमा महान् पुरुषार्थ गर्ने, शक्तिशाली, महान् शासक इन्द्रदेवलाई हामी महान् धन प्राप्त गर्नका लागि श्रेष्ठ वचनले स्तुति गर्दछौं। X १५८

यस्यानूना गभीरा मदा उरवस्तरुत्राः। हर्षुमन्तः शूरसातौ ॥४॥
हे अत्यन्त विशाल र श्रेष्ठ इन्द्रदेव ! तिम्रा पराक्रमको हामी प्रशंसा गर्दछौं। रणक्षेत्रमा अत्यधिक उत्साहित भएर तिमी शत्रु विनाश गर्दछौ।

तमिद्धनेषु हितेष्वधिवाकाय हवन्ते। येषामिन्द्रस्ते जयन्ति ॥५॥
युद्ध प्रारम्भ भएपछि आफ्ना पक्षमा लड्नका लागि याजकहरू इन्द्रदेवलाई आह्वान गर्दछन्। किनभने इन्द्रदेव रहेका पक्षले नै विजयश्री पाउँछ।

तमिच्च्यौत्नैरार्यन्ति तं कृतेभिश्चर्षणयः। एष इन्द्रो वरिवस्कृत् ॥६॥
आफ्ना महान् स्तोत्र र कार्यले मानिसहरू इन्द्रदेवको अनुग्रह प्राप्त गर्न सक्छन्। इन्द्रदेव ऐश्वर्य प्रदान गर्दछन्।

इन्द्रो ब्रह्मेन्द्र ऋषिरिन्द्रः पुरू पुरुहूतः। महान्महीभिः शचिभिः ॥७॥
आत्मज्ञानी ऋषिजस्ता महान् इन्द्रदेवलाई विशाल शक्तिका कारण अनेकौं साधक सहायता प्राप्तिका निम्ति बोलाउँछन्।

स स्तोम्यः स हव्यः सत्यः सत्वा तुविकूर्मिः । एकश्चित्सन्नभिभूतिः ॥८॥

प्रार्थनीय, आवाहनीय, अविनाशी र शक्तिशाली इन्द्रदेव शीघ्र कार्य गर्दछन् । उनी एक्लै भए पनि शत्रुलाई पराजित गर्दछन् ।

तमर्केभिस्तं सामभिस्तं गायत्रैश्चर्षणयः । इन्द्रं वर्धन्ति क्षितयः ॥९॥

ऋचा र गाउन योग्य स्तोत्रसँगै गायत्री छन्द आदिका मन्त्रले विद्वान् पुरुष इन्द्रदेवलाई समृद्ध गराउँछन् ।

प्रणेतारं वस्यो अच्छा कर्तारं ज्योतिः समत्सु । सासह्वांसं युधामित्रान् ॥१०॥

धनवान्बाट ऐश्वर्य प्रदान गराउने, सङ्ग्राममा शौर्य देखाउने र आफ्ना शस्त्रास्त्रले शत्रु परास्त गराउने इन्द्रदेवको प्रशंसा सबै मानिसले गर्दछन् ।

स नः पप्रि पारयाति स्वस्ति नावा पुरुहूतः । इन्द्रो विश्वा अति द्विषः ॥११॥

मानिसको इच्छा पूरा गराउने, इन्द्रदेवलाई सबैले बोलाउँछन् । उनी रक्षणसाधनरूपी आफ्ना नौकाले समस्त शत्रुबाट हामीलाई पार लगाउँछन् ।

स त्वं न इन्द्र वाजेभिर्दशस्या च गातुया च । अच्छा च नः सुम्नं नेषि ॥१२॥

हे इन्द्रदेव ! हामीलाई शक्ति र धनधान्यले परिपूर्ण ऐश्वर्य प्रदान गर । श्रेष्ठ मार्ग प्रदर्शित गर्दै पूर्ण सुखी बनाऊ ।

[सूक्त – १७]

ऋषि – इरिम्बिठि काण्व । **देवता** – इन्द्र । **छन्द** – गायत्री प्रगाथ बृहती ।

आ याहि सुषुमा हि त इन्द्र सोमं पिबा इमम् । एदं बर्हिः सदो मम ॥१॥

हे इन्द्रदेव ! हाम्रा यज्ञमा आऊ, सोमरस तयार गरेर तिम्रा लागि चढाएका छौँ । पान गरेर उच्च आसनमा विराजमान होऊ ।

आ त्वा ब्रह्मयुजा हरी वहतामिन्द्र केशिना । उप ब्रह्माणि नः शृणु ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! मन्त्र सुन्नासाथ रथमा नारिने श्रेष्ठ अश्वका माध्यमबाट तिमी नजिकै आऊ र हाम्रा प्रार्थनामा ध्यान देऊ ।

ब्रह्माणस्त्वा वयं युजा सोमपामिन्द्र सोमिनः । सुतावन्तो हवामहे ॥३॥

हे इन्द्रदेव ! ब्रह्मनिष्ठ सोमयज्ञकर्ता साधक सोमपानका लागि तिमीलाई आह्वान गर्छन् ।

आ नो याहि सुतावतोऽस्माकं सुष्टुतीरुप । पिबा सु शिप्रिन्नन्धसः ॥४॥

श्रेष्ठ मुकुट धारण गर्ने हे इन्द्रदेव ! सोमयज्ञ गर्ने याजक श्रेष्ठ प्रार्थनाले तिमीलाई आफ्ना नजिकै बोलाउँछन् । त्यसैले तिमी आएर सोमरस पान गर ।

आ ते सिञ्चामि कुक्ष्योरनु गात्रा वि धावतु । गृभाय जिह्वया मधु ॥५॥

हे इन्द्रदेव ! हामी तिम्रो पेट सोमरसले पूर्ण गराउँछौँ । तिम्रा अङ्गभरि सोम सञ्चरित होस् । तिमी यस मिठो सोमरसलाई जिब्राले स्वाद मानेर सेवन गर ।

स्वादुष्टे अस्तु संसुदे मधुमान्तन्वेऽतव । सोमः शमस्तु ते हृदे ॥६॥

हे श्रेष्ठ ऐश्वर्य प्रदान गर्ने इन्द्रदेव ! मह मिसाएको सोमरस तिमीलाई स्वादिलो लागोस् । तिम्रो शरीर र हृदयका लागि यसले आनन्द उत्पन्न गराउन सकोस् ।

अयमु त्वा विचर्षणे जनीरिवाभि संवृतः । प्र सोम इन्द्र सर्पतु ॥७॥

हे दूरदर्शी इन्द्रदेव ! सेतो वस्त्र धारण गर्ने स्त्रीले सात्विकताको अभिव्यक्ति गरेझैँ गाईको दुधमा मिसाएको सोमरस तेजयुक्त भएर तिमीलाई प्राप्त होस् ।

तुविग्रीवो वपोदरः सुबाहुरन्धसो मदे । इन्द्रो वृत्राणि जिघ्नते ॥८॥

सुन्दर गलो, विशाल पेट र बलिया पाखुरा भएका इन्द्रदेवले सोमरस पान गरेर उत्साह प्राप्त गरेपछि शत्रु वध गर्दछन् ।

इन्द्र प्रेहि पुरस्त्वं विश्वस्येशान ओजसा । वृत्राणि वृत्रहञ्जहि ॥९॥

हे संसारमा शासन गर्ने ओजस्वी इन्द्रदेव ! अगुवा भएर जाऊ । हे वृत्रहन्ता इन्द्रदेव ! तिमी शत्रु संहार गर्दछौ ।

दीर्घस्ते अस्त्वङ्कुशो येना वसु प्रयच्छसि। यजमानाय सुन्वते ॥१०॥
हे इन्द्रदेव ! सोमयाग गर्ने याजकलाई ऐश्वर्य वा आवास प्रदान गर्ने तिम्रो अङ्कुश अत्यधिक विशाल छ।

अयं त इन्द्र सोमो निपूतो अधि बर्हिषि। एहीमस्य द्रवा पिब ॥११॥
हे इन्द्रदेव ! वेदिकामाथि सुशोभित, आसनमा स्थापित, शोधित सोमरस तिम्रा लागि प्रस्तुत छ, चाँडै आएर पान गर।

शाचिगो शाचिपूजनायं रणाय ते सुतः। आखण्डल प्र हूयसे ॥१२॥
शक्तिसम्पन्न, शत्रुनाशक, सामर्थ्यवान, तेजस्वी, पूज्य हे इन्द्रदेव ! ज्ञान वृद्धिका लागि सोमरस तयार गरिएको छ। हामी तिमीलाई आह्वान गर्दछौँ।

यस्ते शृङ्गवृषो नपात् प्रणपात्कुण्डपाय्यः। न्यस्मिन्दध्र आ मनः ॥१३॥
हे तेजस्वी इन्द्रदेव ! सरलताले पान गर्न योग्य सोमका लागि यस कुण्ड आकारमा रहेका यज्ञतर्फ तिमी उन्मुख होऊ।

वास्तोष्पते ध्रुवा स्थूणांसत्रं सोम्यानाम्।
द्रप्सो भेत्ता पुरां शश्वतीनामिन्द्रो मुनीनां सखा ॥१४॥
हे गृहस्वामी ! घरका स्तम्भ बलिया होऊन्, सोमयज्ञ गर्ने याजकलाई शरीर रक्षा गर्ने शक्ति प्राप्त होस्। राक्षसका अनेकौँ सहर उजाड्दै सोमपान गर्ने इन्द्रदेव मुनिहरूका सखा होऊन्।

पृदाकुसानुर्यजतो गवेषण एकः सन्नभि भूयसः।
भूर्णिमश्वं नयत्तुजा पुरो गृभेन्द्रं सोमस्य पीतये ॥१५॥
विशाल शिर भएका, गाईको खोजी गर्ने, पूजनीय इन्द्रदेव एक्लै समस्त शत्रु परास्त गर्छन्। सर्वव्यापी र पालनपोषण गर्ने इन्द्रदेवलाई सोमपानका लागि आह्वान गरौँ।

[सूक्त - १८]

ऋषि – इरिम्बिठि काण्व। **देवता** – अश्विनीकुमार अग्नि सूर्य अनिल। **छन्द** – उष्णिक्।

इदं ह नूनमेषां सुम्नं भिक्षेत मर्त्यः। आदित्यानामपूर्व्यं सवीमनि ॥१॥
पहिले कसैलाई प्राप्त हुन नसकेको सुख आदित्यका नियन्त्रणमा चल्ने मानिसले निश्चय रूपले प्राप्त गर्दछन्।

अनर्वाणो ह्येषां पन्था आदित्यानाम्। अदब्धाः सन्ति पायवः सुगेवृधः ॥२॥
हिंसा र छलछामविनाका आदित्यको मार्ग अनुसरण गर्ने प्राणीको भरणपोषण हुन्छ। तिनले जीवनमा हर्षोल्लास वृद्धि गर्न सक्दछन्।

तत्सु नः सविता भगो वरुणो मित्रो अर्यमा। शर्म यच्छन्तु सप्रथो यदीमहे ॥३॥
हामीले कामना गरेको सुखऐश्वर्य सविता, वरुण, मित्र, भग र अर्यमाले प्रदान गरुन्।

देवेभिर्देव्यदितेऽरिष्टभर्मन्ना गहि। स्मत्सूरिभिः पुरुप्रिये सुशर्मभिः ॥४॥
श्रेष्ठ गुणसम्पन्न अहिंसाको पोषण प्रदान गर्ने, अनेकौँकी प्रिय हे अदिति देवी ! तिमी ज्ञानी, देवता र श्रेष्ठ सुखसँगै हामीकहाँ आऊ।

ते हि पुत्रासो अदितेर्विदुर्द्वेषांसि योतवे। अंहोश्चिदुरुचक्रयोऽनेहसः ॥५॥
महान् कार्य गर्ने र दोषबाट मुक्त अदिति माताका पुत्रले द्वेष गर्ने शत्रु र अत्याचारीलाई निश्चित रूपले भगाउन जान्दछन्। उनले पापी आचरणबाट मुक्त गर्न जान्दछन्।

अदितिर्नो दिवा पशुमदितिर्नक्तमद्वयाः। अदितिः पात्वंहसः सदावृधा ॥६॥
निरन्तर पशुको सुरक्षा गर्दै आफ्ना समस्त रक्षणसाधनले माता अदितिले हामीलाई सम्पूर्ण खराबीबाट बचाऊन्।

उत स्या नो दिवा मतिरदितिरूत्या गमत्। सा शन्ताति मयस्करदप स्रिधः ॥७
हे देवताकी माता अदिति ! पूर्ण रक्षासाधनसँगै आऊ। शत्रु हनन गर र हामीलाई सुख र शान्ति प्रदान गर।

उत त्या दैव्या भिषजा शं नः करतो अश्विना। युयुयातामितो रपो अप स्रिधः ॥
देवताका चिकित्सक अश्विनीकुमारले पाप र शत्रु पर हटाएर हर्ष प्रदान गरुन्।

शमग्निरग्निभिः करच्छं नस्तपतु सूर्यः। शं वातो वात्वरपा अप स्रिधः ॥९॥
अग्निदेव आफ्ना ज्वालाले, सूर्यदेव आफ्ना प्रखर प्रकाशले र वायुदेव आफ्ना दोषमुक्त प्रवाहले हाम्रो शारीरिक शत्रु विनाश गरेर हामीलाई हर्ष प्रदान गरुन्।

अपामीवामप स्रिधमप सेधत दुर्मतिम्। आदित्यासो युयोतना नो अंहसः ॥१०
हे आदित्यहरू हो ! रोग, शत्रु, पाप र दुर्बुद्धिका दुष्प्रभाव हामीदेखि पर राख।

युयोता शरुमस्मदाँ आदित्यास उतामतिम्। ऋधग् द्वेषः कृणुत विश्ववेदसः ॥
हे आदित्यहरू हो ! दुर्बुद्धि र हाम्रा शत्रु हामीदेखि पर भगाओ। हे समस्त पदार्थको ज्ञान भएका देवताहरू हो ! तिमीहरू द्वेष गर्नेलाई पनि हामीदेखि पर भगाओ।

तत्सु नः शर्म यच्छतादित्या यन्मुमोचति। एनस्वन्तं चिदेनसः सुदानवः ॥१२॥
हे श्रेष्ठ दानी आदित्यहरू हो ! पापीलाई दुष्कर्म गर्नबाट जोगाउने ज्ञान प्रदान गर।

यो नः कश्चिद्रिरिक्षति रक्षस्त्वेन मर्त्यः। स्वैः ष एवै रिरिषीष्ट युर्जनः ॥१३॥
राक्षसी प्रवृत्ति धारण गरेर हाम्रो हत्या गर्ने प्रयास गर्ने मानिसहरू हामीदेखि पर पुगेर आफ्नै दुष्कर्मले नाश होऊन्।

समित्तमघमश्नवद्दुःशंसं मर्त्यं रिपुम्। यो अस्मत्रा दुर्हणावाँ उप द्वयुः ॥१४॥
हामीसित कुटिलतापूर्ण व्यवहार गर्ने, हाम्रो हत्याको प्रयास गर्ने, पापी र शत्रु आआफ्नै पापले नष्ट होऊन्।

पाकत्रा स्थन देवा हृत्सु जानीथ मर्त्यम्। उप द्वयुं चाद्वयुं च वसवः ॥१५॥
सबैलाई पालन गर्ने हे आदित्य हो ! छल गर्ने र छलरहित व्यक्तिलाई तिमीहरू आफ्ना अन्तःकरणबाटै चिन्दछौ। अतः पवित्रता रुचाउने व्यक्तिकै नजिक रहिरहन्छौ।

आ शर्म पर्वतानामोतापां वृणीमहे। द्यावाक्षामारे अस्मद्रपस्कृतम् ॥१६॥
पर्वत र जलका बीचमा रहेको सुख प्राप्त गर्ने कामना हामी गर्दछौं। हे द्यावापृथिवी ! हाम्रो पाप हामीदेखि पर भगाओ।

ते नो भद्रेण शर्मणा युष्माकं नावा वसवः। अति विश्वानि दुरिता पिपर्तन ॥१७
सबैलाई आवास प्रदान गर्ने हे आदित्य हो ! तिमीहरू आफ्नो हितकारी र सुखप्रदायक नौकाले समस्त खराबीबाट हामीलाई पार लगाओ।

तुचे तनाय तत्सु नो द्राघीय आयुर्जीवसे। आदित्यासः सुमहसः कृणोतन ॥१८
हे महान् आदित्य हो ! हाम्रा पुत्रपौत्रहरूलाई लामो आयु प्रदान गर्ने कृपा गर।

यज्ञो हीडो वो अन्तर आदित्या अस्ति मृडत। युष्मे इद्वो अपि ष्मसि सजात्ये ॥
हे आदित्य हो ! तिमीहरू जुन यज्ञमा पुग्ने इच्छा गर्दछौ, त्यो निश्चय सम्पन्न हुँदै छ। तिमीहरूको मैत्री पाएर हामी सधैँ तिमीहरूकै हुनेछौं।

बृहद्वरूथं मरुतां देवं त्रातारमश्विना। मित्रमीमहे वरुणं स्वस्तये ॥२०॥
शीत, ताप आदि मुक्त कल्याणकारी आवासको कामनाले मरुद्गणहरूका संरक्षक इन्द्रदेव, अश्विनीकुमार, मित्र, वरुण र गृहपति वास्तोष्पतिदेवलाई हामी आह्वान गर्दछौं।

अनेहो मित्रार्यमन्नृवद्वरुण शंस्यम्। त्रिवरूथं मरुतो यन्त नश्छर्दिः ॥२१॥
हे मित्र, अर्यमा, वरुण र महान् मरुत्‌हरू हो ! शीत, ताप र वर्षारहित तीन खण्ड भएको श्रेष्ठ आवास हामीलाई प्रदान गर।

ये चिद्धि मृत्युबन्धव आदित्या मनवः स्मसि। प्र सू न आयुर्जीवसे तिरेतन ॥
हे आदित्य हो ! मृत्युका मुखमा जान लागेका मानिसलाई लामो आयु प्रदान गर।

[सूक्त – १९]

ऋषि – सोभरि काण्व। **देवता** – अग्नि आदित्यगण। **छन्द** – प्रगाथ द्विपदा विराट्।

तं गूर्धया स्वर्णरं देवासो देवमरतिं दधन्विरे। देवत्रा हव्यमोहिरे ॥१॥
हे स्तोता हो ! स्वर्गमा रहेका देवताका लागि हवि पुऱ्याउने अग्निदेवको स्तुति गर। याजकहरू स्तुति गर्दछन् र देवतालाई हव्य प्रदान गर्दछन्।

विभूतरातिं विप्र चित्रशोचिषमग्निमीडिष्व यन्तुरम्।
अस्य मेधस्य सोम्यस्य सोभरे प्रेमध्वराय पूर्व्यम् ॥२॥

हे ऋषिहरू हो ! यज्ञको सफलताका लागि प्रचुर वैभव प्रदान गर्ने, अति ओजस्वी, यस श्रेष्ठ सोमयज्ञका नियामक, चिरन्तन अग्निदेवलाई हामी वन्दना गर्दछौँ।

यजिष्ठं त्वा ववृमहे देवं देवत्रा होतारममर्त्यम्। अस्य यज्ञस्य सुक्रतुम् ॥३॥

हे श्रेष्ठ याज्ञिक अग्निदेव ! यो यज्ञ राम्ररी सम्पन्न गराऊ, हामी स्तुति गर्दछौँ।

उर्जो नपातं सुभगं सुदीदितिमग्निं श्रेष्ठशोचिषम्।
स नो मित्रस्य वरुणस्य सो अपामा सुम्नं यक्षते दिवि ॥४॥

उर्जा पतन नहुने, सबै ऐश्वर्यले सम्पन्न, श्रेष्ठ दीप्ति एवं कान्तियुक्त अग्निदेवलाई हामी स्तुति गर्दछौँ। उनले यस यज्ञमा मित्र, वरुण एवं जलदेवतालाई सन्तुष्ट गर्नका लागि यजन कार्य सम्पन्न गरुन्।

यः समिधा य आहुती यो वेदेन ददाश मर्तो अग्नये। यो नमसा स्वध्वरः ॥५॥

अन्न, समिधा, हविष्य र ज्ञानले अग्निदेवलाई हवि प्रदान गर्ने र हिंसा नगर्ने मानिस श्रेष्ठ सुखले सम्पन्न हुन्छन्।

तस्येदर्वन्तो रंहयन्त आशवस्तस्य द्युम्नितमं यशः।
न तमंहो देवकृतं कुतश्चन न मर्त्यकृतं नशत् ॥६॥

अग्निदेवका निम्ति यज्ञ गर्ने साधक द्रुतगामी अश्वका अधिपति र उज्ज्वल कीर्तिले सम्पन्न हुन्छन्। देवता र मानिसप्रति भुलवश पाप गरेर उनीहरू नष्ट हुँदैनन्।

स्वग्नयो वो अग्निभिः स्याम सूनो सहस ऊर्जां पते। सुवीरस्त्वमस्मयुः ॥७॥

शौर्यका पुत्र र बलका स्वामी हे अग्निदेव ! तिम्रो गार्हपत्य आदि स्वरूपले हामी श्रेष्ठ अग्निद्वारा सम्पन्न होऔँ। मानवलाई श्रेष्ठ पराक्रमी पुत्र प्रदान गर।

प्रशंसमानो अतिथिर्न मित्रियोऽग्नी रथो न वेद्यः।
त्वे क्षेमासो अपि सन्ति साधवस्त्वं राजा रयीणाम् ॥८॥

हे अतिथिजस्तै प्रशंसनीय, रथजस्तै गमनीय र आफन्तको कल्याण गर्ने अग्निदेव ! तिमीसित आश्रित रहेका उपासकको हित हुन्छ र उनीहरू ऐश्वर्यका स्वामी बन्दछन्।

सो अद्धा दाश्वध्वरोऽग्ने मर्तः सुभग स प्रशंस्यः। स धीभिरस्तु सनिता ॥९॥

हे अग्निदेव ! यज्ञ आदि कर्म गर्ने दानी व्यक्तिले सत्यका परिणाम प्राप्त गर्दछन्। श्रेष्ठ सम्पत्तिले सम्पन्न हे अग्निदेव ! तिमी स्तुति गर्न योग्य छौ। तिमी आफ्ना श्रेष्ठ ज्ञानद्वारा हामीलाई सुरक्षा गर।

यस्य त्वमूर्ध्वो अध्वराय तिष्ठसि क्षयद्वीरः स साधते।
सो अर्वद्भिः सनिता स विपन्युभिः स शूरैः सनिता कृतम् ॥१०॥

हे अग्निदेव ! तिमी जुन याजकका यज्ञमा आउन सहमत हुन्छौ, त्यो पुरुष पराक्रमी सन्तान, अश्व र ज्ञानले सम्पन्न हुँदै कार्य पूरा गर्दछ। ऊ पराक्रमी र पूजनीय हुन्छ।

यस्याग्निर्वपुर्गृहे स्तोमं चनो दधीत विश्ववार्यः। हव्या वा वेविषद्विषः ॥११॥

समस्त मानिसका लागि वरणीय अग्निदेवले याजकका घरमा जुन स्तोत्र र हव्य ग्रहण गर्दछन्, त्यो हवि आदि देवतालाई प्राप्त हुन्छ।

विप्रस्य वा स्तुवतः सहसो यहो मक्षूतमस्य रातिषु।
अवोदेवमुपरिमर्त्यं कृधि वसो विविदुषो वचः ॥१२॥

पराक्रमका पुत्र र सबैलाई पालन गर्ने हे अग्निदेव ! हव्य प्रदान गर्नमा फुर्तिला, कुशल र प्रार्थना गर्ने ज्ञानी मानिसको प्रार्थनालाई तिमीले देवताको भन्दा तल र मानिसको भन्दा माथिको स्थानमा राखिदेऊ।

यो अग्निं हव्यदातिभिर्नमोभिर्वा सुदक्षमाविवासति। गिरा वाजिरशोचिषम् ॥

हवि र स्तुतिले श्रेष्ठ अग्निदेवको उपासना गर्ने र आफ्ना स्तुति वचनले उनको सेवा गर्ने याजक ऐश्वर्य आदिले सम्पन्न हुन्छन्।

समिधा यो निशिती दाशददितिं धामभिरस्य मर्त्यः ।
विश्वेत्स धीभिः सुभगो जनाँ अति द्युम्नैरुद्न इव तारिषत् ॥१४॥
एकाग्र चित्त भएर भक्तिपूर्वक अखण्ड अग्निदेवको आराधना गर्ने साधकहरू जलझैँ ओज, बल र श्रेष्ठ कर्मद्वारा सम्पूर्ण मानिसभन्दा माथि उठ्दछन् ।

तदग्ने द्युम्नमा भर यत्सासहत्सदने कं चिदत्रिणम् । मन्युं जनस्य दूढ्यः ॥१५॥
हे अग्निदेव ! हामीलाई प्रखर तेज प्रदान गर । त्यस तेजले यज्ञमा आउने दुष्टलाई नियन्त्रित गर्न सकियोस् र दुर्बुद्धिबाट उत्पन्न क्रोध हटाउन सकियोस् ।

येन चष्टे वरुणो मित्रो अर्यमा येन नासत्या भगः ।
वयं तत्ते शवसा गातुवित्तमा इन्द्रत्वोता विधेमहि ॥१६॥
हे अग्निदेव ! वरुण, मित्र र अर्यमा, अश्विनीकुमार, स्तुति योग्य इन्द्रदेव र अन्य सबै देवतालाई आलोकित गर्ने तिम्रा प्रकाशले हामीलाई सम्पन्न गरेर शक्तिशाली बनाऊ ।

ते घेदग्ने स्वाध्यो३ ये त्वा विप्र निदधिरे नृचक्षसम् । विप्रासो देव सुक्रतुम् ॥
ज्ञानी र तेजस्वी हे अग्निदेव ! आफ्ना समस्त कार्य सम्पादन गर्दै हृदयस्थलमा तिम्रो ध्यान गर्ने विद्वान् विप्रहरू नै सबैभन्दा महान् हुन्छन् ।

त इद्वेदिं सुभग त आहुतिं ते सोतुं चक्रिरे दिवि ।
त इद्वाजेभिर्जिग्युर्महद्धनं ये त्वे कामं न्येरिरे ॥१८॥
श्रेष्ठ सम्पत्तिवान् हे अग्निदेव ! तिमीबाट आफ्नो मनोकामना पूरा गराउन चाहने,हरू नै तिम्रा लागि वेदिका तयार गर्दछन्, हवि प्रदान गर्दछन् र सोमरस पेल्दछन् । यस्ता श्रेष्ठ कर्म गर्ने याजकका शौर्यले प्रचुर ऐश्वर्य प्राप्त गर्दछ ।

भद्रो नो अग्निराहुतो भद्रा रातिः सुभग भद्रो अध्वरः । भद्रा उत प्रशस्तयः ॥
हविले सन्तुष्ट भएका हे अग्निदेव ! हाम्रा लागि मङ्गलकारी होऊ । हे ऐश्वर्यशाली ! हामीलाई कल्याणकारी धन प्राप्त होस् र तिम्रो स्तुति हाम्रा लागि मङ्गलकारी होस् । १९

भद्रं मनः कृणुष्व वृत्रतूर्ये येना समत्सु सासहः ।
अव स्थिरा तनुहि भूरि शर्धतां वनेमा ते अभिष्टिभिः ॥२०॥
हे अग्निदेव ! युद्धमा शत्रु परास्त गर्ने तिम्रो मङ्गलकारी मनोबल हामीलाई पनि प्रदान गर । हामी शत्रुको सेना परास्त गरेर इच्छित सुखले सम्पन्न हुँदै उन्नत गर्न सकौँ ।

ईडे गिरा मनुर्हितं यं देवा दूतमरतिं न्येरिरे । यजिष्ठं हव्यवाहनम् ॥२१॥
सम्माननीय, हविवाहक, देवताका सन्देशवाहक र सम्मानित अग्निदेवलाई ज्ञानी पुरुष आफ्ना प्रार्थनाले प्रदीप्त गराउँछन् । मानिसका लागि हितसाधक अग्निदेवलाई हामी वन्दना गर्दछौँ ।

तिग्मजम्भाय तरुणाय राजते प्रयो गायस्यग्नये ।
यः पिंशते सूनृताभिः सुवीर्यमग्निर्घृतेभिराहुतः ॥२२॥
हे मानिस हो ! खुसी भएर तीव्र ज्वालायुक्त आलोकवान् अग्निदेवको तिमीहरूले स्तुति गर्दछौ । श्रेष्ठ प्रार्थना र घिउको हवि पएका अग्निले उत्तम पराक्रम प्रदान गर्दछन् ।

यदी घृतेभिराहुतो वाशीमग्निर्भरत उच्चाव च । असुर इव निर्णिजम् ॥२३॥
घिउको हवि ग्रहण गरेर द्यावापृथिवीमा ध्वनि गर्ने अग्निदेव महाप्रतापी सूर्यको जस्तै तेज प्रदर्शन गर्दछन् ।

यो हव्यान्यैरयता मनुर्हितो देव आसा सुगन्धिना ।
विवासते वार्याणि स्वध्वरो होता देवो अमर्त्यः ॥२४॥
मानिसको हित साधन गर्ने, महान् गुणले युक्त, आफ्ना मुखले देवताकहाँ आहुति पुर्याउने, अहिंसित कार्य गर्ने, देवतालाई आह्वान गर्ने, अजर र अमर अग्निदेवले हामीलाई श्रेष्ठ सम्पत्ति प्रदान गर्दछन् ।

यदग्ने मर्त्यस्त्वं स्यामहं मित्रमहो अमर्त्यः । सहसः सूनवाहुत ॥२५॥
शौर्यका पुत्रले आह्वान गर्ने र सखाजस्तै पूजनीय हे अग्निदेव ! तिम्रो साधना गरेर हामी मरणशील मानिसले तिम्रै जस्तो अमरता प्राप्त गरौँ ।

न त्वा रासीयाभिशस्तये वसो न पापत्वाय सन्त्य।
न मे स्तोतामतीवा न दुर्हितः स्यादग्ने न पापया ॥२६॥

सबैका पालनकर्ता हे अग्निदेव ! हामी कुनै घातक दुष्कर्मका लागि प्रार्थना नगरौँ। हाम्रा प्रशंसक र शत्रु दुर्बुद्धिग्रस्त नहोऊन्। आफ्ना दुष्कर्मले हामीलाई दुःख नदियोस्।

पितुर्न पुत्रः सुभृतो दुरोण आ देवाँ एतु प्र णो हविः ॥२७॥

पिताले पुत्रको पालनपोषण गरेझैँ मानिसले पोषण गरेका अग्निदेव पोषण गर्नमा योग्य छन्। उनी यज्ञमा प्रदान गरिएको आहुति ग्रहण गरेर देवतालाई पुऱ्याउँछन्।

तवाहमग्न ऊतिभिर्नेदिष्ठाभिः सचेय जोषमा वसो। सदा देवस्य मर्त्यः ॥२८॥

समस्त प्राणीका पालक हे अग्निदेव ! तिम्रा रक्षणसाधनले संरक्षित भएका मरणशील मानिसले तिम्रो कृपा प्राप्त गरौँ।

तव क्रत्वा सनेयं तव रातिभिरग्ने तव प्रशस्तिभिः।
त्वामिदाहुः प्रमतिं वसो ममाग्ने हर्षस्व दातवे ॥२९॥

हे अग्निदेव ! हामी श्रेष्ठ कर्म, दान र प्रशस्तिले सम्पन्न बनौँ। विद्वान्हरूले तिमीलाई श्रेष्ठ ज्ञानी भनेका छन्। हे अग्निदेव ! खुसी भएर आफ्ना कृपाको अनुदान देऊ।

प्र सो अग्ने तवोतिभिः सुवीराभिस्तिरते वाजभर्मभिः।
यस्य त्वं सख्यमावरः ॥३०॥

हे अग्निदेव ! तिमीले मित्र बनेर सहयोग गरेका स्तोताले श्रेष्ठ सन्तान, अन्न, बल आदि समृद्धिप्रदायक संरक्षण प्राप्त गर्दछन्।

तव द्रप्सो नीलवान्वाश ऋत्विय इन्धानः सिष्णवा ददे।
त्वं महीनामुषसामसि प्रियः क्षपो वस्तुषु राजसि ॥३१॥

हे सोमद्वारा सिञ्चित अग्निदेव ! प्रवाहमान शकटमा स्थापित, कामना योग्य, प्रकाशित, तेजस्वी सोम तिम्रा निम्ति प्राप्त हुन्छ। महान् उषाका प्रियजस्ता तिमी रातका समयमा बढी प्रकाशित हुन्छौ।

तमागन्म सोभरयः सहस्रमुष्कं स्वभिष्टिमवसे। सम्राजं त्रासदस्यवम् ॥३२॥

अत्यधिक तेजस्वी, श्रेष्ठ रूप र उत्कृष्ट इच्छाशक्ति भएका हे अग्निदेव ! तिमीलाई त्रसदस्युले प्रशंसा गर्दछन्। हे अग्निदेव ! सुरक्षाका लागि तिमीलाई वरण गर्दछौँ।

यस्य ते अग्ने अन्ये अग्नय उपक्षितो वयाइव।
विपो न द्युम्ना नि युवे जनानां तव क्षत्राणि वर्धयन् ॥३३॥

अन्य अग्निले वृक्षको शाखाजस्ता बनेर तिमीबाट शक्ति प्राप्त गर्दछन्। हामी सामर्थ्य र ऐश्वर्यले तिमीलाई समृद्ध गरौँ र स्वयं पनि सम्पत्ति तथा कीर्ति प्राप्त गरौँ।

यमादित्यासो अद्रुहः पारं नयथ मर्त्यम्। मघोनां विश्वेषां सुदानवः ॥३४॥

द्रोहरहित तथा श्रेष्ठ दानी हे आदित्य हो ! जुन मानिसमाथि तिमीहरू प्रसन्न हुन्छौ, उसलाई समस्त विपद्बाट पार लगाउँछौ र अपार धन प्रदान गर्दछौ।

यूयं राजानः कं चिच्चर्षणीसहः क्षयन्तं मानुषाँ अनु।
वयं ते वो वरुण मित्रार्यमन्त्स्यामेदृतस्य रथ्यः ॥३५॥

शत्रु विनाश गर्ने हे आदित्य हो ! जुन मानिसले अहित गर्दछ, त्यसलाई प्राणदण्ड देओ। हे वरुण, मित्र र अर्यमादेव ! हामी तिमीहरूको यज्ञ सम्पन्न गर्दछौँ।

अदान्मे पौरुकुत्स्यः पञ्चाशतं त्रसदस्युर्वधूनाम्। मंहिष्ठो अर्यः सत्पतिः ॥३६

पुरुकुत्सका पुत्र त्रसदस्यु श्रेष्ठ दानी र प्रार्थना गर्नेको रक्षा गर्दछन्। उनले मलाई पचास वधू प्रदान गरे।

उत मे प्रयियोर्वयियोः सुवास्त्वा अधि तुग्वनि।
तिसृणां सप्ततीनां श्यावः प्रणेता भुवद्वसुर्दियानां पतिः ॥३७॥

त्यसका अतिरिक्त सुवास्ता नदीका किनारमा दुई सय दस गाई र एउटा श्याम वर्णको साँढेका स्वामीले हामीलाई धन र वस्त्र आदि प्रदान गरे।

[सूक्त - २०]

ऋषि - सोभरि काण्व। **देवता** - मरुद्गण। **छन्द** - प्रगाथ।

आ गन्ता मा रिषण्यत प्रस्थावानो माप स्थाता समन्यवः।
स्थिरा चिन्नमयिष्णवः ॥१॥

गतिशील मरुत्हरू हानी नपुऱ्याइकन हाम्रा नजिक आऊन्। हे रिसाहा वीर हो ! तिमीहरू स्थिर र बलशाली शत्रुलाई भुकाउँछौ, हामीदेखि कहिल्यै पर नहोओ।

वीळुपविभिर्मरुत ऋभुक्षण आ रुद्रासः सुदीतिभिः।
इषा नो अद्या गता पुरुस्पृहो यज्ञमा सोभरीयवः ॥२॥

शत्रु रुवाउने वज्रधारी हे वीर मरुत्हरू हो ! आफ्नो कठोर वज्रसँगै यहाँ आओ। अनेकौंले रुचाउने र सोभरी ऋषिमाथि कृपादृष्टि राख्ने हे वीर हो ! तिमीहरू अन्नसहित हाम्रा यज्ञमा आओ।

विद्या हि रुद्रियाणां शुष्ममुग्रं मरुतां शिमीवताम्। विष्णोरेषस्य मिढ्हुषाम् ॥३

कामना पूरा गराउने र उद्यमी रुद्रपुत्र मरुत्हरूको उग्र पराक्रम हामीलाई थाहा छ।

वि द्वीपानि पापतन्तिष्ठद्दुच्छुनोभे युजन्त रोदसी।
प्र धन्वान्यैरत शुभ्रखादयो यदेजथ स्वभानवः ॥४॥

सेता गहना धारण गर्ने हे तेजस्वी मरुत्हरू हो ! शत्रुमाथि आक्रमण गर्नका लागि तिमीहरू अत्यन्त वेगले चल्दा बडाबडा हात्ती धराशायी हुन्छन्। बोटबिरुवा सङ्कटग्रस्त हुन्छन्। आकाश र पृथ्वी काँप्दछन् अनि मरुस्थलको बालुवा चारैतिर उड्दछ।

अच्युता चिद्वो अज्मन्ना नानदति पर्वतासो वनस्पतिः। भूमिर्यामेषु रेजते ॥५॥

तिमीहरूले हमला गर्ने बेलामा आफ्नै स्थानमा स्थिर रहेका पर्वत र बोटबिरुवा चित्कार गर्न थाल्दछन्। तिमीहरूले शत्रुसेनामाथि आक्रमण गर्दा धर्ती पनि प्रकम्पित हुन्छ।

अमाय वो मरुतो यातवे द्यौर्जिहीत उत्तरा बृहत्।
यत्रा नरो देदिशते तनूष्वा त्वक्षांसि बाह्वोजसः ॥६॥

हे मरुत्हरू हो ! तिमीहरू आफ्ना पराक्रमले नायकका रूपमा प्रतिष्ठित भएर शक्ति एकीकृत गर्दै शत्रुको समूहमा प्रहार गर्दा आकाश पनि अझै फराकिलो हुँदै गएको हो कि जस्तो लाग्दछ।

स्वधामनु श्रियं नरो महि त्वेषा अमवन्तो वृषप्सवः। वहन्ते अह्रुतप्सवः ॥७॥

नायकजस्ता मरुत्हरू अत्यन्त तेजोमय, बलिष्ठ र सौम्य स्वभावका छन्। यिनीहरू आफ्नो कर्मठता र ग्रहणशक्तिले श्रेय र सौभाग्य समृद्ध गर्दछन्।

गोभिर्वाणो अज्यते सोभरीणां रथे कोशे हिरण्यये।
गोबन्धवः सुजातास इषे भुजे महान्तो नः स्परसे नु ॥८॥

सोभरि ऋषिका सुनौला रथमा गीतसँगै मरुत्को वीणा बज्दै छ। सुजन्मा, गोबन्धु र अत्यन्त महिमाशाली मरुत्हरूले हामीलाई अन्न तथा भोग्य पदार्थ प्रदान गरुन्।

प्रति वो वृषदञ्जयो वृष्णे शर्धाय मारुताय भरध्वम्। हव्या वृषप्रयाव्णे ॥९॥

आदरपूर्वक सोम प्रदान गर्ने हे याजक हो ! शक्तिशाली मरुत्हरूको संवर्द्धनका लागि हविरूपी अन्न प्रदान गर। त्यसबाट उनीहरू बलवान् र द्रुतगामी बन्न सकून्।

वृषणश्वेन मरुतो वृषप्सुना रथेन वृषनाभिना।
आ श्येनासो न पक्षिणो वृथा नरो हव्या नो वीतये गत ॥१०॥

हे नायक मरुत्हरू हो ! शक्तिशाली अश्वले सम्पन्न बलियो रथमा आरुढ भएर तिमीहरू श्येन पक्षीझैं तेज गतिले हाम्रो हविरूपी अन्न ग्रहण गर्न यज्ञस्थलमा आओ।

समानमञ्ज्येषां वि भ्राजन्ते रुक्मासो अधि बाहुषु। दविद्युतत्यृष्टयः ॥११॥

मरुत्हरूको पहिरन एकै नासको छ। गलामा सुनौलो हार र पाखुरामा धारिलो हतियार चम्किँदै छन्।

त उग्रासो वृषण उग्रबाहवो नकिष्टनूषु येतिरे।
स्थिरा धन्वान्यायुधा रथेषु वोऽनीकेष्वधि श्रियः ॥१२॥

मरुत्हरू अत्यन्त विकराल र बलिष्ठ भुजा भएका छन्। यिनीहरू आफ्नो शरीर रक्षा गर्ने प्रयत्न

गर्दैनन्। हे मरुत्हरू हो ! तिमीहरूका रथमा बलिया धनुष र अन्य शस्त्रास्त्र विद्यमान छन्। त्यसैले तिमीहरू रणक्षेत्रमा सधैं विजयी हुन्छौ।

येषामर्णो न सप्रथो नाम त्वेषं शश्वतामेकमिद्भुजे। वयो न पित्र्यं सहः ॥१३॥

सबै मरुत्हरूको पैतृक सम्पत्तिजस्तै एउटै नाम छ। यिनीहरू तेजस्वी र जलजस्तै प्रावहमान छन्।

तान्वन्दस्व मरुतस्ताँ उप स्तुहि तेषां हि धुनीनाम्।
अराणां न चरमस्तदेषां दाना मह्ना तदेषाम् ॥१४॥

हुलै शत्रुलाई थर्काउने मरुत्हरूका बीचमा कुनै भेदभाव छैन। तिमीहरू उनको स्तुति र वन्दना गर। किनभने उनीहरूले दिएको दान अत्यन्त महत्त्वपूर्ण हुन्छ।

सुगभः स व ऊतिष्वास पूर्वासु मरुतो व्युष्टिषु। यो वा नूनमुतासति ॥१५॥

हे मरुत्हरू हो ! उहिले जुन उपासक तिमीहरूको अनुयायी बनेका थिए, उनीहरू तिम्रा रक्षणसाधनले संरक्षित भएर निश्चित रूपले सौभाग्यशाली भए।

यस्य वा यूयं प्रति वाजिनो नर आ हव्या वीतये गथ।
अभि ष द्युम्नैरुत वाजसातिभिः सुम्ना वो धूतयो नशत् ॥१६॥

शुत्रलाई प्रकम्पित गराउने नायक हे मरुत्हरू हो ! तिमीहरू जुन ऐश्वर्यशाली याजकको हविष्यान्न सेवन गर्नका लागि जान्छौ, त्यसले तिमीहरूको उज्ज्वल कीर्ति प्राप्त गरेर राम्रो सुखको उपभोग गर्दछ।

यथा रुद्रस्य सूनवो दिवो वशन्त्यसरस्य वेधसः। युवानस्तथेदमत ॥१७॥

अर्काको रक्षा गर्नका लागि आफ्ना जीवनको बलिदान दिने युवक वीर मरुतहरू दिव्यलोकबाट आउँदा हाम्रो व्यवहार उनीहरूका लागि अनुकूल होस्।

ये चार्हन्ति मरुतः सुदानवः स्मन्मीळ्हुषश्चरन्ति ये।
अतश्चिदा न उप वस्यसा हृदा युवान आ ववृध्वम् ॥१८॥

अन्य श्रेष्ठ दानी याजकहरूले मरुत्हरूको उपासना गर्दै उनीहरूको अनुरूप व्यवहार गरेझैं हामी पनि अनुकूल व्यवहार गरौं। हे वीर मरुत्हरू हो ! हाम्रा नजिकै आएर उदारतापूर्वक हामीलाई समृद्धि प्रदान गर।

यून ऊ षु नविष्ठया वृष्णः पावकाँ अभि सोभरे गिरा।
गाय गा इव चर्कृषत् ॥१९॥

हे सोभरी ऋषि ! हलीले हलो जोत्दा गोरु खुसी पार्न गीत गाएझैं तिमीहरू शक्ति सम्पन्न, पवित्र र नवयुवक वीर मरुत्हरूका लागि नयाँ स्तोत्र पाठ गर।

साहा ये सन्ति मुष्टिहेव हव्यो विश्वासु पृत्सु होतृषु।
वृष्णश्चन्द्रान्न सुश्रवस्तमान् गिरा वन्दस्व मरुतो अह ॥२०॥

शत्रुलाई हाँक दिएर मुड्की प्रहार गर्ने सैनिकको जस्तो आक्रमण सहन गर्ने बलिष्ठ, यशस्वी र चन्द्रमाजस्तै आनन्ददायक वीर मरुत्हरू नै प्रशंसाका लागि योग्य छन्। उत्तम स्तोत्रले उनीहरूको वन्दना गरौं।

गावश्चिद्घा समन्यवः सजात्येन मरुतः सबन्धवः। रिहते ककुभो मिथः ॥२१॥

समान उत्साहले युक्त मरुत्हरू हो ! सबै गाईको जात एउटै हुनाले भिन्नभिन्न ठाउँमा चरेर विचरण गरे पनि आपसमा चाटाचाट गरिरहन्छन्।

मर्तश्चिद्वो नृतवो रुक्मवक्षस उप भ्रातृत्वमायति।
अधि नो गात मरुतः सदा हि व आपित्वमस्ति निध्रुवि ॥२२॥

नाच्ने र आभूषणले सजिएको हृदय भएका मरुत्हरू हो ! तिमीहरूसित मानिसले मित्रताको आशा गर्दछन्। हामीसित भ्रातृत्व भावले रहँदै तिमीहरू खुसी होओ।

मरुतो मारुतस्य न आ भेषजस्य वहता सुदानवः। यूयं सखायः सप्तयः ॥२३॥

श्रेष्ठ दानी मित्रझैं हिँडडुल गर्ने मरुत्हरू हो ! पङ्क्तिबद्ध भएर हिँड्दै हावाद्वारा दिव्य औषधि लिएर हामीकहाँ आओ।

याभिः सिन्धुमवथ याभिस्तूर्वथ याभिर्दशस्यथा क्रिविम्।
मयो नो भूतोतिभिर्मयोभुवः शिवाभिरसचद्विषः ॥२४॥

हर्ष प्रदान गर्ने हे मरुत्हरू हो ! जुन रक्षणसाधनले तिमीहरूले समुद्रलाई संरक्षित गरेका थियौ, जसले कूप तयार पारेका थियौ, जसले आफ्ना शत्रु नष्ट गरेका थियौ, उनै शक्तिले हामीलाई सुख प्रदान गर।

यत्सिन्धौ यदसिक्न्यां यत्समुद्रेषु मरुतः सुबर्हिषः। यत्पर्वतेषु भेषजम् ॥२५॥

श्रेष्ठ तेजस्वी हे मरुत्हरू हो ! सिन्धु नदी, असिक्नी, समुद्र र पहाडमा भएका सबै औषधिको जानकारी तिमीहरूलाई छ।

विश्वं पश्यन्तो बिभृथा तनूष्वा तेना नो अधि वोचत।
क्षमा रपो मरुत आतुरस्य न इष्कर्ता विह्रुतं पुनः ॥२६॥

हे मरुत्हरू हो ! हाम्रो शरीर बलियो बनाओ। हामीमध्येका रोगी व्यक्तिको रोग पर हटाओ र भाँचिएका अङ्ग फेरि जोडिदेओ।

[सूक्त - २१]

ऋषि – सोभरि काण्व। **देवता** – इन्द्र चित्र। **छन्द** – प्रगाथ।

वयमु त्वामपूर्व्य स्थूरं न कच्चिद्भरन्तोऽवस्यवः। वाजे चित्रं हवामहे ॥१॥

हे वज्रधारी, अनुपम इन्द्रदेव ! व्यावहारिक गुणसम्पन्न व्यक्तिलाई मानिसले बोलाएझैँ रक्षाको कामनाले विशिष्ट सोमले तृप्त गराउँन हामी स्तुति गर्दछौँ।

उप त्वा कर्मन्नूतये स नो युवोग्रश्चक्राम यो धृषत्।
त्वामिद्ध्यवितारं ववृमहे सखाय इन्द्र सानसिम् ॥२॥

हे शत्रुसंहारक तरुण र शूरवीर इन्द्रदेव ! हामी कर्महरूमा आफ्नो सहायताका लागि तिम्रो आश्रय लिन्छौँ। सहायताका लागि तिमी मित्रजस्तै छौ भनेर हामी सम्झन्छौँ।

आ याहीम इन्दवोऽश्वपते गोपत उर्वरापते। सोमं सोमपते पिब ॥३॥

अश्व र गाईका स्वामी, भूमिका अधिपति, सोमपान गर्ने हे देवेन्द्र ! पेलेको सोमरस ग्रहण गर्नका लागि हामी तिमीलाई आह्वान गर्दछौँ।

वयं हि त्वा बन्धुमन्तमबन्धवो विप्रास इन्द्र येमिम।
या ते धामानि वृषभ तेभिरा गहि विश्वेभिः सोमपीतये ॥४॥

हे मनोकामना पूरा गराउने इन्द्रदेव ! हामी बन्धुहीन विद्वान् ब्राह्मण तिमीलाई नै दाजुभाइ मान्दछौँ। आफ्ना सम्पूर्ण ओजका साथ सोमरस पान गर्नका लागि आओ।

सीदन्तस्ते वयो यथा गोश्रीते मधौ मदिरे विवक्षणे। अभि त्वामिन्द्र नोनुमः ॥

हे इन्द्रदेव ! पेलेर तयार गरेपछि गाईको दुध मिसाएको स्फुर्तिदायक र वाणीमा शक्ति दिने सोमरसका नजिकै हामी पक्षीजस्तै एकत्रित हुन्छौँ र तिमीलाई नमस्कार गर्दछौँ।

अच्छा च त्वैना नमसा वदामसि किं मुहुश्चिद्वि दीधयः।
सन्ति कामासो हरिवो ददिष्ट्वं स्मो वयं सन्ति नो धियः ॥६॥

हरियो अश्व भएका हे इन्द्रदेव ! हामी नमस्कारपूर्वक तिम्रो महिमा गाउँछौँ। तिमी कुन सोचविचारमा छौ ? हे अश्वयुक्त इन्द्रदेव ! तिमी दाता हौ, हाम्रो कामना र हाम्रो बुद्धि तिम्रा अगाडि छ।

नूत्ना इदिन्द्र ते वयमूती अभूम नहि नू ते अद्रिवः। विद्मा पुरा परीणसः ॥७॥

हे वज्रधारी इन्द्रदेव ! तिमीबाट संरक्षित भएर हामी सधैँ नयाँ भइरहन्छौँ। तिमी सर्वव्यापी हौ, तिम्रो यस्तो महानता हामीलाई थाहा थिएन, तर अब थाहा पायौँ। त्यसैले हामी सबै तिमीबाट रक्षित होऔँ।

विद्मा सखित्वमुत शूर भोज्यमा ते ता वज्रिन्नीमहे।
उतो समस्मिन्ना शिशीहि नो वसो वाजे सुशिप्र गोमति ॥८॥

हे शूरवीर तथा वज्रधारी इन्द्रदेव ! हामीलाई तिम्रो मित्रता र ऐश्वर्य थाहा छ। त्यसैले हामी त्यसको कामना गर्दछौँ। सबैलाई पालन गर्न सुहाउँदो मुकुट लगाएका हे इन्द्र ! हामीलाई गाई आदि धनले सम्पन्न बनाऊ।

यो न इदमिदं पुरा प्र वस्य आनिनाय तमु वः स्तुषे । सखाय इन्द्रमूतये ॥९॥
हे मित्रहरू हो ! उहिलेदेखि धनवैभव प्रदान गर्ने इन्द्रदेवलाई तिम्रो र हाम्रो कल्याणका लागि स्तुति गरौं ।

हर्यश्वं सत्पतिं चर्षणीसहं स हि ष्मा यो अमन्दत ।
आ तु नः स वयति गव्यमश्व्यं स्तोतृभ्यो मघवा शतम् ॥१०॥
साधकहरू हरिया अश्व भएका, भद्र जनलाई पालन गर्ने र शत्रु परास्त गर्ने इन्द्रदेवलाई प्रार्थना गर्दछन् । त्यसबाट इन्द्र प्रसन्न हुन्छन् । इन्द्रदेवले हामी स्तुतिकर्तालाई सयौं किसिमका गाई र अश्वले युक्त ऐश्वर्य प्रदान गरुन् ।

त्वया ह स्विद्युजा वयं प्रति श्वसन्तं वृषभ ब्रुवीमहि । संस्थे जनस्य गोमतः ॥
साँढेजस्तै बलिया हे इन्द्रदेव ! गाई आदि उपकारी पशुका पालकप्रति क्रोध व्यक्त गर्नेलाई तिम्रा सहायताले उचित प्रत्युत्तर दिएर हामी भगाउन सकौं ।

जयेम कारे पुरुहूत कारिणोऽभि तिष्ठेम दूढ्यः ।
नृभिर्वृत्रं हन्याम शूशुयाम चावेरिन्द्र प्र णो धियः ॥१२॥
धेरै तिरबाट बोलाइने हे इन्द्रदेव ! लडाइँका क्षेत्रमा हामी हिंसक र दुर्बुद्धिग्रस्त शत्रुमाथि विजय प्राप्त गरौं । हामी तिम्रा सहयोगले वृत्रको वध गरेर तिम्रो कीर्ति फिँजाऔं । हे इन्द्रदेव ! तिमी हाम्रो बुद्धि र यज्ञ आदि कर्मको सुरक्षा गर ।

अभ्रातृव्यो अना त्वमनापिरिन्द्र जनुषा सनादसि । युधेदापित्वमिच्छसे ॥१३॥
हे इन्द्रदेव ! तिमी जन्मदेखि नै दाजुभाइको झमेलाबाट मुक्त छौ । तिमीमाथि शासन गर्ने कोही छैन र न त सहायता गर्ने कुनै बन्धु नै छन् । तिमी युद्धद्वारा आफ्ना सहयोगी र भक्तलाई पाउने कामना गर्दछौ ।

नकी रेवन्तं सख्याय विन्दसे पीयन्ति ते सुराश्वः ।
यदा कृणोषि नदनुं समूहस्यादित्पितेव हूयसे ॥१४॥
हे इन्द्रदेव ! तिमी धनको अभिमान गर्नेलाई मित्र बनाउँदैनौ । सुरा पिएर मदले अन्धो हुनेले तिमीलाई दुःख दिन्छन् । ज्ञानगुणले सम्पन्नहरूको मित्र बनेर तिमी उन्नतिपथमा चल्दछौ । त्यसले गर्दा तिमी हामीबाट पिताको जस्तै सम्मान प्राप्त गर्दछौ ।

मा ते अमाजुरो यथा मूरास इन्द्र सख्ये त्वावतः । नि षदाम सचा सुते ॥१५॥
हे इन्द्रदेव ! हामी तिम्रो मित्रता प्राप्त गरेर आफ्ना घरमा पुत्रपौत्र आदिसँगै रहँदै समृद्धि प्राप्त गरौं । सोम पेल्ने बेलामा हामी एकत्र भएर बसौं ।

मा ते गोदत्र निरराम राधस इन्द्र मा ते गृहामहि ।
दृढहा चिदर्यः प्र मृशाभ्या भर न ते दामान आदभे ॥१६॥
हे इन्द्रदेव ! तिमी गाईरूपी सहयोग प्रदान गर्दछौ । हामी पनि तिम्रो सम्पत्तिबाट वञ्चित नहोऔं । हामीलाई तिमीबाहेक अरू कसैको सम्पत्ति लिनु नपरोस् । हामीलाई तिमी कसैले खोस्न नसक्ने ऐश्वर्यले परिपूर्ण गराऊ ।

इन्द्रो वा घेदियन्मघं सरस्वती वा सुभगा ददिर्वसु । त्वं वा चित्र दाशुषे ॥१७॥
हे राजन् ! आहुति प्रदान गर्ने याजकलाई यति धेरै सम्पत्ति के इन्द्रदेवले नै प्रदान गरेका हुन् ? अथवा सम्पत्तिकी स्वामिनी सरस्वतीले हो ? अथवा तिमीले नै पो यो दान दिएका हौ कि ?

चित्र इद्राजा राजका इदन्यके यके सरस्वतीमनु ।
पर्जन्यइव ततनद्धि वृष्ट्या सहस्रमयुता ददत् ॥१८॥
चारैतिर पर्जन्य फैलिएझैं सरस्वतीको अनुसरण गर्ने राजा चित्रले अन्य राज्यका आश्रितलाई हजारौं र लाखौं किसिमका अनुदान सहयोग प्रदान गरे ।

[सूक्त – २२]

ऋषि – सोभरि काण्व । **देवता** – अश्विनीकुमार । **छन्द** – प्रगाथ बृहती अनुष्टुप् ककुप् ।

ओ त्यमह्व आ रथमद्या दंसिष्ठमूतये ।
यमश्विना सुहवा रुद्रवर्तनी आ सूर्यायै तस्थथुः ॥१॥
उत्तम रथमा सूर्यालाई वरण गर्नका लागि आरुढ भएका हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरूको रथ आह्वान गर्न योग्य छ । हामी आफ्नो रक्षाका लागि आह्वान गर्दछौं ।

पूर्वापुषं सुहवं पुरुस्पृहं भुज्युं वाजेषु पूर्व्यम्।
सचनावन्तं सुमतिभिः सोभरे विद्वेषसमनेहसम् ॥२॥

अश्विनीकुमारको रथ स्तुति गर्नेलाई पोषक र सरलतापूर्वक आह्वान गर्न योग्य छ। सबैले रुचाउने यो रथ सबैलाई पोषण प्रदान गर्दछ र लडाइँका भूमिमा सबैभन्दा अगाडि रहन्छ। यसबाट शत्रु पनि ईर्ष्या गर्दछन्, त्यस्तो श्रेष्ठ रथलाई हे सोभरी ऋषि ! तिमी आफ्ना प्रार्थनाद्वारा प्रशंसा गर।

इह त्या पुरुभूतमा देवा नमोभिरश्विना।
अर्वाचीना स्ववसे करामहे गन्तारा दाशुषो गृहम् ॥३॥

हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू दुवै हवि प्रदान गर्ने याजकका घरमा जान्छौ। हामी आफ्ना यज्ञको संरक्षणका लागि तिमीहरूलाई नमस्कारपूर्वक आह्वान गर्दछौं।

युवो रथस्य परि चक्रमीयत ईर्मान्यद्वामिषण्यति।
अस्माँ अच्छा सुमतिर्वां शुभस्पती आ धेनुरिव धावतु ॥४॥

हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरूका रथको एउटा पाङ्ग्रो द्युलोकमा रहन्छ भने अर्को चाहिँ तिमीहरूसित हुन्छ। हे कल्याणकारी रसधाराका स्वामीहरू हो ! तिमीहरूको गाईजस्तै उपकारी बुद्धि हामीलाई चाँडै आओस्।

रथो यो वां त्रिवन्धुरो हिरण्याभीशुरश्विना।
परि द्यावापृथिवी भूषति श्रुतस्तेन नासत्या गतम् ॥५॥

हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू दुवै सत्यका पालक हौ। तीन किसिमका गद्दी र चाबुक युक्त सुप्रसिद्ध सुनौलो रथ द्यावापृथिवीमा विभूषित छ, त्यो रथ हाम्रा निकट आओस्।

दशस्यन्ता मनवे पूर्व्यं दिवि यवं वृकेण कर्षथः।
ता वामद्य सुमतिभिः शुभस्पती अश्विना प्र स्तुवीमहि ॥६॥

कल्याणका स्वामी हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरूले सबैभन्दा पहिले दिव्यलोकमा रहेको सम्पत्ति मनुलाई प्रदान गर्‍यौ, त्यसपछि हलोले खेती गर्‍यौ। यस्ता सुप्रसिद्ध तिमीहरू दुवैलाई श्रेष्ठ स्तुतिले हामी प्रशंसा गर्दछौं।

उप नो वाजिनीवसू यातमृतस्य पथिभिः।
येभिस्तृक्षिं वृषणा त्रासदस्यवं महे क्षत्राय जिवन्थः ॥७॥

त्रसदस्युका पुत्र तृक्षीलाई क्षत्रियको अनुरूप महान् शौर्य प्रकट गर्नका लागि प्रेरणा दिन गएका यज्ञीय मार्गबाट हाम्रा निकट आओ।

अयं वामद्रिभिः सुतः सोमो नरा वृषण्वसू।
आ यातं सोमपीतये पिबतं दाशुषो गृहे ॥८॥

ऐश्वर्यको वर्षा गराउने हे अश्विनीकुमार हो ! सोमरस ढुङ्गाले कुटेर तिमीहरूका लागि तयार गरिएको छ। आहुति प्रदान गर्ने याजकका घरमा आएर सोमरस पान गर।

आ हि रुहतमश्विना रथे कोशे हिरण्यये वृषण्वसू। युञ्जाथां पीवरीरिषः ॥९॥

धनको वर्षा गर्ने हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरूको सुनौलो रथ हतियार र पौष्टिक अन्नका भण्डारले भरिएको छ, उसैमा आसीन होओ।

याभिः पक्थमवथो याभिरध्रिगुं याभिर्बभ्रुं विजोषसम्।
ताभिर्नो मक्षू तूयमश्विना गतं भिषज्यतं यदातुरम् ॥१०॥

हे अश्विनीकुमार हो ! विशेष रूपले सेवाको सहायता गर्ने पक्थ, अध्रिगु र बभ्रुलाई रक्षित र पोषित गराएका सामर्थ्यले दुःखीलाई औषधिउपचार र संरक्षण प्रदान गर।

यदध्रिगावो अध्रिगू इदा चिदह्नो अश्विना हवामहे। वयं गीर्भिर्विपन्यवः ॥११॥

शीघ्रगामी हे अश्विनीकुमारहरू हो ! काममा बाधा आउँदा तिमीहरूलाई बिहानै स्तुति वचनले हामी आहुत गर्दछौं। त्यसैले तिमीहरू निश्चित रूपले आओ।

ताभिरा यातं वृषणोप मे हवं विश्वप्सुं विश्ववार्यम्।
इषा मंहिष्ठा पुरुभूतमा नरा याभिः क्रिविं वावृधुस्ताभिरा गतम् ॥१२॥

दानी तथा शक्तिशाली नायक हे अश्विनीकुमार हो ! सबैले स्वीकार गर्ने हाम्रो सबै स्तुति तिमीहरू सुन। आफ्ना सामर्थ्य र ऐश्वर्यले सम्पन्न भएर हाम्रा नजिकै आओ र जलले जलकुण्ड भरिपूर्ण गराओ।

ताविदा चिदह्नां तावश्विना वन्दमान उप ब्रुवे। ता ऊ नमोभिरीमहे ॥१३॥

बिहानी हामी दुवै अश्विनीकुमारको वन्दना गर्दछौं। हामी नजिकै बसेर स्तुति गर्दै उनीहरूको कामना गर्दछौं।

ताविद्दोषा ता उषसि शुभस्पती ता यामन्रुद्रवर्तनी।
मा नो मर्ताय रिपवे वाजिनीवसू परो रुद्रावति ख्यतम् ॥१४॥

पालक र बलवान् हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरूलाई हामी बिहान र राती बोलाउँछौं। तिमीहरू रणक्षेत्रमा वीरको मार्ग अनुसरण गर्दछौ। बल पुष्ट गराउने र धनधान्यले सम्पन्न तिमीहरू हामीलाई शत्रुका अधीनमा पर्न नदेओ।

आ सुग्म्याय सुग्म्यं प्राता रथेनाश्विना वा सक्षणी। हुवे पितेव सोभरी ॥१५॥

हे अश्विनीकुमार हो ! पिताले आफ्ना पुत्रलाई पुकारेझैं हामी आह्वान गर्दछौं। हामी सुख प्राप्त गर्न योग्य छौं। त्यसैले बिहानपख रथमा आरुढ भएर सुख प्रदान गर्न आओ।

मनोजवसा वृषणा मदच्युता मक्षुङ्गमाभिरूतिभिः।
आरात्ताच्चिद्भूतमस्मे अवसे पूर्वीभिः पुरुभोजसा ॥१६॥

हे अश्विनीकुमार हो ! ऐश्वर्य वर्षा गराउने, मनजस्तै द्रुत गतिले चल्ने र शत्रुको अहङ्कार नष्ट गराउने तिमीहरू नै हौ। शीघ्रगामी रक्षणसाधनले सम्पन्न भएर हाम्रा नजिकै बस।

आ नो अश्वावदश्विना वर्तिर्यासिष्टं मधुपातमा नरा। गोमद्दस्रा हिरण्यवत् ॥१७

मधुर सोमरस पान गर्ने हे अश्विनीकुमार हो ! यज्ञीय मार्गलाई अश्व, गाई, स्वर्ण आदिले सम्पन्न बनाउँदै हाम्रा आवासमा आओ।

सुप्रावर्गं सुवीर्यं सुष्ठु वार्यमनाधृष्टं रक्षस्विना।
अस्मिन्ना वामायाने वाजिनीवसू विश्वा वामानि धीमहि ॥१८॥

शक्तिशाली हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू आउँदा हामी श्रेष्ठ पराक्रमले सम्पन्न र सरलतापूर्वक दान गर्न योग्य सम्पत्ति प्राप्त गर्दछौं। बलवान् मानिस पनि तिमीहरूमाथि आक्रमण गर्न सक्दैन, त्यसैले उचित किसिमले वरण गर्न योग्य छौ।

[सूक्त - २३]

ऋषि - विश्वमना वैयश्व। **देवता** - अग्नि। **छन्द** - उष्णिक्।

ईळिष्वा हि प्रतीव्यं१ यजस्व जातवेदसम्। चरिष्णुधूममगृभीतशोचिषम् ॥१॥

हे स्तोता हो ! शत्रुविजयी, अदम्य तेजयुक्त, सर्वव्यापी, धुवाँले सुशोभित, सर्वज्ञ अग्निदेवलाई तिमीहरू अर्चना गर।

दामानं विश्वचर्षणेऽग्निं विश्वमनो गिरा। उत स्तुषे विष्पर्धसो रथानाम् ॥२॥

सम्पूर्ण जगत्लाई एकै दृष्टिले हेर्ने हे विश्वमना ऋषि ! स्पर्धा गर्ने याजकलाई रथ आदि प्रदान गर्ने अग्निदेवलाई आफ्ना स्तुति वचनले प्रशंसा गर।

येषामाबाध ऋग्मिय इषः पृक्षश्च निग्रभे। उपविदा वह्निर्विन्दते वसु ॥३॥

प्रार्थना योग्य अग्निदेव शत्रुलाई दण्डित गर्दछन्। उनी जुन हविदाताको हविष्यान्न र सोमरस स्वीकार गर्दछन्, उसलाई नै ऐश्वर्यले सम्पन्न बनाउँछन्।

उदस्य शोचिरस्थाद्दीदियुषो व्य१जरम्। तपुर्जम्भस्य सुद्युतो गणश्रियः ॥४॥

आलोकवान् अग्निदेव शत्रुलाई सताउँछन्। उनी श्रेष्ठ तथा दर्शनीय तेजले सम्पन्न छन्। उनको अविनाशी प्रकाश ऊर्ध्वमुखी भएर प्रकट भइरहेको छ।

उदु तिष्ठ स्वध्वर स्तवानो देव्या कृपा। अभिख्या भासा बृहता शुशुक्वनिः ॥

श्रेष्ठ यज्ञ आदि कर्म गर्ने हे याजक हो ! अग्निदेवको साधना गरेर तिमीहरू यशस्वी, तेजस्वी र महान् होओ। उनको प्रसन्नता प्राप्त गरेर तिमीहरू उन्नति गर।

अग्ने याहि सुशस्तिभिर्हव्या जुह्वान आनुषक्। यथा दूतो बभूथ हव्यवाहनः ॥

हे अग्निदेव ! तिमी देवताका निम्ति आहुति वहन गर्दछौ। श्रेष्ठ स्तुति र आहुति प्राप्त गरेर देवतासम्म पुऱ्याउनका लागि प्रस्थान गर।

अग्निं वः पूर्व्यं हुवे होतारं चर्षणीनाम्। तमया वाचा गृणे जमु वः स्तुषे ॥७॥

हामी याजकहरू प्राचीनतम अग्निदेवको प्रार्थना गर्दै उनलाई आह्वान गर्दछौँ। अरू सबैलाई उनैको प्रार्थना गर्नका लागि प्रेरित गर्दछौँ।

यज्ञेभिरद्भुतक्रतुं यं कृपा सूदयन्त इत्। मित्रं न जने सुधितमृतावनि ॥८॥

सखा तुल्य, सबैका हितैषि अग्निदेव, अत्यन्त ज्ञानी छन्। यजन गर्दै उनलाई घिउको आहुति समर्पित गर्ने साधकहरू तिनका कृपाले समृद्ध हुन्छन्।

ऋतावानमृतायवो यज्ञस्य साधनं गिरा। उपो एनं जुजुषुर्नमसस्पदे ॥९॥

यज्ञको आकाङ्क्षा गर्ने हे साधक हो ! तिमीहरू अग्निदेवलाई आफ्ना स्तुति वचनले पूजा गर। उनी नित्य ज्ञान प्रदान गर्ने र यज्ञका आधाररूप हुन्।

अच्छा नो अङ्गिरस्तमं यज्ञासो यन्तु संयतः।
होता यो अस्ति विश्वा यशस्तमः ॥१०॥

अग्निदेव यज्ञ सम्पादनकर्ता र कीर्तिवान् हुन्। उनी श्रेष्ठ आङ्गिरसका लागि हाम्रा सबै कर्म समर्पित छन्।

अग्ने तव त्ये अजरेन्धानासो बृहद्भाः। अश्वा इव वृषणस्तविषीयवः ॥११॥

हे अविनाशी अग्निदेव ! जगत्‌लाई आलोकित गर्ने तिम्रो महान् किरण अश्वजस्तै अत्यन्त शक्तिशाली छ। त्यसले सबैका इच्छा पूरा गराउँछ।

स त्वं न ऊर्जां पते रयिं रास्व सुवीर्यम्। प्राव नस्तोके तनये समत्स्वा ॥१२॥

बलका स्वामी हे अग्निदेव ! हामीलाई तिम्रो श्रेष्ठ बलले उत्कृष्ट धन प्रदान गर। रणक्षेत्रमा हाम्रा पुत्रपौत्रलाई उचित रूपमा संरक्षित गर।

यद्वा उ विश्पतिः शितः सुप्रीतो मनुषो विशि।
विश्वेदग्निः प्रति रक्षांसि सेधति ॥१३॥

यजमानका रक्षक र हविष्यान्नले प्रदीप्त हुने अग्निदेव [illegible] भएर याजककहाँ प्रतिष्ठित हुन्छन्। उनी सबै दुष्ट र दुराचारीलाई विनाश गर्दछन्

श्रुष्ट्यग्ने नवस्य मे स्तोमस्य वीर विश्पते। नि मायिनस्तपुषा रक्षसो दह ॥१४

हे प्रजापालक अग्निदेव ! हाम्रा यो नयाँ स्तोत्र सुनेर प्रसन्न हुँदै तिमी छली र कपटी दुष्टलाई आफ्ना प्रखर तेजले भस्म गराइदेऊ।

न तस्य मायया चन रिपुरीशीत मर्त्यः। यो अग्नये ददाश हव्यदातिभिः ॥१५॥

अग्निदेव हविष्यान्न आहुति प्रदान गर्ने यजमानमाथि कुनै पनि दुष्टका मायाको प्रभाव पर्न दिँदैनन्।

व्यश्वस्त्वा वसुविदमुक्षण्युरप्रीणादृषिः। महो राये तमु त्वा समिधीमहि ॥१६॥

हे सम्पूर्ण जगत्‌लाई पालन र सुख प्रदान गर्ने सामर्थ्यवान् अग्निदेव ! व्यश्व ऋषिले धन प्राप्त गर्ने इच्छाले तिमीलाई प्रसन्न गरेका थिए। हामी प्रचुर धन प्राप्त गर्नका लागि तिमीलाई राम्ररी प्रदीप्त गराउँछौँ। ।

उशना काव्यस्त्वा नि होतारमसादयत्। आयजिं त्वा मनवे जातवेदसम् ॥१७॥

हे अग्निदेव ! तिमी सम्पूर्ण जगत्‌का ज्ञाता र पूजा गर्ने योग्य छौ। उशना ऋषिले तिमीलाई याजकका रूपमा मनुका घरमा प्रतिष्ठित गरेका थिए।

विश्वे हि त्वा सजोषसो देवासो दूतमक्रत। श्रुष्टी देव प्रथमो यज्ञियो भुवः ॥

हे अग्निदेव ! परस्पर प्रेमपूर्वक निवास गर्ने देवताले तिमीलाई सन्देशवाहक बनाए। तिमी आफ्ना द्रुतगामी गुणका कारण यज्ञमा सबैभन्दा पहिले वन्दनीय भयौ।

इमं घा वीरो अमृतं दूतं कृण्वीत मर्त्यः। पावकं कृष्णवर्तनिं विहायसम् ॥१९॥

हे मानिस हो ! अविनाशी अग्निदेवलाई तिमीहरू सन्देशवाहक बनाओ। उनी धुवाँको मार्गबाट गमन गर्दछन्।

तं हुवेम यतस्रुचः सुभासं शुक्रशोचिषम्। विशामग्निमजरं प्रत्नमीड्यम् ॥२०॥

अग्निदेव श्रेष्ठ, तेजस्वी र दिव्य आलोकले सम्पन्न छन्। उनी अविनाशी र मानिसका प्रार्थनीय छन्। हामी उनलाई आह्वान गर्दछौँ।

आ अस्मै हव्यदातिभिराहुतिं मर्तोऽविधत्। भूरि पोषं स धत्ते वीरवद्यशः ॥२१
अग्निदेवलाई आहुति प्रदान गर्ने याजकहरू अत्यन्त पौष्टिक अन्न र पराक्रमी सन्तानले सम्पन्न भएर कीर्ति प्राप्त गर्दछन्।

प्रथमं जातवेदसमग्निं यज्ञेषु पूर्व्यम्। प्रति स्रुगेति नमसा हविष्मती ॥२२॥
अग्निदेव सम्पूर्ण जगत्का ज्ञाता, देवताहरूमा प्रमुख र सबैभन्दा प्राचीन हुन्। यज्ञमा हव्यले भरिएको स्रुक पात्र समर्पित गर्दै हामी विनम्रतापूर्वक उनको सेवा गर्दछौँ।

आभिर्विधेमाग्नये ज्येष्ठाभिर्व्यश्ववत्। मंहिष्ठाभिर्मतिभिः शुक्रशोचिषे ॥२३॥
अश्वजस्तै शक्तिशाली र ज्ञानयुक्त स्तोत्रले हामी तेजस्वी अग्निदेवलाई वन्दना गर्दछौँ।

नूनमर्च विहायसे स्तोमेभिः स्थूरयूपवत्। ऋषे वैयश्व दम्यायाग्नये ॥२४॥
हे विश्वमना ऋषि ! स्थूरयूप ऋषिले जस्तै तिमी आफ्नै स्तुतिले शत्रु दमन गर्ने महान् अग्निदेवको उपासना गर।

अतिथिं मानुषाणां सूनुं वनस्पतीनाम्। विप्रा अग्निमवसे प्रत्नमीडते ॥२५॥
ज्ञानी, याजक, मानिसका अतिथि, समिधाले उत्पन्न र अत्यन्त प्राचीन अग्निदेवलाई हामी आफ्नो सुरक्षाका निम्ति प्रार्थना गर्दछौँ।

महो विश्वाँ अभिषतोऽभि हव्यानि मानुषा। अग्ने नि षत्सि नमसाधि बर्हिषि ॥
हे अग्निदेव ! तिमी आफ्ना शक्तिले सम्पूर्ण पदार्थमा विद्यमान रहन्छौ। याजकले दिएको आहुति ग्रहण गर्दछौ। स्तवनले पूजित भएर तिमी यज्ञमा विद्यमान रहन्छौ।

वंस्वा नो वार्या पुरु वंस्व रायः पुरुस्पृहः। सुवीर्यस्य प्रजावतो यशस्वतः ॥२७
हे अग्निदेव ! हामीलाई अनेकौँले रुचाएर पाउन खोजेको तथा सन्तान, साहस, कीर्ति र अन्न आदि वैभव प्रदान गर्ने सम्पत्ति तिमी प्रदान गर।

त्वं वरो सुषाम्णेऽग्ने जनाय चोदय। सदा वसो रातिं यविष्ठ शश्वते ॥२८॥
हे शक्तिशाली अग्निदेव ! तिमी अनेकौँद्वारा वरणीय निवास प्रदान गर्दछौ। स्तोताको कल्याणका लागि तिमी सधैँ सम्पत्ति प्रदान गर।

त्वं हि सुप्रतूरसि त्वं नो गोमतीरिषः। महो रायः सातिमग्ने अपा वृधि ॥२९॥
हे श्रेष्ठ ऐश्वर्य प्रदान गर्ने अग्निदेव ! तिमी दाता हौ, हामीलाई गाई, अन्न आदिले सम्पन्न प्रचुर धन वैभव प्रदान गर।

अग्ने त्वं यशा अस्या मित्रावरुणा वह। ऋतावाना सम्राजा पूतदक्षसा ॥३०॥
हे अग्निदेव ! देवताहरूका बीचमा तिमी अत्यन्त कीर्तिमान छौ। मित्र र वरुणदेवलाई पनि हाम्रा यस यज्ञमा लिएर आऊ। उनीहरू अत्यन्त तेजयुक्त, शक्तिशाली र सत्यका पालक छन्।

[सूक्त – २४]

ऋषि – विश्वमना वैयश्व। **देवता** – इन्द्र वरु सौषाम्णि। **छन्द** – उष्णिक् अनुष्टुप्।

सखाय आ शिषामहि ब्रह्मेन्द्राय वज्रिणे। स्तुष ऊ षु वो नृतमाय धृष्णवे ॥१॥
हे मित्रहरू हो ! हामी आफ्ना स्तोत्रले वज्र धारण गर्ने इन्द्रदेवको स्तुति गर्दै आशीर्वाद माग्दछौँ। श्रेष्ठ वीर र शत्रु पराजित गर्ने इन्द्रदेवलाई तिमीहरू सबैको कल्याणका लागि हामी स्तुति गर्दछौँ।

शवसा ह्यसि श्रुतो वृत्रहत्येन वृत्रहा। मघैर्मघोनो अति शूर दाशसि ॥२॥
हे याजक मित्र हो ! वज्र धारण गर्ने इन्द्रदेवका लागि स्तुति पाठ गर्दछौँ। तिमीहरू पनि उनै शत्रुसंहारक तथा महान् नायक इन्द्रदेवलाई राम्ररी प्रार्थना गर।

स नः स्तवान आ भर रयिं चित्रश्रवस्तमम्। निरेके चिद्यो हरिवो वसुर्ददिः ॥३
अश्वले सम्पन्न हे इन्द्रदेव ! हामीले प्रशंसा गरेपछि प्राप्त गर्न योग्य र श्रेष्ठ कीर्ति प्रदायक धन हामीलाई प्रदान गर। तिमी सम्पत्तिवान्लाई नै धन प्रदान गर्दछौ।

आ निरेकमुत प्रियमिन्द्र दर्षि जनानाम्। धृषता धृष्णो स्तवमान आ भर ॥४॥
हे शत्रुसंहारक इन्द्रदेव ! हामीले स्तुति गर्दाखेरि हामीलाई शक्तिले सम्पन्न ऐश्वर्य प्रदान गर। शत्रुको वैभव पनि हामीलाई नै प्रदान गर।

न ते सव्यं न दक्षिणं हस्तं वरन्त आमुरः । न परिबाधो हरिवो गविष्टिषु ॥५॥

अश्वले सम्पन्न हे इन्द्रदेव ! रणक्षेत्रमा युद्ध गर्ने शत्रु तिम्रा दाहिने र बायाँ हात रोक्न सक्दैनन्। तिम्रा कार्यमा बाधा हाल्ने प्रयास गर्नेहरूले पनि तिम्रो अनर्थ गर्न सक्दैनन्।

आ त्वा गोभिरिव व्रजं गीर्भिर्ऋणोम्यद्रिवः ।
आ स्मा कामं जरितुरा मनः पृण ॥६॥

हे वज्रधारी इन्द्रदेव ! गाई पाल्ने गोठालो गाईसितै गोठमा पसेभैँ हामी आफ्नो प्रार्थना लिएर तिम्रा नजिक पुग्दछौँ। हाम्रा मनोकामनाहरू पूरा गरेर शान्ति प्रदान गर।

विश्वानि विश्वमनसो धिया नो वृत्रहन्तम । उग्र प्रणेतरधि षू वसो गहि ॥७॥

हे वृत्रसंहारक वीर इन्द्रदेव ! तिमी श्रेष्ठ निवास प्रदान गर्दछौ। तिमी विश्वमना ऋषिका समस्त कार्यलाई विवेकपूर्वक सम्पन्न गराऊ र आफ्नो निकटता प्रदान गर।

वयं ते अस्य वृत्रहन्विद्याम शूर नव्यसः । वसोः स्पार्हस्य पुरुहूत राधसः ॥८॥

हे वृत्रहन्ता पराक्रमी इन्द्रदेव ! तिमीलाई सबै मानिसले बोलाउँछन्। हामीलाई मनको रहर पूरा गराउने खालको, प्रशंसनीय र रुचि लाग्ने ऐश्वर्य प्रदान गर।

इन्द्र यथा ह्यस्ति तेऽपरीतं नृतो शवः । अमृक्ता रातिः पुरुहूत दाशुषे ॥९॥

हे श्रेष्ठ नायक इन्द्रदेव ! तिम्रो असीमित बल शत्रुले विनाश गर्न सक्दैन। हे धेरैले आह्वान गर्ने इन्द्रदेव ! दानीले प्रदान गरेको दान पनि कहिल्यै नष्ट हुँदैन।

आ वृषस्व महामह महे नृतम राधसे । दृढश्चिद् दृह्य मघवन्मघत्तये ॥१०॥

हे धनवान् तथा उत्तम नायक इन्द्रदेव ! तिमी अत्यन्त पूजनीय छौ। मधुर सोमरस पिएर तृप्त होऊ र हामीलाई सम्पत्ति प्रदान गर्नका लागि शत्रुको बलियो सहर भत्काऊ।

नू अन्यत्रा चिदद्रिवस्त्वन्नो जग्मुराशसः । मघवञ्छग्धि तव तन्न ऊतिभिः ॥११

हे सम्पत्तिले सम्पन्न, वज्रधारी इन्द्रदेव ! पहिले त हामीले अन्य देवताबाट आशा गरेका थियौँ। तिमी आफ्ना रक्षण साधनले सम्पन्न भएर हामीलाई सम्पत्ति प्रदान गर।

नह्यङ्ग नृतो त्वदन्यं विन्दामि राधसे । राये द्युम्नाय शवसे च गिर्वणः ॥१२॥

आत्मीय नायक र प्रार्थनायोग्य हे इन्द्रदेव ! यश, सम्पत्ति र तेजोबल प्राप्त गर्नका लागि हामी तिम्रा अतिरिक्त कुनै पनि अन्य देवतालाई चिन्दैनौँ।

एन्दुमिन्द्राय सिञ्चत पिबाति सोम्यं मधु । प्र राधसा चोदयाते महित्वना ॥१३

हे ऋत्विक्हरू हो ! इन्द्रदेवका निम्ति सोमरस समर्पित गर। त्यो मधुर सोमरस पान गरेर उनले आफ्ना प्रभावद्वारा याजकलाई विपुल धन प्रदान गर्दछन्।

उपो हरीणां पतिं दक्षं पृञ्चन्तमब्रवम् । नूनं श्रुधि स्तुवतो अश्व्यस्य ॥१४॥

अश्वका अधिपति, स्तोतालाई धन प्रदान गर्ने इन्द्रदेवको स्तुति गरौँ। हे इन्द्रदेव ! स्तुति गर्न लागेका अश्व्यको स्तोत्र तिमी निश्चित रूपले सुन।

नह्यङ्ग पुरा चन जज्ञे वीरतरस्त्वत् । नकी राया नैवथा न भन्दना ॥१५॥

हे इन्द्रदेव ! तिमीभन्दा पहिले तिमीजस्तो वीर, धनदाता, युद्धमा शत्रु परास्त गर्ने र स्तुति योग्य अन्य कुनै देवता थिएनन्।

एदु मध्वो मदिन्तरं सिञ्च वाध्वर्यो अन्धसः ।
एवा हि वीरः स्तवते सदावृधः ॥१६॥

हे ऋत्विक् हो ! मधुर सोमपानले आनन्दित हुने इन्द्रदेवलाई सोमरस समर्पित गर। पराक्रमी र निरन्तर वृद्धि प्राप्त गर्ने इन्द्रदेव नै स्तोताहरूद्वारा सधैँ प्रशंसित हुन्छन्।

इन्द्र स्थातर्हरीणां नकिष्टे पूर्व्यस्तुतिम् । उदानंश शवसा न भन्दना ॥१७॥

हे अश्वपति इन्द्रदेव ! ऋषिले तयार गरेको तिम्रो स्तुति आफ्नो सामर्थ्य र तेजले गर्दा अरू कसैले पनि प्राप्त गर्न सक्दैनन्। तिमीजस्तो बलवान् र तेजस्वी अरू छैनन्।

तं वो वाजानां पतिमहूमहि श्रवस्यवः । अप्रायुभिर्यज्ञेभिर्वावृधेन्यम् ॥१८॥

ऐश्वर्यको कामनाले हामी वैभवशाली इन्द्रदेवलाई आह्वान गर्दछौँ। उनी प्रमादरहित भएर याजकका यज्ञले वृद्धि प्राप्त गर्दछन्।

एतोन्विन्द्रं स्तवाम सखायः स्तोम्यं नरम्। कृष्टीर्योविश्वा अभ्यस्त्येक इत्॥१९

हे मित्र हो ! चाँडो आओ। सबै शत्रु परास्त गर्न सक्षम, स्तुत्य नायक इन्द्रदेवको हामी प्रार्थना गरौँ।

अगोरुधाय गविषे द्युक्षय दस्म्यं वचः। घृतात्स्वादीयो मधुनश्च वोचत॥२०॥

हे याजक हो ! वध नगरेर गाईको संरक्षण गर्ने तेजसम्पन्न इन्द्रदेवलाई घिउभन्दा मिठो र स्वादिलो स्तुति वचन पाठ गर।

यस्यामितानि वीर्या३ न राधः पर्येतवे ज्योतिर्न विश्वमभ्यस्ति दक्षिणा॥२१॥

इन्द्रदेव असीम शौर्यले सम्पन्न छन्। उनको सम्पत्ति कसैले प्राप्त गर्न सक्दैन। उनको दान प्रकाशजत्तिकै सबैका लागि उपलब्ध छ।

स्तुहीन्द्रं व्यश्ववदनूर्मि वाजिनं यमम्। अर्यो गयं मंहमानं वि दाशुषे॥२२॥

हे स्तोता हो ! अहिंसित शक्तिले सम्पन्न इन्द्रदेव समस्त जगत्लाई नियमित गराउँछन्। व्यश्व ऋषिले जस्तै उनको प्रार्थना गर। उनी दानीलाई प्रशंसनीय ऐश्वर्य प्रदान गर्दछन्।

एवा नूनमुप स्तुहि वैयश्व दशमं नवम्। सुविद्वांसं चर्कृत्यं चरणीनाम्॥२३॥

हे विश्वमना ऋषि ! विद्वान् इन्द्रदेव मानिसभित्र नौ प्राणका अतिरिक्त दसौँ प्राणजस्तै भएर रहन्छन्। यस्ता पूजनीय इन्द्रदेवको साधना गर।

वेत्था हि निर्ऋतीनां वज्रहस्त परिवृजम्। अहरहः शुन्ध्युः परिपदामिव॥२४॥

जसरी शोधनकर्ताले सबै तिरका गतिशीलहरूलाई जानेका छन्, उसै गरी हे वज्रधारी ! तिमी निर्ऋतिहरूलाई नियन्त्रित गर्न जान्दछौ।

तदिन्द्राव आ भर येना दंसिष्ठ कृत्वने। द्विता कुत्साय शिश्नथो नि चोदय॥

हे अत्यन्त कर्मशील इन्द्रदेव ! तिमी जुन रक्षणसाधनले सत्कर्म गर्नेलाई रक्षित गर्दछौ, जेले कुत्स ऋषिलाई रक्षा गर्नका लागि दुई शत्रुको वध गरेका थियौ, उसै रक्षासाधनले हामीलाई पनि सुरक्षा प्रदान गर।

तमु त्वा नूनमीमहे नव्यं दंसिष्ठ सन्यसे।
स त्वं नो विश्वा अभिमातीः सक्षणिः॥२६॥

हे श्रेष्ठ कर्मशील इन्द्रदेव ! ऐश्वर्य प्राप्तिका लागि हामी स्तुति गर्दछौँ। हाम्रा सबै शत्रु संहार गर।

य ऋक्षादंहसो मुचद्यो वार्यात्सप्त सिन्धुषु। वर्धदासस्य तुविनृम्ण नीनमः॥

आफ्ना भक्तलाई निशाचर र दुष्कर्मीबाट मुक्त गर्ने, सात सरितालाई जल प्रदान गर्ने र मानिसलाई कमारो बनाउने अत्याचारी मार्ने इन्द्रदेवलाई हामी बारम्बार प्रणाम गर्दछौँ।

यथा वरो सुषाम्णे सनिभ्य आवहो रयिम्। व्यश्वेभ्यः सुभगे वाजिनीवति॥२८

हे वरिष्ठ वरु राजा ! तिमीले उहिले सुषाम नामका शासकको मुक्तिका लागि याचकलाई धन प्रदान गरेझैँ व्यश्व ऋषिलाई पनि ऐश्वर्य प्रदान गर। हे उषादेवी ! तिमी अत्यन्त सौभाग्यशाली सम्पत्तिले सम्पन्न छ्यौ। हामीलाई यथोचित ऐश्वर्य प्रदान गर।

आ नार्यस्य दक्षिणा व्यश्वां एतु सोमिनः। स्थूरं च राधः शतवत्सहस्रवत्॥२९॥

मानिसका हितैषि, सोमयुक्त वरु राजाले प्रदान गरेको दान, विशेष अश्वका पराक्रमले सम्पन्न व्यश्व ऋषिका सन्तानलाई प्राप्त होस्। सयौँ वा हजारौँ सङ्ख्यामा ऐश्वर्य पनि हाम्रै नजिक आऊन्।

यत्त्वा पृच्छादीजानः कुहया कुहयाकृते।
एषो अपश्रितो वलो गोमतीमव तिष्ठति॥३०॥

मायारूपी पर्दा विनाश गराउने हे उषादेवी ! कसैले तिमीलाई वरु राजा कहाँ बस्दन् ? भनी सोधे भने शत्रुनाशक वरु राजा गोमती नदीका किनारमा बस्दछन् भन्नू।

[सूक्त - २५]

ऋषि - विश्वमना वैयश्व। **देवता** - मित्रावरुण विश्वेदेवा। **छन्द** - उष्णिक् गायत्री।

ता वां विश्वस्य गोपा देवा देवेषु यज्ञिया। ऋतावाना यजसे पूतदक्षसा॥१॥

हे समस्त जगत्का पालक र देवताका उपास्य मित्र र वरुणदेव ! तिमीहरू यज्ञका संरक्षक र पावन शक्तिले सम्पन्न छौ। हे याजक हो ! यिनै देवताको उपासना गर।

मित्रा तना न रथ्याऽ वरुणो यश्च सुक्रतुः । सनातसुजाता तनया धृतव्रता ॥२॥

सत्कर्ममा लागेका मित्र र वरुणदेव अदिति माताका पुत्र हुन् र व्रत धारण गर्दछन् । उनीहरू आफ्ना रथद्वारा सबैतिर गमन गर्दछन् ।

ता माता विश्ववेदसासुर्याय प्रमहसा । मही जजानादितिर्ऋतावरी ॥३॥

सत्य पालक महान् अदितिमाताले राक्षस संहार गर्नका लागि मित्रावरुण उत्पन्न गरिन् । उनीहरू दुवै समस्त विश्वका ज्ञाता र महान् तेजले सम्पन्न छन् ।

महान्ता मित्रावरुणा सम्राजा देवावसुरा । ऋतावानावृतमा घोषतो बृहत् ॥४॥

महान् मित्र र वरुणदेव अत्यन्त तेज तथा दिव्य गुणले सम्पन्न छन् । उनीहरू जीवनशक्ति प्रदान गर्ने र यज्ञको रक्षक भएर यज्ञलाई शोभा प्रदान गर्दछन् ।

नपाता शवसो महः सूनू दक्षस्य सुक्रतू । सृप्रदानू इषो वास्त्वधि क्षितः ॥५॥

मित्र र वरुणदेव श्रेष्ठ सामर्थ्य उत्पन्न गरेर त्यसैले रक्षा गर्दछन् । उनीहरू सत्कर्म गर्दै श्रेष्ठ दान गर्दछन् । उनीहरू अन्नले सम्पन्न ठाउँमा रहन्छन् ।

सं या दानूनि येमथुर्दिव्याः पार्थिवीरिषः । नभस्वतीरा वां चरन्तु वृष्टयः ॥६॥

हे मित्रावरुण ! तिमीहरू दिव्यलोक र पृथ्वीलाई धनधान्यले परिपूर्ण गराउँछौ । अन्तरिक्षबाट प्रवाहित हुने वर्षा तिमीहरूकै अधीनमा छ ।

अधि या बृहतो दिवोऽभि यूथेव पश्यतः । ऋतावाना सम्राजा नमसे हिता ॥७॥

हे यज्ञपथमा चल्ने मित्रावरुणदेव ! तिमीहरू तेजसम्पन्न भएर द्युलोकबाट हाम्रो उसै किसिमले पालन गर्दछौ, जसरी गोठालो आफ्ना गाईको राम्रो हेरचाह गर्दछ । तिमी विनम्र मानिसका हितैषि हौ ।

ऋतावाना नि षेदतुः साम्राज्याय सुक्रतू । धृतव्रता क्षत्रिया क्षत्रमाशतुः ॥८॥

मित्र र वरुणदेव सत्यका पालक भएर सत्कर्म गर्दै कुशलताका साथ शासन गर्छन् र आफैँ सर्वोच्च स्थानमा विराजमान हुन्छन् । उनीहरू आफ्नो सङ्कल्प पालन गर्दै विपत्तिबाट मानिसलाई जोगाएर सामर्थ्य प्रदान गर्दछन् ।

अक्ष्णश्चिद्गातुवित्तरानुल्बणेन चक्षसा । नि चिन्मिषन्ता निचिरा नि चिक्यतुः ॥९

आँखाका क्षेत्रभित्र आउनुभन्दा पहिले नै स्पष्ट रूपले सबै प्राणीलाई जान्ने मित्रावरुण सबैका प्रेरक हुन् । उनीहरू असहनीय तेजले उहिलेदेखि नै सबैबाट पूजित छन् ।

उत नो देव्यदितिरुरुष्यतां नासत्या । उरुष्यन्तु मरुतो वृद्धशवसः ॥१०॥

सत्यका पालक दुवै अश्विनीकुमार, माता अदिति र शक्तिले समृद्ध मरुत्‌हरूले हाम्रो संरक्षण गरुन् ।

ते नो नावमुरुष्यता दिवा नक्तं सुदानवः । अरिष्यन्तो नि पायुभिः सचेमहि ॥

हे श्रेष्ठ दानी मरुत्‌हरू हो ! तिमीहरू नौकाजस्तै भएर दिनदिन हाम्रो संरक्षण गर । हामी अहिंसित रहेर रक्षण साधनले सम्पन्न होऔँ ।

अघ्नते विष्णवे वयमरिष्यन्तः सुदानवे । श्रुधि स्वयावन्त्सिन्धो पूर्वचित्तये ॥

हिंसा नगरीकन हामी श्रेष्ठ दानी विष्णुदेवलाई आहुति प्रदान गर्दछौँ । हे स्वयं प्रवाहित सिन्धु ! हाम्रो बिन्ती सुन र हाम्रो कामना बुझ ।

तद्वार्यं वृणीमहे वरिष्ठं गोपयत्यम् । मित्रो यत्पान्ति वरुणो यदर्यमा ॥१३॥

मित्र, वरुण र अर्यमादेवले संरक्षण गर्ने सर्वश्रेष्ठ तथा वरणीय ऐश्वर्य तिमीहरूसित हामी याचना गर्दछौँ ।

उत नः सिन्धुरपां तन्मरुतस्तदश्विना । इन्द्रो विष्णुर्मीढ्वांसः सजोषसः ॥१४॥

जलयुक्त सरिता, मरुत्‌गण र दुवै अश्विनीकुमारहरूले हाम्रो सम्पत्तिको संरक्षण गरुन् । यसका अतिरिक्त कामना पूरा गराउने र सँगसँगै निवास गर्ने देवताहरूले पनि हाम्रो ऐश्वर्य संरक्षित गरुन् ।

ते हि ष्मा वनुषो नरोऽभिमातिं कयस्य चित् ।
तिग्मं न क्षोदः प्रतिघ्नन्ति भूर्णयः ॥१५॥

पानीका तेज धाराले बोटबिरुवा नष्ट गरेझैँ सम्माननीय र द्रुतगामी नायकले रिपुको अहङ्कार नष्ट गराउँछन् ।

अयमेक इत्था पुरूरु चष्टे वि विश्पतिः । तस्य व्रतान्यनु वश्चरामसि ॥१६॥
मित्र र वरुण दुईमध्येका एउटा मित्रदेवता समस्त जगत्‌लाई पोषण र हेरचाह गर्दछन् । हे याजक हो ! आफ्नो हितका लागि हामी उनकै नियममा चलौं ।

अनु पूर्वाण्योक्या साम्राज्यस्य सश्चिम । मित्रस्य व्रता वरुणस्य दीर्घश्रुत् ॥१७॥
हामी सम्पूर्ण जगत्‌को कल्याण गर्ने सम्राट् वरुणदेवको नियम पालन गर्दछौं र मित्र देवताका नियम पनि पालन गर्दछौं ।

परि यो रश्मिना दिवोऽन्तान्ममे पृथिव्याः । उभे आ पप्रौ रोदसी महित्वा ॥१८
मित्र देवले आफ्ना किरणले दिव्यलोक र पृथ्वी व्याप्त गरेका छन् । उनी र वरुणदेवले दुवै लोकलाई आफ्ना महिमाले पूर्ण गराएका छन् । X 150

उदु ष्य शरणे दिवो ज्योतिरयंस्त सूर्यः । अग्निर्न शुक्रः समिधान आहुतः ॥१९
मित्र र वरुणदेव सूर्यदेवका स्थानमा आफ्नो दिव्य प्रकाश प्रकट गर्दछन् । त्यस बेला उनीहरू अग्निदेवजस्तै तेजले सम्पन्न भएर सबै तिरबाट बोलाइन्छन् ।

वचो दीर्घप्रसद्मनीशे वाजस्य गोमतः । ईशे हि पित्वोऽविषस्य दावने ॥२०॥
हे याजक हो ! यस विशाल यज्ञमा स्तोत्र पाठ गर । मित्र देवता गाईले सम्पन्न अन्नका अधिष्ठाता हुन् । उनी दोषरहित अन्न हामीलाई प्रदान गर्न समर्थ छन् ।

तत्सूर्यं रोदसी उभे दोषा वस्तोरुप ब्रुवे । भोजेष्वस्माँ अभ्युच्चरा सदा ॥२१॥
हामी सूर्यदेव र दुवै लोकको प्रार्थना गर्दछौं । हे वरुणदेव ! हामीलाई भोज्य पदार्थ प्रदान गर्नका लागि सधैं हाम्रा नजिक आऊ ।

ऋज्रमुक्षण्यायने रजतं हरयाणे । रथं युक्तमसनाम सुषामणि ॥२२॥
उक्ष वंशीय शासक सुषामका पुत्र वरु नामका राजाले हामीलाई द्रुतगामी अश्व र सुनचाँदीले सजिएको रथ प्रदान गरे । त्यो शत्रुको आयु सिध्याउन सक्षम छ ।

ता मे अश्व्यानां हरीणां नितोशना । उतो नु कृत्व्यानां नृवाहसा ॥२३॥
हामीलाई अश्व्यले शत्रु संहार गर्ने र नायकलाई वहन गर्ने दुई वटा द्रुतगामी घोडा दिए ।

स्मदभीशू कशावन्ता विप्रा नविष्ठया मती । महो वाजिनावर्वन्ता सचासनम् ॥
गतिलो लगाम र चाबुक भएका, ज्ञानसम्पन्न दुई द्रुतगामी अश्व हामीले नयाँनौला प्रार्थनाले गर्दा एकै साथ प्राप्त गर्‍यौं ।

[सूक्त - २६]

ऋषि – वैयश्व आङ्गिरस । **देवता** – अश्विनीकुमार । **छन्द** – उष्णिक् गायत्री अनुष्टुप् ।

युवोरु षू रथं हुवे सधस्तुत्याय सूरिषु । अतूर्तदक्षा वृषणा वृषण्वसू ॥१॥
बलशाली, सुखद धनवर्षक, अविनाशी, बल धारणकर्ता हे अश्विनीकुमार हो ! ज्ञानीका बीचमा संयुक्त भएर स्तुति गर्नका लागि हामी तिमीहरूका रथलाई आह्वान गर्दछौं ।

युवं वरो सुषाम्णे महे तने नासत्या । अवोभिर्याथो वृषणा वृषण्वसू ॥२॥
सत्यका पालक, शक्तिशाली, ऐश्वर्यवर्षक हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू सुषामलाई ऐश्वर्य प्रदान गर्नका लागि आएझैं हाम्रा लागि रक्षण साधनसँग आओ भन्ने किसिमको स्तुति वरु राजाले गरुन् ।

ता वामद्य हवामहे हव्येभिर्वाजिनीवसू । पूर्वीरिष इषयन्तावति क्षपः ॥३॥
शक्तिसम्पन्न, ऐश्वर्यवान् हे अश्विनीकुमार हो ! बिहानै प्रचुर धनधान्य प्राप्तिका लागि हामी आह्वान गर्दै तिमीहरूलाई आहुति प्रदान गर्दछौं ।

आ वां वाहिष्ठो अश्विना रथो यातु श्रुतो नरा ।
उप स्तोमान्तुरस्य दर्शथः श्रिये ॥४॥
हे अश्विनीकुमार हो ! सर्वत्र भ्रमण गर्ने तिमीहरूको प्रसिद्ध रथ यता आओस् । तिमीहरू स्तुति गर्नेलाई ऐश्वर्य प्रदान गर्नका लागि प्रार्थना सुन ।

जुहुराणा चिदश्विना मन्येथां वृषण्वसू । युवं हि रुद्रा पर्षथो अति द्विषः ॥५॥
हे धनवर्षक, शत्रुपीडक अश्विनीकुमार हो ! ईर्ष्यालु शत्रु नाश गर्दै अगाडि बढ ।

दस्रा हि विश्वमानुषङ्मक्षूभिः परिदीयथः । धियञ्जिन्वा मधुवर्णा शुभस्पति ॥
दर्शनीय र कान्तिमान् हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू आफ्नो कार्य कुशलतापूर्वक सम्पन्न गर्दछौ र द्रुतगामी अश्वद्वारा समस्त स्थानमा पुग्दछौ ।

उप नो यातमश्विना राया विश्वपुषा सह। मघवाना सुवीरावनपच्युता ॥७॥
धनसम्पन्न तथा गतिशील हे अश्विनीकुमार हो ! सबै प्राणीको पालन गर्नका लागि धनसम्पन्न भएर तिमीहरू हाम्रा नजिकै आओ ।

आ मे अस्य प्रतीव्य१मिन्द्रनासत्या गतम् । देवा देवेभिरद्य सचनस्तमा ॥८॥
हे इन्द्र ! हे सत्यपालक, दानदाता अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू देवताका साथ प्रचुर धनसम्पन्न भई हाम्रा यज्ञमा आओ ।

वयं हि वां हवामह उक्षण्यन्तो व्यश्ववत् । सुमतिभिरुप विप्राविहा गतम् ॥९॥
हे विद्वान् अश्विनीकुमार हो ! व्यश्व ऋषिको जस्तै हामी पनि ऐश्वर्य प्राप्तिका लागि आह्वान गर्दछौं । त्यसैले श्रेष्ठ ज्ञानले सम्पन्न भएर हाम्रा निकटमा आओ ।

अश्विना स्वृषे स्तुहि कुवित्ते श्रवतो हवम् । नेदीयसः कुडयातः पणींरुत ॥१०॥
हे व्यश्व ऋषि ! अश्विनीकुमारको स्तुति गर । उनीहरूले तिम्रो प्रार्थना अवश्य सुन्दछन् । उनीहरू दुवै नजिकै रहेका शत्रु र लोभी व्यापारीलाई नष्ट गराउँछन् ।

वैयश्वस्य श्रुतं नरोतो मे अस्य वेदथः । सजोषसा वरुणो मित्रो अर्यमा ॥११॥
सबैका नायक हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू दुवै व्यश्व ऋषिको प्रार्थना सुन र हाम्रा पनि स्तुति वचनमा ध्यान देओ । तिमीहरू दुवै, मित्रवरुण र अर्यमादेव आदि सबै सँगै यज्ञस्थलमा आओ ।

युवादत्तस्य धिष्णया युवानीतस्य सूरिभिः । अहरहर्वृषण मह्यं शिक्षतम् ॥१२॥
हे स्तुति योग्य र कामना पूरा गराउने अश्विनीकुमार हो ! जुन ऐश्वर्य तिमीहरूले ज्ञानीका लागि प्रदान गरेका थियौ, त्यही ऐश्वर्य हामीलाई सधैँ प्रदान गर ।

यो वाँ यज्ञेभिरावृतोऽधिवस्त्रा वधूरिव । सपर्यन्ता शुभे चक्राते अश्विना ॥१३॥
नौली दुलही सुन्दर आवरणमा छोपिएझैं जुन मानिस यज्ञमै खटिन्छन्, तिनीहरूको हेरविचार गर्ने दुवै अश्विनीकुमारले सधैं उनलाई खुसी गराउँछन् ।

यो वामुरुव्यचस्तमं चिकेतति नृपाय्यम् । वर्तिरश्विना परि यातमस्मयू ॥१४॥
हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरूलाई अत्यन्त विशाल तथा श्रेष्ठ सुरक्षित आसन प्रदान गर्ने याजकका घरमा सधैँ जाने आकाङ्क्षा गर्दछौं ।

अस्मभ्यं सु वृषण्वसू यातं वर्तिर्नृपाय्यम् । विषुद्रुहेव यज्ञमूहथुर्गिरा ॥१५॥
धनवर्षा गराउने हे अश्विनीकुमार हो ! हामीलाई नेतृत्व प्रदान गर्ने व्यवहार देओ । व्याधिका लागि बाणजस्ता रोगनाशक वाणीले यज्ञलाई ऊर्ध्वगति प्रदान गर्दछ

वाहिष्ठो वां हवानां स्तोमोदूतो हुवन्नरा । युवाभ्यां भूत्वश्विना ॥१६॥
हे नायक हो ! तिमीहरूको आह्वान गर्नका लागि दूतको रूपमा स्तोताका स्तोत्रले तिमीहरूलाई दूतझैँ बोलाओस् र त्यो तिमीहरूलाई प्रिय लागोस् ।

यददो दिवो अर्णत इषो वा मदथो गृहे । श्रुतमिन्मे अमर्त्या ॥१७॥
हे अविनाशी अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू दुवै चाहे दिव्यलोकमा होओ वा समुद्रमा अथवा आफ्ना उपासकका घरमा रहेर आनन्द मनाउँदै गरेका होओ, हाम्रो दुःखप्रति निश्चित रूपले ध्यान दिएर शीघ्र नै आओ ।

उत स्या श्वेतयावरी वाहिष्ठा वां नदीनाम् । सिन्धुर्हिरण्यवर्तनिः ॥१८॥
हे अश्विनीकुमार हो ! सुनजस्तै कान्तिमान, पवित्र जल भएको श्वेतयावरी नदीको प्रवाहका प्रार्थनाले हामी तिमीहरूलाई आह्वान गर्दछौं ।

स्मदेतया सुकीर्त्याश्विना श्वेतया धिया । वहेथे शुभ्रयावाना ॥१९॥
हे अश्विनीकुमार हो ! शुभ्र वर्ण भएको, श्रेष्ठ कीर्तिले युक्त कल्याणकारी श्वेतयावरी नदीको धारा तिमीहरू प्रवाहित गराओ ।

युक्ष्वा हि त्वं रथासहा युवस्व पोष्या वसो।
आन्नो वायो मधु पिबास्माकं सवना गहि ॥२०॥
सबैलाई पालन गर्ने हे वायु ! रथ तान्ने दुई वटा बलिष्ठ अश्व रथमा जोतेर तिमी हाम्रा यस यज्ञमा आऊ र मधुर सोमरस पान गर।

तव वायवृतस्पते त्वष्टुर्जामातरद्भुत। अवांस्या वृणीमहे ॥२१॥
सत्कर्मका पालक हे वायु ! तिमी त्वष्टाका ज्वाइँ हौ। हामी तिम्रा रक्षणसाधनको कामना गर्दछौँ।

त्वष्टुर्जामातरं वयमीशानं राय ईमहे। सुतावन्तो वायुं द्युम्ना जनासः ॥२२॥
त्वष्टा देवताका ज्वाइँ, धनले सम्पन्न वायुदेवतलाई हामी धन प्राप्तिका लागि स्तुति गर्दछौँ। उनका कृपाले हामी धनधान्यले सम्पन्न बनौँ।

वायो याहि शिवा दिवो वहस्वा सुस्वश्व्यम्। वहस्व महः पृथुपक्षसा रथे ॥२३
हे वायुदेवता ! तिमी विशाल अश्वसमूहका माझबाट छानेर दुई वटा अत्यन्त बलिष्ठ अश्व आफ्ना रथमा जोत्दछौ। हे महान् वायु ! हितकारी साधनसँग हाम्रा नजिकै आऊ।

त्वां हि सुप्सरस्तमं नृषदनेषु हूमहे। ग्रावाणं नाश्वपृष्ठं मंहना ॥२४॥
सौन्दर्यले सम्पन्न हे वायुदेव ! तिमी आफ्ना महानताले सबै ठाउँमा विद्यमान रहन्छौ। हामी आफ्ना यज्ञमा तिमीलाई ग्रावालाई झैँ आह्वान गर्दछौँ।

स त्वं नो देव मनसा वायो मन्दानो अग्रियः। कृधि वाजाँ अपो धियः ॥२५॥
देवताहरूका अगुवा हे वायु ! तिमी अन्तःकरणदेखि नै प्रसन्न भएर हामीलाई अन्न, जल र सद्बुद्धि प्रदान गर।

[सूक्त – २७]

ऋषि – मनु वैवस्वत। **देवता** – विश्वेदेवा। **छन्द** – प्रगाथ।

अग्निरुक्थे पुरोहितो ग्रावाणो बर्हिरध्वरे।
ऋचा यामि मरुतो ब्रह्मणस्पतिं देवाँ अवो वरेण्यम् ॥१॥
स्तुतिले यज्ञ सम्पन्न गर्ने पुरोहित, अग्नि, ग्रावा र कुशआसन आदि स्थापित छन्। हे मरुत्हरू हो ! हे ब्रह्मणस्पतिदेव ! हे देवताहरू हो ! हामी वेदमन्त्रले तिमीहरूसित श्रेष्ठ रक्षणको कामना गर्दछौँ।

आ पशुं गासि पृथिवीं वनस्पतीनुषासा नक्तमोषधीः।
विश्वे च नो वसवो विश्ववेदसो धीनां भूत प्रावितारः ॥२॥
हे अग्निदेव ! उषाकाल र रातका समयमा पशु, जमिन, बोटबिरुवा र श्रेष्ठ औषधि हामीलाई प्रदान गर। समस्त जगत्का ज्ञाता हे वसु हो ! हाम्रा कल्याणकारी बुद्धिलाई संरक्षण गर।

प्र सू न एत्वध्वरो३ ग्ना देवेषु पूर्व्यः।
आदित्येषु प्र वरुणे धृतव्रते मरुत्सु विश्वभानुषु ॥३॥
अग्निदेव, व्रतशील वरुणदेव, सर्वव्यापी प्रकाशवान् मरुत्गण र अन्य देवताका समीप हाम्रो यो प्राचीन यज्ञ कुशलताका साथ पुगोस्।

विश्वे हि ष्मा मनवे विश्ववेदसो भुवन्वृधे रिशादसः।
अरिष्टेभिः पायुभिर्विश्ववेदसो यन्ता नोऽवृकं छर्दिः ॥४॥
समस्त विश्वलाई जान्ने र शत्रु विनाश गर्ने देवताहरूले मानिसलाई समृद्ध गराऊन्। चिरस्थायी रक्षणसाधनले संरक्षण गरुन् र हामीलाई सुरक्षित आवास प्रदान गरुन्।

आ नो अद्य समनसो गन्ता विश्वे सजोषसः।
ऋचा गिरा मरुतो देव्यदिते सदने पस्त्ये महि ॥५॥
समान विचार भएका हे विश्वेदेवताहरू हो ! हाम्रा वाणीबाट प्रकट भएका ऋचाले प्रसन्न भएर तिमीहरू सङ्गठित रूपले हाम्रा निकट आओ। हे महान् अदिति देवी र मरुत्हरू हो ! तिमीहरू हाम्रा यज्ञमा आएर आसीन होओ।

अभि प्रिया मरुतो या वो अश्व्या हव्या मित्र प्रयाथन।
आ बर्हिरिन्द्रो वरुणस्तुरा नर आदित्यासः सदन्तु नः ॥६॥
शत्रु विजय गर्नका लागि हतारिने हे ऋभु, मरुत्, इन्द्र, वरुण र आदित्य आदि देवताहरू हो ! आआफ्ना प्रिय अश्वमा आहुति ग्रहण गर्नका लागि यस यज्ञमण्डपमा आओ।

वयं वो वृक्तबर्हिषो हितप्रयस आनुषक्।
सुतसोमासो वरुण हवामहे मनुष्वदिद्धाग्नयः ॥७॥

हे वरुणदेव ! मनुले जस्तै सोमरस पेलेर यज्ञको अग्नि प्रज्वलित गर्दै हामी आहुति प्रदान गर्दछौं। तिम्रा निम्ति आसन बिछाएर बारम्बार आह्वान गर्दछौं।

आ प्र यात मरुतो विष्णो अश्विना पूषन्माकीनया धिया।
इन्द्र आ यातु प्रथमः सनिष्युभिर्वृषा यो वृत्रहा गृणे ॥८॥

हे मरुत्गण, विष्णु, पूषा तथा दुवै अश्विनीकुमार हो ! प्रार्थनाले प्रभावित भएर हाम्रा नजिकै आओ। शक्तिशाली वृत्रहन्ता हे इन्द्रदेव ! तिमी आफ्ना सहचरसँगै हाम्रा यज्ञमा सबैभन्दा पहिले आऊ।

वि नो देवासो अद्रुहोऽच्छिद्रं शर्म यच्छत।
न यद्दूराद्वसवो नू चिदन्तितो वरूथमादधर्षति ॥९॥

कसैसित शत्रुता नगर्ने हे देवता हो ! तिमीहरू सबै मानिसलाई आवास दिन्छौ। त्यसैले हामीलाई त्रुटिरहित र नष्ट नहुने खालका आवास प्रदान गर।

अस्ति हि वः सजात्यं रिशादसो देवासो अस्त्याप्यम्।
प्र णः पूर्वस्मै सुविताय वोचत मक्षू सुम्नाय नव्यसे ॥१०॥

हे देवता हो ! तिमीहरू हिंसक प्रवृत्ति हुनेका लागि शत्रु हौ। तिमीहरूमा सानोठूलोको भेदभाव छैन। हाम्रो उन्नति र नयाँ सुखका लागि सक्दो उपदेश देओ।

इदा हि व उपस्तुतिमिदा वामस्य भक्तये।
उप वो विश्ववेदसो नमस्युराँ असृक्ष्यन्यामिव ॥११॥

सबै पदार्थका ज्ञाता हे देवताहरू हो ! हामी अन्न आदि श्रेष्ठ ऐश्वर्यको कामना गर्दै भावपूर्ण प्रार्थना गर्दछौं।

उदु ष्य वः सविता सुप्रणीतयोऽस्थादूर्ध्वो वरेण्यः।
नि द्विपादश्चतुष्पादो अर्थिनोऽविश्रन्पतयिष्णवः ॥१२॥

हे देवताहरू हो ! वरण गर्न योग्य, महान् सूर्यदेव तिमीहरूका माझमा उदाउँदा सबै मानिस र पशुपक्षी आआफ्ना कर्ममा लागेर कामना पूरा गर्दछन्।

देवन्देवं वोऽवसे देवन्देवमभिष्टये।
देवन्देवं हुवेम वाजसातये गृणन्तो देव्या धिया ॥१३॥

हामी दिव्य स्तोत्रका मध्यमबाट आफ्नो सुरक्षा, अभीष्ट प्राप्ति र अन्न वा बल प्राप्त गर्नका लागि दिव्य शक्ति सम्पन्न देवताहरूलाई आह्वान गर्दछौं।

देवासो हि ष्मा मनवे समन्यवो विश्वे साकं सरातयः।
ते नो अद्य ते अपरं तुचे तु नो भवन्तु वरिवोविदः ॥१४॥

शत्रुमाथि रिस देखाउने हे देवताहरू हो ! तिमीहरू सबै एक साथ भएर म मनुलाई ऐश्वर्य प्रदान गर। हामी र हाम्रा सन्तानलाई प्रतिदिन श्रेष्ठ मार्ग प्रदान गर।

प्र वः शंसाम्यद्रुहः संस्थ उपस्तुतीनाम्।
न तं धूर्तिर्वरुण मित्र मर्त्यं यो वो धामभ्योऽविधत् ॥१५॥

मित्रता गर्ने हे देवता हो ! यज्ञस्थलमा हामी तिम्रो प्रार्थना गर्दछौं। हे मित्र र वरुणदेव ! तिमीहरूको जस्तो तेज धारण गर्ने मानिसलाई कसैले विनाश गर्न सक्दैन।

प्र स क्षयं तिरते वि महीरिषो यो वो वराय दाशति।
प्र प्रजाभिर्जायते धर्मणस्पर्यरिष्टः सर्व एधते ॥१६॥

हे देवता हो ! वरिष्ठता ग्रहण गर्नका लागि तिमीहरूलाई हवि प्रदान गर्ने व्यक्तिले आफ्नो घर पौष्टिक अन्न सामग्रीले समृद्ध पार्दछन्। तिनीहरू धर्मको आचरण गर्दै प्रजा वा सन्तानबाट सम्पन्न हुन्छन्। उनलाई कसैले हताहत गर्न सक्दैन।

ऋते स विन्दते युधः सुगेभिर्यात्यध्वनः।
अर्यमा मित्रो वरुण सरातयो यं त्रायन्ते सजोषसः ॥१७॥

श्रेष्ठ दानी मित्र, वरुण र अर्यमा देवताले संरक्षण गरेका व्यक्तिले युद्ध नगरीकनै पनि ऐश्वर्य प्राप्त गर्दछन्। उनीहरू प्रगति गर्दै सन्मार्गगामी हुन्छन्।

अज्रे चिदस्मै कृणुथा न्यञ्चनं दुर्गे चिदा सुसरणम्।
एषा चिदस्मादशनिः परो नु सास्रेधन्ती वि नश्यतु ॥१८॥
हे देवताहरू हो ! शत्रुको अजेय र दुर्गम किल्लामा हामीलाई सुगमतापूर्वक प्रवेश गरेर जित्ने योग्य बनाओ। शत्रुका वज्रले हाम्रा वीरलाई क्षति नगरी आफैँ विनाश होऊन्।

यदद्य सूर्य उद्यति प्रियक्षत्रा ऋतं दध।
यन्निम्रुचि प्रबुधि विश्ववेदसो यद्वा मध्यन्दिने दिवः ॥१९॥
शौर्यसित प्रेम गर्ने सर्वज्ञाता हे देवता हो ! तिमीहरू सूर्योदय, सूर्यास्त र मध्याह्न कालका हरेक समयमा हाम्रा लागि हितकारी होओ।

यद्वाभिपित्वे असुरा ऋतं यते छर्दिर्येम वि दाशुषे।
वयं तद्वो वसवो विश्ववेदस उप स्थेयाम मध्य आ ॥२०॥
सज्जन व्यक्तिलाई जीवनशक्ति प्रदान गर्ने हे देवता हो ! तिमीहरूलाई आहुति प्रदान गर्ने दातालाई श्रेष्ठ आवास प्रदान गर। हे सर्वज्ञाता वसुहरू हो ! तिमीहरूका निकट हामी आसीन होऔँ।

यदद्य सूर उदिते यन्मध्यन्दिन आतुचि।
वामं धत्थ मनवे विश्ववेदसो जुह्वानाय प्रचेतसे ॥२१॥
हे सर्वज्ञ देवताहरू हो ! सूर्योदय, सूर्यास्त र मध्याह्न समयमा यजन गर्ने विद्वान् मनुलाई तिमीहरू श्रेष्ठ ऐश्वर्य प्रदान गर।

वयं तद्वः सम्राज आ वृणीमहे पुत्रो न बहुपाय्यम्।
अश्याम तदादित्या जुह्वतो हविर्येन वस्योऽनशामहै ॥२२॥
हे ओजस्वी देवता हो ! पुत्रले आफ्ना पितासित मागेझैँ तिमीहरूसित हामी सम्पत्ति याचना गर्दछौँ। त्यो अनेकौँ किसिमले पोषण गर्ने होस्। हे आदित्य हो ! हवि प्रदान गर्ने हामी याजक उसै सम्पत्तिले हर्ष प्राप्त गरौँ।

[सूक्त - २८]

ऋषि – मनु वैवस्वत। **देवता** – विश्वेदेवा। **छन्द** – गायत्री पुर उष्णिक्।

ये त्रिंशति त्रयस्परो देवासो बर्हिरासदन्। विदन्नह द्वितासनन् ॥१॥
हामीले दिएको आहुति ग्रहण गर्नका लागि कुशका आसनमा विराजमान भएका तेत्तीस करोड देवताले हाम्रो भावना बुझेर हामीलाई दुई किसिमको धन प्रदान गरे।

वरुणो मित्रो अर्यमा स्मद्रातिषाचो अग्नयः। पत्नीवन्तो वषट्कृताः ॥२॥
वरुण, मित्र, अर्यमा र अग्निदेव हाम्रो हवि ग्रहण गर्नका लागि आआफ्ना शक्तिसहित उपस्थित भएर आतिथ्य स्वीकार गरुन्। X 151

ते नो गोपा अपाच्यास्त उदक्त इत्था न्यक्। पुरस्तात्सर्वया विशा ॥३॥
देवता र उनीहरूका सहचरले पूर्व, पश्चिम, उत्तर, दक्षिण, माथि र तलजस्ता सबै दिशाबाट हामीलाई सुरक्षा प्रदान गरुन्।

यथा वशन्ति देवास्तथेदसत्तदेषां नकिरा मिनत्। अरावा च न मर्त्यः ॥४॥
देवताहरू कामना गरेको वस्तु प्राप्त गर्दछन्। उनीहरूको इच्छा कसैले रोक्न सक्दैन।

सप्तानां सप्त ऋष्टयः सप्त द्युम्नान्येषाम्। सप्तो अधि श्रियो धिरे ॥५॥
सात मरुत्हरूका सातै किसिमका हतियार र सातै किसिमका कवच भिन्नभिन्न छन् र सबै तेजस्वी स्वरूप भएका छन्।

[सूक्त - २९]

ऋषि – मनु वैवस्वत कश्यप मारीच। **देवता** – विश्वेदेवा। **छन्द** – द्विपदा विराट्।

बभ्रुरेको विषुणः सूनरो युवाञ्ज्यङ्क्ते हिरण्ययम् ॥१॥
ओजस्वी, सर्वत्र गमन गर्ने, श्रेष्ठ, नित्य नवीन, शोभासम्पन्न, रात्रिका नायक, स्वर्णिम रूपमा उत्पन्न भए।

योनिमेक आ ससाद द्योतनोऽन्तर्देवेषु मेधिरः ॥२॥
अग्निदेवता आलोकयुक्त विद्वान् छन् र उनी आफ्नो मध्य स्थानमा विराजमान छन्।

वाशीमेको बिभर्ति हस्त आयसीमन्तर्देवेषु निध्रुविः ॥३॥
त्वष्टादेव आफ्ना हातमा फलामको हतियार लिएर देवताहरूका माझमा बसेका छन्।

वज्रमेको बिभर्ति हस्त आहितं तेन वृत्राणि जिघ्नते ॥४॥
इन्द्रदेवता आफ्ना हातमा वज्र धारण गर्दछन् र त्यसका प्रहारले शत्रु संहार गर्दछन्।

तिग्ममेको बिभर्ति हस्त आयुधं शुचिरुग्रो जलाषभेषजः ॥५॥
जलद्वारा रोग निवारण गर्ने पवित्र र भीषण रुद्रदेवले हातमा तीखो हतियार लिन्छन्।

पथ एकः पीपाय तस्करो यथाँ एष वेद निधीनाम् ॥६॥
बाटो सुरक्षित गराउने पूषादेवताले चोरझैँ लुकेका सबै ऐश्वर्य जानेका छन्।

त्रीण्येक उरुगायो वि चक्रमे यत्र देवासो मदन्ति ॥७॥
तीन पाइलाले तीनै लोक ओगट्ने विष्णुदेव स्तुति योग्य छन्। यिनका काम देखेर सबै देवताहरू खुसी हुन्छन्।

विभिर्द्वा चरत एकया सह प्र प्रवासेव वसतः ॥८॥
अश्विनीकुमारहरू उषासित एउटै रथमा विराजमान भएर प्रवासी डुलेझैँ सबै ठाउँमा विचरण गर्दछन्।

सदो द्वा चक्राते उपमा दिवि सम्राजा सर्पिरासुती ॥९॥
दिव्यलोकमा निवास गर्ने अत्यन्त तेजस्वी मित्रावरुण देवता घिउको आहुतिले युक्त भई प्रकाशित छन्।

अर्चन्त एके महि साम मन्वत तेन सूर्यमरोचयन् ॥१०॥
प्रार्थना गर्ने स्तोताहरू सामगान गर्दै उपासना गरेर सूर्यदेवलाई आलोकित गर्दछन्।

[सूक्त - ३०]

ऋषि - मनु वैवस्वत। **देवता** - विश्वेदेवा। **छन्द** - गायत्री पुर उष्णिक् बृहती अनुष्टुप्।

नहि वो अस्त्यर्भको देवासो न कुमारकः। विश्वे सतोमहान्त इत् ॥१॥
हे देवता हो! तिमीहरूमध्ये न कुनै बालक छ, न किशोर। तिमीहरू सबै महान् छौ।

इति स्तुतासो असथा रिशादसो ये स्थ त्रयश्च त्रिंशच्च। मनोर्देवा यज्ञियासः ॥
हे देवता हो! तिमीहरू हिंस्रक प्रवृत्तिका व्यक्तिका विनाशक हौ र विद्वान्हरूका पूजनीय छौ। तिमीहरू तेत्तीस देवताका रूपमा सम्मानित छौ।

ते नस्त्राध्वं तेऽवत त उ नो अधि वोचत।
मा नः पथः पित्र्यान्मानवादधि दूरं नैष्ट परावतः ॥३॥
हे देवताहरू हो! तिमीहरू संरक्षण र पोषण प्रदान गर्दै हामीलाई उपदेश गर। हामीलाई पुर्खाअनुसार मानिसका उचित मार्गमा अघि बढाओ। विपरीत या पर जान नदेओ।

ये देवासो इह स्थन विश्वे वैश्वानरा उत।
अस्मभ्यं शर्म सप्रथो गवेऽश्वाय यच्छत ॥४॥
सबैलाई सन्मार्गमा डोऱ्याउने हे देवता हो! नजिकै तिमीहरू उपस्थित भएर हामीलाई गाई, अश्वसहितका विविध ऐश्वर्य प्रदान गर।

[सूक्त - ३१]

ऋषि - मनु वैवस्वत। **देवता** - यज्ञ स्तुति दम्पती। **छन्द** - गायत्री अनुष्टुप् पंक्ति।

यो यजाति यजात इत्सुनवच्च पचाति च। ब्रह्मेदिन्द्रस्य चाकनत् ॥१॥
आफू यज्ञ गर्ने र अर्कालाई गराउने, सोमरस पेल्ने र अर्कालाई प्रेरित गर्ने ब्राह्मणले इन्द्रदेवबाट आत्मज्ञान प्राप्त गर्दछन्।

पुरोडाशं यो अस्मै सोमं ररत आशिरम्। पादित्तं शक्रो अंहसः ॥२॥
पुरोडाश र गाईको दुध मिसाएको सोमरस इन्द्रदेवलाई प्रदान गर्ने याजकलाई देवताले दुष्कर्मबाट जोगाउँछन्।

तस्य द्युमाँ असद्रथो देवजूतः स शूशुवत्। विश्वा वन्वन्नमित्रिया ॥३॥
याजकहरू देवताले प्रदान गरेको तेजस्वी रथ प्राप्त गर्दछन्। उनीहरू शत्रु परास्त गरेर राम्रैसित समृद्धिशाली हुन्छन्।

अस्य प्रजावती गृहेऽसश्चन्ती दिवदिवे । इडा धेनुमती दुहे ॥४॥
याजकका घरमा प्रजा र स्थिरतायुक्त मतिरूपी गाईले ऐश्वर्य दोहन गराउँछन् ।

या दम्पती समनसा सुनुत आ च धावतः । देवासो तिन्ययाशिरा ॥५॥
हे देवता हो ! विचार मिलेका पतिपत्नी सोमरस पेलेर शुद्ध गर्दछन् । उनीहरू प्रतिदिन देवतालाई गाईको दुध मिसाएको सोम अर्पित गर्दछन् ।

प्रति प्राशव्याँ इतः सम्यञ्चा बर्हिराशाते । न ता वाजेषु वायतः ॥६॥
विचार मिल्ने दम्पतीले यज्ञ गरेर सधैं पोषक आहार पाउँछन् । उनीहरूलाई कहिल्यै पनि अन्नबाट विमुख हुनुपर्दैन ।

न देवानामपि ह्नुतः सुमतिं न जुगुक्षतः । श्रवो बृहद्विवासतः ॥७॥
असल विचारका दम्पतीले देवताको उपेक्षा गर्दैनन् र विवेक नै गुमउँदैनन् । त्यसैले तिनले महान् कीर्ति वरण गर्दछन् ।

पुत्रिणा ता कुमारिणा विश्वमायुर्व्यश्नुतः । उभा हिरण्यपेशसा ॥८॥
तिनीहरू सुनका गहनाले सजिएर सन्तानसँगै खुसीका साथ पूरा आयु बाँच्दछन् ।

वीतिहोत्रा कृतद्वसू दशस्यन्तामृताय कम् ।
समूधो रोमशं हतो देवेषु कृणुतो दुवः ॥९॥
नित्यप्रति देवताको प्रार्थना गर्ने दम्पतीले ऐश्वर्य र हर्षप्रदायक अन्न दान गर्दछन् । गाई, भेडा आदि पशुले समृद्ध भएर देवताको उपासना गर्दै अमरत्व प्राप्त गर्दछन् ।

आ शर्म पर्वतानां वृणीमहे नदीनाम् । आ विष्णोः सचाभूवः ॥१०॥
पहाड र झरनामा रहेको सुख र विष्णुदेवसित रहँदाको सुख हामी याचना गर्दछौं ।

ऐतु पूषा रयिर्भगः स्वस्ति सर्वधातमः । उरुरध्वा स्वस्तये ॥११॥
पूषा देवता ऐश्वर्य प्रदान गर्दछन् । उनी अत्यन्त हितकारी भएर सबैलाई धारण गर्दछन् । उनी हाम्रा नजिकै आउनाले जीवनको विस्तृत भाग हाम्रा लागि हितकारी हुनेछ ।

अरमतिरनर्वणो विश्वो देवस्य मनसा । आदित्यानमनेह इत् ॥१२॥
शत्रुबाट परास्त नहुने पूषादेवलाई सबै मानिस साँचो मनले प्रार्थना गर्दछन् । आदित्यगण प्रसन्न भएका साधकको पाप नष्ट हुन्छ ।

यथा नो मित्रो अर्यमा वरुणः सन्ति गोपाः । सुगा ऋतस्य पन्थाः ॥१३॥
मित्र, वरुण र अर्यमा देवताले संरक्षण गर्दा सन्मार्गमा चल्ने हाम्रो जीवन सरल हुन्छ ।

अग्निं वः पूर्व्यं गिरा देवमीडे वसूनाम् ।
सपर्यन्तः पुरुप्रियं मित्रं न क्षेत्रसाधसम् ॥१४॥
हे देवता हो ! हामी स्तोताहरू ऐश्वर्यका निम्ति तिमीहरूमध्ये प्रमुख अग्निदेवको प्रार्थना गर्दछौं । तिमीहरू अनेकौंका प्रियपात्र र सखा भएर यज्ञक्षेत्रलाई सिद्ध गराउँछौ ।

मक्षू देववतो रथः शूरो वा पृत्सु कासु चित् ।
देवानां य इन्मनो यजमान इयक्षत्यभीदयज्वनो भुवत् ॥१५॥
लडाइँका क्षेत्रमा योद्धा तीव्र गतिले अगाडि बढेझैँ देवताहरूले प्रिय मानेका भक्तको जीवनरूपी रथ द्रुतगतिले अगाडि पढ्दछ । साँचो मनले देवताको उपासना गर्ने याजकले यज्ञ नगर्ने व्यक्तिलाई परास्त गर्दछ ।

न यजमान रिष्यसि न सुन्वान न देवयो ।
देवानां य इन्मनो यजमान इयक्षत्यभीदयज्वनो भुवत् ॥१६॥
हे याजक हो ! हामी सोमरस पेलेर देवताको प्रार्थना गर्नेहरूको कहिल्यै विनाश हुँदैन । साँचो मनले देवताको उपासना गर्ने याजकले यज्ञ नगर्ने व्यक्तिलाई परास्त गर्दछ ।

नकिष्टं कर्मणा नशन्न प्र योषन्न योषति ।
देवानां य इन्मनो यजमान इयक्षत्यभीदयज्वनो भुवत् ॥१७॥
देवताको उपासना साँचो लगनका साथ गर्ने यजमान आफ्ना कर्तव्यबाट च्युत हुँदैन, न त उसलाई कसैले धनबाट पर हटाउन सक्दछ । यिनीहरू स्वयं भ्रष्ट पनि हुँदैनन् । त्यसको विपरीत उसले यज्ञ नगर्ने व्यक्तिलाई परास्त गर्दछ ।

असदत्र सुवीर्यमुत त्वदाश्वश्व्यम्।
देवानां य इन्मनो यजमान इयक्षत्यभीदयज्वनो भुवत् ॥१८॥
साँचो लगनले उपासना गर्ने यजमान देवताद्वारा श्रेष्ठ शक्ति र अश्व प्राप्त गर्दछन्। साँचो मनले देवताको उपासना गर्ने याजकले यज्ञ नगर्ने व्यक्तिलाई परास्त गर्दछ।

[सूक्त – ३२]

ऋषि – मेधातिथि काण्व। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – गायत्री।

प्र कृतान्यृजीषिणः कण्वा इन्द्रस्य गाथया। मदे सोमस्य वोचत ॥१॥
हे कण्व वंशीय ऋषिहरू हो ! इन्द्रदेवले सोमरस पान गरिसकेपछि आनन्दित भएर गरेका कामको गुणगान गर।

यः सृबिन्दमनर्शनिं पिप्रुं दासमहीशुवम्। वधीदुग्रो रिणन्नपः ॥२॥
पानीको धारो प्रवाहित गराउने शक्तिशाली इन्द्रदेवले सृबिन्द, अनर्शनी, पिप्रु, अहीशुव र दास आदि समस्त शत्रु संहार गरे।

न्यर्बुदस्य विष्टपं वर्ष्माणं बृहतस्तिर। कृषे तदिन्द्र पौंस्यम् ॥३॥
हे इन्द्रदेव ! अत्यन्त विशालकाय अर्बुदका किल्ला भत्काऊ। यस्तो वीरतापूर्ण कार्य तिमी नै सम्पन्न गर्न सक्दछौ।

प्रति श्रुताय वो धृषत्तूर्णाशं न गिरेरधि। हुवे सुशिप्रमूतये ॥४॥
हे याजक हो ! बादलबाट पानीको आशा गरेझैं हामी आफ्नो सुरक्षाका लागि शत्रु संहारक, मुकुटधारी इन्द्रदेवको स्तुति गर्दछौं।

स गोरश्वस्य वि व्रजं मन्दानः सोम्येभ्यः। पुरं न शूर दर्षसि ॥५॥
हे पराक्रमी इन्द्रदेव ! तिमी हर्षित भएर सोम पेल्नेहरूका लागि गाई र अश्वका आवास खोलिदिन्छौ। तिमीले शत्रुका सहरका ढोकाहरू पनि खोलेका थियौ।

यदि मे रारणः सुत उक्थे वा दधसे चनः। आरादुप स्वधा गहि ॥६॥
हामीले पेलेको सोमरस र स्तुति वचनको तिमी आशा गर्दछौ भने, हामीलाई पोषक अन्न प्रदान गर्नका लागि धेरै परबाट पनि यज्ञस्थलमा आऊ।

वयं घा ते अपि ष्मसि स्तोतार इन्द्र गिर्वणः। त्वं नो जिन्व सोमपाः ॥७॥
सोमरस पिएर सन्तुष्ट हुने, प्रशंसा गर्न योग्य हे इन्द्रदेव ! हामी तिम्रो स्तुति गर्दछौं। हामीलाई तिमी सन्तुष्टि प्रदान गर।

उत नः पितुमा भर संरराणो अविक्षितम्। मघवन्भूरि ते वसु ॥८॥
हे धनवान् इन्द्रदेव ! तिमी प्रसन्न भएर हामीलाई कहिल्यै क्षय नहुने ऐश्वर्य प्रदान गर, किनभने तिमीसित अपार सम्पत्ति छ।

उत नो गोमतस्कृधि हिरण्यवतो अश्विनः। इळाभिः सं रभेमहि ॥९॥
हे इन्द्रदेव ! हामीलाई गाई, अश्व, स्वर्ण र धनधान्यले सम्पन्न बनाऊ, त्यो प्राप्त गरेर हामी हर्षित होऔं।

बृबदुक्थं हवामहे सृप्रकरस्नमूतये। साधु कृण्वन्तमवसे ॥१०॥
सम्पूर्ण जगत्को संरक्षणका लागि आफ्ना भुजा फैलाउने र सत्कर्म गर्ने उनै इन्द्रदेवको सर्वत्र गुणगान गरिन्छ, हामी पनि आह्वान गर्दछौं।

यः संस्थे चिच्छतक्रतुरादीं कृणोति वृत्रहा। जरितृभ्यः पुरूवसुः ॥११॥
युद्धक्षेत्रमा अनेकौं वीरतापूर्ण कार्य गर्ने इन्द्रदेव वृत्रको वध गर्दछन् र अन्य शत्रु पनि संहार गर्दछन्। उनी प्रार्थना गर्नेलाई प्रचुर ऐश्वर्य प्रदान गर्दछन्।

स नः शक्रश्चिदा शकद्दानवाँ अन्तराभरः। इन्द्रो विश्वाभिरूतिभिः ॥१२॥
सामर्थ्यवान् र दानदाता इन्द्रदेवले हामीलाई बलवान् बनाऊन्। उनले आफ्नो संरक्षण शक्तिद्वारा हामीलाई आन्तरिक शक्ति प्रदान गरुन्।

यो रायो३ वनिर्महान्त्सुपारः सुन्वतः सखा। तमिन्द्रमभि गायत ॥१३॥
हे मानिस हो ! प्रचुर धन भएका, संरक्षण गर्ने र आपद्बाट राम्ररी पार लगाउने इन्द्रदेव यजन गर्नेहरूका सखा हुन्। तिमीहरू यिनै इन्द्रदेवको गुणगान गर।

आयन्तारं महि स्थिरं पृतनासु श्रवोजितम्। भूरेरीशानमोजसा ॥१४॥

हे स्तोता हो ! सङ्ग्राममा अडिग रहने, वैभव जित्ने र आफ्ना ओजले अनन्त शत्रुमाथि अधिकार र नियन्त्रण गर्ने इन्द्रदेवको प्रार्थना गरौँ।

नकिरस्य शचीनां नियन्ता सूनृतानाम्। नकिर्वक्ता न दादिति ॥१५॥

इन्द्रदेवका महान् सामर्थ्यलाई कसैले परास्त गर्न सक्दैन। उनलाई दान दाता नभन्ने पनि कोही छैन।

न नूनं ब्रह्मणामृणं प्राशूनामस्ति सुन्वताम्। नसोमो अप्रता पपे ॥१६॥

सोम पेल्ने र पान गर्ने ब्राह्मणमा निश्चित रूपले कुनै ऋण हुँदैन। जसले ऋण तिर्दैन, उसले सोमपान गर्न सक्दैन।

पन्य इदुप गायत पन्य उक्थानि शंसत। ब्रह्मा कृणोत पन्य इत् ॥१७॥

प्रार्थनाका लागि योग्य इन्द्रदेवका निम्ति स्तुतिगान गरौँ, उनका लागि मन्त्र उच्चारण गरौँ र उनैका निम्ति स्तोत्र निर्माण गरौँ।

पन्या आ दर्दिरच्छता सहस्रा वाज्यवृतः। इन्द्रो यो यज्वनो वृधः ॥१८॥

शक्तिशाली इन्द्रदेवले हजारौँ शत्रुको वध गरेका थिए। उनलाई कुनै शत्रुले पनि पीडित गर्दैनन्। उनी याजकलाई समृद्ध गर्दछन्।

वि षू चर स्वधा अनु कृष्टीनामन्वाहुवः। इन्द्र पिब सुतानाम् ॥१९॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रा धारकशक्तिका निम्ति हामीलाई तिमी अन्न प्रदान गर र हामीले प्रदान गरेको सोमरस पान गर।

पिब स्वधैनवानामुत यस्तुग्र्ये सचा। उतायमिन्द्र यस्तव ॥२०॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रा निम्ति गाईको दुध र जल मिसाएको सोमरस प्रस्तुत छ, पान गर।

अतीहि मन्युषाविणं सुषुवांसमुपारणे। इमं रातं सुतं पिब ॥२१॥

हे इन्द्रदेव ! अधिक क्रोधित भएर निकालेको सोमरस ग्रहण नगर। उत्तम विधिले सोमरस निकाल्ने साधकका यज्ञमा पुगेर सोमरस पान गर।

इहि तिस्रः परावत इहि पञ्च जनाँ अति। धेना इन्द्रावचाकशत् ॥२२॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी हाम्रो पुकार सुनेर तीनै सवनमा दूर देशबाट पनि आऊ। तिमी पाँच किसिमका मानिसलाई नाघेर भए पनि हाम्रा नजिक आऊ।

सूर्यो रश्मिं यथा सृजाऽऽत्वा यच्छन्तु मे गिरः। निम्नमापो न सध्र्यक् ॥२३॥

हे इन्द्रदेव ! सूर्यले रश्मि प्रदान गरेझैँ हामीलाई ऐश्वर्य प्रदान गर। जलको धारो ओरालोतिर प्रवाहित भएझैँ हाम्रो स्तुति वचन तिम्रा नजिकै पुगोस्।

अध्वर्यवा तु हि षिञ्च सोमं वीराय शिप्रिणे। भरा सुतस्य पीतये ॥२४॥

हे अध्वर्यु हो ! कलशमा सोमरस ल्याएर किरीट धारण गर्ने इन्द्रदेवले पिउनका लागि सकेसम्म चाँडो समर्पित गर।

य उद्नः फलिगं भिनन्न्यक्सिन्धूँरवासृजत्। यो गोषु पक्वं धारयत् ॥२५॥

इन्द्रदेवले जलका निम्ति बादल छरपस्ट पारे, सरिताहरू बगाए र गाईभित्र परिपक्व दुध स्थापित गराए।

अहन्वृत्रमृचीषम और्णवाभमहीशुवम्। हिमेनाविध्यदर्बुदम् ॥२६॥

सबै साधनले प्रशंसा गरिने इन्द्रदेवले वृत्र, आर्णनाभ, अहीशुव र अर्बुदलाई सिध्याए।

प्र व उग्राय निष्टुरेऽषाळ्हाय प्रसक्षिणे। देवत्तं ब्रह्म गायत ॥२७॥

हे स्तुतिकर्ता हो ! शक्तिशाली बलवान् र शत्रु विनाश गर्ने इन्द्रदेवलाई हर्षित गर्ने स्तोत्र पाठ गर।

यो विश्वान्यभि व्रता सोमस्य मदे अन्धसः। इन्द्रो देवेषु चेतति ॥२८॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी सोमरसले आनन्दित भएर देवताहरूमा सबै ज्ञान जागृत गराउँछौ।

इह त्या सधमाद्या हरी हिरण्यकेश्या। वोळ्हामभि प्रयो हितम् ॥२९॥

सँगसँगै रहेर उत्साहित हुने, सुनौलो जगर भएका दुवै अश्वले कल्याणकारी धनधान्य हामीतिर ल्याऊन्।

अर्वाञ्चं त्वा पुरुष्टुत प्रियमेधस्तुता हरी । सोमपेयाय वक्षतः ॥३०॥

अनेकौंले स्तुति गरेका हे इन्द्रदेव ! अश्विनीकुमार र प्रियमेधले तिम्रो प्रशंसा गर्छन्। त्यसैले सोमपान गर्नका लागि यज्ञस्थलका नजिक आऊ।

[सूक्त – ३३]

ऋषि – मेधातिथि काण्व। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – बृहती गायत्री अनुष्टुप्।

वयं घ त्वा सुतावन्त आपो न वृक्तबर्हिषः ।
पवित्रस्य प्रस्रवणेषु वृत्रहन् परि स्तोतार आसते ॥१॥

हे वृत्रहन्ता इन्द्रदेव ! जल ओरालोतिर बगेझैँ शोधित सोमरससहित झुकेर हामी तिमीलाई नमस्कार गर्दछौं। पवित्र यज्ञका कुशका आसनमा एकैसाथ बसेर याजकहरू तिम्रो उपासना गर्दछन्।

स्वरन्ति त्वा सुते नरो वसो निरेक उक्थिनः ।
कदा सुतं तृषाण ओक आ गम इन्द्र स्वब्दीव वंसगः ॥२॥

सबैलाई निवास दिने हे इन्द्रदेव ! सोमरस निकालेर याजकले तिम्रो स्तुति गर्दछन्। सोमपान गर्ने इच्छाले साँढे डुक्रिएजस्तो शब्द निकाल्दै कहिले यहाँ आइपुग्छौ ?

कण्वेभिर्धृष्णवा धृषद्वाजं दर्षि सहस्रिणम् ।
पिशङ्गरूपं मघवन् विचर्षणे मक्षू गोमन्तमीमहे ॥३॥

धनवान्, ज्ञानी, हे इन्द्रदेव ! शत्रुनाशक, सुवर्णको कान्तियुक्त, गाईजस्तै पवित्र धन तिमीबाट पाउन हामी इच्छुक छौं। हे शूरवीर इन्द्रदेव ! कण्व वंशीय ऋषिहरूले स्तुति गरेपछि तिमी हजारौँ किसिमका बल तथा ऐश्वर्य प्रदान गर्दछौ।

पाहि गायान्धसो मद इन्द्राय मेध्यातिथे ।
यः संमिश्लो हर्योर्यः सुते सचा वज्री रथो हिरण्ययः ॥४॥

हे मेधातिथि ! रथमा दुई वटा अश्व जोत्ने, वज्रधारी, रमणीय, सुवर्ण रथमा विराजमान, इन्द्रदेवलाई सोमपानले आनन्दित गरेर आफ्ना गाईको रक्षा गर।

यः सुषव्यः सुदक्षिण इनो यः सुक्रतुर्गृणे ।
य आकरः सहस्रा यः शतामघ इन्द्रो यः पूर्भिदारितः ॥५॥

दायाँ र बायाँ हात श्रेष्ठ हुने, सत्कर्म गर्ने, हजारौँ गुणले सम्पन्न, नयाँ ऐश्वर्यले युक्त, शत्रुको किल्ला ध्वस्त पार्ने र यज्ञमा आउने इन्द्रदेवलाई हामी प्रार्थना गर्दछौं।

यो धृषितो योऽवृतो यो अस्ति श्मश्रुषु श्रितः ।
विभूतद्युम्नश्च्यवनः पुरुष्टुतः क्रत्वा गौरिव शाकिनः ॥६॥

पराजित नभईकन शत्रुका बीचमा प्रवेश गरेर संहार गर्ने, प्रचुर ऐश्वर्यसम्पन्न तथा अनेकौँ तिरबाट स्तुत्य इन्द्रदेव आफ्ना कर्ममा प्रयत्नशील यजमानका लागि गाईजस्तै छन्।

क ईं वेद सुते सचा पिबन्तं कद्वयो दधे ।
अयं यः पुरो विभिनत्त्योजसा मन्दानः शिप्र्यन्धसः ॥७॥

सोमयज्ञमा एकै ठाउँमा बसेर सोमपान गर्ने अत्यधिक वैभव सम्पन्न इन्द्रदेवलाई कसले चिन्दैन ? सोमपानले खुसी हुने, राम्रो टोपी लगाएका इन्द्रदेवका शक्तिले विरोधीको सहर विनाश गर्दछ।

दाना मृगो न वारणः पुरुत्रा चरथं दधे ।
नकिष्ट्वा नि यमदा सुते गमो महाँश्चरस्योजसा ॥८॥

आफ्ना ओजले विचरण गर्ने, हाम्रा लागि सम्माननीय हे इन्द्रदेव ! तिमी यस सोमयज्ञमा आऊ। शत्रुको खोजीमा घुम्ने, मातिएको मत्ता हात्तीजस्तै भएर रथद्वारा यज्ञमा जाँदा तिमीलाई कसैले रोक्न सक्दैन।

य उग्रः सन्ननिष्टृतः स्थिरो रणाय संस्कृतः ।
यदि स्तोतुर्मघवा शृणवद्धवं नेन्द्रो योषत्या गमत् ॥९॥

शस्त्रले सुसज्जित भएर युद्धभूमिमा रहने, अपराजेय, पराक्रमी, वैभवशाली इन्द्रदेव हाम्रो स्तुति सुनेर अर्का स्थानमा नगईकन यसै यज्ञमा उपस्थित होऊन्।

सत्यमित्था वृषेदसि वृषजूतिर्नोऽवृतः।
वृषा ह्युग्र शृण्विषे परावति वृषो अर्वावति श्रुतः ॥१०॥
हे वीर इन्द्रदेव ! टाढा वा नजिक, जहाँसुकैका देशमा शक्तिशाली भनेर तिम्रो ख्याति फैलिएको छ। हे बलशाली इन्द्रदेव ! सोमयज्ञ गर्ने हामी याजकले आह्वान गर्दा आएर हाम्रो संरक्षण गर।

वृषणस्ते अभीशवो वृषा कशा हिरण्ययी।
वृषा रथो मघवन्वृषणा हरी वृषा त्वं शतक्रतो ॥११॥
हे ऐश्वर्यवान् इन्द्रदेव ! तिम्रो सुनौलो चाबुक, रास, रथ र दुवै अश्व अत्यन्त बलशाली तथा सामर्थ्यवान् छन्। हे सय यज्ञ गर्ने इन्द्रदेव ! तिमी अत्यन्त शक्तिसम्पन्न छौ।

वृषा सोता सुनोतु ते वृषन्नृजीपिन्ना भर।
वृषा दधन्वे वृषणं नदीष्वा तुभ्यं स्थातर्हरीणाम् ॥१२॥
सोम पेल्ने शक्तिशाली मानिसले सोमरस निचोरुन्। हे सोमपान गर्ने इन्द्रदेव ! हामीलाई प्रचुर ऐश्वर्य प्रदान गर। तिम्रा निम्ति पानीले सफा गरिएको सोम मिसाउनेहरू सोमरस तयार गर्दछन्।

एन्द्र याहि पीतये मधु शविष्ठ सोम्यम्।
नायमच्छा मघवा शृणवद् गिरो ब्रह्मोक्था च सुक्रतुः ॥१३॥
हे महान् कार्य गर्ने शक्तिसम्पन्न इन्द्रदेव ! तिमी मधुर सोमरस पान गर्नका लागि आऊ। हामीले उच्चारण गरेको ज्ञानयुक्त स्तोत्र ध्यानपूर्वक सुन।

वहन्तु त्वा रथेष्ठामा हरयो रथयुजः।
तिरश्चिदर्यं सवनानि वृत्रहन्ननयेषां या शतक्रतो ॥१४॥
वृत्रको संहार गर्ने हे सयौं असल काम गर्ने इन्द्रदेव ! रथमा नारेका तिम्रा अश्वले, अरूका यज्ञ छोडेर हाम्रा यस श्रेष्ठ यज्ञमा तिमीलाई लिएर आऊन्।

अस्माकमद्यान्तमं स्तोमं धिष्व महामह।
अस्माकं ते सवना सन्तु शन्तमा मदाय द्युक्ष सोमपाः ॥१५॥
हे अत्यधिक सोमपान गर्ने महान् इन्द्रदेव ! हामीले गरेको स्तुति नजिकै आएर तिमी सुन। तिमीलाई हर्षित गर्नका लागि सुखदायी सोमरस तयार छ।

नहि षस्तव नो मम शास्त्रे अन्यस्य रण्यति। यो अस्मान्वीर आनयत् ॥१६॥
ओजस्वी इन्द्रदेव हाम्रा नायक हुन्। उनी हाम्रो, तिम्रो वा अरू कसैको अधीनमा छैनन्।

इन्द्रश्चिद्घा तदब्रवीत्स्त्रिया अशास्यं मनः। उतो अह क्रतुं रघुम् ॥१७॥
स्त्रीका मनमा अधिकार जमाउनु साह्रै कठिन काम हो, किनभने उनीहरूको सङ्कल्प ज्यादै अदम्य हुन्छ भन्ने इन्द्रदेवको पनि भनाइ थियो।

सप्ती चिद्घा मदच्युता मिथुना वहतो रथम्। एवेद्धूर्वृष्ण उत्तरा ॥१८॥
इन्द्रदेवका दुई ज्यादै बलिया अश्व रथमा जोतिएर उनलाई लिई हिँड्दछन्। उनका रथको धुरो ज्यादै राम्रो छ।

अधः पश्यस्व मोपरि सन्तरां पादकौ हर।
मा ते कशप्लकौ दृशन्स्त्री हि ब्रह्मा बभूविथ ॥१९॥
तिमी उँधोतिर दृष्टि राख, माथितिर होइन, गोडा नजिकनजिक राखेर हिँड। तिम्रो मुख र पिँडौला यी दुवै अङ्ग देखिनुहुँदैन। तिमी ज्ञानी भए पनि स्त्री नै बनेर बस।

[सूक्त - ३४]

ऋषि - नीपातिथि काण्व आङ्गिरा। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - अनुष्टुप् गायत्री।

एन्द्र याहि हरिभिरुप कण्वस्य सुष्टुतिम्।
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ॥१॥
हे तेजस्वी इन्द्रदेव ! तिमी अश्वमा आरुढ भएर कण्व ऋषिको श्रेष्ठ स्तुति सुन्न आऊ। द्युलोकमा शासन गर्ने तिमी पुनः त्यतैका लागि प्रस्थान गर।

आ त्वा ग्रावा वदन्निह सोमी घोषेण यच्छतु।
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! सोम पेल्ने ढुङ्गाले शब्द निकाल्दै तिमीलाई सोम प्रदान गरुन्। द्युलोकमा निवास र शासन गर्ने हे इन्द्रदेव ! तिमी आफ्नो लोक जाऊ।

अत्रा वि नेमिरेषामुरां न धूनुते वृकः।
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ॥३॥

ब्वाँसाले भेडालाई तर्साएझैं यहाँ यस ढुङ्गाले सोमलतालाई थर्काएको छ। द्युलोकमा निवास र शासन गर्ने हे इन्द्रदेव ! तिमी आफ्नो लोक जाऊ।

आ त्वा कण्वा इहावसे हवन्ते वाजसातये।
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ॥४॥

हे इन्द्रदेव हामी कण्व वंशीय ऋषिहरू आफ्नो सुरक्षा र अन्न प्राप्त गर्नका लागि तिमीलाई बोलाउँछौं। त्यसपछि द्युलोकमा निवास र शासन गर्ने हे इन्द्रदेव ! तिमी आफ्नो लोक जाऊ।

दधामि ते सुतानां वृष्णे न पूर्वपाय्यम्।
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ॥५॥

वायुलाई सबैभन्दा पहिले संस्कार गरेको सोमरस प्रदान गरेझैं हामी तिमीलाई सोमरस प्रदान गर्दछौं। द्युलोकमा निवास र शासन गर्ने हे इन्द्रदेव ! तिमी आफ्नो लोक जाऊ।

स्मत्पुरन्धिर्न आ गहि विश्वतोधीर्न ऊतये।
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ॥६॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी हाम्रो बुद्धि संरक्षित र यश विस्तृत गर्नका लागि आऊ। त्यसपछि द्युलोकमा निवास र शासन गर्ने हे इन्द्रदेव ! तिमी आफ्नो लोक जाऊ।

आ नो याहि महेमते सहस्रोते शतामघ।
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ॥७॥

हे श्रेष्ठ बुद्धि भएका इन्द्रदेव ! तिमी हजारौं रक्षणसाधन भएका र प्रचुर ऐश्वर्यका धनी हौ। तिमी द्युलोकमा निवास र शासन गर्ने हौ। हे इन्द्रदेव ! आफ्नो लोक जाऊ।

आ त्वा होता मनुर्हितो देवत्रा वक्षदीड्यः।
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ॥८॥

देवताहरूले प्रशंसा गरेका र मानिसका हितैषि अग्निदेवले तिमीलाई हाम्रा निकट ल्याऊन्। द्युलोकमा निवास र शासन गर्ने हे इन्द्रदेव ! तिमी आफ्नो लोक जाऊ।

आ त्वा मदच्युता हरी श्येनं पक्षेव वक्षतः।
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ॥९॥

पँखेटाले बाज पक्षीलाई थामेझैं मदमस्त घोडाले तिमीलाई बोकेर यहाँ ल्याऊन्। द्युलोकमा निवास र शासन गर्ने हे इन्द्रदेव ! तिमी आफ्नो लोक जाऊ।

आ याह्यर्य आ परि स्वाहा सोमस्य पीतये।
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ॥१०॥

हामीले प्रदान गरेको सोमरस पान गर्नका लागि तिमी आऊ। द्युलोकमा निवास र शासन गर्ने हे इन्द्रदेव ! तिमी आफ्नो लोक जाऊ।

आ नो याह्युपश्रुत्युक्थेषु रणया इह।
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ॥११॥

तिमी स्तुति सुनेर यस यज्ञका नजिकै आऊ र हामीलाई हर्षित गर। द्युलोकमा निवास र शासन गर्ने हे इन्द्रदेव ! फेरि तिमी आफ्नो लोक जाऊ।

सरूपैरा सु नो गहि संभृतैः सम्भृताश्वः।
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ॥१२॥

हे इन्द्रदेव ! तिमीसित अति बलिया घोडा छन्। तिमी उनै अश्वद्वारा नजिकै आऊ। द्युलोकमा निवास र शासन गर्ने हे इन्द्रदेव ! फेरि तिमी आफ्नो लोक जाऊ।

आ याहि पर्वतेभ्यः समुद्रस्याधि विष्टपः ।
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ॥१३॥

तिमी पर्वत र आकाशबाट आऊ। द्युलोकमा निवास र शासन गर्ने हे इन्द्रदेव ! फेरि तिमी आफ्नो लोक जाऊ।

आ नो गव्यान्यश्र्या सहस्रा शूर दर्दृहि ।
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ॥१४॥

हे पराक्रमी इन्द्रदेव ! हामीलाई हजारौं गाई र अश्व प्रदान गर। द्युलोकमा निवास र शासन गर्ने हे इन्द्रदेव ! फेरि तिमी आफ्नो लोक जाऊ।

आ नः सहस्रशो भरायुतानि शतानि च ।
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ॥१५॥

हे इन्द्रदेव हामीलाई सयौं वा हजारौं सङ्ख्यामा ऐश्वर्य प्रदान गर। द्युलोकमा निवास र शासन गर्ने हे इन्द्रदेव ! फेरि तिमी आफ्नो लोक जाऊ।

आ यदिन्द्रश्च दद्वहे सहस्रं वसुरोचिषः । ओजिष्ठमश्र्यं पशुम् ॥१६॥

धनले समृद्ध भएर तिमी र हामी इन्द्रदेवले प्रदान गरेका हजारौं किसिमका बलिया अश्व आदि पशु ग्रहण गरौं।

य ऋज्रा वातरंहसोऽरुषासो रघुष्यदः । भ्राजन्ते सूर्या इव ॥१७॥

वायुको जस्तै गति भएका र सजिलैसित गमन गर्ने इन्द्रदेवका रथमा जोतिएका घोडा सूर्यदेवजस्तै आलोकित हुँदै छन्।

पारावतस्य रातिषु द्रवच्चक्रेष्वाशुषु । तिष्ठं वनस्य मध्य आ ॥१८॥

पारावतले प्रदान गरेको ऐश्वर्य र द्रुतगामी अश्वयुक्त रथमा विराजमान भएर हामी वनका माझमा पुगेका छौं।

[सूक्त - ३५]

ऋषि - श्यावाश्व आत्रेय। **देवता** - अश्विनीकुमार। **छन्द** - ज्योति पंक्ति महाबृहती।

अग्निनेन्द्रेण वरुणेन विष्णुनादित्यै रुद्रैर्वसुभिः सचाभुवा ।
सजोषसा उषसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना ॥१॥

हे अश्विनीकुमार हो ! इन्द्र, वरुण, अग्नि, विष्णु, आदित्यगण, वसु, रुद्र, उषा र सूर्यदेवसहित तिमीहरू दुवैले सोमरस पान गर।

विश्वाभिर्धीभिर्भुवनेन वाजिना दिवा पृथिव्याद्रिभिः साभुवा ।
सजोषसा उषसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना ॥२॥

हे शक्तिशाली अश्विनीकुमार हो ! समस्त जीवधारीहरू, द्युलोक, भूलोक, उषा, सूर्य तथा श्रेष्ठ बुद्धिले सम्पन्न भएर तिमीहरू सोमपान गर।

विश्वैर्देवैस्त्रिभिरेकादशैरिहाद्भिर्मरुद्भिर्भृगुभिः सचाभुवा ।
सजोषसा उषसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना ॥३॥

हे अश्विनीकुमार हो ! सम्पूर्ण तेत्तीस देवता, भृगुहरू, मरुत्‌हरू, जल, उषा र सूर्यदेवका साथमा मिलेर तिमीहरू दुवैले सोमरस पान गर।

जुषेथां यज्ञं बोधतं हवस्य मे विश्वेह देवौ सवनाव गच्छतम् ।
सजोषसा उषसा सूर्येण चेषं नो वोढमश्विना ॥४॥

हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू दुवै हाम्रा स्तुतिमा ध्यान देओ र हाम्रो यज्ञ सेवन गर। तिमीहरू दुवै यज्ञका तीनै सवनमा आओ। त्यसपछि तिमीहरू उषादेवी र सूर्यदेवसँगै विराजमान भएर हामीलाई अन्न प्रदान गर।

स्तोमं जुषेथां युवशेव कन्यनां विश्वेह देवौ सवनाव गच्छतम् ।
सजोषसा उषसा सूर्येण चेषं नो वोढमश्विना ॥५॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो ! युवतीका स्वयंवरमा आउन युवकले निम्तो स्वीकार गरेझैं हाम्रो स्तुति स्वीकार गर। तिमीहरू हाम्रा यज्ञका सबै सवनमा आओ र सूर्यदेवका साथमा विराजमान भएर हामीलाई अन्न प्रदान गर।

गिरो जुषेथामध्वरं जुषेथां विश्वेह देवौ सवनाव गच्छतम्।
सजोषसा उषसा सूर्येण चेषं नो वोढमश्विना ॥६॥

हे अश्विनीकुमार हो ! हाम्रो स्तुति वचन तिमीहरू स्वीकार गर र श्रेष्ठ यज्ञ सेवन गर। यज्ञका सबै सवनमा आओ र प्रातः सूर्योदय कालमा हामीलाई अन्न प्रदान गर।

हारिद्रवेव पतथो वनेदुप सोमं सुतं महिषेवाव गच्छथः।
सजोषसा उषसा सूर्येण च त्रिर्वर्तिर्यातमश्विना ॥७॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो ! तिर्खाले व्याकुल भएको पक्षी वा पशु पानीका नजिकै पुगेझैं तयार गरिएको सोमरसका नजिकै आओ। तिमीहरू उषादेवी र सूर्यदेवका साथमा हाम्रा यज्ञस्थलमा आओ।

हंसाविव पतथो अध्वगाविव सोमं सुतं महिषेवाव गच्छथः।
सजोषसा उषसा सूर्येण च त्रिर्वर्तिर्यातमश्विना ॥८॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो ! तिमीहरू हंसजस्तै तेजसम्पन्न छौ। तिर्खाले खरिएको बटुवा र पशुपक्षी पानीका नजिकै गएझैं तिमीहरू दुवै तयार गरिएको सोमरसनजिकै आओ। उषाकाल र सूर्योदयका समयमा हाम्रा घरको यज्ञका तीनै सवनमा आओ।

श्येनाविव पतथो हव्यदातये सोमं सुतं महिषेवाव गच्छथः।
सजोषसा उषसा सूर्येण च त्रिर्वर्तिर्यातमश्विना ॥९॥

हे अश्विनीकुमार हो ! अन्न प्रदान गर्नका लागि तिमीहरू बाज पक्षीको जस्तै द्रुतगतिले आओ। जलका नजिकै जाने प्यासा पशुपक्षीझैं सोमरसतिर आओ। उषाकाल र सूर्योदयका हाम्रा यज्ञका तीनै सवनमा आओ।

पिबतं च तृष्णुतं चा च गच्छतं प्रजां च धत्तं द्रविणं च धत्तम्।
सजोषसा उषसा सूर्येण चोर्जं नो धत्तमश्विना ॥१०॥

हे अश्विनीकुमार हो ! सोमपान गरेर सन्तुष्ट भएर हामीलाई सन्तान र ऐश्वर्य प्रदान गर। तिमीहरू उषाकाल र सूर्योदयका हाम्रा यज्ञका तीनै सवनमा आओ।

जयतं च प्र स्तुतं च प्र चावतं प्रजां च धत्तं द्रविणं च धत्तम्।
सजोषसा उषसा सूर्येण चोर्जं नो धत्तमश्विना ॥११॥

हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू शत्रुमाथि विजय प्राप्त गर। हामीबाट प्रशंसित भएर हाम्रो रक्षा गर। हामीलाई सन्तान र ऐश्वर्य प्रदान गर। उषाकाल र सूर्योदयका हाम्रा यज्ञका तीनै सवनमा आओ।

हतं च शत्रून्यततं च मित्रिणः प्रजां च धत्तं द्रविणं च धत्तम्।
सजोषसा उषसा सूर्येण चोर्जं नो धत्तमश्विना ॥१२॥

हे शत्रु विनाश गर्ने अश्विनीकुमार हो ! हामीलाई सन्तान र ऐश्वर्य प्रदान गर। तिमीहरू उषाकाल र सूर्योदयका हाम्रा यज्ञका तीनै सवनमा आओ।

मित्रावरुणवन्ता उत धर्मवन्ता मरुत्वन्ता जरितुर्गच्छथो हवम्।
सजोषसा उषसा सूर्येण चादित्यैर्यातमश्विना ॥१३॥

हे अश्विनीकुमार हो ! मित्र, वरुण र धर्मशील मरुत्‌हरूसँग स्तुति गर्नेहरूको आह्वान सुनेर आउँछौ। देवी उषा, सूर्यदेव र अदितिका पुत्रसँग विद्यमान रहेर गमन गर।

अङ्गिरस्वन्ता उत विष्णुवन्ता मरुत्वन्ता जरितुर्गच्छथो हवम्।
सजोषसा उषसा सूर्येण चादित्यैर्यातमश्विना ॥१४॥

हे अश्विनीकुमार हो ! स्तोताको आह्वान सुनेपछि विष्णु र आङ्गिरससँग आउँछौ। देवी उषा, सूर्यदेव र अदितिका पुत्रसँगै विद्यमान रहेर गमन गर।

ऋभुमन्ता वृषणा वाजवन्ता मरुत्वन्ता जरितुर्गच्छथो हवम्।
सजोषसा उषसा सूर्येण चादित्यैर्यातमश्विना ॥१५॥

अन्नले सामर्थ्यवान् हे अश्विनीकुमार हो ! स्तोताको आह्वान सुनेर ऋभुहरू, आदित्यहरू र मरुत्‌हरूसँग आउँछौ। तिमीहरू उषादेवी र सूर्यदेवका साथमा प्रस्थान गर।

ब्रह्म जिन्वतमुत जिन्वतं धियो हतं रक्षांसि सेधतममीवाः ।
सजोषसा उषसा सूर्येण च सोमं सुन्वतो अश्विना ॥१६॥

हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू असुर संहार गर र रोगका कीटाणु भगाओ ! मानिसको ज्ञान र कर्म नियन्त्रित गर । उषादेवी र सूर्यदेवसँग सोमयागमा आएर सोमरस पान गर । 153

क्षत्रं जिन्वतमुत जिन्वतं नृन्हतं रक्षांसि सेधतममीवाः ।
सजोषसा उषसा सूर्येण च सोमं सुन्वतो अश्विना ॥१७॥

हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू असुर विनाश गर र रोगका कीटाणु नष्ट गर्दै योद्धा र तिनको पराक्रम नियन्त्रित गर । उषादेवी र सूर्यदेवसँग यज्ञमा आएर सोमरस पान गर ।

धेनूर्जिन्वतमुत जिन्वतं विशो हतं रक्षांसि सेधतममीवाः ।
सजोषसा उषसा सूर्येण च सोमं सुन्वतो अश्विना ॥१८॥

हे अश्विनीकुमार हो ! असुर संहार गर्दै रोग नष्ट गरेर गाई तथा सन्तान बलिया बनाओ । उषादेवी र सूर्यदेवसँग आएर पेलेर तयार गरेको सोमरस पान गर ।

अत्रेरिव शृणुतं पूर्व्यस्तुतिं श्यावाश्वस्य सुन्वतो मदच्युता ।
सजोषसा उषसा सूर्येण चाश्विना तिरोअह्न्यम् ॥१९॥

हे शत्रुको मद चुर गराउने अश्विनीकुमार हो ! जसरी तिमीहरूले अत्रिको प्रार्थना सुनेका थियौ, उसै गरी सोम पेल्दै गरेको म श्यावाश्व ऋषिको प्रार्थना पनि सुन । तिमीहरू दुवै उषादेवी र सूर्यदेवसँग आएर पेलेर तयार गरेको सोमरस पान गर ।

सर्गाँ इव सृजतं सुष्टुतीरुप श्यावाश्वस्य सुन्वतो मदच्युता ।
सजोषसा उषसा सूर्येण चाश्विना तिरोअह्न्यम् ॥२०॥

हे शत्रुको घमन्ड चुर गराउने अश्विनीकुमार हो ! सोम पेल्दै गरेको म श्यावाश्व ऋषिको प्रार्थना नजिकै आएर स्वीकार गर । उषादेवी र सूर्यदेवसँग आएर पेलेर तयार गरेको सोमरस पान गर ।

रश्मीँरिव यच्छतमध्वराँ उप श्यावाश्वस्य सुन्वतो मदच्युता ।
सजोषसा उषसा सूर्येण चाश्विना तिरोअह्न्यम् ॥२१॥

हे शत्रुको घमन्ड नाश गराउने अश्विनीकुमार हो ! सोम पेल्ने म श्यावाश्व ऋषिका यज्ञमा लगामले नियन्त्रण गरिएझैँ आओ । तिमीहरू दुवै उषादेवी र सूर्यदेवसँग आएर पेलेर तयार गरेको सोमरस पान गर ।

अर्वाग्रथं नि यच्छतं पिबतं सोम्यं मधु ।
आ यातमश्विना गतमवस्युर्वामहं हुवे धत्तं रत्नानि दाशुषे ॥२२॥

हे अश्विनीकुमार हो ! आफ्नो सुरक्षाका निम्ति हामी आह्वान गर्दछौँ । आफ्नो रथ हाम्रा नजिकै लिएर आओ र मधुर सोमरस पान गरेर हामीलाई रत्न प्रदान गर ।

नमोवाके प्रस्थिते अध्वरे नरा विवक्षणस्य पीतये ।
आ यातमश्विना गतमवस्युर्वामहं हुवे धत्तं रत्नानि दाशुषे ॥२३॥

हे अश्विनीकुमार हो ! आफ्नो सुरक्षाका निम्ति हामी आह्वान गर्दछौँ । तिमीहरू पक्कै आओ र हाम्रा श्रेष्ठ यज्ञमा अभिवादन तथा पूजन ग्रहण गर्दै सोमपान गरेर म दानीलाई रत्न धन आदि प्रदान गर ।

स्वाहाकृतस्य तृम्पतं सुतस्य देवावन्धसः ।
आ यातमश्विना गतमवस्युर्वामहं हुवे धत्तं रत्नानि दाशुषे ॥२४॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो ! आफ्नो संरक्षणका लागि हामी बोलाउँदै छौं । तिमीहरू निश्चय आओ । हामीले पेलेर तयार पारेको सोमको हवि ग्रहण गरेर सन्तुष्ट हाओ र हामीलाई रत्न धन प्रदान गर ।

[सूक्त – ३६]

ऋषि – श्यावाश्व आत्रेय । **देवता** – इन्द्र । **छन्द** – शक्वरी महापंक्ति ।

अवितासि सुन्वतो वृक्तबर्हिषः पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो । यं ते
भागमधारयन्विश्वाः सेहानः पृतना उरु ज्रयः समप्सुजिन्मरुत्वाँ इन्द्र सत्पते ॥१

हे [illegible] यज्ञ गर्ने इन्द्रदेव ! सोम पेल्ने र कुशको आसन ओछ्याउने याजकलाई तिमी संरक्षण प्रदान [illegible] तिमी सत्पुरुषलाई पालन गर्ने र समस्त शत्रु पराजित गर्ने हौ । देवताहरूले निर्धारित गरेको [illegible] अंश तिमी मरुत्हरूसँगै पान गरेर हर्षित होऊ ।

प्राव स्तोतारं मघवन्नव त्वां पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो। यं ते
भागमधारयन्विश्वाः सेहानः पृतना उरु ज्रयः समप्सुजिन्मरुत्वाँ इन्द्र सत्पते ॥२

हे सयौँ यज्ञ गर्ने महान वैभवशाली इन्द्रदेव ! स्तोतालाई संरक्षण प्रदान गर। तिमी समस्त शत्रुका सेनामाथि विजय प्राप्त गर्ने र फैलिएका जल नियन्त्रित गर्ने हौ। देवताहरूले निर्धारित गरेको सोमको अंश मरुतहरूसँगै पान गरेर हर्षित होऊ।

ऊर्जा देवाँ अवस्योजसा त्वां पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो। यं ते
भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु ज्रयः समप्सुजिन्मरुत्वाँ इन्द्र सत्पते ॥

हे सयौँ यज्ञ गर्ने इन्द्रदेव ! तिमी आफ्नो ओजस्विता र शक्तिले देवतालाई संरक्षित गर्दछौ। तिमी शत्रुको सेना पराजित गर्ने र सर्वत्र फैलिएको जल नियन्त्रित गर्ने हौ। देवताले निर्धारित गरेको सोमको अंश मरुत्हरूसँगै पान गरेर हर्षित होऊ।

जनिता दिवो जनिता पृथिव्याः पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो। यं ते
भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु ज्रयः समप्सुजिन्मरुत्वाँ इन्द्र सत्पते ॥

हे सयौँ यज्ञ गर्ने इन्द्रदेव ! तिमी द्युलोक र भूलोक उत्पन्न गर्दछौ। शत्रुको सेना पराजित गर्ने र सर्वत्र फैलिएको जल नियन्त्रित गर्दछौ। देवताले निर्धारित गरेको सोमको अंश मरुत्हरूसँगै पान गरेर हर्षित होऊ।

जनिताश्वानां जनिता गवामसि पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो। यं ते
भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु ज्रयः समप्सुजिन्मरुत्वाँ इन्द्र सत्पते ॥

हे सयौँ यज्ञ गर्ने इन्द्रदेव ! तिमी गाई र अश्व उत्पन्न एवं रक्षा गर्दछौ। शत्रुका सेना पराजित गर्ने र सर्वत्र फैलिएको जल नियन्त्रित गर्दछौ। देवताहरूले निर्धारित गरेको सोमको अंश मरुद्हरूसँग पान गरेर हर्षित होऊ।

अत्रीणां स्तोममद्रिवो महस्कृधि पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो। यं ते
भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु ज्रयः समप्सुजिन्मरुत्वाँ इन्द्र सत्पते ॥

हे आयुध धारण गर्ने र सयौँ यज्ञ गर्ने इन्द्रदेव ! तिमी अत्रि वंशीय ऋषिको स्तुति सुन। तिमी सबै शत्रुको सेना पराजित गर्ने र सर्वत्र फैलिएको जल नियन्त्रित गर्ने हौ। देवताहरूले निर्धारित गरेको सोमको अंश मरुत्हरूसँग पान गरेर हर्षित होऊ।

श्यावाश्वस्य सुन्वतस्तथा शृणु यथाशृणोरत्रेः कर्माणि कृण्वतः।
प्र त्रसदस्युमाविथ त्वमेक इन्नृषाह्य इन्द्र ब्रह्माणि वर्धयन् ॥७॥

हे इन्द्रदेव ! तिमीले यज्ञ गर्ने अत्रि ऋषिका स्तुति सुनेका थियौ। सोम अभिषव गर्ने म श्यावाश्व ऋषिको स्तुति पनि सुन। हे इन्द्रदेव ! रणक्षेत्रमा आफ्नो ब्रह्मज्ञान समृद्ध गर्दै त्रसदस्युलाई एक्लै नै तिमीले रक्षा गरेका थियौ।

[सूक्त – ३७]

ऋषि – श्यावाश्व आत्रेय। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – महापंक्ति अतिजगती।

प्रेदं ब्रह्म वृत्रतूर्येष्वाविथ प्र सुन्वतः शचीपत इन्द्र विश्वाभिरूतिभिः।
माध्यन्दिनस्य सवनस्य वृत्रहन्ननेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः ॥१॥

हे बलका स्वामी इन्द्रदेव ! आफ्ना समस्त रक्षणसाधनले यो स्तोता र सोम यज्ञ गर्ने याजकको तिमीले रक्षा गरेका थियौ। निन्दारहित, वज्रधारी र वृत्रलाई हनन गर्ने हे इन्द्रदेव ! सवनमा आएर सोमपान गर।

सेहान उग्र पृतना अभि द्रुहः शचीपत इन्द्र विश्वाभिरूतिभिः।
माध्यन्दिनस्य सवनस्य वृत्रहन्ननेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः ॥२॥

हे बलका स्वामी र वज्र धारण गर्ने इन्द्रदेव ! तिमी अत्यन्त वीर छौ र निन्दारहित भएर वृत्रलाई मार्दछौ। आफ्ना समस्त रक्षणसाधनले यो स्तोता र सोम यज्ञ गर्ने याजकको रक्षा गरेका थियौ। हे इन्द्रदेव ! सवनमा आएर सोमपान गर।

एकराडस्य भुवनस्य राजसि शचीपत इन्द्र विश्वाभिरूतिभिः।
माध्यन्दिनस्य सवनस्य वृत्रहन्ननेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः ॥३॥

हे बलका स्वामी र वज्र धारण गर्ने इन्द्रदेव ! यस लोकमा एक मात्र सम्राट्का रूपमा तिमी

अलङ्कृत छौ र निन्दारहित भएर वृत्र मार्दछौ। आफ्ना समस्त रक्षणसाधनले यो स्तोता र सोम यज्ञ गर्ने याजकको रक्षा गरेका थियौ। हे इन्द्रदेव ! सवनमा आएर सोमपान गर।

सस्थावाना यवयसि त्वमेक इच्छचीपत इन्द्र विश्वाभिरूतिभिः।
माध्यन्दिनस्य सवनस्य वृत्रहन्ननेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः ॥४॥

हे बलका स्वामी र वज्र धारण गर्ने इन्द्रदेव ! गतिलोसित सङ्गठित भएका शत्रुको सेना तिमी एक्लै छरपस्ट पार्दछौ र निन्दारहित भएर वृत्र मार्दछौ। समस्त रक्षणसाधनले यो स्तोता र सोम यज्ञ गर्ने याजकको रक्षा गरेका थियौ। हे इन्द्रदेव ! सवनमा आएर सोमपान गर।

क्षेमस्य च प्रयुजश्च त्वमीशिषे शचीपत इन्द्र विश्वाभिरूतिभिः।
माध्यन्दिनस्य सवनस्य वृत्रहन्ननेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः ॥५॥

हे बलका स्वामी र वज्र धारण गर्ने इन्द्रदेव ! तिमी उपलब्ध तथा अनुपलब्ध सबै ऐश्वर्यका अधिपति हौ र निन्दारहित भएर वृत्र मार्दछौ। आफ्ना समस्त रक्षणसाधनले यो स्तोता र सोम यज्ञ गर्ने याजकको रक्षा गरेका थियौ। हे इन्द्रदेव ! मध्यदिनका सवनमा आएर सोमपान गर।

क्षत्राय त्वमवसि न त्वमाविथ शचीपत इन्द्र विश्वाभिरूतिभिः।
माध्यन्दिनस्य सवनस्य वृत्रहन्ननेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः ॥६॥

हे बलका स्वामी र वृत्रहन्ता इन्द्रदेव ! तिमी आफ्ना सामर्थ्यले सम्पूर्ण विश्व रक्षा गर्दछौ र स्वयं पनि सुरक्षित रहन्छौ। हे निन्दारहित इन्द्रदेव ! आफ्ना समस्त रक्षणसाधनले यो स्तोता र सोम यज्ञ गर्ने याजकको रक्षा गरेका थियौ। मध्य दिनका सवनमा आएर सोमपान गर।

श्यावाश्वस्य रेभतस्तथा शृणु यथाशृणोरत्रेः कर्माणि कृण्वतः।
प्र त्रसदस्युमाविथ त्वमेक इन्नृषाह्य इन्द्र क्षत्राणि वर्धयन् ॥७॥

हे इन्द्रदेव ! तिमीले यज्ञ गर्ने अत्रि ऋषिका स्तुति सुनेझैं सोम अभिषव गर्ने म श्यावाश्व ऋषिको स्तुति सुन। हे इन्द्रदेव ! रणक्षेत्रमा आफ्नो ब्रह्मज्ञान समृद्ध गर्दै त्रसदस्युलाई एक्लै नै रक्षा गरेका थियौ।

[सूक्त – ३८]

ऋषि – श्यावाश्व आत्रेय। **देवता** – इन्द्राग्नी। **छन्द** – गायत्री।

यज्ञस्य हि स्थ ऋत्विजा सस्नी वाजेषु कर्मसु। इन्द्राग्नी तस्य बोधतम् ॥१॥

हे इन्द्र र अग्नि ! तिमीहरू नै यज्ञका ऋत्विक् हौ। तिमीहरू हाम्रो अभिलाषा बुझ र पवित्र यज्ञीय कर्ममा आओ।

तोशासा रथयावाना वृत्रहणापराजिता। इन्द्राग्नी तस्य बोधतम् ॥२॥

हे इन्द्र र अग्नि ! शत्रुको सेनालाई हनन गर्ने, रथले यात्रा गर्ने, छेकारो हालेका दुष्टको संहार गर्ने र कहिल्यै परास्त नहुने तिमीहरू हाम्रो स्तुति स्वीकार गर।

इदं वा मदिरं मध्वधुक्षन्नद्रिभिर्नरः। इन्द्राग्नी तस्य बोधतम् ॥३॥

हे इन्द्र र अग्नि ! ऋत्विक्हरूले तिमीहरूका लागि आनन्दप्रद, मधुर सोमरस तयार गरेका छन्। त्यसैले हाम्रो प्रार्थना स्वीकार गर।

जुषेथां यज्ञमिष्टये सुतं सोमं सधस्तुती। इन्द्राग्नी आ गतं नरा ॥४॥

हे इन्द्र र अग्नि ! तिमीहरूको प्रार्थना एकै साथ गरिन्छ। हाम्रो आकाङ्क्षा पूरा गर्नका लागि तिमीहरू यज्ञमा आओ र पेलिराखेको सोमरस पान गर।

इमा जुषेथां सवना येभिर्हव्यान्यूहथुः। इन्द्राग्नी आ गतं नरा ॥५॥

हे इन्द्र र अग्नि ! जुन शक्तिले तिमीहरू आहुति ग्रहण गर्दछौ, हाम्रा यस यज्ञमा आएर उसै शक्तिले यसको सेवन गर।

इमां गायत्रवर्तनिं जुषेथां सुष्टुतिं मम। इन्द्राग्नी आ गतं नरा ॥६॥

हे इन्द्र र अग्नि ! गायत्री छन्दले बनेको स्तुति सुन र हाम्रा नजिक आओ।

प्रातर्यावभिरा गतं देवेभिर्जेन्यावसू। इन्द्राग्नी सोमपीतये ॥७॥

हे इन्द्र र अग्नि ! तिमीहरू शत्रुको सम्पत्तिमाथि विजय प्राप्त गर्दछौ। उषा कालमा आउने देवताहरूसँग सोमपान गर्नका लागि आओ।

श्यावाश्वस्य सुन्वतोऽत्रीणां शृणुतं हवम्। इन्द्राग्नी सोमपीतये ॥८॥
हे इन्द्र र अग्नि ! तिमीहरू सोम अभिषव गर्ने अत्रि वंशको म श्यावाश्व ऋषिको प्रार्थना सुन र सोमपान गर्नका लागि आओ।

एवा वामह्व ऊतये यथाहुवन्त मेधिराः। इन्द्राग्नी सोमपीतये ॥९॥
हे इन्द्र र अग्नि ! आत्मज्ञानीहरूले सोमपानका लागि तिमीलाई बोलाएझैँ आफ्नो सुरक्षाका लागि हामी तिमीलाई बोलाउँछौँ।

आहं सरस्वतीवतोरिन्द्राग्न्योरवो वृणे। याभ्यां गायत्रमृच्यते ॥१०॥
जुन इन्द्रदेव र अग्निदेवका लागि गायत्री छन्दका स्तोत्र उच्चारण हुन्छन्, उनीहरूद्वारा संरक्षित हुने आशा हामी गर्दछौँ।

[सूक्त - ३९]

ऋषि - नाभाक काण्व। **देवता** - अग्नी। **छन्द** - महापंक्ति।

अग्निमस्तोष्यृग्मियमग्निमीळा यजध्यै। अग्निर्देवाँ अनक्तु
न उभे हि विदथे कविरन्तश्चरति दूत्यं१ नभन्तामन्यके समे ॥१॥
यज्ञका निम्ति हामी ऋक्वेदका मन्त्रद्वारा पूजनीय अग्निदेवको प्रार्थना गर्दछौं। हामीले दिएको आहुतिले उनी देवतालाई आलोकित गरुन्। क्रान्तदर्शी अग्निदेव मनुष्य र देवताका बीचमा सन्देशवाहक काम गर्दछन्। त्यसले हाम्रा सबै शत्रु नाश हुन्छन्।

न्यग्ने नव्यसा वचस्तनूषु शंसमेषाम्। न्यराती रराव्णां
विश्वा अर्यो अरातीरितो युच्छन्त्वामुरो नभन्तामन्यके समे ॥२॥
हे अग्निदेव ! हाम्रा शरीरमा रहेका रोगरूपी शत्रुलाई र हवि दान गर्नेहरूका शत्रुलाई नौला आयुधले नष्ट गराऊ। समस्त मूढ र दुष्ट दुराचारी शत्रु विनाश गर।

अग्ने मन्मानि तुभ्यं कं घृतं न जुह्व आसनि। स देवेषु प्र
चिकिद्धि त्वं ह्यसि पूर्व्यः शिवो दूतो विवस्वतो नभन्तामन्यके समे ॥३॥
हे अग्निदेव ! हामी तिम्रा मुखमा हर्षप्रदायक घिउको आहुति प्रदान गर्दै मननीय स्तोत्र उच्चारण गर्दछौँ, त्यो ग्रहण गर। तिमी अत्यन्त प्राचीन, हितकारी, सम्पूर्ण ऐश्वर्यका स्वामी र देवताका सन्देशवाहक हौ। तिमी हाम्रा सम्पूर्ण शत्रु विनाश गर।

तत्तदग्निर्वयो दधे यथायथा कृपण्यति। ऊर्जाहुतिर्वसूनां
शं च योश्च मयो दधे विश्वस्यै देवहूत्यै नभन्तामन्यके समे ॥४॥
स्तोताले इच्छा गरेझैँ अग्निदेव अन्न प्रदान गर्दछन्। स्तुतिले बोलाइने अग्निदेव याजकका लागि हितकारी सुख र रोगनिवारक क्षमता प्रदान गर्दछन्। यज्ञमा सबै देवताहरूसँगै आह्वान गरिने अग्निदेवले हाम्रा शत्रु नाश गरुन्।

स चिकेत सहीयसाग्निश्चित्रेण कर्मणा। स होता शश्वतीनां
दक्षिणाभिरभीवृत इनोति च प्रतीव्यं१ नभन्तामन्यके समे ॥५॥
अग्निदेव आफ्ना सामर्थ्य र कार्यका विचित्रताले चिनिन्छन्। उनी यज्ञमा विद्यमान रहने र देवतालाई आह्वान गर्ने हुन्। उनी आफ्ना सम्पूर्ण शक्तिले सम्पन्न भएर आक्रमणका लागि शत्रुसम्म पुग्दछन् र उनीहरूको विनाश गर्दछन्।

अग्निर्जाता देवानामग्निर्वेद मर्तानामपीच्यम्। अग्निः स
द्रविणोदा अग्निर्द्वारा व्यूर्णुते स्वाहुतो नवीयसा नभन्तामन्यके समे ॥६॥
अग्निदेव मानिसका जीवनको रहस्य र देवताहरूको रहस्य जान्दछन्। तिनले नयाँ अन्नको आहुति ग्रहण गरेर समस्त ऐश्वर्य प्रदान गर्दछन् र सम्पूर्ण शत्रु नाश गर्दछन्। उनी बोलाइँदाखेरि सम्पूर्ण सम्पत्तिको ढोका खोलिदिन्छन्।

अग्निर्देवेषु संवसुः स विक्षु यज्ञियास्वा। स मुदा काव्या
पुरु विश्वं भूमेव पुष्यति देवो देवेषु यज्ञियो नभन्तामन्यके समे ॥७॥
अग्निदेव देवताहरूका बीचमा वास गर्दछन् र यज्ञकार्य गर्नेहरूका बीचमा यज्ञाग्निका रूपमा प्रकट हुन्छन्। पृथ्वीले जगत्लाई पोषण प्रदान गरेझैँ अग्निदेव सम्पूर्ण कार्यलाई पुष्ट गराउँछन्। उनी महान् गुणले सम्पन्न भएका कारण पूजनीय छन्। उनले हाम्रा सबै शत्रु नाश गरिदिऊन्।

यो अग्निः सप्तमानुषः श्रियो विश्वेषु सिन्धुषु। तमागन्म त्रिपस्त्यं
मन्धातुर्दस्युहन्तममग्निं यज्ञेषु पूर्व्यं नभन्तामन्यके समे ॥८॥

अग्निदेव सातै द्वीप, सरिता र सबै मानिसमा व्याप्त रहन्छन्। तीनै लोकमा विद्यमान रहने अग्निदेव विद्वान् पुरुषको रक्षा गर्दछन्। ठूला दुष्टको संहार गर्ने अग्निदेवलाई हामी यज्ञमा वरण गर्दछौं, किनभने उनी हाम्रा सबै शत्रु विनाश गर्दछन्।

अग्निस्त्रीणि त्रिधातून्या क्षेति विदथा कविः। स त्रींरेकादशाँ
इह यक्षच्च पिप्रयच्च नो विप्रो दूतः परिष्कृतो नभन्तामन्यके समे ॥९॥

क्रान्तदर्शी अग्निदेव तीनै लोकमा निवास गर्दछन्। उनी देवताका सन्देशवाहक हुन्। उनी पवित्र भएर देवताकहाँ हवि पुऱ्याउँछन् र हामीलाई सन्तुष्ट पार्दछन्। उनले हाम्रा सबै शत्रु नाश गरिदिऊन्।

त्वं नो अग्न आयुषु त्वं देवेषु पूर्व्य वस्व एक इरज्यसि।
त्वामापः परिस्रुतः परि यन्ति स्वसेतवो नभन्तामन्यके समे ॥१०॥

हे पुरातन अग्निदेव ! तिमी देवतहरूमा सर्वश्रेष्ठ छौ र मानिसका स्वामी हौ। सर्वत्र प्रवाहित हुने जलधारा तिमीतिर गमन गर्दछन्। तिमी हाम्रा सबै शत्रु नाश गर।

[सूक्त - ४०]

ऋषि - नाभाक काण्व। देवता - इन्द्राग्नी। **छन्द** - महापंक्ति शक्वरी त्रिष्टुप्।

इन्द्राग्नी युवं सु नः सहन्ता दासथो रयिम्।
येन दृळ्हा समत्स्वा वीळु चित्साहिषीमह्यग्निर्वनेव वात इन्नभन्तामन्यके समे ॥

हे इन्द्र र अग्नि ! श्रेष्ठ सम्पत्ति प्रदान गर। अग्नि र वायु दुवै मिलेर वन भस्म गराएझैं हामी त्यसै सम्पत्तिले बलिष्ठ शत्रुको सेना विनाश गरौं।

नहि वां वव्रयामहेऽथेन्द्रमिद्यजामहे शविष्ठं नृणां नरम्। स नः कदा
चिदर्वता गमदा वाजसातये गमदा मेधसातये नभन्तामन्यके समे ॥२॥

नायकहरूमा सर्वश्रेष्ठ, शक्तिशाली हे इन्द्र र अग्नि ! तिमीहरू दुईलाई हामी उपेक्षा होइन, उपासना गर्दछौं। तिमीहरू अन्न आदि वैभव प्रदान गर्नका लागि आफ्ना अश्वद्वारा हाम्रा यज्ञमा कहिले आउँछौ ? हाम्रा शत्रु नाश होऊन्।) ।८५

ता हि मध्यं भराणामिन्द्राग्नी अधिक्षितः। ता उ कवित्वना
कवी पृच्छ्यमाना सखीयते सं धीतमश्नुतं नरा नभन्तामन्यके समे ॥३॥

श्रेष्ठ नायक हे इन्द्र र अग्नि ! तिमीहरू आफ्ना विद्वत्ताका कारण सबैका लागि वरणीय छौ। मित्रताका इच्छुक आफ्ना भक्तले गरेको कर्म स्वीकार गर। तिमी रणक्षेत्रका बीचमा विद्यमान रहन्छौ। त्यसले गर्दा हाम्रा अन्य शत्रु आफैं नाश हुनेछन्।

अभ्यर्च नभाकवदिन्द्राग्नी यजसा गिरा। ययोर्विश्वमिदं
जगदियं द्यौः पृथिवी मह्युपस्थे बिभृतो वसु नभन्तामन्यके समे ॥४॥

इन्द्र र अग्नि दुवैमा समस्त जगत्, धर्ती र आकाश विद्यमान छन्। तिनीहरू ऐश्वर्य धारणकर्ता पनि हुन्। हे याजक हो ! नाभाक ऋषिले जस्तै तिमीहरू पनि इन्द्र र अग्निलाई यज्ञ र स्तोत्रले पूजा गर। उनका प्रभावले हाम्रा शत्रु नाश होऊन्।

प्र ब्रह्माणि नभाकवदिन्द्राग्निभ्यामिरज्यत। या सप्तबुध्नमर्णवं
जिह्मबारमपोर्णुत इन्द्र ईशान ओजसा नभन्तामन्यके समे ॥५॥

साधकहरू नाभाक ऋषिले जस्तै इन्द्र र अग्निको स्तुति गर्दछन्। उनीहरू जलका सात मुहान र सात महासागर आफ्नै बलले ओगट्दै जलका धारा प्रवाहित गराउँछन्। इन्द्रदेव आफ्ना ओजले समस्त जगत् नियन्त्रित गर्ने ईश्वर हुनाले सबै शत्रु नाश होऊन्।

अपि वृश्च पुराणवद् व्रततेरिव गुष्पितमोजो दासस्य दम्भय।
वयं तदस्य सम्भृतं वस्विन्द्रेण वि भजेमहि नभन्तामन्यके समे ॥६॥

हे इन्द्रदेव ! उहिलेको जस्तै तिमी शत्रुलाई बिरुवाका नचाहिँदा हाँगाझैं छिमलिदेऊ। तिमी दस्युको ओज नष्ट गराऊ। तिम्रा सहयोगले असुरले जम्मा पारेको ऐश्वर्य हामीलाई प्राप्त होस् र हाम्रा अन्य शत्रु नाश होऊन्।

यदिन्द्राग्नी जना इमे विह्वयन्ते तना गिरा। अस्माकेभिर्नृभिर्वयं
सासह्याम पृतन्यतो वनुयाम वनुष्यतो नभन्तामन्यके समे ॥७॥

जुन मानिस आफ्ना धन र प्रार्थनाले इन्द्र र अग्निदेवलाई आह्वान गर्दछन्, उनीहरूसँग हामी आफ्ना पराक्रमी योद्धाका सहायताले शत्रुको सेना पराजित गर्दछौँ। जुन व्यक्ति हामीसित प्रेम गर्दछन्, हामी पनि उनीहरुसित प्रेमपूर्ण व्यवहार गरौँ र हाम्रा अन्य शत्रु नाश होऊन्।

या नु श्वेताववो दिव उच्चरात उप द्युभिः। इन्द्राग्न्योरनु व्रतमुहाना
यन्ति सिन्धवो यान्त्सीं बन्धादमुञ्चतां नभन्तामन्यके समे ॥८॥

उनै इन्द्र र अग्निदेव सद्गुणले सम्पन्न छन्। उनीहरू आफ्ना आलोकले द्युलोकमा सबैतिर गमन गर्दछन्। उनीहरूले सरितालाई बन्धनमुक्त गरेर प्रवाहित गरे। उनीहरूके कामअनुसार याजकहरू आचरण गर्दछन्। ती देवताहरूले हाम्रा शत्रु नाश गराऊन्।

पूर्वीष्ट इन्द्रोपमातयः पूर्वीरुत प्रशस्तयः सूनो हिन्वस्य हरिवः।
वस्वो वीरस्यापृचो या नु साधन्त नो धियो नभन्तामन्यके समे ॥९॥

हे वज्रधारी इन्द्रदेव ! आफ्ना वीरतापूर्ण कार्यले प्रसन्न गराउने योद्धालाई तिमी ऐश्वर्य प्रदान गर। तिम्रा अनेकौँ नाम र अनेकौँ स्तोत्र छन्। उनै स्तुतिले हाम्रो बुद्धि श्रेष्ठ भएको हो। तिमी सबै शत्रुको विनाश गर।

तं शिशीता सुवृक्तिभिस्त्वेषं सत्वानमृग्मियम्। उतो नु चिद्य
ओजसा शुष्णस्याण्डानि भेदति जेषत्स्वर्वतीरपो नभन्तामन्यके समे ॥१०॥

तेजले सम्पन्न इन्द्रदेवले आफ्ना ओजले शुष्ण नामका राक्षसका पुत्र संहार गरे। उनले ध्वनि गर्ने सरिता नियन्त्रित गरे। शक्तिशाली र मन्त्रले प्रार्थनीय उनै इन्द्रदेवलाई स्तुतिले समृद्ध गराऔँ, त्यसो हुँदा उनले सबै शत्रु संहार गरुन्।

तं शिशीता स्वध्वरं सत्यं सत्वानमृत्वियम्। उतो नु चिद्य
ओहत आण्डा शुष्णस्य भेदत्यजैः स्वर्वतीरपो नभन्तामन्यके समे ॥११॥

हे स्तोता हो ! सर्वत्र गमन गर्ने, शुष्ण नामका राक्षसका पुत्र संहार गर्ने, हर्षप्रदायक जलप्रवाह नियन्त्रित गर्ने, श्रेष्ठ मार्गदर्शक, अविनाशी र प्रार्थनीय इन्द्रदेवलाई समृद्ध गराओ। त्यसो भएपछि उनले सबै शत्रु संहार गरुन्।

एवेन्द्राग्निभ्यां पितृवन्नवीयो मन्धातृवदङ्गिरस्वदवाचि।
त्रिधातुना शर्मणा पातमस्मान् वयं स्याम पतयो रयीणाम् ॥१२॥

हाम्रा पिता मन्धाता र अङ्गिरा ऋषिले जस्तै अग्नि र इन्द्रदेवका लागि नौलो स्तुति गरौँ। उनीहरूले हामीलाई तीन पर्वका लागि ऐश्वर्यले सम्पन्न उपयुक्त आवास प्रदान गरुन्।

[सूक्त – ४१]

ऋषि – नाभाक काण्व। **देवता** – वरुण। **छन्द** – महापंक्ति।

अस्मा ऊ षु प्रभूतये वरुणाय मरुद्भ्योऽर्चा विदुष्टरेभ्यः।
यो धीता मानुषाणां पश्वो गाइव रक्षति नभन्तामन्यके समे ॥१॥

हे स्तोता हो ! वरुणदेवले मानिस र पशु सबैलाई गाईको जस्तै सुरक्षा प्रदान गर्दछन्। ऐश्वर्यवान् वरुणदेव र ज्ञानी मरुत्हरूको उपासना गर। उनले हाम्रा शत्रु नाश गरुन्।

तमु षु समना गिरा पितॄणां च मन्मभिः। नाभाकस्य प्रशस्तिभिर्यः
सिन्धूनामुपोदये सप्तस्वसा स मध्यमो नभन्तामन्यके समे ॥२॥

हामी आफ्ना असल स्तोत्रले वरुणदेवको स्तुति गर्दछौँ, पितृहरूको स्तुति गर्दछौँ। नाभाक ऋषिका स्तोत्रले सात सरिताले समृद्ध सात सागरको स्तुति गर्दछौँ। उनले हाम्रा शत्रु नाश गरुन्।

स क्षपः परि षस्वजे न्युस्रो मायया दधे स विश्वं परि दर्शतः।
तस्य वेनीरनु व्रतमुषस्तिस्रो अवर्धयन्नभन्तामन्यके समे ॥३॥

दर्शनीय र अत्यन्त त्यागी वरुणदेव आफ्ना कर्मकौशलले समस्त संसार निर्माण गर्छन्। उनी रात्रि मिलाएर राख्दछन्। वृद्धिको कामना गर्ने व्यक्ति उनैलाई तीन उषामा संवर्द्धित गराउँछन्। उनले हाम्रा शत्रु नाश गरिदिऊन्।

यः ककुभो निधारयः पृथिव्यामधि दर्शतः ।
स माता पूर्व्यं पदं तद्वरुणस्य सप्त्यं स हि गोपा इवेर्यो नभन्तामन्यके समे ॥४॥
दर्शनीय वरुणदेवले पृथ्वीमा समस्त दिशाको स्थापना गरे, उनी सबैका स्वामी हुन्। उनको उच्च स्थान पहिलेदेखि नै निर्धारित छ। गोठालो लागेझैँ उनी सबैको रक्षा गर्दछन्। उनले हाम्रा शत्रु नाश गरिदिऊन्।

यो धर्ता भुवनानां य उस्राणामपीच्या३ वेद नामानि गुह्या ।
कविः काव्या पुरु रूपं द्यौरिव पुष्यति नभन्तामन्यके समे ॥५॥
वरुणदेव सबै लोक धारण गर्दछन् र किरणको गोप्य नाम पनि जान्दछन्। उनैले द्युलोकजस्तै दूरदर्शी कविको ज्ञान परिपुष्ट गर्छन्। उनले हाम्रा शत्रु नाश गरिदिऊन्।

यस्मिन् विश्वानि काव्या चक्रे नाभिरिव श्रिता । त्रितं जूती सपर्यत
व्रजे गावो न संयुजे युजे अश्वाँ अयुक्षत नभन्तामन्यके समे ॥६॥
चक्रको केन्द्रजस्तै जुन वरुणदेवमा सबै सद्ज्ञान आश्रित छन्, तीनै भुवनमा व्याप्त रहने उनै देवताको सबैले प्रार्थना गर्दछन्। गोठमा गाई पसेझैँ शत्रु पराजित गर्नका लागि रथमा घोडा नारेर उनी लडाइँका क्षेत्रमा पुग्दछन्। उनले हाम्रा शत्रु नाश गरिदिऊन्।

य आस्वत्क आशये विश्वा जातान्येषाम् । परि धामानि मर्मृशद्वरुणस्य
पुरो गये विश्वे देवा अनु व्रतं नभन्तामन्यके समे ॥७॥
वरुणदेव सबै पदार्थलाई छाताले झैँ ढाक्दछन्। उनले समस्त देवताको बल समृद्ध गराउँछन्। सबै देवताले उनका काम अनुसरण गर्दछन्। उनैले हाम्रा शत्रु नाश गरुन्।

स समुद्रो अपीच्यस्तुरो द्यामिव रोहति नि यदासु यजुर्दधे ।
स माया अर्चिना पदास्तृणान्नाकमारुहन्नभन्तामन्यके समे ॥८॥
समुद्रका स्वामी वरुणदेव सूर्यजस्तै आकाशमा आरुढ हुँदै सबै दिशामा कर्मरत हुन्छन्। उनी सबै मानिसलाई दान दिन्छन्। उनी राक्षसको माया आफ्ना दिव्य प्रकाशले नष्ट गराउँछन्। उनले हाम्रा शत्रु नाश गरिदिऊन्।

यस्य श्वेता विचक्षणा तिस्रो भूमीरधिक्षितः । त्रिरुत्तराणि पप्रतुर्वरुणस्य
ध्रुवं सदः स सप्तानामिरज्यति नभन्तामन्यके समे ॥९॥
अन्तरिक्षमा विद्यमान रहने वरुणदेवले आफ्ना उज्ज्वल तेजद्वारा तीनै लोकलाई विस्तृत गराए। उनको स्थान अविचल छ। उनी जलका सात धारा नियन्त्रित गर्दछन्। उनले हाम्रा शत्रु नाश गरिदिऊन्।

यः श्वेताँ अधिनिर्णिजश्चक्रे कृष्णाँ अनु व्रता । स धाम पूर्व्यं ममे
यः स्कम्भेन वि रोदसी अजो न द्यामधारयन्नभन्तामन्यके समे ॥१०॥
वरुणदेवले आफ्नो नियमअनुसार आफ्नो किरण दिउँसो सफा र राती कालो बनाएर त्यसबाट अन्तरिक्ष एवं पृथ्वीलोकलाई उसै किसिमले धारण गरे, जसरी आदित्यले द्युलोकलाई धारण गर्दछन्, उनले हाम्रा शत्रु नाश गरिदिऊन्।

[सूक्त – ४२]

ऋषि – नाभाक काण्व। **देवता** – वरुण अश्विनीकुमार। **छन्द** – त्रिष्टुप् अनुष्टुप्।

अस्तभ्नाद् द्यामसुरो विश्ववेदा अमिमीत वरिमाणं पृथिव्याः ।
आसीदद्विश्वा भुवनानि सम्राड् विश्वेत्तानि वरुणस्य व्रतानि ॥१॥
वरुणदेव सर्वज्ञाता र बलवान् छन्। उनैले द्युलोक स्थापित गराए, पृथ्वी विस्तृत गराए र समस्त लोक नियन्त्रित गरेका छन्। सबै पुरुषार्थ वरुणदेवका नै हुन्।

एवा वन्दस्व वरुणं बृहन्तं नमस्या धीरममृतस्य गोपाम् ।
स नः शर्म त्रिवरूथं वि यंसत्पातं नो द्यावापृथिवी उपस्थे ॥२॥
हे स्तोताहरू हो ! वरुणदेवको वन्दना गर। उनले अमृत सुरक्षित राख्दछन् र धैर्य धारण गर्दछन्। उनलाई नमस्कार गर। उनले हामीलाई तीन खण्डमा सुरक्षित आवास प्रदान गरुन्। आकाश र पृथ्वीमा संरक्षण गरुन्। हामी उनैका काखमा निश्चिन्त रहन्छौँ।

इमां धियं शिक्षमाणस्य देव क्रतु दक्षं वरुण सं शिशाधि।
ययाति विश्वा दुरिता तरेम सुतर्माणमधि नावं रुहेम ॥३॥

हे वरुणदेव ! यज्ञ गर्ने हाम्रा बुद्धिलाई श्रेष्ठ दिशा प्रदान गर। कर्मशीलता र बौद्धिक क्षमता बढाऊ। त्यसका सहयोगले हामी समस्त आपद्‌बाट पार हुन सकौं र सुगमताले उतार्न सक्ने नौकामा आरुढ होऔं।

आ वां ग्रावाणो अश्विना धीभिर्विप्रा अचुच्यवुः।
नासत्या सोमपीतये नभन्तामन्यके समे ॥४॥

सत्यका पालक हे अश्विनीकुमार हो ! विद्वान् पुरुष तिमीहरू दुईका लागि ढुङ्गाले पेलेर तयार गरेको सोमरस प्रस्तुत गर्दछन्। त्यसबाट तिमीहरूको अनुकम्पा प्राप्त गरेर आफ्ना सबै शत्रुलाई विनाश गर्न सफल हुन सकून्।

यथा वामत्रिरश्विना गीर्भिर्विप्रो अजोहवीत्।
नासत्या सोमपीतये नभन्तामन्यके समे ॥५॥

हे सत्यका पालक अश्विनीकुमार हो ! अत्रि ऋषिले आफ्ना स्तुतिले सोमरस पान गर्नका लागि तिमीहरूलाई आह्वान गरेभैं हामी आह्वान गर्दछौं। हाम्रा सबै शत्रु विनाश गर।

एवा वामह्व ऊतये यथाहुवन्त मेधिराः।
नासत्या सोमपीतये नभन्तामन्यके समे ॥६॥

सत्यका पालक हे अश्विनीकुमार हो ! विद्वान् पुरुषले तिमीहरूलाई सोमपान गर्न आह्वान गरेभैं आफ्नो संरक्षणका लागि हामी आह्वान गर्दछौं। हाम्रा सबै शत्रु संहार गर।

[सूक्त - ४३]

ऋषि – विरूप आङ्गिरस। **देवता** – अग्नि। **छन्द** – गायत्री।

इमे विप्रस्य वेधसोऽग्नेरस्तृतयज्वनः। गिरः स्तोमास ईरते ॥१॥

मेधावी अग्निदेव यस सिङ्गो संसारका निर्माता हुन्। उनी आफ्ना याजकलाई कहिल्यै पनि नष्ट हुन दिँदैनन्। हामी स्तोताहरू यस्ता अग्निदेवको उपासना गर्दछौं।

अस्मै ते प्रतिहर्यते जातवेदो विचर्षणे। अग्ने जनामि सुष्टुतिम् ॥२॥

सबै पदार्थका ज्ञाता र सबैलाई प्रकाशित गराउने हे अग्निदेव ! तिमीबाट अनुदानको कामना गर्ने हामी याजकहरू तिम्रा निम्ति उत्तम स्तोत्र पाठ गर्दछौं।

आरोकाइव घेदह तिग्मा अग्ने तव त्विषः। दद्भिर्वनानि बप्सति ॥३॥

हे अग्निदेव ! प्रकाशले अन्धकार खाइदिएभैं तिम्रा तेजस्वी लप्काले वन खान्छ।

हरयो धूमकेतवो वातजूता उप द्यवि। यतन्ते वृथगग्नयः ॥४॥

धुवाँरूपी ध्वजाले चिनिने अग्निदेवले रस हरण गर्दछन्। वायुद्वारा प्रेरित भएर ठाउँ सर्ने अग्निदेव आकाशमा पृथक्‌पृथक् रूपमा विचरण गर्दछन्।

एते त्ये वृथगग्नय इद्धासः समदृक्षत। उषसामिव केतवः ॥५॥

अग्निदेव विभिन्न रूपमा बल्दा बिहानीको उषाका लालीरूपी ध्वजाभैं सुन्दर हुन्छन्।

कृष्णा रजांसि पत्सुतः प्रयाणे जातवेदसः। अग्निर्यद्रोधति क्षमि ॥६॥

संसारका सबै पदार्थको ज्ञान भएका अग्निदेव धर्तीमा प्रकट भएर जब फिर्ता हुन्छन्, त्यस बेला धुलाका कणहरू पनि काला हुन्छन्।

धासिं कृण्वान ओषधीर्बप्सदग्निर्न वायति। पुनर्यन्तरुणीरपि ॥७॥

अग्निदेव अनेकौं किसिमका औषधि अन्नका रूपमा खान्छन्, तर उनी सन्तुष्ट हुँदैनन्। उनी सधैं युवा बनेर औषधिमा विद्यमान हुन्छन्।

जिह्वाभिरह नन्नमदर्चिषा जञ्जणाभवन्। अग्निर्वनेषु रोचते ॥८॥

अग्निदेव आफ्ना जिब्राले बोटबिरुवा चाट्दै आन्तरिक तेजले अत्यन्त आलोकित हुँदै वनमा सुशोभित हुन्छन्।

अप्स्वग्ने सधिष्टव सौषधीरनु रुध्यसे। गर्भे सञ्जायसे पुनः ॥९॥
हे अग्निदेव ! तिमी जलमा प्रवेश गर्दै र औषधिलाई स्थिरता प्रदान गर्दै उनैका बीचबाट उत्पन्न हुन्छौ।

उदग्ने तव तद् घृतादर्ची रोचत आहुतम्। निंसानं जुह्वो३ मुखे ॥१०॥
हे अग्निदेव ! तिम्रो लप्को घिउका रूपमा आहुति ग्रहण गर्छ। घिउले भरिएको चम्चा मुखले चाटेर सुन्दर देखिन्छौ।

उक्षान्नाय वशान्नाय सोमपृष्ठाय वेधसे। स्तोमैर्विधेमाग्नये ॥११॥
अन्न ग्रहण गर्ने र आहुति भक्षण गर्न योग्य सोमरूपी पीठ भएका अग्निदेवलाई महान् स्तोत्रले हामी पूजा गर्दछौँ।

उत त्वा नमसा वयं होतर्वरेण्यक्रतो। अग्ने समिद्भिरीमहे ॥१२॥
देवताको आह्वान गर्ने हे महान् ज्ञानी अग्निदेव ! हामी विनम्रतापूर्वक समिधा प्रज्वलित गरेर तिमीलाई प्रार्थना गर्दछौँ।

उत त्वा भृगुवच्छुचे मनुष्वदग्न आहुत। अङ्गिरस्वद्धवामहे ॥१३॥
पवित्र र आह्वान गर्न योग्य हे अग्निदेव ! भृग र मनुले तिम्रो आह्वान गरेझैं हामी पनि तिमीलाई आह्वान गर्दछौँ।

त्वं ह्यग्ने अग्निना विप्रो विप्रेण सन्त्सता। सखा सख्या समिध्यसे ॥१४॥
हे सखा, सज्जन र विद्वान् अग्निदेव ! तिमी उही गुणले अग्निमा प्रकट र शोभित छौ।

स त्वं विप्राय दाशुषे रयिं देहि सहस्रिणम्। अग्ने वीरवतीमिषम् ॥१५॥
हे अग्निदेव ! आहुति प्रदान गर्ने ज्ञानी पुरुषलाई हजारौँ किसिमका धनधान्य र सन्तानले युक्त वैभव तिमी प्रदान गर।

अग्ने भ्रातः सहस्कृत रोहिदश्व शुचिव्रत। इमं स्तोमं जुषस्व मे ॥१६॥
दाजुभाइको जस्तै माया गर्ने, शक्तिशाली, तेजसम्पन्न, लप्का भएका र पवित्र व्रत धारण गर्ने हे अग्निदेव ! हाम्रो स्तुति तिमी स्नेहपूर्वक ग्रहण गर।

उत त्वाग्ने मम स्तुतो वाश्राय प्रतिहर्यते। गोष्ठं गाव इवाशत ॥१७॥
हे अग्निदेव ! गाई कराउँदै बाछातिर गएझैं हाम्रो स्तुति तिमीतिर आउँछ।

तुभ्यं ता अङ्गिरस्तम विश्वाः सुक्षितयः पृथक्। अग्ने कामाय येमिरे ॥१८॥
हे अग्निदेव ! अङ्गिराहरूमा तिमी सर्वश्रेष्ठ हौ। आफ्नो कामना पूरा गर्नका लागि सबै प्रजाले तिम्रो उपासना गर्दछन्।

अग्निं धीभिर्मनीषिणो मेधिरासो विपश्चितः। अद्मसद्याय हिन्विरे ॥१९॥
आफ्नो मन उचित दिशामा चलाउने विद्वान् र ज्ञानी पुरुष आफ्ना श्रेष्ठ कार्यद्वारा प्रत्येक घरमा विद्यमान रहने अग्निदेवलाई प्रदीप्त गर्दछन्।

तं त्वामज्मेषु वाजिनं तन्वाना अग्ने अध्वरम्। वह्निं होतारमीळते ॥२०॥
हे अत्यन्त शक्तिशाली, हवि वहन गर्ने र देवता बोलाउने अग्निदेव ! याजकहरू आफ्ना घरमा यज्ञ सम्पन्न गर्दै तिम्रो प्रार्थना गर्दछन्।

पुरुत्रा हि सदृङ्ङसि विशो विश्वा अनु प्रभुः। समत्सु त्वा हवामहे ॥२१॥
हे अग्निदेव ! तिमी सर्वत्र विराजमान रहेन र समस्त प्राणीमा समान दृष्टि राख्ने हुनाले सबैका स्वामी हौ। त्यसो हुँदा नै हामी युद्धमा तिमीलाई आह्वान गर्दछौँ।

तमीळिष्व य आहुतोऽग्निर्विभ्राजते घृतैः। इमं नः शृणवद्धवम् ॥२२॥
अग्निदेव घिउका हविले प्रज्वलित हुन्छन्। हे याजक हो ! तिमीहरू उनै अग्निदेवको नै प्रार्थना गर। किनभने हाम्रो प्रार्थना सुनिदिने उनै हुन्। X 155

त्वं त्वा वयं हवामहे शृण्वन्तं जातवेदसम्। अग्ने घ्नन्तमप द्विषः ॥२३॥
हे अग्निदेव ! तिमी समस्त पदार्थको जानकारी भएका, हाम्रो स्तुति सुन्ने र सम्पूर्ण शत्रुको संहार गर्ने हौ। हामी तिमीलाई आह्वान गर्दछौँ।

विशां राजानमद्भुतमध्यक्षं धर्मणामिमम् । अग्निमीडे स उ श्रवत् ॥२४॥

अग्निदेव असल कार्यका स्वामी र मानिसका सम्राट् हुन् । हामी उनैको प्रार्थना गरौं ।

अग्निं विश्वायुवेपसं मर्यं न वाजिनं हितम् । सप्तिं न वाजयामसि ॥२५॥

अग्निदेव सबै मानिसलाई चलाउने र शक्तिशाली मानिसजस्तै कल्याणकारी छन् । उनी अश्वजस्तै द्रुतगामी छन् । आफ्ना आहुतिले हामी उनलाई शक्तिशाली बनाउँछौं ।

घ्नन्मृध्राण्यप द्विषो दहन् रक्षांसि विश्वहा । अग्ने तिग्मेन दीदिहि ॥२६॥

हे अग्निदेव ! हिंसक, ईर्ष्यालु र बाधक असुर जलाएर तीव्र आलोकमा प्रकट होऊ ।

यं त्वा जनास इन्धते मनुष्वदङ्गिरस्तम । अग्ने स बोधि मे वचः ॥२७॥

हे अङ्गिराहरूमा सर्वश्रेष्ठ अग्निदेव ! मनुले झैं यी मानिसले पनि तिमीलाई प्रज्वलित गर्दछन् । हाम्रो प्रार्थना पनि उस्तै खालका ठान ।

यदग्ने दिविजा अस्यप्सुजा वा सहस्कृत । तं त्वा गीर्भिर्हवामहे ॥२८॥

हे अग्निदेव ! तिमी आकाशमा उत्पन्न भएका हौ वा जलमा उत्पन्न भएका हौ या त बलले उत्पन्न भएका नै हौ । हामी स्तुति गर्दै तिमीलाई आह्वान गर्दछौं ।

तुभ्यं घेत्ते जना इमे विश्वाः सुक्षितयः पृथक् । धासिं हिन्वन्त्यत्तवे ॥२९॥

हे अग्निदेव ! सबै साधक र समस्त प्रजा तिम्रो भक्षणका लागि अलगअलग हविष्यान्न प्रदान गर्दछन् ।

ते घेदग्ने स्वाध्योऽहा विश्वा नृचक्षसः । तरन्तः स्याम दुर्गहा ॥३०॥

हे अग्निदेव ! तिम्रा कृपाले सत्कर्म गर्ने र सधैं असल पदार्थ खोज्ने गर्नाले हामी सबै विपद्बाट पार लाग्दछौं ।

अग्निं मन्द्रं पुरुप्रियं शीरं पावकशोचिषम् । हृद्भिर्मन्द्रेभिरीमहे ॥३१॥

अग्निदेव पवित्र भएर आलोक फिँजाउँदै, अनेकौंका प्रिय र यज्ञद्वारा अत्यन्त तेजसम्पन्न भएका छन् । हामी प्रसन्नता प्रदान गर्ने स्तुतिले उनलाई आनन्दित गराउँछौं ।

स त्वमग्ने विभावसुः सृजन्त्सूर्यो न रश्मिभिः । शर्धन्तमांसि जिघ्नसे ॥३२॥

हे अग्निदेव ! तिमी उत्पन्न भएपछि सूर्यजस्तै शक्ति बढाउँदै अन्धकार नाश गर्दछौ ।

तत्ते सहस्व ईमहे दात्रं यन्नोपदस्यति । त्वदग्ने वार्यं वसु ॥३३॥

हे अग्निदेव ! तिम्रो ग्रहण गर्न र दान गर्ने योग्य ऐश्वर्य सधैं अविनाशी बनेर रहोस् । हामी तिमीसित उसै ऐश्वर्यको याचना गर्दछौं ।

ऋषि [illegible] गायत्री ।

समिधाग्निं दुवस्यत घृतैर्बोधयतातिथिम् । आस्मिन् हव्या जुहोतन ॥१॥

हे ऋत्विक् हो ! अतिथिजस्तै अग्निदेवलाई समिधाले सेवा गर । घिउका रूपमा श्रेष्ठ आहुति समर्पित गर ।

अग्ने स्तोमं जुषस्व मे वर्धस्वानेन मन्मना । प्रति सूक्तानि हर्य नः ॥२॥

हे अग्निदेव ! तिमी हाम्रो मननीय स्तोत्र स्वीकार गर र समृद्धि प्राप्त गर । तिमी हाम्रा स्तोत्रको कामना गर ।

अग्निं दूतं पुरो दधे हव्यवाहमुप ब्रुवे । देवाँ आ सादयादिह ॥३॥

देवताको सन्देशवाहकका रूपमा आहुति पुऱ्याउने अग्निदेवलाई हामी स्थापना गर्दछौं र उनैको प्रार्थना गर्दछौं । उनले यस यज्ञमण्डपमा देवता बोलाइदिऊन् ।

उत्ते बृहन्तो अर्चयः समिधानस्य दीदिवः । अग्ने शुक्रास ईरते ॥४॥

हे तेजस्वी अग्निदेव ! उचित किसिमले प्रदीप्त, महानता प्रेरित गर्ने तिम्रो लप्का वृद्धि प्राप्त गर्दछ ।

उप त्वा जुह्वो३ मम घृताचीर्यन्तु हर्यत । अग्ने हव्या जुषस्व नः ॥५॥

पूजा गर्न योग्य हे अग्निदेव ! घिउले परिपूर्ण पात्र तिमीलाई प्राप्त होस् । तिमी हाम्रो आहुति स्वीकार गर ।

मन्द्रं होतारमृत्विजं चित्रभानुं विभावसुम् । अग्निमीडे स उ श्रवत् ॥६॥
आनन्द प्रदायक, देवतालाई आह्वान गर्ने, ऋतुअनुसार यज्ञ गर्ने, तेजयुक्त, प्रकाशमान अग्निदेवलाई हामी स्तुति गर्दछौँ ।

प्रत्नं होतारमीड्यं जुष्टमग्निं कविक्रतुम् । अध्वराणामभिश्रियम् ॥७॥
देवता बोलाइदिने, स्तुतियोग्य, सेवायोग्य, अत्यन्त विद्वान् र यज्ञ अलङ्कृत गर्ने प्राचीन अग्निदेवको प्रार्थना हामी गर्दछौँ ।

जुषाणो अङ्गिरस्तमेमा हव्यान्यानुषक् । अग्ने यज्ञं नय ऋतुथा ॥८॥
हे अङ्गिरावंशी श्रेष्ठ अग्निदेव ! यज्ञ सम्पादित गर्दै समयअनुसार आहुति सेवन गर ।

समिधान उ सन्त्य शुक्रशोच इहा वह । चिकित्वान् दैव्यं जनम् ॥९॥
हे पूजा गर्ने योग्य र पवित्र तेज भएका अग्निदेव ! तिमी सर्वज्ञाता र दर्शनीय आलोक भएका छौ । देवताहरूलाई हाम्रा यस यज्ञमा लिएर आऊ ।

विप्रं होतारमद्रुहं धूमकेतुं विभावसुम् । यज्ञानां केतुमीमहे ॥१०॥
ज्ञानले सम्पन्न, देवतालाई यज्ञमा बोलाउने, धुवाँरूपी ध्वजा भएका, अत्यन्त तेजले सम्पन्न, विद्रोह नगर्ने र यज्ञको ध्वजारूपी अग्निदेवलाई हामी स्तुति गर्दछौँ ।

अग्ने नि पाहि नस्त्वं प्रति ष्म देव रीषतः । भिन्धि द्वेषः सहस्कृत ॥११॥
हे शक्तिसम्पन्न, तेजस्वी अग्निदेव ! याजकलाई तिमी हिंस्रक शत्रुबाट सुरक्षा गर र हामीसित ईर्ष्या गर्नेलाई नष्ट गराऊ ।

अग्निः प्रत्नेन मन्मना शुम्भानस्तन्वं१ स्वाम् । कविर्विप्रेण वावृधे ॥१२॥
तेजस्वी स्वरूपमा सुशोभित, मेधावी अग्निदेवलाई ऋत्विक्‌हरू पुरातन स्तोत्रले प्रज्वलित गर्दछन् ।

ऊर्जो नपातमा हुवेऽग्निं पावकशोचिषम् । अस्मिन्यज्ञे स्वध्वरे ॥१३॥
ऊर्जा खस्न नदिने, पवित्र बनाउने, दीप्तिमान् अग्निदेवलाई उत्तम यज्ञमा आह्वान गर्छौं ।

स नो मित्रमहस्त्वमग्ने शुक्रेण शोचिषा । देवैरा सत्सि बर्हिषि ॥१४॥
पूज्य, मित्रजस्ता हे अग्निदेव ! सफा ज्वाला र तेजले पूर्ण भएर देवताहरूसँगै यस यज्ञमा प्रतिष्ठित होऊ ।

यो अग्निं तन्वो३ दमे देवं मर्तः सपर्यति । तस्मा इद्दीदयद्वसु ॥१५॥
ऐश्वर्यको अभिलाषा गर्ने व्यक्तिले आफ्ना घरमा अग्निदेवको सत्कार गर्दा उनले ऐश्वर्य प्रदान गर्दछन् ।

अग्निर्मूर्धा दिवः ककुत्पतिः पृथिव्या अयम् । अपां रेतांसि जिन्वति ॥१६॥
सर्वश्रेष्ठ देवता, आकाशका उच्चतम स्थानमा प्रतिष्ठित, पृथ्वीका स्वामी अग्निदेवमा ओज स्थापित गरिएको छ ।

उदग्ने शुचयस्तव शुक्रा भ्राजन्त ईरते । तव ज्योतींष्यर्चयः ॥१७॥
हे अग्निदेव ! स्वच्छ, उज्ज्वल र प्रकाशित ज्योतिले तिम्रो तेज प्रवाहित गराउँछ ।

ईशिषे वार्यस्य हि दात्रस्याग्ने स्वर्पतिः । स्तोता स्यां तव शर्मणि ॥१८॥
हे अग्निदेव ! तिमी स्वर्गलोकका स्वामी, वरण गर्न योग्य र दान दिन योग्य धनका अधिष्ठाता हौ । तिमीले प्रदान गरेको सुख भोग्दै हामी सधैँ तिम्रै प्रशंसक बनिरहौँ ।

त्वामग्ने मनीषिणस्त्वां हिन्वन्ति चित्तिभिः । त्वां वर्धन्तु नो गिरः ॥१९॥
हे अग्निदेव ! मनीषीहरू प्रार्थना गर्दै श्रेष्ठ कर्मले तिमीलाई हर्षित गराउँछन् । हाम्रा प्रार्थनाले तिमीलाई समृद्ध गराओस् ।

अदब्धस्य स्वधावतो दूतस्य रेभतः सदा । अग्नेः सख्यं वृणीमहे ॥२०॥
हे अविनाशी र सामर्थ्यवान् अग्निदेव ! तिमी देवताका सन्देशवाहक र ज्ञानका उपदेशक हौ । हामी तिम्रो मित्रता स्वीकार गर्दछौँ ।

अग्निः शुचिव्रततमः शुचिर्विप्रः शुचिः कविः । शुची रोचत आहुतः ॥२१॥
हे पवित्र ज्ञानी, अत्यन्त शुभ कर्म गर्ने र क्रान्तदर्शी अग्निदेव ! पवित्रतापूर्वक प्रदान गरेको आहुतिले तिमी सुशोभित हुन्छौ ।

उत त्वा धीतयो मम गिरो वर्धन्तु विश्वहा। अग्ने सख्यस्य बोधि नः ॥२२॥
हे अग्निदेव ! सत्कर्म र स्तुतिले तिमीलाई समृद्ध गराऊन्। हाम्रो सख्यभाव बुझिदेऊ।

यदग्ने स्यामहं त्वं त्व वा घा स्या अहम्। स्युष्टे सत्या इहाशिषः ॥२३॥
हे अग्निदेव ! तिमीमा समर्पित भएर तिम्रै हुन पाऔँ र तिमी हाम्रा बन। तिम्रो आशीष हामीलाई लागोस्।

वसुर्वसुपतिर्हि कमस्यग्ने विभावसुः। स्याम ते सुमतावपि ॥२४॥
हे अग्निदेव ! तिमी आलोक सम्पन्न, सबैका पालनकर्ता र सम्पूर्ण ऐश्वर्यका स्वामी हौ। हामी तिम्रो इच्छाअनुसार विवेकपूर्ण आचरण गरौँ।

अग्ने धृतव्रताय ते समुद्रायेव सिन्धवः। गिरो वाश्रास ईरते ॥२५॥
हे सत्कर्मका धारक अग्निदेव ! हाम्रो सुन्दर प्रार्थना तिमीकहाँ समुद्रमा नदीझैँ जान्छन्।

युवानं विश्पतिं कविं विश्वादं पुरुवेपसम्। अग्निं शुम्भामि मन्मभिः ॥२६॥
यज्ञ आदि विभिन्न सत्कर्म गर्ने, सधैँ युवा रहने र आहुति सेवन गर्ने विद्वान् अग्निदेवलाई आफ्ना स्तुतिले समृद्ध गर्दछौँ।

यज्ञानां रथ्ये वयं तिग्मजम्भाय वीडवे। स्तोमैरिषेमाग्नये ॥२७॥
तिखा लप्का भएका, यज्ञका प्रमुख र पराक्रमी अग्निदेवलाई हामी आफ्ना स्तोत्रले प्रार्थना गर्दछौँ।

अयमग्ने त्वे अपि जरिता भूतु सन्त्य। तस्मै पावक मृडय ॥२८॥
पवित्र बनाउने, पूजनीय हे अग्निदेव ! हामी स्तोताहरू तिमीलाई विभिन्न किसिमले वन्दना गर्दछौँ। हामीलाई तिमी सुख प्रदान गर।

धीरो ह्यस्यद्मसद् विप्रो न जागृविः सदा। अग्ने दीदयसि द्यवि ॥२९॥
हे ज्ञानी र धैर्यवान् अग्निदेव । तिमी आहुति सेवन गर्दै प्रजाका हितमा सधैँ जागृत रहन्छौ। तिमी आकाशमा आलोकित हुन्छौ।

पुराग्ने दुरितेभ्यः पुरा मृध्रेभ्यः कवे। प्र ण आयुर्वसो तिर ॥३०॥
हे आश्रय प्रदाता मेधावी अग्निदेव ! पाप र हिंसाबाट रक्षा गरेर हाम्रो आयु बढाइदेऊ।

[सूक्त – ४५]

ऋषि – त्रिशोक काण्व। **देवता** – इन्द्र इन्द्राग्नी। **छन्द** – गायत्री।

आ घा ये अग्निमिन्धते स्तृणन्ति बर्हिरानुषक्। येषामिन्द्रो युवा सखा ॥१॥
यज्ञाग्नि प्रज्वलित गराउने याजक आफ्ना मित्र चिरयुवा इन्द्रदेवलाई यज्ञशालामा पवित्र आसन प्रदान गर्दछन्।

बृहन्निदिध्म एषां भूरि शस्तं पृथुः स्वरुः। येषामिन्द्रो युवा सखा ॥२॥
ऋषिका नजिकै समिधा पर्याप्त छ। स्तोत्र पनि असङ्ख्य छन्। चिरयुवा इन्द्रदेव सधैँ ऋषिहरूका मित्र बनेर रहन्छन्।

अयुद्ध इद्युधा वृतं शूर आजति सत्वभिः। येषामिन्द्रो युवा सखा ॥३॥
इन्द्रदेव मित्र भएका साधकले युद्ध नगरीकनै सैन्यबलयुक्त शत्रु पराजित गर्न सक्छन्।

आ बुन्दं वृत्रहा ददे जातः पृच्छद्वि मातरम्। क उग्राः के ह शृण्विरे ॥४॥
वृत्र मार्ने इन्द्रदेवले जन्मँदै हातमा धनुषबाण लिएका थिए र मातासित यस संसारमा सबैभन्दा पराक्रमी वीर को होला भनेर सोधेका थिए।

प्रति त्वा शवसी वदद् गिरावप्सो न योधिषत्। यस्ते शत्रुत्वमाचके ॥५॥
हे इन्द्रदेव ! शक्तिसम्पन्न माताले तिमीसित शत्रुता गर्ने शत्रु पर्वतमा हात्तीजस्तो भएर विचरण गर्दछ भनेकी थिइन्।

उत त्वं मघवञ्छृणु यस्ते वष्टि ववक्षि तत्। यद्वीडयासि वीडु तत् ॥६॥
हे धनवान् इन्द्रदेव ! तिमीसित याचना गर्ने व्यक्तिलाई तिमी त्यो सबै प्रदान गर, जसले तिमी शक्तिशाली बनेका छौ। ऊ बलवान् हुन्छ त्यसैले हाम्रो प्रार्थना सुन।

यदाजिं यात्याजिकृदिन्द्रः स्वश्वयुरुप। रथीतमो रथीनाम् ॥७॥
इन्द्रदेवले आफ्ना गतिला अश्व जोतेर युद्ध गर्न रथ लिएर रणक्षेत्रमा गएका बेला अन्य रथीहरूका बीचमा उनी महारथीजस्तै सुशोभित हुन्छन्।

वि षु विश्वा अभियुजो वज्रिन्विष्वग्यथा वृह। भवा नः सुश्रवस्तमः ॥८॥

हे वज्रधारी इन्द्रदेव ! आफ्ना प्रजा जसरी भए पनि हरेक किसिमले समृद्ध गराऊ। तिमी हाम्रा लागि उत्तम अन्नले सम्पन्न भइराख।

अस्माकं सु रथं पुर इन्द्रः कृणोतु सातये। न यं धूर्वन्ति धूर्तयः ॥९॥

हाम्रा मनले रहर गरेको वस्तु प्रदान गर्नका लागि दुष्ट मानिसले मार्न नसक्ने इन्द्रदेवले आफ्नो श्रेष्ठ रथ अगाडि बढाऊन् र यज्ञस्थलमा उपस्थित होऊन्।

वृज्याम ते परि द्विषोऽरं ते शक्र दावने। गमेमेदिन्द्र गोमतः ॥१०॥

हे शक्तिशाली इन्द्रदेव ! हामी तिम्रा शत्रुका बन्धनमा कहिल्यै पनि नपरौं। अनेकौं गाईसँगै रोजेको धन प्रदान गर्दा हामी तिम्रै सामु विद्यमान रहौं।

शनैश्चिद्यन्तो अद्रिवोऽश्वावन्तः शतग्विनः। विवक्षणा अनेहसः ॥११॥

हे वज्रधारी इन्द्रदेव हामी बिस्तारैसित प्रगति गर्दै सयौं गाई र अश्वले युक्त धनले सम्पन्न हाऔं र पापरहित होऔं।

ऊर्ध्वा हि ते दिवेदिवे सहस्रा सूनृता शता। जरितृभ्यो विमंहते ॥१२॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी यजमानलाई सयौं वा हजारौं किसिमका विभिन्न ऐश्वर्य प्रदान गर्दछौ।

विद्मा हि त्वा धनञ्जयमिन्द्र दृढहा चिदारुजम्। आदारिणं यथा गयम् ॥१३॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी धन जित्नका लागि बलिया किल्ला पनि ध्वस्त गराउँछौ र शत्रु संहार गर्दछौ। हामी तिमीलाई संरक्षण प्रदान गर्ने घरजस्तै ठान्दछौं।

ककुहं चित्त्वा कवे मन्दन्तु धृष्णविन्दवः। आ त्वा पणिं यदीमहे ॥१४॥

हे शत्रुसंहारक क्रान्तदर्शी इन्द्रदेव । हामीले तिमीसित धनको कामना गर्दा हाम्रो सोमरस आनन्ददायक होस्।

यस्ते रेवाँ अदाशुरिः प्रममर्ष मघत्तये। तस्य नो वेद्र आ भर ॥१५॥

हे ऐश्वर्यवान् इन्द्रदेव । अपार वैभवले सम्पन्न भए पनि लोभी भएर तिमीसित द्रोह गर्दछ भने त्यस मानिसको ऐश्वर्य हामीलाई देऊ।

इम उ त्वा चक्षते सखाय इन्द्र सोमिनः। पुष्यावन्तो यथा पशुम् ॥१६॥

पशु पाल्नेले हातमा घाँस लिएर स्नेहपूर्वक पशुतिर हेरेभैं तिमीलाई तृप्त गर्ने याजक सोम आदि हातमा लिएर तिमीतिर हेरिरहन्छन्।

उत त्वाबधिरं वयं श्रुत्कर्णं सन्तमूतये। दूरादिह हवामहे ॥१७॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी ध्वनि सुन्नमा अति नै सिपालु र सक्षम छौ, बहिरा होइनौ। आफ्नो सुरक्षाका लागि हामी तिमीलाई परैबाट पुकारा गर्दछौं।

यच्छुश्रूया इमं हवं दुर्मर्षं चक्रिया उत। भवेरापिर्नो अन्तमः ॥१८॥

हे इन्द्रदेव ! हाम्रो पुकारा सुनेर आफ्ना असीम सामर्थ्य प्रकट गर र हाम्रा नजिकै आएर प्रिय बन्धु होऊ।

यच्चिद्धि ते अपि व्यथिर्जगन्वांसो अमन्महि। गोदा इदिन्द्र बोधि नः १९॥

हे इन्द्रदेव ! हामी दुःखले आत्तिँदै तिम्रा शरणमा आएर र प्रार्थना गर्दा तिमी जागरुक भएर हामीलाई गाई प्रदान गर।

आ त्वा रम्भं न जिव्रयो ररभ्मा शवसस्पते। उश्मसि त्वा सधस्थ आ ॥२०॥

सामर्थ्यवान् हे अग्निदेव ! वृद्ध व्यक्तिले लौराको सहारा लिएभैं हामी तिम्रो सहारा लिन्छौं। हामी यज्ञमण्डपमा तिम्रा उपस्थितिको कामना गर्दछौं।

स्तोत्रमिन्द्राय गायत पुरुनृम्णाय सत्वने। नकिर्यं वृण्वते युधि ॥२१॥

हे स्तोता हो ! पराक्रमी इन्द्रदेवलाई रणक्षेत्रमा कसैले परास्त गर्न सक्दैन, तिमीहरू उनै इन्द्रदेवको गुणगान गर।

अभि त्वा वृषभा सुते सुतं सृजामि पीतये तृम्पा व्यश्नुही मदम् ॥२२॥

हे बलशाली इन्द्रदेव ! यस सोमयज्ञमा तिम्रा लागि सोमरस समर्पित गर्दछौं। तिमी यो तृप्तिकारक सोमरस पान गर।

मा त्वा मूरा अविष्यवो मोपहस्वान आ दभन्। माकीं ब्रह्मद्विषो वनः ॥२३॥
हे इन्द्रदेव ! रक्षणको कामना गर्ने र उपहास गर्ने अज्ञानीको कुनै प्रभाव तिमीमाथि नपरोस्। तिमी ज्ञानसित द्वेष गर्नेलाई कुनै पनि सहायता नगर।

इह त्वा गोपरीणसा महे मन्दन्तु राधसे। सरो गौरो यथा पिब ॥२४॥
हे इन्द्रदेव ! होताले ऐश्वर्य प्राप्त गर्नका लागि गाईको दुध मिसाएका सोमरसको हविले तिमीलाई प्रार्थना गर्दछन्। मृगले तलाउमा जल पिएझैं तिमी सोमरस पान गर।

या वृत्रहा परावति सना नवा च चुच्युवे। ता संसत्सु प्र वोचत ॥२५॥
हे वृत्रहन्ता इन्द्रदेव ! प्राचीन कालमा तिमीले पुरातन र नवीन धन प्राप्त गरेका थियौ, त्यस धनको विवेचना तिमी सभागृहमा गर।

अपिबत् कद्रुवः सुतमिन्द्रः सहस्रबाह्वे। अत्रादेदिष्ट पौंस्यम् ॥२६॥
कद्रुले निकालेको सोमरस इन्द्रदेवले पान गरे र हजारौं भुजा भएका बलशाली शत्रु संहार गरे। यसबाट उनको दर्शनीय पराक्रम प्रकट भयो।

सत्यं तत्तुर्वशे यदौ विदानो अह्नवाय्यम्। व्यानट् तुर्वणे शमि ॥२७॥
हे इन्द्रदेव ! तिमीले तुर्वश र यादवको वास्तविक कार्य जानेर रणक्षेत्रमा अह्नवाय नामको शत्रु वध गरेका थियौ।

तरणिं वो जनानां त्रदं वाजस्य गोमतः। समानमु प्र शंसिषम् ॥२८॥
सज्जनलाई बाधाबाट पार लगाउने, शत्रुलाई भयभीत गराउने, पशुरूपी धनले सम्पन्न, अन्न दान गर्ने र उन्नतिशील इन्द्रदेवलाई हामी स्तुति गर्दछौं।

ऋभुक्षणं न वर्तव उक्थेषु तुग्र्यावृधम्। इन्द्रं सोमे सचा सुते ॥२९॥
सोम पेल्न लागेका स्तोता एकै साथ मिलेर जल वृद्धि गराउने महान् इन्द्रदेवको स्तुति गर्दछन्। उनीबाट ऐश्वर्यको कामना गर्दछन्। 156

यः कृन्तदिद्वि योन्यं त्रिशोकाय गिरिं पृथुम्। गोभ्यो गातुं निरेतवे ॥३०॥
इन्द्रदेवले त्रिशोकका लागि जल प्रवाहित गराउन मेघ भत्काए। उनले पृथ्वीमा किरणको मार्ग पनि बनाए।

यद्दधिषे मनस्यसि मन्दानः प्रेदियक्षसि। मा तत्करिन्द्र मृडय ॥३१॥
हे इन्द्रदेव ! हर्षित भएर जुन ऐश्वर्य धारण गर्दछौ, जसको कामना गर्दछौ र जुन दान गर्दछौ, त्यस्तो ऐश्वर्य हामीलाई किन प्रदान गर्दैनौ ? हामीलाई समृद्ध गराऊ।

दभ्रं चिद्धि त्वावतः कृतं शृण्वे अधि क्षमि। जिगात्विन्द्र ते मनः ॥३२॥
हे इन्द्रदेव ! तिमीले गरेको सानो काम पनि धर्तीमा विख्यात हुन्छ। त्यसैले तिमी हामीमाथि कृपा गर।

तवेदु ताः सुकीर्तयोऽसन्नुत प्रशस्तयः। यदिन्द्र मृडयासि नः ॥३३॥
हे इन्द्रदेव ! तिमीले हामीलाई हर्षित गर्दा तिमी नै यशस्वी र प्रशंसनीय हुन्छौ।

मा न एकस्मिन्नागसि मा द्वयोरुत त्रिषु। वधीर्मा शूर भूरिषु ॥३४॥
हे इन्द्रदेव ! हामीबाट कुनै एक अपराध हुँदैमा हाम्रो संहार नगर। दुई अथवा तीन अथवा त्यसभन्दा बढी अपराध भए पनि हामीलाई दुःख नदेऊ।

बिभया हि त्वावत उग्रादभिप्रभङ्गिणः। दस्मादहमृतीषहः ॥३५॥
हे शत्रुमाथि प्रहार गर्ने र पापीको विनाश गर्ने पराक्रमी इन्द्रदेव ! तिमी शत्रु परास्त गर्नमा सक्षम छौ। तिमीबाट हामी भयभीत नहोऔं।

मा सख्युः शूनमा विदे मा पुत्रस्य प्रभूवसो। आवृत्वद्भुतु ते मनः ॥३६॥
सम्पदाले सम्पन्न हे इन्द्रदेव ! हामी आफ्ना साथीभाइ वा पुत्रका लागि ऐश्वर्य याचना गर्दैनौं। हामी त तिम्रो मनलाई नै आफूतिर आकृष्ट गर्न खोज्दछौं।

को नु मर्या अमिथितः सखा सखायमब्रवीत्। जहा को अस्मदीषते ॥३७॥
हे मनुष्यहरू हो ! क्रोधरहित, सखारूप इन्द्रदेवले आफ्ना मित्रसित आफूले कुनै निर्दोष मानिसलाई हनन गरें कि ? मबाट को पर भाग्दछ ? भनेर सोधे।

एवारे वृषभा सुतेऽसिन्वन्भूर्यावयः। श्वघ्नीव निवता चरन् ॥३८॥
हे शक्तिशाली इन्द्रदेव ! पर्वतमा रहने सिकारीले सिकार फेला पारेझैं सोम पेल्ने गरेका एवारलाई तिमीले प्रशस्त सम्पत्ति प्रदान गर्‍यौ।

आ त एता वचोयुजा हरी गृभ्णे सुमद्रथा। यदीं ब्रह्मभ्य इद्ददः ॥३९॥
हे इन्द्रदेव ! मन्त्रैबित्तिकै रथमा नारिने तिम्रा अश्वलाई हामी बोलाउँछौँ। यो सम्पत्ति तिमीले ब्रह्मनिष्ठ साधकका लागि प्रदान गरेका हौ।

भिन्धि विश्वा अप द्विषः परि बाधो जही मृधः। वसु स्पार्हं तदा भर ॥४०॥
हे इन्द्रदेव ! हाम्रा सबै हिंसक शत्रु विनाश गरेर हामीदेखि पर हटाइदेऊ र उनको ऐश्वर्य हाम्रा नजिक ल्याइदेऊ।

यद्वीडाविन्द्र यत्स्थिरे यत्पर्शाने पराभृतम्। वसु स्पार्हं तदा भर ॥४१॥
हे इन्द्रदेव ! हामीलाई तिमी स्थायी सम्पत्ति प्रदान गर, त्यो पुष्ट र स्थिर भई भूमिमा विद्यमान रहोस् र कसैले स्पर्श नगरेको होस्।

यस्य ते विश्वमानुषो भूरेर्दत्तस्य वेदति। वसु स्पार्हं तदा भर ॥४२॥
हे इन्द्रदेव ! तिमीले दिएको वैभव सबै मानिस उचित ढङ्गले चिन्दछन्, त्यस्तै वाञ्छित ऐश्वर्य हामीलाई पर्याप्त प्रदान गर।

[सूक्त - ४६]

ऋषि - वश अश्व्य। **देवता** - पृथुश्रवा वायु। **छन्द** - गायत्री ककुप् बृहती द्विपदा।

त्वावतः पुरूवसो वयमिन्द्र प्रणेतः। स्मसि स्थातर्हरीणाम् ॥१॥
धनवान्, श्रेष्ठ नायक र अश्वका स्वामी हे इन्द्रदेव ! तिमीजस्तो रक्षक अर्को कोही पनि छैन। तिमीप्रति हामी समर्पित भएर रहौँ।

त्वां हि सत्यमद्रिवो विद्म दातारमिषाम्। विद्म दातारं रयीणाम् ॥२॥
वज्रधारी हे इन्द्रदेव ! तिमीलाई हामी अन्न र ऐश्वर्य प्रदाता मान्दछौँ। यो वास्तविक हो।

आ यस्य ते महिमानं शतमूते शतक्रतो। गीर्भिर्गृणन्ति कारवः ॥३॥
हे सयौँ यज्ञ गर्ने इन्द्रदेव ! तिमी सयौँ खालका रक्षण साधनले सम्पन्न छौ। स्तोताहरू स्तुति गर्दै तिम्रो महानताको वर्णन गर्दछन्।

सुनीथो घा स मर्त्यो यं मरुतो यमर्यमा। मित्रः पान्त्यद्रुहः ॥४॥
मरुत्‌हरू, मित्र र अर्यमादेव द्रोहरहित भएर जुन साधकको रक्षा गर्दछन्, त्यो साधक निश्चित रूपले श्रेष्ठ मार्गमा गमन गर्ने हुन्छ।

दधानो गोमदश्ववत्सुवीर्यमादित्यजूत एधते। सदा राया पुरुस्पृहा ॥५॥
हामी स्तोताहरू इन्द्रद्वारा संरक्षित भएर गाई र अश्वले सम्पन्न सामर्थ्यवान् हुन्छौँ। हामी मन परेको धन उनीबाट प्राप्त गरेर समृद्ध हुनेछौँ।

तमिन्द्रं दानमीमहे शवसानमभीर्वम्। ईशानं राय ईमहे ॥६॥
शक्तिले सम्पन्न, निर्भीक र सबैका अधिष्ठाता इन्द्रदेवबाट दान र ऐश्वर्य याचना गर्दछौँ।

तस्मिन्हि सन्त्यूतयो विश्वा अभीरवः सचा।
तमा वहन्तु सप्तयः पुरूवसुं मदाय हरयः सुतम् ॥७॥
रक्षा गर्ने निर्भीक सेना इन्द्रदेवका आश्रित भएर सँगसँगै निवास गर्छन्। खुसी गराउने द्रुतगामी घोडाले उनलाई सोमयागका निकट ल्याऊन्।

यस्ते मदो वरेण्यो य इन्द्र वृत्रहन्तमः।
य आददिः स्वर्नृभिर्यः पृतनासु दुष्टरः ॥८॥
हे इन्द्रदेव ! तिम्रो मद वरण गर्न योग्य छ। शत्रु संहारक त्यही हो, शत्रुको धन त्यसले खोस्दछ र लडाइँमा परास्त नहुने खालको छ।

यो दुष्टरो विश्ववार श्रवाय्यो वाजेष्वस्ति तरुता।
स नः शविष्ठ सवना वसो गहि गमेम गोमति व्रजे ॥९॥
इन्द्रदेवको शौर्य रणक्षेत्रमा शत्रुद्वारा अजेय, शक्तिप्रदायक र विपत्तिबाट मुक्ति दिलाउने खालको

छ। वरण गर्न योग्य शक्तिले सम्पन्न र सबैलाई निवास प्रदान गर्ने हे इन्द्रदेव ! तिमी हाम्रा यज्ञमा आऊ। हामी गाईले भरिएका गोठमा पस्न पाऔँ।

गव्यो षु णो यथा पुराश्वयोत रथया। वरिवस्य महामह ॥१०॥

हे इन्द्रदेव ! सधैंको जस्तै हामीलाई उत्तम गाई, असल अश्वले युक्त रथ र प्रतिष्ठापूर्ण धन प्रदान गर्ने इच्छाले तिमी हाम्रा नजिकै आऊ।

नहि ते शूर राधसोऽन्तं विन्दामि सत्रा।
दशस्या नो मघवन्नू चिदद्रिवो धियो वाजेभिराविथ ॥११॥

हे पराक्रमी इन्द्रदेव ! वास्तवमा तिम्रो सम्पत्ति असीम छ। हे धनवान् इन्द्रदेव ! हामीलाई तिमी ऐश्वर्य प्रदान गर। हे वज्रधारी इन्द्रदेव ! तिमी आफ्ना सामर्थ्यले हाम्रा कर्मको रक्षा गर।

य ऋष्वः श्रावयत्सखा विश्वेत् स वेद जनिमा पुरुष्टुतः।
तं विश्वे मानुषा युगेन्द्रं हवन्ते तविषं यतस्रुचः ॥१२॥

महान् इन्द्रदेव कीर्तिवानहरूका सखा र अनेकौंद्वारा प्रशंसित छन्। उनी हाम्रा सबै जन्मका ज्ञाता पनि हुन्। उनै शक्तिशाली इन्द्रदेवका लागि स्रुक पात्रमा हवि प्रदान गर्ने हामी याजकहरू सधैं यजन गर्दछौं।

स नो वाजेष्वविता पुरूवसुः पुरः स्थाता। मघवा वृत्रहा भुवत् ॥१३॥

धनवान् इन्द्रदेव अनेकौंलाई निवास प्रदान गरेर वृत्र संहार गर्छन्। रणक्षेत्रमा सधैं अगुवा रहेर हाम्रो संरक्षण गरुन्।

अभि वो वीरमन्धसो मदेषु गाय गिरा महा विचेतसम्।
इन्द्रं नाम श्रुत्यं शाकिनं वचो यथा ॥१४॥

हे उद्‌गाताहरू हो ! हितकारी, असुरजयी, सोमरसले आनन्द प्राप्त गर्ने, वीर, मेधावी र कीर्तिमान इन्द्रदेवलाई विशेष स्तोत्रले स्तुति गर।

ददी रेक्णस्तन्वे ददिर्वसु ददिर्वाजेषु पुरुहूत वाजिनम्। नूनमथ ॥१५॥

अनेकौं तिरबाट बोलाइने हे इन्द्रदेव ! हामीलाई पुष्टिदायक धन प्रदान गर। श्रेष्ठ आवास देऊ र रणक्षेत्रमा शक्तिले सम्पन्न असीम उत्साह प्रदान गर।

विश्वेषामिरज्यन्तं वसूनां सासह्वांसं चिदस्य वर्पसः। कृपयतो नूनमत्यथ ॥१६॥

हे स्तोताहरू हो ! समस्त ऐश्वर्य नियन्त्रित गर्ने र शक्तिशाली शत्रुलाई पनि परास्त गर्ने इन्द्रदेवलाई तिमीहरू राम्रोसित प्रार्थना गर।

महः सु वो अरमिषे स्तवामहे मीळ्हुषे अरङ्गमाय जग्मये।
यज्ञेभिर्गीर्भिर्विश्वमनुषां मरुतामियक्षसि गाये त्वा नमसा गिरा ॥१७॥

हामी उनै शक्तिशाली, सज्जनको सहायता गर्ने, सबै ठाउँमा पुग्ने इन्द्रदेवलाई प्रचुर अन्न प्राप्त गर्नका लागि यजनीय स्तोत्रले प्रार्थना गर्दछौं। तिमीहरू पनि उनको प्रार्थना गर। हे इन्द्रदेव ! तिमी सबै मानिस र मरुत्‌हरूका उपास्य हौ। हामी आफ्ना विनम्र वचनले तिम्रो गुणगान गर्दछौं।

ये पातयन्ते अज्मभिर्गिरीणां स्नुभिरेषाम्।
यज्ञं महिष्वणीनां सुम्नं तुविष्वणीनां प्राध्वरे ॥१८॥

मरुत्‌हरू आफ्ना शक्तिप्रवाहले सम्पन्न भएर पर्वतीय जल ओरालोतिर प्रवाहित गर्दछन्, उनै गर्जनशील मरुत्‌हरूका निम्ति हामी यजन गर्दछौं। उनीहरूका कृपाले यस श्रेष्ठ यज्ञमा सुख प्राप्त गर्दछौं।

प्रभङ्गं दुर्मतीनामिन्द्र शविष्ठा भर।
रयिमस्मभ्यं युज्यं चोदयन्मते ज्येष्ठं चोदयन्मते ॥१९॥

प्रेरक बुद्धिले सम्पन्न, शक्तिशाली हे इन्द्रदेव ! तिमी दुर्बुद्धिग्रस्त मानिसको विनाश गर्दछौ। हामीलाई तिमी उत्तम ऐश्वर्यले परिपूर्ण गराऊ।

सनितः सुसनितरुग्र चित्र चेतिष्ठ सूनृत।
प्रासहा सम्राट् सहुरिं सहन्तं भुज्युं वाजेषु पूर्व्यम् ॥२०॥

दानशील, शक्तिशाली र सत्यभाषी हे इन्द्रदेव ! तिमी अद्‌भुत सामर्थ्यले सम्पन्न र शत्रुको विनाश गर्ने सम्राट् हौ। हामीलाई तिमी रणमा शत्रु परास्त गर्ने र सहनशक्ति प्रदान गर्ने सम्पत्ति प्रदान गर।

आ स एतु य ईवदाँ अदेवः पूर्तमाददे।
यथा चिद्वशो अश्व्यः पृथुश्रवसि कानीतेऽस्या व्युष्याददे ॥२१॥

अश्व्य पनि भनिने वशले उषा.कालमा कानीत भनेर बोलाइने पृथुश्रवाबाट वैभव प्राप्त गरे। यस्तो दान गर्ने ती वश यहाँ आइदिऊन्।

षष्टिं सहस्राश्व्यस्यायुतासनमुष्ट्रा नां विंशतिं शता।
दश श्यावीनां शता दश त्र्यरुषीणां दश गवां सहस्रा ॥२२॥

मैले साठी हजार र दस हजार अश्व त्यसपछि बीस सय उँट प्राप्त गरेँ। श्याम वर्णका दस सय घोडी र तीन ठाउँमा प्रकाशित दस हजार गाई पनि प्राप्त गरेँ।

दश श्यावा ऋधद्रयो वीतवारास आशवः। मथ्रा नेमिं नि वावृतुः ॥२३॥

हाम्रा रथको धुरो दस वटा काला वर्णका घोडाले तान्दछन्। ती घोडा अत्यन्त तीव्रगामी, शक्तिशाली र शत्रुलाई खल्बल्याउने खालका छन्।

दानासः पृथुश्रवसः कानीतस्य सुराधसः।
रथं हिरण्ययं ददन् मंहिष्ठः सूरिरभूद्वर्षिष्ठमकृत श्रवः ॥२४॥

पृथुश्रवाका पुत्र कानीत अत्यन्त धनवान् छन्। उनले हामीलाई सुनौलो रथ प्रदान गरे। उनी सर्वश्रेष्ठ दानी र विद्वान् छन्। हामीले उनका कीर्तिलाई समृद्ध गरायौं।

आ नो वायो महे तने याहि मखाय पाजसे।
वयं हि ते चकृमा भूरि दावने सद्यश्चिन्महि दावने ॥२५॥

हे वायु ! महान् ऐश्वर्य प्राप्त गर्नका लागि हामी तिम्रो प्रार्थना गर्दछौँ। हामीलाई तिमी प्रचुर सम्पत्ति र यज्ञीय बल प्रदान गर्नका लागि आऊ।

यो अश्वेभिर्वहते वस्त उस्रास्त्रिः सप्त सप्ततीनाम्।
एभिः सोमेभिः सोमसुद्भिः सोमपा दानाय शुक्रपूतपाः ॥२६॥

सोमरस पान गर्ने, बल बढाउने र शुद्ध गराउने वायुदेव आफ्ना अश्वमा यात्रा गर्दछन् र तीन गुने सात पटक, अनि त्यसको सत्तरी गुना गाईलाई आश्रय प्रदान गर्दछन्। सोम पेल्नेहरूलाई उनी दान दिन्छन्।

यो म इमं चिदु त्मनामन्दच्चित्रं दावने।
अरट्वे अक्षे नहुषे सुकृत्वनि सुकृत्तराय सुक्रतुः ॥२७॥

हामीलाई विलक्षण दान दिएर आनन्द मान्ने सत्कर्म परायण यशस्वी वायुले युव अक्ष, नहुष, सुकृत् र सुकृत्तरलाई प्रेरित पनि गर्दछन्।

उचथ्ये३ वपुषि यः स्वराळुत वायो घृतस्नाः।
अश्वेषितं रजेषितं शुनेषितं प्राज्म तदिदं नु तत् ॥२८॥

तेजस्वी वायु उचथ्य र वपुका राज्यमा स्वप्रकाशित छन्। उनले घोडा, उँट र कुकुरबाट प्रेरित भएर प्रदान गरेको अन्न यही हो।

अध प्रियमिषिराय षष्टिं सहस्रासनम्। अश्वानामिन्न वृष्णाम् ॥२९॥

यस बेला ऐश्वर्य प्रदान गर्ने शासकबाट हामीले साठी हजार शक्तिशाली अश्व दानका रूपमा ग्रहण गरेका छौँ।

गावो न यूथमुप यन्ति वध्रय उप मा यन्ति वध्रयः ॥३०॥

जसरी गाईहरू आफ्ना बथानमा हिँड्दछन्, उसै गरी पृथुश्रवाले प्रदान गरेका गोरुहरू हामीसित हिँड्दछन्।

अध यच्चारथे गणे शतमुष्ट्राँ अचिक्रदत्। अध श्वित्नेषु विंशतिं शता ॥३१॥

त्यसका पछि लागेर विचरण गर्ने उँटका बथानबाट सय वटा उँट र सेतो वर्णका गाईमा दुई हजार गाई दान गरिए।

शतं दासे बल्बूथे विप्रस्तरुक्ष आ ददे।
ते ते वायविमे जना मदन्तीन्द्रगोपा मदन्ति देवगोपाः ॥३२॥

हामी गाई र घोडा पाल्ने ब्राह्मण हौँ। हामीले बलबूथ नामका सयौँ गाई र अश्व प्राप्त गरेका थियौँ। हे वायु ! यी सबै तिम्रै आश्रयमा छन्। यी स्तोताहरू इन्द्र र अन्य देवताद्वारा संरक्षित भएर खुसी हुन्छन्।

अथ स्या योषणा मही प्रतीची वशमश्र्व्यम्। अभिरुक्मा वि नीयते ॥३३॥

उनै दाताले सुनौला आभूषणले सजिएका वन्दनीय नारीलाई अश्व्यका पुत्र वशका सम्मुख पुऱ्याए।

[सूक्त - ४७]

ऋषि – त्रित आप्त्य। **देवता** – आदित्यगण आदित्यगण उषा। **छन्द** – महापंक्ति।

महि वो महतामवो वरुण मित्र दाशुषे। यमादित्या अभि
द्रुहो रक्षथा नेमघं नशदनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ॥१॥

हे मित्र र वरुणदेव ! तिमीहरूले हविप्रदाता यजमानलाई संरक्षण प्रदान गर्ने रक्षण साधन अत्यन्त श्रेष्ठ छ। हे आदित्यहरू हो ! विद्रोही शत्रुबाट जोगाएका यजमानलाई पापले दुःख दिन सक्दैन।

विदा देवा अघानामादित्यासो अपाकृतिम्। पक्षा वयो
यथोपरि व्य१स्मे शर्म यच्छतानेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ॥२॥

हे आदित्य हो ! हाम्रो दुःख कस्ता खालको छ भन्ने थाहा छ। पक्षीले पँखेटाले छोपेर बच्चालाई सुरक्षा दिएझैँ पापरहित र श्रेष्ठ रक्षणसाधनले हामीलाई सुख प्रदान गर।

व्य१स्मे अधि शर्म तत्पक्षा वयो न यन्तन। विश्वानि
विश्ववेदसो वरूथ्या मनामहेऽनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ॥३॥

सर्वज्ञाता हे देवताहरू हो ! चराले पँखेटाले छोपेर बच्चालाई सुरक्षा प्रदान गरेझैँ हामीलाई आफ्ना पापरहित र श्रेष्ठ रक्षणसाधनबाट सुरक्षा गर भन्ने आशा गर्दछौँ।

यस्मा अरासत क्षयं जीवातुं च प्रचेतसः। मनोर्विश्वस्य
घेदिम आदित्या राय ईशतेऽनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ॥४॥

हे देवता हो ! चेतना सञ्चार गराउने आदित्यले जीवनको साधन र आवास प्रदान गर्दै मानिसका लागि संसारको ऐश्वर्यमाथि पापरहित र श्रेष्ठ रक्षणसाधनले शासन गर्छन्।

परि णो वृणजन्नघा दुर्गाणि रथ्यो यथा। स्यामेदिन्द्रस्य
शर्मण्यादित्यानामुतावस्यनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ॥५॥

रथ तान्ने घोडाले दुर्गम पथ छोडेझैँ हामी पापपूर्ण बाटो छोड्दछौँ। हामी इन्द्रदेवका आश्रित र आदित्यबाट पापरहित र श्रेष्ठ रक्षणसाधनले संरक्षित भएर रहौँ।

परिह्वृतेदना जनो युष्मादत्तस्य वायति। देवा अदभ्रमाश
वो यमादित्या अहेतनानेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ॥६॥

कष्ट सहन गरेर तिम्रो उपासना गर्ने व्यक्तिले ऐश्वर्य प्राप्त गर्दछन्। हे द्रुतगतिले गमन गर्ने देवताहरू हो ! तिमीहरू जसका नजिक जान्छौ, त्यसले पापरहित र श्रेष्ठ रक्षणसाधनले असीमित ऐश्वर्य पाउँछ।

न तं तिग्मं चन त्यजो न द्रासदभि तं गुरु। यस्मा उ शर्म
सप्रथ आदित्यासो अराध्वमनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ॥७॥

हे आदित्यगण ! तिमीहरूका आश्रयमा रहेका व्यक्तिलाई धारिला हतियारले पनि दुःख दिन सक्दैनन्। ठूला आपद्‌बाट पनि तिमीहरूका पापरहित र श्रेष्ठ रक्षणसाधनले जोगिएर सुखी रहन्छन्।

युष्मे देवा अपि ष्मसि युध्यन्तइव वर्मसु। यूयं महो न
एनसो यूयमर्भादुरुष्यतानेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ॥८॥

हे देवताहरू हो ! कवच धारण गर्ने योद्धा सुरक्षित रहेझैँ तिमीलाई समर्पित भएर हामी पापरहित र श्रेष्ठ रक्षणसाधनले सानाठूला पापबाट जोगिन्छौँ।

अदितिर्न उरुष्यत्वदितिः शर्म यच्छतु। माता मित्रस्य
रेवतोऽर्यम्णो वरुणस्य चानेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ॥९॥

सम्पत्तिवान् अर्यमा, मित्र र वरुणदेवकी माता अदितिले हामीलाई सुरक्षित गरुन्। उनले पापरहित र श्रेष्ठ रक्षणसाधनले सुख प्रदान गरुन्।

यद्देवाः शर्म शरणं यद्भद्रं यदनातुरम्। त्रिधातु यद्वरूथ्य१
तदस्मासु वि यन्तनानेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ॥१०॥

हे देवताहरू हो ! तिमीहरू आफ्ना आश्रयको सुख हामीलाई प्रदान गर। ती तीन किसिमले धारण गर्न योग्य क्षमताहरू कल्याणकारी, रोगमुक्त, पापरहित र श्रेष्ठ रक्षणसामर्थ्यले युक्त होऊन्।

आदित्या अव हि ख्यताधि कूलादिव स्पशः । सुतीर्थमर्वतो
यथानु नो नेषथा सुगमनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ॥११॥
हे आदित्यगण ! खोलाकिनारमा बसेका मानिसले तलतिर हेरेझैं तल रहेका हामीतिर हेर। सजिलो घाटबाट अश्व लगेझैं हामीलाई पापरहित र श्रेष्ठ रक्षणसाधनले सजिलो मार्गबाट लैजाओ। X 157

नेह भद्रं रक्षस्विने नावयै नोपया उत। गवे च भद्रं धेनवे
वीराय च श्रवस्यतेऽनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ॥१२॥
हे आदित्यहरू हो ! असुर, विद्वेष गर्ने, उपद्रवीको हित नगरीकन सधैं गाई, पराक्रमी र कीर्तिको कामना गर्ने मानिसकै पापरहित र श्रेष्ठ रक्षणसाधनले कल्याण गर।

यदाविर्यदपीच्यं देवासो अस्ति दुष्कृतम्। त्रिते तद्विश्वमाप्त्य
आरे अस्मद्दधातनानेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ॥१३॥
हे देवताहरू हो ! हाम्रा प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष पाप हामीबाट पर हटाओ। पापरहित र श्रेष्ठ रक्षणसाधनले त्रितआप्त्यसित कुनै पाप नरहून्।

यच्च गोषु दुष्वप्न्यं यच्चास्मे दुहितर्दिवः। त्रिताय
तद्विभावर्याप्त्याय परा वहानेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ॥१४॥
हे सूर्यपुत्री उषादेवी ! तिमी हाम्रा र गाईका दूषित भावनाहरू पापरहित र श्रेष्ठ रक्षणसाधनले हटाइदेऊ भन्ने निवेदन म त्रितआप्त्य ऋषि गर्दछु।

निष्कं वा घा कृणवते स्रजं वा दुहितर्दिवः। त्रिते दुष्वप्न्यं
सर्वमाप्त्ये परि दद्मस्यनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ॥१५॥
हे सूर्यपुत्री उषादेवी ! म त्रितआप्त्य ऋषिका प्रार्थनाले सधाउने र सजाउनेका दूषित विचार पापरहित र श्रेष्ठ रक्षणसाधनले हटाइदेऊ।

तदन्नाय तदपसे तं भागमुपसेदुषे। त्रिताय च द्विताप
चोषो दुष्वप्न्यं वहानेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ॥१६॥
हे उषादेवी ! तिमी अन्न लिने र दिने अथवा त्यो अन्नको भाग ग्रहण गर्ने त्रितआप्त्यका दूषित विचारहरू पापरहित र श्रेष्ठ रक्षणसाधनले हटाइदेऊ।

यथा कलां यथा शफं यथ ऋणं सन्नयामसि। एवा दुष्वप्न्यं
सर्वमाप्त्ये सं नयामस्यनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ॥१७॥
यज्ञमा क्रमैसित वस्तु दान गरेझैं ऋणको साँवा र ब्याज क्रमैसित चुक्ता गरेझैं आफ्ना सबै दूषित विचार त्रितआप्त्य ऋषि पापरहित र श्रेष्ठ रक्षणसाधनले मेटाउछन्।

अजैष्माद्यासनाम चाभूमानागसो वयम्। उषो यस्माद्दुष्वप्न्यादभैष्माप
तदुच्छत्वनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ॥१८॥
हे उषादेवी ! आज हामी विजयी भएर लाभान्वित र पापरहित हुनेछौं। दूषित विचारले हामी डराएका थियौं हामीलाई त्यसबाट पापरहित र श्रेष्ठ रक्षणसाधनले मुक्त गराऊ।

[सूक्त – ४८]

ऋषि – प्रगाथ काण्व। **देवता** – सोम। **छन्द** – त्रिष्टुप् जगती।

स्वादोरभक्षि वयसः सुमेधाः स्वाध्यो वरिवोवित्तरस्य।
विश्वे यं देवा उत मर्त्यासो मधु ब्रुवन्तो अभि सञ्चरन्ति ॥१॥
सोमरसलाई सबै देवता र मानिसले मिठो भन्दै प्रशंसा गर्दै ग्रहण गर्दछन्। स्वादिष्ट र सम्माननीय त्यही सोमरस हामी श्रेष्ठ स्वाध्यायी र मेधावी याजकहरू सेवन गर्दछौं।

अन्तश्च प्रागा अदितिर्भवास्यवयाता हरसो दैव्यस्य।
इन्दविन्द्रस्य सख्यं जुषाणः श्रौष्टीव धुरमनु राय ऋध्याः ॥२॥
हे अविनाशी सोमरस ! तिमी देवताका अन्तःकरणमा प्रवेश गरेर उनीहरूको क्रोध नष्ट गराउँछौ। रथमा नियोजित भएका अश्वले भारी वहन गरेझैं तिमी इन्द्रदेवको मैत्री ग्रहण गरेर याजकलाई ऐश्वर्य प्रदान गर्नका लागि संलग्न हुन्छौ।

अपाम सोमममृता अभूमागन्म ज्योतिरविदाम देवान्।
किं नूनमस्मान्कृणवदरातिः किमु धूर्तिरमृत मर्त्यस्य ॥३॥

हे सोम ! तिमी यज्ञको समृद्धि बढाउँछौ। हामी यजमानहरू तिम्रा सहयोगले सूर्यरूपी ज्योतिले ज्योतित भएर अमरत्व प्राप्त गरौँ। हामी भूलोकबाट दिव्यलोकमा आरोहण गरौँ। हामी देवताको ज्योतिर्मय स्वर्गलोक हेर्न सक्षम होऔँ।

शं नो भव हृद आ पीत इन्दो पितेव सोम सूनवे सुशेवः।
सखेव सख्य उरुशंस धीरः प्र ण आयुर्जीवसे सोम तारीः ॥४॥

हे सोम ! पिताका लागि पुत्र र मित्रका लागि अर्को मित्र नै सुखदायक भएझैँ तिमी हाम्रा हृदयका लागि सुखकारी हौ। हे धेरै तिरबाट प्रशंसित सोम ! तिमी बुद्धिले सम्पन्न छौ, हाम्रा जीवनमा सुख र आयु वृद्धि गराऊ।

इमे मा पीता यशस उरुष्यवो रथं न गावः समनाह पर्वसु।
ते मा रक्षन्तु विस्रसश्चरित्रादुत मा स्रामाद्यवयन्त्विन्दवः ॥५॥

गाडामा गोरु नारेझैँ सोमले हाम्रा सबै अङ्ग जोडून्। कीर्तिवान् सोमले संरक्षणको आशा गर्ने हामीलाई चरित्र भ्रष्ट हुनबाट रक्षा गरुन् र रोगबाट मुक्त गरुन्।

अग्निं न मा मथितं सं दिदीपः प्र चक्षय कृणुहि वस्यसो नः।
अथा हि ते मद आ सोम मन्ये रेवाँ इव प्र चरा पुष्टिमच्छ ॥६॥

हे सोम ! हामीले पान गरेपछि तिमी प्रज्वलित अग्निजस्तो भएर आलोक र तेज सम्पन्न गर। हामीलाई तिमी ऐश्वर्यवान् बनाऊ। त्यसपछि तिम्रो आनन्दका लागि हामी प्रार्थना गर्दछौँ। तिमी ऐश्वर्यवान् भएर सबै ठाउँमा जाँदै पोषण प्राप्त गर।

इषिरेण ते मनसा सुतस्य भक्षीमहि पित्र्यस्येव रायः।
सोम राजन् प्र ण आयूंषि तारीरहानीव सूर्यो वासराणि ॥७॥

कामनायुक्त मनले पेलेर तयार गरिएको सोमरस पैतृक सम्पत्तिजस्तै सेवन गर्दछौँ। हे तेजसम्पन्न सोम ! सूर्यले दिउँसो प्रकाश वृद्धि गरेझैँ हाम्रो आयु वृद्धि गर।

सोम राजन् मृडया नः स्वस्ति तव स्मसि व्रत्या३ स्तस्य विद्धि।
अलर्ति दक्ष उत मन्युरिन्दो मा नो अर्यो अनुकामं परा दाः ॥८॥

हे तेजसम्पन्न सोम ! हाम्रो हित गर्नका लागि प्रसन्न गराऊ। हामी तिम्रै व्रतशील हौँ भन्ने तथ्य तिमी बुझ। हे सोम ! विवेकयुक्त जोस प्रदान गरेर शत्रुको अधीनमा नपार।

त्वं हि नस्तन्वः सोम गोपा गात्रेगात्रे निषसत्था नृचक्षाः।
यत्ते वयं प्रमिनाम व्रतानि स नो मृड सुषखा देव वस्यः ॥९॥

हे शरीरका संरक्षक र मानिसका निरीक्षक सोम ! तिमी हाम्रा अङ्गप्रत्यङ्गमा समाहित होऊ। हामीले तिम्रो नियम भङ्ग गरे पनि अभिन्न सखा बनेर सुख प्रदान गर।

ऋदूदरेण सख्या सचेय यो मा न रिष्येद्धर्यश्व पीतः।
अयं यः सोमो न्यधाय्यस्मे तस्मा इन्द्रं प्रतिरमेम्यायुः ॥१०॥

श्रेष्ठ अश्वले युक्त हे इन्द्रदेव ! पान गरेपछि दुःख नदिने र सजिलोसित पच्ने सोमरसको मित्रता हामी प्राप्त गरौँ। आफ्ना पेटमा पसेको सोमरस लामो समयसम्म रहिरहोस् भनेर हामी प्रार्थना गर्दछौँ।

अप त्या अस्थुरनिरा अमीवा निरत्रसन्तमिषीचीरभैषुः।
आ सोमो अस्माँ अरुहद्विहाया अगन्म यत्र प्रतिरन्त आयुः ॥११॥

हामीलाई गतिलो सोमरस प्राप्त भएको छ। ज्यादै मुस्किलले हट्ने र धेरै दुःख दिने रोग अब नाश होलान्। हामी भयमुक्त होऔँ। सोमले आयु बढाउने ठाउँमा हामी जाऔँ।

यो न इन्दुः पितरो हृत्सु पीतोऽमर्त्यो मर्त्याँ आविवेश।
तस्मै सोमाय हविषा विधेम मृडीके अस्य सुमतौ स्याम ॥१२॥

हे पितृहरू हो ! पान गर्दा मानिसका हृदयमा पस्ने अविनाशी सोमरसका आहुतिले हामी सेवा गर्दछौँ। हामी उनको श्रेष्ठ बुद्धि र कृपा प्राप्त गरौँ।

त्वं सोम पितृभिः संविदानोऽनु द्यावापृथिवी आ ततन्थ।
तस्मै त इन्दो हविषा विधेम वयं स्याम पतयो रयीणाम् ॥१३॥

हे सोम तिमी पितृहरूका शक्तिसँग मिलेर दिव्यलोक र भूलोकसम्म फैलिन्छौ। हामी हविष्य समर्पित गर्दै तिम्रो सेवा गर्दछौं। हामीलाई तिमी धनधान्यले सम्पन्न गराऊ।

त्रातारो देवा अधि वोचता नो मा नो निद्रा ईशत मोत जल्पिः।
वयं सोमस्य विश्वह प्रियासः सुवीरासो विदथमा वदेम ॥१४॥

हे रक्षा गर्ने देवता हो ! हामीलाई मिठो शब्दले उपदेश गर। खराब विचारका अधीनमा हामी नपरौं। हामी सधैं सोमरसका प्रियपात्र बनौं। श्रेष्ठ सन्तानले सम्पन्न भएर हामी सोमरसलाई प्रार्थना गर्दछौं।

त्वं नः सोमविश्वतो वयोधास्त्वं स्वर्विदा विशा नृचक्षाः।
त्वं न इन्द ऊतिभिः सजोषाः पाहि पश्चातादुत वा पुरस्तात् ॥१५॥

हे सोम ! सबै तिरबाट हामीलाई अन्न प्रदान गर। सुखदाता र सर्वदर्शी भएर हामीभित्र प्रवेश गर। हर्षित भएर आफ्ना रक्षणसाधनले हामीलाई सुरक्षा प्रदान गर।

[अथ वालखिल्यम्]

[सूक्त – ४९]

ऋषि – प्रस्कण्व काण्व। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – प्रगाथ।

अभि प्र वः सुराधसमिन्द्रमर्च यथा विदे।
यो जरितृभ्यो मघवा पुरूवसुः सहस्रेणेव शिक्षति ॥१॥

हे ऋत्विक्हरू हो ! ऐश्वर्यवान् इन्द्रदेव स्तुति गर्नेलाई अनेकौं किसिमका श्रेष्ठ धनले सम्पन्न बनाउँछन्। उत्तम धन प्राप्त गर्नका लागि सकेसम्म उनैको अर्चना गर।

शतानीकेव प्र जिगाति धृष्णुया हन्ति वृत्राणि दाशुषे।
गिरेरिव प्र रसा अस्य पिन्विरे दत्राणि पुरुभोजसः ॥२॥

शत्रुका सेनाले आक्रमण गर्ने बेलामा सेनापतिले आफ्ना सेनाको संरक्षण गरेझैं श्रेष्ठ कार्यमा आफ्नो साधन लगाउनेलाई इन्द्रदेवले संरक्षण गर्दछन्। यस्तो साधन सबैको तिर्खा मेट्ने पर्वतको जलजस्तै लाभदायक हुन्छ।

आ त्वा सुतास इन्दवो मदा य इन्द्र गिर्वणः।
आपो न वज्रिन्नन्वोक्यं१ सरः पृणन्ति शूर राधसे ॥३॥

हे वज्रधारी, शूरवीर इन्द्रदेव ! आनन्दप्रदायक सोमरस तिम्रै लागि पेलेर तयार गरिएको छ। पानीले पोखरी भरेझैं सोमरसले तिमीलाई परिपूर्ण गरोस्।

अनेहसं प्रतरणं विवक्षणं मध्वः स्वादिष्ठमीं पिब।
आ यथा मन्दसानः किरासि नः प्र क्षुद्रेव त्मना धृषत् ॥४॥

शत्रु विनाश गर्ने हे इन्द्रदेव ! तिमी दोषरहित र प्रशंसनीय सोमरस पान गर। हर्षित भएर हामीलाई सामान्यलाई झैं ऐश्वर्य प्रदान गर।

आ नः स्तोममुप द्रवद्धियानो अश्वो न सोतृभिः।
यं ते स्वधावन्त्स्वदयन्ति धेनव इन्द्र कण्वेषु रातयः ॥५॥

हे सन्तुष्टि प्रदान गर्ने इन्द्रदेव ! तिम्रा गाई र कण्व वंशीले दिएका साधनले श्रेष्ठ बनेका यज्ञमा सोम पेल्नेले गरेका स्तुतिले प्रेरित भएर अश्वजस्तै द्रुतगतिमा तिमी आऊ।

उग्रं न वीरं नमसोप सेदिम विभूतिमक्षितावसुम्।
उद्रीव वज्रिन्नवतो न सिञ्चते क्षरन्तीन्द्र धीतयः ॥६॥

हे वज्रधारी र नष्ट नहुने अनेकौं ऐश्वर्यले सम्पन्न इन्द्रदेव ! मानिसले पराक्रमी व्यक्तिको आश्रय लिएझैं हामी विनयपूर्वक तिम्रा नजिक आउँछौं। कुवाका पानीले खेत सेचन गरेझैं हाम्रा हातका औंलाले तिम्रा लागि सोमरस निचोर्दछन्।

यद्ध नूनं यद्वा यज्ञे यद्वा पृथिव्यामधि।
अतो नो यज्ञमाशुभिर्महेमत उग्र उग्रेभिरा गहि ॥७॥

श्रेष्ठ बुद्धिले सम्पन्न हे वीर इन्द्रदेव ! तिमी यज्ञमण्डपमा विद्यमान होऊ। धर्तीमा होस् या अन्य

कुनै स्थानमा तिमी जुन ठाउँमा भए पनि हाम्रा यज्ञस्थलमा आफ्ना बलशाली र द्रुतगामी अश्वद्वारा अवश्य आऊ।

अजिरासो हरयो ये त आशवो वाताइव प्रसक्षिणः।
येभिरपत्यं मनुषः परीयसे येभिर्विश्वं स्वर्दृशे ॥८॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रा द्रुतगामी र वायुजस्तो वेग भएका अश्वले शत्रुमाथि विजय प्राप्त गर्छन्। तिमी तिनैद्वारा मानिसको यज्ञ र सम्पूर्ण संसार हेर्नका लागि आऊ।

एतावतस्त ईमह इन्द्र सुम्नस्य गोमतः।
यथा प्रावो मघवन् मेध्यातिथिं यथा नीपातिथिं धने ॥९॥

हे इन्द्रदेव ! तिमीले मेध्यातिथि ऋषि र नीपातिथिलाई अपार धन दिएर रक्षा गरेझैँ गाई र अश्वले सम्पन्न वैभव प्रदान गर भनेर हामी माग्दछौँ।

यथा कण्वे मघवन्त्रसदस्यवि यथा पक्थे दशव्रजे।
यथा गोशर्ये असनोर्ऋजिश्वनीन्द्र गोमद्धिरण्यवत् ॥१०॥

हे धनवान् इन्द्रदेव ! तिमीले कण्व, दशव्रज, त्रसदस्यु, पक्थ र ऋजिश्वालाई गाई र स्वर्णले सम्पन्न गरेझैँ हामीलाई पनि वैभव प्रदान गर।

[सूक्त - ५०]

ऋषि - पुष्टिगु काण्व। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - प्रगाथ।

प्र सु श्रुतं सुराधसमर्चा शक्रमभिष्टये।
यः सुन्वते स्तुवते काम्यं वसु सहस्रेणेव मंहते ॥१॥

हे स्तोता हो ! तिमीहरू वाञ्छित सम्पत्ति प्राप्त गर्नका लागि सोमयज्ञ गर्ने स्तोतालाई सहस्र किसिमका इच्छित ऐश्वर्य प्रदान गर्ने, बलशाली, ऐश्वर्यशाली र यशस्वी इन्द्रलाई विधिपूर्वक प्रार्थना गर।

शतानीका हेतयो अस्य दुष्टरा इन्द्रस्य समिषो महीः।
गिरिर्न भुज्मा मघवत्सु पिन्वते यदीं सुता अमन्दिषुः ॥२॥

सुसंस्कृत सोमरसले इन्द्रदेवलाई आनन्दित गरेपछि उनी सम्पत्तिवान्‌लाई पर्वतले जस्तै विशाल पदार्थको भण्डार प्रदान गरेर सन्तुष्ट पार्दछन्। उनीसित अडिग रहने र राम्ररी हुइँक्याइने खालका अनेकौं शस्त्रास्त्र छन्।

यदीं सुतास इन्दवोऽभि प्रियममन्दिषुः।
आपो न धायि सवनं म आ वसो दुघा इवोप दाशुषे ॥३॥

सबैलाई निवास प्रदान गर्ने हे इन्द्रदेव ! पेलिएको सोमरसले तिमीलाई आनन्दित गरेका बेला आहुति प्रदान गर्दै यज्ञकर्म गर्नेलाई तिमीले दुध दिने गाई र जलजस्तै बनाइदियौ।

अनेहसं वो हवमानमूतये मध्वः क्षरन्ति धीतयः।
आ त्वा वसो हवमानास इन्दव उप स्तोत्रेषु दधिरे ॥४॥

हे याजक हो ! सुरक्षा प्राप्त गर्नका लागि तिमीहरू उनै इन्द्रदेवलाई सोमरस पेल। उनी अत्यन्त प्रशंसनीय र शत्रुद्वारा अपराजेय छन्। सबैलाई निवास प्रदान गर्ने हे इन्द्रदेव ! यज्ञ मण्डपमा प्रशंसनीय सोमरस तिम्रा सामु प्रस्तुत गरिन्छ।

आ नः सोमे स्वध्वर इयानो अत्यो न तोशते।
यं ते स्वदावन्त्स्वदन्ति गूर्तयः पौरे छन्दयसे हवम् ॥५॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी हाम्रा स्तुतिको अभिलाषा गर्दछौ। त्यसले तिमीलाई हर्षित गराउँछ। अश्वजस्तै वेगपूर्वक गमन गर्दै तिमी हाम्रा सोमयज्ञमा आऊ र शत्रु विनाश गर।

प्र वीरमुग्रं विविचिं धनस्पृतं विभूतिं राधसो महः।
उद्रीव वज्रिन्नवतो वसुत्वना सदा पीपेथ दाशुषे ॥६॥

हे वज्रधारी इन्द्रदेव ! तिमी अत्यन्त पराक्रमी र अनेकौँ किसिमका ऐश्वर्यले सम्पन्न छौ। हामी प्रचुर ऐश्वर्य तिमीसित याचना गर्दछौँ। तिमी पानी भरिएको जलकुण्डले जस्तै, हामी हवि प्रदान गर्नेलाई सन्तुष्ट गराउँछौ।

यद्ध नूनं परावति यद्वा पृथिव्यां दिवि।
युजान इन्द्र हरिभिर्महेमत ऋष्व ऋष्वेभिरा गहि ॥७॥

महान् बुद्धिले सम्पन्न हे इन्द्रदेव ! तिमी द्युलोकमा विद्यमान छौ। भूलोक वा अन्यत्र कुनै अर्को प्रदेशमै भए पनि शक्तिशाली अश्व नियोजित गरेर हाम्रा सामु चाँडै आऊ।

रथिरासो हरयो ये ते अस्रिध ओजो वातस्य पिप्रति।
येभिर्नि दस्युं मनुषो निघोषयो येभिः स्वः परीयसे ॥८॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रा रथमा नियोजित अश्व बाधारहित छन्। तिनले शत्रुलाई सताउँदै स्वर्गलोकमा चारैतिर गमन गर्दछौ। तिम्रा अश्वले वायुमा रहेको तेज आत्मसात् गर्छन्।

एतावतस्ते वसो विद्याम शूर नव्यसः।
यथा प्राव एतशं कृत्व्ये धने यथा वशं दशव्रजे ॥९॥

सबैलाई निवास प्रदान गर्ने हे शूरवीर इन्द्रदेव ! तिमीले ऐश्वर्यका लागि एतश र दशव्रज ऋषिलाई संरक्षित गर्ने तिमी ऐश्वर्यवान् र प्रार्थनीय छौ। तिमीलाई हामी राम्ररी जान्दछौँ।

यथा कण्वे मघवन् मेधे अध्वरे दीर्घनीथे दमूनसि।
यथा गोशर्ये असिषासो अद्रिवो मयि गोत्रं हरिश्रियम् ॥१०॥

हे वज्रधारी इन्द्रदेव ! तिमीले कण्व, दीर्घनीथ, गोशर्य ऋषिलाई रक्षा गरेझैँ अश्वमा आएर हामीलाई पनि सुरक्षा प्रदान गर।

[सूक्त – ५१]

ऋषि – श्रुष्टिगु काण्व। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – प्रगाथ।

यथा मनौ सांवरणौ सोममिन्द्रापिबः सुतम्।
नीपातिथौ मघवन् मेध्यातिथौ पुष्टिगौ श्रुष्टिगौ सचा ॥१॥

हे धनवान् इन्द्रदेव ! तिमीले सांवरण मनुका यज्ञमा पेलिएको सोमरस पान गरेझैँ बलशाली गाईले युक्त मेधातिथि, नीपाथिथि, पुष्टिगु र श्रुष्टिगु आदि ऋषिका यज्ञमा पनि सोमपान गर।

पार्षद्वाणः प्रस्कण्वं समसादयच्छयानं जिव्रिमुद्धितम्।
सहस्राण्यसिषासद् गवामृषिस्त्वोतो दस्यवे वृकः ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! उच्च स्थानमा शयन गर्ने प्रस्कण्व ऋषिलाई पार्षद्वाणमाथि स्थापित गरेका बेला उनको सुरक्षा गरेर तिमीले हजारौँ गाईको रक्षा गरेका थियौ।

य उक्थेभिर्न विन्धते चिकिद्य ऋषिचोदनः।
इन्द्रं तमच्छा वद नव्यस्या मत्यरिष्यन्तं न भोजसे ॥३॥

इन्द्रदेव स्तोत्रद्वारा सबै कुरा जान्ने र ऋषिका प्रेरक हुन्, उनका लागि नौलो स्तुति गरौँ। उनीबाट दिव्य पोषणको कामना गरौँ।

यस्मा अर्कं सप्तशीर्षाणमानृचुस्त्रिधातुमुत्तमे पदे।
स त्विमा विश्वा भुवनानि चिक्रददादिज्जनिष्ट पौंस्यम् ॥४॥

इन्द्रदेवले समस्त लोक सिर्जना गरेर आफ्नो शक्ति प्रकट गरे, उनका लागि स्तोताले सात शीर्ष र तीन धारक क्षमताले युक्त स्तोत्र वाचन गरे।

यो नो दाता वसूनामिन्द्रं तं हूमहे वयम्।
विद्मा ह्यस्य सुमतिं नवीयसीं गमेम गोमति व्रजे ॥५॥

हामी आफ्नो सहायताका लागि ऐश्वर्य प्रदाता इन्द्रदेवलाई बोलाउँछौँ। हामीले जानेको उनको नौलो प्रार्थना गरेर श्रेष्ठ गाईले सम्पन्न गोठ प्राप्त गरौँ।

यस्मै त्वं वसो दानाय शिक्षसि स रायस्पोषमश्नुते।
तं त्वा वयं मघवन्निन्द्र गिर्वणः सुतावन्तो हवामहे ॥६॥

सबैलाई आवास प्रदान गर्ने हे इन्द्रदेव ! जसलाई तिमी दान दिने उपदेश दिन्छौ, त्यो व्यक्ति ऐश्वर्यले पोषित हुन्छ। हे प्रार्थनीय तथा धनवान् इन्द्रदेव ! हामी याजकहरू आफ्नो सहायताका लागि तिमीलाई आह्वान गर्दछौँ।

कदा चन स्तरीरसि नेन्द्र सश्चसि दाशुषे।
उपोपेन्नु मघवन् भूय इन्नु ते दानं देवस्य पृच्यते ॥७॥
हे इन्द्रदेव ! तिमी कहिल्यै सृष्टि खिखण्डित गर्दैनौ। तिमी याजकका सहयोगी देवता हौ। तिम्रो दान बारम्बार आउँछ, त्यो आशाभन्दा बढी नै प्राप्त भएको हुन्छ। X ।58
प्र यो ननक्षे अभ्योजसा क्रिविं वधैः शुष्णं निघोषयन्।
यदेदस्तम्भीत्प्रथयन्नमूं दिवमादिज्जनिष्ट पार्थिव ॥८॥
इन्द्रदेवले आफ्ना सामर्थ्यद्वारा स्वर्गलोक रोकेर राखेको शुष्ण नामका असुरलाई आफ्नै आयुधले वध गरे, उनैले धर्तीका समस्त पदार्थ उत्पन्न गरेका हुन्।
यस्यायं विश्व आर्यो दासः शेवधिपा अरिः।
तिरश्चिदर्ये रुशमे पवीरवि तुभ्येत् सो अज्यते रयिः ॥९॥
आर्य र दास इन्द्रदेवका धनको रक्षक हुन्। उनी रुशमका लागि पवीरभैँ अनुकूल हुन्छन्। इन्द्रदेव तिमीहरूका लागि गुप्त धन प्रदायक हुन्छन्।
तुरण्यवो मधुमन्तं घृतश्चुतं विप्रासो अर्कमानृचुः।
अस्मे रयिः पप्रथे वृष्ण्यं शवोऽस्मे सुवानास इन्दवः ॥१०॥
चाँडो कार्य गर्ने विप्रहरू मधुर घिउले सेचन गर्दै पूजनीय मन्त्र उच्चारण गर्दछन्। यसबाट हाम्रा लागि धन, पुरुषार्थ र सोमको सिद्धि हुन्छ।

[सूक्त - ५२]

ऋषि - आयु काण्व। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - प्रगाथ।

यथा मनौ विवस्वति सोमं शक्रापिबः सुतम्।
यथा त्रिते छन्द इन्द्र जुजोषस्यायौ मादयसे सचा ॥१॥
सामर्थ्यले सम्पन्न हे इन्द्रदेव ! विवस्वान् मनुले पेलेर प्रदान गरेको सोमरस तिमीले पान गरेभैँ र त्रित ऋषिको छन्द सुनेभैँ म आयु ऋषिसँग आसीन भएर हर्षित होऊ।
पृषध्रे मेध्ये मातरिश्वनीन्द्र सुवाने अमन्दथाः।
यथा सोमं दशशिप्रे दशोण्ये स्यूमरश्मावृजूनसि ॥२॥
हे इन्द्रदेव ! सोम पेल्ने मेध्य, दशशिप्र, पृषध्र र मातरिश्वाले प्रदान गरेको सोमरस पान गरेर खुसी भएभैँ स्यूमरश्मि, ऋजूनस र दशोण्य ऋषिका यज्ञमा सोमरस पान गरेर तिमी हर्षित होऊ।
य उक्था केवला दधे यः सोमं धृषितापिबत्।
यस्मै विष्णुस्त्रीणि पदा विचक्रम उप मित्रस्य धर्मभिः ॥३॥
शत्रुसंहार गर्ने इन्द्रदेव केवल स्तोत्र ग्रहण गर्दछन् र सोमरस पान गर्दछन्। उनैका लागि विष्णुदेव मित्रले भैँ कर्तव्य पूरा गर्दै तीन पाउले सबै कुरो ओगट्दछन्। उनै इन्द्रदेवले हामीलाई सुख प्रदान गरुन्।

यस्य त्वमिन्द्र स्तोमेषु चाकनो वाजे वाजिञ्छतक्रतो।
तं त्वा वयं सुदुघामिव गोदुहो जुहूमसि श्रवस्यवः ॥४॥
शक्तिशाली र सयौँ असल काम गर्ने हे इन्द्रदेव ! तिमी यज्ञमा स्तोताले गरेका स्तुतिले सन्तुष्ट हुन्छौ। अन्नको कामना गर्ने हामी याजकहरू तिमीलाई आहुति समर्पित गर्दै उसै किसिमले सन्तुष्ट गर्दछौँ, जसरी गोठालाले गाईलाई दाना दिएर गराउँछ।
यो नो दाता स नः पिता महाँ उग्र ईशानकृत्।
अयामन्नुग्रो मघवा पुरूवसुर्गोरश्वस्य प्र दातु नः ॥५॥
पराक्रमी र शासन गर्ने महान् इन्द्रदेव हाम्रा पिताजस्तै हुन्। उनले हामीलाई ऐश्वर्य प्रदान गर्दछन्। यिनी रणक्षेत्रबाट पछि नहट्ने अत्यन्त विकराल योद्धा हुन्। अनेकौँलाई निवास प्रदान गर्ने इन्द्रदेवले हामीलाई गाई र अश्व प्रदान गरुन्।
यस्मै त्वं वसो दानाय मंहसे स रायस्पोषमिन्वति।
वसूयवो वसुपतिं शतक्रतुं स्तोमैरिन्द्रं हवामहे ॥६॥
सबैलाई आश्रय प्रदान गर्ने सयौँ असल काम गरेका हे इन्द्रदेव ! तिमी जुन व्यक्तिलाई दान दिने विचार गर्दछौ, त्यो व्यक्ति नै ऐश्वर्यले सम्पन्न भएर तिम्रो संरक्षण प्राप्त गर्दछ। ऐश्वर्यको कामना गर्नेहरू स्तोत्रले तिमीलाई आह्वान गर्दछन्।

कदा चन प्र युच्छस्युभे नि पासि जन्मनी।
तुरीयादित्य हवनं त इन्द्रियमा तस्थावमृतं दिवि ॥७॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी दुई किसिमले जन्म लिन्छौ। तिमी कहिल्यै मात्तिँदैनौ। हे आदित्य ! तिमी संसारका पालक हौ। शरीरका इन्द्रिय तिम्रा प्रतीक हुन् र अमरगणले द्युलोकमा तिम्रो आह्वान गर्दछन्।

यस्मै त्वं मघवन्निन्द्र गिर्वणः शिक्षो शिक्षसि दाशुषे।
अस्माकं गिर उत सुष्टुतिं वसो कण्ववच्छृणुधी हवम् ॥८॥

धनवान्, प्रार्थनीय र आश्रयदाता हे इन्द्रदेव ! दानीलाई प्रदान गर्ने ऐश्वर्य प्राप्तिका लागि हामी तिम्रो स्तुति गर्दछौँ। तिमीले कण्व ऋषिको स्तुति सुनेझैँ हाम्रो प्रार्थना सुन।

अस्तावि मन्म पूर्व्यं ब्रह्मेन्द्राय वोचत।
पूर्वीर्ऋतस्य बृहतीरनूषत स्तोतुर्मेधा असृक्षत ॥९॥

हे ऋत्विक्‌हरू हो ! तिमीहरू इन्द्रदेवका लागि सनातन र कण्ठस्थ स्तोत्र पाठ गर। पहिलेका यज्ञमा बृहती छन्दमा सामगान गाइका थियौँ। त्यसले स्तोताको बुद्धि बढ्छ।

समिन्द्रो रायो बृहतीरधूनुत सं क्षोणी समु सूर्यम्।
सं शुक्रासः शुचयः स गवाशिरः सोमा इन्द्रममन्दिषुः ॥१०॥

इन्द्रदेवले द्युलोक, पृथ्वीलोक, सूर्य र प्रचुर सम्पत्तिको सिर्जना गरे। उनी गाईको दुध मिसेको तेजस्वी र शुद्ध सोमरसले हर्षित भए।

[सूक्त – ५३]

ऋषि – मेध्य काण्व। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – प्रगाथ।

उपमं त्वा मघोवाञ्ज्येष्ठञ्च वृषभाणाम्।
पूर्भित्तमं मघवन्निन्द्र गोविदमीशानं राय ईमहे ॥१॥

हे ऐश्वर्यवान् इन्द्रदेव ! तिमी सम्पत्तिवान् र बलवान्हरूमा सर्वश्रेष्ठ छौ र शत्रुको पुरी नष्ट गर्दछौ। तिमी सबैलाई गाई प्रदान गर्ने शासक हुनाले तिमीसित ऐश्वर्य माग्दछौँ।

य आयुं कुत्समतिथिग्वमर्दयो वावृधानो दिवेदिवे।
तं त्वा वयं हर्यश्वं शतक्रतुं वाजयन्तो हवामहे ॥२॥

शतकर्मा, हरि नामका अश्व भएका इन्द्रदेवले आयु, अतिथिग्व र कुत्सलाई नित्य सामर्थ्य प्रदान गरेर महान् बनाए। आफ्नो सहायताका लागि हामी उनैको आह्वान गर्दछौँ र उनीबाट बलको कामना गर्दछौँ।

आ नो विश्वेषां रसं मध्वः सिञ्चन्त्वद्रयः।
ये परावति सुन्विरे जनेष्वा ये अर्वावतीन्दवः ॥३॥

टाढा या नजिक जुन ठाउँमा सोम छ, त्यो हामी सबैले ढुङ्गामा पेलेर निकालौँ।

विश्वा द्वेषांसि जहि चाव चा कृधि विश्वे सन्वन्त्वा वसु।
शीष्टेषु चित्ते मदिरासो अंशवो यत्रा सोमस्य तृम्पसि ॥४॥

हे इन्द्रदेव ! जुन याजकको सोमरस पान गरेर तिमी सन्तुष्ट हुन्छौ, त्यसका सबै शत्रु परास्त गर्दै सुरक्षा गर। समस्त मानवले उसलाई ऐश्वर्य प्रदान गरुन्। उसले तयार पारेको सोमरस तिम्रा लागि हितकारी होस्।

इन्द्र नेदीय एदिहि मितमेधाभिरूतिभिः।
आ शन्तम शन्तमाभिरभिष्टिभिरा स्वापे स्वापिभिः ॥५॥

हे इन्द्रदेव ! शान्तिप्रदायक, सुखदायी कामनाका साथ श्रेष्ठ बन्धुसहित तिमी हाम्रा निकट आऊ। तिमी मेधावी र संरक्षण्को कामना गर्नेहरूसँग आऊ।

आजिपुरं सत्पतिं विश्वचर्षणिं कृधि प्रजास्वाभगम्।
प्र सू तिरा शचीभिर्ये त उक्थिनः क्रतुं पुनत आनुषक् ॥६॥

समस्त मानिसका हितैषि र सत्पात्रका पालनकर्ता हे इन्द्रदेव ! तिमी प्रजाहरूमा व्याप्त भएको युद्ध जित्दछौ। तिमी आफ्ना स्तोतालाई धन प्रदान गरेर आफ्ना सामर्थ्यले उनीहरूलाई समृद्ध गराऊ र यज्ञ आदि कार्य सम्पन्न गराऊ।

यस्ते साधिष्ठोऽवसे ते स्याम भरेषु ते।
वयं होत्राभिरुत देवहूतिभिः ससवांसो मनामहे ॥७॥

हे इन्द्रदेव ! आफ्नो सुरक्षाका लागि तिमीलाई आह्वान गर्दछौँ। रणक्षेत्रमा हामी तिम्रा आश्रित भएर रहौँ। स्तुतिले अन्नको कामना गर्ने हामी याजक तिम्रो उपासना गर्दछौँ।

अहं हि ते हरिवो ब्रह्म वाजयुराजिं यामि सदोतिभिः।
त्वामिदेव तममे समश्वयुर्गव्युरग्रे मथीनाम् ॥८॥

अश्वले सम्पन्न हे इन्द्रदेव ! गाई, अश्व र अन्नको कामना गर्ने हामी याजक तिमीबाट संरक्षित भएर भयङ्कर सङ्ग्राममा जान्छौँ। हामी डराएपछि पराक्रमीहरूमा सर्वश्रेष्ठ तिम्रै शरणमा आउँछौँ।

[सूक्त - ५४]

ऋषि - मातरिश्वा काण्व। **देवता** - इन्द्र विश्वेदेवा। **छन्द** - प्रगाथ।

एतत्त इन्द्र वीर्यं गीर्भिर्गृणन्ति कारवः।
ते स्तोभन्त ऊर्जमावन् घृतश्चुतं पौरासो नक्षन्धीतिभिः ॥१॥

हे इन्द्रदेव ! ऋत्विक्‌हरू तिम्रा सामर्थ्यको वर्णन गर्दछन्। उनीहरूका प्रार्थनाले अन्न र घिउ प्रदान गर्ने गाई प्राप्त गरुन्।

नक्षन्त इन्द्रमवसे सुकृत्यया येषां सुतेषु मन्दसे।
यथा संवर्ते अमदो यथा कृश एवास्मे इन्द्र मत्स्व ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! जसको सोमयागमा तिमी हर्षित हुन्छौ, ती याजक आफ्नो सुरक्षाका लागि सत्कर्म गर्दै तिमीलाई वरण गर्दछन्। तिमी संवर्त र कृश ऋषिका यज्ञमा खुसी भएझैँ हाम्रा यज्ञमा पनि आनन्दित होऊ।

आ नो विश्वे सजोषसो देवासो गन्तनोप नः।
वसवो रुद्रा अवसे न आ गमञ्छृण्वन्तु मरुतो हवम् ॥३॥

मित्रभावले रहने समस्त देवताहरू हाम्रा निकट आऊन्। संरक्षणका लागि वसु तथा रुद्रदेव हाम्रा नजिक आऊन् र मरुत्‌हरूले हाम्रो स्तुति सुनून्।

पूषा विष्णुर्हवनं मे सरस्वत्यवन्तु सप्त सिन्धवः।
आपो वातः पर्वतासो वनस्पतिः शृणोतु पृथिवी हवम् ॥४॥

विष्णुदेव, सरस्वती, पूषा र सप्तसरिताले हाम्रा यज्ञको संरक्षण गरुन्। वनस्पति, जल, वायु, पर्वत र धर्तीले हाम्रो स्तुति सुनून्।

यदिन्द्र राधो अस्ति ते माघोनं मघवत्तम।
तेन नो बोधी सधमाद्यो वृधे भगो दानाय वृत्रहन् ॥५॥

हे वृत्रहन्ता, ऐश्वर्यवान्, वन्दनीय इन्द्रदेव ! तिमी आफ्ना श्रेष्ठ धनसँगै उल्लसित भएर दान दिनका लागि आऊ।

आजिपते नृपते त्वमिद्धि नो वाज आ वक्षि सुक्रतो।
वीती होत्राभिरुत देववीतिभिः ससवांसो वि शृण्विरे ॥६॥

युद्धलाई नियन्त्रित गर्ने र सत्कर्म गर्ने हे इन्द्रदेव ! तिमी प्रजाको पोषण गर्दछौ र रणक्षेत्रमा हामीलाई संरक्षित गर्दछौ। देवताहरूका लागि यजन गर्ने याजक अन्न प्राप्त गर्ने इच्छाले तिम्रो प्रार्थना गर्दछन्।

सन्ति ह्यर्य आशिष इन्द्र आयुर्जनानाम्।
अस्मान्नक्षस्व मघवन्नुपावसे धुक्षस्व पिप्युषीमिषम् ॥७॥

हे धनवान् इन्द्रदेव ! मानिसको जीवन र धन तिम्रै आश्रयमा छन्। संरक्षित गर्नका लागि हामीलाई आफैँसित राख र पोषक अन्न प्रदान गर।

वयं त इन्द्र स्तोमेभिर्विधेम त्वमस्माकं शतक्रतो।
महि स्थूरं शशयं राधो अह्रयं प्रस्कण्वाय नि तोशय ॥८॥

हे शतकर्मा इन्द्रदेव ! तिमी हाम्रा हौ र हामी तिम्रै हौँ। स्तोत्रले हामी तिम्रो प्रार्थना गर्दै छौँ। हे इन्द्रदेव ! म प्रस्कण्व ऋषिलाई तिमी महान्, निन्दारहित र कहिल्यै नघट्ने सम्पत्ति प्रदान गर।

[सूक्त – ५५]

ऋषि – कृश काण्व। **देवता** – प्रस्कण्व। **छन्द** – गायत्री अनुष्टुप्।

भूरिदिन्द्रस्य वीर्यं१ व्यख्यमभ्यायति। राधस्ते दस्यवे वृक ॥१॥

दुष्टविनाशक हे इन्द्रदेव ! तिम्रो श्रेष्ठ शौर्य चारैतिर आलोकित भइरहेको छ। तिम्रो ऐश्वर्य हामीलाई पनि प्राप्त होस्।

शतं श्वेतास उक्षणो दिवि तारो न रोचन्ते। मह्ना दिवं न तस्तभुः ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! तिमीले दिएका सयौँ श्वेत वृषभ दिव्यलोकमा ताराजस्तै सुशोभित भएका छन्। तिमीले आफ्ना सामर्थ्यमा दिव्यलोक धारण गरेका छौ।

शतं वेणूञ्छतं शुनः शतं चर्माणि म्लातानि।
शतं मे बल्बजस्तुका अरुषीणां चतुःशतम् ॥३॥

इन्द्रदेवले कृश ऋषिलाई सयौँ कुकुर, बाँसुरी, नरम छाला, घाँसका मुठा र रातो रङ्गका चार सय अश्व प्रदान गरे।

सुदेवाः स्थ काण्वायना वयोवयो विचरन्तः। अश्वासो न चङ्क्रमत ॥४॥

हे कण्ववंशी हो ! तिमीहरू पक्षी र अश्वभैँ विचरण गर्दै महान् देवत्वले सम्पन्न होओ।

आदित्साप्तस्य चर्किरन्नानूनस्य महि श्रवः।
श्यावीरतिध्वसन्पथश्चक्षुषा चन सन्नशे ॥५॥

हे स्तोताहरू हो ! तिमीहरू सातै लोकका अधिष्ठाता इन्द्रदेवलाई प्रार्थना गर। श्याम वर्णको बाटो पार गरेपछि उनलाई देख्न सक्छौ। पूर्णता प्राप्त उनको कीर्ति महान् छ।

[सूक्त – ५६]

ऋषि – पृषध काण्व। **देवता** – प्रस्कण्व अग्नि सूर्य। **छन्द** – गायत्री पंक्ति।

प्रति ते दस्यवे वृक राधो अदर्श्यह्रयम्। द्यौर्न प्रथिना शवः ॥१॥

शत्रुका लागि बाघजस्ता हे इन्द्रदेव ! तिम्रो पवित्र ऐश्वर्य शत्रुकै विपरीतजस्तो लाग्दछ। तिम्रो सामर्थ्य दिव्यलोकजस्तै छ।

दश मह्यं पौतक्रतः सहस्रा दस्यवे वृकः। नित्याद्रायो। अमंहत ॥२॥

सत्कर्म गर्ने हे इन्द्रदेव ! हाम्रा लागि तिमीले दस हजार शत्रु वध गर्‍यौ र तिनको अविनाशी धनको भण्डार हामीलाई प्रदान गर्‍यौ।

शतं मे गर्दभानां शतमूर्णावतीनाम्। शतं दासाँ अति स्रजः ॥३॥

हे इन्द्रदेव ! तिमीले म पृषध्रलाई सयौँ भेडा, गधा र सेवक प्रदान गर्‍यौ।

तत्रो अपि प्राणीयत पूतक्रतायै व्यक्ता। अश्वानामिन्न यूथ्याम् ॥४॥

श्रेष्ठ बुद्धिले सम्पन्न मानिसका लागि नै इन्द्रदेव अश्वको बथानजस्तो ऐश्वर्य पुर्‍याउँछन्।

अचेत्यग्निश्चिकितुर्हव्यवाट् स सुमद्रथः।
अग्निः शुक्रेण शोचिषा बृहत् सूरो अरोचत दिवि सूर्यो अरोचत ॥५॥

देवताकहाँ हव्य लैजाने रथजस्तै ज्ञानसम्पन्न अग्निदेव प्रकट भएका छन्। उनी आफ्ना उज्ज्वल आलोकले धर्तीमा सुशोभित हुँदा द्युलोकमा सूर्यदेव आलोकित हुन्छन्।

[सूक्त – ५७]

ऋषि – मेध्य काण्व। **देवता** – अश्विनीकुमार। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

युवं देवा क्रतुना पूर्व्येण युक्ता रथेन तविषं यजत्रा।
आगच्छतं नासत्या शचीभिरिदं तृतीयं सवनं पिबाथः ॥१॥

सत्यको आचरण गर्ने सम्माननीय हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू आफ्ना सामर्थ्यपूर्ण कर्मले सम्पन्न भएर रथद्वारा यज्ञस्थलमा आओ। तेस्रो सवनमा सोमरस पान गर।

युवां देवास्त्रय एकादशासः सत्याः सत्यस्य ददृशे पुरस्तात्।
अस्माकं यज्ञं सवनं जुषाणा पातं सोममश्विना दीद्यग्नी ॥२॥

अग्निजस्तै तेजले सम्पन्न हे अश्विनीकुमार हो ! हाम्रा यज्ञका सवनमा आएर सोमरस पान गर। तिमीहरूसँग सत्यको पालना गर्ने तेत्तीसै देवताको समूह पनि होस्।

पनाय्यं तदश्विना कृतं वां वृषभो दिवो रजसः पृथिव्याः ।
सहस्रं शंसा उत ये गविष्टौ सर्वाँ इत्ताँ उप याता पिबध्यै ॥३॥

हे अश्विनीकुमार हो ! अन्तरिक्षबाट पृथ्वीमा जलको वर्षा गर्ने तिमीहरूको कार्य अत्यन्त प्रशंसनीय छ। गाई खोज्नेजस्ता हजारौँ पुण्यकार्य गर्दा सोमरस पान गर्न यहाँ आओ।

अयं वां भागो निहितो यजत्रेमा गिरो नासत्योप यातम् ।
पिबतं सोमं मधुमन्तमस्मे प्र दाश्वांसमवतं शचीभिः ॥४॥

पूजा गर्न योग्य हे अश्विनीकुमार हो ! स्तुति सुन्नका लागि तिमीहरू दुवै हाम्रा नजिक आओ। तिमीहरूका लागि सोमको भाग राखेका छौँ। हविप्रदातालाई आफ्ना सामर्थ्यले संरक्षित गर। हाम्रो हितका लागि मधुर सोमरस पान गर।

[सूक्त - ५८]

ऋषि - मध्य काण्व। **देवता** - विश्वेदेवा ऋत्विक। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

यमृत्विजो बहुधा कल्पयन्तः सचेतसो यज्ञमिमं वहन्ति ।
यो अनूचानो ब्राह्मणो युक्त आसीत्का स्वित्तत्र यजमानस्य संवित् ॥१॥

विद्वान् याजकले विभिन्न किसिमले यज्ञकर्म गरेर देवत्व प्राप्त गरे। त्यस्ता यज्ञमा ज्ञानी ब्राह्मण नियुक्त गरिएका थिए, यस सम्बन्धमा उनको ज्ञान कस्तो थियो ?

एक एवाग्निर्बहुधा समिद्ध एकः सूर्यो विश्वमनु प्रभूतः ।
एकैवोषाः सर्वमिदं वि भात्येकं वा इदं वि बभूव सर्वम् ॥२॥

एउटै अग्निदेव विभिन्न रूपमा प्रज्वलित हुन्छन्। एकै सूर्यदेव समस्त पदार्थमा समाहित भएर अनेकौँ रूपमा प्रतिभासित हुन्छन् र देवी उषा एक्लै नै सम्पूर्ण जगत् आलोकित गर्दछिन्। यी सबै मिलेका वास्तवमा एउटै हुन्।

ज्योतिष्मन्तं केतुमन्तं त्रिचक्रं सुखं रथं सुषदं भूरिवारम् ।
चित्रामघा यस्य योगेऽधिजज्ञे तं वां हुवे अतिरिक्त विबध्यै ॥३॥

जाज्वल्यमान्, सर्वज्ञ, सुखदाता अग्निदेवलाई हामी आह्वान गर्दछौँ। तीनै लोकमा गमन गर्ने उनीका सान्निध्यले हामीलाई धनऐश्वर्य प्राप्त हुन्छ।

[सूक्त - ५९]

ऋषि - सुपर्ण काण्व। **देवता** - इन्द्रावरुण। **छन्द** - जगती।

इमानि वां भागधेयानि सिस्रत इन्द्रावरुणा प्र महे सुतेषु वाम् ।
यज्ञेयज्ञे ह सवना भुरण्यथो यत्सुन्वते यजमानाय शिक्षथः ॥१॥

हे इन्द्रदेव र वरुणदेव ! सोमअभिषव गर्ने याजकलाई तिमीहरू धन प्रदान गर्दछौ। सबै यज्ञका प्रत्येक सवनमा सोमभाग ग्रहण गर्न तिमीहरू आउँछौ। सोमरस पेलिसकेपछि तिमीहरूलाई हामी आह्वान गर्दछौँ।

निष्षिध्वरीरोषधीराप आस्तामिन्द्रावरुणा महिमानमाशत ।
या सिस्रतू रजसः पारे अध्वनो ययोः शत्रुर्नकिरादेव ओहते ॥२॥

हे इन्द्र र वरुणदेव ! तिमीहरू अन्तरिक्ष पार गर्ने मार्गबाट गमन गर्दछौ। कुनै पनि देवद्रोही व्यक्तिले तिमीहरूसित शत्रुता गर्न सक्दैन। तिमीहरूका महिमाले समस्त जल औषधिका गुणले युक्त हुन्छ।

सत्यं तदिन्द्रावरुणा कृशस्य वां मध्व ऊर्मिं दुहते सप्त वाणीः ।
ताभिर्दाश्वांसमवतं शुभस्पती यो वामदब्धो अभि पाति चित्तिभिः ॥३॥

हे कल्याणका स्वामी इन्द्र र वरुणदेव ! सात छन्दका ऋचा गाएर कृश ऋषि सोम तयार पार्दछन्। मन लगाएर आफ्नो सुरक्षाका लागि तिमीहरूसित प्रार्थना गर्ने उपासक र हवि प्रदान गर्ने यजमानको रक्षा गर।

घृतप्रुषः सौम्या जीरदानवः सप्त स्वसारः सदन ऋतस्य ।
या ह वामिन्द्रावरुणा घृतश्चुतस्ताभिर्धत्तं यजमानाय शिक्षतम् ॥४॥

हे इन्द्र र वरुणदेव ! यज्ञमण्डपमा विद्यमान रहने सात दिदीबहिनीहरू, सौम्यतापूर्वक प्रवाहित हुँदै घिउका धाराले तिमीहरूलाई सेचन गर्दछन्। त्यो ग्रहण गरेर याजकलाई ऐश्वर्य प्रदान गर र उनलाई उच्च पदमा स्थापित गर।

अवोचाम महते सौभगाय सत्यं त्वषाभ्यां महिमानमिन्द्रियम् ।
अस्मान्त्स्विन्द्रावरुणा घृतश्चुतस्त्रिभिः साप्तेभिरवतं शुभस्पती ॥५॥

कल्याणकारी शक्तिका स्वामी हे इन्द्रदेव र वरुणदेव ! आफूलाई सौभाग्यशाली बनाउनका लागि हामी तिमीहरूको वास्तविक महानताको गुणगान गर्दछौं। घिउका धाराले सिञ्चित गर्ने हामी याजकहरूलाई तीन गुने सात किसिमले रक्षित गर। X 159

इन्द्रावरुणा यदृषिभ्यो मनीषा वाचो मतिं श्रुतमदत्तमग्रे ।
यानि स्थानान्यसृजन्त धीरा यज्ञं तन्वानास्तपसाभ्यपश्यम् ॥६॥

हे इन्द्र र वरुणदेव ! उहिलेका ऋषिलाई तिमीहरूले दिएका ज्ञान, वाणी, विवेक र विचारका सहायताले उनीहरूले यज्ञमण्डपको निर्माण गरेका थिए। त्यसलाई हामी आफ्नो तपस्याले जानौं र प्राप्त गरौं।

इन्द्रावरुणा सौमनसमदृप्तं रायस्पोषं यजमानेषु धत्तम् ।
प्रजां पुष्टिं भूतिमस्मासु धत्तं दीर्घायुत्वाय प्र तिरतं न आयुः ॥७॥

हे इन्द्र र वरुणदेव ! यजन गर्ने यजमानहरूलाई सौम्यता, निरहङ्कारिता र पोषण दिने किसिमको अन्न प्रदान गर। हामीलाई सन्तान, पुष्टि र सम्पत्ति प्रदान गर्दै तिमीहरू हाम्रो आयु बढाइदेओ।

[इति वालखिल्यं समाप्तम्]

[सूक्त - ६०]

ऋषि - भर्ग प्रागाथ। **देवता** - अग्नी। **छन्द** - प्रगाथ।

अग्न आ याह्यग्निभिर्होतारं त्वा वृणीमहे ।
आ त्वामनक्तु प्रयता हविष्मती यजिष्ठं बर्हिरासदे ॥१॥

हे अग्निदेव ! तिमी देवतालाई बोलाउँछौ। हाम्रो प्रार्थना सुनेर आफ्ना अग्निहरूसँगै यहाँ आऊ। हे पूज्य अग्निदेव ! अध्वर्युले प्रदान गरेका आसनमा बस, तिम्रो पूजा गर्दछौं।

अच्छा हि त्वा सहसः सूनो अङ्गिरः स्रुचश्चरन्त्यध्वरे ।
ऊर्जो नपातं घृतकेशमीमहेऽग्निं यज्ञेषु पूर्व्यम् ॥२॥

बलद्वारा उत्पन्न, सर्वत्र गमनशील हे अग्निदेव ! तिमीसम्म हविष्यान्न पुऱ्याउनका लागि यो पवित्र हविपात्र सक्रिय छ। शक्ति ह्रास हुनबाट रोक्ने, अभीष्ट प्रदान गर्ने, तेजस्वी ज्वालाले युक्त तिमीलाई हामी यज्ञस्थलमा प्रार्थना गर्दछौं।

अग्ने कविर्वेधा असि होता पावक यक्ष्यः ।
मन्द्रो यजिष्ठो अध्वरेष्वीड्यो विप्रेभिः शुक्र मन्मभिः ॥३॥

हे अग्निदेव ! अत्यन्त पूज्य, विद्वान्, हर्ष प्रदान गर्ने र सबैलाई शुद्ध गराउने तिमी हौ। सदैभन्दा महान् होताका रूपमा तिमीलाई ज्ञानीहरूले असल स्तोत्रले प्रशंसा गर्छन्।

अद्रोघमा वहोशतो यविष्ठ्य देवाँ अजस्र वीतये ।
अभि प्रयांसि सुधिता वसो गहि मन्दस्व धीतिभिर्हितः ॥४॥

शक्तिशाली, सबैलाई निवास प्रदान गर्ने हे अग्निदेव ! तिमी हाम्रो हवि सेवन गर्नका लागि विद्रोहरहित र अभिलाषाले युक्त देवतालाई यज्ञस्थलमा लिएर आऊ। हामीबाट भावनापूर्वक प्रदान गरिएको हविष्यान्न तिमी ग्रहण गर। हाम्रा प्रार्थनाले प्रशंसित भएर आनन्दित होऊ।

त्वमित्सप्रथा अस्यग्ने त्रातर्ऋतस्कविः ।
त्वां विप्रासः समिधान दिदिव आ विवासन्ति वेधसः ॥५॥

हे सर्वरक्षक र गुणधर्ममा सुप्रसिद्ध अग्निदेव ! तिमी सत्यको रूप र ज्ञानी हौ। तेजको प्रतीक अग्नि प्रज्वलित हुँदा ज्ञानी तथा श्रेष्ठ याज्ञिकले तिम्रो स्तुति गर्दछन् र सेवाका लागि तयार हुन्छन्।

शोचा शोचिष्ठ दीदिहि विशे मयो रास्व स्तोत्रे महाँ असि ।
देवानां शर्मन् मम सन्तु सूरयः शत्रूषाहः स्वग्नयः ॥६॥

अत्यन्त तेजस्वी हे अग्निदेव ! देवताहरूमा तिमी सर्वश्रेष्ठ छौ। उचित रूपले प्रज्वलित भएर प्रार्थना गर्ने मानिसलाई सुख प्रदान गर। तिमी शत्रुलाई पराजित गर्न बन।

यथा चिद्वृद्धमतसमग्ने सञ्जूर्वसि क्षमि ।
एवा दह मित्रमहो यो अस्मध्रुग् दुर्मन्मा कश्च वेनति ॥७॥

मित्रहरूमा महान् हे अग्निदेव ! सुकेका काठ भस्म गराएझैँ तिमी हाम्रा पतनको कामना गर्ने विद्रोही तथा दुर्बुद्धिग्रस्त मानिसलाई पनि जलाएर भस्म गरिदेऊ ।

मा नो मर्ताय रिपवे रक्षस्विने माघशंसाय रीरधः ।
अस्रेधद्भिस्तरणिभिर्यविष्ठ्य शिवेभिः पाहि पायुभिः ॥८॥

हे अति बलशाली अग्निदेव ! हामीलाई शत्रु, पापी र दुष्कर्मको उपदेश दिने मानिसको आश्रित बनाएर दुःख नदेऊ, हिंसारहित र विपद्‌मा जोगाउने रक्षणसाधनले सुरक्षा गर ।

पाहि नो अग्न एकया पाह्युत द्वितीयया ।
पाहि गीर्भिस्तिसृभिरूर्जाम्पते पाहि चतसृभिर्वसो ॥९॥

सबैलाई स्थापित गर्ने हे अग्निदेव ! पहिलो स्तुतिले रक्षा गर, दोस्रो स्तुतिले अभय प्रदान गर र तेस्रो स्तुतिले संरक्षण प्रदान गर । हे ऊर्जाका स्वामी ! तिमी चौथो स्तुतिले हामी सबैको पालन गर ।

पाहि विश्वस्माद्रक्षसो अराव्णः प्र स्म वाजेषु नोऽव ।
त्वामिद्धि नेदिष्ठं देवतातय आपिं नक्षामहे वृधे ॥१०॥

हे अग्निदेव ! रणक्षेत्रमा समस्त असुर र दान नगर्ने शत्रुबाट हाम्रो सुरक्षा गर । यजन गरेर सम्पत्ति प्राप्त गर्नका लागि तिमीलाई निकटतम सखा मान्दछौँ ।

आ नो अग्ने वयोवृधं रयिं पावक शंस्यम् ।
रास्वा च न उपमाते पुरुस्पृहं सुनीती स्वयशस्तरम् ॥११॥

पवित्र गराउने हे अग्निदेव ! तिमी धनको वृद्धि गर्दछौ । हामीलाई प्रशंसनीय धन प्रदान गर, त्यो धन उत्तम नीतिका मार्गबाट प्राप्त होस् । त्यो नै हाम्रो यशोदायी हुनेछ ।

येन वंसाम पृतनासु शर्धतस्तरन्तो अर्य आदिशः ।
स त्वं नो वर्ध प्रयसा शचीवसो जिन्वा धियो वसुविदः ॥१२॥

हे बलशाली अग्निदेव ! हामीलाई बल र अन्नले समृद्ध गराएर सद्‌बुद्धि प्रदान गर । रणक्षेत्रमा पराक्रम प्रदर्शित गर्दै हतियार प्रहार गरेर शत्रु जित्दै तिनको विनाश गराँ ।

शिशानो वृषभो यथाग्निः शृङ्गे दविध्वत् ।
तिग्मा अस्य हनवो न प्रतिधृषे सुजम्भः सहसो यहुः ॥१३॥

साँढेले सिङ तिखार्न टाउको घुमाएझैँ अग्निदेव आफ्नो लप्का घुमाउँछन् । यिनको तिखो हतियार रोक्न कसैले सक्दैन । उनी शक्तिका पुत्र र श्रेष्ठ दाँत भएका छन् ।

नहि ते अग्ने वृषभ प्रतिधृषे जम्भासो यद्वितिष्ठसे ।
स त्वं नो होतः सुहुतं हविष्कृधि वंस्वा नो वार्य पुरु ॥१४॥

वर्षा गराउने हे अग्निदेव ! तिमी यज्ञ सम्पादन गराउँछौ । तिम्रो लप्का कसैले पनि रोक्न सक्दैन, किनभने तिमी आफ्नो ज्वाला विभिन्न किसिमले बढाउँछौ । तिमी हाम्रो आहुति स्वीकार गरेर वरणीय ऐश्वर्य प्रदान गर ।

शेषे वनेषु मात्रोः सं त्वा मर्तास इन्धते ।
अतन्द्रो हव्या वहसि हविष्कृत आदिद्देवेषु राजसि ॥१५॥

हे अग्निदेव ! वनमा, माताका गर्भमा र भूमिमा अदृश्यरूपले व्याप्त छौ ! याज्ञिकहरू तिमीलाई ज्यादै श्रद्धापूर्वक जागृत गराउँछन् । हे अग्निदेव ! आलस्यहीन होताको हव्य देवतासम्म पुर्‍याउँछौ र स्वयं उनीहरूका माझमा सुशोभित हुन्छौ ।

सप्त होतारस्तमिदीळते त्वाग्ने सुत्यजमह्रयम् ।
भिनत्स्यद्रिं तपसा वि शोचिषा प्राग्ने तिष्ठ जनाँ अति ॥१६॥

हे अग्निदेव ! तिमी श्रेष्ठ दानी र प्रदीप्त छौ । सात याजकहरू तिम्रो प्रार्थना गर्दछन् । तिमी आफ्ना तपस्याको शक्तिले मेघ भत्काउँछौ । हे अग्निदेव ! हव्य धारण गरेर देवताकहाँ पुर्‍याऊ ।

अग्निमग्निं वो अध्रिगुं हुवेम वृक्तबर्हिषः ।
अग्निं हितप्रयसः शश्वतीष्वा होतारं चर्षणीनाम् ॥१७॥

हे याजक हो ! हामी कुशले बनाएका पवित्र आसन ओछ्याएर पृथ्वीलोकमा विद्यमान अग्निदेवलाई बोलाउँछौँ ! तिनले प्रजा र यजमानको कल्याण गर्न आहुति धारण गर्छन् ।

केतेन शर्मन्त्सचते सुषामण्यग्ने तुभ्यं चिकित्वना।
इषण्यया नः पुरुरूपमा भर वाजं नेदिष्ठमूतये ॥१८॥

हे अग्निदेव ! सुन्दर सोमयुक्त हर्षप्रदायक यज्ञमा विद्वान् याजकहरू तिम्रो प्रार्थना गर्दछन्। तिमी उनीको किसिमका धन प्रदान गर्नका लागि हाम्रा नजिक आऊ।

अग्ने जरितर्विश्पतिस्तेपानो देव रक्षसः।
अप्रोषिवान्गृहपतिर्महाँ असि दिवस्पायुर्दुरोणयुः ॥१९॥

हे ज्ञानस्वरूप अग्निदेव ! तिमी प्रजाको रक्षण र पोषण गर्दै आसुरी प्रकृतिलाई दुःख दिन्छौ। हे द्युलोकका रक्षक ! घरका स्वामी भएर सधैं घरैमा वन्दनीय हुन्छौ।

मा नो रक्ष आ वेशीदाघृणीवसो मा यातुर्यातुमावताम्।
परोगव्यूत्यनिरामप क्षुधमग्ने सेध रक्षस्विनः ॥२०॥

उत्तम ऐश्वर्यले सम्पन्न हे अग्निदेव ! हामीभित्र असुर, कष्टदायक रोग र पिशाचको पीडाले प्रवेश गर्न नपाऊन्। हे अग्निदेव ! अनिकाल र असुर छेउमा आउन नदेऊ।

[सूक्त – ६१]

ऋषि – भर्ग प्रागाथ। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – प्रगाथ।

उभयं शृणवच्च न इन्द्रो अर्वागिदं वचः।
सत्राच्या मघवा सोमपीतये धिया शविष्ठ आ गमत् ॥१॥

धनवान् र बलवान् हे इन्द्रदेव ! हाम्रा दुवै किसिमका प्रार्थना नजिकै आएर सुन। सामूहिक उपासनाले प्रसन्न भएर तिमीहरू सोमपान गर्न यहाँ उपस्थित होओ।

तं हि स्वराजं वृषभं तमोजसे धिषणे निष्टतक्षतुः।
उतोपमानां प्रथमो नि षीदसि सोमकामं हि ते मनः ॥२॥

वर्षा गराउन सक्षम तेजस्वी इन्द्रदेवलाई आकाश र पृथ्वीले संस्कारित गरे। हे इन्द्रदेव ! तिमी उपमानहरूमा सर्वश्रेष्ठ छौ। सोमपानको इच्छाले यज्ञवेदीमा विराजमान हुन्छौ।

आ वृषस्व पुरूवसो सुतस्येन्द्रान्धसः।
विद्मा हि त्वा हरिवः पृत्सु सासहिमधृष्टं चिद्दधृष्वणिम् ॥३॥

महान् ऐश्वर्यसम्पन्न हे इन्द्रदेव ! सोमरूप अन्नको वर्षा गर। तिमी रणक्षेत्रमा अश्वसम्पन्न भएर शत्रु पराजित गर्दछौ। तिमी आफैं पराजित नभएर अरूको नै विनाश गर्दछौ भन्ने हामीलाई थाहा छ।

अप्रामिसत्य मघवन्तथेदसदिन्द्र क्रत्वा यथा वशः।
सनेम वाजं तव शिप्रिन्नवसा मक्षू चिद्यन्तो अद्रिवः ॥४॥

सधैं सत्यको आचरण गर्ने हे धनवान् इन्द्रदेव ! तिमी जुन किसिमको इच्छा गर्दछौ, त्यो पूरा हुने गर्दछ। हे वज्रधारी र मुकुटधारी इन्द्रदेव ! तिमीबाट संरक्षित भएर विजयी हुँदै हामी अन्न प्राप्त गरौं।

शग्ध्यू३ षु शचीपत इन्द्र विश्वाभिरूतिभिः।
भगं न हि त्वा यशसं वसुविदमनु शूर चरामसि ॥५॥

शचीका पति, शूरवीर हे इन्द्रदेव ! सबै किसिमका रक्षा साधनसँगै हामीलाई अभीष्ट फल प्रदान गर। सौभाग्ययुक्त धन प्रदान गर्ने तिमीलाई हामी आराधना गर्दछौं।

पौरो अश्वस्य पुरुकृद् गवामस्युत्सो देव हिरण्ययः।
नकिर्हि दानं परिमर्धिषत्त्वे यद्यद्यामि तदा भर ॥६॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी गाई र अश्व बढाउँछौ, स्वर्णसम्पदाका स्रोत हौ र तिम्रो अनुदान बिर्सने सामर्थ्य कसैसित छैन। त्यसैले हामीलाई अभीष्ट फलले परिपूर्ण गराऊ।

त्वं ह्येहि चेरवे विदा भगं वसुत्तये।
उद्वावृषस्व मघवन् गविष्टय उदिन्द्राश्वमिष्टये ॥७॥

हे इन्द्रदेव ! हामी उत्तम आचरणयुक्त भएर तिमीलाई आह्वान गर्दछौं। हे ऐश्वर्यवान् इन्द्रदेव ! गाई, अश्व र श्रेष्ठ धन प्राप्ति गर्ने हाम्रो कामना पूरा गराऊ।

त्वं पुरू सहस्राणि शतानि च यूथा दानाय मंहसे।
आ पुरन्दरं चकृम विप्रवचस इन्द्रं गायन्तोऽवसे ॥८॥

हे इन्द्रदेव ! हवि प्रदान गर्नेलाई सयौँ वा हजारौँ गाईको समूह दिन समर्थ छौ। शत्रुको सहर विध्वंस गर्नमा समर्थ तिमीलाई हामी रक्षाका लागि सामगान गर्दै बोलाउँछौँ।

अविप्रो वा यदविधद् विप्रो वेन्द्र ते वचः।
स प्र ममन्दत्त्वाया शतक्रतो प्राचामन्यो अहंसन ॥९॥

जोसिलो शक्तिले सम्पन्न हे सयौँ कर्म गर्ने इन्द्रदेव ! कुनै व्यक्ति, चाहे त्यो ज्ञानी होस् वा मूर्ख नै, यदि तिम्रो प्रार्थना गर्दछ भने तिम्रो कृपाबाट हर्षित हुन पाउँछ।

उग्रबाहुर्म्रक्षकृत्वा पुरन्दरो यदि मे शृणवद्धवम्।
वसूयवो वसुपतिं शतक्रतुं स्तोमैरिन्द्रं हवामहे ॥१०॥

शत्रु संहार गर्ने र विशाल भुजा भएका हे सयौँ कर्म गर्ने इन्द्रदेव ! तिमी ऐश्वर्यका स्वामी र शत्रुको सहर नष्ट गराउने हौ। तिमी हाम्रो स्तुति सुन। हामी ऐश्वर्यको कामना गर्ने याजकहरू तिमीलाई आह्वान गर्दछौँ।

न पापासो मनामहे नारायासो न जल्हवः।
यदिन्न्विन्द्रं वृषणं सचा सुते सखायं कृणवामहै ॥११॥

इन्द्रदेवलाई हामी पाप प्रवृत्तिका भनेर ठान्दैनौँ। उनलाई ऐश्वर्य र यज्ञकर्मले हीन भनेर मान्दैनौँ। बरु हामी ती बलशालीलाई सोमयज्ञमा आफ्ना सखा बनाउँछौँ।

उग्रं युयुज्म पृतनासु सासहिमृणकातिमदाभ्यम्।
वेदा भृमं चित्सनिता रथीतमो वाजिनं यमिदू नशत् ॥१२॥

जसको स्तुति ऋणजस्तो निश्चित फल प्रदान गर्ने हुन्छ, जो अनेकौँ गतिशील अश्व र रथका स्वामी हुन् एवं तिनका ज्ञाता हुन्, जो अनेकौँ यजमानका बीचमा अँटाएका छन्, त्यस्ता अदम्य साहसका धनी, अजेय वीर इन्द्रदेवलाई हामी प्रतिष्ठित गर्दछौँ।

यत इन्द्र भयामहे ततो नो अभयं कृधि।
मघवञ्छग्धि तव तन्न ऊतिभिर्वि द्विषो वि मृधो जहि ॥१३॥

हे इन्द्रदेव ! हामी डराएका छौँ। हामीलाई भयमुक्त गराऊ। हे धनवान् इन्द्रदेव ! तिमी सर्वशक्तिमान् छौ, त्यसैले आफ्ना सामर्थ्यले हाम्रा शत्रु तथा हिंसक वृत्ति हुनेलाई नष्ट गरेर हाम्रो संरक्षण गर।

त्वं हि राधस्पते राधसो महः क्षयस्यासि विधतः।
त त्वा वयं मघवन्निन्द्र गिर्वणः सुतावन्तो हवामहे ॥१४॥

हे ऐश्वर्यशाली इन्द्रदेव ! हामीलाई दिनका लागि तिमी असङ्ख्य धन लिने गर्दछौ। हे स्तुति गर्न योग्य धनवान् ! शुद्ध सोमरस आस्वादन गर्नका लागि हामी साधकहरू तिमीलाई बोलाउँछौँ।

इन्द्रः स्पडुत वृत्रहा परस्पा नो वरेण्यः।
स नो रक्षिषच्चरमं स मध्यमं स पश्चात्पातु नः पुरः ॥१५॥

हे सर्वज्ञ इन्द्रदेव ! तिमी वृत्र संहार गर्ने र सज्जनलाई पोषण गर्ने हौ। तिमी हाम्रा वरणीय भएर हाम्रा श्रेष्ठतम र मध्यम प्रवृत्तिलाई संरक्षण प्रदान गर। हामीलाई अगाडि र पछाडिबाट सुरक्षा गर।

त्वं नः पश्चादधरादुत्तरात्पुर इन्द्र नि पाहि विश्वतः।
आरे अस्मत्कृणुहि दैव्यं भयमारे हेतीरदेवीः ॥१६॥

हे इन्द्रदेव ! हामीलाई असुर र देवताका डरबाट मुक्त गराऊ र माथितल, अगाडिपछाडि सबै तिरबाट सुरक्षा गर।

अद्याद्या श्वः श्व इन्द्र त्रास्व परे च नः।
विश्वा च नो जरितॄन्त्सत्पते अहा दिवा नक्तं च रक्षिषः ॥१७॥

हे इन्द्रदेव ! वर्तमान र भविष्यमा हामीलाई तिम्रो संरक्षण प्राप्त होस्। हे सज्जनका पालक इन्द्रदेव ! तिमी सधैँ दिउँसो र राति हामी याजकका रक्षक बनिरहेछ।

प्रभङ्गी शूरो मघवा तुवीमघः सम्मिश्लो वीर्याय कम्।
उभा ते बाहू वृषणा शतक्रतो नि या वज्रं मिमिक्षतुः ॥१८॥

हे इन्द्रदेव ! आफ्ना पराक्रमले तिमी शत्रुको सामर्थ्य नाश पार्दछौ। तिमी सबैमा व्याप्त र ऐश्वर्यवान् छौ। हे सयौं कर्म गर्ने इन्द्रदेव ! तिमी दुवै भुजामा वज्र धारण गर्छौ, ती भुजा विशिष्ट सामर्थ्यले युक्त छन्।

[सूक्त – ६२]

ऋषि – प्रगाथ काण्व। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – पंक्ति बृहती।

प्रो अस्मा उपस्तुतिं भरता यज्जुजोषति।
उक्थैरिन्द्रस्य माहिनं वयो वर्धन्ति सोमिनो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ॥१॥

हे याजक हो ! तिमीहरू इन्द्रदेवको प्रार्थना गर र उनको सोमरूपी अन्नलाई आफ्ना स्तोत्रले समृद्ध गराओ। उनले दिएको दान हितकारी हुन्छ।

अयुजो असमो नृभिरेकः कृष्टीरयास्यः।
पूर्वीरति प्र वावृधे विश्वा जातान्योजसा भद्रा इन्द्रस्य रातयः ॥२॥

इन्द्रदेव समस्त देवताहरूमा प्रमुख, सर्वश्रेष्ठ र अनश्वर छन्। उनी आफ्ना ओजले समस्त प्राणी र पुराना मानिसलाई समृद्ध गराउँछन्। उनको ऐश्वर्य कल्याणदायक छ।

अहितेन चिदर्वता जीरदानुः सिषासति।
प्रवाच्यमिन्द्र तत्तव वीर्याणि करिष्यतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ॥३॥

चाँडै दान गर्ने, चाँडो कुद्ने अश्वमा हिँड्न रुचाउने हे इन्द्रदेव ! वीरता प्रदर्शन गर्ने तिम्रो प्रसिद्ध कार्य प्रशंसनीय छ। तिम्रा ऐश्वर्यले हित गर्दछ।

आ याहि कृणवाम त इन्द्र ब्रह्माणि वर्धना।
येभिः शविष्ठ चाकनो भद्रमिह श्रवस्यते भद्रा इन्द्रस्य रातयः ॥४॥

हे शक्तिशाली इन्द्रदेव ! तिम्रो जोस बढाउने स्तोत्र गाउँछौं, त्यसैले तिमी आऊ। कीर्तिको कामना गर्ने याजकको हित गर्न खोज्छौ किनभने तिम्रा ऐश्वर्यले हित गर्दछ।

धृषतश्चिद्धृषन्मनः कृणोषीन्द्र यत्त्वम्।
तीव्रैः सोमैः सपर्यतो नमोभिः प्रतिभूषतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ॥५॥

हे इन्द्रदेव ! परिष्कृत सोमरस समर्पित गरेर वन्दनापूर्वक तिम्रो सत्कार गर्ने यजमानलाई तिमी उच्च मनोबल प्रदान गर्दछौ। तिम्रो ऐश्वर्य हित गर्ने खालको छ।

अव चष्ट ऋचीषमोऽवताँ इव मानुषः।
जुष्ट्वी दक्षस्य सोमिनः सखायं कृणुते युजं भद्रा इन्द्रस्य रातयः ॥६॥

हे इन्द्रदेव ! तिर्खाले खरिएको मानिसले जलकुण्डतिर हेरेझैं तिमी हाम्रा स्तुतिले प्रसन्न भएर सबैलाई हेर्दछौ। सोम अभिषव गर्नेहरूसित तिमी मित्रता गर्दछौ। तिम्रा ऐश्वर्यले हित गर्दछ।

विश्वे त इन्द्र वीर्यं देवा अनु क्रतुं ददुः।
भुवो विश्वस्य गोपतिः पुरुष्टुत भद्रा इन्द्रस्य रातयः ॥७॥

हे इन्द्रदेव ! समस्त देवताले तिम्रो अनुसरण गरेर शक्ति र बुद्धि धारण गर्दछन्। हे धेरै तिरबाट प्रशंसित इन्द्रदेव ! तिमी समस्त लोक र गाईका अधिष्ठाता हौ। तिम्रा ऐश्वर्यले हित गर्दछ।

गृणे तदिन्द्र ते शव उपमं देवतातये।
यद्धंसि वृत्रमोजसा शचीपते भद्रा इन्द्रस्य रातयः ॥८॥

हे शचीपति इन्द्रदेव ! हामी चाँडै सम्पन्न हुने यज्ञमा तिम्रा सामर्थ्यको स्तुति गर्दछौं। त्यसै कारणले तिमी वृत्र वध गर्न सक्षम हुन्छौ। तिम्रा ऐश्वर्यले हित गर्दछ।

समनेव वपुष्यतः कृणवन्मानुषा युगा।
विदे तदिन्द्रश्चेतनमध श्रुतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ॥९॥

विचार मिल्ने पत्नीले सामर्थ्यवान् पतिलाई आफ्ना वशमा बनाएझैं समस्त जीव र संवत्सरलाई इन्द्रदेवले आफ्ना वशमा बनाउँछन्। उनी त्यस विवेकपूर्ण कार्यले गर्दा नै प्रख्यात हुन्छन्। उनका ऐश्वर्यले हित गर्दछ। 160

उज्जातमिन्द्र ते शव उत्त्वामुत्तव क्रतुम् ।
भूरिगो भूरि वावृधुर्मघवन्तव शर्मणि भद्रा इन्द्रस्य रातयः ॥१०॥
हे धनवान् इन्द्रदेव ! अनेकौं गाईले सम्पन्न यजमान तिमीले प्रदान गरेका सुखको उपभोग गर्दछन् । उनीहरू तिम्रो सामर्थ्य र कर्म बढाउँदै समृद्धिशाली बनाउँछन् । तिम्रा ऐश्वर्यले हित गर्दछ ।

अहं च त्वं च वृत्रहन्त्सं युज्याव सनिभ्य आ ।
अरातीवा चिदद्रिवोऽनु नौ शूर मंसते भद्रा इन्द्रस्य रातयः ॥११॥
हे वज्रधारी इन्द्रदेव ! तिमी वृत्र वध गर्दछौ । ऐश्वर्य प्राप्त गर्नका लागि तिमीमा हामी समर्पित होऔँ । हे शूरवीर इन्द्रदेव ! दान नदिनेहरू पनि तिम्रा ऐश्वर्यको प्रशंसा गर्दछन् । तिम्रा ऐश्वर्यले हित गर्दछ ।

सत्यमिद्वा उ तं वयमिन्द्रं स्तवाम नानृतम् ।
महाँ असन्वतो वधो भूरि ज्योतिषि सुन्वतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ॥१२॥
हामी इन्द्रदेवलाई साँचो मनले प्रार्थना गर्दछौं भन्ने सत्य हो । सोम अभिषव नगर्नेलाई उनी नष्ट गरिदिन्छन् र अभिषव गर्नेहरूका लागि उनको दान हितकारी हुन्छ ।

[सूक्त - ६३]

ऋषि - प्रगाथ काण्व । **देवता** - इन्द्र देवगण । **छन्द** - गायत्री अनुष्टुप् त्रिष्टुप् ।
स पूर्व्यो महानां वेनःक्रतुभिरानजे । यस्य द्वारा मनुष्पिता देवेषु धिय आनजे ॥
इन्द्रद्वारा देवताहरूमा पिताजस्ता मनुले बुद्धि प्राप्त गरे । तेजस्वी इन्द्र यजमानले दिने हविको कामना गर्दै यज्ञमा पुग्छन् ।

दिवो मानं नोत्सदन्त्सोमपृष्ठासो अद्रयः । उक्था ब्रह्म च शंस्या ॥२॥
सोम अभिषव गर्ने प्रशंसनीय स्तोत्र र ढुङ्गाले दिव्यलोकको सिर्जना गर्ने इन्द्रदेवलाई कहिल्यै त्याग नगरौं ।

स विद्वाँ अङ्गिरोभ्य इन्द्रो गा अवृणोदप । स्तुषे तदस्य पौंस्यम् ॥३॥
ज्ञानी इन्द्रदेवले अङ्गिराका निम्ति गाई प्रदान गरे । त्यसैले हामी इन्द्रदेवका सामर्थ्यको प्रशंसा गर्दछौं ।

स प्रत्नथा कविवृध इन्द्रो वाकस्य वक्षणिः ।
शिवो अर्कस्य होमन्यस्मत्रा गन्त्ववसे ॥४॥
इन्द्रदेव मेधावीहरूको वृद्धि गराउने र स्तोतालाई सुख दिने हुन् । हाम्रो सुरक्षाका लागि सोमयाग गर्ने बेलामा उनी यज्ञशालामा आऊन् ।

आदू नु ते अनु क्रतुं स्वाहा वरस्य यज्यवः ।
श्वात्रमर्का अनूषतेन्द्र गोत्रस्य दावने ॥५॥
हे इन्द्रदेव ! स्वाहा उच्चारणका साथ यज्ञकर्म सम्पन्न गर्ने र स्तुति गर्ने याजकहरू ऐश्वर्य प्राप्तिका निमित तिम्रा कृत्यको गुणगान गर्दछौं ।

इन्द्रे विश्वानि वीर्या कृतानि कर्त्वानि च । यमर्का अध्वरं विदुः ॥६॥
स्तुति गर्ने हामी इन्द्रदेवलाई हिंसारहित मान्दछौं । सबै शौर्यपूर्ण कार्य इन्द्रदेवभित्रै अटाएका हुन्छन् ।

यत्पाञ्चजन्यया विशेन्द्रे घोषा असृक्षत ।
अस्तृणाद् बर्हणा विपो३ऽर्यो मानस्य स क्षयः ॥७॥
पाँचै किसिमका प्रजाले सँगै मिलेर इन्द्रदेवको प्रार्थना गर्दा इन्द्रदेव आफ्ना पराक्रमले शत्रु संहार गर्दछन् । महान् इन्द्रदेव विप्रद्वारा अधिकारपूर्वक सम्मान प्राप्त गर्दछन् ।

इयमु ते अनुष्टुतिश्चकृषे तानि पौंस्या । प्रावश्चक्रस्तु वर्तनिम् ॥८॥
हे इन्द्रदेव ! तिमीले प्रदर्शित गरेको शौर्यका लागि हामी प्रार्थना गर्दछौं । तिमी हाम्रा रथको मार्ग संरक्षित गर ।

अस्य वृष्णो व्योदन उरु क्रमिष्ट जीवसे । यवं न पश्च आ ददे ॥९॥
पशुले जस्तै मानिसहरूले पनि उनै शक्तिशाली इन्द्रदेवबाट जौ आदि अन्न प्राप्त गरेर जीवित रहनका लागि उत्कृष्ट कर्म गर्दछन् ।

तद्धाना अवस्यवो युष्माभिर्दक्षपितरः । स्याम मरुत्वतो वृधे ॥१०॥

हे याजक हो ! रक्षणको कामना गर्ने हामी याजक मरुत्वान् इन्द्रदेवको कीर्ति वृद्धि गर्दै सबैका सहयोगले धनधान्यले परिपूर्ण होऔँ ।

बड्डत्वियाय धाम्न ऋक्वभिः शूर नोनुमः । जेषामेन्द्र त्वया युजा ॥११॥

हे पराक्रमी इन्द्रदेव ! तिमी यज्ञको पालन गर्ने र ओजस्वी हौ । हामी तिम्रो सहयोगले विजयी होऔँ ।

अस्मे रुद्रा मेहना पर्वतासो वृत्रहत्ये भरहूतौ सजोषाः ।
यः शंसते स्तुवते धायि पज्र इन्द्रज्येष्ठा अस्माँ अवन्तु देवाः ॥१२॥

समस्त देवताहरूमा वृत्रहन्ता इन्द्रदेव प्रमुख शक्तिशाली छन् । उनी स्तोताका नजिकै आउँछन् । रुद्रगणसँगै उनले वर्षा गराउने मेघबाट रणक्षेत्रमा हाम्रो संरक्षण गरुन् ।

[सूक्त – ६४]

ऋषि – प्रगाथ काण्व । **देवता** – इन्द्र । **छन्द** – गायत्री ।

उत्त्वा मन्दन्तु स्तोमाः कृणुष्व राधो अद्रिवः । अव ब्रह्मद्विषो जहि ॥१॥

हे इन्द्रदेव ! यो सोमरस तिमीलाई आनन्द प्रदान गर्ने होस् । हे वज्रधारी इन्द्रदेव ! हामीलाई तिमी ऐश्वर्य प्रदान गर र ज्ञानसित द्वेष गर्नेलाई संहार गर ।

पदा पर्णीँरराधसो नि बाधस्व महाँ असि । नहि त्वा कश्चन प्रति ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी महान् छौ । तिम्रो जस्तो सामर्थ्य कसैसित छैन । तिमी यज्ञ आदि कर्म नगर्ने कृपणलाई दुःख देऊ ।

त्वमीशिषे सुतानामिन्द्र त्वमसुतानाम् । त्वं राजा जनानाम् ॥३॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी सिद्ध रसले युक्त पदार्थ र निषिद्ध पदार्थका स्वामी हौ । तिमी समस्त प्राणीका शासक हौ ।

एहि प्रेहि क्षयो दिव्या३ घोषञ्चर्षणीनाम् । ओभे वृणासि रोदसी ॥४॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी यज्ञस्थलमा आऊ र उद्घोष गर्दै स्वर्गलोकतर्फ जाऊ । तिमी आफ्ना ओजले धर्ती र आकाशलाई सन्तुष्ट गराउँछौ ।

त्वं चित्पर्वतं गिरिं शतवन्तं सहस्रिणम् । वि स्तोतृभ्यो रुरोजिथ ॥५॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी त्यस पहाडजस्तै वज्रले सयौँ वा हजारौँ मेघ फुटाऊ । हामी स्तुति गर्नेहरूको कल्याण गर ।

वयमु त्वा दिवा सुते वयं नक्तं हवामहे । अस्माकं काममा पृण ॥६॥

हे इन्द्रदेव ! सोम अभिषव गर्दाखेरि हामी सहायताका लागि तिमीलाई बोलाउँछौँ । तिमी हाम्रो अभिलाषा पूरा गराऊ ।

क्व१ स्य वृषभो युवा तुविग्रीवो अनानतः । ब्रह्मा कस्तं सपर्यति ॥७॥

युवा, सशक्त गर्धन भएका र कसैसित पनि नझुक्ने इन्द्रदेव यस बेला कहाँ छन् ? कुन याजकले उनको पूजा गर्दछन् ?

कस्य स्वित्सवनं वृषा जुजुष्वाँ अव गच्छति । इन्द्रं क उ स्विदा चके ॥८॥

शक्तिशाली इन्द्रदेव कुन मानिसका यज्ञमा हवि ग्रहण गर्नका लागि आउँछन् ? त्यस्ता इन्द्रदेवका विषयमा कुन याजकलाई थाहा छ ?

कं ते दाना असक्षत वृत्रहन्कं सुवीर्या । उक्थे क उ स्विदन्तमः ॥९॥

हे वृत्रहन्ता इन्द्रदेव ! तिमी कुन व्यक्तिलाई ऐश्वर्य प्रदान गर्दछौ ? कुन व्यक्तिलाई सामर्थ्य प्रदान गर्दछौ र कसका नजिकै यज्ञमा बस्दछौ ?

अयं ते मानुषे जने सोमः पूरुषु सूयते । तस्येहि प्र द्रवा पिब ॥१०॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रा निम्ति मानिसहरू सोम पेल्दछौँ । यथाशीघ्र आएर सोमरस पान गर ।

अयं ते शर्यणावति सुषोमायामधि प्रियः । आर्जीकीये मदिन्तमः ॥११॥

शर्यणावत्, सुषोमा र आर्जीकीया भन्ने ठाउँमा पाएको वा तयार भएका सोमले तिमीलाई अनन्दित गराओस् ।

तमद्य राधसे महे चारुं मदाय घृष्वये। एहीमिन्द्र द्रवा पिब ॥१२॥

हे इन्द्रदेव ! हामीलाई प्रचुर ऐश्वर्य प्रदान गर्नका लागि र शत्रुको संहार गर्नका लागि तिमी जति सक्दो चाँडो आएर श्रेष्ठ सोमरस पान गर।

[सूक्त - ६५]

ऋषि - प्रगाथ काण्व। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - गायत्री।

यदिन्द्र प्रागपागुदङ्न्यग्वा हूयसे नृभिः। आ याहि तूयमाशुभिः ॥१॥

यज्ञ आदि असल कर्ममा खटेका साधनले सबै दिशाबाट जसको आह्वान गर्छन्, त्यस्ता इन्द्र सकेसम्म चाँडो आफ्नो फुर्तिला अश्वमा आऊन्।

यद्वा प्रस्रवणे दिवो मादयासे स्वर्णरे। यद्वा समुद्रे अन्धसः ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी दिव्यलोकको अमृतरूपी शक्तिधारा, अन्तरिक्षका रसधारा र पृथ्वीमा यज्ञ आदिका समयमा प्रवाहित हुने सोमरसका धाराले पुष्ट र हर्षित हुन्छौ।

आ त्वा गीर्भिर्महामुरुं हुवे गामिव भोजसे। इन्द्र सोमस्य पीतये ॥३॥

हे महान् इन्द्रदेव ! गाईलाई खाने कुरो दिनका लागि बोलाएभैँ आफ्ना स्तुतिले सोमरस पान गर्नका लागि तिमीलाई आह्वान गर्दछौँ।

आ त इन्द्र महिमानं हरयो देव ते महः। रथे वहन्तु बिभ्रतः ॥४॥

हे इन्द्रदेव ! महान् महिमाले सम्पन्न तिम्रो अश्व रथ लिएर यहाँसम्म आओस्।

इन्द्र गृणीष उ स्तुषे महाँ उग्र ईशानकृत्। एहि नः सुतं पिब ॥५॥

हे पराक्रमी र सबैका अधिष्ठाता इन्द्रदेव ! तिमी अत्यन्त महान् छौ। हामी प्रार्थनाले तिम्रो गुणगान गर्दछौँ। तिमी हाम्रा नजिकै आएर सोमरस पान गर।

सुतावन्तस्त्वा वयं प्रयस्वन्तो हवामहे। इदं नो बर्हिरासदे ॥६॥

हे इन्द्रदेव ! हविष्यान्नले युक्त सोम पेल्ने हामी याजकहरू कुशका पवित्र आसनमा बस्न तिमीलाई आह्वान गर्दछौँ।

यच्चिद्धि शश्वतामसीन्द्र साधारणस्त्वम्। तं त्वा वयं हवामहे ॥७॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी अनेकौँ मानिसका लागि सामन्यतः उपलब्ध रहन्छौ। त्यसै कारणले हामी तिमीलाई बोलाउँछौँ।

इदं ते सोम्यं मध्वधुक्षन्नद्रिभिर्नरः। जुषाण इन्द्र तत्पिब ॥८॥

हे इन्द्रदेव ! हामी याजकहरू ढुङ्गाले पिसेर सोम तयार गर्दछौँ। तिमी हर्षित भएर त्यो मधुर सोमरस पान गर।

विश्वाँ अर्यो विपश्चितोऽति ख्यस्तूयमा गहि। अस्मे धेहि श्रवो बृहत् ॥९॥

हे महान् इन्द्रदेव ! चाँडै आऊ र सबै विप्रहरूलाई नाघेर हामीलाई ऐश्वर्य प्रदान गर।

दाता मे पृषतीनां राजा हिरण्यवीनाम्। मा देवा मघवा रिषत् ॥१०॥

स्वर्ण र गाईका स्वामी हे इन्द्रदेव ! हामीलाई ऐश्वर्य प्रदान गर्ने तिमी नै हौ। हे देवताहरू हो ! ती इन्द्रदेवलाई कसैले बाधा नपुऱ्याओस्।

सहस्रे पृषतीनामधिश्चन्द्रं बृहत्पृथु। शुक्रं हिरण्यमा ददे ॥११॥

हजारौँ गाईका रूपमा इन्द्रदेवले प्रदान गर्ने श्रेष्ठ, प्रचुर र तेजपूर्ण ऐश्वर्य ग्रहण गरौँ।

नपातो दुर्गहस्य मे सहस्रेण सुराधसः। श्रवो देवेष्वक्रत ॥१२॥

हामी असुरक्षित र पीडित छौँ। हाम्रा आफन्तहरू हजारौँ प्रकारका ऐश्वर्यका स्वामी होऊन् र देवताहरूका बीचमा यशस्वी बनून्।

[सूक्त - ६६]

ऋषि - कलि प्रागाथ। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - प्रगाथ अनुष्टुप्।

तरोभिर्वो विदद्वसुमिन्द्रं सबाध ऊतये।
बृहद् गायन्तः सुतसोमे अध्वरे हुवे भरं न कारिणम् ॥१॥

बालकले अभिभावक गुहारेभैँ हामी आफ्ना हितैषि इन्द्रदेवलाई सहायताका लागि बोलाउँछौँ। सोमयज्ञमा ऐश्वर्य दिने, वेगवान् अश्वयुक्त इन्द्रदेवलाई आफ्नो रक्षाका लागि आराधना गरौँ।

न यं दुधा वरन्ते न स्थिरा मुरो मदे सुशिप्रमन्धसः ।
य आदृत्या शशमानाय सुन्वते दाता जरित्र उक्थ्यम् ॥२,,

सुन्दर आकृति भएका इन्द्रदेवलाई प्राणको बाजी लगाउने असुरले पनि हराउन सक्दैन। ऐश्वर्य प्रदाता, सोमरस पिएर आनन्दित हुने इन्द्रदेवलाई हामी स्तुति गर्दछौँ। सोमयज्ञ गर्ने र भावपूर्ण स्तुति गर्ने याजकलाई उनी सहयोग गर्छन्।

यः शक्रो मृक्षो अश्व्यो यो वा कीजो हिरण्ययः ।
स ऊर्वस्य रेजयत्यपावृतिमिन्द्रो गव्यस्य वृत्रहा ॥३॥

इन्द्रदेव अत्यन्त शक्तिशाली र ऐश्वर्यवान् छन्। उनी अश्वले सम्पन्न, अद्‌भुत र वृत्ररूपी शत्रु संहार गर्दछन्। गाईलाई दुःख दिनेलाई उनी डर देखाएर थर्काइदिन्छन्।

निखातं चिद्यः पुरुसम्भृतं वसूदिद्वपति दाशुषे।
वज्री सुशिप्रो हर्यश्व इत् करदिन्द्रः क्रत्वा यथा वशत् ॥४॥

मुकुट लगाएका र वज्र लिएका, घोडा चढ्ने इन्द्रदेव आफ्नो मन लागेको काम गर्दछन्। उनी जम्मा पारिएको प्रचुर ऐश्वर्य दानी याजकका लागि बाहिर निकाल्दछन्।

यद्वावन्थ पुरुष्टुत पुरा चिच्छूर नृणाम्।
वयं तत्त इन्द्र सं भरामसि यज्ञमुक्थं तुरं वचः ॥५॥

धेरैले प्रशंसा गरिएका हे पराक्रमी इन्द्रदेव ! तिमीले पुराना अनुभवी याजकबाट कामना गरेको कुरो हामी पूर्ति गर्दछौँ। तिमीलाई हामी यज्ञ, उक्थ र प्रार्थना समर्पित गर्दछौँ।

सचा सोमेषु पुरुहूत वज्रिवो मदाय द्युक्ष सोमपाः ।
त्वमिद्धि ब्रह्मकृते काम्यं वसु देष्ठः सुन्वते भुवः ॥६॥

अनेकौँ तिरबाट बोलाइने र वज्र लिएका हे इन्द्रदेव ! तिमी तेजले सम्पन्न र सोमपान गर्ने हौ। सोम पेल्दाखेरि तिमी हर्षित हुनका लागि भेला हुन्छौ। स्तोता र सोमयज्ञ गर्नेहरूले मन पराएको ऐश्वर्य तिमी प्रदान गर्दछौ।

वयमेनमिदा ह्योऽपीपेमेह वज्रिणम्।
तस्मा उ अद्य समना सुतं भरा नूनं भूषत श्रुते ॥७॥

हामी याजकले इन्द्रदेवलाई हिजो सोमरसले सन्तुष्ट गराएका थियौँ। उनलाई आजका यज्ञमा पनि सोमरस प्रदान गर्दछौँ। हे याजक हो ! यस बेला स्तोत्र गाएर इन्द्रदेवलाई सुहाउँदिलो बनाओ।

वृकश्चिदस्य वारण उरामथिरा वयुनेषु भूषति।
सेमं नः स्तोमं जुजुषाण आ गहीन्द्र प्र चित्रया धिया ॥८॥

ब्वाँसाजस्ता क्रूर शत्रु पनि इन्द्रदेवका अगाडि सोझा हुन थाल्दछन्। उनले हाम्रो प्रार्थना स्वीकार गर्दै हामीलाई उत्कृष्ट चिन्तनले युक्त विवेकबुद्धि प्रदान गरुन्।

कदू न्वस्याकृतमिन्द्रस्यास्ति पौंस्यम्।
केनो नु कं श्रोमतेन न शुश्रुवे जनुषः परि वृत्रहा ॥९॥

इन्द्रदेवले नगरेको कुन पुरुषार्थ होला र उनका वीरताको गाथा कसले नसुनेको होला ? वृत्र संहार गर्ने इन्द्रदेव बालकैदेखि विख्यात छन्।

कदू महीरधृष्टा अस्य तविषीः कदु वृत्रघ्नो अस्तृतम्।
इन्द्रो विश्वान् बेकनाटाँ अहर्दृश उत क्रत्वा पर्णीँरभि ॥१०॥

इन्द्रदेवले आफ्ना महान् पराक्रमले शत्रुलाई कहिले संहार गरेनन् र ? उनको शत्रु वृत्र उनीबाट कहिले नमारिएको हो र ? उनका कर्मले लोभी र कन्जुस नष्ट हुन्छन्।

वयं घा ते अपूर्व्येन्द्र ब्रह्माणि वृत्रहन्।
पुरूतमासः पुरुहूत वज्रिवो भृतिं न प्र भरामसि ॥११॥

अनेकौँ तिरबाट बोलाइने र वृत्र संहार गर्ने हे इन्द्रदेव ! तिमी वज्र धारण गर्दछौ। नौला स्तोत्रले हामी सेवकजस्तो भएर तिम्रो स्तुति गर्दछौँ।

पूर्वीश्चिद्धि त्वे तुविकूर्मिन्नाशसो हवन्त इन्द्रोतयः ।
तिरश्चिदर्यः सवना वसो गहि शविष्ठ श्रुधि मे शवम् ॥१२॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी अनेकौँ असल कर्म गर्दछौ। तिम्रा नजिकै अनेकौँ संरक्षण साधन उपलब्ध छन्।

त्यसै कारणले तिमीलाई हामी बोलाउँछौं। शक्तिशाली र सबैलाई निवास प्रदान गर्ने हे इन्द्रदेव ! तिमी हाम्रो स्तुति सुनिसकेपछि अरूलाई उछिनेर हाम्रो यज्ञमण्डपमा आऊ।

वयं घा ते त्वे इद्विन्द्र विप्रा अपि ष्मसि।
नहि त्वदन्यः पुरुहूत कश्चन मघवन्नस्ति मर्डिता ॥१३॥

हे धनवान् इन्द्रदेव ! तिमी धेरै तिरबाट बोलाइन्छौ। हामी याजकहरू तिम्रै आश्रयमा रहौँ। हामीलाई तिमीबाहेक अरू कोही पनि सुख दिनेझैँ लाग्दैनन्।

त्वं नो अस्या अमतेरुत क्षुधो३ भिशस्तेरव स्पृधि।
त्वं न ऊती तव चित्रया धिया शिक्षा शचिष्ठ गातुवित् ॥१४॥

हे बलशाली इन्द्रदेव ! तिमी सत्य मार्गका ज्ञाता हौ। हामीलाई निर्धनता र अनिकालको अभिशापबाट मुक्त गर। तिमी आफ्ना वीरतापूर्ण विचित्र कार्य र संरक्षण साधनले हामीलाई समर्थ बनाऊ।

सोम इद्वः सुतो अस्तु कलयो मा बिभीतन।
अपेदेष ध्वस्मायति स्वयं घैषो अपायति ॥१५॥

हे कलिका वंशज हो ! तिमीहरूले पेलेको सोम इन्द्रदेवलाई प्रस्तुत गर। तिमीहरू नडराओ, किनभने हिंसा गर्नेहरू आफैँ पर भाग्दै छन्।

[सूक्त – ६७]

ऋषि – मत्स्य साम्मद मैत्रावरुणि। **देवता** – आदित्यगण। **छन्द** – गायत्री।

त्यान्नु क्षत्रियाँ अव आदित्यान्याचिषामहे। सुमृडीकाँ अभिष्टये ॥१॥

श्रेष्ठ सुख प्रदान गर्ने र शत्रुका आक्रमणबाट बचाउने आदित्यहरूसित आफ्नो अभीष्ट पूर्ति गर्नका लागि हामी सुरक्षाको याचना गर्दछौँ।

मित्रो नो अत्यंहतिं वरुणः पर्षदर्यमा। आदित्यासो यथा विदुः ॥२॥

मित्र, वरुण, अर्यमा र आदित्यले उचित किसिमले हामीलाई दुष्कर्मबाट जोगाऊन्।

तेषां हि चित्रमुक्थ्यं१ वरूथमस्ति दाशुषे। आदित्यानामरङ्कृते ॥३॥

आदित्यहरूसित वरण गर्न योग्य र प्रशंसा गर्न योग्य मनग्गे ऐश्वर्य छ। उनीहरू हवि प्रदान गर्ने र बलशाली यजमानलाई महान् ऐश्वर्य प्रदान गर्दछन्।

महि वो महतामवो वरुण मित्रार्यमन्। अवांस्या वृणीमहे ॥४॥

हे मित्रावरुण र अर्यमादेव हो ! तिमीहरू र तिमीहरूको सुरक्षा प्रक्रिया दुवै महान् हुन्। तिमीहरूबाट हामी सुरक्षाको कामना गर्दछौँ।

जीवान्नो अभि धेतनादित्यासः पुरा हथात्। कद्ध स्थ हवनश्रुतः ॥५॥

हे आदित्यहरू हो ! तिमीहरू हाम्रो स्तुति सुन्दछौ। जहाँ भए पनि हाम्रो मृत्युभन्दा पहिले नै चाँडै आओ।

यद्वः श्रान्ताय सुन्वते वरूथमस्ति यच्छर्दिः। तेना नो अधि वोचत ॥६॥

हे देवताहरू हो ! सोमयज्ञ गर्ने याजकलाई तिमीहरू ऐश्वर्य र घर प्रदान गर्दछौ, त्यसैबाट हामीलाई पनि सम्पन्न गराओ।

अस्ति देवा अंहोर्वस्ति रत्नमनागसः। आदित्या अद्भुतैनसः ॥७॥

दुष्कर्म गर्ने मानिसहरू पापका भागी हुन्छन्। सत्कर्म गर्नेको पुण्य ज्यादै रमाइलो हुन्छ। हे आदित्यहरू हो ! हामीलाई पापबाट मुक्त गर र सन्मार्गको पथ प्रशस्त गराओ।

मा नः सेतुः सिषेदयं महे वृणक्तु नस्परि। इन्द्र इद्धि श्रुतो वशी ॥८॥

विख्यात इन्द्रदेव सबैलाई वशीभूत गराउँछन्। उनी महान् कर्म गर्दा बाधा नपारेर बन्धनमुक्त गराउँछन्।

मा नो मृचा रिपूणां वृजिनानामविष्यवः। देवा अभि प्र मृक्षत ॥९॥

रक्षा गर्नका लागि इच्छुक हे देवताहरू हो ! कपटी शत्रुको हिंसक कार्यले हामीलाई पीडित नगरोस्। उनका हिंसक कार्यबाट हामीलाई मुक्त गर।

उत त्वामदिते मह्याहं देव्युप ब्रुवे । सुमृडीकामभिष्टये ॥१०॥
हे महान् अदिति देवी ! तिमी श्रेष्ठ सुख प्रदान गर्दछ्यौ। अभीष्ट कामना पूरा गर्नका लागि तिमीलाई हामी प्रार्थना गर्दछौँ।

पर्षि दीने गभीर आँ उग्रपुत्रे जिघांसतः । माकिस्तोकस्य नो रिषत् ११॥
पराक्रमी सन्तानले सम्पन्न हे अदिति देवी ! हिंस्रक प्रवृत्तिका मानिसले दुःखी वा सुखी जुनै अवस्थामा पनि हाम्रा सन्तानको हत्या नगरुन्।

अनेहो न उरुव्रज वि प्रसर्तवे । कृधि तोकाय जीवसे ॥१२॥
हे महान् आदित्यगण ! हिंसारहित, श्रेष्ठ गमनयोग्य हाम्रो पथ सबै तिरबाट सुरक्षित होस्। हाम्रा सन्तानलाई तिमी दीर्घायु प्रदान गर।

ये मूर्धानः क्षितीनामदब्धासः स्वयशसः । व्रता रक्षन्ते अद्रुहः ॥१३॥
हे आदित्य हो ! तिमीहरू कीर्तिमान छौ। प्रमाद र विद्रोहरहित भएर हामी मानिसका कर्मलाई संरक्षण प्रदान गर्दछौ।

ते ना आस्नो वृकाणामादित्यासो मुमोचत । स्तेनं बद्धमिवादिते ॥१४॥
हे अदिति माता र आदित्यहरू हो ! चोरझैँ छलले बाँधिएका हामीलाई हिंस्रक दुष्टका मुखबाट जोगाओ।

अपो षु ण इयं शरुरादित्या अप दुर्मतिः । अस्मदेत्वजघ्नुषी ॥१५॥
हे आदित्य हो ! घातक साधन हाम्रो हिंसा नगरीकन हामीबाट पर जाऊन्। दुर्बुद्धि पनि हामीदेखि पर होस्।

शश्वदि वः सुदानव आदित्या ऊतिभिर्वयम् । पुरा नूनं बुभुज्महे ॥१६॥
श्रेष्ठ, दानी हे आदित्य हो ! तिमीहरूका रक्षणसाधनले संरक्षित भएर हामी सधैँ श्रेष्ठ सुखको उपभोग गरिरहौँ।

शश्वन्तं हि प्रचेतसः प्रतियन्तं चिदेनसः । देवाः कृणुथ जीवसे ॥१७॥
हे विद्वान् देवता हो ! हामीलाई मार्न खोज्ने पापीलाई पर भगाएर दीर्घायु प्रदान गर।

तत्सु नो नव्यं सन्यस आदित्या यन्मुमोचति । बन्धाद् बद्धमिवादिते ॥१८॥
हे अदितिदेवी र आदित्य हो ! बाँधिएका व्यक्तिको बन्धन तिमीहरू छुटाएझैँ तिमीहरूका प्रार्थनायोग्य बलले हामीलाई पनि बन्धनबाट मुक्त गरोस्।

नास्माकमस्ति तत्तर आदित्यासो अतिष्कदे । यूयमस्मभ्यं मृडत ॥१९॥
हे आदित्य हो ! तिमीहरूजस्ता वेगवान् हामी छैनौँ। तिमीहरूका त्यस वेगले हामीलाई सङ्कटबाट मुक्त गर्न सक्दछ। त्यसैले हामीलाई सुख प्रदान गर।

मा नो हेतिर्विवस्वत आदित्याः कृत्रिमा शरुः । पुरा नु जरसो वधीत् ॥२०॥
हे आदित्य हो ! यमको घातक आयुधले वृद्धावस्थाभन्दा पहिले विनाश नगरोस्।

वि षु द्वेषो व्यंहतिमादित्यासो वि संहितम् । विष्वग्वि वृहता रपः ॥२१॥
हे आदित्य हो ! विद्वेषी, पापी र तिनीहरूको सङ्गठन विनाश गरेर पापलाई सबै ठाउँबाट पर हटाओ।

[सूक्त – ६८]

ऋषि – प्रियमेध आङ्गिरस। **देवता** – इन्द्र ऋक्ष अश्वमेध। **छन्द** – गायत्री अनुष्टुप्।

आ त्वा रथं यथोतये सुम्नाय वर्तयामसि ।
तुविकूर्मिमृतीषहमिन्द्र शविष्ठ सत्पते ॥१॥
शत्रुलाई पराजित गर्ने, शौर्ययुक्त, यजमानका पोषक हे शक्तिशाली इन्द्रदेव ! संरक्षण र सुखका लागि गतिशील रथजस्तै तिमीलाई हामी यज्ञस्थलमा लिएर आउँछौँ।

तुविशुष्म तुविक्रतो शचीवो विश्वया मते । आ पप्राथ महित्वना ॥२॥
महान् शक्तिमान्, धेरै खालका उत्तम कर्म गर्ने, पूज्य हे इन्द्रदेव ! तिमी सबै किसिमका महिमाले युक्त भएर संसार भरमा व्याप्त रहन्छौ।

यस्य ते महिना महः परि ज्मायन्तमीयतुः । हस्ता वज्रं हिरण्ययम् । ॥३॥

हे सुनौलो वज्रधारी इन्द्रदेव ! तिम्रा महान् हातहरू सर्वत्र व्यापक र गतिशील छन् ।

विश्वानरस्य वस्पतिमनानतस्य शवसः । एवैश्च चर्षणीनामूती हुवे रथानाम् ॥४

हे मरुत्‌हरू हो ! तिमीहरूका सैनिकमाथि हुने आक्रमणका समयमा रथको सुरक्षा गर्न हामी शत्रुका सैनिकमाथि आक्रमण गर्ने, अजेय, बलशाली इन्द्रदेवलाई आह्वान गर्दछौँ ।

अभिष्टये सदावृधं स्वर्मीडहेषु यं नरः । नाना हवन्त ऊतये ॥५॥

सबै मानिसहरू सङ्ग्राममा आफ्नो सुरक्षाका लागि र रुचाएको पाउनका लागि जसको आह्वान गर्दछन्, सधैँका विकाससमान उनै इन्द्रदेवलाई हामी पनि आह्वान गर्दछौँ ।

परोमात्रमृचीषममिन्द्रमुग्रं सुराधसम् । ईशानं चिद्वसूनाम् ॥६॥

अति पराक्रमी, सम्पत्तिवान्, असीम प्रार्थनाका इच्छुक र ऐश्वर्यका स्वामी इन्द्रदेवलाई हामी आह्वान गर्दछौँ ।

तं तमिद्राधसे मह इन्द्रं चोदामि पीतये । यः पूर्व्यामनुष्टुतिमीशे कृष्टीनां नृतुः ॥

सबैका नायक र स्तोताको पुरानो प्रार्थना सुन्ने इन्द्रदेवलाई हामी श्रेष्ठ सम्पत्ति प्राप्त गर्नका लागि सोमपानमा आह्वान गर्दछौँ ।

न यस्य ते शवसान सख्यमानंश मर्त्यः । नकिः शवांसि ते नशत् ॥८॥

हे शक्तिशाली इन्द्रदेव ! कसैले तिम्रो मित्रता र सामर्थ्यको प्रतिद्वन्द्विता गर्न सक्दैन ।

त्वोतासस्त्वा युजाप्सु सूर्ये महद्धनम् । जयेम पृत्सु वज्रिवः ॥९॥

वज्र धारण गर्ने हे इन्द्रदेव ! तिमीबाट संरक्षित भएर र तिम्रो कृपा प्राप्त गरेर हामी सूर्योदय कालका यज्ञ सम्पन्न गरौँ । हामी युद्ध जितेर प्रशस्त सम्पत्ति प्राप्त गरौँ ।

तं त्वा यज्ञेभिरीमहे तं गीर्भिर्गिर्वणस्तम ।
इन्द्र यथा चिदाविथ वाजेषु पुरुमाय्यम् ॥१०॥

हे वन्दनीय इन्द्रदेव ! हामी यज्ञ र प्रार्थनाले तिमीलाई आह्वान गर्दछौँ । सङ्ग्राममा हामीलाई संरक्षण प्रदान गर ।

यस्य ते स्वादु सख्यं स्वाद्वी प्रणीतिरद्रिवः । यज्ञो वितन्तसाय्यः ॥११॥

हे वज्रधारी इन्द्रदेव ! तिम्रो मित्रता र प्रीति मधुर र सुस्वादयुक्त छ । त्यसैले सबै तिम्रा लागि नै यजन गर्दछन् ।

उरु णस्तन्वे३ तन उरु क्षयाय नस्कृधि । उरु णो यन्धि जीवसे ॥१२॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी हाम्रा सन्तानका लागि प्रचुर ऐश्वर्य, हाम्रो आवासका लागि विशाल भवन र जीवनका लागि दीर्घायु प्रदान गर ।

उरुं नृभ्य उरुं गव उरुं रथाय पन्थाम् । देववीतिं मनामहे ॥१३॥

हे इन्द्रदेव ! आफन्तहरूका लागि हामी तिमीसित विशाल ऐश्वर्य, गाईका निम्ति विस्तृत स्थान र रथका निम्ति विस्तृत मार्गको कामना गर्दछौँ । यसैले यजन गर्दछौँ ।

उप मा षड् द्वाद्वा नरः सोमस्य हर्ष्या । तिष्ठन्ति स्वादुरातयः ॥१४॥

सोमरस पानबाट आनन्दित भएर श्रेष्ठ सम्पत्तिका साथ छ नायकहरू दुईदुईका जोडीमा हामीतिर आउँदै छन् ।

ऋज्राविन्द्रोत आ ददे हरी ऋक्षस्य सूनवि । आश्वमेधस्य रोहिता ॥१५॥

इन्द्रोतबाट ऋजु, ऋक्षका पुत्रबाट प्रेरक र अश्वमेधका पुत्रबाट रोहित नामका अश्वको बलप्रवाह प्राप्त भयो ।

सुरथां आतिथिग्वे स्वभीशूँरार्क्षे । आश्वमेधे सुपेशसः ॥१६॥

श्रेष्ठ रथयुक्त ऋक्षका पुत्रबाट सुन्दर लगाम भएको र अश्वमेधका पुत्रबाट सुन्दर स्वरूप भएको अश्व अतिथिग्वका पुत्रले प्राप्त गरे ।

षडश्वाँ आतिथिग्व इन्द्रोते वधूमतः । सचा पूतक्रतौ सनम् ॥१७॥

अतिथिग्वका पुत्र इन्द्रोतका पवित्र कर्मको अनुष्ठानमा हामीले घोडीसहितका छ वटा अश्व एकै चोटि ग्रहण गर्‍यौँ ।

ऐषु चेतद्वृषण्वतयन्तर्ऋज्रेष्वरुषी । स्वभीशुः कशावती ॥१८॥
सजिलैसित चल्ने अश्वका बीचमा शक्तिशाली तेजस्वी लगामले युक्त घोडी देखिँदै छ।

न युष्मे वाजबन्धवो निनित्सुश्चन मर्त्यः । अवद्यमधि दीधरत् ॥१९॥
अन्नदान गर्ने हे बन्धु हो ! निन्दक पनि तिमीहरूको निन्दा गर्न सक्षम हुन सक्दैन।

[सूक्त – ६९]

ऋषि – प्रियमेध आङ्गिरस। **देवता** – इन्द्र विश्वेदेवा। **छन्द** – अनुष्टुप् उष्णिक् बृहती।

प्रप्र वस्त्रिष्टुभमिषं मन्दद्वीरायेन्दवे । भिया वो मेधसातये पुरन्ध्या विवासति ॥
हे याजक हो ! तीन स्तोत्रले तयार गरिएको हविरूपी अन्न श्रेष्ठ वीर इन्द्रदेवका लागि प्रदान गर। यज्ञ सम्पादन गर्नका लागि विवेकपूर्वक गरिएका सत्कर्मको अभीष्ट फल प्रदान गरेर इन्द्रदेव यजमानलाई सम्मानित गर्दछन्।

नदं व ओदतीनां नदं योयुवतीनाम् । पतिं वो अघ्न्यानां धेनूनामीषुध्यसि ॥२॥
हे यजमान हो ! तिमीहरूका लागि उषा उत्पन्न गर्ने, चन्द्रको किरण उत्पन्न गर्ने, गाई पाल्ने इन्द्रदेवलाई बोलाउँछौँ। किनभने तिमीहरू पोषक अन्न रूपमा गाईको दुध प्राप्त गर्ने इच्छा गर्दछौ।

ता अस्य सूददोहसः सोमं श्रीणन्ति पृश्नयः ।
जन्मदेवानां विशस्त्रिष्वा रोचने दिवः ॥३॥
सूर्योदय हुँदा गाईले देवताको जन्मस्थानबाट तीनै वटा सवनमा प्रचुर दुध प्रदान गर्छन्। तिनीहरू इन्द्रदेवका लागि आफ्नो दुध सोमरसमा मिसाउँछन्।

अभि प्र गोपतिं गिरेन्द्रमर्च यथा विदे । सूनुं सत्यस्य सत्पतिम् ॥४॥
हे याजक हो ! गाई पाल्ने, सत्यनिष्ठ, सज्जनका संरक्षक इन्द्रदेवलाई मन्त्र उच्चारण गर्दै प्रार्थना गर, त्यसबाट उनका शक्तिको आभास हुन सकोस्।

आ हरयः ससृज्रिरेऽरुषीरधि बर्हिषि । यत्राभि संनवामहे ॥५॥
हामी यज्ञमा इन्द्रदेवको प्रार्थना गर्दछौँ। उत्तम अश्वले उनलाई यज्ञशालामा पुऱ्याऊन्।

इन्द्राय गाव आशिरं दुदुह्रे वज्रिणे मधु । यत्सीमुपह्वरे विदत् ॥६॥
यज्ञस्थलका नजिकै इन्द्रदेवले मधुर रस पान गर्दा गाईले वज्र हातमा लिने इन्द्रदेवका लागि मधुर दुध प्रदान गर्दछन्।

उद्यद् ब्रध्नस्य विष्टपं गृहमिन्द्रश्च गन्वहि ।
मध्वः पीत्वा सचेवहि त्रिः सप्त सख्युः पदे ॥७॥
इन्द्रदेवसित हामी सूर्यलोकमा गमन गर्दा आफ्ना सखा इन्द्रदेवका श्रेष्ठतम एक्काईसौँ स्थानमा मिठो सोमरस पान गरेर एकापसमा भेटौँ।

अर्चत प्रार्चत प्रियमेधासो अर्चत । अर्चन्तु पुत्रका उत पुरं न धृष्ण्वर्चत ॥८॥
अर्चत प्रार्चत हे प्रियमेधका वंशज मानिसहरू हो ! यज्ञप्रिय, सन्तान एवं साधकको कामना पूर्ण गराउने र शत्रु पराजित गर्ने इन्द्रदेवको तिमीहरू सबैले सम्मान गर।

अव स्वराति गर्गरो गोधा परि सनिष्वणत् ।
पिङ्गा परि चनिष्कददिन्द्राय ब्रह्मोद्यतम् ॥९॥
गर्गरको आवाज आउँदै छ। गोही सबैतिर कराउँदै छन्। पिङ्गाको ध्वनि सबैतिर सुनिँदै छ। यस्तैमा इन्द्रदेवका लागि स्तोत्र उच्चारण गरौँ।

आ यत्पतन्त्येन्यःसुदुघा अनपस्फुरः । अपस्फुरं गृभायत सोममिन्द्राय पातवे ॥
उज्ज्वल जलले समृद्ध भएर नदी बग्दा इन्द्रदेवले पिउनका लागि श्रेष्ठ गुणयुक्त मधुर सोमरस लिएर उपस्थित होऔँ।

अपादिन्द्रो अपादग्निर्विश्वे देवा अमत्सत ।
वरुण इदिह क्षयत्तमापो अभ्यनूषत वत्सं संशिश्वरीरिव ॥११॥
अग्नि, इन्द्र र विश्वेदेवता सोमपान गरेर हर्षित भए। वरुणदेव पनि यहाँ उपस्थित रहून्। बाछो भेट्नका लागि गाई कराएझैँ हाम्रा स्तोत्रले उनै वरुणदेवको प्रार्थना गर्दछ।

सुदेवो असि वरुण यस्य ते सप्त सिन्धवः ।
अनुक्षरन्ति काकुदं सूर्म्यं सुषिरामिव ॥१२॥

हे वरुणदेव ! किरण सूर्यतर्फ गएझैं तिम्रा ओजले सातै सरिता समुद्रतर्फ बग्छन् ।

यो व्यर्तीँरफाणयत् सुयुक्ताँ उप दाशुषे ।
तक्वो नेता तदिद्वपुरुपमा यो अमुच्यत ॥१३॥

इन्द्रदेव द्रुतगामी अश्व रथमा नियोजित गरेर हवि प्रदाता यजमानकहाँ जान्छन् । विशाल शरीर भएका नायक इन्द्रदेव यज्ञशालामा प्रमुख स्थान प्राप्त गर्दछन् ।

अतीदु शक्र ओहत इन्द्रो विश्वा अति द्विषः ।
भिनत्कनीन ओदनं पच्यमानं परो गिरा ॥१४॥

इन्द्रदेव अत्यन्त सौन्दर्ययुक्त र शक्तिशाली छन् । उनी समस्त शत्रु र स्तुतिभन्दा पनि पर छन् । उनी जलयुक्त बादल नष्ट गराउँछन् ।

अर्भको न कुमारकोऽधि तिष्ठन्नवं रथम् ।
स पक्षन्महिषं मृगं पित्रे मात्रे विभुक्रतुम् ॥१५॥

इन्द्रदेव आफ्ना विशाल शरीरले नयाँ रथमा सुशोभित हुन्छन् । उनी विभिन्न श्रेष्ठ कर्म सम्पन्न गर्दै बादललाई जल बर्साउन प्रेरित गर्दछन् ।

आ तू सुशिप्र दम्पते रथं तिष्ठा हिरण्ययम् ।
अध द्युक्षं सचेवहि सहस्रपादमरुषं स्वस्तिगामनेहसम् ॥१६॥

हे सुन्दर आकृति भएका दम्पती ! हजारौँ रश्मिले आलोकित, द्रुतगामी स्वर्णिम रथमा तिमी सजिलो गरी आरुढ होऊ । त्यस बेला हामी दुवैले भेट गरौँला ।

तं घेमित्था नमस्विन उप स्वराजमासते ।
अर्थं चिदस्य सुधितं यदेतव आवर्तयन्ति दावने ॥१७॥

स्वप्रकाशित इन्द्रदेवको वन्दना गर्ने याजकहरू साधना गर्दछन् । त्यसपछि उनीहरू श्रेष्ठ सम्पत्ति र सद्बुद्धि ग्रहण गर्दछन् ।

अनु प्रत्नस्यौकसः प्रियमेधास एषाम् ।
पूर्वामनु प्रयतिं वृक्तबर्हिषो हितप्रयस आशत ॥१८॥

कुशको आसन बिछाउने र यज्ञमा हविष्यानन प्रदान गर्ने प्रियमेध ऋषिका सन्तानले उनै इन्द्रदेवको शाश्वत निवासस्थान प्राप्त गरे ।

[सूक्त – ७०]

ऋषि – पुरुहन्मा आङ्गिरस । **देवता** – इन्द्र । **छन्द** – बृहती प्रगाथ उष्णिक् अनुष्टुप् ।

यो राजा चर्षणीनां याता रथेभिरध्रिगुः ।
विश्वासां तरुता पृतनानां ज्येष्ठो यो वृत्रहा गृणे ॥१॥

मानवका अधिपति, वेगवान्, शत्रुसेना संहारक, वृत्रहन्ता इन्द्रदेवलाई हामी स्तुति गर्छौं ।

इन्द्रं तं शुम्भ पुरुहन्मन्नवसे यसय द्विता विधर्तरि ।
हस्ताय वज्रः प्रति धायि दर्शतो महो दिवे न सूर्यः ॥२॥

हे साधक हो ! आफ्नो रक्षाका लागि देवराज इन्द्रको उपासना गर । उनका संरक्षणमा रक्षा विनाश दुवै शक्ति छन् । इन्द्रदेव सूर्यजस्तै तेजस्वी वज्र हातमा लिन्छन् ।

नकिष्टं कर्मणा नशद्यश्चकार सदावृधम् ।
इन्द्रं न यज्ञैर्विश्वगूर्तमृभ्वसमधृष्टं धृष्ण्वोजसम् ॥३॥

स्तुत्य, महाबलशाली, समृद्ध, अपराजित, शत्रु दमन गर्ने इन्द्रदेवलाई यज्ञ आदि कर्मले आफ्नो सहचर बनाउने साधकको कर्म कसैले नष्ट गर्द सक्दैन ।

अषाढहमुग्रं पृतनासु सासहिं यस्मिन्महीरुरुज्रयः ।
सं धेनवो जायमाने अनोनवुर्द्यावः क्षामो अनोनवुः ॥४॥

इन्द्रदेवलाई प्रकट रूपमा नै महान् वेगशाली गाई, पृथ्वी र आकाशले समेत अगाडि झुकेर अभिवादन गर्दछन् । ती उग्र, शत्रुविजेता र पराक्रमीलाई हामी स्तुति गर्दछौं ।

यद् द्याव इन्द्र ते शतं शतं भूमीरुत स्युः ।
न त्वा वज्रिन्त्सहस्रं सूर्या अनु न जातमष्ट रोदसी ॥५॥

हे इन्द्रदेव ! सयौँ देवलोक, सयौँ भूमि र हजारौँ सूर्य उत्पन्न होऊन् तापनि तिम्रो सामना गर्न सक्दैनन्। द्यावापृथिवीमा तिम्रो बराबरी कसैले गर्न सक्दैन।

आ पप्राथ महिना वृष्ण्या वृषन्विश्वा शविष्ठ शवसा ।
अस्माँ अव मघवन्गोमति व्रजे वज्रिञ्चित्राभिरूतिभिः ॥६॥

हे बलशाली इन्द्रदेव ! तिमी आफ्ना सामर्थ्यले सबैका इच्छा पूरा गराउँछौ। हे बलवान्, धनवान्, वज्रधारी इन्द्रदेव ! तिमी गाईले युक्त संरक्षण हामीलाई प्रदान गर।

न सीमदेव आपदिषं दीर्घायो मर्त्यः ।
एतग्वा चिद्य एतशा युयोजते हरी इन्द्रो युयोजते ॥७॥

हे दीर्घजीवी इन्द्रदेव ! तिमीले शुभ्र वर्णका दुई अश्व आफूसित गाँसेका छौ र हरियो अश्व पनि गाँस्दछौ।

तं वो महो महाय्यमिन्द्रं दानाय सक्षणिम् ।
यो गाधेषु य आरणेषु हव्यो वाजेष्वस्ति हव्यः ॥८॥

हे याजक हो ! मित्रजस्ता इन्द्रदेवलाई जुन स्थान, निवास र सङ्ग्राममा आह्वान गर्छौ, तिमीहरू त्यहाँ उनैको धनऐश्वर्य प्राप्त गर्नका लागि प्रार्थना गर।

उदू षु णो वसो महे मृशस्व शूर राधसे ।
उदू षु मह्यै मघवन्मघत्तय उदिन्द्र श्रवसे महे ॥९॥

पराक्रमी तथा सम्पत्तिवान् हे इन्द्रदेव ! हामीलाई प्रदान गर्नका लागि तिमी श्रेष्ठ सम्पत्ति विकसित गर। हामीलाई तिमी श्रेष्ठ अन्न ग्रहण गर्न सक्ने योग्य बनाऊ।

त्वं न इन्द्र ऋतयुस्त्वानिदो नि तृम्पसि ।
मध्ये वसिष्व तुविनृम्णोर्वोर्नि दासं शिश्नथो हथैः ॥१०॥

हे अति पराक्रमी यज्ञरक्षक इन्द्रदेव ! तिमी निन्दकको ऐश्वर्य खोसेर हामीलाई सन्तुष्ट गराऊ। तिमी शस्त्रले दस्यु संहार गरेर हामीलाई आफ्नो महान् आश्रय प्रदान गर।

अन्यव्रतममानुषमयज्वानमदेवयुम् ।
अव स्वः सखा दुधुवीत पर्वतः सुघ्नाय दस्युं पर्वतः ॥११॥

देवताका निन्दक, मानवताले शून्य अयाज्ञिक र धार्मिक कार्य नगर्नेलाई सखारूपी पर्वत ऋषि स्वर्गबाट पतित गराउँछन्। ती पर्वत ऋषि त्यस्ता दुष्टलाई वध गर्ने योद्धाका जिम्मा लगाउँछन्।

त्वं न इन्द्रासां हस्ते शविष्ठ दावने ।
धानानां न सं गृभायास्मयुर्द्विः सं गृभायास्मयुः ॥१२॥

हे शक्तिशाली इन्द्रदेव ! तिमी हाम्रो अभिलाषा पूरा गर्दछौ। याजकले यज्ञका लागि धानको लावा समर्पित गरेझैँ हाम्रा हातमा तिमी गाई र पुत्र दिने गर।

सखायः क्रतुमिच्छत कथा राधाम शरस्य। उपस्तुतिं भोजः सूरिर्यो अह्रयः ॥१३

हे मित्र हो ! हामी अन्न प्रदाता, कपटरहित र ज्ञानी इन्द्रदेवलाई कसरी प्रार्थना गरौँ ? उनी शौर्य प्रकट गर्ने अभिलाषाले शत्रु संहार गर्दछन्।

भूरिभिः समह ऋषिभिर्बर्हिष्मद्भिः स्तविष्यसे ।
यदित्थमेकमेकमिच्छर वत्सान्परादद: ॥१४॥

शत्रु विनाश गर्ने हे वन्दनीय इन्द्रदेव ! तिमीले हामीलाई बाछासहितका अनेकौँ गाई प्रदान गर्दा अनेकौँ ऋषि र याज्ञिकले तिम्रो प्रशंसा गर्दछन्।

कर्णगृह्या मघवा शौरदेव्यो वत्सं नस्त्रिभ्य आनयत्। अजां सूरिर्न धातवे ॥१५

हे सम्पत्तिवान् इन्द्रदेव ! बाठा मालिकले बाखाका कान छामेर लगेझैँ तिमी पराक्रमले प्राप्त हुने दिव्य गाई हामीकहाँ लिएर आऊ।

[सूक्त – ७१]

ऋषि – सुदीति पुरुमीळ्ह आङ्गिरस । **देवता** – अग्नि । **छन्द** – गायत्री प्रगाथ ।

त्वं नो अग्ने महोभिः पाहि विश्वस्या अरातेः । उत द्विषो मर्त्यस्य ॥१॥

हे अग्नि ! संसारसित द्वेष गर्ने व्यक्ति र शत्रुबाट हाम्रो रक्षा गर र विषम परिस्थितिमा हामीलाई धैर्यवान् बनाऊ ।

नहि मन्युः पौरुषेय ईशे हि वः प्रियजात । त्वमिदसि क्षपावान् ॥२॥

जन्मदेखि नै प्रिय लाग्ने हे अग्निदेव ! कुनै पापीका क्रोधले तिम्रा भक्तमाथि शासन गर्न सक्दैन ! तिमी रातमा पनि आलोकित हुन्छौ ।

स नो विश्वेभिर्देवेभिरूर्जो नपाद्भद्रशोचे । रयिं देहि विश्ववारम् ॥३॥

शक्ति क्षीण हुन नदिने हे अग्निदेव ! तिमी कल्याणकारी आलोकले सम्पन्न छौ । तिमी समस्त देवताहरूद्वारा वरणीय ऐश्वर्य प्रदान गर ।

न तमग्ने अरातयो मर्तं युवन्त रायः । यं त्रायसे दाश्वांसम् ॥४॥

हे अग्निदेव ! तिमी जुन हवि प्रदाता मानिसको संरक्षण गर्दछौ, त्यसलाई कुनै दुराचारी व्यक्तिले पनि ऐश्वर्यबाट वञ्चित गर्न सक्दैन ।

यं त्वं विप्र मेधसातावग्ने हिनोषि धनाय । स तवोती गोषु गन्ता ॥५॥

हे ज्ञानी अग्निदेव ! तिमी जुन याजकलाई ऐश्वर्य प्रदान गर्नका लागि यज्ञकार्यमा प्रेरित गर्दछौ, उनीहरू तिम्रा संरक्षणमा गाईले युक्त हुन्छन् !

त्वं रयिं पुरुवीरमग्ने दाशुषे मर्ताय । प्र णो नय वस्यो अच्छ ॥६॥

हे अग्निदेव ! तिमी आहुति प्रदातालाई योद्धासँगै श्रेष्ठ ऐश्वर्य प्रदान गर्दछौ । हामीलाई पनि तिमी प्रचुर ऐश्वर्य प्रदान गर ।

उरुष्या णो मा परा दा अघायते जातवेदः । दुराध्ये३ मर्ताय ॥७॥

समस्त पदार्थका ज्ञाता हे अग्निदेव ! हामीलाई तिमी संरक्षण प्रदान गर ! हामीलाई पापी र हिंसक मानिसका अधीनमा हुन नदेऊ ।

अग्ने माकिष्टे देवस्य रातिमदेवो युयोत । त्वमीशिषे वसूनाम् ॥८॥

हे तेजस्वी अग्निदेव ! तिमी नै समस्त ऐश्वर्यका स्वामी हौ ! कुनै दुराचारी व्यक्तिले तिमीबाट प्रदान गरिएका दानबाट हामीलाई वञ्चित नगरोस् ।

स नो वस्व उप मास्यूर्जो नपान्माहिनस्य । सखे वसो जरितृभ्यः ॥९॥

शक्तिका पुत्र र अनेकौंलाई निवास प्रदान गर्ने हे अग्निदेव ! हामी स्तुति गर्नेलाई तिमी महानताले सम्पन्न श्रेष्ठ ऐश्वर्य प्रदान गर ।

अच्छा नः शीरशोचिषं गिरो यन्तु दर्शतम् ।

अच्छा यज्ञासो नमसा पुरूवसुं पुरुप्रशस्तमूतये ॥१०॥

हाम्रो प्रार्थना उचित किसिमले प्रज्वलित ज्वालाले सुशोभित र दर्शनयोग्य अग्निदेवका सामु सजिलै लैजाऊ । हाम्रो रक्षाका लागि घिउयुक्त हविले सम्पन्न यज्ञ, प्रचुर सम्पदा र अति प्रशंसनीय अग्निदेवलाई प्राप्त होस् ।

अग्निं सूनुं सहसो जातवेदसं दानाय वार्याणाम् ।

द्विता यो भूदमृतो मर्त्येष्वा होता मन्द्रतमो विशि ॥११॥

हामी दान प्राप्तिका कामनाले बलका पुत्र, जातवेदा अग्निदेवलाई आह्वान गर्दछौं ! उनी दुई रूप भएका, मरणशील प्रजाका माझ होता र अमर देवताका माझमा आनन्दका रूप हुन् !

अग्निं वो देवयज्ययाग्निं प्रयत्यध्वरे ।

अग्निं धीषु प्रथममग्निमर्वत्यग्निं क्षैत्राय साधसे ॥१२॥

हे याजक हो ! यज्ञका लागि हामी अग्निदेवको प्रार्थना गर्दछौं ! यज्ञाग्नि प्रदीप्त हुँदा समस्त विवेकपूर्ण कार्यमा संलग्न रहँदै र क्षेत्रीय लाभका लागि सर्वप्रथम अग्निदेवलाई नै हामी उपासना गर्दछौं ।

अग्निरिषां सख्ये ददातु न ईशे यो वार्याणाम्।
अग्निं तोके तनये शश्वदीमहे वसुं सन्तं तनूपाम् ॥१३॥

अविनाशी अग्निदेव समस्त प्राणीलाई पालन गर्ने र सबैका अन्तःकरणमा निवास गर्ने हुन्। उनी श्रेष्ठ ऐश्वर्यका अधिष्ठाता र हाम्रा सखा हुन्। हामी आफ्ना सन्तानका निम्ति उनीसित प्रचुर ऐश्वर्य एवं अन्नको कामना गर्दछौं।

अग्निमीडिष्वावसे गाथाभिः शीरशोचिषम्।
अग्निं राये पुरुमीढ श्रुतं नरोऽग्निं सुदीतये छर्दिः ॥१४॥

हे स्तोता हो ! विस्तृत एवं विकराल ज्वाला भएका अग्निदेवको स्तुति गर। उद्गाताले उनै प्रसिद्ध अग्निदेवसित धन र प्रकाशयुक्त आवास प्राप्तिका लागि प्रार्थना गरुन्।

अग्निं द्वेषो योतवै नो गृणीमस्यग्निं शं योश्च दातवे।
विश्वासु विक्ष्ववितेव हव्यो भुवद्वस्तुर्ऋषूणाम् ॥१५॥

अग्निदेव शासकजस्तै भएर सम्पूर्ण प्रजाका संरक्षक तथा ऋषिलाई निवास प्रदान गर्दछन्। आफ्ना शत्रु पर हटाउन, हर्ष एवं अभय प्राप्त गर्नका लागि हामी उनै स्तुत्य अग्निदेवको साधना गर्दछौं।

[सूक्त – ७२]

ऋषि – हर्यत प्रागाथ। **देवता** – अग्नी हवि स्तुति। **छन्द** – गायत्री।

हविष्कृणुध्वमा गमदध्वर्युर्वनते पुनः। विद्वाँ अस्य प्रशासनम् ॥१॥

हे याजक हो ! तिमीहरू सबैले आहुति प्रदान गर, अग्निदेव प्रकट भएका छन्। आहुति प्रदान गर्नमा कुशल यी याजक बारम्बार आहुति प्रदान गर्दछन्।

नि तिग्ममभ्यं१ शुं सीदद्धोता मनावधि। जुषाणो अस्य सख्यम् ॥२॥

तीखो लप्का हुने अग्निदेवनजिकै बस्ने याजकको अग्निदेवसित मित्रवत् सम्बन्ध छ।

अन्तरिच्छन्ति तं जने रुद्रं परो मनीषया। गृभ्णन्ति जिह्वया ससम् ॥३॥

याजकहरू रुद्रजस्ता अग्निदेवलाई प्रतिष्ठित गर्ने विचार गर्दछन्। उनीहरू सुषुप्त अग्निलाई आफ्ना जिब्राले प्रदीप्त गर्छन्।

जाम्यतीतपे धनुर्वयोधा अरुहद्वनम्। दृषदं जिह्वयावधीत् ॥४॥

अन्न प्रदान गर्ने अग्निदेव प्रदीप्त भएर अन्तरिक्षको अतिक्रमण गर्दै जान्छन्। उनी वनको समूह वा जलको समूहमा पनि आरुढ हुन्छन्। उनी आफ्ना जिब्रोरूपी लप्काले मेघलाई विदीर्ण गराउँछन्।

चरन्वत्सो रुशन्निह निदातारं न विन्दते। वेति स्तोतव अम्ब्यम् ॥५॥

बालकझैं उफ्रने अग्निदेव जाज्वल्यमान भएर प्रार्थना गर्ने स्तोताको कामना गर्दछन्। निन्दा गर्ने कुनै पनि व्यक्तिले उनलाई प्राप्त गर्न सक्दैन।

उतो न्वस्य यन्महदश्वावद्योजनं बृहत्। दामा रथस्य ददृशे ॥६॥

अग्निदेवको महिमामय र विशाल रथ अश्वसम्पन्न छ। त्यस रथको लगाम पनि देखिन थालेका छन्।

दुहन्ति सप्तैकामुप द्वा पञ्च सृजतः। तीर्थे सिन्धोरधि स्वरे ॥७॥

सिन्धुका किनारमा, स्वप्रकाशित तीर्थमा, सात वटाले एउटाको दोहन गर्दछन्। उनमध्ये दुईले पाँचलाई प्रेरित गरेका छन्।

आ दशभिर्विवस्वत इन्द्रः कोशमचुच्यवीत्। खेदया त्रिवृता दिवः ॥८॥

अग्निदेव दस विवस्वत्‌हरू र तीन किसिमका दीप्तिद्वारा दिव्य कोष विदीर्ण गर्दछन्।

परि त्रिधातुरध्वरं जूर्णिरेति नवीयसी। मध्वा होतारो अञ्जते ॥९॥

तीन रङ्ग भएका द्रुतगामी अग्निदेव, आफ्ना नौला ज्वालाद्वारा यज्ञतर्फ गमन गर्दछन्। होताहरू उनलाई घिउका हविले सेचन गर्दछन्।

सिञ्चन्ति नमसावतमुच्चाचक्रं परिज्मानम्। नीचीनबारमक्षितम् ॥१०॥

चक्र माथितिर अडिएको छ। चारै तिरबाट तल झुक्दा पनि जसको तल्लो ढोका खिइँदैन त्यस्ता महान्‌लाई नमस्कार गर्दै यज्ञकर्ताले हवन गर्दछन्।

अभ्यारमिदद्रयो निषिक्तं पुष्करे मधु। अवतस्य विसर्जने ॥११॥
सम्मानित अध्वर्यु यज्ञनिर आए, बाँकी मधुर सोमरस महावीरलाई विसर्जन गर्ने अवसर स्थापित गर्दछन्।

गाव उपावतावतं मही यज्ञस्य रप्सुदा। उभा कर्णा हिरण्यया ॥१२॥
सूर्यरश्मि यज्ञका लागि आऊन्, तिनले पृथ्वीलाई यज्ञीय रूप प्रदान गर्दछन्। तिनका दुवै किनारा चम्किला छन्।

आ सुते सिञ्चत श्रियं रोदस्योरभिश्रियम्। रसा दधीत वृषभम् ॥१३॥
हे अध्वर्यु हो ! आकाश र पृथ्वीमा देदीप्यमान दुधजस्तै सोमको मिश्रण बनाओ। पछि त्यसै दुधले बलशाली सोमलाई आत्मसात् गर्नेछ।

ते जानत स्वमोक्यं१ सं वत्सासो न मातृभिः। मिथो नसन्त जामिभिः ॥१४॥
गाईले आफ्नो ठाउँ चिनेका छन्। भिडमा पनि बाछाले आफ्नो माउ चिनेर पछ्याएझैँ यी गाई आफ्ना बन्धुकहाँ पुग्दछन्।

उप स्रक्वेषु बप्सतः कृण्वते धरुणं दिवि। इन्द्रे अग्ना नमः स्वः ॥१५
भक्षण गर्ने ज्वालाबाट प्राप्त अन्न र दुध इन्द्रदेव र अग्निदेव यज्ञद्वारा आकाशमा छर्छन्। त्यसपछि इन्द्रदेव र अग्निदेवलाई पनि सबैले दुध प्रदान गर्दछन्।

अधुक्षत्पिप्युषीमिषमूर्जं सप्तपदीमरिः। सूर्यस्य सप्त रश्मिभिः ॥१६॥
सात रश्मिले पुष्ट भएका अन्न र रसको दोहन साते पदयुक्त संयोगमा वायुले गरे।

सोमस्य मित्रावरुणोदिता सूर आ ददे। तदातुरस्य भेषजम् ॥१७॥
हे मित्र र वरुणदेव ! सूर्योदयका समयमा शक्तिदायक सोमरस हामी प्राप्त गर्दछौँ। किनभने त्यो रोगीका लागि औषधिजस्तै हो।

उतो न्वस्य यत्पदं हर्यतस्य निधान्यम्। परि द्यां जिह्वयातनत् ॥१८॥
आलोकवान् अग्निदेव आफ्ना निर्धारित स्थानमा आसीन भएर आफ्नो ज्वाला सम्पूर्ण अन्तरिक्षमा फैलाउँछन्।

[सूक्त – ७३]

ऋषि – गोपवन आत्रेय सप्तवध्रि। **देवता** – अश्विनीकुमार। **छन्द** – गायत्री।

उदीराथामृतायते युञ्जाथामश्विना रथम्। अन्ति षद्भूतु वामवः ॥१॥
हे अश्विनीकुमार हो ! रथ जुट्याएर सुगम मार्गबाट आओ। हामीलाई सधैँ संरक्षण गर।

निमिषश्चिज्जवीयसा रथेना यातमश्विना। अन्ति षद्भूतु वामवः ॥२॥
हे अश्विनीकुमार हो ! अत्यन्त द्रुतगामी रथमा आओ। हामीलाई सधैँ संरक्षण गर।

उप स्तृणीतमत्रये हिमेन घर्ममश्विना। अन्ति षद्भूतु वामवः ॥३॥
हे अश्विनीकुमार हो ! अत्रि ऋषिका निम्ति अग्निदेवको ज्वलनशीलता हिउँले रोक। हामीलाई सधैँ तिमीहरूको संरक्षण रहोस्।

कुह स्थः कुह जग्मथुः कुह श्येनेव पेतथुः। अन्ति षद्भूतु वामवः ॥४॥
हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू कहाँ बस्दछौ ? कता गएका थियौ ? बाज पक्षीझैँ कताबाट आउँदै छौ ? हामीलाई सधैँ तिमीहरूको संरक्षण रहोस्।

यदद्य कर्हि कर्हि चिच्छुश्रूयातमिमं हवम्। अन्ति षद्भूतु वामवः ॥५॥
हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू चाहे जहाँसुकै होओ, हाम्रो पुकार सुन र हामीलाई सधैँ तिमीहरू संरक्षण गर।

अश्विना यामहूतमा नेदिष्ठं याम्याप्यम्। अन्ति षद्भूतु वामवः ॥६॥
आह्वान गर्न योग्य दुवै अश्विनीकुमारलाई आत्मीय मित्र मानेर हामी नजिक जान्छौँ। उनीहरूको संरक्षण हामीलाई सधैँ प्राप्त होस्।

अवन्तमत्रये गृहं कृणुतं युवमश्विना। अन्ति षद्भूतु वामवः ॥७॥
हे अश्विनीकुमार हो ! अत्रि ऋषिका निमित्त तिमीहरूले संरक्षणयुक्त आवास बनायौ। त्यसैले हामीलाई सधैँ तिमीहरूको संरक्षण प्राप्त होस्।

वरेथे अग्निमातपो वदते वल्ग्वत्रये। अन्ति षद्भूतु वामवः ॥८॥
हे अश्विनीकुमार हो ! श्रेष्ठ वाणीले स्तोत्र उच्चारण गर्ने अत्रि ऋषिलाई तिमीहरू अग्निका ज्वलनशीलताबाट सुरक्षित गर। हामीलाई सधैँ तिमीहरू संरक्षण गर।

प्र सप्तवध्रिराशसा धारामग्नेरशायत। अन्ति षद्भूतु वामवः ॥९॥
हे अश्विनीकुमार हो ! सप्तवध्रिलाई नियोजित गरेका सूर्यदेवले आशा लाग्दो स्तोत्रबाट प्रेरित भएर अग्निको ज्वाला मञ्जुषाबाट बाहिर निकाल्दै धर्तीमा फिँजाए। हामीलाई सधैँ तिमीहरूको संरक्षण रहोस्।

इहा गतं वृषण्वसू शृणुतं म इमं हवम्। अन्ति षद्भूतु वामवः ॥१०॥
हे ऐश्वर्य वर्षा गराउने अश्विनीकुमार हो ! स्तुति सुनेर हाम्रा नजिकै आओ। हामीलाई सधैँ तिमीहरूको संरक्षण रहोस्।

किमिदं वां पुराणवज्जरतोरिव शस्यते। अन्ति षद्भूतु वामवः ॥११॥
हे अश्विनीकुमार हो ! वृद्ध पुरुषझैँ तिमीहरूलाई बारम्बार किन बोलाउनु पर्दछ ? हामीलाई सधैँ तिमीहरूको संरक्षण रहोस्।

समानं वां सजात्यं समानो बन्धुरश्विना। अन्ति षद्भूतु वामवः ॥१२॥
हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू दुवैको उत्पत्ति एकै किसिमले भएको र भ्रातृत्व भाव पनि उस्तै छ। हामीलाई सधैँ तिमीहरूको संरक्षण रहोस्।

यो वां रजांस्यश्विना रथो वियाति रोदसी। अन्ति षद्भूतु वामवः ॥१३॥
हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरूको रथ धर्ती, आकाश र अन्य भुवन कटेर जान्छ। हामीलाई सधैँ तिमीहरूको संरक्षण रहोस्।

आ नो गव्येभिरश्व्यैः सहस्रैरुप गच्छतम्। अन्ति षद्भूतु वामवः ॥१४॥
हे अश्विनीकुमार हो ! हजारौँ अश्व र गाईका समूहसँगै हाम्रा नजिक आओ। हामीलाई सधैँ तिमीहरूको संरक्षण रहोस्।

मा नो गव्येभिरश्व्यैः सहस्रेभिरति ख्यतम्। अन्ति षद्भूतु वामवः ॥१५॥
हे अश्विनीकुमार हो ! हजारौँ अश्व र गाईका समूहले हामीलाई वञ्चित नगर। हामीलाई सधैँ तिमीहरूको संरक्षण प्राप्त होस्।

अरुणप्सुरुषा अभूदकर्ज्योतिर्ऋतावरी। अन्ति षद्भूतु वामवः ॥१६॥
हे अश्विनीकुमार हो ! बिहानको अरुणोदयमा आकाश लालिमायुक्त भएको छ र यज्ञसँगै आलोक पनि प्रसारित हुँदै छ। हामीलाई सधैँ तिमीहरूको संरक्षण रहोस्।

अश्विना सु विचाकशद्वृक्षं परशुमाँ इव। अन्ति षद्भूतु वामवः ॥१७॥
हे अश्विनीकुमार हो ! बन्चरो लिएका मानिसले रुख काटेझैँ आलोकवान् सूर्यदेव अन्धकार नष्ट गर्दै उदाए। हामीलाई सधैँ तिमीहरूको संरक्षण रहोस्।

पुरं न धृष्णवा रुज कृष्णया बाधितो विशा। अन्ति षद्भूतु वामवः ॥१८॥
हे अश्विनीकुमार हो ! इन्द्रदेवले दुष्कर्मीको सहर उजाडेझैँ तिमीहरू ती कालो कर्म विनाश गर। हामीलाई सधैँ तिमीहरूको संरक्षण रहोस्।

[सूक्त – ७४]

ऋषि – गोपवन आत्रेय। **देवता** – अग्नि श्रुतर्वा आर्क्ष्य। **छन्द** – गायत्री अनुष्टुप्।

विशोविशो वो अतिथिं वाजयन्तः पुरुप्रियम्।
अग्निं वो दुर्यं वचः स्तुषे शूषस्य मन्मभिः ॥१॥
अन्न र बल चाहने हे मानिस हो ! सर्वप्रिय र सर्वपूज्य अग्निदेवको स्तुति गर। हामी पनि यी अग्निदेवलाई सुखदायक स्तोत्रले स्तुति गर्दछौँ।

यं जनासो हविष्मन्तो मित्रं न सर्पिरासुतिम्। प्रशंसन्ति प्रशस्तिभिः ॥२॥
हविदाता मित्रले जस्तै घिउ यज्ञ सम्पन्न गर्दै वैदिक स्तोत्रले अग्निदेवको स्तवन गरौँ।

पन्यांसं जातवेदसं यो देवतात्युद्यता। हव्यान्यैरयद्दिवि ॥३॥
स्तुत्य, सर्वज्ञानयुक्त अग्निदेवलाई हामी प्रशंसा गर्दछौँ। अग्निदेव यज्ञमा प्रदान गरेको हविष्यान्न देवलोकसम्म पुऱ्याउन सहायता गर्दछन्।

आगन्म वृत्रहन्तमं ज्येष्ठमग्निमानवम्। यस्य श्रुतर्वा बृहन्नार्क्षो अनीक एधते॥
ऋक्षपुत्र श्रुतर्वाका लागि प्रचण्ड ज्वालाजस्ता, वृत्रसंहारक, श्रेष्ठ मानिसका हितकारी अग्निदेवलाई हामी वरण गर्दछौं।

अमृतं जातवेदसं तिरस्तमांसि दर्शतम्। घृताहवनमीड्यम्॥५॥
अविनाशी अग्निदेव समस्त पदार्थका ज्ञाता र अन्धकार नष्ट गरेर देखिन्छन्। घिउले आहुति दिन योग्य हुनाले हामी स्तुति गर्दछौं।

सबाधो यं जना इमेऽग्निं हव्येभिरीडते। जुह्वानासो यतस्रुचः॥६॥
कामना गर्ने याजकहरू यज्ञमा सुरो लिएर अग्निदेवलाई आहुति समर्पित गर्दछन्, हामी पनि उनैको स्तुति गर्दछौं। 103

इयं ते नव्यसी मतिरग्ने अधाय्यस्मदा। मन्द्र सुजात सुक्रतोऽमूर दस्मातिथे॥
दर्शनीय र अतिथिजस्तै वन्दनीय हे अग्निदेव ! तिमी अत्यन्त प्रज्ञावान्, हर्षदायक र सत्कर्म गर्ने हौ। तिम्रो प्रशंसनीय मेधा हामीभित्र स्थापित होस्।

सा ते अग्ने शन्तमा चनिष्ठा भवतु प्रिया। तया वर्धस्व सुष्टुतः॥८॥
हे अग्निदेव ! हामीले सम्पन्न गरेको प्रार्थना तिम्रा लागि हर्षदायक, अन्नदायक र प्रिय होस्। त्यो ग्रहण गरेर तिमी समृद्ध होऊ।

सा द्युम्नैर्द्युम्निनी बृहदुपोप श्रवसि श्रवः। दधीत वृत्रतूर्ये॥९॥
हे अग्निदेव ! तिमी हाम्रो तेजस्वी प्रार्थना ग्रहण गरेर हामीलाई सङ्ग्राममा शत्रु परास्त गर्दै श्रेष्ठ कीर्ति प्राप्त गर्न सक्ने शक्ति प्रदान गर।

अश्वमिद्गां रथप्रां त्वेषमिन्द्रं न सत्पतिम्।
यस्य श्रवांसि तूर्वथ पन्यंपन्यं च कृष्टयः॥१०॥
अग्निदेव आफ्ना शक्तिले मानिसलाई श्रेष्ठ सम्पत्ति र अन्न प्रदान गर्दछन्, सत्पुरुषको पालन गर्ने प्रकाशमान हुने अग्निदेवलाई सबैले सेवा गर्दछन्। उनी गाई, अश्व, महारथी र इन्द्रदेवजस्तै हुन्।

यं त्वा गोपवनो गिरा चनिष्ठदग्ने अङ्गिरः। सपावक श्रुधी हवम्॥११॥
गोपवनका स्तुतिले प्रकट भएका, शरीरका अङ्गहरूमा सूक्ष्म रूपले विद्यमान, सबैलाई पवित्र गराउने हे अग्निदेव ! तिमी हाम्रो प्रार्थना ध्यानपूर्वक सुन।

यं त्वा जनास ईडते सबाधो वाजसातये। स बोधि वृत्रतूर्ये॥१२॥
हे अग्निदेव ! सामर्थ्य प्राप्त गर्नका लागि विपत्तिग्रस्त मानिस तिम्रो प्रार्थना गर्दछन्। शत्रुको संहार गर्नका लागि तिमी जागरुक होऊ।

अहं हुवान आर्क्षे श्रुतर्वणि मदच्युति।
शर्धांसीव स्तुकाविनां मृक्षा शीर्षा चतुर्णाम्॥१३॥
ऋक्षका पुत्र श्रुतर्वा शत्रुका अभिमानले नष्ट हुन लागेका छन्। उनका यज्ञमा हामीले चार अश्वका शिर भेडाको ऊनझैं सफा गरायौं।

मां चत्वार आशवः शविष्ठस्य द्रवित्नवः।
सुरथासो अभि प्रयो वक्षनवयो न तुग्र्यम्॥१४॥
तुग्रका पुत्र भुज्युलाई अश्विनीकुमारका यानले उनका लक्ष्यसम्म पुऱ्याएझैं शक्तिशाली श्रुतर्वाका चार द्रुतगामी घोडा रथमा नारिएर हामीलाई गन्तव्यसम्म पुऱ्याउँछन्।

सत्यमित्त्वा महेनदि परुष्ण्यव देदिशम्।
नेमापो अश्वदातरः शविष्ठादस्ति मर्त्यः॥१५॥
हे महान् सरिता, परुष्णि र जलसमूह ! शक्तिशाली श्रुतर्वाभन्दा श्रेष्ठ अश्व दान गर्ने अरू कोही पनि छैन भनेर तिमीहरूसित हामी वास्तविक रूपले निवेदन गर्दछौं।

[सूक्त - ७५]

ऋषि - विरूप आङ्गिरस। **देवता** - अग्नि। **छन्द** - गायत्री।

युक्ष्वा हि देवहूतमाँ अश्वाँ अग्ने रथीरिव। नि होता पूर्व्यः सदः॥१॥
हे अग्निदेव ! देवताको आह्वान गर्ने अश्वलाई सारथीजस्तै बनेर आफ्ना रथमा नियोजित गर। सर्वप्रथम हविदाता भएर तिमी हाम्रा यज्ञको अनुष्ठानमा प्रतिष्ठित होऊ।

उत नो देव देवाँ अच्छा वोचो विदुष्टरः । श्रद्विश्वा वार्या कृधि ॥२॥
हे अग्निदेव ! देवताका बीचमा सर्वश्रेष्ठ विद्वान्का रूपमा हामीलाई प्रतिष्ठित गराऊ। वरणीय हव्यलाई सार्थक रूप प्रदान गर।

त्वं ह यद्यविष्ठ्य सहसः सूनवाहुत । ऋतावा यज्ञियो भुवः ॥३॥
शक्तिका पुत्र र सत्य पालन गर्ने हे यजनीय अग्निदेव ! हविद्वारा तिमी प्रदीप्त हुन्छौ।

अयमग्निः सहस्रिणो वाजस्य शतिनस्पतिः । मूर्धा कवी रयीणाम् ॥४॥
ज्ञानी अग्निदेव सयौँ वा हजारौँ किसिमका अन्न र धनका सर्वोच्च अधिष्ठाता हुन्।

तं नेमिमृभवो यथा नमस्व सहूतिभिः । नेदीयो यज्ञमङ्गिरः ॥५॥
हे आङ्गिरस् अग्निदेव ! कुशल शिल्पकारले रथ सुन्दर बनाएभैँ देवताहरूसँग तिमी पनि उपस्थित भएर हाम्रो यज्ञ श्रेष्ठ र वन्दनीय बनाऊ।

तस्मै नूनमभिद्यवे वाचा विरूप नित्यया । वृष्णे चोदस्व सुष्टुतिम् ॥६॥
हे महर्षि विरूप ! तिमी अमृत वचनले शक्तिशाली र प्रखर तेजसम्पन्न अग्निदेवको प्रार्थना गर।

कमु ष्विदस्य सेनयाग्नेरपाकचक्षसः । पणिं गोषु स्तरामहे ॥७॥
सूक्ष्म दृष्टिसम्पन्न अग्निदेवको सेनाले गाई प्राप्त गर्नलाई कस्ता पणिको हनन गरोस् ?

मा नो देवानां विशः प्रस्नातीरिवोस्राः । कृशं न हासुरघ्न्याः ॥८॥
हे अग्निदेव ! दुध दिने गाईले कमजोर बाछो नत्यागेभैँ तिमी पनि हामीलाई नत्याग, किनभने हामी देवताका सन्तान हौँ।

मा नः समस्य दूढ्यः परिद्वेषसो अंहतिः । ऊर्मिर्न नावमा वधीत् ॥९॥
समुद्रका लहरले नौकालाई बाधा पुऱ्याएभैँ विद्वेषीका दुर्बुद्धिले हामीलाई नसताओस्।

नमस्ते अग्न ओजसे गृणन्ति देव कृष्टयः । अमैरमित्रमर्दय ॥१०॥
हे दिव्य क्षमताले सम्पन्न अग्निदेव ! समस्त साधकहरू तिमीलाई नमस्कार गर्दछन्। तिमी अहितकारीको संहार गर।

कुवित्सु नो गविष्टयेऽग्ने संवेषिषो रयिम् । उरुकृदुरुणस्कृधि ॥११॥
हे अग्निदेव ! हामीलाई प्रचुर ऐश्वर्य प्रदान गर, त्यसले गाई प्राप्त गर्न सकौँ। हामीलाई तिमी समृद्ध गराऊ, किनभने तिमी उन्नति गराउने हौ।

मा नो अस्मिन्महाधने परा वर्ग्भारभृद्यथा । संवर्गं सं रयिं जय ॥१२॥
हे अग्निदेव ! थाकेको भरियाभैँ हामीलाई तिमी नफ्याँक। हाम्रा लागि तिमी शत्रुको ऐश्वर्य जितिदेऊ।

अन्यमस्मद्भिया इयमग्ने सिषक्तु दुच्छुना । वर्धा नो अमवच्छवः ॥१३॥
हे अग्निदेव ! तिम्रो दुःख दिने सामर्थ्यले हामीबाहेक अरूलाई नै दुःख दियोस्। हामी तिम्रो शक्ति र वेग बढाऔँ।

यस्याजुषन्नमस्विनः शमीमदुर्मखस्य वा । तं घेदग्निर्वृधावति ॥१४॥
तिमी स्तोता र याज्ञिकको गल्ती स्वीकार गर्दछौ, तिनको बढ्दो सम्पत्ति संरक्षण गर।

परस्या अधि संवतोऽवराँ अभ्या तर । यत्राहमस्मि ताँ अव ॥१५॥
हे अग्निदेव ! तिमी शत्रुसेनाको सट्टा हाम्रो सेना विजयी बनाऊ। हामी जुन सेनासित हुन्छौँ, त्यसलाई संरक्षण प्रदान गर।

विद्मा हि ते पुरा वयमग्ने पितुर्यथावसः । अधा ते सुम्नमीमहे ॥१६॥
हे अग्निदेव ! पुत्रले आफूलाई संरक्षण दिने पिताका लागि सुखको कामना गरेभैँ हे रक्षक ! उहिलेदेखि नै तिमीबाट सुख पाएको जानेका छौँ र त्यसकै कामना गर्दछौँ।

[सूक्त – ७६]

ऋषि – कुरुसुति काण्व। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – गायत्री।

इमं नु मायिनं हुव इन्द्रमीशानमोजसा । मरुत्वन्तं न वृञ्जसे ॥१॥
इन्द्रदेव विवेकपूर्वक सामर्थ्यले सबैलाई नियन्त्रित गर्दछन्। उनै मरुत्वान् इन्द्रदेवलाई हामी शत्रु विनाश गर्नका लागि आह्वान गर्दछौँ।

अयमिन्द्रो मरुत्सखा वि वृत्रस्याभिनच्छिरः । वज्रेण शतपर्वणा ॥२॥
इन्द्रदेवले मरुत्हरूसँग मिलेर सयौँ पर्व भएका वज्रको प्रहारले वृत्रको शिर छिनाए।

वावृधानो मरुत्सखेन्द्रो वि वृत्रमैरयत्। सृजन्त्समुद्रिया अपः ॥३॥
इन्द्रदेवले मरुत्हरूका सहायताले वृत्र संहार गरेर अन्तरिक्षको जल प्रवाहित गराए।

अयं ह येन वा इदं स्वर्मरुत्वता जितम्। इन्द्रेण सोमपीतये ॥४॥
मरुत्हरूका सहयोगले सोमपान गर्नका लागि स्वर्गलाई जित्ने इन्द्रदेव नै हुन्।

मरुत्वन्तमृजीषिणमोजस्वन्तं विरप्शिनम्। इन्द्रं गीर्भिर्हवामहे ॥५॥
हामी अति ओजस्वी र महान् मरुत्वान् इन्द्रदेवलाई आफ्ना प्रार्थनाले बोलाउँछौँ।

इन्द्रं प्रत्नेन मन्मना मरुत्वन्तं हवामहे। अस्य सोमस्य पीतये ॥६॥
मरुत्वान् इन्द्रदेवलाई हामी पुराना स्तुतिले सोमपान गर्नका लागि आह्वान गर्दछौँ।

मरुत्वाँ इन्द्र मीढ्वः पिबा सोमं शतक्रतो। अस्मिन्यज्ञे पुरुष्टुत ॥७॥
हे हर्षको वर्षा गराउने मरुत्वान् इन्द्रदेव ! तिमी यज्ञजस्ता सयौँ असल कर्म गर्छौ। त्यसैले यस यज्ञमा सोमपान गर।

तुभ्येदिन्द्र मरुत्वते सुताः सोमासो अद्रिवः। हृदा हूयन्त उक्थिनः ॥८॥
वज्र धारण गर्ने हे मरुत्वान् इन्द्रदेव ! तिम्रा लागि सोमरस तयार गर्ने स्तोताले श्रद्धापूर्वक अन्तःकरणमा तिमीलाई नै आह्वान गर्दछन्।

पिबेदिन्द्र मरुत्सखा सुतं सोमं दिविष्टिषु। वज्रं शिशान ओजसा ॥९॥
मरुत्हरूका सखा हे इन्द्रदेव ! हाम्रा स्वर्गप्रदायक यज्ञमा सोमपान गरेर आफ्ना शक्तिले वज्रको धार तिखो गर।

उत्तिष्ठन्नोजसा सह पीत्वी शिप्रे अवेपयः। सोममिन्द्र चमू सुतम् ॥१०॥
हे इन्द्रदेव ! पात्रमा राखेको सोमरस लिएर सामर्थ्यशाली भई उठ र च्यापु हल्लाऊ।

अनु त्वा रोदसी उभे क्रक्षमाणमकृपेताम्। इन्द्र यद्दस्युहाभवः ॥११॥
शत्रुप्रति प्रतिस्पर्धी भाव राख्ने इन्द्रदेवले शत्रु नाश गर्दा द्युलोक र पृथ्वीलोक दुवैले आनन्द प्राप्त गर्दछन्।

वाचमष्टापदीमहं नवस्रक्तिमृतस्पृशम्। इन्द्रात् परि तन्वं ममे ॥१२॥
हे इन्द्रदेव ! सत्य बढाउने, नौलो रचना र आठ पदयुक्त छोटो स्तुति हामी गर्दछौँ।

[सूक्त - ७७]

ऋषि - कुरुसुति काण्व। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - गायत्री प्रगाथ।

जज्ञानो नु शतक्रतुर्वि पृच्छदिति मातरम्। क उग्राः के ह शृण्विरे ॥१॥
उत्पन्न हुनासाथ शतक्रतुले मातासित सबैभन्दा विख्यात योद्धा को हो भनेर सोधे।

आदीं शवस्यब्रवीदौर्णवाभमहीशुवम्। ते पुत्र सन्तु निष्टुरः ॥२॥
शक्तिशाली माताले हे वत्स ! और्णनाभ र अहीशुव नामका राक्षस छन्, तिनको वध तिमीबाटै हुनुपर्दछ भन्ने जवाफ दिइन्।

समित्तान्वृत्रहाखिदत्खे अराँ इव खेदया। प्रवृद्धो दस्युहाभवत् ॥३॥
वृत्रहन्ता इन्द्रदेवले रथको अर बाँधेझैँ राक्षसलाई डोरीले कसेर बाँधे। दस्युको विनाश गर्ने इन्द्रदेवले आफ्नो विस्तार गरे।

एकया प्रतिधापिबत्साकं सरांसि त्रिंशतम्। इन्द्र सोमस्य काणुका ॥४॥
उनै इन्द्रदेवले सोमरसले परिपूर्ण भएका तीस भाँडा एकै पटक पान गरे।

अभि गन्धर्वमतृणदबुध्नेषु रजः स्वा। इन्द्रो ब्रह्मभ्य इद्वृधे ॥५॥
इन्द्रदेवले विद्वान्हरूलाई समृद्ध गर्नका लागि आकाशमा रहेको आधाररहित मेघलाई विदीर्ण गराए।

निराविध्यद् गिरिभ्य आ धारयत्पक्वमोदनम्। इन्द्रो बुन्दं स्वाततम् ॥६॥
इन्द्रदेवले अस्त्रले मेघलाई नष्ट गरेर जल प्रवाहित गराए। यसै किसिमले पृथ्वीमा परिपक्व अन्न धारण गराए।

शतब्रध्न इषुस्तव सहस्रपर्ण एक इत्। यमिन्द्र चकृषे युजम् ॥७॥

हे इन्द्रदेव ! धनुषमा चढाइने बाण एउटै छ, त्यसमा सयौँ फल र हजारौँ प्वाँख छन्।

तेन स्तोतृभ्य आ भर नृभ्यो नारिभ्यो अत्तवे। सद्यो जात ऋभुष्टिर ॥८॥

युद्धमा अविचल रहने हे इन्द्रदेव ! चाँडै प्रकट भएर तिमी त्यस बाणका सहायताले पुरुष, नारी र स्तुति गर्नेहरूका लागि प्रचुर अन्न प्रदान गर।

एता च्यौत्नानि ते कृता वर्षिष्ठानि परीणसा। हृदा वीड्वधारयः ॥९॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी सेनालाई आफ्ना अविचल र मृदुल अन्तःकरणले धारण गर, किनभने यिनीहरू तिमीबाट सङ्गठित गरिएका छन्।

विश्वेत्ता विष्णुराभरदुरुक्रमस्त्वेषितः।
शतं महिषान्क्षीरपाकमोदनं वराहमिन्द्र एमुषम् ॥१०॥

हे इन्द्रदेव ! तिमीबाट प्रेरणा पाएर बलशाली विष्णुदेव सयौँ सामर्थ्यवान् गोरु, जलले भरिएको मेघ, परिपक्व क्षीर र समस्त पदार्थ प्रदान गर्दछन्।

तुविक्षं ते सुकृतं सूमयं धनुः साधुर्बुन्दो हिरण्ययः।
उभा ते बाहू रण्या सुसंस्कृत ऋदूपे चिदृदूवृधा ॥११॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रो बाण सुनले बनेको छ र तिम्रा दुवै बाहु शत्रु विनाशक तथा यज्ञलाई समृद्ध गराउने खालका छन्। तिम्रो धनुष अनेकौँ बाण छोड्दछ र राम्रो किसिमले बनाएको हुनाले अत्यधिक आनन्ददायी छ।

[सूक्त – ७८]

ऋषि – कुरुसुति काण्व। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – गायत्री बृहति।

पुरोडाशं नो अन्धस इन्द्र सहस्रमा भर। शता च शूर गोनाम् ॥१॥

हे शूरवीर इन्द्रदेव ! तिमी सयौँ गाईको बथान, सोमरस र श्रेष्ठ आहारका रूपमा हजारौँ पुरोडाश हामीलाई प्रदान गर।

आ नो भर व्यञ्जनं गामश्वमभ्यञ्जनम्। सचा मना हिरण्यया ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! हामीलाई सुसंस्कृत व्यञ्जन, गाई, अश्व, तेल र स्वर्णिम आभूषण दान गर।

उत नः कर्णशोभना पुरूणि धृष्णवा भर। त्वं हि शृण्विषे वसो ॥३॥

श्रेष्ठ धनले सम्पन्न, उदार हे इन्द्रदेव ! हामीलाई कान आदिमा लगाउने गहना दान गर।

नकीं वृधीक इन्द्र ते न सुषा न सुदा उत। नान्यस्त्वच्छूर वाघतः ॥४॥

हे शूरवीर इन्द्रदेव ! तिमी सबैभन्दा महान् छौ। सबैलाई ऐश्वर्य आदि प्रदान गर्दछौ। याजकलाई नेतृत्व गर्ने पनि तिमीबाहेक अर्को कोही छैन।

नकीमिन्द्रो निकर्तवे न शक्रः परिशक्तवे। विश्वं शृणोति पश्यति ॥५॥

बलशाली इन्द्रदेवलाई कसैले परास्त गर्न सक्दैन र कसैले नष्ट गर्न पनि सक्दैन। उनी समस्त पदार्थ देख्नेजान्ने हुन्।

स मन्युं मर्त्यानामदब्धो नि चिकीषते। पुरा निदश्चिकीषते ॥६॥

कुनै पनि व्यक्तिबाट पराजित नहुने इन्द्रदेव पापीका निकृष्ट क्रोधको निन्दा गर्नुभन्दा पहिले उसैलाई शान्त गराइदिन्छन्।

क्रत्व इत्पूर्णमुदरं तुरस्यास्ति विधतः। वृत्रघ्नः सोमपाव्नः ॥७॥

कर्मशील इन्द्रदेव वृत्रलाई संहार गर्दछन्। सोमरस पान गर्ने इन्द्रदेव मानिसको इच्छा तुरुन्तै पूरा गराउँछन्। इन्द्रदेवको पेट निश्चित रूपले परिपूर्ण भएको छ।

त्वे वसूनि सङ्गता विश्वा च सोम सौभगा। सुदात्वपरिह्वृता ॥८॥

हे इन्द्रदेव ! कपटरहित श्रेष्ठ ऐश्वर्य तथा समस्त सौभाग्य तिमीसितै सम्बन्धित छन्।

त्वामिद्यवयुर्मम कामो गव्युर्हिरण्ययुः। त्वामश्वयुरेषते ॥९॥

हे इन्द्रदेव ! अन्न, स्वर्ण, गाई र अश्वको कामना गर्ने हाम्रो मन तिम्रै उपासना गर्दछ।

तवेदिन्द्राहमाशसा हस्ते दात्रं चना ददे।
दिनस्य वा मघवन्त्सम्भृतस्य वा पूर्धि यवस्य काशिना ॥१०॥
हे ऐश्वर्यसम्पन्न इन्द्रदेव ! तिम्रै आश्रयमा हामी आफ्ना हातले हँसिया समाउँछौँ। हामीले उब्जाएका जौका मुठीले हाम्रो भण्डार भरिदेऊ।

[सूक्त – ७९]

ऋषि – कृतु भार्गव। **देवता** – सोम। **छन्द** – गायत्री अनुष्टुप्।
अयं कृतुरगृभीतो विश्वजिदुद्भिदित्सोमः। ऋषिर्विप्रः काव्येन ॥१॥
कर्मको कर्ता, सबैलाई जित्ने, अरूले ग्रहण नगर्ने र विश्वजित् भएर उद्भिद नामको सोमयज्ञ सम्पन्न गराउने यही सोम हो। विद्वान् ऋषिका काव्यले यो स्तुत्य छ।
अध्यूर्णोति यन्नग्नं भिषक्ति विश्वं यत्तुरम्। प्रेमन्धः ख्यन्निः श्रोणो भूत् ॥२॥
वस्त्रविहीनलाई लाउन दिने, रोगीको उपचार गर्ने अन्धालाई दृष्टि प्रदान गर्ने र लङ्गडालाई गति प्रदान गर्ने यही सोम हो।
त्वं सोम तनूकृद्भ्यो द्वेषोभ्योऽन्यकृतेभ्यः। उरु यन्तासि वरूथम् ॥३॥
हे सोमदेव ! तिमी शरीर कमजोर गराउने रोगरूपी शत्रुबाट सुरक्षा गर्नका लागि श्रेष्ठ कवचजस्तै हौ।
त्वं चित्ती तव दक्षैर्दिव आ पृथिव्या ऋजीषिन्। यावीरघस्य चिद् द्वेषः ॥४॥
हे सोझो गति भएका सोमदेव ! तिमी आफ्ना विवेक र कुशलताले हाम्रा विनाशकारी शत्रुलाई द्यावापृथिवीदेखि पर भगाऊ।
अर्थिनो यन्ति चेदर्थं गच्छानिद्दुषो रातिम्। ववृज्युस्तृष्यतः कामम् ॥५॥
ऐश्वर्यको कामना गर्नेहरू ऐश्वर्य प्रदातासित गएर आफ्नो आकाङ्क्षा पूरा गराउँछन्।
विदद्यत्पूर्व्यं नष्टमुदीमृतायुमीरयत्। प्रेमायुस्तारीदतीर्णम् ॥६॥
नष्ट भएको पुरानो सम्पत्ति व्यक्तिले प्राप्त गरेपछि त्यस धनले उसलाई यज्ञ गर्न प्रेरित गर्दछ। त्यसो भएपछि दीर्घायु प्राप्त हुन्छ।
सुशेवो नो मृडयाकुरदृप्तक्रतुरवातः। भवा नः सोम शं हृदे ॥७॥
हे सोमदेव ! तिमी हाम्रो हृदयका लागि हर्षकारी र उन्माद हटाउने हौ। तिमी हाम्रो वात आदि रोग हटाएर हामीलाई शान्ति प्रदान गर।
मा नः सोम सं वीविजो मा वि बीभिषथा राजन्। मा नो हार्दि त्विषा वधीः ॥
हे ओजस्वी सोमदेव ! तिम्रा ओजले हामीलाई प्रकम्पित र भयाक्रान्त नगर। हाम्रो अन्तःकरणलाई पीडित नगराऊ।
अव यत्स्वे सधस्थे देवानां दुर्मतीरीक्षे।
राजन्नप द्विषः सेध मीढ्वो अप स्रिधः सेध ॥९॥
हर्ष प्रदायक र तेजस्वी हे सोमदेव ! हाम्रा घरमा देवताको अभिशाप नआओस्। तिमी हाम्रा शत्रु र हिंसा गर्ने मानिसलाई देख्नेबित्तिकै पर भगाइदेऊ।

[सूक्त – ८०]

ऋषि – एकद्यु नौधस। **देवता** – इन्द्र देवगण। **छन्द** – गायत्री त्रिष्टुप्।
नह्यन्यं बळाकरं मर्डितारं शतक्रतो त्वं न इन्द्र मृळय ॥१॥
हे सयौं यज्ञ गर्ने इन्द्रदेव ! तिम्रा अतिरिक्त कसैले सुख दिन्छन् भनी हामीले मानेका छैनौं। त्यसैले हामीलाई सुख प्रदान गर।
यो नः शश्वत्पुराविथाऽमृध्रो वाजसातये। स त्वं न इन्द्र मृळय ॥२॥
हे अहिंसित इन्द्रदेव ! उहिले अन्न प्राप्त गर्नका लागि हामीलाई संरक्षित गरेका थियौ। अब हामीलाई सबै किसिमका सुख प्रदान गर।
किमङ्ग रध्रचोदनः सुन्वानस्यावितेदसि। कुवित्स्विन्द्र णः शकः ॥३॥
हे इन्द्रदेव ! तिमी धन दातालाई प्रेरणा दिन्छौ र याज्ञिकका संरक्षक हौ। त्यसैले हामीलाई प्रचुर ऐश्वर्य प्रदान गर।

इन्द्र प्र णो रथमव पश्चाच्चित्सन्तमद्रिवः । पुरस्तादेनं मे कृधि ॥४॥
वज्र धारण गर्ने हे इन्द्रदेव ! पछि परेको हाम्रो रथ तिमी जोगाऊ र अगाडि लैजाऊ ।

हन्तो नु किमाससे प्रथमं नो रथं कृधि । उपमं वाजयु श्रवः ॥५॥
शत्रुको संहार गर्ने हे इन्द्रदेव ! तिमी किन चुप लागेका ? हाम्रो रथ तिमी सबैभन्दा अगाडि पारिदेऊ । किनभने शक्ति प्रदान गर्ने अन्न तिमीसित विद्यमान छ ।

अवा नो वाजयुं रथं सुकरं ते किमित्परि । अस्मान्त्सु जिग्युषस्कृधि ॥६॥
हे इन्द्रदेव ! तिम्रा लागि जुनसुकै काम सजिलै छन् । अन्नले सम्पन्न हाम्रा रथलाई तिमी संरक्षण गर र सङ्ग्राममा विजयी बनाऊ ।

इन्द्र दृह्यस्व पूरसि भद्रा त एति निष्कृतम् । इयं धीर्ऋत्वियावती ॥७॥
हे इन्द्रदेव ! इच्छा पूरा गराउने हुनाले तिमी समृद्ध छौ । तिमी यज्ञकर्म सम्पन्न गराउँछौ । हाम्रो हितकारी स्तुति तिम्रा लागि गरिएका सत्कर्मतर्फ गमन गर्दछ ।

मा सीमवद्य आ भागुर्वी काष्ठा हितं धनम् । अपावृक्ता अरत्नयः ॥८॥
मन नपर्ने शत्रु हाम्रा नजिक नआओस् । विराट् रणक्षेत्रमा विद्यमान ऐश्वर्य इन्द्रदेवले निन्दकलाई नबाँडून् ।

तुरीयं नाम यज्ञियं यदा करस्तदुश्मसि । आदित्पतिर्न ओहसे ॥९॥
हे इन्द्रदेव ! हामी तिम्रा यज्ञसम्बन्धी चौथा नामको कामना गर्दछौँ । त्यसलाई तिमीले आफैँ निर्धारित गरेका थियौ । तिमी यसै यज्ञका रूपमा सबैलाई ऐश्वर्य प्रदान गर्दछौ ।

अवीवृधद्वो अमृता अमन्दीदेकद्यूर्देवा उत याश्च देवीः ।
तस्मा उ राधः कृणुत प्रशस्तं प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात् ॥१०॥
हे देवीदेवता हो ! स्तुतिपूर्वक सोम समर्पित गरेर हामी एकद्यू ऋषिहरू तिमीलाई तृप्त गराउँछौँ र महानता वृद्धि गर्दछौँ । हामीलाई उत्तम धन प्रदान गर । विवेकद्वारा ऐश्वर्य प्रदान गर्ने इन्द्रदेव उषा कालमा आऊन् ।

[सूक्त - ८१]

ऋषि – कुसीदी काण्व । **देवता** – इन्द्र । **छन्द** – गायत्री ।

आ तू न इन्द्र क्षुमन्तं चित्रं ग्राभं सं गृभाय । महाहस्ती दक्षिणेन ॥१॥
महान् भुजा भएका हे इन्द्रदेव ! हामीलाई न्यायले उपार्जन गरिएको, प्रशंसनीय ऐश्वर्य दाहिने हातले प्रदान गर ।

विद्मा हि त्वा तुविकूर्मिं तुविदेष्णं तुवीमघम् । तुविमात्रमवोभिः ॥२॥
हे इन्द्रदेव ! तिमीलाई ऐश्वर्यशाली, बहुमुखी पराक्रम प्रकट गर्ने, व्यापक आकारयुक्त, संरक्षणकर्ताका रूपमा हामी चिन्छौँ ।

नहि त्वा शूर देवा न मर्तासो दित्सन्तम् । भीमं न गां वारयन्ते ॥३॥
हे पराक्रमी इन्द्रदेव ! तिमी बलशाली साँढेजस्तै छौ । दान दिन लाग्दा तिमीलाई देवता या मानिस कसैले हल्लाउन सक्दैन ।

एतो न्विन्द्रं स्तवामेशानं वस्वः स्वराजम् । न राधसा मर्धिषन्नः ॥४॥
हे स्तोता हो ! ऐश्वर्यका स्वामी र स्वयं प्रकाशित हुने इन्द्रदेवलाई हामी यहाँ उपस्थित भएर प्रार्थना गरौँ । त्यसो हुँदा ऐश्वर्यका क्षेत्रमा हाम्रो प्रतिस्पर्धा गर्ने कोही हुनेछैन ।

प्र स्तोषदुप गासिषच्छ्रवत्साम गीयमानम् । अभि राधसा जुगुरत् ॥५॥
हे स्तोता हो ! इन्द्रदेवले स्तोत्रको प्रशंसा गरुन्, छन्द जानून् र गाउन योग्य सामगान सुनून् । उनले ऐश्वर्य प्रदान गरेर हामीमाथि कृपा गरुन् ।

आ नो भर दक्षिणेनाभि सव्येन प्र मृश । इन्द्र मा नो वसोर्निर्भाक् ॥६॥
हे इन्द्रदेव ! दुवै हातले हामीलाई ऐश्वर्य प्रदान गर, धनबाट वञ्चित नगर ।

उप क्रमस्वा भर धृषता धृष्णो जनानाम् । अदाशूष्टरस्य वेदः ॥७॥
शत्रु संहार गर्ने हे इन्द्रदेव ! तिमी ऐश्वर्य प्राप्तिका लागि गमन गर । आफ्ना शक्तिले स्वार्थी मानिसको ऐश्वर्य खोसेर हामीलाई प्रदान गर ।

इन्द्र य उ नु ते अस्ति वाजो विप्रेभिः सनित्वः । अस्माभिः सु तं सनुहि ॥८॥
हे इन्द्रदेव ! विप्रलाई वितरण गर्ने सम्पत्ति हामीलाई नै वितरण गर।

सद्योजुवस्ते वाजा अस्मभ्यं विश्वश्चन्द्राः । वशैश्च मक्षू जरन्ते ॥९॥
हे इन्द्रदेव ! तिम्रो ऐश्वर्य सबैलाई शीतलता प्रदान गर्ने र तत्काल प्राप्त हुने खालको छ। तिमी त्यो ऐश्वर्य हामीलाई र आफ्ना अधीनमा रहेका अरूलाई प्रदान गर।

[सूक्त – ८२]

ऋषि – कुसीदी काण्व। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – गायत्री।

आ प्र द्रव परावतोऽर्वावतश्च वृत्रहन्। मध्वः प्रति प्रभर्मणि ॥१॥
हे वृत्र संहार गर्ने इन्द्रदेव ! तिमी टाढा वा नजिक जहाँ भए पनि हाम्रा यज्ञमण्डपमा सोमरस पान गर्नका लागि अवश्य आऊ।

तीव्राः सोमास आ गहि सुतासो मादयिष्णवः । पिबा दधृग्यथोचिषे ॥२॥
हे इन्द्रदेव आनन्ददायी सोम पेलेका छौं, यहाँ तीव्र गतिले आएर सोमपान गर।

इषा मन्दस्वादु तेऽरं वराय मन्यवे। भुवत्त इन्द्र शं हृदे ॥३॥
हे इन्द्रदेव ! सोमरूप अन्नले हर्षित होऊ र त्यो तिम्रा हृदयका लागि हर्षकारी होस्। सेवन गरिसकेपछि तिम्रा हृदयमा जोस उत्पन्न गरोस्।

आ त्वशत्रवा गहि न्युक्थानि च हूयसे। उपमे रोचने दिवः ॥४॥
हे शत्रुविहीन, तेजसम्पन्न इन्द्रदेव ! तिमीलाई यज्ञमा स्तुतिले बोलाउँछौं। त्यसैले तिमी दिव्यलोकबाट यहाँ आऊ।

तुभ्यायमद्रिभिः सुतो गोभिः श्रीतो मदाय कम्। प्र सोम इन्द्र हूयते ॥५॥
हे इन्द्रदेव ! ढुङ्गाले पेलेर निचोर्दै तयार पारेको सोमरस हामी गाईका दुधमा सिमाएर तिम्रो प्रसन्नताका लागि तिमीलाई प्रदान गर्दछौं।

इन्द्र श्रुधि सु मे हवमस्मे सुतस्य गोमतः । वि पीतिं तृप्तिमश्नुहि ॥६॥
हे इन्द्रदेव ! हाम्रो आह्वान राम्ररी सुन। हामीबाट समर्पित गाईको दुध मिसाएर पेलिएको सोमरस पिएर तिमी आनन्दित होऊ।

य इन्द्र चमसेष्वा सोमश्चमूषु ते सुतः । पिबदस्य त्वमीशिषे ॥७॥
हे सामर्थ्यशाली इन्द्रदेव ! तिम्रा लागि शुद्ध सोमरस चमस पात्रमा भरेर राखिएको छ। तिमी यो दिव्य रस पान गर।

यो अप्सु चन्द्रमा इव सोमश्चमूषु ददृशे। पिबेदस्य त्वमीशिषे ॥८॥
हे इन्द्रदेव ! अन्तरिक्षमा चन्द्रमाजस्तै देखिने ग्रहना विद्यमान सोमरसका तिमी स्वामी हौ। त्यसैले तिमी यो पान गर।

यं ते श्येनः पदाभरत्तिरो रजांस्यस्पृतम्। पिबेदस्य त्वमीशिषे ॥९॥
हे इन्द्रदेव ! श्येन पक्षीले तिम्रा लागि कसैले नछोएको सोमरस स्वर्गबाट ल्याएको छ। त्यसैले पद्यसँगै तिमी यो सोमरस पान गर।

[सूक्त – ८३]

ऋषि – कुसीदी काण्व। **देवता** – विश्वेदेवा। **छन्द** – गायत्री।

देवानामिदवो महत्तदा वृणीमहे वयम्। वृष्णामस्मभ्यमूतये ॥१॥
हे बलशाली देवता हो ! आफ्नो रक्षाका लागि तिमीहरूका महिमाशाली संरक्षणको याचना गर्दछौं।

ते नः सन्तु युजः सदा वरुणो मित्रो अर्यमा। वृधासश्च प्रचेतसः ॥२॥
मित्र, वरुण र अर्यमा देवता सधैँ हाम्रा सहायक बनून्। उनीहरू धनको अभिवृद्धि गराउने होऊन्।

अति नो विष्पिता पुरु नौभिरपो न पर्षथ। यूयमृतस्य रथ्यः ॥३॥
यज्ञका अगुवा हे देवता हो ! नौकाले नदी तरेझैँ हामीलाई अनेकौं विपत्तिमा जोगाओ।

वामं नो अस्त्वर्यमन्वामं वरुण शंस्यम्। वामं ह्यावृणीमहे ॥४॥
हे वरुण र अर्यमादेव ! हामी तिमीहरूसित श्रेष्ठ ऐश्वर्यको याचना गर्दछौं। हामीलाई श्रेष्ठ तथा प्रशंसनीय ऐश्वर्य प्राप्त होस्।

[सूक्त – ८५]

ऋषि – कृष्ण आङ्गिरस। **देवता** – अश्विनीकुमार। **छन्द** – गायत्री।

आ मे हवं नासत्याश्विना गच्छतं युवम्। मध्वः सोमस्य पीतये ॥१॥

सत्यका पालक हे अश्विनीकुमार हो ! आह्वान सुनेर मधुर सोमरस पान गर्न आओ।

इवं मे स्तोमममश्विनेमं मे शृणुतं हवम्। मध्वः सोमस्य पीतये ॥२॥

हे अश्विनीकुमार हो ! मिठो सोमरस पान गर्नका लागि हाम्रो आह्वान र स्तोत्र सुन।

अयं वां कृष्णो अश्विना हवते वाजिनीवसू। मध्वः सोमस्य पीतये ॥३॥

हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू अन्नरूपी ऐश्वर्यले युक्त छौ। हामी कृष्ण ऋषिहरू मधुर सोमरस पान गर्नका लागि तिमीहरूलाई आह्वान गर्दछौँ।

शृणुतं जरितुर्हवं कृष्णस्य स्तुवतो नरा। मध्वः सोमस्य पीतये ॥४॥

हे अश्विनीकुमार हो ! स्तुति गर्ने कृष्ण ऋषिको आह्वान मिठो सोमपानका लागि सुन।

छर्दिर्यन्तमदाभ्यं विप्राय स्तुवते नरा। मध्वः सोमस्य पीतये ॥५॥

हे अश्विनीकुमार हो ! मिठो सोमरस पान गरेर विद्वान् होतालाई नष्ट नहुने खालको आवास प्रदान गर।

गच्छतं दाशुषो गृहमित्था स्तुवतो अश्विना। मध्वः सोमस्य पीतये ॥६॥

हे अश्विनीकुमार हो ! मिठो सोम पान गर्न आहुति प्रदान गर्ने याज्ञिकका घरमा आओ।

युञ्जाथां रासभं रथे वीड्वङ्गे वृषण्वसू। मध्वः सोमस्य पीतये ॥७॥

हे ऐश्वर्यवर्षक अश्विनीकुमार हो ! बलियो अश्व आवाज गर्ने रथमा नियोजित गरेर सोमपान गर्नका लागि आओ।

त्रिवन्धुरेण त्रिवृता रथेना यातमश्विना। मध्वः सोमस्य पीतये ॥८॥

हे अश्विनीकुमार हो ! तीनकुने आकारका तीन वटा फल्याक भएको रथमा सोमपान गर्नका लागि आओ।

नू मे गिरो नासत्याश्विना प्रावतं युवम्। मध्वः सोमस्य पीतये ॥९॥

सत्यपालक हे अश्विनीकुमार हो ! मधुर सोमपान गर्नका लागि हाम्रो स्तुति सुन।

[सूक्त – ८६]

ऋषि – कृष्ण आङ्गिरस विश्वक कार्ष्णि। **देवता** – अश्विनीकुमार। **छन्द** – जगती।

उभा हि दस्रा भिषजा मयोभुवोभा दक्षस्य वचसो बभूवथुः।
ता वां विश्वको हवते तनूकृथे मा नो वि योष्टं सख्या मुमोचतम् ॥१॥

सुन्दर हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू हर्षप्रदायक औषधिका रूप हौ र कुशलतापूर्वक गरिने स्तुति वचनका योग्य छौ। शारीरिक संरक्षणका लागि हामी विश्वक ऋषिहरू तिमीलाई आह्वान गर्दछौँ। मित्रताबाट वञ्चित नगरीकन हाम्रो कष्ट हटाइदेओ।

कथा नूनं वां विमना उप स्तवद्युवं धियं ददथुर्वस्य इष्टये।
ता वां विश्वको हवते तनूकृथे मा नो वि योष्टं सख्या मुमोचतम् ॥२॥

हे अश्विनीकुमार हो ! विमना ऋषिले उहिले नै तिमीहरूको स्तुति कसरी गरेका थिए ? उत्तम ऐश्वर्य प्राप्त गर्नका लागि तिमीहरूले विमनालाई विवेक दियौ। शारीरिक संरक्षणका निम्ति हामी विश्वक ऋषिहरू आह्वान गर्दछौँ। हामीलाई आफ्ना मित्रताबाट वञ्चित नगरीकन हाम्रो कष्ट हटाइदेओ।

युवं हि ष्मा पुरुभुजेममेधतुं विष्णाप्वे ददथुर्वस्य इष्टये।
ता वां विश्वको हवते तनूकृथे मा नो वि योष्टं सख्या मुमोचतम् ॥३॥

अनेकौँका पालक हे अश्विनीकुमार हो ! विष्णु आदिको अभिलाषा पूर्ण गराउने ऐश्वर्य प्रदान गरेका थियौ। त्यसैले शारीरिक संरक्षणका निम्ति हामी विश्वक ऋषिहरू आह्वान गर्दछौँ। हामीलाई आफ्ना मित्रताबाट वञ्चित नगरीकन हाम्रो कष्ट हटाइदेओ।

उत त्यं वीरं धनसामृजीषिणं दूरे चितसन्तमवसे हवामहे।
यस्य स्वादिष्ठा सुमतिः पितुर्यथा मा नो वि योष्टं सख्या मुमोचतम् ॥४॥

हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू ऐश्वर्य दान र सोमरस पान गर्ने हौ। श्रेष्ठ बुद्धिले पिताझैँ हाम्रो पालन गर्दछौ। हामी संरक्षणका निम्ति टाढा भए पनि आह्वान गर्दछौँ। हामीलाई आफ्ना मित्रताबाट वञ्चित नगरीकन हाम्रो कष्ट हटाइदेओ।

ऋतेन देवः सविता शमायत ऋतस्य शृङ्गमुर्विया वि पप्रथे।
ऋतं सासाह महि चित्पृतन्यतो मा नो वि योष्टं सख्या मुमोचतम् ॥५॥

ऋतद्वारा आदित्यले आफ्नो रश्मि समेट्दछन् र ऋतबाटै फेरि रश्मि फैलाउँछन्। विशाल सेनायुक्त शत्रु परास्त गर्दछन्। उनले हामीलाई आफ्ना मित्रताबाट वञ्चित नगरीकन हाम्रा कष्ट हटाइदिऊन्।

[सूक्त – ८७]

ऋषि – कृष्ण आङ्गिरस द्युम्नीक वासिष्ठ। **देवता** – अश्विनीकुमार। **छन्द** – प्रगाथ।

द्युम्नी वां स्तोमो अश्विना क्रिविर्न सेक आ गतम्।
मध्वः सुतस्य स दिवि प्रियो नरा पातं गौराविवेरिणे ॥१॥

हे अश्विनीकुमार हो ! झरीमा जलकुण्ड भरिएझैँ तिमीहरू हाम्रा स्तुतिले परिपूर्ण भएर आओ। हरिणले जलकुण्डमा पानी पिएझैँ द्युम्नीक ऋषिले पेलेको आनन्द प्रदायक सोमरस पान गर।

पिबतं धर्मं मधुमन्तमश्विना बर्हिः सीदतं नरा।
ता मन्दसाना मनुषो दुरोण आ नि पातं वेदसा वयः ॥२॥

हे अश्विनीकुमार हो ! हामी मानिसले तयार पारेका यज्ञमण्डपमा आएर कुशका आसनमा बस। मधुर सोमरस पान गरेर आनन्दित होओ। आफ्नो ऐश्वर्यद्वारा तिमीहरू हाम्रो आयु बचाइदेओ।

आ वां विश्वाभिरूतिभिः प्रियमेधा अहूषत।
ता वर्तिर्यातमुप वृक्तबर्हिषो जुष्टं यज्ञं दिविष्टिषु ॥३॥

हे अश्विनीकुमार हो ! हामी प्रियमेध ऋषि समस्त रक्षणसाधनसँगै आह्वान गर्दछौँ। यज्ञमण्डपमा कुशका आसन ओछ्याएर राखेका छौँ। त्यसैले तिमीहरू दुवै आएर हाम्रा श्रेष्ठ आहुति ग्रहण गर।

पिबतं सोमं मधुमन्तमश्विना बर्हिः सीदतं सुमत्।
ता वावृधाना उप सुष्टुतिं दिवो गन्तं गौराविवेरिणम् ॥४॥

हे अश्विनीकुमार हो ! हरिण जलको कुण्डका नजिक गएझैँ तिमीहरू हाम्रो प्रार्थनाले सन्तुष्ट होओ। दिव्यलोकको सुखदायक आसन ग्रहण गर र मधुर सोमरस पान गर।

आ नूनं यातमश्विनाश्वेभिः प्रुषितप्सुभिः।
दस्रा हिरण्यवर्तनी शुभस्पती पातं सोममृतावृधा ॥५॥

सत्पात्रलाई पालन गर्ने र ऋतयज्ञको संवर्द्धन गर्ने हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू सुनौला रथले सम्पन्न छौ र शत्रुविनाशक हौ। तेजस्वी अश्वमा आएर सोमरस पान गर।

वयं हि वां हवामहे विपन्यवो विप्रासो वाजसातये।
ता वल्गू दस्रा पुरुदंससा धियाश्विना श्रुष्ट्या गतम् ॥६॥

हे अश्विनीकुमार हो ! प्रार्थना गर्ने विप्रहरू अन्न वितरणका लागि आह्वान गर्दछौँ। तिमीहरू विभिन्न कर्म गर्ने र शत्रु विनाश गर्ने हौ। श्रेष्ठ सौन्दर्ययुक्त तथा विवेकवान्, तिमीहरू दुवै चाँडै आओ।

[सूक्त – ८८]

ऋषि – नोधा गौतम। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – प्रगाथ।

तं वो दस्ममृतीषहं वसोर्मन्दानमन्धसः।
अभि वत्सं न स्वसरेषु धेनव इन्द्रं गीर्भिर्नवामहे ॥१॥

हे ऋत्विक् हो ! शत्रुबाट रक्षा गर्ने, तेजस्वी सोमरसले सन्तुष्ट हुने इन्द्रदेवलाई हामी स्तुति गर्दछौँ। त्यो स्तुति गोठमा आफ्ना बाछासँग जान गाई हतारिएजस्तै हुन्छ।

द्युक्षं सुदानुं तविषीभिरावृतं गिरिं न पुरुभोजसम्।
क्षुमन्तं वाजं शतिनं सहस्रिणं मक्षू गोमन्तमीमहे ॥२॥

देवलोकवासी, उत्तम दानदाता, सामर्थ्यवान् इन्द्रदेवसित हामी सबै खालका ऐश्वर्य, सयौँ गाई र पोषक अन्नको कामना गर्दछौँ।

न त्वा बृहन्तो अद्रयो वरन्त इन्द्र वीडवः।
यद्दित्ससि स्तुवते मावते वसु नकिष्टदा मिनाति ते ॥३॥

विशाल पर्वतजस्तै स्थिर, कर्तव्यपथमा अडिग हे इन्द्रदेव ! तिमीले प्रदान गरेको वैभव हामी यजमानलाई निरन्तर प्राप्त भइरहोस्।

योद्धासि क्रत्वा शवसोत दंसना विश्वा जाताभि मज्मना।
आ त्वायमर्क ऊतये ववर्तति यं गोतमा अजीजनन् ॥४॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी कर्म र सामर्थ्यले वीर मानिएका छौ र समस्त जीवलाई नियन्त्रित गर्दछौ। आफ्नो सुरक्षाका लागि हामी बारम्बार तिमीलाई बोलाउँछौं। तिमीलाई गौतम वंशीले उत्पन्न गरेका हुन्।

प्र हि रिरिक्ष ओजसा दिवो अन्तेभ्यस्परि।
न त्वा विव्याच रज इन्द्र पार्थिवमनु स्वधां ववक्षिथ ॥५॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी आफ्ना ओजले द्युलोकभन्दा पर प्रतिष्ठित छौ। भूमण्डलको तेज पनि तिमीलाई व्याप्त गर्न सक्दैन। तिमी हाम्रा लागि स्वधा ल्याइदेऊ।

नकिः परिष्टिर्मघवन्मघस्य ते यद्दाशुषे दशस्यसि।
अस्माकं बोध्युचथस्य चोदिता मंहिष्ठो वाजसातये ॥६॥

हे धनले सम्पन्न इन्द्रदेव ! तिमीले दातालाई धन प्रदान गर्न खोज्दा कसैले रोक्दैन। स्तोताका लागि धनका प्रेरक, सर्वश्रेष्ठ दाता, हामी उचथको स्तोत्र सुन।

[सूक्त - ८९]

ऋषि - नृमेध आङ्गिरस पुरुमेध। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - प्रगाथ अनुष्टुप् बृहती।

बृहदिन्द्राय गायत मरुतो वृत्रहन्तमम्।
येन ज्योतिरजनयन्नृतावृधो देवं देवाय जागृवि ॥१॥

यज्ञका संवर्द्धक हे मरुत् हो ! सामगानद्वारा देवताहरूले इन्द्रदेवलाई जागृत र ज्योतिसम्पन्न गराएका थिए। शत्रु संहार गर्ने उही बृहत् साम इन्द्रका लागि गाओ।

अपाधमदभिशस्तीरशस्तिहाथेन्द्रो द्युम्न्याभवत्।
देवास्त इन्द्र सख्याय येमिरे बृहद्भानो मरुद्गण ॥२॥

अत्यधिक तेज सम्पन्न हे मरुत् हो ! इन्द्रदेव समस्त हिंसक शत्रु र दुष्कर्मीको संहार गर्दछन्। यसै कारणले उनी ओजस्वी भए। हे इन्द्रदेव ! समस्त देवता, मित्रताका लागि तिम्रा नजिक पुग्दछन्।

प्र व इन्द्राय बृहते मरुतो ब्रह्मार्चत।
वृत्रं हनति वृत्रहा शतक्रतुर्वज्रेण शतपर्वणा ॥३॥

हे मरुत् हो ! महान् इन्द्रदेवका लागि स्तुति अर्पित गर। शतकर्मा इन्द्रले सयौँ ग्रन्थि भएका वज्रले वृत्रलाई मार्दछन्।

अभि प्र भर धृषता धृषन्मनः श्रवश्चित्ते असद् बृहत्।
अर्षन्त्वापो जवसा वि मातरो हनो वृत्रं जया स्वः ॥४॥

बलियो मानसिकता भएका हे इन्द्रदेव ! समस्त श्रेष्ठ अन्न तिम्रै लागि हो। आफ्ना बलिया मानसिकताले हामीलाई तिमी त्यही अन्नद्वारा परिपूर्ण गराऊ। तिमी माताजस्ता जलधारालाई वेगका साथ प्रवाहित गर। हे इन्द्रदेव ! वृत्र संहार गर र जल जित।

यज्जायथा अपूर्व्य मघवन्वृत्रहत्याय। तत्पृथिवीमप्रथयस्तदस्तभ्ना उत द्याम् ॥

हे अद्भुत वैभवशाली इन्द्रदेव ! वृत्र संहारका लागि तिमी प्रकट भएर पृथ्वी विस्तृत गर्नुका साथसाथै द्युलोकलाई पनि स्थिर गरायौ।

तत्ते यज्ञो अजायत तदर्क उत हस्कृतिः।
अद्विश्वमभिभूरसि यज्जातं यच्च जन्त्वम् ॥६॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी प्रकट हुँदाखेरि श्रेष्ठ यज्ञ कर्म उत्पन्न भए र दिनलाई नियमित गराउने सूर्यदेव स्थापित भए। त्यसपछि उत्पन्न हुने सबै प्राणीहरू तिमीबाट प्रेरित छन्।

आमासु पक्वमैरय आ सूर्यं रोहयो दिवि।
धर्मं न सामन्तपता सुवृक्तिभिर्जुष्टं गिर्वणसे बृहत् ॥७॥

हे इन्द्रदेव ! तिमीले अपरिपक्व गाईबाट परिपक्व दुध उत्पन्न गरेका छौ र आकाशमा सूर्यदेवलाई स्थापित गरेका छौ। याजकले यज्ञ प्रकट गर्दा स्तुतिले इन्द्रदेवमा हर्ष वृद्धि हुन्छ। हे स्तोता हो ! स्तुत्य इन्द्रदेवको प्रसन्नताका लागि बृहत् सामगान गर।

[सूक्त – ९०]

ऋषि – नृमेध आङ्गिरस पुरुमेध आङ्गिरस। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – प्रगाथ।

आ नो विश्वासु हव्य इन्द्रः समत्सु भूषतु।
उप ब्रह्माणि सवनानि वृत्रहा परमज्या ऋचीषमः ॥१॥

सङ्ग्राममा बोलाउन योग्य, वृत्रहन्ता, धनुषको गतिलो प्रत्यञ्चाजस्ता, उत्तम मन्त्रले स्तुत्य हे इन्द्रदेव ! हाम्रा तीनै कालका यज्ञ एवं स्तुतिलाई तिमी सुहाउँदो बनाइदेऊ।

त्वं दाता प्रथमो राजसामस्यसि सत्य ईशानकृत्।
तुविद्युम्नस्य युज्या वृणीमहे पुत्रस्य शवसो महः ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी सर्वप्रथम धनदाता हौ। ऐश्वर्य प्रदान गर्छौ। तिमीसित हामी पराक्रमी र श्रेष्ठ सन्तानको कामना गर्दछौँ।

ब्रह्मा त इन्द्र गिर्वणः क्रियन्ते अनतिद्भुता।
इमा जुषस्व हर्यश्व योजनेन्द्र या ते अमन्महि ॥३॥

प्रार्थनीय अश्व भएका हे इन्द्रदेव ! तिमी हाम्रो सत्यरूपी स्तोत्रले सुसङ्गत भएर तिनलाई ग्रहण गर र अरूले बोलेका मन्त्र पनि सेवन गर।

त्वं हि सत्यो मघवन्ननानतो वृत्रा भूरि न्यृञ्जसे।
स त्वं शविष्ठ वज्रहस्त दाशुषेऽर्वाञ्चं रयिमा कृधि ॥४॥

हे धनवान् इन्द्रदेव ! तिमी अनेकौँ वृत्रको संहार गर्दछौ र यथार्थ रूपमा कसैका पनि अधीनमा हुँदैनौ। तिमी अत्यन्त शक्तिशाली र आफ्ना हातमा वज्र लिएका छौ। तिमी आहुति प्रदान गर्ने याजकतिर ऐश्वर्य प्रेषित गर।

त्वमिन्द्र यशा अस्यृजीषी शवसस्पते।
त्वं वृत्राणि हंस्यप्रतीन्येक इदनुत्ता चर्षणीधृता ॥५॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी बलशाली, सोमपान गर्ने र कीर्तिवान् छौ। मानिसको हितका लागि अत्यधिक बलशाली शत्रुलाई कसैको सहायता विना एक्लै नष्ट गर्न समर्थ छौ।

तमु त्वा नूनमसुर प्रचेतसं राधो भागमिवेमहे।
महीव कृत्तिः शरणा त इन्द्र प्र ते सुम्ना नो अश्नवन् ॥६॥

हे शक्तिशाली इन्द्रदेव ! पितासित पुत्रले धन मागेझैँ तिमीसित श्रेष्ठ ऐश्वर्य माग्दछौँ। धन र ज्ञानसम्पन्न सबैका आश्रयदाता हुनाले तिम्रो असल सुख हामीलाई प्राप्त होस्।

[सूक्त – ९१]

ऋषि – अपाला आत्रेयी। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – अनुष्टुप् पंक्ति।

कन्याः वारवायती सोममपि स्रुताविदत्।
अस्तं भरन्त्यब्रवीदिन्द्राय सुनवै त्वा शक्राय सुनवै त्वा ॥१॥

जलतर्फ उन्मुख कन्याले मार्गमा सोम प्राप्त गर्दछन्। घर पुगेर उनले म तिमीलाई इन्द्र र शक्रका लागि प्रयोग गर्छु भन्छन्।

असौ य एषि वीरको गृहंगृहं विचाकशत्।
इमं जम्भसुतं पिब धानावन्तं करम्भिणमपूपवन्तमुक्थिनम् ॥२॥

वीर इन्द्रदेव प्रकाशित भएर प्रत्येक घरका कोठामा पुग्दछन्। पिउनका लागि तयार पारिएको रस, धानका लावा, केरा, मालपुवाका साथै प्रशंसनीय सोमरस पान गरुन्।

आ चन त्वा चिकित्सामोऽधि चन त्वा नेमसि।
शनैरिव शनकैरिवेन्द्रायेन्दो परि स्रव ॥३॥

तिमीलाई बुझ्न हामी सक्दैनौँ, तर बुझ्न खोज्दछौँ। हे सोमदेव ! तिमी इन्द्रदेवका लागि बिस्तारैसित प्रवाहित होऊ।

कुविच्छकत्कुवित्करत्कुविन्नो वस्यसस्करत्।
कुवित्पतिद्विषो यतिरिन्द्रेण सङ्गमामहै ॥४॥

स्वामी रिसाएका कारण भ्रमणशील भएका हामीले इन्द्रदेवको उपासना धेरै गरेका छौँ। उनले हामीलाई धेरै किसिमका सामर्थ्य, सक्रियता र साधनले सम्पन्न बनाऊन्।

इमानि त्रीणि विष्टपा तानीन्द्र वि रोहय।
शिरस्ततस्योर्वरामादिदं म उपोदरे ॥५॥

हे इन्द्रदेव ! मेरा पिताको मस्तिष्क, उर्वर भूमि र मेरो पेट यी तीनै वटा ठाउँलाई विशेष प्रयोजनका लागि श्रेष्ठ उत्पादनशील बनायौ।

असौ च या न उर्वरादिमां तन्वं१ मम।
अथो ततस्य यच्छिरः सर्वा ता रोमशा कृधि ॥६॥

तिमी हाम्रा यस उर्वर भूमि, हाम्रो यो शरीर र रचयिताका मस्तिष्कलाई अङ्कुरणशील या आनन्दित गराऊ।

खे रथस्य खेऽनसः खे युगस्य शतक्रतो।
अपालामिन्द्र त्रिष्पूत्व्यकृणोः सूर्यत्वचम् ॥७॥

सयौँ असल कर्म गर्ने इन्द्रले रथ, अनस र दुवैलाई जोड्ने युग यी तीनै ठाउँ वा छिद्रबाट अपाला पवित्र गरेर उनको बाहिरी त्वचा सूर्यदेवको भन्दा बढी तेजसम्पन्न बनाए।

[सूक्त – ९२]

ऋषि – श्रुतकक्ष आङ्गिरस। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – गायत्री अनुष्टुप्।

पान्तमा वो अन्धस इन्द्रमभि प्र गायत।
विश्वासाहं शतक्रतुं मंहिष्ठं चर्षणीनाम् ॥१॥

हे याजक हो ! सामर्थ्यवान्, सयौँ किसिमका यज्ञ आदि कर्म गर्ने, शत्रुनाशक, सोमरस पान गर्ने, इन्द्रदेवको प्रार्थना विशेष स्तोत्रले गर।

पुरुहूतं पुरुष्टुतं गाथान्यं१ सनश्रुतम्। इन्द्र इति ब्रवीतन ॥२॥

हे ऋत्विक् हो ! सहायताका लागि धेरै तिरबाट बोलाइँदा अनेकौँ तिरबाट स्तुति गरिने र सनातन कालदेखि नै प्रसिद्ध उनै इन्द्रदेवलाई वन्दना गर।

इन्द्र इन्नो महानां दाता वाजानां नृतुः। महाँ अभिज्ञ्वा यमत् ॥३॥

सबैलाई गति दिने, धनधान्यले परिपूर्ण गर्ने, महान् इन्द्रदेव हाम्रा अगाडि प्रकट होऊन् र हामीलाई ऐश्वर्य प्रदान गरुन्।

अपादु शिप्र्यन्धसः सुदक्षस्य प्रहोषिणः। इन्दोरिन्द्रो यवाशिरः ॥४॥

किरीटधारी इन्द्रदेवले देवताका लागि हवि दिन कुशल याज्ञिकद्वारा समर्पित जौँको पिठो र दुध मिसिएको सोमरसरूपी हविष्यान्न ग्रहण गरे।

तम्वभि प्रार्चतेन्द्रं सोमस्य पीतये। तदिद्ध्यस्य वर्धनम् ॥५॥

इन्द्रदेवलाई सोमपानका लागि प्रार्थना गरौँ। सोमरसले उनलाई समृद्धिशाली बनाउँछ।

अस्य पीत्वा मदानां देवो देवस्यौजसा। विश्वाभि भुवना भुवत् ॥६॥

हे इन्द्रदेव ! हर्षप्रदायक सोमरस पान गरेर महान् ओजले समस्त लोक नियन्त्रित गर्छौ।

त्यमु वः सत्रासाहं विश्वासु गीर्ष्वायतम्। आ च्यावयस्यूतये ॥७॥

हे याजक हो ! आफ्ना समस्त वाणीले उच्चरित उत्तम स्तुतिले आफ्नो संरक्षणका लागि असुरविजयी इन्द्रदेवलाई आह्वान गर।

युध्मं सन्तमनर्वाणं सोमपामनपच्युतम्। नरमवार्यक्रतुम् ॥८॥

युद्धमा पराजित नहुने, शत्रुका काल र सोमरस पान गर्ने अपरिवर्तनीय निर्णय भएका तथा नायक इन्द्रदेवको सहयोग पाउनका लागि हामी उनलाई आह्वान गर्दछौँ।

शिक्षा ण इन्द्र राय आ पुरु विद्वाँ ऋचीषम। अवा नः पार्ये धने ॥९॥

हे दर्शनीय, सर्वज्ञ इन्द्रदेव ! हामीलाई पर्याप्त धन देऊ। शत्रुसित जितेर ल्याएको धन हाम्रा काममा खटाऊ।

अतश्चिदिन्द्र ण उपा याहि शतवाजया। इषा सहस्रवाजया ॥१०॥

हे इन्द्रदेव ! सयौँ किसिमका बलले परिपूर्ण हजारौँ किसिमका पोषक तत्त्व र रसका साथमा अन्तरिक्षबाट तिमी हाम्रा यज्ञमा आउने कृपा गर।

अयाम धीवतो धियोऽर्वद्भिः शक्र गोदरे। जयेम पृत्सु वज्रिवः ॥११॥

हे बलशाली र वज्रधारी इन्द्रदेव ! तिमी पहाड नष्ट गर्दछौ। हामी विवेकपूर्ण कार्य गरौँ र तिमीबाट प्रदान गरिएका अश्वले युद्धमा विजयश्री ग्रहण गर्ने होऔँ।

वयमु त्वा शतक्रतो गावो न यवसेष्वा। उक्थेषु रणयामसि ॥१२॥

हे सयौँ असल काम गर्ने इन्द्रदेव ! गोठालाले जौको घाँसले गाई खुसी पारेझैँ तिमीलाई हामी आफ्ना स्तोत्रले खुसी पार्दछौँ।

विश्वा हि मर्त्यत्वनानुकामा शतक्रतो। अगन्म वज्रिन्नाशसः ॥१३॥

हे सयौँ कर्म गर्ने इन्द्रदेव ! तिमी वज्र धारण गर्दछौ। समस्त मानिसका रहर पूरा गर्न खोज्छौ, उसै गरी हामी पनि ऐश्वर्यको रहर गर्दछौँ।

त्वे सु पुत्र शवसोऽवृत्रन् कामकातयः। न त्वामिन्द्राति रिच्यते ॥१४॥

शक्तिका पुत्र हे इन्द्रदेव ! ऐश्वर्यको रहर गर्ने मानिसले तिमीलाई प्रार्थना गर्दछन्। किनभने तिमीभन्दा श्रेष्ठ देवता अर्को कुनै छैन।

स नो वृषन्त्सनिष्ठया सं घोरया द्रवित्न्वा। धियाविड्ढि पुरन्ध्या ॥१५॥

हे शक्तिशाली इन्द्रदेव ! तिमी शत्रुका लागि भयङ्कर र सत्पुरुषका लागि ऐश्वर्य प्रदान गर्ने हौ। तिमी आफ्ना श्रेष्ठ गुणले युक्त बुद्धिद्वारा हाम्रो रक्षा गर।

यस्ते नूनं शतक्रतविन्द्र द्युम्नितमो मदः। तेन नूनं मदे मदेः ॥१६॥

हे सयौँ कर्म गर्ने इन्द्रदेव ! तिम्रा लागि अति तेजस्वी, पेलेर तयार पारेको सोमरस तयार गरेका छौँ, त्यो पान गरेर तृप्त होऊ र धन आदि दिएर हामीलाई आनन्दित गराऊ।

यस्ते चित्रश्रवस्तमो य इन्द्र वृत्रहन्तमः। य ओजोदातमो मदः ॥१७॥

हे इन्द्रदेव ! सोमरस अत्यन्त कीर्तिमान्, अद्‌भुत, हर्षप्रदायक, ओजप्रदाक र वृत्र संहार गर्ने खालको छ, त्यो हामीले तिम्रा लागि नै पेलेर बनाएका हौँ।

विद्मा हि यस्ते अद्रिवस्त्वादत्तः सत्य सोमपाः। विश्वासु दस्म कृष्टिषु ॥१८॥

वज्रधारी र अविनाशी हे इन्द्रदेव ! तिमी देख्नका लागि योग्य र सोमरस पान गर्ने हौ। समस्त मानिसलाई तिमीले जुन ऐश्वर्य प्रदान गरेका छौ, त्यो हामीलाई थाहा छ।

इन्द्राय मद्वने सुतं परि ष्टोभन्तु नो गिरः। अर्कमर्चन्तु कारवः ॥१९॥

आनन्दमयी प्रकृति भएका, इन्द्रदेवका लागि निकालेको दिव्य सोमरसलाई स्तोताहरू स्तुतिले प्रशंसा गर्दछन्।

यस्मिन् विश्वा अधि श्रियो सप्त संसदः। इन्द्रं सुते हवामहे ॥२०॥

कान्तिमान् इन्द्रदेवलाई हामी सोमयज्ञमा आह्वान गर्दछौँ, उनको स्तुति यज्ञका सातै ऋत्विक्ले गर्दछन्।

त्रिकद्रुकेषु चेतनं देवासो यज्ञमत्नत। तमिद्वर्धन्तु नो गिरः ॥२१॥

प्रेरणादायी, उत्साह बढाउने, तीन चरणमा सम्पन्न हुने यज्ञ देवताले विस्तार गर्दछन्। साधकहरू त्यस्ता यज्ञको प्रशंसा गर्दछन्।

आ त्वा विशन्त्विन्दवः समुद्रमिव सिन्धवः। न त्वामिन्द्राति रिच्यते ॥२२॥

हे इन्द्रदेव ! समुद्रमा नदी मिसिएझैँ सोमरस तिमीभित्र प्रवेश गर्दछ। हे इन्द्रदेव ! तिमीभन्दा महान् अर्को देवता छैन।

विव्यक्थ महिना वृषन्भक्षं सोमस्य जागृवे। य इन्द्र जठरेषु ते ॥२३॥

शक्तिमान्, जागरणशील हे इन्द्रदेव ! तिमी सोमपानका लागि आफ्ना ख्यातिले सबै ठाउँमा व्याप्त रहन्छौ। तिमीले पेटमा पुऱ्याएको सोमरस पनि प्रशंसनीय हुन्छ।

अरं त इन्द्र कुक्षये सोमो भवतु वृत्रहन्। अरं धामभ्य इन्दवः ॥२४॥

हे वृत्रहन्ता इन्द्रदेव ! हामीले प्रदान गरेको सोमरस तिम्रा लागि पर्याप्त होस्। तिम्रा साथसाथै यो सबै देवताका लागि पनि पर्याप्त होस्।

अरमश्वाय गायति श्रुतकक्षो अरं गवे। अरमिन्द्रस्य धाम्ने ॥२५॥

गाई, अश्व र इन्द्रदेवको आवास प्राप्त गर्नका लागि श्रुतकक्ष ऋषि स्तोत्र गाउँछन्।

अरं हि ष्मा सुतेषु णः सोमेष्विन्द्र भूषसि। अरं ते शक्र दावने ॥२६॥

हे इन्द्रदेव ! हामीले पेलेको सोमरस तिमी विभूषित गर्दछौं। तिमी ऐश्वर्य प्रदान गर्दछौं। तिम्रा लागि यो सोमरस पर्याप्त होस्।

पराकात्ताच्चिदद्रिवस्त्वां नक्षन्त नो गिरः। अरं गमाम ते वयम् ॥२७॥

हे वज्रधारी इन्द्रदेव ! पर रहे पनि हाम्रो प्रार्थना तिमीकहाँ पुग्दछ। हामी तिम्रो ऐश्वर्य प्रचुर मात्रामा ग्रहण गरौं।

एवा ह्यसि वीरयुरेवा शूर उत स्थिरः। एवा ते राध्यं मनः ॥२८॥

हे बलवान् इन्द्रदेव ! रणक्षेत्रमा शत्रु पराजित गर्दै अडिग रहने तिमी शूरवीर हौ। तिम्रो मन प्रशंसाका लागि योग्य छ।

एवा रातिस्तुवीमघ विश्वेभिर्धायि धातृभिः। अधा चिदिन्द्र मे सचा ॥२९॥

हे ऐश्वर्यवान् इन्द्रदेव ! तिमीले प्रदान गरेको साधन सबै याजकले प्राप्त गर्दछन्। हामीलाई ऐश्वर्यवान् बनाएर सहायता गर।

मो षु ब्रह्मेव तन्द्रयुर्भुवो वाजानां पते। मत्स्वा सुतस्य गोमतः ॥३०॥

अन्नका अधिपति हे इन्द्रदेव ! तिमी गाईको दुधमा मिसाएको मिठो सोमरस पान गरेर आनन्दित होऊ। अल्छे ब्राह्मणजस्ता निष्क्रिय नहोऊ।

मा न इन्द्राभ्या३दिशः सूरो अक्तुष्वा यमन्। त्वा युजा वनेम तत् ॥३१॥

हे इन्द्रदेव ! सर्वत्र विचरणशील, सबैतिर शस्त्र फ्याँक्नेहरू रातका समयमा हाम्रा नजिक आउन नसकून्। तिम्रा कृपाले तिनीहरू नाश होऊन्।

त्वयेदिन्द्र युजा वयं प्रति ब्रुवीमहि स्पृधः। त्वमस्माकं तव स्मसि ॥३२॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी हाम्रा हौ र हामी तिम्रै हौं। तिम्रा सहयोगले शत्रु जित्न सक्दछौं।

त्वामिद्धि त्वायवोऽनुनोनुवतश्चरान्। सखाय इन्द्र कारवः ॥३३॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रो इच्छा गर्ने हामी स्तोताहरू तिम्रै प्रार्थना गर्दछौं।

[सूक्त – ९३]

ऋषि – सुकक्ष आङ्गिरस। **देवता** – इन्द्र ऋभुगण। **छन्द** – गायत्री।

उद्घेदभि श्रुतामघं वृषभं नर्यापसम्। अस्तारमेषि सूर्य ॥१॥

संसारप्रसिद्ध, ऐश्वर्यसम्पन्न, शक्तिशाली, मानिसका हितैषि र अस्त्र प्रहार गर्ने उदीयमान सूर्य इन्द्रदेव नै हुन्।

नव यो नवतिं पुरो बिभेद बाह्वोजसा। अहिं च वृत्रहावधीत् ॥२॥

बाहुबलले शत्रुका उनान्सय निवास केन्द्र विध्वंस गर्ने र वृत्र नामका दुष्टको नाश गर्ने इन्द्रदेवले हामीलाई अभीष्ट धन प्रदान गरुन्।

स न इन्द्रः शिवः सखाश्वावद् गोमद्यवमत्। उरुधारेव दोहते ॥३॥

हाम्रा लागि कल्याणकारी मित्रजस्ता इन्द्रदेवले गाईका दुधको धाराझैं बहुसङ्ख्यक धन प्रदान गरुन्।

यदद्य कच्च वृत्रहन्नुदगा अभि सूर्य। सर्वं तदिन्द्र ते वशे ॥४॥

वृत्रसंहारक, उदीयमान इन्द्रदेव ! तिमीले प्रकट गर्ने सबै थोक तिम्रै अधिकारमा हुन्छ।

यद्वा प्रवृद्ध सत्पते न मरा इति मन्यसे। उतो तत्सत्यमित्तव ॥५॥

प्रगति गर्ने र सज्जनलाई पालन गर्ने हे इन्द्रदेव ! तिमी आफूलाई अमर मान्दछौ, तिम्रो त्यो मान्यता यथार्थ नै छ।

ये सोमासः परावति ये अर्वावति सुन्विरे। सर्वांस्ताँ इन्द्र गच्छसि ॥६॥

हे इन्द्रदेव ! टाढा वा नजिक सोमरस जहाँ पेलिन्छ, तिमी ती सबै ठाउँमा पुग्दछौ।

तमिन्द्रं वाजयामसि महे वृत्राय हन्तवे। स वृषा वृषभो भुवत् ॥७॥

वृत्र नाश गर्नेलाई हामी प्रशंसा र स्तुति गर्दछौं। ती दान दाता इन्द्रदेवले हामीलाई धनधान्यले भरिपूर्ण गराऊन्।

इन्द्रः स दामने कृत ओजिष्ठः स मदे हितः । द्युम्नी श्लोकी स सोम्यः ॥८॥
दान दिन उत्पन्न भएका इन्द्रदेव बलवान् बन्नका लागि सोमपान गर्दछन्। प्रशंसनीय कार्य गर्ने इन्द्रदेव सोमपान गराउन योग्य छन्।

गिरा वज्रो न सम्भृतः सबलो अनपच्युतः । ववक्ष ऋष्वो अस्तृतः ॥९॥
वज्र हातमा लिने, स्तुतिले प्रशंसित, बलवान्, तेजस्वी र अपराजेय इन्द्रदेव साधकलाई ऐश्वर्य दिने इच्छा गर्दछन्।

दुर्गे चित्रः सुगं कृधि गृणान इन्द्र गिर्वणः । त्वं च मघवन् वशः ॥१०॥
प्रार्थनीय र धनवान् हे इन्द्रदेव ! हामीमाथि तिमीले कृपा गर्दा दुर्गम स्थानसम्म सजिलै पुग्ने योग्य बनाउँछौ।

यस्य ते नू चिदाशिशं न मिनन्ति स्वराज्यम्। न देवो नाध्रिगुर्जनः ॥११॥
हे इन्द्रदेव ! तिम्रो आज्ञा र अनुशासन कुनै देवता वा मानिसले उल्लङ्घन गर्न सक्दैन।

अधा ते अप्रतिष्कुतं देवी शुष्मं सपर्यतः । उभे सुशिप्र रोदसी ॥१२॥
हे इन्द्रदेव ! द्युलोक र पृथिवीलोक दुवै तिम्रा अदम्य सामर्थ्यको उपासना गर्दछन्।

त्वमेतदधारयः कृष्णासु रोहिणीषु च। परुष्णीषु रुशत् पयः ॥१३॥
हे इन्द्रदेव ! काला, राता आदि अनेकौँ रङ्गका गाईमा देदीप्यमान सेतो दुध तिमीले स्थापित गराएका छौ। यो तिम्रो अद्भुत सामर्थ्य नै हो।

वि यदहेरध त्विषो विश्वे देवासो अक्रमुः । विदन्मृगस्य ताँ अमः ॥१४॥
अहि राक्षससित डराएर सबै देवता भागेका बेला इन्द्रदेवले त्यस शत्रुको सामर्थ्य बुझिसकेका थिए।

आदु मे निवरो भुवद्वृत्रहादिष्ट पौंस्यम्। अजातशत्रुरस्तृतः ॥१५॥
वृत्रहन्ता इन्द्रदेवले हाम्रा शत्रु संहार गर्न थालेदेखि उनी शत्रुविहीन र अपराजेय भए।

श्रुतं वो वृत्रहन्तमं प्र शर्धं चर्षणीनाम्। आ शुषे राधसे महे ॥१६॥
हे ऋत्विक् हो ! वृत्रहन्ता, बलशाली, हितैषि इन्द्रदेवको स्तुति गर्दै तिमीहरूलाई महान् ऐश्वर्य प्रदान गर्दछु।

अया धिया च गव्यया पुरुणामन्पुरुष्टुत । यत्सोमेसोम आभवः ॥१७॥
धेरै नाम भएका, धेरै तिरबाट प्रशंसित हे इन्द्रदेव ! तिमी पुगेका प्रत्येक सोमयज्ञमा गाईको कामना गर्ने बुद्धिले हामी तिम्रो स्तुति गर्दछौँ।

बोधिन्मना इदस्तु नो वृत्रहा भूर्यासुतिः । शृणोतु शक्र आशिषम् ॥१८॥
इन्द्रदेवका लागि धेरै किसिमका मानिसले सोमरस तयार गर्दछन्। उनले हाम्रो कामना जान्दछन्। युद्धक्षेत्रमा शत्रु पराजित गर्ने, सामर्थ्यवान् र वृत्रसंहारक इन्द्रदेवले हाम्रो स्तुति ध्यानपूर्वक सुनून्।

कया त्वन्न ऊत्याभि प्र मन्दसे वृषन्। कया स्तोतृभ्य आ भर ॥१९॥
हे अभीष्ट फलदायक इन्द्रदेव ! तिमी कुन साधनले रक्षा गर्दै हामीलाई अति हर्ष प्रदान गर्दछौ ? कस्ता खालका संरक्षण साधनले तिमी स्तोतालाई सम्पन्न बनाउँछौ ?

कस्य वृषा सुते सचा नियुत्वानवृषभो रणत्। वृत्रहा सोमपीतये ॥२०॥
सामर्थ्यवान्, अश्ववान्, वृत्रहन्ता र अभिलाषा पूरा गराउने हे इन्द्रदेव ! कुन याजकको सोम अभिषवमा भाग लिएर तिमी हर्षित हुन्छौ ?

अभि षु णस्त्वं रयिं मन्दसानः सहस्रिणम्। प्रयन्ता बोधि दाशुषे ॥२१॥
हे इन्द्रदेव ! तिमी हर्षित भएर हामीलाई सहस्र किसिमको ऐश्वर्य प्रदान गर। हवि प्रदान गर्नेलाई प्रेरित गर्ने तिमी हाम्रो स्तुतिमा ध्यान देऊ।

पत्नीवन्तः सुता इम उशन्तो यन्ति वीतये। अपां जग्मिर्निचुम्पुणः ॥२२॥
पोषक जलले युक्त, अभिषुत सोमरस इन्द्रदेवले पिउनका लागि उनैतिर प्रवाहित हुन्छ। सोमरस उनलाई आनन्दित गराउँदै जलमा मिसियोस्।

इष्ट्य होत्रा असृक्षतेन्द्रं वृधासो अध्वरे। अच्छावभृथमोवसा ॥२३॥
इन्द्रदेवको प्रशंसा गर्ने याजक आफ्ना शक्तिले हाम्रा यज्ञमा अवभृथ स्नान गरुन्जेल यज्ञको आहुति दिइरहन्छन्।

इह त्या सधमाद्या हरी हिरण्यकेश्या। वोढहामभि प्रयो हितम् ॥२४॥
सुनौला जगर भएका र सधैँ सँगै रहने इन्द्रदेवका दुवै अश्वले उनका लागि सोमरूपी अन्न लिएर आऊन्।

तुभ्यं सोमाः सुता इमे तीर्णं बर्हिर्विभावसो। स्तोतृभ्य इन्द्रमा वह ॥२५॥
हे अग्निदेव ! तिम्रा लागि यो सोमरस छानेका छौँ। पवित्र कुशको आसन बिछाएका छौँ। तिमी स्तोताका निम्ति इन्द्रदेवको आह्वान गर।

आ ते दक्षं वि रोचना दधद्रत्ना वि दाशुषे। स्तोतृभ्य इन्द्रमर्चत ॥२६॥
हे याजक हो ! स्तुति गर्नेहरूका लागि इन्द्रदेवको उपासना गर। त्यसो गर्दा हवि प्रदाता यजमानलाई उनले शक्ति र रत्न प्रदान गरुन्।

आ ते दधामीन्द्रियमुक्था विश्वा शतक्रतो। स्तोतृभ्य इन्द्र मृडय ॥२७॥
हे सयौँ यज्ञ गर्ने इन्द्रदेव ! सबै बलवर्द्धक स्तोत्र हामी तिम्रै लागि उच्चारण गर्दछौँ। स्तुति प्रदान गर्नेलाई सुख प्रदान गर।

भद्रम्भद्रं न आ भरेषमूर्जं शतक्रतो। यदिन्द्र मृडयासि नः ॥२८॥
हे सयौँ यज्ञ पूरा गर्ने इन्द्रदेव ! हामीलाई सुखकारी अन्नबलले युक्त ऐश्वर्य प्रचुर मात्रामा प्रदान गर। किनभने तिमीले नै हामीलाई सुखी बनाउँछौ।

स नो विश्वान्या भर सुवितानि शतक्रतो। यदिन्द्र मृडयासि नः ॥२९॥
हे सयौँ यज्ञ गरेका इन्द्रदेव ! हामीलाई सुख प्रदान गर्ने इच्छा गर्दछौ भनेदेखि समस्त हितकारी ऐश्वर्यले हामीलाई परिपूर्ण गराऊ।

त्वामिद्वृत्रहन्तम सुतावन्तो हवामहे। यदिन्द्र मृडयासि नः ॥३०॥
शत्रु विनाश गर्ने हे इन्द्रदेव ! सोम अभिषव गर्ने हामी याजकले तिमीलाई आह्वान गर्दा हामीलाई सुख प्रदान गर।

उप नो हरिभिः सुतं याहि मदानां पते। उप नो हरिभिः सुतम् ॥३१॥
हे सोमका अधिपति इन्द्रदेव ! श्रेष्ठ घोडामा हाम्रा सोमयज्ञमा बारम्बार आऊ।

द्विता यो वृत्रहन्तमो विद इन्द्रः शतक्रतुः। उप नो हरिभिः सुतम् ॥३२॥
इन्द्रदेव वृत्रहन्ता र शतक्रतु यी दुवै नामले परिचित छन्। हामीले पेलेको सोमरसका नजिकै आफ्ना अश्वमा उनी आऊन्।

त्वं हि वृत्रहन्नेषां पाता सोमानामसि। उप नो हरिभिः सुतम् ॥३३॥
हे शत्रुहन्ता इन्द्रदेव ! सोमरस पान गर्ने इच्छा गरेर हाम्रा यज्ञमा अश्वमा आऊ।

इन्द्र इषे ददातु न ऋभुक्षणमृभुं रयिम्। वाजी ददातु वाजिनम् ॥३४॥
हे बलशाली ! शक्तिसम्पन्न इन्द्रदेवले हामीलाई श्रेष्ठ धनले सधैँ पूर्ण गराऊन्। अन्न प्राप्त गर्नका लागि श्रेष्ठ उत्तराधिकार प्रदान गरुन्। हामीलाई बलवान् बनाऊ।

[सूक्त - ९४]

ऋषि - बिन्दु अथवा पूतदक्ष आङ्गिरस। **देवता** - मरुद्गण। **छन्द** - गायत्री।

गौर्धयति मरुतां श्रवस्युर्माता मघोनाम्। युक्ता वह्नी रथानाम् ॥१॥
धनसम्पन्न मरुत्हरूका गौमाताले अन्न आदि उत्पादन गर्ने इच्छाले पुत्रलाई दुधपान गराउँछन्। तिनले मरुत्हरूलाई रथमा नियोजित गर्दछन्।

यस्या देवा उपस्थे व्रता विश्वे धारयन्ते। सूर्यामासा दृशे कम् ॥२॥
गौमाताका नजिकै रहेर समस्त देवता आआफ्ना व्रत विधिवत् रूपमा निर्वाह गर्दछन्। सूर्य र चन्द्रमा पनि यिनैका नजिक रहेर समस्त भुवन आलोकित गराउँछन्।

तत्सु नो विश्वे अर्य आ सदा गृणन्ति कारवः। मरुतः सोमपीतये ॥३॥
हे मरुत्हरू हो ! समस्त स्तोता तिमीहरूका सामर्थ्यलाई विधिवत् प्रार्थना गर्दछन्। त्यसैले सोमरस पान गर्नका लागि तिमीहरू यहाँ आओ।

अस्ति सोमो अयं सुतः पिबन्त्यस्य मरुतः। उप स्वराजो अश्विना ॥४॥
हामीबाट शोधित यो सोमरस तेजस्वी मरुत्गण र अश्विनीकुमारले पान गर्दछन्।

पिबन्ति मित्रो अर्यमा तना पूतस्य वरुणः। त्रिषधस्थस्य जावतः ॥५॥

मित्र, अर्यमा र वरुणदेव संस्कारित र तीन पात्रमा भएको प्रशंसित सोमरस पान गर्छन्।

उतो न्वस्य जोषमाँ इन्द्रः सुतस्य गोमतः। प्रातर्होतेनव मत्पति ॥६॥

बिहान यज्ञ गर्ने होताजस्तै इन्द्रदेव गाईको दुधयुक्त सोम पान गरेर आनन्दित हुन्छन्।

कदत्विषन्त सूरयस्तिर आप इव स्रिधः। अर्षन्ति पूतदक्षसः ॥७॥

विद्वान् मरुतहरू वक्र गतिले कहिले उत्पन्न होलान् ? शत्रु संहार गर्ने उनीहरू नै हुन्। पवित्र शक्ति ग्रहण गर्ने ती मरुत्हरू हाम्रा यज्ञमा कहिले आउलान् ?

कद्वो अद्य महानां देवानामवो वृणे। त्मना च दस्मवर्चसाम् ॥८॥

हे अत्यन्त तेजयुक्त, श्रेष्ठ र प्रदीप्त मरुत्हरू हो ! तिमीहरूसित सुरक्षाका लागि प्रार्थना हामी स्तोताहरूले कहिले गरौँ ?

आ ये विश्वा पार्थिवानि पप्रथन्रोचना दिवः। मरुतः सोमपीतये ॥९॥

मरुत्हरूले धर्तीका र दिव्यलोकका तेजयुक्त सबै पदार्थ संवर्द्धित गरेका छन्। उनै वीरहरूलाई हामी सोमरस पान गर्नका लागि बोलाउँछौँ।

त्यान्नु पूतदक्षसो दिवो वो मरुतो हुवे। अस्य सोमस्य पीतये ॥१०॥

हे अत्यन्त तेजयुक्त र पवित्र शक्तिले सम्पन्न मरुत्हरू हो ! हामी सोमरस पान गर्नका लागि तिमीहरूको आह्वान गर्दछौँ।

त्यान्नु ये वि रोदसी तस्तभुर्मरुतो हुवे। अस्य सोमस्य पीतये ॥११॥

मरुत्हरूले आकाश र धर्तीलाई आधार प्रदान गरेका छन्। हामी उनलाई सोमरस पान गर्नका लागि आह्वान गर्दछौँ।

त्यं नु मारुतं गणं गिरिष्ठां वृषणं हुवे। अस्य सोमस्य पीतये ॥१२॥

पर्वतमा निवास गर्ने र शक्तिले सम्पन्न मरुत्हरूका समूहलाई सोमरस पान गर्नका लागि हामी आह्वान गर्दछौँ।

[सूक्त - १४]

ऋषि - *तिरश्ची आङ्गिरस*। देवता - इन्द्र। छन्द - अनुष्टुप्।

आ त्वा गिरो रथीरिवाऽस्थुः सुतेषु गिर्वणः।
अभि त्वा समनूषतेन्द्र वत्सं न मातरः ॥१॥

हे स्तुत्य इन्द्रदेव ! रथमा आरुढ भएर सुरक्षित पुग्ने योद्धाजस्तै र बाछाका नजिकै चाँडै पुग्न खोज्ने गाईजस्तै सोमयागमा हाम्रो स्तुति तिम्रा निकट पुग्दछन्।

आ त्वा शुक्रा अचुच्यवुः सुतास इन्द्र गिर्वणः।
पिबा त्व१स्यान्धस इन्द्र विश्वासु ते हितम् ॥२॥

हे प्रार्थनीय इन्द्रदेव ! तिम्रा निम्ति सबै दिशामा सोमरस विद्यमान छ। पेलेको सोमरस तिम्रा नजिक चाँडै पुगोस्। हे इन्द्रदेव ! तिमी अन्नरूपी सोमरस पान गर।

पिबा सोमं मदाय कमिन्द्र श्येनाभृतं सुतम्।
त्वं हि शश्वतीनां पती राजा विशामसि ॥३॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी सबै प्रजाका स्वामी र सम्राट् हौ। श्येन पक्षीले ल्याएपछि पेलेर तयार गरेको सोमरस पान गरेर उत्साहित होऊ। तिमी सबै प्रजाका स्वामी र शासक हौ।

श्रुधी हवं तिरश्च्या इन्द्र यस्त्वा सपर्यति।
सुवीर्यस्य गोमतो रायस्पूर्धि महाँ असि ॥४॥

हे इन्द्रदेव ! सत्कार गर्ने तिरश्ची ऋषिको स्तोत्र सुन। हे महान् इन्द्रदेव ! तिमी श्रेष्ठ बल र गाई प्रदान गर्दै हामीलाई धनसम्पदाले सम्पन्न गराऊ।

इन्द्र यस्ते नवीयसीं गिरं मन्द्रामजीजनत्।
चिकित्विन्मनसं धियं प्रत्नामृतस्य पिप्युषीम् ॥५॥

हे इन्द्रदेव ! नयाँ आनन्ददायी स्तुतिले स्तुति गर्ने जुनसुकै साधकलाई तिमी सनातन यज्ञबाट उन्नतिशील मन र पवित्र गराउने बुद्धि प्रदान गर।

तमु ष्टुवाम यं गिर इन्द्रमुक्थानि वावृधुः ।
पुरूण्यस्य पौंस्या सिषासन्तो वनामहे ॥६॥

महिमामन्त्र र स्तोत्र गाउँदै महान् पराक्रमी इन्द्रदेवलाई हामी भक्तिभावले स्तुति गर्दछौं।

एतो न्विन्द्रं स्तवाम शुद्धं शुद्धेन साम्ना ।
शुद्धैरुक्थैर्वावृध्वांसं शुद्ध आशीर्वान्ममत्तु ॥७॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी चाँडै आऊ। शुद्ध रूपले उच्चरित साम र यजुर्वेदका मन्त्रले हामी तिम्रो स्तुति गर्दछौं। बलवर्द्धक, मन्त्रले शोधन गरेर गाईको दुध मिसाएका सोमरसले तिमीलाई आनन्द प्रदान गरोस्।

इन्द्र शुद्धो न आ गहि शुद्धः शुद्धाभिरूतिभिः ।
शुद्धो रयिं नि धारय शुद्धो ममद्धि सोम्यः ॥८॥

हे पवित्र इन्द्रदेव ! तिमी पवित्र भएर साधनसहित हाम्रा नजिकै आऊ, हामीलाई ऐश्वर्य प्रदान गर र सोमपान गर्दै खुसी होऊ।

इन्द्र शुद्धो हि नो रयिं शुद्धो रत्नानि दाशुषे।
शुद्धो वृत्राणि जिघ्नसे शुद्धो वाजं सिषाससि ॥९॥

हे पवित्र इन्द्रदेव ! हामीलाई ऐश्वर्य प्रदान गर। उत्तम कर्ममा आउने विघ्न हटाइदेऊ। ऐश्वर्य प्रदान गर्नमा समर्थ तिमी हाम्रा मन्त्रले शुद्ध भएर शत्रुको विनाश गर।

[सूक्त - ९६]

ऋषि – तिरश्ची आङ्गिरस मारुत। **देवता** – इन्द्र मरुद्गण। **छन्द** – त्रिष्टुप् विराट्।

अस्मा उषास आतिरन्त याममिन्द्राय नक्तमूर्म्याः सुवाचः ।
अस्मा आपो मातरः सप्त तस्थुर्नृभ्यस्तराय सिन्धवः सुपाराः ॥१॥

इन्द्रदेवकै कारण उषाहरूले आफ्नो चाल तेज गराए। उनकै निम्ति रातका चारै प्रहरमा श्रेष्ठ प्रार्थना उच्चरित हुन्छन्। उनै इन्द्रदेवका कारण नै जलबाट सात मातृका प्रवाहित भएका छन् र सिन्धु मानिसका लागि सुगमतापूर्वक पार गर्न योग्य छ।

अतिविद्धा विथुरेणा चिदस्त्रा त्रिः सप्त सानु संहिता गिरीणाम् ।
न तद्देवो न मर्त्यस्तुतुर्याद्यानि प्रवृद्धो वृषभश्चकार ॥२॥

एकत्र भएका पहाडका एक्काईस चुचुरा कसैको सहायता विनै वज्रले नष्ट गराउने समृद्धिशाली र शक्तिशाली इन्द्रदेवले शौर्य प्रकट गरे। त्यस्तो गर्न कुनै अरू मानिस वा देवताले सक्दैन।

इन्द्रस्य वज्र आयसो निमिश्ल इन्द्रस्य बाह्वोर्भूयिष्ठमोजः ।
शीर्षन्निन्द्रस्य क्रतवो निरेक आसन्नेषन्त श्रुत्या उपाके ॥३॥

इन्द्रदेव कठोर वज्र बलिया हातले समाउँछन्। सङ्ग्राममा प्रस्थान गर्ने बेलामा शिरमा मुकुट लगाउँछन्। उनको आदेश सुन्न र मान्नका लागि सबै प्रजा उपस्थित हुन्छन्।

मन्ये त्वा यज्ञियं यज्ञियानां मन्ये त्वा च्यवनमच्युतानाम् ।
मन्या त्वा सत्वनामिन्द्र केतुं मन्ये त्वा वृषभं चर्षणीनाम् ॥४॥

हे यज्ञमा सर्वाधिक पूज्य इन्द्रदेव ! च्युत नहुने, वज्रका प्रहारले पर्वत विदीर्ण गराउने र मानिसमा सबैभन्दा बढी बुद्धि भएका तिमी नै छौ भन्ने हामी मान्यता राख्दछौं।

आ यद्वज्रं बाह्वोरिन्द्र धत्से मदच्युतमहये हन्तवा उ।
प्र पर्वता अनवन्त प्र गावः प्र ब्रह्माणो अभिनक्षन्त इन्द्रम् ॥५॥

हे इन्द्रदेव ! मदले चुर अहि नामको असुर संहार गर्नका लागि तिमीले हातमा वज्र उठाउँदा तिम्रा अगाडि पर्वत र गाई झुक्दछन् र विद्वान्हरू तिमीलाई प्रार्थना गर्दछन्।

तमु ष्टवाम य इमा जजान विश्वा जातान्यवराण्यस्मात् ।
इन्द्रेण मित्रं दिधिषेम गीर्भिरुपो नमोभिर्वृषभं विशेम ॥६॥

इन्द्रदेव सबै प्राणी उत्पन्न गर्दछन् र त्यसभन्दा पछि सारा संसार उत्पन्न भएको छ। ती शक्तिशालीलाई हामी प्रार्थनाले मित्र बनाउँछौं र नमस्कार गर्दै नजिकै बस्न जान्छौं।

वृत्रस्य त्वा श्वसथादीषमाणा विश्वे देवा आजहुर्ये सखायः ।
मरुद्भिरिन्द्र सख्यं ते अस्त्वथेमा विश्वाः पृतना जयासि ॥७॥

हे इन्द्रदेव ! वृत्रासुरका डरले तिम्रा सबै सहायक देवता तिमीलाई छोडेर चारतिर भाग्दै थिए। त्यसपछि मरुत्‌हरूको सहयोग लिएर तिमीले शत्रुसेना परास्त गरायौ। X 167

त्रिः षष्टिस्त्वा मरुतो वावृधाना उस्रा इव राशयो यज्ञियासः ।
उप त्वेमः कृधि नो भागधेयं शुष्मं त एना हविषा विधेम ॥८॥

हे इन्द्रदेव ! त्रिसट्ठी मरुत्‌हरूले गोरुको बथानजस्तै एकत्रित भएर तिमीलाई समृद्ध बनाए। त्यसैबाट तिमी वन्दनीय भयौ। हामी तिम्रा आश्रयमा आउँछौँ, त्यसैले हामीलाई सम्पत्ति प्रदान गर। हामी सोमको आहुति समर्पित गरेर तिम्रो सामर्थ्य बढाउँछौँ।

तिग्ममायुधं मरुतामनीकं कस्त इन्द्र प्रति वज्रं दधर्ष।
अनायुधासो असुरा अदेवाश्चक्रेण ताँ अप वप ऋजीषिन् ॥९॥

हे इन्द्रदेव ! तीक्ष्ण हतियार, वज्र र मरुत्‌हरूले सम्पन्न तिम्रो सेना कुन शत्रुले रोक्न सक्ला र ? सोमले सम्पन्न हे इन्द्रदेव ! तिमी देवत्वरूपी हतियारविनाका राक्षसलाई आफ्ना चक्रले विनाश गर।

मह उग्राय तवसे सुवृक्तिं प्रेरय शिवतमाय पश्वः ।
गिर्वाहसे गिर इन्द्राय पूर्वीर्धेहि तन्वे कुविदङ्ग वेदत् ॥१०॥

हे याजक हो ! पशु प्राप्त गर्नका लागि अत्यन्त शौर्यवान् र हितकारी इन्द्रदेवको प्रार्थना गर। प्रार्थनीय इन्द्रदेवलाई बारम्बार प्रार्थना गरौँ। त्यसले गर्दा उनी हाम्रा सन्तानका लागि प्रचुर ऐश्वर्य प्रदान गर्छन्।

उक्थवाहसे विभ्वे मनीषां द्रुणा न पारमीरया नदीनाम् ।
नि स्पृश धिया तन्वि श्रुतस्य जुष्टतरस्य कुविदङ्ग वेदत् ॥११॥

हे स्तोताहरू हो ! नाविकले नदी तारिदिएझैँ तिमी आफ्ना स्तुतिलाई बुद्धिपूर्वक महान् इन्द्रदेवका लागि प्रेषित गर। उनै यशस्वी इन्द्रदेवले हामीलाई र हाम्रा सन्तानलाई प्रचुर ऐश्वर्य प्रदान गरुन्।

तद्विविड्ढि यत्त इन्द्रो जुजोषतस्तुहि सुष्टुतिं नमसा विवास ।
उप भूष जरितर्मा रुवण्यः श्रावया वाचं कुविदङ्ग वेदत् ॥१२॥

हे स्तोताहरू हो ! तिमीहरू इन्द्रदवका लागि श्रेष्ठ प्रार्थना गर। तिमीहरू उनको इच्छाअनुसारका प्रार्थना गर। आफ्नो गरिबीका लागि विलाप नगर। बरु पवित्र मनले उनको प्रार्थना गर। उनले तिमीहरूलाई प्रचुर ऐश्वर्य प्रदान गर्नेछन्।

अव द्रप्सो अंशुमतीमतिष्ठदियानः कृष्णो दशभिः सहस्रैः ।
आवत्तमिन्द्रः शच्या धमन्तमप स्नेहितीर्नृमणा अधत्त ॥१३॥

चाँडो गति भएका, दस हजार सैनिक लिएर आक्रमण गर्ने, सम्पूर्ण संसारलाई सताउने, अंशुमती नदीका किनारमा रहेको कृष्णासुरमाथि सबैका प्रिय इन्द्रदेवले प्रत्याक्रमण गरेर शत्रुसेनालाई पराजित गराए।

द्रप्समपश्यं विषुणे चरन्तमुपह्वरे नद्यो अंशुमत्याः ।
नभो न कृष्णमवतस्थिवांसमिष्यामि वो वृषणो युध्यताजौ ॥१४॥

अंशुमती नदीका किनारका गुफाहरूमा घुमिरहने कृष्णासुरलाई मैले सूर्यजत्तिकै स्पष्ट देखेको छु। हे शक्तिशाली मरुत्‌हरू हो ! म तिमीहरूका सहयोगको आशा गर्दछु। तिमीहरू सङ्ग्राममा त्यसको संहार गर भन्ने कुरो इन्द्रदेवले गरे।

अध द्रप्सो अंशुमत्या उपस्थेऽधारयत्तन्वं तित्विषाणः ।
विशो अदेवीरभ्याचरन्तीर्बृहस्पतिना युजेन्द्रः ससाहे ॥१५॥

अंशुमती नदीका किनारमा शीघ्रगामी कृष्णासुर तेजले सम्पन्न भएर बस्ने गरेको छ। इन्द्रदेवले बृहस्पतिदेवको सहायताले सबै तिरबाट आक्रमण गर्नका लागि आइरहेका उसका सेनालाई परास्त गरे।

त्वं ह त्यत्सप्तभ्यो जायमानोऽशत्रुभ्यो अभवः शत्रुरिन्द्र।
गूळ्हे द्यावापृथिवी अन्वविन्दो विभुमद्भ्यो भुवनेभ्यो रणं धाः ॥१६॥

हे अजातशत्रु इन्द्रदेव ! वृत्र आदि सात राक्षस उत्पन्न हुनासाथ तिमी उनीहरूका शत्रु भइहाल्यौ। द्युलोक र पृथ्वीलाई अन्धकारबाट उद्धार गरी प्रकाशित गरायौ। तिमीले नै यी लोकलाई राम्रोसित स्थिर गराएर ऐश्वर्यवान् र सौन्दर्यशाली बनाएका छौ।

त्वं ह त्यदप्रतिमानमोजो वज्रेण वज्रिन्धृषितो जघन्थ।
त्वं शुष्णस्यावातिरो वधत्रैस्त्वं गा इन्द्र शच्येदविन्दः ॥१७॥

वज्रधारी, शत्रु दमन गर्ने हे इन्द्रदेव ! असीमित शक्ति भएका शुष्णासुरलाई तिमीले वज्रले विनाश गर्‍यौ। राजर्षि कुत्सका निम्ति त्यसलाई आफ्नै हतियारले काट्यौ र आफ्ना बलले गाई प्रकट गरायौ।

त्वं ह त्यद्वृषभ चर्षणीनां घनो वृत्राणां तविषो बभूथ।
त्वं सिन्धूँरसृजस्तस्तभानान् त्वमपो अजयो दासपत्नीः ॥१८॥

मानिसहरूमा समर्थ हे इन्द्रदेव ! शक्तिशाली शत्रु संहार गरेर तिमी नै बलशाली भयौ। रोकिएका सरिता तिमीले प्रवाहित गरायौ र दस्युबाट नियन्त्रित जलप्रवाह आफ्ना अधिकारमा गरायौ।

स सुक्रतू रणिता यः सुतेष्वनुत्तमन्युर्यो अहेव रेवान्।
य एक इन्नर्यपांसि कर्ता स वृत्रहा प्रतीदन्यमाहुः ॥१९॥

सत्कर्म गर्ने इन्द्रदेव सोमयागमा आनन्दित हुन्छन्। मानिसका युद्धमा उनी एक्लै वृत्र र अन्य शत्रु संहार गर्दछन्। उनी दिनझैं ऐश्वर्यवान् भएर अत्यधिक रिस प्रकट गर्दछन्।

स वृत्रहेन्द्रश्चर्षणीधृत्तं सुष्टुत्या हव्यं हुवेम।
स प्राविता मघवा नोऽधिवक्ता स वाजस्य श्रवस्यस्य दाता ॥२०॥

वृत्र संहार गर्ने र मानिसलाई पालन गर्ने इन्द्रदेव आह्वान गर्न योग्य हुनाले हामी आफ्ना प्रार्थनाले बोलाउँछौं। संरक्षक, नियन्त्रक र धनवान् इन्द्रदेवले अन्न प्रदान गर्दछन्।

स वृत्रहेन्द्र ऋभुक्षाः सद्यो जज्ञानो हव्यो बभूव।
कृण्वन्नपांसि नर्या पुरूणि सोमो न पीतो हव्यः सखिभ्यः ॥२१॥

शिल्पकारसँग निवास गर्ने र वृत्र संहार गर्ने इन्द्रदेव प्रकट हुनासाथ आह्वान गर्न योग्य भए। अनेकौं व्यक्तिका निमित्त कल्याणकारी कर्म गरेर ती इन्द्रदेव पान गरिने सोमरस जस्तै सखाहरूद्वारा स्वीकार गर्न योग्य भए।

[सूक्त - ९७]

ऋषि – रैभ काश्यप। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – बृहती त्रिष्टुप् जगती।

या इन्द्र भुज आभरः स्वर्वां असुरेभ्यः।
स्तोतारमिन्मघवन्नस्य वर्धय ये च त्वे वृक्तबर्हिषः ॥१॥

आत्मशक्तिसम्पन्न हे इन्द्रदेव ! तिमी राक्षसलाई जितेर ल्याएको धनले स्तोताको संरक्षण गर। जसले तिमीलाई आह्वान गर्दछन्, तिनको उन्नति गराऊ।

यमिन्द्र दधिषे त्वमश्वं गां भागमव्ययम्।
यजमाने सुन्वति दक्षिणावति तस्मिन् तं धेहि मा पणौ ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! तिमीसित भएका गाई, अश्व, अविनाशी ऐश्वर्य सबै सोमयाग गर्ने र दक्षिणा गर्ने याजकलाई प्रदान गर। कमाएर जम्मा पार्ने कृपणलाई त्यो धन नदेऊ।

य इन्द्र सस्त्यव्रतोऽनुष्वापमदेवयुः।
स्वैः ष एवैर्मुमुरत्पोष्यं रयिं सनुतर्धेहि तं ततः ॥३॥

हे इन्द्रदेव ! कुमार्गगामी व्यक्तिले आफ्ना कर्तव्यमा ध्यान दिँदैन। त्यसले आफ्नै आचरणले आफ्नै ऐश्वर्य नाश गर्दछ। त्यस्ताको ऐश्वर्य लुकाएर हामीलाई देऊ।

यच्छक्रासि परावति यदर्वावति वृत्रहन्।
अतस्त्वा गीर्भिर्द्युगदिन्द्र केशिभिः सुतावाँ आ विवासति ॥४॥

सामर्थ्यवान्, वृत्रहन्ता हे इन्द्रदेव ! तिमी टाढा वा नजिक जहाँ भए पनि श्रेष्ठ घोडाझैं वेगवान् स्तुतिले सोमयज्ञमा आऊ भनेर याजकहरू तिमीलाई आह्वान गर्दछन्।

यद्वासि रोचने दिवः समुद्रस्याधि विष्टपि ।
यत्पार्थिवे सदने वृत्रहन्तम यदन्तरिक्ष आ गहि ॥५॥
सर्वश्रेष्ठ वृत्रसंहारकर्ता सामर्थ्यवान् हे इन्द्रदेव ! दिव्यलोकका आलोकित स्थानमा, समुद्रका मुनि, भूमि वा अन्तरिक्षमा, जहाँ भए पनि हामीकहाँ तिमी आऊ ।
स नः सोमेषु सोमपाः सुतेषु शवसस्पते ।
मादयस्व राधसा सूनृतावतेन्द्र राया परीणसा ॥६॥
सामर्थ्यका स्वामी हे इन्द्रदेव ! तिमी सोमरस पान गर्दछौ । सोमरस संस्कारित भएपछि हामीलाई मधुर वचनले सम्पन्न प्रचुर ऐश्वर्य प्रदान गरेर खुसी गराऊ ।
मा न इन्द्र परा वृणग्भवा नः सधमाद्यः ।
त्वं उ ऊती त्वमिन्न आप्यं मा न इन्द्र परा वृणक् ॥७॥
हे हाम्रा रक्षक र बन्धु इन्द्रदेव ! हाम्रा यज्ञमा आऊ । हामीलाई कहिल्यै पर नपार ।
अस्मे इन्द्र सचा सुते नि षदा पीतये मधु ।
कृधी जरित्रे मघवन्नवो महदस्मे इन्द्र सचा सुते ॥८॥
हे इन्द्रदेव ! हाम्रा यज्ञमण्डपमा मधुर सोमरस पान गर्नका लागि सँगै बस । हे ऐश्वर्यवान् इन्द्रदेव ! तिमी स्तोतालाई महान् संरक्षण प्रदान गर ।
न त्वा देवास आशत न मर्त्यासो अद्रिवः ।
विश्वा जातानि शवसाभिभूरसि न त्वा देवास आशत ॥९॥
वज्र धारण गर्ने हे इन्द्रदेव ! कुनै मानिस वा देवता तिम्रो बराबरी गर्न सक्ने छैनन् । तिमी आफ्ना शक्तिले समस्त प्राणीलाई परास्त गर्दछौ ।
विश्वाः पृतना अभिभूतरं नरं सजूस्ततक्षुरिन्द्रं जजनुश्च राजसे ।
क्रत्वा वरिष्ठं वर आमुरिमुतोग्रमोजिष्ठं तवसं तरस्विनम् ॥१०॥
ऋत्विक्‌हरू यज्ञमा मिलेर सेनानायक, पराक्रमी सङ्गठित सेनाले युक्त शस्त्रास्त्र धारण गर्ने इन्द्रदेवलाई प्रकट गर्दछन् । हामी वृत्रहन्ता, उग्र, महिमाशाली, तीव्र गतिले कार्य गर्ने इन्द्रदेवको स्तुति गर्दछौँ ।
समीं रेभासो अस्वरन्निन्द्रं सोमस्य पीतये ।
स्वर्पतिं यदीं वृधे धृतव्रतो ह्योजसा समूतिभिः ॥११॥
रेभ ऋषिले सोमपानका लागि इन्द्रदेवको स्तुति गरे । देवलोकका स्वामी, बल र वैभव सम्पन्न इन्द्रदेवको वन्दना गर्दा व्रतधारी ओज एवं संरक्षणसाधनले युक्त हुन्छन् ।
नेमिं नमन्ति चक्षसा मेषं विप्रा अभिस्वरा ।
सुदीतयो वो अद्रुहोऽपि कर्णे तरस्विनः समृक्वभिः ॥१२॥
नम्र स्वभाव भएका विद्वान्‌हरू नेत्र र वाणीले इन्द्रदेवलाई नमस्कार गर्दछन् । कसैसित द्रोह नगर्ने हे श्रेष्ठ, तेजस्वी स्तोता हो ! तिमीहरू पनि इन्द्रदेवका कानले रुचाउने ऋचाले उनको स्तुति गर ।
तमिन्द्रं जोहवीमि मघवानमुग्रं सत्रा दधानमप्रतिष्कुतं शवांसि ।
मंहिष्ठो गीर्भिरा च यज्ञियो ववर्तद्राये नो विश्वा सुपथा कृणोतु वज्री ॥१३॥
धनवान्, वीर, महाबलशाली, अपराजेय इन्द्रदेवलाई हामी सहायताका लागि आह्वान गर्दछौँ । सबैभन्दा महान्, यज्ञमा पूज्य इन्द्रदेवलाई स्तोत्रले प्रार्थना गर्दछौँ । वज्रधारी इन्द्रदेवले ऐश्वर्य प्राप्तिका लागि हाम्रा सबै मार्ग सुलभ बनाऊन् ।
त्वं पुर इन्द्र चिकिदेना व्योजसा शविष्ठ शक्र नाशयध्यै ।
त्वद्विश्वानि भुवनानि वज्रिन् द्यावा रेजेते पृथिवी च भीषा ॥१४॥
हे शक्तिशाली इन्द्रदेव ! आफ्ना ओजले शत्रुको समस्त सहर ध्वस्त गराउन जान्दछौ । वज्र धारण गर्ने हे इन्द्रदेव ! तिम्रा डरले सबै लोक र द्यावापृथिवी प्रकम्पित हुन्छन् ।
तन्म ऋतमिन्द्र शूर चित्र पात्वपो न वज्रिन्दुरिताति पर्षि भूरि ।
कदा न इन्द्र राय आ दशस्येर्विश्वप्स्न्यस्य स्पृहयाय्यस्य राजन् ॥१५॥
शूरवीर र अद्‌भुत तेजस्वी हे इन्द्रदेव ! तिमी आफ्ना सत्यले हाम्रो संरक्षण गर । हे वज्रधारी इन्द्रदेव ! नाविकले नदीबाट पार लगाइदिएझैँ पाप र आपद्‌बाट हामीलाई पार लगाऊ । हामीलाई विभिन्न रूपका वाञ्छित ऐश्वर्य कहिले प्रदान गर्दछौ ?

[सूक्त – ९८]

ऋषि – नृमेध आङ्गिरस। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – उष्णिक् ककुप् उष्णिक्।

इन्द्राय साम गायत विप्राय बृहते बृहत्। धर्मकृते विपश्चिते पनस्यवे ॥१॥

हे उदगाता हो ! विवेकसम्पन्न, महान्, स्तुत्य, ज्ञानवान् इन्द्रदेवका लागि बृहत् साम गायन गर।

त्वमिन्द्राभिभूरसि त्वं सूर्यमरोचयः। विश्वकर्मा विश्वेदेवो महाँ असि ॥२॥

सूर्यलाई प्रकाशित गराउने, दुष्टदुराचारीलाई पराजित गर्ने हे इन्द्रदेव ! तिमी विश्वकर्मा र विश्वका प्रकाशक हौ, महान् छौ।

विभ्राजञ्ज्योतिषा स्व१रगच्छो रोचनं दिवः। देवास्त इन्द्र सख्याय येमिरे ॥३॥

आफ्नो तेज विस्तार गर्दै सूर्यलाई प्रकाशित गराउने हे इन्द्रदेव ! तिमी आऊ, सबै देवता तिमीसित मित्रतापूर्वक सम्पर्क स्थापित गर्न खोज्दछन्।

एन्द्र नो गधि प्रियः सत्राजिदगोह्यः। गिरिर्न विश्वतस्पृथुः पतिर्दिवः ॥४॥

सबैका प्रिय, शत्रु जित्ने, अपराजेय हे इन्द्रदेव ! तिमी पर्वतजस्तै विशाल, द्युलोकका अधिपति हौ, हामीसित आऊ।

अभि हि सत्य सोमपा उभे बभूथ रोदसी। इन्द्रासि सुन्वतो वृधः पतिर्दिवः ॥५

सत्यका पालक, सोमपान गर्ने हे इन्द्रदेव ! आकाश र पृथ्वी दुवैलाई आफ्ना प्रभावमा लिन समर्थ छौ। हे द्युलोकका स्वामी ! तिमी सोमयाग कर्तालाई उन्नति प्रदान गर्दछौ।

त्वं हि शश्वतीनामिन्द्र दर्ता पुरामसि। हन्ता दस्योर्मनोर्वृधः पतिर्दिवः ॥६॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी दुष्टका अविनाशी पुर नाश गर्ने, अज्ञान मेटाउने, यज्ञकर्ता, मानिसको मनोबल बढाउने र प्रकाशलोकका स्वामी हौ।

अधा हीन्द्र गिर्वण उप त्वा कामान्महे ससृज्महे। उदेव यन्त उदभिः ॥७॥

स्तोत्रले पूजित हे इन्द्रदेव ! हामी निकै ठूलो कामना लिएर पानी पानीकै समूहरित बगेर गएझैँ तिमीकहाँ आउँछौँ।

वार्ण त्वा यव्याभिर्वर्धन्ति शूर ब्रह्माणि। वावृध्वांसं चिदद्रिवो दिवेदिवे ॥८॥

वज्र धारण गर्ने, शूरवीर हे इन्द्रदेव ! नदीका जलले समुद्रको गरिमा बढाएझैँ हामी आफ्ना स्तुतिले तिम्रो गरिमा बढाउँछौँ।

युञ्जन्ति हरी इषिरस्य गाथयोरौ रथ उरुयुगे। इन्द्रवाहा वचोयुजा ॥९॥

गमनशील इन्द्रदेवका महान् रथमा आदेश मात्रैले दुई वटा अश्व नारिन्छन्। स्तोताहरू तिनलाई स्तोत्रले नार्दछन्।

त्वं न इन्द्रा भरँ ओजो नृम्णं शतक्रतो विचर्षणे। आ वीरं पृतनाषहम् ॥१०॥

अनेकौँ कार्य गर्ने, ज्ञानी हे इन्द्रदेव ! हामीलाई शक्ति एवं ऐश्वर्यले परिपूर्ण गराऊ र शत्रु जित्ने पुत्र पनि प्रदान गर।

त्वं हि नः पिता वसो त्वं माता शतक्रतो बभूविथ। अधा ते सुम्नमीमहे ॥११॥

सबैलाई आश्रय दिने, सयौँ खालका कर्म गर्ने हे इन्द्रदेव ! तिमी पिताजस्तै पालन गर्ने र माताजस्तै धारण गर्ने हौ। तिमीसित हामी सुख माग्नका लागि आउँछौँ।

त्वां शुष्मिन् पुरुहूत वाजयन्तमुप ब्रुवे शतक्रतो। स नो रास्व सुवीर्यम् ॥१२॥

असङ्ख्य तिरबाट स्तुत्य, बलवान्, प्रशंसित, शक्तिशाली हे इन्द्रदेव ! तिम्रो स्तुति गर्दै हामीलाई उत्तम, तेजस्वी सामर्थ्य प्रदान गर भन्ने कामना गर्दछौँ।

[सूक्त – ९९]

ऋषि – नृमेध आङ्गिरस। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – प्रगाथ।

त्वामिदा ह्यो नरोऽपीप्यनवज्रिन्भूर्णयः।
स इन्द्र स्तोमवाहसामिह श्रुध्युप स्वसरमा गहि ॥१॥

याजकले प्रदान गरेको सोमरस निरन्तर सेवन गर्ने वज्रधारी हे इन्द्रदेव ! तिमी ऋत्विक्हरूले उच्चारण गरेका स्तोत्र सुन्दै यज्ञस्थलमा आऊ।

मत्स्वा सुशिप्र हरिवस्तदीमहे त्वे आ भूषन्ति वेधसः ।
तव श्रवांस्युपमान्युक्थ्या सुतेष्विन्द्र गिर्वणः ॥२॥

शिरमा मुकुट धारण गर्ने, अश्वपालक, स्तुतिका लागि योग्य हे इन्द्रदेव ! तिम्रो पूजा गर्नेहरू विभिन्न सामग्रीले तिमीलाई सजाउँछन्। तिमी सोमरसले तृप्त होऊ। हे स्तुति योग्य इन्द्रदेव ! सोमभन्दा पछि तिम्रो अनुकूल अन्न पनि तिमीलाई प्रदान गरिनेछ।

श्रायन्तइव सूर्यं विश्वेदिन्द्रस्य भक्षत।
वसूनि जाते जनमान ओजसा प्रति भागं न दीधिम ॥३॥

सूर्यको आश्रयमा किरण रहेझैँ इन्द्रदेव सम्पूर्ण संसारका आश्रयदाता हुन्। पिताबाट पुत्रले पाउने धनको भागजस्तै इन्द्रदेवसित हामी आफ्ना भागको कामना गर्दछौँ। किनभने जन्म लिएका र जन्म लिनेहरूलाई उनैले आआफ्नो भाग प्रदान गर्दछन्।

अनर्शरातिं वसुदामुप स्तुहि भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।
सो अस्य कामं विधतो न रोषति मनो दानाय चोदयन् ॥४॥

हे स्तोता हो ! सात्विक पुरुषलाई धन आदि दान गर्ने इन्द्रदेवको स्तुति गर। किनभने यिनको दान कल्याणकारी र प्रेरणा प्रदान गर्ने हुन्छ। इन्द्रदेव आफ्ना मनको अनुकूल फल दिनका लागि प्रेरणा दिँदा उपासकहरूको कामना नष्ट गर्दैनन्।

त्वमिन्द्र प्रतूर्तिष्वभि विश्वा असि स्पृधः ।
अशस्तिहा जनिता विश्वतूरसि त्वं तूर्य तरुष्यतः ॥५॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी सङ्ग्राममा शत्रुलाई पराजित गर्दछौ। सबैका जन्मदाता तिमी पान नगर्ने र असुर नष्ट गर्दछौ।

अनु ते शुष्मं तुरयन्तमीयतुः क्षोणी शिशुं न मातरा।
विश्वास्ते स्पृधः श्नथयन्त मन्यवे वृत्रं यदिन्द्र तूर्वसि ॥६॥

हे इन्द्रदेव ! आफ्ना शिशुको रक्षा गर्नका लागि मातापिता तत्पर रहेझैँ आकाश र पृथ्वी उसै गरी तिम्रा बलका अनुगामी हुन्छन्। तिमीले वृत्रासुरको वध गर्दा तिम्रा क्रोधका अगाडि युद्धका लागि तयार भएका शत्रुपक्षका सबै कमजोर हुन थाल्दछन्।

इत ऊती वो अजरं प्रहेतारमप्रहितम् ।
आशुं जेतारं हेतारं रथीतममतूर्तं तुग्र्यावृधम् ॥७॥

हे साधक हो ! आफ्नो संरक्षणका लागि, शत्रुको संहार गर्ने, सर्वप्रेरक, वेगवान्, यज्ञस्थलमा जाने, उत्तम रथी, अहिंसनीय, जलवर्षा गराउने र अजरअमर इन्द्रदेवलाई आह्वान गर।

इष्कर्तारमनिष्कृतं सहस्कृतं शतमूर्तिं शतक्रतुम्।
समानमिन्द्रमवसे हवामहे वसवानं वसूजुवम् ॥८॥

आफ्नो सुरक्षाका लागि, शत्रु संहार गर्ने, सयौँ यज्ञ आदि असल कर्म गर्ने, अनेकौँ किसिमले संरक्षण प्रदान गर्ने सधैँ समान भावमा रहने, संसार ढाकेर बसेका र ऐश्वर्य प्रदान गर्ने इन्द्रदेवलाई हामी आह्वान गर्दछौँ। 168

[सूक्त - १००]

ऋषि - नेम भार्गव इन्द्र। **देवता** - इन्द्र वाक्। **छन्द** - त्रिष्टुप् जगती अनुष्टुप्।

अयं त एमि तन्वा पुरस्ताद्विश्वे देवा अभि मा यन्ति पश्चात्।
यदा मह्यं दीधरो भागमिन्द्रादिन्मया कृणवो वीर्याणि ॥१॥

हे इन्द्रदेव ! शत्रुमाथि विजय प्राप्त गर्नका लागि हामी तिम्रा अघिअघि हिँड्दछौँ र समस्त देवता हाम्रा पछिपछि लाग्नेछन्। हामीलाई शौर्य र ऐश्वर्य आदि भोग्य पदार्थ प्रदान गर।

दधामि ते मधुनो भक्षमग्रे हितस्ते भागः सुतो अस्तु सोमः ।
असश्च त्वं दक्षिणतः सखा तेऽधा वृत्राणि जङ्घनाव भूरि ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! निचोरेर तयार गरेको सोमरस तिम्रा लागि उचित किसिमले राखिएको छ। त्यस सोमको भाग हामी तिम्रा अगाडि प्रस्तुत गर्दछौँ। तिमी हाम्रा सखा वा दाहिने हातजस्तै भइदेऊ। त्यसो हुँदा तिमी र हामी मिलेर अनेकौँ असुर संहार गर्न सकौँ।

प्र सु स्तोमं भरत वाजयन्त इन्द्राय सत्यं यदि सत्यमस्ति।
नेन्द्रो अस्तीति नेम उ त्व आह क ईं ददर्श कमभि ष्टवाम ॥३॥

शक्तिको आकाङ्क्षा भएका हे मानिस हो ! वास्तवमा यदि इन्द्रदेव शक्तिशाली हुन् भनेदेखि उनका निमित्त यथार्थ रूपमा प्रार्थना गर। भृगुवंशी नेम ऋषि इन्द्रदेव नामको कोही पनि छैन, यदि छ भने उसलाई कसले देखेको छ ? हामीले कसको प्रार्थना गर्ने ? भन्दछन्।

अयमस्मि जरितः पश्य मेह विश्वा जातन्यभ्यस्मि मह्ना।
ऋतस्य मा प्रदिशो वर्धयन्त्यादर्दिरो भुवना दर्दरीमि ॥४॥

हे स्तोता हो ! हामी तिम्रा नजिकै छौँ। हामी आफ्नो महिमाले समस्त जीवलाई परास्त गर्दछौँ सत्यका दिशाले हामीलाई समृद्ध गर्दछ। शत्रुलाई विदीर्ण गराउने, हामी समस्त लोकलाई विनष्ट गर्न सक्दछौँ।

आ यन्मा वेना अरुहन्नृतस्यँ एकमासीनं हर्यतस्य पृष्ठे।
मनश्चिन्मे हृद आ प्रत्यवोचदचिक्रदञ्छिशुमन्तः सखायः ॥५॥

यज्ञको अभिलाषा गर्नेहरूले हामीलाई एक्लै यज्ञका बीचमा आसीन गराएका बेला उनीहरूका मनले हाम्रा हृदयमा हामी सन्तान युक्त, सखारूप भएर तिम्रो आह्वान गर्दछौँ भनिरहेको छ।

विश्वेत्ता ते सवनेषु प्रवाच्या या चकर्थ मघवन्निन्द्र सुन्वते।
पारावतं यत्पुरुसम्भृतं वस्वपावृणोः शरभाय ऋषिबन्धवे ॥६॥

हे ऐश्वर्यवान् इन्द्रदेव ! तिमीले आफ्ना भ्रातारूपी शरभ ऋषिका लागि पारावतको प्रचुर ऐश्वर्य आफ्नो अधिकारमा लियौ। सोम अभिषव गर्नेहरूलाई तिमीले जुन ऐश्वर्य प्रदान गरेका छौ, त्यो सबै तिम्रो प्रशंसनीय कार्य हो।

प्र नूनं धावता पृथङ्नेह यो वो अवावरीत्।
नि षीं वृत्रस्य मर्मणि वज्रमिन्द्रो अपीपतत् ॥७॥

हे पराक्रमी हो ! उनै इन्द्रदेवले वृत्रको मर्मस्थलमा वज्र प्रहार गरिदिएका छन्। त्यसैले निश्चित रूपले अब तिमीहरू सबै शत्रुमाथि आक्रमण गर। किनभने तिमीहरूलाई रोक्न सक्ने अब कुनै पनि योद्धा नै छैन।

मनोजवा अयमान आयसीमतरत्पुरम्।
दिवं सुपर्णो गत्वाय सोमं वज्रिण आभरत् ॥८॥

मनजस्तो वेग हुने गरुडले फलामे सहर पार गर्दै दिव्यलोकमा पुगेर वज्रधारी इन्द्रदेवका निम्ति सोमरस लिएर आऊन्।

समुद्रे अन्तः शयत उद्ना वज्रो अभिवृतः।
भरन्त्यस्मै संयतः पुरःप्रस्रवणा बलिम् ॥९॥

इन्द्रदेवको वज्र पानीले छोपिएर समुद्रका बीचमा रहने गर्दछ। युद्धको इच्छा गर्ने शत्रुले त्यस वज्रका लागि आफ्नो बलि चढाउँछन्।

यद्वाग् वदन्त्यविचेतनानि राष्ट्री देवानां निषसाद मन्द्रा।
चतस्र ऊर्जं दुदुहे पयांसि क्व स्विदस्याः परमं जगाम ॥१०॥

अज्ञानीलाई ज्ञानले सम्पन्न बनाउने र विद्वान्हरूलाई आनन्दित गराउने वाणी यज्ञमा प्रकट हुँदा चारै दिशामा अन्न र जलको दोहन हुन्छ। यो दिव्य वाणी कुन स्थानबाट प्रकट भएको हो भन्ने केही पत्तो छैन।

देवीं वाचमजनयन्त देवास्तां विश्वरूपाः पशवो वदन्ति।
सा नो मन्द्रेषमूर्जं दुहाना धेनुर्वागस्मानुप सुष्टुतैतु ॥११॥

देवताहरूले जुन दिव्य वाणी उत्पन्न गरे, विभिन्न किसिमका पशुले त्यसको उच्चारण गर्दछन्। अन्न र बल प्रदान गर्ने तथा गाईजस्तै हर्ष प्रदान गर्ने यो वाणीलाई हामी राम्रोसित स्तुति गर्छौं। त्यो हामीसित आओस्।

सखे विष्णो वितरं वि क्रमस्व द्यौर्देहि लोकं वज्राय विष्कभे।
हनाव वृत्रं रिणचाव सिन्धूनिन्द्रस्य यन्तु प्रसवे विसृष्टाः ॥१२॥

हे सखा विष्णुदेव ! अत्यधिक पराक्रम प्रकट गर। हे द्युलोक ! हाम्रो वज्रको गतिका लागि विस्तृत

स्थान प्रदान गर। हे विष्णुदेव ! तिमी र हामी सँगसँगै भएर वृत्र संहार गरौँ र जल प्रवाहित गरौँ। त्यो जल मुक्त भएर इन्द्रदेवको आदेशले प्रवाहित होस्।

[सूक्त – १०१]

ऋषि – जमदग्नि भार्गव। **देवता** – वायु सूर्य उषा। **छन्द** – प्रगाथ बृहती त्रिष्टुप्।

ऋधगित्था स मर्त्यः शशमे देवतातये।
यो नूनं मित्रावरुणावभिष्टय आचक्रे हव्यदातये ॥१॥

मित्रावरुणलाई आफ्नो कामना पूरा गर्नका लागि आहुति प्रदान गर्ने व्यक्तिहरू यथार्थ रूपमा देवतालाई हर्षित गराउनका लागि आहुति प्रदान गर्दछन्।

वर्षिष्ठक्षत्रा उरुचक्षसा नरा राजाना दीर्घश्रुत्तमा।
ता बाहुता न दंसना रथर्यतः साकं सूर्यस्य रश्मिभिः ॥२॥

मित्रावरुण अत्यन्त शक्तिसम्पन्न, तेजसम्पन्न, श्रेष्ठ नायक, विराट् दृष्टिले सम्पन्न र महान् मेधावी छन्। उनी आफ्ना दुई बाहुजस्ता सूर्यका रश्मिसँग यज्ञमा आउने गर्दछन्।

प्र यो वां मित्रावरुणाजिरो दूतो अद्रवत्। अयःशीर्षा मदेरघुः ॥३॥

हे मित्रावरुण हो ! सेवा गर्नका लागि दूतका रूपमा तिम्रा नजिक आउने यजमानको शिर सुनले अलङ्कृत हुन्छ र उनले हर्ष प्रदायक धन प्राप्त गर्दछन्।

न यः संपृच्छे न पुनर्हवीतवे न संवादाय रमते।
तस्मान्नो अद्य समृतेरुरुष्यतं बाहुभ्यां न उरुष्यतम् ॥४॥

हे मित्रावरुण हो ! कुनै प्रश्नमा रुचि नलिने, यज्ञकर्म र श्रेष्ठ भाषणले हर्षित नहुने व्यक्तिसित भएका युद्धमा आफ्नो बाहुबलले हामीलाई रक्षा गर।

प्र मित्राय प्रार्यम्णे सचथ्यमृतावसो।
वरूथ्यं वरुणे छन्द्यं वचः स्तोत्रं राजसु गायत ॥५॥

हे परमार्थी याज्ञिक हो ! मित्र, वरुण, अर्यमादेव यज्ञशालामा प्रतिष्ठित भइसकेपछि छन्दोबद्ध र गाउन योग्य स्तोत्रले उनीहरूको प्रार्थना गर।

ते हिन्विरे अरुणं जेन्यं वस्वेकं पुत्रं तिसृणाम्।
ते धामान्यमृता मर्त्यानामदब्धा अभि चक्षते ॥६॥

मित्रावरुणदेव राता रङ्गका, सूर्यजस्तै ओजस्वी, विजय प्राप्त गराउने र सबैलाई निवास प्रदान गर्ने बनेर तीनै लोकका एक्ला पुत्र सूर्यलाई उदाउन प्रेरित गर्दछन्। आलस्यरहित अविनाशी देवताहरू मानिसका ठाउँको हेरचाह गर्दछन्।

आ मे वचांस्युद्यता द्युमत्तमानि कर्त्वा।
उभा यातं नासत्या सजोषसा प्रति हव्यानि वीतये ॥७॥

सत्य पालन गर्ने हे अश्विनीकुमार हो ! हामीले उच्चारण गरेका वाणीका नजिकै हवि सेवन गर्नका लागि आओ।

रातिं यद्वामरक्षसं हवामहे युवाभ्यां वाजिनीवसू।
प्राची होत्रां प्रतिरन्ताविंत नरा गृणाना जमदग्निना ॥८॥

धनधान्यले सम्पन्न हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू दुवैका नीतियुक्त दानको कामना हामी गर्दछौँ। जमदग्नि ऋषिबाट स्तुत्य भएर उनको प्राचीन स्तुति समृद्ध गर्दै आओ।

आ नो यज्ञं दिविस्पृशं वायो याहि सुमन्मभिः।
अन्तः पवित्र उपरि श्रीणानोऽयं शुक्रो अयामि ते ॥९॥

हे वायु हो ! राम्ररी पेलेको पवित्र सोमरस हामी प्रदान गर्दछौँ। दिव्यलोक स्पर्श गर्ने हाम्रो यस यज्ञमा श्रेष्ठ स्तोत्रका नजिकै तिमीहरू आओ।

वेत्यध्वर्युः पथिभी रजिष्ठैः प्रति हव्यानि वीतये।
अधा नियुत्व उभयस्य नः पिब शुचिं सोमं गवाशिरम् ॥१०॥

हे वायु ! तिमीले सेवन गर्नका लागि सरल मार्गबाट याजकहरू आहुति ल्याउँछन्। तिमीहरू शुद्ध र गाईको दुध मिसिएको हाम्रो दुवै तिरको सोमरस पान गर।

बण्महाँ असि सूर्य बडादित्य महाँ असि।
महस्ते सतो महिमा पनस्यतेऽद्धा देव महाँ असि ॥११॥

प्रेरक, अदितिपुत्र हे इन्द्रदेव ! तिमी महान् तेजस्वी छौ भन्ने कुरो निश्चित छ। हे देव ! तिमी महान शक्तिशाली पनि छौ ! तिम्रो महानताको गुणगान हामी गर्दछौँ।

बट् सूर्य श्रवसा महाँ असि सत्रा देव महाँ असि।
मह्ना देवानामसुर्यः पुरोहितो विभु ज्योतिरदाभ्यम् ॥१२॥

हे सूर्यदेव ! तिमी आफ्नो यशका कारण महान् छौ। देवताका बीचमा विशेष महत्त्वका कारण तिमी महान् छौ। तिमी अन्धकाररूपी असुर नाश गर्दछौ। पुरोहितजस्तै बनेर देवताको नेतृत्व गर्दछौ। तिम्रो तेज अदम्य, सर्वव्यापी र अविनाशी छ।

इयं या नीच्यर्किणी रूपा रोहिण्या कृता।
चित्रेव प्रत्यदर्श्यायत्यन्तर्दशसु बाहुषु ॥१३॥

सौन्दर्ययुक्त उषादेवी उँधोतिर फर्किएका सूर्यका प्रतापले उत्पन्न भइन्। विश्वका दसै दिशाबाट आउने उनी पाङ्ग्रे गाईझैँ राम्री छन्।

प्रजा ह तिस्रो अत्यायमीयुर्न्यन्या अर्कमभितो विविश्रे।
बृहद्ध तस्थौ भुवनेष्वन्तः पवमानो हरित आ विवेश ॥१४॥

तीनै भुवनमा प्रजाको सृष्टि भएको छ। ती प्रजाहरू सूर्यदेवका आश्रित हुन्छन्। विराट् सूर्यदेव समस्त लोकमा व्याप्त छन् र वायुदेव समस्त दिशामा समाविष्ट रहन्छन्।

माता रुद्राणां दुहिता वसूनां स्वसादित्यानाममृतस्य नाभिः।
प्र नु वोचं चिकितुषे जनाय मा गामनागामदितिं वधिष्ट ॥१५॥

हामी विद्वान्हरूसित अपराधरहित र अवध्य गाईको वध नहोस् भन्दछौँ। किनभने गाई रुद्रका माता, वसुका पुत्री, आदित्यका दिदीबहिनी र अमृतका मुहान हुन्।

वचोविदं वाचमुदीरयन्तीं विश्वाभिर्धीभिरुपतिष्ठमानाम्।
देवीं देवेभ्यः पर्येयुषीं गामा मावृक्त मर्त्यो दभ्रचेताः ॥१६॥

वाणीलाई प्रेरणा प्रदान गर्ने, सबैलाई देवत्व प्रदान गर्ने, हरेक किसिमले बयान गर्न सकिने र हामीतिर आउने गाईलाई हीन बुद्धि भएका मानिसले मात्रै हेला गर्दछन्।

[सूक्त - १०२]

ऋषि – प्रयोग भार्गव अग्नि गृहपति। **देवत**– अग्नि। **छन्द** – गायत्री।

त्वमग्ने बृहद्वयो दधासि देव दाशुषे। कविर्गृहपतिर्युवा ॥१॥

हे अग्निदेव ! तिमी अत्यन्त ज्ञानी, घरका मालिक र सधैँ युवा रहने खालका छौ। हवि प्रदान गर्नेलाई तिमी महान् अन्न प्रदान गर्दछौ।

स न ईडानया सह देवाँ अग्ने दुवस्युवा। चिकिद्विभानवा वह ॥२॥

हे तेजसम्पन्न अग्निदेव ! तिमी श्रेष्ठ ज्ञानी छौ। हाम्रो भावविह्वल पुकारबाट प्रेरित भएर समस्त देवतालाई तिमी यहाँ लिएर आऊ।

त्वया ह स्विद्युजा वयं चोदिष्ठेन यविष्ठ्य। अभि ष्मो वाजसातये ॥३॥

अत्यन्त बलशाली हे अग्निदेव ! समस्त देवतालाई सन्मार्गमा प्रेरित गर्ने तिमी नै हौ। हामी तिम्रा सहयोगले धनधान्य प्राप्त गर्नका लागि शत्रु परास्त गरौँ।

और्वभृगुवच्छुचिमप्नवानवदा हुवे। अग्निं समुद्रवाससम् ॥४॥

समुद्रमा बास गर्ने हे अग्निदेव ! भृगु र अप्नवान् आदि ज्ञानी ऋषिले साँच्चो मनले तिम्रो प्रार्थना गरेका छन्। हामी पनि हृदयदेखि नै तिम्रो स्तुति गर्दछौँ।

हुवे वातस्वनं कविं पर्जन्यक्रन्द्यं सहः। अग्निं समुद्रवाससम् ॥५॥

मेघजस्तै गर्जना गर्ने, सागरमा सुत्ने, वायुजस्तै सुसाउने, अत्यन्त बलशाली र विद्वान् अग्निदेवलाई हामी बोलाउँछौँ।

आ सवं सवितुर्यथा भगस्येव भुजिं हुवे। अग्निं समुद्रवाससम् ॥६॥

भग देवताजस्तै र आदित्य उदाएजस्तै सागरमा सुत्ने अग्निदेवलाई हामी बोलाउँछौँ।

अग्निं वो वृधन्तमध्वराणां पुरूतमम्। अच्छा नप्त्रे सहस्वते ॥७॥
हे ऋत्विक् हो ! आफ्ना श्रेष्ठतम पारमार्थिक कार्यमा सहायक, अति श्रेष्ठ, सबैका हितैषि र बलशाली अग्निदेवका निकट रहौँ।

अयं यथा न आभुवत्त्वष्टा रूपेव तक्ष्या। अस्य क्रत्वा यशस्वतः ॥८॥
सिकर्मीले काठ खिपेर उत्तम स्वरूप प्रदान गरेझैँ यी अग्निदेवका कर्मले हामी यशस्वी हुन्छौँ र श्रेष्ठ रूप प्राप्त गर्दछौँ।

अयं विश्वा अभि श्रियोऽग्निर्देवेषु पत्यते। आ वाजैरुप नो गमत् ॥९॥
सबै किसिमको ऐश्वर्य प्रदान गर्ने अग्निदेव हाम्रा नजिक अन्न र धनका साथ आऊन्।

विश्वेषामिह स्तुहि होतॄणां यशस्तमम्। अग्निं यज्ञेषु पूर्व्यम् ॥१०॥
हे याजक हो ! समस्त देवताहरूमा सर्वाधिक कीर्तिमान र यज्ञमा प्रमुख अग्निदेवलाई यज्ञमण्डपमा तिमीहरू प्रार्थना गर।

शीरं पावकशोचिषं ज्येष्ठो यो दमेष्वा। दीदाय दीर्घश्रुत्तमः ॥११॥
अग्निदेव देवताहरूमा सर्वश्रेष्ठ र अत्यन्त ज्ञानी भएर याजकका घरमा प्रदीप्त हुन्छन्। हामी उनै पवित्र ज्योतिरूप अग्निदेवलाई प्रार्थना गरौँ।

तमर्वन्तं न सानसिं गृणीहि विप्र शुष्मिणम्। मित्रं न यातयज्जनम् ॥१२॥
हे स्तोताहरू हो ! अश्वजस्तै सेवा गर्न योग्य, अत्यन्त शक्तिसम्पन्न, सखाजस्तै हर्ष प्रदान गर्ने र शत्रु संहार गर्ने उनै अग्निदेवको प्रार्थना गरौँ।

उप त्वा जामयो गिरो देदिशतीर्हविष्कृतः। वायोरनीके अस्थिरन् ॥१३॥
हे अग्निदेव ! यजमानका वाणीले उच्चरित हुने प्रिय स्तुतिले तिम्रो गुण प्रकट गर्दछन्। उनीहरू वायुका सहयोगले तिमीलाई प्रदीप्त गर्दछन्।

यस्य त्रिधात्ववृतं बर्हिस्तस्थावसन्दिनम्। आपश्चिन्नि दधा पदम् ॥१४॥
अग्निदेव चारैतिर र तीन वटा धारण क्षमताले बाँधिएका छन् र उनका चारैतिर विभिन्न लोकहरू खुला स्थितिमा रहेका छन्। उनै अग्निदेवसँग जलले स्थिर पद प्राप्त गर्दछ।

पदं देवस्य मीढ्हुषोऽनाधृष्टाभिरूतिभिः। भद्रा सूर्य इवोपदृक् ॥१५॥
प्रशंसनीय र तेजस्वी अग्निदेवको स्थान शत्रुको बाधाभन्दा निकै पर सुरक्षित छ। उनको दर्शन पनि सूर्यको दर्शनजस्तै कल्याणकारी हुन्छ।

अग्ने घृतस्य धीतिभिस्तेपानो देव शोचिषा। आ देवान्वक्षि यक्षि च ॥१६॥
हे अग्निदेव ! तिम्रो वृद्धिको साधनका रूपमा रहेका घिउले समर्थ हुँदै तिमी आफ्ना लप्काले देवताहरूको आह्वान र यजन गर।

तं त्वाजनन्त मातरः कविं देवासो अङ्गिरः। हव्यवाहममर्त्यम् ॥१७॥
हे अग्निदेव ! तिमी विद्वान्, अविनाशी र आहुति वहन गर्ने हौ। सबै देवताले तिमीलाई माताले झैँ प्रकट गरेका हुन्।

प्रचेतसं त्वा कवेऽग्ने दूतं वरेण्यम्। हव्यवाहं नि षेदिरे ॥१८॥
हे ज्ञानी अग्निदेव ! तिमी श्रेष्ठ ज्ञान भएका, आहुति वहन गर्ने र वरण गर्न योग्य छौ। तिमीलाई सबै देवताहरू सम्मानपूर्व प्रतिष्ठित गर्दछन्।

नहि मे अस्त्यघ्न्या न स्वधितिर्वनन्वति। अथैतादृग्भरामि ते ॥१९॥
हे अग्निदेव ! हाम्रा नजिकै दुध प्रदान गर्ने गाई छैनन् र हामीसित दाउरा काट्ने बन्चरो पनि छैन। आफ्नो कल्याणका लागि हामी तिमीलाई पोषण गर्दछौँ।

यदग्ने कानि कानि चिदा ते दारूणि दध्मसि। ता जुषस्व यविष्ठ्य ॥२०॥
हे सामर्थ्यवान् अग्निदेव ! तिमीलाई समर्पित गरेका जुनसुकै दाउरा घिउको आहुतिझैँ परम प्रिय होऊन्। ती सबैलाई तिमी अति प्रेमका साथ प्रसन्नतापूर्वक ग्रहण गर।

यदत्त्युपजिह्विका यद्वम्रो अतिसर्पति। सर्वं तदस्तु ते घृतम् ॥२१॥
हे तरुण अग्निदेव ! धमिराले सिध्याउने, धुल्याहाले खाने काठका समिधा पनि घिउझैँ प्रिय होऊन्।

अग्निमिन्धानो मनसा धियं सचेत मर्त्यः । अग्निमीधे विवस्वभिः ॥२२॥
मन लगाएर अग्नि प्रदीप्त गर्ने साधकले आफ्नो श्रद्धा प्रदीप्त गराउँछ। हामी सूर्यको किरणसँगै अग्निहोत्रको व्यवस्था गर्दछौँ।

[सूक्त - १०३]

ऋषि - सोभरि काण्व। **देवता**- अग्नि मरुद्गण। **छन्द** - बृहती ककुप् अनुष्टुप्।

अदर्शि गातुवित्तमो यस्मिन्व्रतान्यादधुः।
उपो षु जातमार्यस्य वर्धनमग्निं नक्षन्त नो गिरः ॥१॥

धर्ममार्गका ज्ञाता अग्निदेव प्रकट भए, उनीबाट यज्ञको नियम पूरा हुन्छ। उत्तम मार्गबाट प्रकट हुने, सज्जनको प्रगतिका आधार अग्निदेव हाम्रो स्तुति स्वीकार गर्छन्।

प्र दैवोदासो अग्निर्देवाँ अच्छा न मज्मना।
अनु मातरं पृथिवीं वि वावृते तस्थौ नाकस्य सानवि ॥२॥

इन्द्रदेवजस्तै शक्तिशाली अग्निदेव दिवोदासका लागि पृथ्वीमा प्रकट भए। आफ्ना यज्ञीय कार्यको परिणामस्वरूप उनी स्वर्गका अधिकारी भए।

यस्माद्रेजन्त कृष्टयश्चर्कृत्यानि कृण्वतः।
सहस्रसां मेधसाताविव त्मनाऽग्निं धीभिः सपर्यत ॥३॥

कर्तव्यपरायणदेखि कर्महीन मानिस भयभीत हुन्छन्। हे मानिस हो ! हजारौँ किसिमले दिन सक्ने र बुद्धिपूर्वक गरेका उत्तम कर्मले हजारौँ किसिमका ऐश्वर्य प्रदान गर्ने अग्निदेवको सेवा गर। X १६१

प्र यं राये निनीषसि मर्तो यस्ते वसो दाशत्।
स वीरं धत्ते अग्न उक्थशंसिनं त्मना सहस्रपोषिणम् ॥४॥

सबैका आधार बनेका हे अग्निदेव ! ऐश्वर्यका लागि तिम्रो उपासक बनेर हवि प्रदान गर्ने साधक हजारौँ व्यक्तिको पोषण गर्न सक्षम वीर पुत्र उत्पन्न गर्न समर्थ हुन्छन्।

स दृढहे चिदभि तृणत्ति वाजमर्वता स धत्ते अक्षिति श्रवः।
त्वे देवत्रा सदा पुरूवसो विश्वा वामानि धीमहि ॥५॥

प्रचुर ऐश्वर्यका स्वामी हे अग्निदेव ! तिम्रो प्रार्थना गर्ने याजकहरू शक्तिशाली शत्रुका बलिया सहरमा रहेको अन्न आफ्ना अश्वले विनाश गरेर अविनाशी कीर्ति हासिल गर्छन्। हे अग्निदेव ! तिमीजस्तो महान् दाताका अधीनमा रहेर हामी श्रेष्ठ ऐश्वर्य प्राप्त गरौँ।

यो विश्वा दयते वसु होता मन्द्रो जनानाम्।
मधोर्न पात्रा प्रथमान्यस्मै प्र स्तोमा यन्त्यग्नये ॥६॥

याजकलाई धनधान्यका रूपमा अपार वैभव दिएर खुसी बनाउने अग्निदेवलाई हामी पहिले स्तुति गर्दछौँ। उनलाई सबैभन्दा पहिले सोमको पात्र प्रदान गरिन्छ।

अश्वं न गीर्भी रथ्यं सुदानवो मर्मृज्यन्ते देवयवः।
उभे तोके तनये दस्म विश्पते पर्षि राधो मघोनाम् ॥७॥

हे अग्निदेव ! रथमा नारेका अश्वले रथ वहन गरेझैँ श्रेष्ठ दानदाता र देवताका पक्षमा रहने यजमानले तिमीहरूको स्तुति गर्छन्। तिमी याजकका पुत्रपौत्रादिलाई धनवान्को धन खोसेर प्रदान गर।

प्र मंहिष्ठाय गायत ऋताव्ने बृहते शुक्रशोचिषे। उपस्तुतासो अग्नये ॥८॥

हे स्तोता हो ! श्रेष्ठ स्तोत्रले अग्निदेवको स्तुति गर। सत्य र यज्ञका पालक, महान् तेजस्वी र रक्षक उनै हुन्।

आ वंसते मघवा वीरवद्यशः समिद्धो द्युम्न्याहुतः।
कुविन्नो अस्य सुमतिर्नवीयस्यच्छा वाजेभिरागमत् ॥९॥

वीरजस्तै प्रतापी अग्निदेव आह्वान गर्दाखेरि प्रदीप्त भएर श्रेयस्कर अन्नधन प्रदान गर्दछन्। अग्निदेवको अनुकूलताले हामीलाई प्रचुर मात्रामा धनधान्य प्राप्त हुन्छ।

प्रेष्ठमु प्रियाणां स्तुह्यासावातिथिम्। अग्निं रथानां यमम् ॥१०॥

हे स्तोता हो ! अग्निदेव आत्मीयजनमा सबैभन्दा अधिक पूज्य अतिथिका रूप र समस्त रथलाई नियन्त्रण गर्ने हुन्। ती अग्निदेवलाई तिमीहरू सबैले प्रार्थना गर।

उदिता यो निदिता वेदिता वस्वा यज्ञियो ववर्तति।
दुष्टरा यस्य प्रवणे नोर्मयो धिया वाजं सिषासतः ॥११॥

अग्निदेव अत्यन्त विद्वान् र वन्दनीय छन्। तिनले प्रकट र गोप्य ऐश्वर्य प्रदान गर्दछन्। उनको विशाल लप्को उँधोतिर बग्ने सागरका तरङ्गभैँ भयङ्कर छ। उनै अग्निदेवलाई तिमीहरू प्रार्थना गर।

मा नो हृणीतामतिथिर्वसुरग्निः पुरुप्रशस्त एषः। यः सुहोता स्वध्वरः ॥१२॥

हाम्रा प्रिय अतिथिजस्ता अग्निदेवलाई यज्ञभन्दा पर नलैजाऔँ। उनी देवतालाई बोलाउने, धनदाता र अनेकौँ मानिसहरूबाट स्तुत्य छन्।

मो ते रिषन्ये अच्छोक्तिभिर्वसोऽग्ने केभिश्चिदेवैः।
कीरिश्चिदि त्वामीट्टे दूत्याय रातहव्यः स्वध्वरः ॥१३॥

सबैलाई निवास प्रदान गर्ने हे अग्निदेव ! आफ्ना श्रेष्ठ वाणीले र श्रेष्ठ साधनले तिम्रो साधना गर्ने यजमान कहिल्यै दुःखी हुँदैनन्। यज्ञ सम्पादन गर्ने र आहुति प्रदान गर्ने याजकले सन्देशवाहकको रूपमा कार्य गर्ने तिमीलाई स्तुति गर्दछन्।

आग्ने याहि मरुत्सखा रुद्रेभिः सोमपीतये।
सोभर्या उप सुष्टुतिं मादयस्व स्वर्णरे ॥१४॥

मरुत्का मित्र हे अग्निदेव ! तिमी हाम्रा यज्ञमण्डपमा सोमपानका लागि मरुत्हरूसँगै आऊ। हे अग्निदेव ! म सोभरि ऋषिको प्रार्थना ग्रहण गरेर तिमी खुसी होऊ।

॥इति अष्टमं मण्डलं समाप्तम्॥

आठौँ मण्डल सकियो

ॐ

ओम् भूर्भुवः स्वः तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि धियो यो नः प्रचोदयात्।

ऋग्वेद - संहिता

॥अथ नवमं मण्डलम्॥

॥नवौँ मण्डल॥

[सूक्त - १]

ऋषि – मधुच्छन्दा वैश्वामित्र। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

स्वादिष्ठया मदिष्ठया पवस्व सोम धारया। इन्द्राय पातवे सुतः ॥१॥

हे सोमदेव ! इन्द्रदेवले पान गर्नका लागि तिमीलाई निकालिएका हुनाले अत्यन्त स्वादिष्ट, हर्षप्रदायक धाराका रूपमा प्रवाहित होऊ।

रक्षोहा विश्वचर्षणिरभि योनिमयोहतम्। द्रुणा सधस्थमासदत् ॥२॥

दुष्ट नाश गर्ने, मानिसका लागि हितकारी सोमदेव शुद्ध भएर सुनको पात्रमा भरिएपछि यज्ञस्थलमा प्रतिष्ठित भएका छन्।

वरिवोधातमो भव मंहिष्ठो वृत्रहन्तमः। पर्षि राधो मघोनाम् ॥३॥

हे सोमदेव ! तिमी महान् ऐश्वर्य प्रदाता तथा शत्रु नाशक हौ। वृत्रासुर हनन गरेर उसको महान् धन हामीलाई प्रदान गर।

अभ्यर्ष महानां देवानां वीतिमन्धसा। अभि वाजमुत श्रवः ॥४॥

हे सोमदेव ! तिमी महान् देवगणका यज्ञमा अन्नसहित आऊ र हामीलाई अन्नको बल प्रदान गर।

त्वामच्छा चरामसि तदिदर्थं दिवेदिवे। इन्दो त्वे न आशसः ॥५॥

हे सोमदेव ! हाम्रो इच्छा सधैँ तिमीमा समर्पित छ। त्यसैले हामी उत्तम विधिले तिम्रो सेवा गर्दछौँ।

पुनाति ते परिस्रुतं सोमं सूर्यस्य दुहिता। वारेण शश्वता तना ॥६॥

हे सोमदेव ! सूर्यपुत्रीले तिम्रो रसलाई सनातन र आवरणबाट बनाउँछिन्।

तमीमण्वीः समर्य आ गृभ्णन्ति योषणो दश। स्वसारः पार्ये दिवि ॥७॥

सोम पवित्र गराउँदा दिदीबहिनीजस्तै दस औँलाहरूले सोमवल्ली समातेका हुन्छन्।

तमीं हिन्वन्त्यग्रुवो धमन्ति बाकुरं दृतिम्। त्रिधातु वारणं मधु ॥८॥

तेजस्वी सोमरसलाई औँलाले निचोरेर रस निकाल्दछन्। यस्तो दुःख निवारक मधुर रसमा तीन शक्तिहरू रहेका हुन्छन्।

अभी३ ममघ्न्या उत श्रीणन्ति धेनवः शिशुम्। सोममिन्द्राय पातवे ॥९॥

अवध्य गाईले बाछो पोस्नका लागि दुध चुसाएझैँ सोमले इन्द्रदेवलाई पोस्छ।

अस्येदिन्द्रो मदेष्वा विश्वा वृत्राणि जिघ्नते। शूरो मघा च मंहते ॥१०॥

सोमपान गरेर खुसी भएका इन्द्रदेव शत्रु संहार गरेर याज्ञिकलाई धन प्रदान गर्दछन्।

[सूक्त - २]

ऋषि – मेधातिथि काण्व। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

पवस्व देववीरति पवित्रं सोम रंह्या। इन्द्रमिन्दो वृषा विश ॥१॥

हे सोमदेव ! देवशक्तिको निकटता पाउने रहर भएका तिमी तीव्र गतिले शोधित होऊ। हे सोमदेव ! तिमी बलवर्द्धक भएर इन्द्रदेवको तृप्तिका लागि प्रतिष्ठित होऊ।

आ वच्यस्व महि प्सरो वृषेन्दो द्युम्नवत्तमः। आ योनिं धर्णसिः सदः ॥२॥

हे सोमदेव ! शौर्यवान्, दीप्तिमान् र सर्वधारक गुणले युक्त भएका तिमी प्रचुर मात्रामा अन्न र बल हामीलाई प्रदान गर र निर्धारित स्थानमा बस।

अधुक्षत प्रियं मधु धारा सुतस्य वेधसः। अपो वसिष्ट सुक्रतुः ॥३॥

शोधित सोमरसका धाराले मन पर्ने रस पात्रमा जम्मा पार्दछन्। सत्कर्मयुक्त याज्ञिक सोममा जल मिश्रित गर्दछन्।

महान्तं त्वा महीरन्वापो अर्षन्ति सिन्धवः । यद्गोभिर्वासयिष्यसे ॥४॥
हे सोमदेव ! तिमी गाईमा मिश्रित हुँदा महान् जल तिमीतिर आकर्षित हुन्छ।

समुद्रो अप्सु मामृजे विष्टम्भो धरुणो दिवः । सोमः पवित्रे अस्मयुः ॥५॥
जलयुक्त, देवलोक धारण गर्ने र आधारभूत रूपमा हामीले रुचाएको सोमरसमा जल मिसाइएको छ। त्यही महान् जल तिमीतिर आकर्षित हुन्छ।

अचिक्रदद्वृषा हरिर्महान्मित्रो न दर्शतः । सं सूर्येण रोचते ॥६॥
प्रिय मित्रजस्तो, शक्तिसम्पन्न, हरियो आभा भएको सोमरस पेल्दाखेरि शब्द गर्दै सूर्य उदाएझैं प्रकाशित हुन्छ।

गिरस्त इन्द ओजसा मर्मृज्यन्ते अपस्युवः । याभिर्मदाय शुम्भसे ॥७॥
हे सोमदेव ! तिम्रो शक्ति र सामर्थ्यले कर्मको प्रेरणा पाउने स्तोताहरू वेदमन्त्र उच्चारण गर्दछन्। उनीहरू स्तुतिमन्त्रले आनन्द बढाउनका लागि तिमीलाई सजाउँछन्।

तं त्वा मदाय घृष्वय उ लोककृत्नुमीमहे । तव प्रशस्तयो महीः ॥८॥
संसारको हित गर्ने इच्छाले शत्रु संहार गर्ने हे सोमदेव ! हामी धेरै आनन्द पाउनका लागि महान् स्तोत्रले तिम्रो स्तुति गर्दछौं।

अस्मभ्यमिन्दविन्द्रयुर्मध्वः पवस्व धारया । पर्जन्यो वृष्टिमाँ इव ॥९॥
हे सोमदेव ! जीवनरूपी वर्षा गराएझैं गरी हाम्रा इन्द्रियका शक्ति र सामर्थ्यलाई आफ्नो अमृतरूपी मधुर धाराले बढाइदेऊ।

गोषा इन्दो नृषा अस्यश्वसा वाजसा उत । आत्मा यज्ञस्य पूर्व्यः ॥१०॥
हे सोमदेव ! यज्ञको मूल र प्रमुख आत्माका रूपमा हामीलाई गाई, अश्व, अन्न र असल सन्तान प्रदान गर्दछौ।

[सूक्त – ३]

ऋषि – शुनःशेप आजीगर्ति। **देवता –** पवमान सोम। **छन्द –** गायत्री।

एष देवो अमर्त्यः पर्णवीरिव दीयति । अभि द्रोणान्यासदम् ॥१॥
अमर पदवी पाएका दिव्य सोमदेव गतिमान् चरोझैं कलशमा वेगका साथ पस्दछन्।

एष देवो विपा कृतोऽति ह्वरांसि धावति । पवमानो अदाभ्यः ॥२॥
औँलाले निचोरेर सफा गरिएको सोम स्वयं अदम्य रहेर शत्रुको दमन गर्दछ।

एष देवो विपन्युभिः पवमान ऋतायुभिः । हरिर्वाजाय मृज्यते ॥३॥
शोधित सोमरसलाई उद्गाताहरूका स्तुतिले युद्धमा जान लागेका अश्वलाई झैं सबै किसिमले सुशोभित गर्छ र मन्त्रशक्तिले अत्यधिक प्रभावउत्पादक बनाउँछ।

एष विश्वानि वार्या शूरो यन्निव सत्वभिः । पवमानः सिषासति ॥४॥
शोधित, बलयुक्त सोमले आफ्ना सामर्थ्यले उत्तम ऐश्वर्य प्राप्त गरेपछि समुचित वितरण होस् भन्ने इच्छा गर्दछ।

एष देवो रथर्यति पवमानो दशस्यति । आविष्कृणोति वग्वनुम् ॥५॥
शोधित एवं दिव्य सोमदेव ध्वनि गर्दै यज्ञस्थलमा जाने उपयुक्त माध्यमको कामना गर्दछ र याजकले खोजेको कुरो प्रदान गर्न चाहन्छ।

एष विप्रैरभिष्टुतोऽपो देवो वि गाहते । दधद्रत्नानि दाशुषे ॥६॥
असल मानिसले प्रशंसा गर्ने दिव्य सोम हविदातालाई धनवैभव प्रदान गर्दै जलमा मिश्रित हुन्छ।

एष दिवं वि धावति तिरो रजांसि धारया । पवमानः कनिक्रदत् ॥७॥
प्रशोधित भएर, शब्द गर्दै, धारो लागेर प्रकट भएको सोम शत्रु जितेर यज्ञका प्रभावले पुनः माथितर लाग्दछ।

एष दिवं व्यासरत्तिरो रजांस्यस्पृतः । पवमानः स्वध्वरः ॥८॥
उत्तम यज्ञ गराउने, प्रशोधित र दिव्य सोम शत्रु पराजित गर्न समर्थ छ र यस यज्ञबाट दिव्यलोक जान्छन्।

एष प्रत्नेन जन्मना देवो देवेभ्यः सुतः । हरिः पवित्रे अर्षति ॥९॥
चलनअनुसार शुद्ध बनाएको हरियो आभायुक्त सोम देवताले पान गर्नका लागि छानेर ठिक्क पारिन्छ।

एष उ स्य पुरुव्रतो जज्ञानो जनयन्निषः । धारया पवते सुतः ॥१०॥
विशिष्ट कार्यक्षमताको जनक र पोषिलो अन्न उब्जाउने सोम आफ्नो प्रवाहका क्रममा स्वाभाविक रूपले शुद्ध हुन्छ।

[सूक्त – ४]

ऋषि – हिरण्यस्तूप आङ्गिरस। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

सना च सोम जेषि च पवमान महि श्रवः । अथा नो वस्यसस्कृधि ॥१॥
अत्यधिक स्तुत्य र पवित्र हे सोमदेव ! तिमी देवशक्ति बन र शत्रुमाथि विजय प्राप्त गराएर हामीलाई कीर्तिमान बनाऊ।

सना ज्योतिः सना स्व१र्विश्वा च सोम सौभगा । अथा नो वस्यसस्कृधि ॥२॥
हे सोमदेव ! हामीलाई तेजस्विता प्रदान गर। स्वर्गका जस्ता सबै सुख र सौभाग्य प्रदान गर्दै तिमीले हाम्रो हित गर।

सना दक्षमुत क्रतुमप सोम मृधो जहि । अथा नो वस्यसस्कृधि ॥३॥
हे सोमदेव ! हामीलाई बल र यज्ञका कार्य सम्पन्न गर्ने शक्ति प्रदान गर र शत्रु पराजित गरेर हाम्रो हित गर।

पवीतारः पुनीतन सोममिन्द्राय पातवे । अथा नो वस्यसस्कृधि ॥४॥
सोमरस शोधन गर्ने हे याजक हो ! इन्द्रदेवले पान गर्नका लागि सोमरस पवित्र बनाओ र त्यसबाट उनले हाम्रो हित गरुन्।

त्वं सूर्ये न आ भज तव क्रत्वा तवोतिभिः । अथा नो वस्यसस्कृधि ॥५॥
हे सोमदेव ! तिमी आफ्नो सत्कर्म र संरक्षणयुक्त साधनले हामीलाई सूर्यदेवतिर प्रेरित गर र हित गर।

तव क्रत्वा तवोतिभिर्ज्योक्पश्येम सूर्यम् । अथा नो वस्यसस्कृधि ॥६॥
हे सोमदेव ! तिमीले प्रदान गरेको सद्बुद्धिले र तिमीले गरेको संरक्षणले हामी धेरै वर्षसम्म सूर्यको दर्शन गर्दै लाभान्वित हुन पाऔँ, तिमी हाम्रो हित गर।

अभ्यर्ष स्वायुध सोम द्विबर्हसं रयिम् । अथा नो वस्यसस्कृधि ॥७॥
हे गतिला शस्त्र धारण गरेका सोमदेव ! लौकिक र पारलौकिक दुवै किसिमका धनले हामीलाई सम्पन्न गर र त्यसैबाट हाम्रो हित गर।

अभ्य१र्षानपच्युतो रयिं समत्सु सासहिः । अथा नो वस्यसस्कृधि ॥८॥
हे शक्तिसम्पन्न सोमदेव ! युद्धभूमिमा विजयी हुने र शत्रु पराजित गर्ने तिमी कलशमा स्थापित होऊ र हाम्रो हित गर।

त्वां यज्ञैरवीवृधन् पवमाना विधर्मणि । अथा नो वस्यसस्कृधि ॥९॥
हे पवित्रताले सम्पन्न सोमदेव ! अति फलदायक यज्ञमा उत्तम स्तोत्र गाउँदै तिम्रो महिमा बढाउँछौँ, तिमी हाम्रो हित गर।

रयिं नश्चित्रमश्विनमिन्दो विश्वायुमा भर । अथा नो वस्यसस्कृधि ॥१०॥
हे सोमदेव ! हामीलाई विचित्र अश्वले सम्पन्न र संसारको हित गर्ने वैभव मनग्गे मात्रामा प्रदान गरेर हाम्रो हित गर।

[सूक्त – ५]

ऋषि – काश्यप। **देवता** – आप्रीसूक्त। **छन्द** – गायत्री अनुष्टुप्।

समिद्धो विश्वतस्पतिः पवमानो वि राजति । प्रीणन् वृषा कनिक्रदत् ॥१॥
सबैका स्वामी, तेजस्वी, बलशाली, सोम शब्द गर्दै पवित्र हुन्छन् र सन्तुष्ट पार्छन्।

तनूनपात् पवमानः शृङ्गे शिशानो अर्षति । अन्तरिक्षेण रारजत् ॥२॥
शरीरलाई क्षीण नगराउने पवित्र सोमरस अन्तरिक्षबाट टल्किँदै उच्च भागमा तेजस्वी रूपमा चुहुन थाल्दछ।

ईडेन्यः पवमानो रयिर्वि राजति द्युमान्। मधोर्धाराभिरोजसा ॥३॥
प्रशंसा गर्न योग्य पवित्र सोमरस तेजस्वी भएर आफ्ना मधुर रसधाराले सुशोभित हुँदै याज्ञिकले खोजेको धन प्रदान गरोस्।

बर्हिः प्राचीनमोजसा पवमानः स्तृणन् हरिः। देवेषु देव ईयते ॥४॥
दिव्य हरियालीबाट सोम प्रशोधित हुँदा देवताहरू आफ्ना अगाडि ओछ्याइएका आसनतिर शक्ति लगाएर आउँछन्।

उदातैर्जिहते बृहद् द्वारो देवीर्हिरण्ययीः। पवमानेन सुष्टुताः ॥५॥
उत्तम किसिमले पूजा गरिने सुनौला किरण दिव्य सोमसँग आफ्ना पराक्रमले सबैतिर देखिन थाल्दछन्।

सुशिल्पे बृहती मही पवमानो वृषण्यति। नक्तोषासा न दर्शते ॥६॥
यो सोम महान् गुणले युक्त, पूज्य, दर्शनीय र सुन्दर उषादेवीको रहर गर्दछ।

उभा देवा नृचक्षसा होतारा दैव्या हुवे। पवमाना इन्द्रो वृषा ॥७॥
सबै मानिसका द्रष्टा र दिव्य होता यी दुवै देवताको हामी प्रार्थना गर्दछौं।

भारती पवमानस्य सरस्वतीडा मही।
इमं नो यज्ञमा गमन्तिस्रो देवीः सुपेशसः ॥८॥
हाम्रो यस पवित्र यज्ञमा भारती, सरस्वती र इडा तीनै देवीहरू आऊन्।

त्वष्टारमग्रजां गोपां पुरोयावानमा हुवे।
इन्दुरिन्द्रो वृषा हरिः पवमानः प्रजापतिः ॥९॥
सनातन, प्रजापालक, सृष्टिकर्ता र अगाडि लैजाने त्वष्टादेवलाई हामी आह्वान गर्दछौं। हरियो आभा भएका पवित्र सोमले रहर पूरा गराउने प्रजापालक इन्द्रदेवलाई पनि हामी यस यज्ञमा आह्वान गर्दछौं।

वनस्पतिं पवमान मध्वा समङ्ग्धि धारया।
सहस्रवल्शं हरितं भ्राजमानं हिरण्ययम् ॥१०॥
हे पवमान सोमदेव ! तिमी आफ्ना हजारौं मधुर धाराका संयोगले वनस्पतिलाई हरियो बनाउँछौ र सुनौला प्रकाशयुक्त हजारौं धाराले संसारको सेचन गर्दछौ।

विश्वे देवाः स्वाहाकृतिं पवमानस्या गत।
वायुर्बृहस्पतिः सूर्योऽग्निरिन्द्रः सजोषसः ॥११॥
हे वायु, बृहस्पति, सूर्य, अग्नि र इन्द्रदेव हो ! यज्ञमा आओ र उत्तम सम्मान प्राप्त गर।

[सूक्त – ६]

ऋषि – काश्यप। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

मन्द्रया सोम धारया वृषा पवस्व देवयुः। अव्यो वारेष्वस्मयुः ॥१॥
बल बढाउने, देवताले रुचाउने हे सोमदेव ! हामीलाई तिमी संरक्षण प्रदान गर र आनन्ददायक धाराका रूपमा चालनीबाट प्रशोधित होऊ।

अभि त्यं मदमिन्दविन्द्र इति क्षर। अभि वाजिनो अर्वतः ॥२॥
हे सोमदेव ! तिमी परमात्मा हौ, त्यसैले आनन्द प्रदान गर्ने सोमरसको वर्षा गर र हामीलाई बलिया घोडा प्रदान गर।

अभि त्यं पूर्व्यं मदं सुवानो अर्ष पवित्र आ। अभि वाजमुत श्रवः ॥३॥
हे सोमदेव ! तिमी रस निकाल्ने बेलामा शाश्वत आनन्द बढाउने बनेर यज्ञस्थलमा आएर हामीलाई अन्न र बल प्रदान गर।

अनु द्रप्सास इन्दव आपो न प्रवतासरन्। पुनाना इन्द्रमाशत ॥४॥
शीघ्र कुद्ने, शोधित सोमरस उत्तम मार्गबाट जलधाराझैं प्रवाहित भएर इन्द्रदेवलाई प्राप्त होऊन्।

यमत्यमिव वाजिनं मृजन्ति योषणो दश। वने क्रीडन्तमत्यविम् ॥५॥
वनमा उत्पन्न हुने, सूर्यभन्दा बढी तेजस्वी सोमलाई याजकहरूका फुर्तिला घोडाजस्ता दस औँलाले निचोर्दछन्। 170

तं गोभिर्वृषणं रसं मदाय देववीतये। सुतं भराय सं सृज ॥६॥
सोम बलवर्द्धक हुनाले देवताहरूका लागि आनन्ददायी छ। सोमरसलाई याजकहरूले गाईका दुधमा मिसाउँछन्।

देवो देवाय धारयेन्द्राय पवते सुतः। पयो यदस्य पीपयत् ॥७॥
दिव्य सोमरस इन्द्रदेवका लागि धारो लागेर भाँडामा खसेर इन्द्रदेवलाई बलियो पार्दछ।

आत्मा यज्ञस्य रंह्या सुष्वाणः पवते सुतः। प्रत्नं नि पाति काव्यम् ॥८॥
यज्ञको आत्माजस्तै भएर सोमरस यजमानको रहर पूरा गराउनका लागि भाँडाभित्र छिटोछिटो झर्दछ र पहिलेदेखि चलिआएका स्तोत्रको नियम पालन गर्दछ।

एवा पुनान इन्द्रयुर्मदं मदिष्ठ वीतये। गुहा चिद्दधिषे गिरः ॥९॥
हे आनन्द बढाउने सोमदेव ! स्तुतिरूपी वाणी स्वीकार गरेर तिमी इन्द्रदेवलाई पान गर्नका लागि आनन्ददायी बन र यज्ञशालामा स्थापित होऊ।

[सूक्त – ७]

ऋषि – काश्यप। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

असृग्रमिन्दवः पथा धर्मन्नृतस्य सुश्रियः। विदाना अस्य योजनम् ॥१॥
यजमान एवं देवताहरूका सम्बन्धमा राम्रो जानकारी पाएका यशस्वी सोमदेव धर्मकार्य जस्तै भएर यज्ञका मार्गमा उक्लन्छन्।

प्र धारा मध्वो अग्रियो महीरपो वि गाहते। हविर्हविष्षु वन्द्यः ॥२॥
हविमध्येको असल, प्रशंसा गरिने खालको, हविरूपी सोम जलमा मिसिएर मधुर रसको धाराले युक्त भई भाँडामा जम्मा हुँदै छ।

प्र युजो वाचो अग्रियो वृषाव चक्रदद्वने। सद्माभि सत्यो अध्वरः ॥३॥
आहुतिहरूमा पहिलो, वाणी उत्पादन गराउने, शक्तिशाली, सत्यताले युक्त र अहिंसक सोमरस जलसँग मिसिएर यज्ञशालामा प्रवेश हुन्छ।

परि यत्काव्या कविर्नृम्णा वसानो अर्षति। स्वर्वाजी सिषासति ॥४॥
ज्ञानले सम्पन्न सोमदेव आफ्नै शक्तिले मानिसमा पवित्रताको सञ्चार गराउँछन्। तिनले स्तुति स्वीकार गरेपछि शक्तिशाली इन्द्रदेव स्वर्गबाट यज्ञस्थलमा आउन तयार हुन्छन्।

पवमानो अभि स्पृधो विशो राजेव सीदति। यदीमृण्वन्ति वेधसः ॥५॥
याज्ञिकका प्रेरणाले संस्कारित सोमदेव राजाजस्तो भएर प्रजाको रक्षा र शत्रुको संहार गर्नका लागि तयार हुन्छन्।

अव्यो वारे परि प्रियो हरिर्वनेषु सीदति। रेभो वनुष्यते मती ॥६॥
जल मिसिएको, हरियो आभायुक्त र मन्त्रले पवित्र गर्दा ऋत्विक्हरूले गरेका स्तुति स्वीकार गर्ने सोम ध्वनि उत्पन्न गर्दै पात्रमा जम्मा भई अडिन्छ।

स वायुमिन्द्रमश्विना साकं मदेन गच्छति। रणा यो अस्य धर्मभिः ॥७॥
जुन याजक सोम निकाल्ने र शुद्ध गर्ने काममा जुटेका हुन्छन्, तिनीहरू खुसी थपिदिने सोमसँगै वायु, इन्द्र र अश्विनीकुमारका नजिक पुगेर लाभ उठाउँछन्।

आ मित्रावरुणा भगं मध्वः पवन्त ऊर्मयः। विदाना अस्य शक्मभिः ॥८॥
ऋत्विक्ले मित्र, वरुण र भगदेवका लागि मधुर सोमका धारा प्रवाहित गर्छन्। सोमदेवको महिमाबाट परिचित ती याजकले आनन्द प्राप्त गर्दछन्।

अस्मभ्यं रोदसी रयिं मध्वो वाजस्य सातये। श्रवो वसूनि सं जितम् ॥९॥
हे पृथ्वी र द्युलोकका अधिष्ठाता देवता हो ! सोमरसरूपी अत्यन्त पोषक आहार प्राप्त गर्नका लागि तिमीहरू हामीलाई धनधान्यका रूपमा अपार वैभव प्रदान गर।

[सूक्त – ८]

ऋषि – काश्यप। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

एते सोमा अभि प्रियमिन्द्रस्य काममक्षरन्। वर्धन्तो अस्य वीर्यम् ॥१॥
इन्द्रदेवको सामर्थ्य बढाउने यस सोमले उनलाई प्रिय लाग्ने रसको वर्षा गराउँछ।

पुनानासश्चमूषदो गच्छन्तो वायुमश्विना । ते नो धान्तु सुवीर्यम् ॥२॥
हे शुद्ध सोमदेव ! वायु र अश्विनीकुमारसँगै हामीलाई वीरसुहाउँदो श्रेष्ठता प्रदान गर।

इन्द्रस्य सोम राधसे पुनानो हार्दि चोदय । ऋतस्य योनिमासदम् ॥३॥
हे पवित्र सोमदेव ! इन्द्रको आराधना गर्ने प्रेरणा हाम्रा हृदयमा उत्पन्न गर। हामी देवताका लागि सुहाउँदो यज्ञकर्म गर्नका लागि प्रस्तुत भएका छौँ।

मृजन्ति त्वा दश क्षिपो हिन्वन्ति सप्त धीतयः । अनु विप्रा अमादिषुः ॥४॥
हे सोमदेव ! दस दिशाले तिमीलाई चोख्याउँछन्; सात धारण शक्तिले बढाउँछन् र विप्ररूपी सत्पुरुषले सन्तुष्ट गराउँछन्।

देवेभ्यस्त्वा मदाय कं सृजानमति मेष्यः । सं गोभिर्वासयामसि ॥५॥
हे विशुद्ध सुखदायी सोम ! तिमी देवतालाई आनन्द प्रदान गर्ने हुनाले तिमीलाई हामी गाईका दुधमा मिसाउँछौँ।

पुनानः कलशेष्वा वस्त्रण्यरुषो हरिः । परि गव्यान्यव्यत ॥६॥
शुद्ध भएर कलशमा रहने, हरियो आभा भएका सोमलाई गाईका दुधले धारण गर्दछ।

मघोन आ पवस्व नो जहि विश्वा अप द्विषः । इन्दो सखायमा विश ॥७॥
हे सोमदेव ! हामीलाई धनऐश्वर्ययुक्त गराउन पवित्र तिमी होऊ, रिस गर्नेको नाश गर र मित्ररूपी इन्द्रदेवमा एकाकार हाऊ।

वृष्टिं दिवः परि स्रव द्युम्नं पृथिव्या अधि । सहो नः सोम पृत्सु धाः ॥८॥
हे सोमदेव ! तिमी आकाशबाट पृथिवीमा दिव्य पदार्थ वर्षा गराऊ। पृथ्वीमा पोषक रस उत्पन्न गर र हामीलाई सङ्घर्षको शक्ति प्रदान गर।

नृचक्षसं त्वा वयमिन्द्रपीतं स्वर्विदम् । भक्षीमहि प्रजामिषम् ॥९॥
हे सोमदेव ! सबै प्राणीकै हेरचाह गर्ने सर्वज्ञ इन्द्रदेवले तिमीलाई पान गर्छन्। हामीलाई सन्तान, अन्न, बल र सद्बुद्धि देऊ।

[सूक्त – ९]

ऋषि – काश्यप। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

परि प्रिया दिवः कविर्वयांसि नप्त्योर्हितः । सुवानो याति कविक्रतुः ॥१॥
बुद्धिवर्द्धक सोमरस निकालेर दुईतर्फ रहेका ब्रह्मनिष्ठले सचेत प्राणीसम्म पुऱ्याउँछन्।

प्रप्र क्षयाय पन्यसे जनाय जुष्टो अद्रुहे । वीत्यर्ष चनिष्ठया ॥२॥
हे सोमदेव ! तिम्रो स्थायित्वका लागि प्रयत्नशील, द्रोहरहित, मित्रभावले गुणगान गर्ने मानिसको आहारका रूपमा उपयोग गरिएर तिमी स्तुति गर्न योग्य हुन्छौ।

स सूनुर्मातरा शुचिर्जातो जाते अरोचयत् । महान्मही ऋतावृधा ॥३॥
सफा पारिँदै गरेका सोमरूपी महान् पुत्रले यज्ञलाई पोषण प्रदान गर्ने प्रसिद्ध मातापिता अन्तरिक्ष र पृथ्वीलाई सुशोभित गराउँछ।

स सप्त धीतिभिर्हितो नद्यो अजिन्वदद्रुहः । या एकमक्षि वावृधुः ॥४॥
धारणशक्तिले सुरक्षित, द्रोहरहित सोम प्रकृतिका सात प्रवाहरूपी नदीलाई आनन्दित गराउँछ। तिनले यस अक्षय सोमलाई बढाउँछन्।

ता अभि सन्तमस्तृतं महे युवानमा दधुः । इन्दुमिन्द्र तव व्रते ॥५॥
हे इन्द्रदेव ! यज्ञमा देवतालाई अर्पित गर्नका लागि अहिंसित, बलवान्, तरुण सोमलाई नदीले आफूभित्र समेट्छन्।

अभि वह्निरमर्त्यः सप्त पश्यति वावहिः । क्रिविर्देवीरतर्पयत् ॥६॥
हवनीय सामग्रीले देवतालाई खुसी पार्ने, यज्ञका सञ्चालक, मृत्युरहित सोम सात प्रवाह हेर्दछन्। उनी इनारझैँ पानीले पूर्ण भएर दिव्य प्रवाहलाई सन्तुष्ट गराउँछन्।

अवा कल्पेषु नः पुमस्तमांसि सोम योध्या । तानि पुनान जङ्घनः ॥७॥
पवित्रता प्रदान गर्ने हे दिव्य सोमदेव ! तिमी युद्धको रहर गर्ने राक्षस संहार गरेर प्रत्येक अवसरमा हाम्रो संरक्षण गर।

नू नव्यसे नवीयसे सूक्ताय साधया पथः । प्रत्नवद्रोचया रुचः ॥८॥

हे स्तुत्य एवं प्रशंसनीय सोमदेव ! सूक्त सुन्नका लागि तिमी पहिलेको जस्तै आफ्नो तेज प्रकट गर्दै उत्तम मार्गबाट आऊ।

पवमान महि श्रवो गामश्वं रासि वीरवत्। सना मेधां सना स्वः ॥९॥

हे सोमदेव ! तिमी अन्न, गाई र अश्वसहित वीर सन्तान प्रदान गर्दछौ। यो सबै ख्यालका ऐश्वर्यले युक्त गराउँदै हामीलाई सद्बुद्धि प्रदान गर।

[सूक्त - १०]

ऋषि – काश्यप। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

प्र स्वानासो रथा इवार्वन्तो न श्रवस्यवः। सोमासो राये अक्रमुः ॥१॥

अश्व एवं रथझैँ वेगपूर्वक र ध्वनि उत्पन्न गराउँदै सोमरस प्रशोधन हुँदै छ। शोधन भएका सोमदेवले हामीलाई मनग्गे यश र वैभव दिऊन्।

हिन्वानासो रथा इव दधन्विरे गभस्त्योः। भरासः कारिणामिव ॥२॥

युद्धमा हिँडेका रथझैँ यज्ञतिर जान लागेका सोमरसलाई भरियाले दुवै हातले भारी उचालेझैँ याजकले लिएका छन्।

राजानो न प्रशस्तिभिः सोमासो गोभिरञ्जते। यज्ञो न सप्त धातृभिः ॥३॥

प्रशंसित राजा र सात याजकबाट यज्ञदेवको प्रतिष्ठा भएझैँ गरी गाईका घिउ आदिले यी सोमदेव संस्कारित हुन्छन्।

परि सुवानास इन्दवो मदाय बर्हणा गिरा। सुता अर्षन्ति धारया ॥४॥

पेलेर तयार भएको अमृतरूपी, ज्ञानवर्द्धक, मधुर सोमरस साधकले स्तुति गर्दै छाने।

आपानासो विवस्वतो जनन्त उषसो भगम्। सूरा अण्वं वि तन्वते ॥५॥

इन्द्रदेवले पान गरुन् भनेर सोमरस शब्द गर्दै तल झर्ने उषाकालको समय शुभ हुन्छ।

अप द्वारा मतीनां प्रत्ना ऋण्वन्ति कारवः। वृष्णो हरस आयवः ॥६॥

शक्तिशाली सोमदेवको स्तुति गर्ने स्तोताहरू पुराना यज्ञका ढोका उघार्दछन्।

समीचीनास आसते होतारः सप्तजामयः। पदमेकस्य पिप्रतः ॥७॥

मिल्ने दाजुभाइजस्ता सात याज्ञिक सोमको स्थान भरेर एकै साथ यज्ञकर्मको अनुष्ठान गर्न उपस्थित हुन्छन्।

नाभा नाभिं न आ ददे चक्षुश्चित्सूर्ये सचा। कवेरपत्यमा दुहे ॥८॥

आँखाका भरोसा सूर्य हुन्। आफ्नो नाभिका लागि हामी कविपुत्र सोम दोहन गर्दछौँ।

अभि प्रिया दिवस्पदमध्वर्युभिर्गुहा हितम्। सूरः पश्यति चक्षसा ॥९॥

बलवान् इन्द्रदेवका आँखाले दिव्यलोक र हृदयमा रहेका सोम अध्वर्युद्वारा देख्दछन्।

[सूक्त - ११]

ऋषि – काश्यप। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

उपास्मै गायता नरः पवमानायेन्दवे। अभि देवाँ इयक्षते ॥१॥

हे याजक हो ! देवशक्तिलाई यज्ञमा काम लाग्ने, विशुद्ध सोमको स्तुति गर।

अभि ते मधुना पयोऽथर्वाणो अशिश्रयुः। देवं देवाय देवयु ॥२॥

यो दिव्य रस देवताले दिव्यपुरुषका लागि बनाएका हुन्। अथर्वा ऋषिले तिनीलाई गाईको मिठो दुध दिएका छन्।

स नः पवस्व शं गवे शं जनाय शमर्वते। शं राजन्नोषधीभ्यः ॥३॥

हे सोमदेव ! तिमी स्वयं शुद्ध भएर पशुधन, प्रजाधन र अश्व आदि सैन्यबलको हित गर र औषधि पवित्र बनाऊ।

बभ्रवे नु स्वतवसेऽरुणाय दिविस्पृशे। सोमाय गाथमर्चत ॥४॥

हे स्तोता हो ! खैरा रङ्का बलिया, अरु[illegible], आकाशमा रहने सोमको स्तुति गर।

हस्तच्युतेभिरद्रिभिः सुतं सोमं पु[illegible]ना धावता मधु ॥५॥

हे ऋत्विक् हो ! ढुङ्गामा कुटेर निकालिएको सोमरस छान र मिठो सोमरसमा उस्तै मिठो गाईको दुध मिसाओ।

नमसेदुप सीदत दध्नेदभि श्रीणीतन । इन्दुमिन्द्रे दधातन ॥६॥

हे ऋत्विक् हो ! सोमरसलाई नमस्कार गर्दै दहीमा मिसाएर राख। दीप्तिमान् सोमरस पिउन इन्द्रदेवलाई अर्पित गर।

अमित्रहा विचर्षणिः पवस्व सोम शं गवे । देवेभ्यो अनुकामकृत् ॥७॥

हे दिव्य सोमरस ! शुत्रनाशक, सर्वद्रष्टा, देवताको इच्छाअनुसार काम गर्ने तिमीले हाम्रा गाईलाई सुखी बनाएर राख।

इन्द्राय सोम पातवे मदाय परि षिच्यसे । मनश्चिन्मनसस्पतिः ॥८॥

यो सोम मनमा रमाउने, मनका अधिपति इन्द्रदेवले पान गर्नका लागि, उनैको खुसी बढाउनका लागि तयार पारेपछि पात्रमा एकत्र हुने गर्दछ।

पवमान सुवीर्यं रयिं सोम रिरीहि नः । इन्दविन्द्रेण नो युजा ॥९॥

हे शोधित हुने गरेका पवित्र सोमरस ! उत्तम तेजस्वितायुक्त भएर तिमी आफ्ना सहायक इन्द्रदेवबाट हामीलाई चाहिएको कुरो दिलाऊ।

[सूक्त - १२]

ऋषि – काश्यप। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

सोमा असृग्रमिन्दवः सुता ऋतस्य सादते । इन्द्राय मधुमत्तमाः ॥१॥

यज्ञका लागि शोधन गरेर बनाएको मिठो रसयुक्त सोम इन्द्रदेवका लागि प्रस्तुत गर्दछौँ।

अभि विप्रा अनूषत गावो वत्सं न मातरः । इन्द्रं सोमस्य पीतये ॥२॥

हे ऋत्विक् हो ! बाछो भेट्न गाई हतारिएझैँ सोमपानका लागि इन्द्रदेवको स्तुति गर।

मदच्युत्क्षेति सादने सिन्धोरूर्मा विपश्चित् । सोमो गौरी अधि श्रितः ॥३॥

आनन्द दिने सोम यज्ञस्थलमा प्रतिष्ठित हुन्छ। यसले नदीको तरङ्गजस्तै वाणीलाई तरङ्गित गर्दछ।

दिवो नाभा विचक्षणोऽव्यो वारे महीयते । सोमो यः सुक्रतुः कविः ॥४॥

असल काम गर्ने र ज्ञानयुक्त सोम अन्तरिक्षको नाभीजस्तै चालनीबाट विशुद्ध भएर महत्त्वपूर्ण बनेको छ।

यः सोमः कलशेष्वाँ अन्तः पवित्र आहितः । तमिन्दुः परि षस्वजे ॥५॥

पवित्र भएर कलशमा बसेको सोमरसमा चन्द्रमाका असल गुणहरू सञ्चार हुन्छन्।

प्र वाचमिन्दुरिष्यति समुद्रस्याधि विष्टपि । जिन्वन् कोशं मधुश्चुतम् ॥६॥

मिठो सोमरस आकाशमा प्रवेश गरेर शब्द गर्दै कलशलाई पूरै रूपमा भराउँछ।

नित्यस्तोत्रो वनस्पतिर्धीनामन्तः सबर्दुघः । हिन्वानो मानुषा युगा ॥७॥

नित्य स्तुति गरिने, वनका स्वामी सोमदेव असल मानिसलाई सङ्गठित हुन प्रेरणा प्रदान गरुन् र मधुरभाषी हार्दिक स्तुति स्वीकार गरुन्।

अभि प्रिया दिवस्पदा सोमो हिन्वानो अर्षति । विप्रस्य धारया कविः ॥८॥

ज्ञानीलाई अन्तरिक्षबाट प्रेरित गराउँदै ज्ञानवर्द्धक सोम धाराका रूपमा यज्ञमा आएर प्रतिष्ठित हुन्छ।

आ पवमाना धारय रयिं सहस्रवर्चसम् । अस्मे इन्दो स्वाभुवम् ॥९॥

हे विशुद्ध सोमदेव ! हामीलाई हजारौँ गुणसम्पन्न धाम, ऐश्वर्य र अधिकारयुक्त बनाऊ।

[सूक्त - १३]

ऋषि – काश्यप। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

सोमः पुनानो अर्षति सहस्रधारो अत्यविः । वायोरिन्द्रस्य निष्कृतम् ॥१॥

हजारौँ धाराका रूपमा शोधक यन्त्रले शोधित सोम वायु र इन्द्रदवले पान गर्नका लागि असल पात्रमा स्थिर हुन्छ।

पवमानमवस्यवो विप्रमभि प्र गायत । सुष्वाणं देववीतये ॥२॥

संरक्षणको कामना गर्ने हे याजक हो ! सबैलाई पवित्र गराउने, विशेष आनन्द प्रदान गर्ने, देवताले पान गर्न योग्य र प्रशोधित सोमलाई सबैले सम्मानपूर्वक स्तुति गर।

पवन्ते वाजसातये सोमाः सहस्रपाजसः । गृणाना देववीतये ॥३॥
अन्न प्रदान गरेर स्तुत्य, देवतासरिको, हजारौं बल बढाउने सोमरस शोधित गरिँदै छ।

उत नो वाजसातये पवस्व बृहतीरिषः । द्युमदिन्दो सुवीर्यम् ॥४॥
हे सोमदेव ! जीवनसङ्ग्रामको सफलताका लागि हामीलाई असल अन्न प्रदान गर र तेजस्वी एवं सामर्थ्यशील बनाऊ।

ते नः सहस्रिणं रयिं पवन्तामा सुवीर्यम् । सुवाना देवास इन्दवः ॥५॥
पेलेर खस्दै गरेका दिव्य सोमरसले असङ्ख्य ऐश्वर्य र उत्तम सामर्थ्य प्रदान गरोस्।

अत्या हियाना न हेतृभिरसृग्रं वाजसातये । वि वारमव्यमाशवः ॥६॥
युद्धस्थलमा जाँदै गरेको अश्वझैं प्रेरित सोम ऋत्विक्हरू तीव्र गतिले शोधित गर्दछन्।

वाश्रा अर्षन्तीन्दवोऽभि वत्सं न धेनवः । दधन्विरे गभस्त्योः ॥७॥
बाछो खोज्न कराउँदै कुदेका गाईको जस्तै शब्द गरेर सोमरस कलशमा प्रवेश गर्दछ र त्यसैलाई ऋत्विक्हरू हातमा लिन्छन्।

जुष्ट इन्द्राय मत्सरः पवमान कनिक्रदत् । विश्वा अप द्विषो जहि ॥८॥
इन्द्रदेवलाई खुसी गर्ने हे सोम ! पवित्र भएर हल्ला गर्दै शत्रुको विकृति विनाश गर।

अपघ्नन्तो अराव्णः पवमानाः स्वर्दृशः । योनावृतस्य सीदत ॥९॥
हे सोम ! दान नदिने स्वार्थीलाई नाश गरेपछि तेजस्वी रूपमा यज्ञस्थलमा आएर बस।

[सूक्त - १४]

ऋषि - काश्यप। **देवता** - पवमान सोम। **छन्द** - गायत्री।

परि प्रासिष्यदत्कविः सिन्धोरूर्मावधि श्रितः । कारं बिभ्रत् पुरुस्पृहम् ॥१॥
बुद्धिवर्द्धक, प्रशंसनीय, याजकलाई पोषण गर्ने, नदीका लहरमा मिसिने सोमरस पात्रमा स्थिर भएको छ।

गिरा यदी सबन्धवः पञ्च व्राता अपस्यवः । परिष्कृण्वन्ति धर्णसिम् ॥२॥
भ्रातृभावले रहने पाँचै वर्णका मानिस यज्ञीय कर्मको कामना गर्दै सबैका लागि पोषक सोमदेवलाई राम्रो स्तुति गर्दछन्।

आदस्य शुष्मिणो रसे विश्वे देवा अमत्सत । यदी गोभिर्वसायते ॥३॥
सोमरस निकालेर गाईको दुध मिसाएपछि बलवर्द्धक सोम पिएर देवता खुसी हुन्छन्।

निरिणानो वि धावति जहच्छर्याणि तान्वा । अत्रा सं जिघ्नते युजा ॥४॥
छानिँदै गरेको सोमरस चालनी भिजाउँदै प्यालबाट तलतिर छिर्दछ र सखारूपमा रहेका इन्द्रदेवकहाँ पुग्दछ।

नप्तीभिर्यो विवस्वतः शुभ्रो न मामृजे युवा । गाः कृण्वानो न निर्णिजम् ॥५॥
याज्ञिक यजमानका औँलाले केलाएको सोमरस गाईको दुध मिसाउँदा सेतो, दीप्तिमान्, तरुण अश्वजस्तै वा दुधजस्तै देखिन्छ।

अति श्रिती तिरश्चता गव्या जिगात्यण्व्या । वग्नुमियर्ति यं विदे ॥६॥
औँलाले च्यापेर निचोर्दै गाईको दुधमा मिसिन वरिपरिबाट तल झर्छ। भाँडामा पर्दाखेरि आवाज आउँछ।

अभि क्षिपः समग्मत मर्जयन्तीरिषस्पतिम् । पृष्ठा गृभ्णत वाजिनः ॥७॥
सोमरस केलाइरहेका औँला आपसमा मिलेर बलशाली सोमलाई समाउँछन् र त्यसलाई सफा बनाउँछन्।

परि दिव्यानि मर्मृशद्विश्वानि सोम पार्थिवा । वसूनि याह्यस्मयुः ॥८॥
हे दिव्य सोमदेव ! सम्पूर्ण पृथिवीको ऐश्वर्य लिएर हामीकहाँ तिमी आऊ।

[सूक्त - १५]

ऋषि - काश्यप। **देवता** - पवमान सोम। **छन्द** - गायत्री।

एष धिया यात्यण्व्या शूरो रथेभिराशुभिः । गच्छन्निन्द्रस्य निष्कृतम् ॥१॥
औँलाले निचोरिएको शक्तिशाली यो सोम रथबाट तीव्र गतिमा विवेकपूर्वक इन्द्रदवका नजिकमा पुग्दछ।

एष पुरू धियायते बृहते देवातातये। यत्रामृतास आसते ॥२॥
देवताहरूबाट अधिष्ठित, असल सोम यज्ञस्थलमा असङ्ख्य कर्महरू स्वयं सम्पन्न गर्ने अभिलाषा भएको हुन्छ।

एष हितो विं नीयतेऽन्तः शुभ्रावता पथा। यदी तुञ्जन्ति भूर्णयः ॥३॥
हविष्यान्नका रूपमा प्रयुक्त सोम यज्ञस्थलमा ल्याइन्छ र त्यहाँबाट अध्वर्युहरूले केलाएर देवतालाई चढाउँछन्।

एष शृङ्गाणि दोधुवच्छिशीते यूथ्योॾ वृषा। नृम्णा दधान ओजसा ॥४॥
बलिया साँढेले पशुका बथानमा बल देखाएझैं ऐश्वर्यशाली सोमले सामर्थ्य प्रकट गर्छ।

एष रुक्मिभिरीयते वाजी शुभ्रेभिरंशुभिः। पतिः सिन्धूनां भवन् ॥५॥
सेतो रश्मियुक्त, रसको अधिपति, प्रवाहमान, शक्तिशाली सोम वेगले प्रवाहित भएर उपासकका नजिकै पुग्दछ।

एष वसूनि पिब्दना परुषा ययिवाँ अति। अव शादेषु गच्छति ॥६॥
आफ्ना सामर्थ्यले दुष्टलाई दुःख दिँदै यस सोमले अनुशासित गराउँछ र हिंस्रकको विनाश गर्दछ।

एतं मृजन्ति मर्ज्यमुप द्रोणेष्वायवः। प्रचक्राणं महीरिषः ॥७॥
रसयुक्त अन्न उत्पादक, शोधित, सोम ऋत्विक्ले केलाएर कलशमा एकत्र गर्दछन्।

एतमु त्यं दश क्षिपो मृजन्ति सप्त धीतयः। स्वायुधं मदिन्तमम् ॥८॥
असल आनन्ददायी शक्ति धारण गर्ने हरियो आभायुक्त सोम दस औँला र सात ऋत्विक्ले निचोरेपछि शोधित हुन्छ।

[सूक्त - १६]

ऋषि - काश्यप। **देवता** - पवमान सोम। **छन्द** - गायत्री।

प्र ते सोतार ओण्योॾ रसं मदाय घृष्वये। सर्गो न तक्त्येतशः ॥१॥
हे सोमदेव ! याज्ञिकहरू द्युलोक र पृथिवीका माध्यमा शत्रु संहार गर्ने उद्देश्यले उत्साह बढाउनका लागि तिम्रो रस निकाल्दछन्।

क्रत्वा दक्षस्य रथ्यमपो वसानमन्धसा। गोषामण्वेषु सश्चिम ॥२॥
अन्नको पोषक शक्तियुक्त, बलवर्द्धक सोमलाई सत्कर्मका शक्तिले प्राप्त गर्नका लागि जल र गाईको दुधसित मिसाउँछन्। त्यसलाई हाम्रा औँलाले लिन्छन्।

अनप्तमप्सु दुष्टरं सोमं पवित्र आ सृज। पुनीहीन्द्राय पातवे ॥३॥
हे याजक हो ! शत्रुले नभेट्ने गरी, दुष्टले आक्रमण गर्न नसक्ने गरी जल मिसाएको सोमरस टाढाका इन्द्रदेवले पान गर्नका लागि चालनीले छानेर राख।

प्र पुनानस्य चेतसा सोमः पवित्रे अर्षति। क्रत्वा सधस्थमासदत् ॥४॥
शोधित गर्ने याज्ञिक बुद्धिपूर्वक सोम पवित्र गर्ने कार्यमा जुटेका हुन्छन्। यस्ता कामले सोम प्रतिष्ठित हुन्छ।

प्र त्वा नमोभिरिन्दव इन्द्र सोमा असृक्षत। महे भराय कारिणः ॥५॥
हे इन्द्रदेव ! तिमीलाई विनयपूर्वक सोम प्राप्त हुन्छ। यस सोमले तिमीलाई सङ्ग्राममा शत्रु नाश गर्नका लागि सक्षम बनाउँछ।

पुनानो रूपे अव्यये विश्वा अर्षन्नभि श्रियः। शूरो न गोषु तिष्ठति ॥६॥
शूरवीर घोडामा सुहाउँदिलो भएझैं शोधित सोम गाईका दुधमा सुहाउँदो हुन्छ।

दिवो न सानु पिप्युषी धारा सुतस्य वेधसः। वृथा पवित्रे अर्षति ॥७॥
आकाशको जलधारा पर्वतका चुलीमा परेझैं शोधित सोमका धारा भाँडामा बर्सन्छन्।

त्वं सोम विपश्चितं तना पुनान आयुषु। अव्यो वारं वि धावसि ॥८॥
हे सोमदेव ! समस्त मानिसमा जसले तिम्रो स्तुति गर्दछन्, तिमी तिनीहरूलाई संरक्षण गर्दछौ। तिमी स्वयं शोधनका लागि अनश्वर चालनीमा वेगका साथ पर्दछौ।

[सूक्त - १७]

ऋषि – काश्यप। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

प्र निम्नेनेव सिन्धवो घ्नन्तो वृत्राणि भूर्णयः। सोमा असृग्रमाशवः ॥१॥
नदीको प्रवाह ओरालोतिर गएझैँ दुष्टको संहार गर्ने, शीघ्रगामी सोमरस वेगपूर्वक चाल्नीबाट तलतिर खस्दछ।

अभि सुवानास इन्दवो वृष्टयः पृथिवीमिव। इन्द्रं सोमासो अक्षरन् ॥२॥
पृथ्वीमा वर्षा भएझैँ गरी शोधित सोमरस इन्द्रदेवकहाँ जान्छ।

अत्यूर्मिर्मत्सरो मदः सोमः पवित्रे अर्षति। विघ्नन्रक्षांसि देवयुः ॥३॥
उत्साहवर्द्धक, आनन्ददायी, स्फूर्तिदायक सोमरस राक्षस संहार गर्दै देवताकहाँ जानका लागि चाल्नीमा पस्छ।

आ कलशेषु धावति पवित्रे परि षिच्यते। उक्थैर्यज्ञेषु वर्धते ॥४॥
चाल्नीले चालेपछि यो सोमरस कलशमा जम्मा हुन्छ र यज्ञका स्तोत्रले बढ्दछ।

अति त्री सोम रोचना रोहन्न भ्राजसे दिवम्। इष्णन्त्सूर्यं न चोदयः ॥५॥
हे सोमदेव ! तिमी तीनै लोकभन्दा माथि रहेर द्युलोक प्रकाशित गर्दछौ र आफूखुसी सूर्यदेवलाई पनि प्रेरित गर्दछौ।

अभि विप्रा अनूषत मूर्धन्यज्ञस्य कारवः। दधानाश्चक्षसि प्रियम् ॥६॥
सोमरस मन पराउने कर्मनिष्ठ विद्वान् याज्ञिक यज्ञका मुख्य भागमा बसेर यज्ञ गर्दछन्।

तमु त्वा वाजिनं नरो धीभिर्विप्रा अवस्यवः। मृजन्ति देवतातये ॥७॥
आफ्नो संरक्षणको कामना भएका ज्ञानीहरू बुद्धियुक्त कर्मले अन्नयुक्त सोमलाई यज्ञका लागि शोधित गर्दछन्।

मधोर्धारामनु क्षर तीव्रः सधस्थमासदः। चारुर्ऋताय पीतये ॥८॥
हे सोमदेव ! शोधनस्थलमा मधुर रसको धाराका रूपमा तिमी जम्मा भइदेऊ। देवताले पान गर्नका लागि र यज्ञका लागि तिमी प्रवाहित होऊ।

[सूक्त - १८]

ऋषि – काश्यप। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

परि सुवानो गिरिष्ठाः पवित्रे सोमो अक्षाः। मदेषु सर्वधा असि ॥१॥
पवित्र कलशमा सोमरस निकालिएको छ। हे सोमदेव ! तिमी पर्वतमा उत्पन्न हुन्छौ, रस निकालेपछि आनन्द दिन्छौ र सर्वश्रेष्ठ छौ।

त्वं विप्रस्त्वं कविर्मधु प्र जातमन्धसः। मदेषु सर्वधा असि ॥२॥
हे सोमदेव ! तिमी ज्ञानवान्, दूरदर्शी र अन्नबाट उत्पन्न भएको पोषक तत्त्व प्रदान गर्ने हौ। आनन्ददायक रसमा तिम्रो स्थान सर्वोत्तम छ।

तव विश्वे सजोषसो देवासः पीतिमाशत। मदेषु सर्वधा असि ॥३॥
हे सोमदेव ! सङ्गठन शक्तिले क्रियाशील देवताहरू तिम्रो रस सेवन गर्ने रहर गर्दछन्। आनन्ददायक रसमा तिम्रो स्थान सर्वोत्तम छ।

आ यो विश्वानि वार्या वसूनि हस्तयोर्दधे। मदेषु सर्वधा असि ॥४॥
हे सोमदेव ! तिमी अनेकौँ किसिमका ऐश्वर्य प्रदान गर्दछौ। आनन्ददायक रसमा तिम्रो स्थान सर्वोत्तम छ।

य इमे रोदसी मही सं मातरेव दोहते। मदेषु सर्वधा असि ॥५॥
मातापितासरहका द्युलोक र पृथिवी दुवैलाई तिमी पुत्रझैँ सुख प्रदान गर्दछौ। हे सोमदेव ! आनन्ददायक रसमा तिम्रो स्थान सर्वोत्तम छ।

परि यो रोदसी उभे सद्यो वाजेभिरर्षति। मदेषु सर्वधा असि ॥६॥
द्युलोक र पृथिवी दुवै लोकलाई सधैँ अन्नले पूरा गराउने आनन्ददायक रसमा तिम्रो स्थान सर्वोत्तम छ।

स शुष्मी कलशेष्वा पुनानो अचिक्रदत्। मदेषु सर्वधा असि ॥७॥
बल बढाउने र शोधित हुँदा कलशमा शब्द गर्दै प्रवाहित हुने आनन्ददायक रसमा तिम्रो स्थान सर्वोत्तम छ।

[सूक्त - १९]

ऋषि - काश्यप। **देवता** - पवमान सोम। **छन्द** - गायत्री।

यत्सोम चित्रमुक्थ्यं दिव्यं पार्थिवं वसु। तन्नः पुनान आ भर ॥१॥
पवित्रतामा परिणत हुने हे सोमदेव ! यस संसारमा भएका अद्‌भुत र प्रशंसनीय दिव्य वैभव हामीलाई देऊ।

युवं हि स्थः स्वर्पती इन्द्रश्च सोम गोपती। ईशाना पिप्यतं धियः ॥२॥
गाईका धनी तथा ऐश्वर्यशाली हे सोम र इन्द्रदेव ! तिमीहरू दुवै निश्चित रूपले यस संसारका रक्षक हौ। हामी सबैको बुद्धि असल मार्गमा लगाओ।

वृषा पुनान आयुषु स्तनयन्नधि बर्हिषि। हरिः सन्योनिमासदत् ॥३॥
याजकको जीवन पवित्र गराउने हे हरियो आभासम्पन्न सोमदेव ! शब्द गर्दै तिमी आफ्ना आसनमा स्थिर होऊ।

अवावशन्त धीतयो वृषभस्याधि रेतसि। सूनोर्वत्सस्य मातरः ॥४॥
बलशाली सोमको तेज उत्पादन गर्ने तेजको पृथ्वीको रहर छोरो पाउन मन गर्ने आमाको जस्तै हुनाले पृथ्वीले सोम धारण गरेको हुन्छ।

कुविद्वृषयन्तीभ्यः पुनानो गर्भमादधत्। याः शुक्रं दुहते पयः ॥५॥
पवित्र भएर तेजस्वी पय दोहन गर्ने, अन्तरिक्षीय वर्षाको कामना गर्ने र स्वयं पवित्र प्रकृतिले सोमलाई गर्भमा स्थापना गर्दछ।

उप शिक्षापतस्थुषो भियसमा धेहि शत्रुषु। पवमान विदा रयिम् ॥६॥
हे सोमदेव ! हामीबाट टाढा रहने मित्रलाई तिमी हाम्रा नजिकै ल्याइदेऊ। हाम्रा शत्रुलाई भयातुर बनाइदेऊ र हामीलाई धन देऊ।

नि शत्रोः सोम वृष्ण्यं नि शुष्मं नि वयस्तिर। दूरे वा सतो अन्ति वा ॥७॥
हे सोम ! हाम्रा नजिक वा टाढाका सबै शत्रुको सामर्थ्य, तेज र अन्न नष्ट गराऊ।

[सूक्त - २०]

ऋषि - काश्यप। **देवता** - पवमान सोम। **छन्द** - गायत्री।

प्र कविर्देववीतयेऽव्यो वारेभिरर्षति। साह्वान्विश्वा अभि स्पृधः ॥१॥
देवतालाई प्रदान गर्नका लागि ज्ञानवर्द्धक सोम उत्तम तरिकाले केलाइन्छ। यो विकृति नाशक हुनाले सबै शत्रुलाई परास्त गर्दछ।

स हि ष्मा जरितृभ्य आ वाजं गोमन्तमिन्वति। पवमानः सहस्रिणम् ॥२॥
अत्यन्त शुद्ध दिव्य सोमले स्तुति गर्ने याजकलाई धनधान्य प्रदान गरेर सन्तुष्ट गर्दछ।

परि विश्वानि चेतसा मृशसे पवसे मती। स नः सोम श्रवो विदः ॥३॥
हे राम्ररी केलाइएका वन्दनीय सोमदेव ! विचार गरेर हामीलाई अन्नको भण्डार देऊ।

अभ्यर्ष बृहद्यशो मघवद्भ्यो ध्रुवं रयिम्। इषं स्तोतृभ्य आ भर ॥४॥
हे दिव्य सोमदेव ! स्तुति गर्ने धनवान् साधकलाई महान् यश, स्थायी निधि र अन्नको भण्डार प्रदान गर।

त्वं राजेव सुव्रतो गिरः सोमा विवेशिथ। पुनानो वह्ने अद्भुत ॥५॥
सत्कर्ममा लागेका, सद्भावनायुक्त, पवित्र हृदयका स्वामीजस्ता हे दिव्य सोमदेव ! याजकले प्रस्तुत गरेको असल वचन स्वीकार गर।

स वह्निरप्सु दुष्टरो मृज्यमानो गभस्त्योः। सोमश्चमूषु सीदति ॥६॥
यज्ञ सम्पन्न गराउने, हत्केलाले शुद्ध गरिएको, जल मिश्रित सोम भाँडामा स्थिर हुन्छ।

क्रीडुर्मखो न मंहयुः पवित्रं सोम गच्छसि। दधत्स्तोत्रे सुवीर्यम् ॥७॥
निरन्तर चल्ने यज्ञको परमार्थमा निरन्तर लागेर रमाउने हे सोमदेव ! स्तोतालाई शौर्यको पराक्रम प्रदान गर्दै तिमी शुद्ध हुन्छौ।

[सूक्त - २१]

ऋषि - काश्यप। **देवता** - पवमान सोम। **छन्द** - गायत्री।

एते धावन्तीन्दवः सोमा इन्द्राय घृष्वयः। मत्सरासः स्वर्विदः ॥१॥

आनन्द बढाउन, ज्ञान दिन र युद्धको प्रेरणा दिनका लागि तेजस्वी सोम इन्द्रदेवसित जाने गर्दछन्।

प्रवृण्वन्तो अभियुजः सुष्वये वरिवोविदः। स्वयं स्तोत्रे वयस्कृतः ॥२॥

सोमरसले स्तोतालाई धनधान्यले पूर्ण गर्दछ र शोधन गर्नेलाई विशेष प्रकारले उपयोगी सहायता गर्दछ।

वृथा क्रीडन्त इन्दवः सधस्थमभ्येकमित्। सिन्धोरूर्मा व्यक्षरन् ॥३॥

सजिलैसित पात्रमा राखिएको सोमरस नदीको पानी रमाएझैँ खसेर एकत्रित हुन्छ।

एते विश्वानि वार्या पवमानास आशत। हिता न सप्तयो रथे ॥४॥

रथमा नारेको घोडाजस्तै शोधित सोमरस जोसुकैले स्वीकार गर्ने धन प्रदान गर्दछ।

आस्मिन्पिशङ्गमिन्दवो दधाता वेनमादिशे। यो अस्मभ्यमरावा ॥५॥

हे सोमदेव ! धन दान गर्ने याज्ञिकलाई अनेकौँ खालका धन त्यसै उद्देश्यले प्रदान गर।

ऋभुर्न रथ्यं नवं दधाता केतमादिशे। शुक्राः पवध्वमर्णसा ॥६॥

हे सोमदेव ! रथ चलाउनका लागि ऋभुहरूले नयाँ र उत्तम सारथी खटाएझैँ हामीलाई यज्ञको काम पूरा गर्नमा खटाऊ। शोधन गरिएको सोमरस पानीसँगै पवित्र होस्।

एत उ त्ये अवीवशन्काष्ठां वाजिनो अक्रत। सतः प्रासाविषुर्मतिम् ॥७॥

यज्ञको कामना गर्ने बलवान् सोमरस यज्ञस्थलमै प्रतिष्ठित हुन्छ। उसले याज्ञिकको बुद्धि यज्ञ गर्नका लागि प्रेरित गर्छ।

[सूक्त - २२]

ऋषि - काश्यप। **देवता** - पवमान सोम। **छन्द** - गायत्री।

एते सोमास आशवो रथा इव प्र वाजिनः। सर्गाः सृष्टा अहेषत ॥१॥

सोम शोधित हुँदा रथ वा अश्वझैँ शब्द गर्दै चाल्नीबाट द्रुतगतिले तलतिर आउँछ।

एते वाता इवोरवः पर्जन्यस्येव वृष्टयः। अग्नेरिव भ्रमा वृथा ॥२॥

सोम पर्जन्यजस्तै र अग्निको ज्वालाजस्तै वायुवेगले गमन गर्दछ।

एते पूता विपश्चितः सोमासो दध्याशिरः। विपा व्यानशुर्धियः ॥३॥

शोधित सोमरसलाई ज्ञानवर्द्धक दहीमा मिसाउँछन्। त्यसपछि त्यो अझै ज्ञानवर्द्धक भएर बुद्धिमत्तापूर्ण गरिएका यज्ञ कर्ममा पुग्दछ।

एते मृष्टा अमर्त्याः ससृवांसो न शश्रमुः। इयक्षन्तः पथो रजः ॥४॥

पवित्र र अमृतजस्तै शोधित सोमरस शोधन गर्दाखेरि शोधक यन्त्रभन्दा तलतिर निरन्तर नथाकीकन बगिरहेको हुन्छ।

एते पृष्ठानि रोदसोर्विप्रयन्तो व्यानशुः। उतेदमुत्तमं रजः ॥५॥

सोमरस स्वर्गलोक र पृथिवीका पृष्ठ भागसम्म विभिन्न प्रकारले गमन गर्दै सबै ठाउँमा पुग्छ। यही उत्तम सोमरस द्युलोक पनि पुगेको हुन्छ।

तन्तुं तन्वानमुत्तममनु प्रवत आशत। उतेदमुत्तमाय्यम् ॥६॥

यज्ञको विस्तार गर्ने उत्कृष्ट सोम नदीका जलमा मिसिन्छ। त्यही सोमले असल यज्ञ पूर्ण गराउँछ।

त्वं सोम पणिभ्य आ वसु गव्यानि धारयः। ततं तन्तुमचिक्रदः ॥७॥

हे सोमदेव ! तिमी पशुसम्बन्धी काम गर्ने वा व्यापार गर्नेहरूसित दुध, दही घिउ आदि पदार्थ लिएर यज्ञस्थलमा प्रतिष्ठित गराउँछौ र यज्ञ पूर्ण गराउँदै कीर्ति फिँजाऊ।

[सूक्त - २३]

ऋषि - काश्यप। **देवता** - पवमान सोम। **छन्द** - गायत्री।

सोमा असुग्रमाशवो मधोर्मदस्य धारया। अभि विश्वानि काव्या ॥१॥

स्तोताले अनेकौँ किसिमका स्तोत्रले स्तुति गर्दै मिठो रसको धाराका रूपमा द्रुतगतिले सोमरस निकाल्छन्।

अनु प्रत्नास आयवः पदं नवीयो अक्रमुः । रुचे जनन्त सूर्यम् ॥२॥
अत्यन्त पुराना र निरन्तर प्रवाहमान नौला पद प्राप्त गर्नेहरूले सूर्यलाई प्रकाशका लागि उत्पन्न गर्दछन् ।

आ पवमान नो भरार्यो अदाशुषो गयम् । कृधि प्रजावतीरिषः ॥३॥
हे सोमदेव ! तिमी शत्रुजस्ता अनुदारको धन र प्रजाले युक्त अन्न हामीलाई देऊ ।

अभि सोमास आय्रवः पवन्ते मद्यं मदम् । अभि कोशं मधुश्चुतम् ॥४॥
शोधित सोमरस आनन्दवर्द्धक हुन्छ । यस मधुर रसलाई पात्रमा एकत्रित गर्दछन् ।

सोमो अर्षति धर्णसिर्दधान इन्द्रियं रसम् । सुवीरो अभिशस्तिपाः ॥५॥
सर्वोत्तम बलशाली, हरेक दुःखबाट बचाउने, इन्द्रिय शक्ति बढाइदिने, धारणा शक्तिले युक्त यो सोमरस पात्रमा एकत्रित हुन्छ ।

इन्द्राय सोम पवसे देवेभ्यः सधमाद्यः । इन्दो वाजं सिषाससि ॥६॥
हे सोमदेव ! तिमी यज्ञका उपयुक्त छौ । इन्द्रदेव र अन्य सबै देवताका लागि नै तिम्रो रस निकालिन्छ । हाम्रा लागि तिमी अन्नदाता हौ ।

अस्य पीत्वा मदानामिन्द्रो वृत्राण्यप्रति । जघान जघनच्च नु ॥७॥
आनन्ददायी, उत्साहवर्द्धक सोमरस पान गरेर अजेय भएका इन्द्रदेवले चारै तिरबाट घेरिराखेका शत्रु नष्ट गरे, पछि पनि यसै गरिरहून् ।

[सूक्त - २४]

ऋषि – काश्यप । **देवता** – पवमान सोम । **छन्द** – गायत्री ।

प्र सोमासो अधन्विषुः पवमानास इन्दवः । श्रीणाना अप्सु मृञ्जत ॥१॥
दुध आदि पोषक तत्त्वले युक्त शीतल सोमरस पवित्र भएर जलसँगै तल राखिएका पात्रमा एकत्रित भइरहेको छ ।

अभि गावो अधन्विषुरापो न प्रवता यतीः । पुनाना इन्द्रमाशत ॥२॥
शुद्ध भएको सोमरस तलका पात्रमा पुगेर अडिँदै छ । देवराज इन्द्र यस पवित्र रसको पान गर्दछन् ।

प्र पवमान धन्वसि सोमेन्द्राय पातवे । नृभिर्यतो वि नीयसे ॥३॥
इन्द्रदेवको उत्साह बढाउने हे सोमदेव ! शुद्धीकरणको प्रक्रिया पूरा भएपछि तिमीलाई ऋत्विक्हरूले यज्ञका वेदीमा पुऱ्याउँछन् ।

त्वं सोम नृमादनः पवस्व चर्षणीसहे । सस्निर्यो अनुमाद्यः ॥४॥
प्रशंसायोग्य र संस्कारित हे सोमदेव ! सबै मानिसका लागि आनन्द बढाउने तिमीलाई याजकले धारण गरेपछि पवित्र होऊ ।

इन्दो यदद्रिभिः सुतः पवित्रं परिधावसि । अरमिन्द्रस्य धाम्ने ॥५॥
हे सोमदेव ! ढुङ्गाले पेलेर निकालेपछि तिमीलाई चाल्नीले शुद्ध गराउँछन् । त्यसपछि इन्द्रदेवले पिउनका लागि योग्य हुन्छौ ।

पवस्व वृत्रहन्तमोक्थेभिरनुमाद्यः । शुचिः पावको अद्भुतः ॥६॥
आश्चर्यजनक तरिकाले शत्रु विनाश गर्ने, श्रेष्ठ वचनले वन्दना गर्न योग्य हे सोमदेव ! तिमी शुद्ध र पवित्र भइदेऊ ।

शुचिः पावक उच्यते सोमः सुतस्य मध्वः । देवावीरघशंसहा ॥७॥
विधिपूर्वक तयार गरिएको शुद्ध, संस्कारित र पवित्र सोमरस देवतालाई सन्तुष्टि दिने र दुष्टलाई विनाश गर्ने मानिन्छ ।

[सूक्त - २५]

ऋषि – दृढच्युत आगस्त्य । **देवता** – पवमान सोम । **छन्द** – गायत्री ।

पवस्व दक्षसाधनो देवेभ्यः पीतये हरे । मरुद्भ्यो वायवे मदः ॥१॥
हे हरियो आभाले सम्पन्न सोमदेव ! तिमी हर्ष र शक्तिका साधनजस्ता छौ । देवता र मरुत्हरूले पिउनका लागि कलशमा स्थित होऊ ।

पवमान धिया हितोऽभि योनिं कनिक्रदत् । धर्मणा वायुमा विश ॥२॥
राम्रोसित विचारपूर्वक स्थापित गरिएका, हे संस्कारयुक्त सोमदेव ! तिमी आफ्ना स्वाभाविक गुणले वायुसँगै संयुक्त भएर कलशमा प्रतिष्ठित होऊ ।

सं देवैः सोभते वृषा कविर्योनावधि प्रियः । वृत्रहा देववीतमः ॥३॥
ज्ञान र बलले सम्पन्न, शुद्ध, संस्कारित हुनाले सबैका परम प्रिय, कसैका बन्धनमा नहरने सोमदेव, देवताहरूका माझमा सुशोभित हुँदै छन् ।

विश्वा रूपाण्याविशन्पुनानो याति हर्यतः । यत्रामृतास आसते ॥४॥
पवित्र सोम सबै रूपमा प्रविष्ट भएर जहाँ देवताहरू रहन्छन्, उनीहरूकै नजिकमा सुशोभित भएर जान्छ ।

अरुषो जनयन्गिरः सोमः पवत आयुषक् । इन्द्रं गच्छन्कविक्रतुः ॥५॥
मेधावी सोमरस प्रीतिपूर्वक इन्द्रदेवका निकट जान्छ । तेजस्वी सोमलाई शोधित गर्दा खेरि शब्दको नाद हुन्छ ।

आ पवस्व मदिन्तम पवित्रं धारया कवे । अर्कस्य योनिमासदम् ॥६॥
आनन्द प्रदान गर्ने कान्तिमान् हे सोमदेव ! पूजा गर्नका लागि योग्य इन्द्रदेवको आश्रय प्राप्त गर्नका लागि तिमी धाराका रूपमा शोधित भएर पवित्र बन ।

[सूक्त - २६]

ऋषि - इध्मवाह दार्ढच्युत । **देवता** - पवमान सोम । **छन्द** - गायत्री ।

तममृक्षन्त वाजिनमुपस्थे अदितेरधि । विप्रासो अण्व्या धिया ॥१॥
विद्वान्हरूका सूक्ष्म बुद्धिले बलशाली सोमलाई अदितिका काखमा उत्तम प्रकारले पवित्र बनाउँछ ।

तं गावो अभ्यनूषत सहस्रधारमक्षितम् । इन्दुं धर्तारमा दिवः ॥२॥
सूर्य आदि लोक धारण गर्ने, कहिल्यै क्षीण नहुने, हजारौं धारा भएर बग्ने सोमदेवलाई हामी स्तोत्रले स्तुति गर्दछौं ।

तं वेधां मेधयाह्यन्पवमानमधि द्यवि । धर्णसिं भूरिधायसम् ॥३॥
सबैका आधार, सबैलाई धारण गर्ने र सबैका आश्रय दाता सोमदेवलाई आफ्ना बुद्धिका बलले द्युलोकका नजिकैको उच्च स्थानमा प्रतिष्ठित गर्दछन् ।

तमह्यन्भुरिजोर्धिया संवसानं विवस्वतः । पतिं वाचो अदाभ्यम् ॥४॥
वाणीका अधिष्ठाता, अविनाशी सोमलाई याज्ञिकहरूले हातमा धारण गरेर यज्ञस्थलमा पुऱ्याउने गर्दछन् ।

तं सानावधि जामयो हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः । हर्यतं भूरिचक्षसम् ॥५॥
याजकहरू उच्च स्थानमा बसेर हरियो आभायुक्त सोमलाई ढुङ्गाले कुटेर दसै औंलाले रस निकाल्दछन् ।

तं त्वा हिन्वन्ति वेधसः पवमान गिरावृधम् । इन्दविन्द्राय मत्सरम् ॥६॥
हे सोमदेव ! स्तोत्रले स्तुति गर्दा प्रशंसित हुने इन्द्रदेवलाई आनन्द प्रदान गर्नका लागि ज्ञानीहरू तिमीलाई प्रेरित गर्दछन् ।

[सूक्त - २७]

ऋषि - नृमेध आङ्गिरस । **देवता** - पवमान सोम । **छन्द** - गायत्री ।

एष कविरभिष्टुतः पवित्रे अधि तोशते । पुनानो घ्नन्नप स्रिधः ॥१॥
ज्ञानी र कविले स्तुति गर्ने, शोधित, विकारनाशक सोम तृप्ति प्रदान गर्ने खालको छ ।

एष इन्द्राय वायवे स्वर्जित्परि षिच्यते । पवित्रे दक्षसाधनः ॥२॥
शक्तिवर्द्धक र स्वर्गीय सुख आफ्ना अधिकारमा राख्ने दिव्य सोमरस अन्तरिक्षमा छानिएर इन्द्रदेव र वायुका लागि तल आउँछ ।

एष नृभिर्वि नीयते दिवो मूर्धा वृषा सुतः । सोमो वनेषु विश्ववित् ॥३॥
द्युलोकका उच्च भागबाट बर्सिने बलवान् सोम वनका विषयमा सबै जान्दछ । पेलेर तयार भएपछि अगुवा मानिसले ल्याउँछन् ।

एष गव्युरचिक्रदत् पवमानो हिरण्ययुः । इन्दुः सत्राजिदस्तृतः ॥४॥

द्युलोकमा प्रतिष्ठित, शक्तिवर्द्धक, रसका रूपमा रहने, विश्वको जानेका सोमलाई वनका माध्यमबाट नै मानिसले प्रयोग गर्दछन्।

एष सूर्येण हासते पवमानो अधि द्यवि । पवित्रे मत्सरो मदः ॥५॥

पवित्र, आनन्द प्रदान गर्ने र प्रसन्नता प्रदान गर्ने सोमलाई सूर्यदेवले द्युलोकका शोधक चाल्नीमा स्थापित गर्दछन्।

एष शुष्म्यसिष्यददन्तरिक्षे वृषा हरिः । पुनान इन्दुरिन्द्रमा ॥६॥

अन्तरिक्षमा वर्षणील, बलवर्द्धक हरियो आभायुक्त सोमरस तल आएपछि पवित्र भएर इन्द्रदेवलाई प्रदान गरिन्छ।

[सूक्त - २८]

ऋषि – प्रियमेध आङ्गिरस। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

एष वाजी हितो नृभिर्विश्वविन्मनसस्पतिः । अव्यो वारं वि धावति ॥१॥

सर्वज्ञाता, मनका अधिपति, बलशाली सोमलाई यज्ञकर्ताले शुद्ध गरेपछि कलशमा प्रतिष्ठित गर्दछन्।

एष पवित्रे अक्षरत् सोमो देवेभ्यः सुतः । विश्वा धामान्याविशन् ॥२॥

देवताहरूका निमित्त उत्पन्न भएको सोम शुद्ध भएर देवताका शरीरमा व्याप्त हुन्छ।

एष देवः शुभायतेऽधि योनावमर्त्यः । वृत्रहा देववीतमः ॥३॥

देवताको प्रिय, देवत्व बढाउने, अविनाशी, शत्रुसंहारक सोम शोभायुक्त कलशमा छ।

एष वृषा कनिक्रदद्दशभिर्जामिभिर्यतः । अभि द्रोणानि धावति ॥४॥

दस औँलाले निचोरेको बलवर्द्धक सोम ठूलो शब्दका साथ कलशमा पस्दछ।

एष सूर्यमरोचयत् पवमानो विचर्षणिः । विश्वा धामानि विश्ववित् ॥५॥

सर्वद्रष्टा सोमरस विश्वका ज्ञाता हो उसले सबै ठाउँ र सूर्यदेवलाई प्रकाशित गर्दछ।

एष शुष्म्यदाभ्यः सोमः पुनानो अर्षति । देवावीरघशंसहा ॥६॥

देवताको रक्षक, पापीको संहारक, अविनाशी, शोधित, बलयुक्त सोम कलशमा पस्छ।

[सूक्त - २९]

ऋषि – नृमेध आङ्गिरस। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

प्रास्य धारा अक्षरन्वृष्णः सुतस्यौजसा । देवाँ अनु प्रभूषतः ॥१॥

बल बढाउने र देवतामाथि अनुकूल प्रभाव पार्ने सोमरसको प्रभावशाली धारा वेगपूर्व पात्रमा एकत्र हुन थल्यो।

सप्तिं मृजन्ति वेधसो गृणन्तः कारवो गिरा । ज्योतिर्जज्ञानमुक्थ्यम् ॥२॥

देदीप्यमान, स्तुत्य, अश्वजस्तै वेगवान् सोमलाई मेधावी अध्वर्युहरू आफ्ना वाणीरूपी स्तुतिले शुद्ध गरिरहेका छन्।

सुषहा सोम तानि ते पुनानाय प्रभूवसो । वर्धा समुद्रमुक्थ्यम् ॥३॥

हे सम्पत्तिशाली र स्तुत्य सोमदेव ! तिमी पवित्रकर्ता र प्रचण्ड पराक्रमका कारण रक्षक हौ। समुद्रजस्तै यो पात्र पनि भराइदेऊ।

विश्वा वसूनि सञ्जयन्पवस्व सोम धारया । इनु द्वेषांसि सध्र्यक् ॥४॥

हे सोमदेव ! सबै धन जित्दै तिमी शुद्ध होऊ र हाम्रा सबै शत्रु हामीबाट टाढा भगाऊ।

रक्षा सु नो अररुषः स्वनात्समस्य कस्य चित् । निदो यत्र मुमुच्महे ॥५॥

हे सोमदेव ! अनुदार व्यक्ति, अन्य शत्रु र निन्दा गर्नेबाट हाम्रो जतनसाथ सुरक्षा गर, हामी शत्रुबाट सुरक्षित होऔँ।

एन्दो पार्थिवं रयिं दिव्यं पवस्व धारया । द्युमन्तं शुष्ममा भर ॥६॥

हे सोमदेव ! पृथ्वीमा आफ्ना धाराले रस प्रवाहित गर्दै तिमी अनेकौँ किसिमका दिव्य धन प्रदान गर र तेजयुक्त बल पनि हामीलाई देऊ।

[सूक्त - ३०]

ऋषि - बिन्दु आङ्गिरस। **देवता** - पवमान सोम। **छन्द** - गायत्री।

प्र धारा अस्य शुष्मिणो वृथा पवित्रे अक्षरन्। पुनानो वाचमिष्यति ॥१॥

बलशाली सोमको धारो स्तुति सुन्ने रहरले चाल्नीबाट पवित्र हुँदै प्रवाहित हुन्छ।

इन्दुर्हियानः सोतृभिर्मृज्यमानः कनिक्रदत्। इयर्ति वग्नुमिन्द्रियम् ॥२॥

शोधित गर्ने याज्ञिकले प्रेरित गरेको यो सोमरस शोधित हुँदाखेरि शब्दको नाद गर्दछ र इन्द्रियलाई यज्ञको काम गर्नका लागि प्रेरित गर्दछ।

आ नः शुष्मं नृषाह्यं वीरवन्तं पुरुस्पृहम्। पवस्व सोम धारया ॥३॥

हे सोमदेव ! पवित्र धारामा प्रवाहित हुँदै तिमी शत्रुको विनाश गर्ने, शौर्यवर्द्धक र सबैबाट पूज्य बल हामीलाई प्रदान गर।

प्र सोमो अति धारया पवमानो असिष्यदत्। अभि द्रोणान्यासदम् ॥४॥

पवित्र सोमरस पात्रमा स्थापित हुनका लागि धाराका रूपमा प्रवाहित हुन्छ।

अप्सु त्वा मधुमत्तमं हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः। इन्दविन्द्राय पीतये ॥५॥

हरियो आभासम्पन्न, अत्यन्त मधुर, जल मिश्रित, सोमरसलाई ढुङ्गामा कुटेर तयार गर्दछन्। त्यो इन्द्रदेवलाई पान गर्नका लागि प्रदान गर्दछन्।

सुनोता मधुमत्तमं सोममिन्द्राय वज्रिणे। चारुं शर्धाय मत्सरम् ॥६॥

हे याज्ञिकहरू हो ! वज्रधारी इन्द्रदेवको बल बढाउनका लागि आनन्ददायी र अत्यन्त मिठो सोमरस निकाल।

[सूक्त - ३१]

ऋषि - गोतम राहूगण। **देवता** - पवमान सोम। **छन्द** - गायत्री।

प्र सोमासः स्वाध्यः पवमानासो अक्रमुः। रयिं कृण्वन्ति चेतनम् ॥१॥

शोधन गरिएको सोमरस ज्ञानवर्द्धक र स्तुति प्रदान गर्ने खालको छ। त्यो उत्तम धन प्रदायक पनि हो।

दिवस्पृथिव्या अधि भवेन्दो द्युम्नवर्धनः। भवा वाजानां पतिः ॥२॥

हे सोमदेव ! तिमी द्युलोक र पृथिवीलोकमा अन्नको वृद्धि गर्ने खालका छौ। तिमी बलका संरक्षक पनि हौ।

तुभ्यं वाता अभिप्रियस्तुभ्यमर्षन्ति सिन्धवः। सोम वर्धन्ति ते महः ॥३॥

हे सोमदेव ! वायुले अनुगमन गरेर र नदीले तिम्रो अनुसरण गर्दै तिम्रो महत्त्वलाई विस्तार गराउँदै छन्।

आ प्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्ण्यम्। भवा वाजस्य सङ्गथे ॥४॥

हे सोमदेव ! प्रत्येक ठाउँमा तिमीलाई बल प्राप्त होस्। तिमी विस्तृत हुँदै सङ्ग्राममा हाम्रा लागि अन्न प्रदान गर्दछौ।

तुभ्यं गावो घृतं पयो बभ्रो दुदुह्रे अक्षितम्। वर्षिष्ठे अधि सानवि ॥५॥

तिम्रो स्थान सर्वोच्च छ। हे प्रजापालक सोमदेव ! गाईले तिमीलाई कहिल्यै नघट्ने दुध र घिउ प्रदान गर्दछन्।

स्वायुधस्य ते सतो भुवनस्य पते वयम्। इन्दो सखित्वमुश्मसि ॥६॥

भुवनका स्वामी हे सोमदेव ! हामी सबै खालका असल आयुधले युक्त भएर तिमीसित मित्रताको कामना गर्दछौं।

[सूक्त - ३२]

ऋषि - श्यावाश्व आत्रेय। **देवता** - पवमान सोम। **छन्द** - गायत्री।

प्र सोमासो मदच्युतः श्रवसे नो मघोनः। सुता विदथे अक्रमुः ॥१॥

आनन्ददायक सोम पेलेर तयार भएपछि हाम्रो यज्ञमा अन्न र यशप्रदाता बनेर रहन्छ।

आदीं त्रितस्य योषणो हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः। इन्दुमिन्द्राय पीतये ॥२॥

शुद्ध हरियो आभायुक्त सोमरसलाई साधकले आफ्नै औंलाले निचोरेर इन्द्रदेवले पिउने योग्य बनाउँछन्।

आदीं हंसो यथा गणं विश्वस्यावीवशन्मतिम् । अत्यो न गोभिरज्यते ॥३॥
हाँस बथानमा गएझैं सहज पाराले यो सोमरस विवेकशालीको बुद्धि प्रभावित गर्दछ।

उभे सोमावचाकशन्मृगो न तक्तो अर्षसि । सीदन्नृतस्य योनिमा ॥४॥
हे सोमदेव ! तिमी द्युलोक र पृथ्वी दुवैलाई हेर्दै हरिणजस्तै तेजस्वी भएर यज्ञस्थलमा प्रतिष्ठित हुन्छौ।

अभि गावो अनूषत योषा जारमिव प्रियम् । अगन्नाजिं यथा हितम् ॥५॥
युद्धमा जान लागेका वीर योद्धाको स्तुति गरेझैं र स्त्रीले आफ्ना प्रियतमको स्तुति गरेझैं हे सोमदेव ! हामी पनि मन्त्रले तिम्रो स्तुति गर्दछौँ।

अस्मे धेहि द्युमद्यशो मघवद्भ्यश्च मह्यं च । सनिं मेधामुत श्रवः ॥६॥
हे सोमदेव ! हामीलाई तेजस्वी बनाऊ याज्ञिकलाई अन्न, धन, बुद्धि र यश देऊ।

[सूक्त – ३३]

ऋषि – गोतम राहूगण। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

प्र सोमासो विपश्चितोऽपां न यन्त्यूर्मयः । वनानि महिषा इव ॥१॥
बुद्धिवर्द्धक सोम पानीको छाल वा स्वाभाविक रूपमा वनमा जाने पशुझैं प्रवाहित छ।

अभि द्रोणानि बभ्रवः शुक्रा ऋतस्य धारया वाजं गोमन्तमक्षरन् ॥२॥
खैरो रङ्गको सोमरस गाईको दुधरूपी अन्नसँग वा जलधारासँगै भाँडामा मिसाइन्छ।

सुता इन्द्राय वायवे वरुणाय मरुद्भ्यः । सोमा अर्षन्ति विष्णवे ॥३॥
पेलेको तयारी सोमरस इन्द्र, वायु, वरुण, मरुत् र विष्णु आदि देवतालाई प्राप्त होस्।

तिस्रो वाच उदीरते गावो मिमन्ति धेनवः । हरिरेति कनिक्रदत् ॥४॥
तीन किसिमका मन्त्र बोलेपछि धारक वाणीले स्वर प्रकट गर्दछ र त्यसै बेला मनोहर हरियो आभाले सम्पन्न सोमरस पनि शब्द गर्दै तल झर्दछ।

अभि ब्रह्मीरनूषत यह्वीर्ऋतस्य मातरः । मर्मृज्यन्ते दिवः शिशुम् ॥५॥
द्युलोकमा उत्पन्न सोमलाई शोधित गर्दा महान् विद्वान्हरूले परमार्थपरायण बन्ने प्रेरणा दिने ऋचा उच्चारण गर्दछन्।

रायः समुद्रांश्चतुरोऽस्मभ्यं सोम विश्वतः । आ पवस्व सहस्रिणः ॥६॥
हे सोमदेव ! सबै माध्यमबाट ऐश्वर्यका चारै समुद्र हाम्रा लागि उपलब्ध गराउन लागि तिमी हजारौँ किसिमले प्रवाहित होऊ।

[सूक्त – ३४]

ऋषि - त्रित आप्त्य। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

प्र सुवानो धारया तनेन्दुर्हिन्वानो अर्षति । रुजद् दृळ्हा व्योजसा ॥१॥
पेलेर तयार गरेको सोमरस व्यापक बलले युक्त भएर धारो बन्दै भाँडामा जम्मा हुन्छ। त्यसले आफ्नै शक्तिले शत्रुका निकै बलिया किल्ला पनि ध्वस्त पारिदिन्छ।

सुत इन्द्राय वायवे वरुणाय मरुद्भ्यः । सोमो अर्षति विष्णवे ॥२॥
इन्द्र, वरुण, वायु, मरुत् र विष्णु आदि देवताहरूका लागि पेलेर तयार गरेको सोम पात्रमा जम्मा भएको छ।

वृषाणं वृषभिर्यतं सुन्वन्ति सोममद्रिभिः । दुहन्ति शक्मना पयः ॥३॥
शक्ति लगाएर दुध दुहेझैं बल बढाउने शक्तियुक्त सोमरसलाई बलिया ढुङ्गाले कुटेर निचोर्ने गरिन्छ।

भुवत्त्रितस्य मर्ज्यो भुवदिन्द्राय मत्सरः । सं रूपैरज्यते हरिः ॥४॥
त्रित ऋषिले शोधन गरेको हरियो आभासम्पन्न सोमरस गाईको दुधसित मिसाएर इन्द्रदेवलाई प्रदान गरिएको छ।

अभीमृतस्य विष्टपं दुहते पृश्निमातरः । चारु प्रियतमं हविः ॥५॥
यज्ञको अत्यन्त प्रिय, सुन्दर, हवनका लागि योग्य सोमको रस मरुत्हरू निकाल्छन्।

समेनमह्रुता इमा गिरो अर्षन्ति सस्रुतः । धेनूर्वाश्रो अवीवशत् ॥६॥
गाईले आफ्ना बाछासित आउन मन गरेझैँ हाम्रो स्तुति सोमदेवकहाँ जाने रहर गर्दछ।

[सूक्त – ३५]

ऋषि – प्रभूवसु आङ्गिरस। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

आ नः पवस्व धारया पवमान रयिं पृथुम्। यया ज्योतिर्विदासि नः ॥१॥
हे सोमदेव ! हामीलाई तेज प्रदान गर्ने धाराले नै आफ्नो रससँगै पर्याप्त धन प्रदान गर।

इन्दो समुद्रमीङ्खय पवस्व विश्वमेजय। रायो धर्ता न ओजसा ॥२॥
हे सोमदेव ! आफ्ना धारामा मिसिनका लागि जललाई प्रेरित गर। शत्रुलाई भयभीत गराउने हे सोमदेव ! आफ्ना शक्तिले हामीलाई धनवान् बनाउने रस प्रदान गर।

त्वया वीरेण वीरवोऽभि ष्याम पृतन्यतः । क्षरा णो अभि वार्यम् ॥३॥
हे शौर्यवान् सोमदेव ! तिमीजस्ता वीर सहयोगीसँग बसेर नै हामी शत्रुसेनाको प्रतिकार गर्दछौँ। हामीलाई तिमी वीरता प्रदान गर्ने खालको धन प्रदान गर।

प्र वाजमिन्दुरिष्यति सिषासन्वाजसा ऋषिः । व्रता विदान आयुधा ॥४॥
अन्नयुक्त द्रष्टा सोमले हामीलाई अन्न प्रदान गर्दछ। आफूसितै आयुध राख्ने सोम सबैको नियम जान्दछन्।

तं गीर्भिर्वाचमीङ्खयं पुनानं वासयामसि। सोमं जनस्य गोपतिम् ॥५॥
पवित्र गराउने, स्तुतिका लागि प्रेरणा दिने, प्रजापालक र गाईको रक्षा गर्ने सोमलाई हामी सुरक्षित राख्दछौँ र उसै सोमको हामी स्तोत्रले स्तुति गर्दछौँ।

विश्वो यस्य व्रते जनो दाधार धर्मणस्पतेः । पुनानस्य प्रभूवसोः ॥६॥
सोमयज्ञमा सबै याज्ञिकको मन भुलिएको छ। शोधित सोम धर्मको पालन गर्ने र पर्याप्त धनले युक्त हुन्छ।

[सूक्त – ३६]

ऋषि – प्रभूवसु आङ्गिरस। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

असर्जि रथ्यो यथा पवित्रे चम्वोः सुतः । कार्ष्मन्वाजी न्यक्रमीत् ॥१॥
टुङ्गामा हिँडेका रथका अश्वझैँ सावधानीपूर्वक पेलेको सोमरस पात्रमा भर्ने गरिन्छ। बलशाली सोम पनि देवताझैँ आफूतर्फ आकर्षित गर्नका लागि समर्थ छ।

स वह्निः सोम जागृविः पवस्व देववीरति। अभि कोशं मधुश्चुतम् ॥२॥
हे सामर्थ्यवान्, उदीयमान सूर्यजस्तै र कान्तिमान् सोमदेव ! मधुरताले युक्त भएर तिमी पात्रमा शोधित भइदेऊ।

स नो ज्योतींषि पूर्व्य पवमान वि रोचय। क्रत्वे दक्षाय नो हिनु ॥३॥
हे सनातन सोमदेव ! हाम्रो तेज विस्तार गर र यज्ञको कार्य गर्नका लागि बल प्राप्त गर्ने प्रेरणा देऊ।

शुम्भमान ऋतायुभिर्मृज्यमानो गभस्त्योः । पवते वारे अव्यये ॥४॥
याज्ञिकहरूले शोधन गरेको सोम भेडाको उनजस्ता चाल्नीले छानेपछि सुशोभित हुन्छ।

स विश्वा दाशुषे वसु सोमो दिव्यानि पार्थिवा। पवतामान्तरिक्ष्या ॥५॥
द्युलोक, पृथ्वी र अन्तरिक्षको सम्पूर्ण वैभव याज्ञिकलाई सोमले प्रदान गरोस्।

आ दिवस्पृष्ठमश्वयुर्गव्ययुः सोम रोहसि। वीरयुः शवसस्पते ॥६॥
हे अन्नदाता सोम ! तिमी अश्व, गाई र वीर पुत्रको इच्छा गर्दै द्युलोकका माथिल्लो भागमा स्थित हुन्छौ।

[सूक्त – ३७]

ऋषि – रहूगण आङ्गिरस। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

स सुतः पीतये वृषा सोमः पवित्रे अर्षति। विघ्नन्रक्षांसि देवयुः ॥१॥
दिव्य गुणयुक्त, इन्द्र आदि देवताका लागि तयार गरिएको र खोजेको पूरा गराउने सोम विकृति नाश गराउँदै चाल्ने यन्त्रबाट झर्न थाल्छ।

स पवित्रे विचक्षणो हरिरर्षति धर्णसिः । अभि योनिं कनिक्रदत् ॥२॥

सबैको संरक्षक, सबैको धारक, दुष्टसंहारक, हरियो आभाले सम्पन्न सोम छान्नेबाट पवित्र भएर शब्दसँगै कलशमा पुग्दछ।

स वाजी रोचना दिवः पवमानो वि धावति । रक्षोहा वारमव्ययम् ॥३॥

द्युलोकमा प्रकाशमान, सामर्थ्यवान्, दुष्टसंहारक, शोधित, दिव्य सोम अविरल रूपले प्रवाहित हुन्छ।

स त्रितस्याधि सानवि पवमानो अरोचयत् । जामिभिः सूर्यं सह ॥४॥

त्रित यज्ञमा संस्कारित सोमले आफ्ना महान् तेजले सूर्यदेवलाई प्रकाशित गर्दछ।

स वृत्रहा वृषा सुतो वरिवोविददाभ्यः । सोमो वाजमिवासरत् ॥५॥

शत्रुको नाश गर्ने बलवर्द्धक, पेलेर निकालिएको, धन प्रदान गर्ने सोम अश्वजस्तै वेगले कलशमा प्रवेश गर्दछ।

स देवः कविनेषितोऽभि द्रोणानि धावति । इन्दुरिन्द्राय मंहना ॥६॥

द्युलोकमा प्रकाशमान् सोम याजकबाट प्रभावित भएपछि इन्द्र आदि देवताको महत्त्व बढाउनका लागि वेगपूर्वक कलशमा प्रवेश गर्दछ।

[सूक्त - ३८]

ऋषि – रहूगण आङ्गिरस। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

एष उ स्य वृषा रथोऽव्यो वारेभिरर्षति । गच्छन् वाजं सहस्रिणम् ॥१॥

रथजस्तै वेगवान्, अभीष्ट प्रदायक यो सोम चाल्नीले कलशमा छानिन्छ।

एतं त्रितस्य योषणो हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः । इन्दुमिन्द्राय पीतये ॥२॥

इन्द्रदेवले प्रयोग गर्ने यो हरियो आभासम्पन्न सोम तीन किसिमले पेल्ने गरन्छि।

एतं त्यं हरितो दश मर्मृज्यन्ते अपस्युवः । याभिर्मदाय शुम्भते ॥३॥

इन्द्रदेवलाई प्रसन्न गर्ने यज्ञमा प्रयोग गर्नका निम्ति दस औँलाले सोम शोधित गर्दछन्।

एष स्य मानुषीष्वा श्येनो न विक्षु सीदति । गच्छञ्जारो न योषितम् ॥४॥

प्रेमीप्रेमिका आपसमा भेट गर्नका लागि कुदेझैँ वा बाज पक्षी सिकारमा कुदेझैँ यो सोम मानवका बीचमा शीघ्रतापूर्वक पुगेर प्रतिष्ठित हुन्छ।

एष स्य मद्यो रसोऽव चष्टे दिवः शिशुः । य इन्दुर्वारमाविशत् ॥५॥

द्युलोकमा उत्पन्न भएको आनन्दवर्द्धक सोम सबैलाई हेर्दै चाल्नीले शुद्ध हुन्छ।

एष स्य पीतये सुतो हरिरर्षति धर्णसिः । क्रन्दन्योनिमभि प्रियम् ॥६॥

सबैलाई धारण गर्ने अविनाशी सोम देवताले पिउनका लागि तयार भएको छ। यो ध्वनि गर्दै आफ्नो प्रिय निवासस्थान कलशमा प्रवेश गर्दछ।

[सूक्त - ३९]

ऋषि – बृहन्मति आङ्गिरस। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

आशुरर्ष बृहन्मते परि प्रियेण धाम्ना । यत्र देवा इति ब्रवन् ॥१॥

हे मूर्तिमान् सोमदेव ! तिमी आफ्ना प्रिय रसधारासहित देवताको निवासमा जाने विचारले चाँडै उपस्थित होऊ।

परिष्कृण्वन्ननिष्कृतं जनाय यातयन्निषः । वृष्टिं दिवः परि स्रव ॥२॥

हे सोमदेव ! संस्काररहित क्षेत्रलाई संस्कारवान् बनाउँदै, मानिसका लागि अन्न आदि उत्पन्न गर्नका लागि, आकाशबाट वर्षा गराऊ।

सुत एति पवित्र आ त्विषिं दधान ओजसा । विचक्षाणो विरोचयन् ॥३॥

सबैको निरीक्षक, सबैको प्रकाशक, दिव्य सोम अन्तरिक्षबाट प्राकृतिक चाल्नीले छानिँदै तीव्र गतिले अवतरित हुन्छ।

अयं स यो दिवस्परि रघुयामा पवित्र आ । सिन्धोरूर्मा व्यक्षरत् ॥४॥

आकाशमा तीव्र गतिले विचरण गर्ने, पवित्र गरिएको सोमरस सागरको लहरझैँ लाग्छ।

आविवासन् परावतो अथो अर्वावतः सुतः । इन्द्राय सिच्यते मधु ॥५॥
सफा सोमरस तयारी गरेपछि टाढा वा नजिकबाट इन्द्रदेवलाई समर्पित गरिन्छ।

समीचीना अनूषत हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः । योनावृतस्य सीदत ॥६॥
यज्ञस्थलमा प्रतिष्ठित, ढुङ्गले पेलेर निकालेको, ताजा हरियो रङ्ग भएको सोमरस सफा गर्दाखेरि एका ठाउँमा जम्मा भएर साधकहरू स्तुति गर्दछन्।

[सूक्त - ४०]

ऋषि – बृहन्मति आङ्गिरस। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

पुनानो अक्रमीदभि विश्वा मृधो विचर्षणिः । शुम्भन्ति विप्रं धीतिभिः ॥१॥
पवित्र भइसकेपछि बुद्धिवर्द्धक एवं ज्ञानवर्द्धक सोमरसले सबै शत्रुलाई शमन गर्दछ। ज्ञानीहरू यस सोमलाई दिव्य स्तोत्रले स्तुति गर्दछन्।

आ योनिमरुणो रुहद्गमदिन्द्रं वृषा सुतः । ध्रुवे सदसि सीदति ॥२॥
विधिवत् तयार गरेको अरुण आभायुक्त सोम कलशमा स्थिर हुन्छ। उत्तम स्थानमा प्रतिष्ठित भएर इन्द्रदेवका नजिकमा जान्छ।

नू नो रयिं महामिन्दोऽस्मभ्यं सोम विश्वतः । आ पवस्व सहस्रिणम् ॥३॥
हे तृप्तिदायक सोमदेव ! हामीलाई चाँडै हजारौं महान् वैभव सबै तिरबाट प्रदान गर।

विश्वा सोम पवमान द्युम्नानीन्दवा भर । विदाः सहस्रिणीरिषः ॥४॥
हे शोधित तेजस्वी सोमदेव ! हामीलाई हरेक किसिमका धनले भरिपूर्ण गर र हजारौं किसिमका अन्न प्रदान गर।

स नः पुनान आ भर रयिं स्तोत्रे सुवीर्यम् । जरितुर्वर्धया गिरः ॥५॥
हे सोमदेव ! शोधित हुँदै, पराक्रमी बनाउने असल धन हामी सबै स्तोतालाई प्रदान गर र ती स्तोताको स्तुति विस्तार गर।

पुनान इन्दवा भर सोम द्विबर्हसं रयिम् । वृषन्निन्दो न उक्थ्यम् ॥६॥
हे तेजस्वी सोमदेव ! तेजस्वी हुँदै द्युलोक र पृथ्वीको धन हामीलाई प्रदान गर। हे धन प्रदाता सोमदेव ! हामीलाई प्रशंसनीय धन प्रदान गर।

[सूक्त - ४१]

ऋषि – मेध्यातिथि काण्व। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

प्र ये गावो न भूर्णयस्त्वेषा अयासो अक्रमुः । घ्नन्तः कृष्णामप त्वचम् ॥१॥
गाईरूपी किरणले कालो आवरण हटाउँदै सोम तीव्र गतिका साथ अघि बढेको छ।

सुवितस्य मनामहेऽति सेतुं दुराव्यम् । साह्वांसो दस्युमव्रतम् ॥२॥
हे असह्य बन्धन हटाएर सुख प्रदान गर्ने सोमदेव ! सत्कर्म विमुख भई दुष्कर्ममा लागेका शत्रुको थान्को लगाउन हामी तिम्रो वन्दना गर्दछौं।

शृण्वे वृष्टेरिव स्वनः पवमानस्य शुष्मिणः । चरन्ति विद्युतो दिवि ॥३॥
पवित्र गर्दाखेरिको सोमको ध्वनि, वर्षा हुँदाखेरिको जलको ध्वनिजस्तै रमाइलो छ। त्यस्तो तेजस्वी सोमको किरण आकाशमा सर्वत्र फैलन्छ।

आ पवस्व महीमिषं गोमदिन्दो हिरण्यवत् । अश्वावद्वाजवत् सुतः ॥४॥
असल भाँडामा रहेका हे सोमदेव ! हामीलाई अन्नको भण्डार एवं पुत्र, पौत्र, गाई, अश्व र स्वर्ण आदि अपार वैभव देऊ।

स पवस्व विचर्षण आ मही रोदसी पृण । उषाः सूर्यो न रश्मिभिः ॥५॥
उषा कालभन्दा पछि आफ्ना सुनौला रश्मिले संसार आलोकित गर्ने सूर्यदेवजस्ता हे विश्वद्रष्टा सोमदेव ! आफ्ना तृप्तिदायक पवित्र रसले धर्ती र आकाश भरिदेऊ।

परि णः शर्मयन्त्या धारया सोम विश्वतः । सरा रसेव विष्टपम् ॥६॥
हे सोमदेव ! जलले घेरिएको पृथ्वीजस्तै तिमी आफ्नो सुखद रसधाराले हामीलाई चारै तिरबाट घेर।

[सूक्त - ४२]

ऋषि – मेध्यातिथि काण्व। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

जनयन्रोचना दिवो जनयन्नप्सु सूर्यम्। वसानो गा अपो हरिः ॥१॥

हरियो आभायुक्त सोम द्युलोकमा नक्षत्र र अन्तरिक्षमा सूर्यदेवको निर्माण गरेर गाई तथा जललाई प्रभावित गर्दछ।

एष प्रत्नेन मन्मना देवो देवेभ्यस्परि। धारया पवते सुतः ॥२॥

सनातन स्तुतिका सहायताले देदीप्यमान सोमरस देवताका लागि धाराका रूपमा प्रवाहित हुन्छ।

वावृधानाय तूर्वये पवन्ते वाजसातये। सोमाः सहस्रपाजसः ॥३॥

सोमरस अनेकौं बल वृद्धि गर्नका लागि र अन्न आदि प्राप्त गर्ने उद्देश्यले निकालिन्छ।

दुहानः प्रत्नमित्पयः पवित्रे परि षिच्यते। क्रन्दन्देवाँ अजीजनत् ॥४॥

भाँडामा पेलेको सोमरस चाल्नीले छानिन्छ। शब्द गर्ने यो सोमरस देवताहरूलाई यज्ञमा बोलाएभैँ देखिन्छ।

अभि विश्वानि वार्याभि देवाँ ऋतावृधः। सोमः पुनानो अर्षति ॥५॥

शोधित सोमरसले सत्यको आचरण गर्ने देवतालाई नजिक ल्याएर सबै किसिमका धन विभिन्न तरिकाले प्रदान गर्दछ।

गोमन्नः सोम वीरवदश्वावद्वाजवत्सुतः। पवस्व बृहतीरिषः ॥६॥

हे सोमदेव ! तिमी गाई, वीर पुत्रहरू, अश्व र बलले युक्त अन्न हामीलाई प्रदान गर।

[सूक्त - ४३]

ऋषि – मेध्यातिथि काण्व। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

यो अत्य इव मृज्यते गोभिर्मदाय हर्यतः। तं गीर्भिर्वासयामसि ॥१॥

अश्वजस्तो गतिशील सोमलाई गाईको दुधमा मिसेर शोधन गरिन्छ। आनन्ददायी हुनाले त्यो प्रिय छ। स्तुति गर्दै उसै सोमलाई यज्ञस्थलमा स्थापना गर्दछन्।

तं नो विश्वा अवस्युवो गिरः शुम्भन्ति पूर्वथा। इन्दुमिन्द्राय पीतये ॥२॥

सनातन स्तुतिजस्तै हरेक किसिमले रक्षा गर्ने स्तुतिले सोमलाई सुशोभित गराउँदै इन्द्रदेवका लागि तयार गर्दछन्।

पुनानो याति हर्यतः सोमो गीर्भिः परिष्कृतः। विप्रस्य मेध्यातिथेः ॥३॥

स्तुतिले संस्कारित, शोधित सोमरस ज्ञानवान् मेधातिथिका यज्ञमा पुग्दछ।

पवमान विदा रयिमस्मभ्यं सोम सुश्रियम्। इन्दो सहस्रवर्चसम् ॥४॥

हे पवित्र तेजस्वी सोमदेव ! तिमी हजारौं किसिमका उत्तम धन हामीलाई देऊ।

इन्दुरत्यो न वाजसृत्कनिक्रन्ति पवित्र आ। यदक्षारति देवयुः ॥५॥

युद्धमा जाने अश्वभैँ यो सोम देवताका नजिक पुग्ने रहरले चाल्नीमा शब्द गर्न थाल्छ।

पवस्व वाजसातये विप्रस्य गृणतो वृधे। सोम रास्व सुवीर्यम् ॥६॥

हे सोमदेव ! स्तोता विप्रको उन्नति र उत्तम बलयुक्त अन्नका लागि प्रवाहित होऊ।

[सूक्त - ४४]

ऋषि – अयास्य आङ्गिरस। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

प्र ण इन्दो महे तन ऊर्मिं न बिभ्रदर्षसि। अभि देवाँ अयास्यः ॥१॥

हे सोमदेव ! प्रचुर सम्पदा प्राप्तिका लागि तिमी कलशमा छानिन्छौ। तिम्रो तेज धारण गर्ने अयास्य ऋषि देवतातिर जान लागेका छन्।

मती जुष्टो धिया हितः सोमो हिन्वे परावति। विप्रस्य धारया कविः ॥२॥

ज्ञानीहरूका असल बुद्धिले सेवित सोमरस सत्कर्मरूपी यज्ञमा धेरै टाढासम्म पुग्दछ।

अयं देवेषु जागृविः सुत एति पवित्र आ। सोमो याति विचर्षणिः ॥३॥

जागरणशील, दिव्यद्रष्टा सोमरस चाल्नीबाट छानिएपछि देवतातिर जान्छ।

स नः पवस्व वाजयुश्चक्राणश्चारुमध्वरम्। बर्हिष्माँ आ विवासति ॥४॥

हे सोमदेव ! हिंसारहित यज्ञ उत्तम तरिकाले पूर्ण गराउँदै याज्ञिक र हामी सबैका लागि अन्न प्रदान गर्ने रस तिमी प्रदान गर।

स नो भगाय वायवे विप्रवीरः सदावृधः । सोमो देवेष्वा यमत् ॥५॥
ज्ञानीहरूबाट प्रेरित सोमरस सधैँ संवर्द्धित हुँदै वायुजस्तै देवत्व प्रदान गर्ने ऐश्वर्य हामीलाई प्रदान गरोस्।

स नो अद्य वसुत्तये ऋतुविद् गातुवित्तमः । वाजं जेषि श्रवो बृहत् ॥६॥
हे सोमदेव ! तिमी पुण्य कर्मका मार्गदर्शक र सत्कर्म गर्ने हौ। त्यसैले तिमी धन र उत्तम अन्नमाथि विजय प्राप्त गर्दछौ।

[सूक्त - ४५]

ऋषि - अयास्य आङ्गिरस। **देवता** - पवमान सोम। **छन्द** - गायत्री।

स पवस्व मदाय कं नृचक्षा देववीतये। इन्दविन्द्राय पीतये ॥१॥
हे सोमदेव ! तिमी मनुष्यका द्रष्टा हौ। देवताहरू र इन्द्रदेवले आनन्द वृद्धिका लागि पान गर्ने आफ्नो रस सुखपूर्वक उत्पादन गर।

स नो अर्षाभि दूत्यं१त्वमिन्द्राय तोशसे। देवान्त्सखिभ्य आ वरम् ॥२॥
हे सोमदेव ! तिमी ज्ञानको सन्देशवाहक बनेर इन्द्रदेवको सन्तुष्टिका लागि देवगण र अन्य मित्रहरू प्राप्त गर्नका लागि रस प्रदान गर।

उत त्वामरुणं वयं गोभिरञ्ज्मो मदाय कम्। वि नो राये दुरो वृधि ॥३॥
अरुण वर्णको आभा हुने सोमलाई आनन्द वृद्धि र सुख प्प्तिका लागि गाईको दुधमा मिसाइन्छ। हे सोमदेव ! हाम्रो धन प्राप्तिको मार्ग तिमी बढाइदेऊ।

अत्यू पवित्रमक्रमीद्वाजी धुरं न यामनि। इन्दुर्देवेषु पत्यते ॥४॥
अश्वले ठिक बाटोमा रथ हिँडाएझैँ शोधन यन्त्र पार गरेको सोम देवताकहाँ पुग्दछ।

समी सखायो अस्वरन्वने क्रीडन्तमत्यविम्। इन्दुं नावा अनूषत ॥५॥
चाल्नीमा रमाउने प्रशोधित सोमरसलाई मित्रभावले याजकहरू यज्ञमा स्तुति गर्दछन्।

तया पवस्व धारया यया पीतो विचक्षसे। इन्दो स्तोत्रे सुवीर्यम् ॥६॥
हे सोमदेव ! जुन धाराले पान गर्दाखेरि तिमी स्तोतालाई उचित किसिमको बल प्रदान गर्दछौ, उसै धाराले पात्रमा भरिँदै पवित्र होऊ।

[सूक्त - ४६]

ऋषि - अयास्य आङ्गिरस। **देवता** - पवमान सोम। **छन्द** - गायत्री।

असृग्रन्देववीतयेऽत्यासः कृत्व्या इव। क्षरन्तः पर्वतावृधः ॥१॥
पर्वतमा उब्जिएर हुर्केबढेको सोमरस देवताकहाँ पुग्नका लागि वेगवान् अश्वझैँ भएर पात्रमा पस्न पुग्दछ।

परिष्कृतास इन्दवो योषेव पित्र्यावती। वायुं सोमा असृक्षत ॥२॥
बाबुका घरबाट छोरी सिँगारिएर लोग्नेका घरमा जान लागेको झैँ गरी सोम वायुदेवका नजिकमा पुग्दछ।

एते सोमास इन्दवः प्रयस्वन्तश्चमू सुताः। इन्द्रं वर्धन्ति कर्मभिः ॥३॥
पात्रमा निकालेर राखेको यस्तो तेजस्वी सोमरसले अन्नसँग मिसिएर आफ्ना यज्ञीय कार्यले इन्द्रदेवको बल बढाउँछ।

आ धावता सुहस्त्यः शुक्रा गृभ्णीत मन्थिना। गोभिः श्रीणीत मत्सरम् ॥४॥
हे सिपालु याज्ञिक हो ! हाम्रा नजिकै आओ र मदानीले मथेर बलशाली सोमरसलाई गाईका दुधमा मिसाओ।

स पवस्व धनञ्जय प्रयन्ता राधसो महः। अस्मभ्यं सोम गातुवित् ॥५॥
हे शत्रुको धन जित्ने सोम ! हामीलाई उत्तम धन प्राप्त गर्ने असल मार्ग देखाइदेऊ।

एतं मृजन्ति मर्ज्यं पवमानं दश क्षिपः। इन्द्राय मत्सरं मदम् ॥६॥
स्तुत्य, पवित्र, सुखदायक सोम इन्द्रलाई दिएर खुसी पार्न दसै औँला शुद्ध गर्दै छन्।

[सूक्त - ४७]

ऋषि – कवि भार्गव। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

अया सोमः सुकृत्यया महश्चिदभ्यवर्धत। मन्दान उद्वृषायते ॥१॥

हे सोम ! असल कार्यमा लागेर महान् बनेपछि आनन्द प्रदान गर्दै शक्ति बढाउँछौ।

कृतानीदस्य कर्त्वा चेतन्ते दस्युतर्हणा। ऋणा च धृष्णुश्चयते ॥२॥

सोमले शत्रुको नाश गर्दछ र धैर्यपूर्वक ऋणबाट मुक्त गराउँछ।

आत्सोम इन्द्रियो रसो वज्रः सहस्रसा भुवत्। उक्थं यदस्य जायते ॥३॥

इन्द्रदेवको स्तोत्र उच्चारण गर्दाखेरि उनका प्रिय सोमरसले हजारौं किसिमका पौष्टिक अन्न प्रदान गर्दछ।

स्वयं कविर्विधर्तरि विप्राय रत्नमिच्छति। यदी मर्मृज्यते धियः ॥४॥

औंलाले केलाउँदै गर्दा यस सोमले कविजस्ता ज्ञानीलाई धन प्रदान गर्ने विचार गर्छ।

सिषासतू रयीणां वाजेष्वर्वतामिव। भरेषु जिग्युषामसि ॥५॥

हे सोमदेव ! लडाइँमा जाँदा अश्वलाई घाँस दिइएझैं युद्धभूमिमा विजयको रहर गर्नेलाई तिमी धन प्रदान गर्दछौ।

[सूक्त - ४८]

ऋषि - कवि भार्गव। **देवता** - पवमान सोम। **छन्द** - गायत्री।

तं त्वा नृम्णानि बिभ्रतं सधस्थेषु महो दिवः। चारुं सुकृत्ययेमहे ॥१॥

देवलोकमा व्याप्त, विभिन्न किसिमका ऐश्वर्यले युक्त, सुन्दर हे सोमदेव ! उत्तम कर्मद्वारा तिमीलाई प्राप्त गर्ने हाम्रो रहर छ।

संवृक्तधृष्णुमुक्थ्यं महामहिव्रतं मदम्। शतं पुरो रुरुक्षणिम् ॥२॥

हे असुरविजयी सोमदेव ! उत्तम कर्म गर्ने आनन्ददायी र शत्रुका सयौं सहर ध्वस्त गर्ने तिमी नै हौ। तिमीसित हामी ऐश्वर्य माग्छौं।

अतस्त्वा रयिमभि राजानं सुक्रतो दिवः। सुपर्णो अव्यथिर्भरत् ॥३॥

उत्तम कर्मको थालनी गर्ने, ऐश्वर्यवान्, तेजस्वी हे सोमदेव ! कष्ट र पीडालाई महत्त्व नदिईकन गरुडले तिमीलाई द्युलोकबाट पृथ्वीमा ल्याऊन्।

विश्वस्मा इत्स्वर्दृशे साधारणं रजस्तुरम्। गोपामृतस्य विर्भरत् ॥४॥

यज्ञको रक्षा गर्ने, जलका प्रेरक, स्वयं प्रकाशयुक्त, देवशक्ति सहजतापूर्वक प्राप्त गर्ने दिव्य सोम आकाशमा व्याप्त छ।

अधा हिन्वान इन्द्रियं ज्यायो महित्वमानशे। अभिष्टिकृद्विचर्षणिः ॥५॥

ज्ञानसम्पन्न एवं खोजेको फल दिने सोम शोधित भएर आफ्नो क्षमता अझै धेरै बनाउँदै असल बन्न पुग्दछ।

[सूक्त - ४९]

ऋषि - कवि भार्गव। **देवता** - पवमान सोम। **छन्द** - गायत्री।

पवस्व वृष्टिमा सु नोऽपामूर्मिं दिवस्परि। अयक्ष्मा बृहतीरिषः ॥१॥

हे दिव्य सोमदेव ! द्युलोकबाट उचित वर्षा गराएर जललाई तरङ्गित गराऊ र त्यसका साथै रोगनाशक अन्न हामीलाई देऊ।

तया पवस्व धारया यया गाव इहागमन्। जन्यास उप नो गृहम् ॥२॥

हे सोमदेव ! हामीलाई अन्य गाईहरू प्राप्त हुने आफ्नो धारा प्रकट गर।

घृतं पवस्व धारया यज्ञेषु देववीतमः। अस्मभ्यं वृष्टिमा पव ॥३॥

हे सोमदेव ! यज्ञमा देवताले रोजेको तिम्रो धारारूपी जलको वर्षा गराऊ।

स न ऊर्जे व्य१व्ययं पवित्रं धाव धारया। देवासः शृणवन्हि कम् ॥४॥

हे सोमदेव ! हामीलाई अन्न प्रदान गर्नका लागि चाल्नीबाट धाराका रूपमा छानिँदै कलशमा प्रवेश होऊ। देवताहरू तिम्रो शब्द सुनेर खुसी होऊन्।

पवमानो असिष्यदद्रक्षांस्यपजङ्घनत्। प्रत्नवद्रोचयन् रुचः ॥५॥

शत्रुको संहार गर्ने, तेजले देदीप्यमान, पवित्र सोमरस कलशमा झर्दछ।

[सूक्त - ५०]

ऋषि - उचथ्य आङ्गिरस। **देवता** - पवमान सोम। **छन्द** - गायत्री।

उत्ते शुष्मास ईरते सिन्धोरूर्मेरिव स्वनः। वाणस्य चोदया पविम् ॥१॥

हे सोमदेव ! तिमी प्रवाहित हुँदा समुद्रको तरङ्गजस्तै ध्वनि हुन्छ। तिमी वाणीले उत्पन्न शब्दको जस्तै ध्वनि गर।

प्रसवे त उदीरते तिस्रो वाचो मखस्युवः। यदव्य एषि सानवि ॥२॥

हे सोमदेव ! तिमी प्रादुर्भाव हुँदा याजकहरू ऋक्, यजु र सामका मन्त्रको गाउँछन्। अनि तिमी उच्च आसनमा विराजमान भएर संस्कारित हुनका लागि तत्पर हुन्छौ।

अव्यो वारे परि प्रियं हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः। पवमानं मधुश्चुतम् ॥३॥

ऋत्विक्हरू ढुङ्गाले कुटेर हरियो आभासम्पन्न सुन्दर, मिठो सोमरस चाल्नीले छान्छन्।

आ पवस्व मदिन्तम पवित्रं धारया कवे। अर्कस्य योनिमासदम् ॥४॥

हे परम आनन्ददायी सोमरस ! इन्द्रदेवलाई तृप्त गराउनका लागि तिमी शोधनयन्त्रबाट सफा धाराका रूपमा प्रवाहित होऊ।

स पवस्व मदिन्तम गोभिरञ्जानो अक्तुभिः। इन्दविन्द्राय पीतये ॥५॥

हे आनन्ददाता सोम ! तिमी गाईको पुष्टिकारक दुध आदिका मिश्रणमा छानिएर इन्द्रदेवले पान गर्नका लागि योग्य होऊ।

[सूक्त - ५१]

ऋषि - उचथ्य आङ्गिरस। **देवता** - पवमान सोम। **छन्द** - गायत्री।

अध्वर्यो अद्रिभिः सुतं सोमं पवित्र आ सृज। पुनीहीन्द्राय पातवे ॥१॥

हे अध्वर्यु हो ! इन्द्रले पिउने गरी ढुङ्गाले पेलेको सोम पवित्र गरेर भाँडानजिकै ल्याओ।

दिवः पीयूषमुत्तमं सोममिन्द्राय वज्रिणे। सुनोता मधुमत्तमम् ॥२॥

हे याज्ञिक हो ! द्युलोकको अमृतजस्तै अत्यन्त मिठो सोमरस वज्रधारी इन्द्रदेवलाई प्रदान गर्नका लागि तयार गर। X 174

तव त्य इन्दो अन्धसो देवा मधोर्व्यश्नते। पवमानस्य मरुतः ॥३॥

हे सोमदेव ! तिम्रो आनन्दवर्द्धक मिठो अन्नरूपी रस देवता र मरुतले सेवन गर्दछन्।

त्वं हि सोम वर्धयन्त्सुतो मदाय भूर्णये। वृषन्त्स्तोतारमूतये ॥४॥

हे पेलेर तयार गरिएका सोमदेव ! तिमी देवतालाई खुसी पार्न, उनको रहर पूरा गर्न र संरक्षण प्रदान गर्न सहायक होऊ।

अभ्यर्ष विचक्षण पवित्रं धारया सुतः। अभि वाजमुत श्रवः ॥५॥

हे सर्वद्रष्टा सोमदेव ! चाल्नीबाट धाराका रूपमा निचोरिएको तिम्रा रसले हामीलाई अन्न र कीर्ति प्रदान गरोस्।

[सूक्त - ५२]

ऋषि - उचथ्य आङ्गिरस। **देवता** - पवमान सोम। **छन्द** - गायत्री।

परि द्युक्षः सनद्रयिर्भरद्वाजं नो अन्धसा। सुवानो अर्ष पवित्र आ ॥१॥

धन प्रदान गर्ने तेजस्वी सोमले हामीलाई बल एवं अन्नले पूरा गराओस्। हे सोमदेव ! तिमी शोधक यन्त्रले शोधित हुँदै आऊ।

तव प्रत्नेभिरध्वभिरव्यो वारे परि प्रियः। सहस्रधारो यात्तना ॥२॥

हे सोम ! हजारौँ धाराबाट गमन गर्ने तिम्रो प्रिय रस अविनाशी चाल्नीबाट तलतिर प्रवाहित हुन्छ।

चरुर्न यस्तमीङ्खयेन्दो न दानमीङ्खय। वधैर्वधस्नवीङ्खय ॥३॥

हे सोमदेव ढुङ्गाले कुटेका बेला रसलाई बाहिर निस्कन तिमी प्रेरित गर। हे सोमदेव ! चरुजस्तै खाद्यहरू हामीलाई प्रदान गर।

नि शुष्ममिन्दवेषां पुरुहूत जनानाम्। यो अस्माँ आदिदेशति ॥४॥

हे स्तुति गर्न योग्य सोमदेव ! तिम्रो बल बढाउने प्रेरणा हाम्रा लागि हितकारी होस्।

शतं न इन्द ऊतिभिः सहस्रं वा शुचीनाम्। पवस्व मंहयद्रयिः ॥५॥

हे सोमदेव ! हजारौँ किसिमले शुद्ध भएर संरक्षणले युक्त धन प्रदान गर्ने रस निकाल।

[सूक्त – ५३]

ऋषि – अवत्सार काश्यप । **देवता** – पवमान सोम । **छन्द** – गायत्री ।

उत्ते शुष्मासो अस्थू रक्षो भिन्दन्तो अद्रिवः । नुदस्व याः परिस्पृधः ॥१॥

ढुङ्गाले कुटिएका हे शुद्ध सोमदेव ! तिम्रा उठिरहेका तरङ्गबाट राक्षसको विनाश हुन्छ । हामीसित लडाइँ गर्ने शत्रुलाई तिमी पर भगाइदेऊ ।

अया निजघ्निरोजसा रथसङ्गे धने हिते । स्तवा अबिभ्युषा हृदा ॥२॥

हे सोमदेव ! तिमी आफ्ना सामर्थ्यले शत्रु विनाश गर्न सक्षम छौ । युद्धमा हामी निर्भय मनले रथमा बसेर धन प्राप्तिका लागि तिम्रो स्तुति गर्दछौँ ।

अस्य व्रतानि नाधृषे पवमानस्य दूढ्या । रुज यस्त्वा पृतन्यति ॥३॥

संस्कारित सोमका कर्मले दुष्ट राक्षसको प्रगति हुन सक्दैन । हे सोमदेव ! तिमीप्रति आक्रमण गर्न खोज्ने शत्रुको विनाश गर ।

तं हिन्वन्ति मदच्युतं हरिं नदीषु वाजिनम् । इन्दुमिन्द्राय मत्सरम् ॥४॥

आनन्दको रस बगाउने, बल र उत्साह बढाउने हरियो आभासम्पन्न सोमले नदीका माध्यमबाट इन्द्रदेवलाई प्रेरित गर्दछ ।

[सूक्त – ५४]

ऋषि – अवत्सार काश्यप । **देवता** – पवमान सोम । **छन्द** – गायत्री ।

अस्य प्रत्नामनु द्युतं शुक्रं दुदुह्रे अह्रयः । पयः सहस्रसामृषिम् ॥१॥

याजकहरू सनातन स्वरूप भएको शुद्ध सोम निकाल्दछन् । त्यस द्रष्टा सोमरसले हजारौँ किसिमका धन प्रदान गर्छ ।

अयं सूर्य इवोपदृगयं सरांसि धावति । सप्त प्रवत आ दिवम् ॥२॥

देवलोकसम्म सात धाराका रूपमा प्रवाहित सूर्यदेवजस्तै सबै लोकका द्रष्टा सोमरस जलपात्रमा शोधित गरिन्छ ।

अयं विश्वानि तिष्ठति पुनानो भुवनोपरि । सोमो देवो न सूर्यः ॥३॥

पवित्र सोमरस सूर्यदेवजत्तिकै सबै लोकमा प्रकाशित हुन्छ ।

परि णो देववीतये वाजाँ अर्षसि गोमतः । पुनान इन्द्रविन्द्रयुः ॥४॥

इन्द्रदेवका नजिकै पुग्ने रहर भएका, शोधित हे सोमदेव ! तिमी देवताका निमित्त गाई र अनेकौँ खालका अन्न प्रदान गर्दछौ ।

[सूक्त – ५५]

ऋषि – अवत्सार काश्यप । **देवता** – पवमान सोम । **छन्द** – गायत्री ।

यवंयवं नो अन्धसा पुष्टम्पुष्टं परि स्रव । सोम विश्वा च सौभगा ॥१॥

हे सोमदेव ! आफ्नो दिव्य पोषक रस अन्न एवं वनस्पतिसँगै हामीलाई उपलब्ध गराऊ र हामीलाई सम्पूर्ण वैभव प्रदान गर ।

इन्दो यथा तव स्तवो यथा ते जातमन्धसः । नि बर्हिषि प्रिये सदः ॥२॥

देवताका प्रिय आहार हे सोमदेव ! याज्ञकहरू जुन भावनाले तिम्रो स्तुति गर्छन्, उसै स्नेहका साथ तिमी यज्ञशालामा उच्च आसन ग्रहण गर ।

उत नो गोविदश्ववित्पवस्व सोमान्धसा । मक्षूतमेभिरहभिः ॥३॥

हे सोमदेव ! हामीलाई गाई, अश्व, अन्न आदिका रूपमा अपार वैभव प्रदान गर ।

यो जिनाति न जीयते हन्ति शत्रुमभीत्य । स पवस्व सहस्रजित् ॥४॥

शत्रुमाथि विजय प्राप्त गर्ने हे सोमदेव ! असुरको विनाश गर्ने र उनीहरूसित कहिल्यै नहार्ने तिमी पवित्र छौ ।

[सूक्त – ५६]

ऋषि – अवत्सार काश्यप । **देवता** – पवमान सोम । **छन्द** – गायत्री ।

परि सोम ऋतं बृहदाशुः पवित्रे अर्षति । विघ्नन्रक्षांसि देवयुः ॥१॥

तीव्र गतिमा काम गर्ने, देवताका निकट जाने सोमरस शोधक प्रक्रियाअन्तर्गत शत्रुको संहार गर्दछ र हामीलाई उत्तम धन प्रदान गर्दछ ।

यत्सोमो वाजमर्षति शतं धारा अपस्युवः । इन्द्रस्य सख्यमाविशन् ॥२॥
यज्ञको कामना गर्ने सोमरसका सयौँ धाराले इन्द्रदेवसित मित्रभाव स्थापित गर्दा सोमरसबाट हामीलाई अन्न प्राप्त हुन्छ।

अभि त्वा योषणो दश जारं न कन्यानूषत । मृज्यसे सोम सातये ॥३॥
स्त्रीले आफ्नो प्रेमी बोलाएझैँ दस औँलाले पक्रेर सोमरस शुद्ध गराउँछन्।

त्वमिन्द्राय विष्णवे स्वादुरिन्दो परि स्रव । नृन्स्तोतॄन्पाह्यंहसः ॥४॥
हे सोमदेव ! विष्णु र इन्द्रदेवका निम्ति मधुर रस निकाल र स्तुति गर्ने याजकलाई पापकर्मबाट जोगाऊ।

[सूक्त - ५७]

ऋषि – अवत्सार काश्यप। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

प्र ते धारा असश्चतो दिवो न यन्ति वृष्टयः । अच्छा वाजं सहस्रिणम् ॥१॥
हे सोमदेव ! तिम्रा अविरल धाराले प्रचुर अन्न आदि प्रदान गर्दछ। आकाशबाट वर्षा भएझैँ तिम्रो धारा पृथिवीमा अन्नको वर्षा गराउँछ।

अभि प्रियाणि काव्या विश्वा चक्षाणो अर्षति । हरिस्तुञ्जान आयुधा ॥२॥
असल काम हेर्ने, हरियो आभासम्पन्न सोम शत्रुमाथि आयुध प्रहार गर्दै अगाडि बढ्छ।

स मर्मृजान आयुभिरिभो राजेव सुव्रतः । श्येनो न वंसु षीदति ॥३॥
नित्य उत्तम कर्म गर्ने सोम ऋत्विक्हरूबाट संस्कारित भएपछि निर्भीक र तेजस्वी राजाजस्तै देखिन्छ। बाजपक्षीजस्तै तीव्र गतिमा त्यसलाई जलमा मिसाइन्छ।

स नो विश्वा दिवो वसूतो पृथिव्या अधि । पुनान इन्दवा भर ॥४॥
हे सोमदेव ! तिमी पवित्र हुनाले द्युलोक र पृथिवीलोकमा व्याप्त रहँदै सबै किसिमका सम्पदाहरू प्रदान गर।

[सूक्त - ५८]

ऋषि – अवत्सार काश्यप। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

तरत्स मन्दी धावति धारा सुतस्यान्धसः । तरत्स मन्दी धावति ॥१॥
निकालिएका सोमरसको पुष्टिकारक धारा आनन्द प्रदान गर्दछ र त्यसले निकृष्ट संस्कार नहुने र उपासकलाई उँभो लगाउन सक्छ।

उस्रा वेद वसूनां मर्तस्य देव्यवसः । तरत्स मन्दी धावति ॥२॥
सबै खालका वैभवले युक्त देदीप्यमान धाराले याजकलाई हरेक किसिमका संरक्षण गर्न जान्दछ। यस्तो आनन्दप्रदायक धारा तेज गतिले प्रवाहित हुन्छ।

ध्वस्रयोः पुरुषन्त्योरा सहस्राणि दद्महे । तरत्स मन्दी धावति ॥३॥
ध्वस्र र पुरुषन्तिबाट हामी अपार वैभव प्राप्त गरौँ। त्यस्तै आनन्दप्रद सोम अत्यन्त वेगले प्रवाहित हुन्छ।

आ ययोस्त्रिंशतं तना सहस्राणि च दद्महे । तरत्स मन्दी धावति ॥४॥
हामीलाई तीस हजारभन्दा बढी विशालता प्राप्त गराउने आनन्ददायक सोम तीव्र गतिले सञ्चरित हुन्छ।

[सूक्त - ५९]

ऋषि – अवत्सार काश्यप। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

पवस्व गोजिदश्वजिद्विश्वजित्सोम रण्यजित् । प्रजावद्रत्नमा भर ॥१॥
हे सोमदेव ! तिमी गाई र अश्वका विजेता हौ। तिमीलाई सबैले बोलाऊन् र तिनलाई तिमी सन्तान एवं धनसम्पन्न बनाऊ।

पवस्वाद्भ्यो अदाभ्यः पवस्वौषधीभ्यः । पवस्व धिषणाभ्यः ॥२॥
हे सोमदेव ! जलमा मिसिनका लागि तिमी आफ्नो रस प्रदान गर। दमनमा नपर्ने तिमी उत्तम औषधि विस्तार गर्न र हाम्रो बुद्धि पवित्र बनाउनका लागि रस प्रदान गर।

त्वं सोम पवमानो विश्वानि दुरिता तर। कविः सीद नि बर्हिषि ॥३॥
हे शोधित सोमदेव ! सबै राक्षस पर हटाउँदै ज्ञानवान् भएर उत्तम आसनमा राज गर।

पवमान स्वर्विदो जायमानोऽभवो महान्। इन्दो विश्वाँ अभीदसि ॥४॥
हे सर्वज्ञाता ! यजमानलाई उत्तम फल प्रदान गर। उत्पन्न हुनासाथ वृद्धि प्राप्त गर्ने तिमी सबै शत्रुलाई पर भगाऊ।

[सूक्त - ६०]

ऋषि – अवत्सार काश्यप। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

प्र गायत्रेण गायत पवमानं विचर्षणिम्। इन्दुं सहस्रचक्षसम् ॥१॥
हे याजक हो ! सर्वद्रष्टा र हजारौँ किसिमले देख्ने सोमरसलाई शोधित गर्दाखेरि गायत्री छन्दले स्तुति गर।

तं त्वा सहस्रचक्षसमथो सहस्रभर्णसम्। अति वारमपाविषुः ॥२॥
हे हजारौँ आँखा भएका र हजारौँका पालक सोमदेव ! अवरोध नाघेर प्रवाहित होऊ।

अति वारान्पवमानो असिष्यदत्कलशाँ अभि धावति। इन्द्रस्य हार्द्याविशन् ॥३॥
पवित्र सोमरस चाल्नीबाट शुद्ध भएर इन्द्रदेवका हृदयमा प्रवेश गर्दै कलशमा द्रुतगतिले स्थापित हुन्छ।

इन्द्रस्य सोम राधसे शं पवस्व विचर्षणे। प्रजावद्रेत आ भर ॥४॥
हे विश्वद्रष्टा सोमदेव ! इन्द्रदेवको सन्तुष्टिका लागि तिमी शान्तिदायक रस प्रदान गर र हामीलाई बलशाली सन्तान देऊ।

[सूक्त - ६१]

ऋषि – अमहीयु आङ्गिरस। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

अया वीती परि स्रव यस्त इन्दो मदेष्वा। अवाहन्नवतीर्नव ॥१॥
हे सोमदेव ! इन्द्रदेवले सेवनार्थ तिमी कलशमा स्थित होऊ। तिम्रो रस युद्धमा शत्रुका सबै सहर नष्ट गर्नका लागि इन्द्रदेवलाई सामर्थ्य प्रदान गर्दछ।

पुरः सद्य इत्थाधिये दिवोदासाय शम्बरम्। अध त्यं तुर्वशं यदुम् ॥२॥
यज्ञ गर्ने दिवोदासका लागि इन्द्रदेवले सोम पिएर शम्बासुर, तुर्वश र यदुलाई मारे।

परि णो अश्वमश्वविद्गोमदिन्दो हिरण्यवत्। क्षरा सहस्रिणीरिषः ॥३॥
हे सोमदेव ! हामीलाई गाई, अश्व, सुवर्ण आदि ऐश्वर्य र मन परेको पोषक अन्न देऊ।

पवमानस्य ते वयं पवित्रमभ्युन्दतः। सखित्वमा वृणीमहे ॥४॥
हे परिष्कृत र शोधित सोम ! हामी मित्रका रूपमा तिम्रो सहयोग पाउने आशा गर्छौं।

ये ते पवित्रमूर्मयोऽभिक्षरन्ति धारया। तेभिर्नः सोम मृडय ॥५॥
हे सोम तिम्रा लहरमा शोधित हुँदै गरेका धाराले हामीलाई खुसी बनाउने कृपा गर।

स नः पुनान आ भर रयिं वीरवतीमिषम्। ईशानः सोम विश्वतः ॥६॥
हे संसारका नियन्ता सोम ! शोधित भएपछि हामीलाई धनधान्यसँगै असल सन्तान पनि तिमी प्रदान गर।

एतमु त्यं दश क्षिपो मृजन्ति सिन्धुमातरम्। समादित्येभिरख्यत ॥७॥
सिन्धु सोमकी माता हुन्। सोमदेवलाई शुद्ध गर्न दसै औँला र दस दिशा सहायक छन्। यिनी आदित्यसँगै देखिन्छन्।

समिन्द्रेणोत वायुना सुत एति पवित्र आ। सं सूर्यस्य रश्मिभिः ॥८॥
सूर्यका रश्मिले प्रकाशित हे सोमदेव ! असल पात्रमा स्थिर हुँदा इन्द्र र वायुदेवलाई तिमी प्राप्त हुन्छौ।

स नो भगाय वायवे पूष्णे पवस्व मधुमान्। चारुर्मित्रे वरुणे च ॥९॥
हे मधुर र मनोहर सोमदेव ! हाम्रा यज्ञमा भग, वायु, पुषा, मित्र र वरुणदेवका लागि तिमी शुद्ध होऊ।

उच्चा ते जातमन्धसो दिवि षद्भूम्या ददे। उग्रं शर्म महि श्रवः ॥१०॥
हे सोमदेव ! तिम्रा पोषक रसको जन्म द्युलोकमा भयो। त्यहाँ प्राप्त हुने हितकारी सुख र महान् अन्न हामी पृथ्वीमा प्राप्त गर्दछौं।

एना विश्वान्यर्य आ द्युम्नानि मानुषाणाम्। सिषासन्तो वनामहे ॥११॥
मानिसलाई आवश्यक पर्ने सबै खालका अन्न आदि हामीलाई सोमका सहायताले प्राप्त होस्। हामी तिनको राम्रो उपयोग गर्न चाहन्छौं।

स न इन्द्राय यज्यवे वरुणाय मरुद्भ्यः। वरिवोवित्परि स्रव ॥१२॥
हामीलाई ऐश्वर्यशाली बनाउने हे सोमदेव ! हामी इन्द्र, मरुत्गण र वरुणदेवका लागि यज्ञ गर्दछौं, उनैका निम्ति तिमी राम्ररी झरिदेऊ।

उपो षु जातमप्तुरं गोभिर्भङ्गं परिष्कृतम्। इन्दुं देवा अयासिषुः ॥१३॥
शत्रुसंहार गर्ने, राम्ररी तयार, जल र गाईका दुधमा मिसिएको यो सोमरस देवतालाई सन्तुष्ट गर्न सफल होस्।

तमिद्वर्धन्तु नो गिरो वत्सं संशिश्वरीरिव। य इन्द्रस्य हृदंसनिः ॥१४॥
हाम्रा बोलीले इन्द्रदेवका अत्यन्त प्रिय सोमको स्तुति गरोस्। बालकलाई आमाले आफ्ना दुधले पोसेझैं हाम्रा स्तुतिले सोमको यश बढाओस्।

अर्षा णः सोम शं गवे धुक्षस्व पिप्युषीमिषम्। वर्धा समुद्रमुक्थ्यम् ॥१५॥
स्तुति गर्न योग्य हे सोमदेव ! हाम्रा गाईलाई सुख प्रदान गर्ने, हाम्रो घर पौष्टिक अन्नले भर्ने तिमी हौ। जलमा मिसिएर सुपात्रमा स्थिर होऊ।

पवमानो अजीजनद्दिवश्चित्रं न तन्यतुम्। ज्योतिर्वैश्वानरं बृहत् ॥१६॥
पवित्र भएपछि सोमरसले दिव्यलोकमा विद्यमान, सबैलाई प्रकाशित गर्न समर्थ, महान् वैश्वानर ज्योतिलाई बिजुलीझैं प्रकट गरायो।

पवमानस्य ते रसो मदो राजन्नदुच्छुनः। वि वारमव्यमर्षति ॥१७॥
हे सुशोभित रहेका पवित्र सोमदेव ! दुष्टतारहित, आनन्दप्रद तिम्रो दिव्य रस अनश्वर चाल्नीबाट खसिरहेको हुन्छ।

पवमान रसस्तव दक्षो वि राजति द्युमान्। ज्योतिर्विश्वं स्वर्दृशे ॥१८॥
पवित्र हुन पुगेका सोमको शक्तिवर्द्धक र तेजस्वी रस सुन्दर देखिन्छ। विश्वभरि उसको प्रकाश र किरण देखिँदै छ।

यस्ते मदो वरेण्यस्तेना पवस्वान्धसा। देवावीरघशंसहा ॥१९॥
हे सोमदेव ! देवता आकृष्ट गर्ने र दुष्ट नाश गर्ने तिम्रो दिव्य रस अत्यन्त हर्षप्रद छ। त्यस पोषक रससहित तिमी कलशमा प्रतिष्ठित होऊ।

जघ्निर्वृत्रममित्रियं सस्निर्वाजं दिवेदिवे। गोषा उ अश्वसा असि ॥२०॥
हे अमित्र वृत्रका नाशक सोमदेव ! तिमी निरन्तर सङ्घर्षशील छौ र गाई तथा अश्वरूपी धन वृद्धि गराउँछौ।

सम्मिश्लो अरुषो भव सूपस्थाभिर्न धेनुभिः। सीदञ्छ्येनो न योनिमा ॥२१॥
हे सोमदेव ! बाजपक्षी आफ्ना गुँडमा सुन्दर देखिएझैं गाईसँग तिमी तेजस्वी हुन्छौ।

स पवस्व य आविथेन्द्रं वृत्राय हन्तवे। वव्रिवांसं महीरपः ॥२२॥
हे सोमदेव ! तिमी जलको प्रवाह रोक्ने वृत्रलाई मार्नका लागि इन्द्रदेवलाई प्रोत्साहित गर र तीव्र धारासँगै कलशमा छानिँदै जाऊ।

सुवीरासो वयं धना जयेम सोम मीढ्वः। पुनानो वर्ध नो गिरः ॥२३॥
हे पवित्र सोम ! हाम्रो स्तुति विस्तार गर। हामी शौर्यवान् भई शत्रुको धन विजय गरौं।

त्वोतासस्तवावसा स्याम वन्वन्त आमुरः। सोम व्रतेषु जागृहि ॥२४॥
हे सोमदेव ! तिम्रो संरक्षण प्राप्त गरेर हामी शत्रु संहार गरौं, व्रतशील र जाग्रत रहौं।

अपघ्नन्पवते मृधोऽप सोमो अराव्णः। गच्छन्निन्द्रस्य निष्कृतम् ॥२५॥
यस सोमले शत्रु र दान नदिनेलाई मारिदिन्छ। इन्द्रदेवकहाँ जाँदा छचल्किन्छ।

महो नो राय आ भर पवमान जही मृधः । रास्वेन्दो वीरवद्यशः ॥२६॥
हे पवित्रकर्मा सोमदेव ! हामीलाई अनेकौँ साधन, पुत्र आदि र यश प्राप्त गराऊ। हाम्रा शत्रु मारिदेऊ।

न त्वा शतं चन ह्रुतो राधो दित्सन्तमा मिनन्। यत्पुनानो मखस्यसे ॥२७॥
हे पवित्र गराउने सोमदेव ! यज्ञ गर्नेलाई ऐश्वर्य प्रदान गर्न खोज्दा तिमीलाई सयौँ शत्रुले पनि रोक्न सक्दैनन्।

पवस्वेन्दो वृषा सुतः कृधी नो यशसो जने। विश्वा अप द्विषो जहि ॥२८॥
हे पेलेर तयार भएका सोमदेव ! तिमी असल बल बढाउँछौ। मानिसमध्ये हामीलाई यशस्वी बनाऊ र हाम्रा सबै शत्रु नाश गर।

अस्य ते सख्ये वयं तवेन्दो द्युम्न उत्तमे। सासह्याम पृतन्यतः ॥२९॥
हे सोमदेव ! तिम्रा मित्रभावले हामीलाई तेजस्वी बनाएको हुनाले आक्रमणकारी शत्रुमाथि हामी विजय प्राप्त गर्न सक्छौँ।

या ते भीमान्यायुधा तिग्मानि सन्ति धूर्वणे। रक्षा समस्य नो निदः ॥३०॥
हे शत्रु नाश गर्ने सोमदेव ! तिखो शस्त्र लिएर हामीलाई शत्रुका निन्दाबाट जोगाऊ।

[सूक्त – ६२]

ऋषि – जमदग्नि भार्गव। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

एते असृग्रमिन्दवस्तिरः पवित्रमाशवः। विश्वान्यभि सौभगा ॥१॥
चाल्नीतर्फ द्रुतगतिले जाँदै गरेका सोमरसलाई सबै खालका सौभाग्य प्राप्तिका लागि ऋत्विक्हरू शोधित गर्दछन्।

विघ्नन्तो दुरिता पुरु सुगा तोकाय वाजिनः। तना कृण्वन्तो अर्वते ॥२॥
बलवर्द्धक, पापनाशक सोमरस हामी र हाम्रा सन्ततिका लागि पशु एवं धन प्रदान गर्ने मार्ग आफैँ बनाउँछ।

कृण्वन्तो वरिवो गवेऽभ्यर्षन्ति सुष्टुतिम्। इडामस्मभ्यं संयतम् ॥३॥
हामी र हाम्रा गाईलाई उत्तम धन र पौष्टिक अन्न प्रदान गर्ने सोमदेव हाम्रो सुन्दर प्रार्थना स्वीकार गर्दछन्।

असाव्यंशुर्मदायाप्सु दक्ष गिरिष्ठाः। श्येनो न योनिमासदत् ॥४॥
पर्वतमा उत्पन्न सोम आनन्द वृद्धिका लागि पेलिएर जलका संयोगले व्यापक भयो। त्यही सोम बाजपक्षीझैँ आफ्ना ठाउँमा स्थित छ।)(१५

शुभ्रमन्धो देववातमप्सु धूतो नृभिः सुतः। स्वदन्ति गावः पयोभिः ॥५॥
याजकले पेलेर तयार पारेको, देवताको असल अन्न, जल मिसिएको पवित्र सोमरसमा गाईले आफ्नो दुध मिसाएर अझै मिठो बनाइरहेका छन्।

आदीमश्वं न हेतारोऽशूशुभन्नमृताय। मध्वो रसं सधमादे ॥६॥
अश्वजस्तै फुर्तिला सोमलाई अमरत्व प्राप्तिका आशाले याजकहरू यज्ञमा राख्दछन्।

यास्ते धारा मधुश्चुतोऽसृग्रमिन्द ऊतये। ताभिः पवित्रमासदः ॥७॥
मधुर रसका धाराले सबैलाई संरक्षण दिने हे सोमदेव ! धारासँगै शुद्धता धारण गर।

सो अर्षेन्द्राय पीतये तिरो रोमाण्यव्यया। सीदन्योना वनेष्वा ॥८॥
ऊनीका चाल्नीले शुद्ध बनाइएने हे सोमदेव ! यज्ञका मूल स्थानमा स्थापित भएर तिमी इन्द्रदेवलाई सन्तुष्ट गर्नका लागि तयार होऊ।

त्वमिन्दो परि स्रव स्वादिष्ठो अङ्गिरोभ्यः। वरिवोविद् घृतं पयः ॥९॥
धन र वैभव प्रदान गर्ने हे सोम ! अङ्गिरा आदि ऋषिका लागि तिमी घिउ, दुधयुक्त पौष्टिक आहार प्रदान गर।

अयं विचर्षणिर्हितः पवमानः स चेतति। हिन्वान आप्यं बृहत् ॥१०॥
विशिष्ट बुद्धिवर्द्धक, पात्रमा स्थित, शुद्ध गरिएको सोमरस पानीमा मिसिएर प्रचुर अन्न प्रदान गर्दै यशस्वी हुन्छ।

एष वृषा वृषव्रतः पवमानो अशस्तिहा । करद्वसूनि दाशुषे ॥११॥
शत्रुनाशक, कामना पूरा गराउने बलशाली सोम असल कार्यमा खट्नेलाई धन दिन्छ।

आ पवस्व सहस्रिणं रयिं गोमन्तमश्विनम् । पुरुश्चन्द्रं पुरुस्पृहम् ॥१२॥
हे सोमदेव ! गाईले युक्त, अनेकौँले खोज्ने हजारौँ तेजस्वी धन हामीलाई प्रदान गर।

एष स्य परि षिच्यते मर्मृज्यमान आयुभिः । उरुगायः कविक्रतुः ॥१३॥
सोम निकालेर याजकहरू शोधन गर्दै बुद्धिपूर्वक कर्म गर्दछन्। त्यसो हुनाले अनेकौँ किसिमले सोमरस स्तुत्य हुन्छ।

सहस्रोतिः शतामघो विमानो रजसः कविः । इन्द्राय पवते मदः ॥१४॥
हजारौँ किसिमले संरक्षण गर्ने, सयौँ किसिमका धन दिने, विभिन्न लोकको निर्माण गर्ने र आनन्ददायी ज्ञानी सोम इन्द्रदेवका लागि शोधित गरिन्छ।

गिरा जात इह स्तुत इन्दुरिन्द्राय धीयते । विर्योना वसताविव ॥१५॥
हाम्रा वाणीले स्तुति गर्दा परिष्कृत सोमरस चरो गुँडमा आएझैँ इन्द्रदेवसम्म पुग्छ।

पवमानः सुतो नृभिः सोमो वाजमिवासरत् । चमूषु शक्मनासदम् ॥१६॥
याजकले निकालेको शोधित सोमरस आफ्ना सामर्थ्यले योद्धा लडाइँमा गएझैँ पात्रमा जाने गर्दछ।

तं त्रिपृष्ठे त्रिवन्धुरे रथे युञ्जन्ति यातवे । ऋषीणां सप्त धीतिभिः ॥१७॥
याजकहरूले तीनै सवनमा ऋषिका यज्ञरूपी रथमा राखेर सात छन्दमा तीनै वेद गाउँदै सोमरसलाई देवताकहाँ लैजान्छन्।

तं सोतारो धनस्पृतमशुं वाजाय यातवे । हरिं हिनोत वाजिनम् ॥१८॥
सोमरस शोधित गर्ने हे याजक हो ! युद्धमा जानका लागि अश्व सजाएझैँ हरियो आभा भएका सोमलाई यज्ञका निम्ति अलङ्कृत गर।

आविशन्कलशं सुतो विश्वा अर्षन्नभि श्रियः । शूरो न गोषु तिष्ठति ॥१९॥
परिष्कृत सोमरस कलशमा भरिएका बेला सुशोभित हुन्छ। गाईको सुरक्षा वीरले गरेझैँ यस सोमले यज्ञको सुरक्षा गर्दछ।

आ त इन्दो मदाय कं पयो दुहन्त्यायवः । देवा देवेभ्यो मधु ॥२०॥
हे सोमदेव ! सबै देवता र सबै याजक मिलेर देवतालाई कस्तो आनन्द प्रदान गर्नका लागि दुधमा मिसाएको मिठो सोमरस तयार गर्दछन् ?

आ नः सोमं पवित्र आ सृजता मधुमत्तमम् । देवेभ्यो देवश्रुत्तमम् ॥२१॥
हे याजक हो ! देवताको अति प्रिय र मिठो सोमरस शोधन यन्त्रमा राख।

एते सोमा असृक्षत गृणानाः श्रवसे महे । मदिन्तमस्य धारया ॥२२॥
परम आनन्दले युक्त सोमरस स्तुतिगानपछि हामीलाई असल शक्ति प्रदान गर्नका लागि धारो लागेर कलशमा खस्ने गर्दछ।

अभि गव्यानि वीतये नृम्णा पुनानो अर्षसि । सनद्वाजः परि स्रव ॥२३॥
सम्पूर्ण मानिसलाई सुख प्रदान गर्ने हे सोमदेव ! तिमी देवताको सेवनका लागि गाईको दुध आदिमा मिसिएर अन्न प्रदान गर्दै कलशमा जम्मा होऊ।

उत नो गोमतीरिषो विश्वा अर्ष परिष्टुभः । गृणानो जमदग्निना ॥२४॥
हे सोमदेव ! जमदग्नि ऋषिले गरेका स्तुतिले युक्त भएर हामीलाई गाईसँगै अन्य सबै प्रशंसनीय पोषक आहार प्रदान गर।

पवस्व वाचो अग्रियः सोम चित्राभिरूतिभिः । अभि विश्वानि काव्या ॥२५॥
हे सर्वश्रेष्ठ सोमदेव ! आफ्ना रक्षणसामर्थ्यसँगै तिमी हाम्रा वाणीमा प्रवेश गर र सबै काव्यका स्तुतिमा सञ्चरित होऊ।

त्वं समुद्रिया अपोऽग्रियो वाच ईरयन् । पवस्व विश्वमेजय ॥२६॥
हे भलो गर्ने सोमदेव ! हाम्रो स्तुति सुनेर प्रसन्न हुने देवलोकको जललाई तिमी अगुवा भएर आह्वान गर।

तुभ्येमा भुवना कवे महिम्ने सोम तस्थिरे। तुभ्यमर्षन्ति सिन्धवः ॥२७॥

हे दूरदर्शी सोमदेव ! तिम्रो महानताका प्रभावले यो विश्व अडिएको छ। तिम्रा लागि दुध उपलब्ध गराएर देवतालाई सन्तुष्ट गर्ने गाई तिमीकहाँ आउँदै छन्।

प्र ते दिवो न वृष्टयो धारा यन्त्यसश्चतः। अभि शुक्रामुपस्तिरम् ॥२८॥

हे सोमदेव ! प्रवाहित हुने तिम्रा रसको धारो द्युलोकबाट वर्षा भएझैं चाल्नीबाट छानिएर आउने गर्छन्।

इन्द्रायेन्दुं पुनीतनोग्रं दक्षाय साधनम्। ईशानं वीतिराधसम् ॥२९॥

हे याजक हो ! बलवान्, वेगवान्, बलवर्द्धक, मुख्य साधन, धनको अधिपति, शक्तिको धनी सोमलाई इन्द्रदेवका निम्ति प्रस्तुत गर।

पवमान ऋतः कविः सोमः पवित्रमासदत्। दधत्स्तोत्रे सुवीर्यम् ॥३०॥

तेज प्रदायक, पवित्रकारक, सत्यरूप, मेधावी सोमले स्तोत्रलाई तेज प्रदान गर्दछ।

[सूक्त - ६३]

ऋषि – निध्रुवि काश्यप। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

आ पवस्व सहस्रिणं रयिं सोम सुवीर्यम्। अस्मे श्रवांसि धारय ॥१॥

हे सोमदेव ! हामीलाई हजारौँ किसिमका बलले युक्त असल धन र अन्न प्रदान गर।

इषमूर्जं च पिन्वस इन्द्राय मत्सरिन्तमः। चमूष्वा नि षीदसि ॥२॥

हे सोमदेव ! तिमी अत्यन्त आनन्द प्रदान गर्दछौ। त्यसैले इन्द्रदेवका लागि अन्न र बल बढाउँदै यज्ञस्थलमा प्रतिष्ठित होऊ।

सुत इन्द्राय विष्णवे सोमः कलशे अक्षरत्। मधुमाँ अस्तु वायवे ॥३॥

पेलेर तयार गरिएको सोमरस इन्द्र, विष्णु र वायुदेवका लागि कलशमा प्रतिष्ठित हुन्छ। त्यो सोमरस मिठो होस्।

एेत असृग्रमाशवोऽति ह्वरांसि बभ्रवः। सोमा ऋतस्य धारया ॥४॥

खैरो रङ्गको द्रुतगामी सोमरस जलधारासँगै अगाडि बढ्दछ।

इन्द्रं वर्धन्तो अप्तुरः कृण्वन्तो विश्वमार्यम्। अपघ्नन्तो अराव्णः ॥५॥

इन्द्रदेवको यश बढाउने, प्रजालाई सन्मार्गतिर प्रेरित गर्ने, सम्पूर्ण विश्वलाई असल बनाउने र दान नगर्ने बानी भएकालाई विनाश गर्ने यही सोम नै हो।

सुता अनु स्वमा रजोऽभ्यर्षन्ति बभ्रवः। इन्द्रं गच्छन्त इन्दवः ॥६॥

निकालेर तयार गरिएको खैरो रङ्गको सोमरस आफ्नो स्थानमा पुग्न इन्द्रदेवतिर जान्छ।

अया पवस्व धारया यया सूर्यमरोचयः। हिन्वानो मानुषीरपः ॥७॥

हे सोमदेव ! जसका कारणले तिमी मानिसका लागि जलरूपी रस बढाउँछौ, जसबाट सूर्यदेवलाई प्रकाशित गर्दछौ उसै असल धारासँगै तिमी प्रवाहित होऊ।

अयुक्त सूर एतशं पवमानो मनावधि। अन्तरिक्षेण यातवे ॥८॥

पवित्र सोम चाहेकोजस्तो उचाइमा पुग्ने गति पाउनका लागि सङ्कल्पका साथ प्रयासरत याजकलाई सूर्यको अश्वजस्तै वेग प्रदान गर्न सक्दछ।

उत त्या हरितो दश सूरो अयुक्त यातवे। इन्दुरिन्द्र इति ब्रुवन् ॥९॥

इन्द्रदेवको नाम उच्चारण गर्ने सोमले हरित वर्णका अश्वलाई सूर्यको रथजस्तै गरी दसै दिशामा जानका लागि नियोजित गर्दछ।

परीतो वायवे सुतं गिर इन्द्राय मत्सरम्। अव्यो वारेषु सिञ्चत ॥१०॥

हे स्तोता हो ! आनन्ददायी सोमलाई वायु र इन्द्रदेवका लागि अविनाशी चाल्नीले छानेर सोमरस शोधित गर।

पवमान विदा रयिमस्मभ्यं सोम दुष्टरम्। यो दूणाशो वनुष्यता ॥११॥

हे परिष्कृत हुने सोमदेव ! शत्रुका लागि दुर्लभ र दुष्टले नाश नगर्ने धन हामीलाई देऊ।

अभ्यर्ष सहस्रिणं रयिं गोमन्तमश्विनम्। अभि वाजमुत श्रवः ॥१२॥

हे सोमदेव ! तिमी गाई र अश्वले युक्त हजारौँ धन, बल र अन्न हामीलाई प्रदान गर।

सोमो देवो न सूर्योऽद्रिभिः पवते सुतः । दधानः कलशे रसम् ॥१३॥
अद्रिबाट निकालिएको देवताजस्तो तेजस्वी सोमरस कलशमा स्थापित छ।

एते धामान्यार्या शुक्रा ऋतस्य धारया । वाजं गोमन्तमक्षरन् ॥१४॥
परिष्कृत सोमरस याजकका घरमा पशुधन र अन्नका रूपमा प्रवाहित हुन्छ।

सुता इन्द्रा वज्रिणे सोमासो दध्याशिरः । पवित्रमत्यक्षरन् ॥१५॥
प्रकट भएको सोम दहीमा मिसाएर वज्र धारण गर्ने इन्द्रदेवलाई समर्पित गरिन्छ।

प्र सोम मधुमत्तमो राये अर्ष पवित्र आ । मदो यो देववीतमः ॥१६॥
हे सोमदेव ! देवताका निम्ति तिम्रो आनन्ददायी रस चाल्नीले छानेपछि परिष्कृत भएर ऐश्वर्य वृद्धि गर्ने होस्।

तमी मृजन्त्यायवो हरिं नदीषु वाजिनम् । इन्दुमिन्द्राय मत्सरम् ॥१७॥
इन्द्रदेवलाई खुसी पार्ने हरित आभा हुने सोमलाई याजकहरू नदीका जलमा मिसाएर शुद्ध गराउँदै बलवर्द्धक बनाउँछन्।

आ पवस्व हिरण्यवदश्वावत् सोम वीरवत् । वाजं गोमन्तमा भर ॥१८॥
हे सोमदेव ! हामीलाई सुन आदि धन, अश्व र वीर सन्ततिले युक्त वैभव प्रदान गर। गाईका दुधले युक्त अन्नले हामीलाई सम्पन्न बनाइदेऊ।

परि वाजे न वाजयुमव्यो वारेषु सिञ्चत । इन्द्राय मधुमत्तमम् ॥१९॥
हे याजक हो ! लड्न चाहने योद्धालाई सङ्ग्राममा पठाएझैं अत्यन्त मधुर सोमरस इन्द्रदेवका निम्ति चाल्नीले छान्नका लागि खन्याओ।

कविं मृजन्ति मर्ज्यं धीभिर्विप्रा अवस्यवः । वृषा कनिक्रदर्षति ॥२०॥
संरक्षणको विचार भएका याजकहरू ज्ञानवर्द्धक सोमलाई आफ्ना औँलाले शोधन गर्दछन्। त्यो बलवर्द्धक सोम शब्दसँगै भाँडामा एकत्र हुन्छ।

वृषणं धीभिरप्तुरं सोममृतस्य धारया । मती विप्राः समस्वरन् ॥२१॥
धाराका रूपमा जलसँग मिसिने बलवर्द्धक सोमरसलाई ज्ञानीहरू आफ्नो बुद्धिअनुसार स्तुति गर्दछन्।

पवस्व देवायुषगिन्द्रं गच्छतु ते मदः । वायुमा रोह धर्मणा ॥२२॥
हे दिव्य गुणले युक्त सोमदेव ! तिमी छानिनका लागि भाँडामा जाऊ। तिम्रो अनन्ददायी रस इन्द्रदेवलाई प्राप्त होस्। तिमी दिव्य रूपले वायुसित मिसिन पुग।

पवमान नि तोशसे रयिं सोम श्रवाय्यम् । प्रियः समुद्रमा विश ॥२३॥
हे पवित्र सोमरस ! तिमी प्रशंसनीय ऐश्वर्यका लागि दुष्टलाई सताउँछौ। हामी यज्ञका कलशमा तिम्रो आह्वान गर्दछौँ।

अपघ्नन् पवसे मृधः क्रतुवित्सोम मत्सरः । नुदस्वादेवयुं जनम् ॥२४॥
हे आनन्द प्रदायक, सत्ययज्ञका ज्ञाता सोमदेव ! विकृति विनाश गर्दै देवत्व विरोधीलाई तिमी विनाश गर।

पवमाना असृक्षत सोमाः शुक्रास इन्दवः । अभि विश्वानि काव्या ॥२५॥
शुभ्र ज्योतिले सम्पन्न पवित्रता प्राप्त गरेको सोमरस वेदमन्त्रका स्तुतिसँगै प्रकट हुन्छ।

पवमानास आशवः शुभ्रा असृग्रमिन्दवः । घ्नन्तो विश्वा अप द्विषः ॥२६॥
उज्ज्वल, पवमान सोम विकृति हटाउँदै तीव्र गतिले सुन्दर पात्रमा स्थिर हुँदै छ।

पवमाना दिवस्पर्यन्तरिक्षादसृक्षत । पृथिव्या अधि सानवि ॥२७॥
शोधन गरिएको सोम पृथ्वीको उच्च भाग आकाशको किरण र अन्तरिक्षको वर्षाजस्तै गरी प्रकट हुन्छ।

पुनानः सोम धारयेन्दो विश्वा अप स्रिधः । जहि रक्षांसि सुक्रतो ॥२८॥
हे असल कर्म गर्ने तेजस्वी सोमदेव ! हाम्रा सबै शत्रु पराजित गर्दै पर पुऱ्याऊ। तिमी आफैँ पनि धाराका रूपमा शोधित भएर पवित्र होऊ।

अपघ्नन्त्सोम रक्षसोऽभ्यर्ष कनिक्रदत् । द्युमन्तं शुष्ममुत्तमम् ॥२९॥
ईे सोमदेव ! असुर नष्ट गरेर शब्दनाद गर्दै हामीलाई असल तेजस्वी बल प्रदान गर ।

अस्मे वसूनि धारय सोम दिव्यानि पार्थिवा । इन्दो विश्वानि वार्या ॥३०॥
ईे सोमदेव ! हामीलाई आकाश र पृथ्वीमा उत्पन्न भएका, स्वीकार गर्न योग्य सम्पूर्ण धन प्रदान ार ।

[सूक्त – ६४]

ऋषि – कश्यप मारीच । **देवता** – पवमान सोम । **छन्द** – गायत्री ।

वृषा सोम द्युमाँ असि वृषा देव वृषव्रतः । वृषा धर्माणि दधिषे ॥१॥
ईे पराक्रमी र तेजस्वी सोमदेव ! तिमी सधैँ बल बढाउने क्षमतायुक्त गुण भएका छौ ।

वृष्णस्ते वृष्ण्यं शवो वृषा वनं वृषा मदः । सत्यं वृषन् वृषेदसि ॥२॥
ईे वर्षणशील सोम ! तिम्रो बल नै वर्षणशील छ, तेज नै वर्षणशील छ, आनन्द पनि वर्षणशील छ : बलशाली छ । हे बलशाली ! वास्तवमा तिमी बलशाली र वर्षणशील हुनाले नै वृषा हौ ।

अश्वो न चक्रदो वृषा सं गा इन्दो समर्वतः । वि नो राये दुरो वृधि ॥३॥
ईे सोमदेव ! तिमी बलशाली हौ, पशुधनको वृद्धि गर्छौ । हामीलाई ऐश्वर्य प्राप्त गराऊ ।

असृक्षत प्र वाजिनो गव्या सोमासो अश्वया । शुक्रासो वीरयाशवः ॥४॥
बल र स्फुर्ति बढाउने सोमरस तेजस्वी छ । गाई, अश्व र वीर पुत्रको कामना गर्नेहरूले पेलेर तयार ार्ने गर्दछन् ।

शुम्भमाना ऋतायुभिर्मृज्यमाना गभस्त्योः । पवन्ते वारे अव्यये ॥५॥
ाजकहरूका आफ्नै हातले तयार गरेको, विशेष रूपले शोभायमान सोमरस शोधक यन्त्रबाट ानिएको हुन्छ ।

ते विश्वा दाशुषे वसु सोमा दिव्यानि पार्थिवा । पवन्तामान्तरिक्ष्या ॥६॥
देव्य सोमरसले हविदातालाई स्वर्गका, अन्तरिक्षका र भौतिक विभूतिले युक्त गरोस् ।

पवमानस्य विश्ववित्प्र ते सर्गा असृक्षत । सूर्यस्येव न रश्मयः ॥७॥
ः सर्वज्ञ सोम ! सूर्यको रश्मिझैँ पवित्र हुँदै, तीव्र वेगले धारो तल आइरहेको छ ।

केतुं कृण्वन्दिवस्परि विश्वा रूपाभ्यर्षसि । समुद्रः सोम पिन्वसे ॥८॥
ः विश्वव्यापी सोमदेव ! अन्तरिक्षमा ज्ञानको चेतनाका रूपमा व्याप्त भएर हामीलाई वर्षाको लका माध्यमबाट विभिन्न वैभव प्रदान गर ।

हिन्वानो वाचमिष्यसि पवमान विधर्मणि । अक्रान्देवो न सूर्यः ॥९॥
ूर्यका रश्मिझैँ प्रकाशित हुने हे सोमदेव ! स्तुति गानसँगै पवित्र भएर ध्यानपूर्वक पात्रमा स्थिर ाइरहेका छौ ।

इन्दुः पविष्ट चेतनः प्रियः कवीनां मती । सृजदश्वं रथीरिव ॥१०॥
थीले अश्व प्रेरित गरेझैँ चेतनासम्पन्न सोम सूक्ष्मदर्शीहरूका बुद्धिले प्रेरित हुन्छ ।

ऊर्मिर्यस्ते पवित्र आ देवावीः पर्यक्षरत् । सीदन्नृतस्य योनिमा ॥११॥
सोमदेव ! तिम्रा जुन धाराले देवतालाई सन्तुष्ट गराउँछ, त्यो चाल्नीबाट प्रवाहित हुँदै यज्ञमा पुगेर तिष्ठित हुन्छ ।

स नो अर्ष पवित्र आ मदो यो देववीतमः । इन्दविन्द्राय पीतये ॥१२॥
सोमदेव ! देवताका अतिप्रिय र आनन्ददायी सोमरस इन्द्रदेवले पान गर्नका लागि राम्रो शोधन णालीबाट प्रवाहित हुन्छ ।

इषे पवस्व धारया मृज्यमानो मनीषिभिः । इन्दो रुचाभि गा इहि ॥१३॥
सोमदेव ! तिमी ज्ञानी ऋत्विक्‌बाट परिष्कृत हुँदै पोषक रसका लागि धाराका रूपमा शुद्ध होऊ गाईको दुधसँग मिसिएर प्रकाशित होऊ ।

पुनानो वरिवस्कृध्यूर्जं जनाय गिर्वणः । हरे सृजान आशिरम् ॥१४॥
हरित आभासम्पन्न सोम ! दुधसित मिसाएर शोधन गरिने तिमी याजकलाई अन्न आदिले परिपूर्ण र ।

पुनानो देववीतय इन्द्रस्य याहि निष्कृतम्। द्युतानो वाजिभिर्यतः ॥१५॥

हे स्तुत्य, बलवान् सोम ! यज्ञका निम्ति याजकले शोधन गरिएकाले इन्द्रदेवकहाँ पुग।

प्र हिन्वानास इन्दवोऽच्छा समुद्रमाशवः। धिया जूता असृक्षत ॥१६॥

अन्तरिक्षमा स्थित वेगवान् सोम औँलाले निचोर्दा रस प्रदान गर्दछ।

मर्मृजानास आयवो वृथा समुद्रमिन्दवः। अग्मन्नृतस्य योनिमा ॥१७॥

शोधित हुने गतिमान् सोमरस सहजैसित अन्तरिक्षबाट यज्ञस्थलमा आउँछ।

परि णो याह्यस्मयुर्विश्वा वसून्योजसा। पाहि नः शर्म वीरवत् ॥१८॥

हे सोमदेव ! हाम्रा यज्ञमा पुग्ने विचार भएका तिमी आफ्ना सामर्थ्यले सम्पूर्ण धन र हाम्रो सन्तानयुक्त घरको संरक्षण गर।

मिमाति वह्निरेतशः पदं युजान ऋक्वभिः। प्र यत्समुद्र आहितः ॥१९॥

सोमलाई याजकहरूले यज्ञमा बोलाउँदा जलमा मिसिने बेलामा शब्द निकाल्दछ।

आ यद्योनिं हिरण्ययमाशुर्ऋतस्य सीदति। जहात्यप्रचेतसः ॥२०॥

वेगवान् सोम सुनजस्तो भएर यज्ञस्थलमा प्रतिष्ठित हुँदा याजकको अज्ञान हटाउँछ।

अभि वेना अनूषतेयक्षन्ति प्रचेतसः। मज्जन्त्यविचेतसः ॥२१॥

स्तोताहरू स्तुति गर्दछन्, असल ज्ञानसम्पन्न व्यक्ति यजनको कामना गर्दछन् र घमन्ड गर्नेहरू सबै डुब्दछन्।

इन्द्रायेन्दो मरुत्वते पवस्व मधुमत्तमः। ऋतस्य योनिमासदम् ॥२२॥

अत्यन्त मधुर हे सोमदेव ! मरुत्हरूले सहायता गरेका इन्द्रदेवका लागि यज्ञस्थलमा सुशोभित कलशमा प्रतिष्ठित होऊ।

तं त्वा विप्रा वचोविदः परिष्कृण्वन्ति वेधसः। सं त्वा मृजन्त्यायवः ॥२३॥

सिङ्गै विश्व धारण गर्ने हे सोमदेव ! वाणीका विशेषज्ञ याजक स्तुतिले तिम्रो शोभा बढाउँदै तिमीलाई अत्यधिक पवित्र गराइरहेका छन्।

रसं ते मित्रो अर्यमा पिबन्ति वरुणः कवे। पवमानस्य मरुतः ॥२४॥

हे नूतन तत्त्वदर्शी सोम ! पवित्रतायुक्त तिम्रो रस मित्र, वरुण, अर्यमा र मरुत्गणले सेवन गरुन्।

त्वं सोम विपश्चितं पुनानो वाचमिष्यसि। इन्दो सहस्रभर्णसम् ॥२५॥

हे तेजस्वी सोमदेव ! तिमी शोधित हुँदाखेरि हजारौँ पवित्र स्तोत्रलाई प्रेरित गर्दछौ। 176

उतो सहस्रभर्णसं वाचं सोम मखस्युवम्। पुनान इन्दवा भर ॥२६॥

शोधित हुने हे सोमदेव ! हामीलाई यज्ञमा हजारौँ स्तोत्र गायन गर्ने प्रेरणा देऊ।

पुनान इन्दवेषां पुरुहूत जनानाम्। प्रियः समुद्रमा विश ॥२७॥

हे सोमदेव ! सबैका प्रिय हुनाले तिमी अनेकौँ किसिमका स्तुतिले पवित्र भएर जलमा मिश्रित होऊ।

दविद्युतत्या रुचा परिष्टोभन्त्या कृपा। सोमाः शुक्रा गवाशिरः ॥२८॥

कान्तिमान्, तेजस्वी, शब्दयुक्त धाराले शुद्ध भएका सोमलाई गाईका दुधमा मिसाएर तयार गरिन्छ।

हिन्वानो हेतृभिर्यत आ वाजं वाज्यक्रमीत्। सीदन्तो वनुषो यथा ॥२९॥

युद्धभूमिमा यशस्वी शूरवीर घुमेझैँ याजकबाट प्रशंसित, बलवर्द्धक सबैको हितकारी, संस्कारित सोम यज्ञभूमिमा प्रतिष्ठा आर्जन गर्दछ।

ऋधक्सोम स्वस्तये सञ्जग्मानो दिवः कविः। पवस्व सूर्यो दृशे ॥३०॥

हे ज्ञानले सम्पन्न सोमदेव ! तिमी तेजस्वी सूर्यदेवजस्तै दिव्य आभायुक्त भएर सबैको कल्याणका लागि संस्कारित होऊ।

[सूक्त – ६५]

ऋषि – भृगुवारुणि या जमदग्नि भार्गव। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – गायत्री।

हिन्वन्ति सूरमुस्रयः स्वसारो जामयस्पतिम्। महामिन्दुं महीयुवः ॥१॥

सर्वत्र गमनशील, एकै स्थानमा उत्पन्न दिदीबहिनी सामर्थ्यवान्, शूर, पालक, महान् सोमलाई प्रेरित गर्दछन्।

पवमान रुचारुचा देवो देवेभ्यस्परि। विश्वा वसून्या विश ॥२॥

शुद्ध गरिएका हे तेजस्वी सोमदेव ! देवतालाई समर्पित गर्नका लागि तिमी तयार भएका हौ। तिमी सबै किसिमका सम्पदा हामीलाई देऊ।

आ पवमान सुष्टुतिं वृष्टिं देवेभ्यो दुवः। इषे पवस्व संयतम् ॥३॥

हे पवित्र सोमदेव ! देवताबाट आशीर्वाद प्राप्त भएभैँ स्तुति गर्नेका लागि योग्यताको वर्षा गराऊ। त्यस वर्षाले हामीलाई अन्न प्रदान गर्न सकोस्।

वृषा ह्यसि भानुना द्युमन्तं त्वा हवामहे। पवमान स्वाध्यः ॥४॥

हे पवित्र हुने बलवर्द्धक सोमदेव ! तिमी सबैलाई समान दृष्टिले हेर्ने भईकन तेजस्वी छौ। यस यज्ञमा हामी तिमीलाई बोलउँछौँ।

आ पवस्व सुवीर्यं मन्दमानः स्वायुध। इहो ष्विन्दवा गहि ॥५॥

हे उत्तम आयुधले युक्त सोमदेव ! आनन्ददायी बनेर हामीलाई असल पराक्रमी क्षमताले युक्त गराऊ र हाम्रा यज्ञमा आएर सुशोभित होऊ।

यदद्भिः परिषिच्यसे मृज्यमानो गभस्त्योः। द्रुणा सधस्थमश्नुषे ॥६॥

ऋत्विक्हरूका दुवै हातले शोधित हे सोमदेव ! जलमा मिसाएपछि तिमीलाई कलशमा स्थापित गरिन्छ।

प्र सोमाय व्यश्ववत्पवमानाय गायत। महे सहस्रचक्षसे ॥७॥

हे याजक हो ! व्यश्व ऋषिले भैँ महान्, हजारौँ आँखा भएका सोमको गुण गाओ।

यस्य वर्णं मधुश्चुतं हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः। इन्दुमिन्द्राय पीतये ॥८॥

हरियो आभा हुने सोमलाई ढुङ्गामा कुटेर रस निकालिन्छ। त्यो मधुर र शत्रुविनाशक सोमरस इन्द्रदेवलाई समर्पित गरिन्छ।

तस्य ते वाजिनो वयं विश्वा धनानि जिग्युषः। सखित्वमा वृणीमहे ॥९॥

सबै धनमाथि विजय पाउने हे सोमदेव ! तिमीबाट हामी मित्रभावको आशा गर्दछौँ।

वृषा पवस्व धारया मरुत्वते च मत्सरः। विश्वा दधान ओजसा ॥१०॥

हे सोमदेव ! तिमी उद्गाताका लागि वेगवान् धाराले कलशमा प्रवेश गर र मरुत्हरूले सेवा गरिएका इन्द्रदेवका लागि सामर्थ्य र हर्ष बढाउने सिद्ध होऊ।

तं त्वा धर्तारमोण्यो३ः पवमान स्वर्दृशम्। हिन्वे वाजेषु वाजिनम् ॥११॥

हे शोधित सोमदेव ! आत्मदर्शी, बलवान् हुनाले तिमी द्युलोकबाट पृथिवीलोकसम्म सबैलाई संरक्षण प्रदान गर्दछौ। बलवान् हुनाले तिमीलाई हामी बलले गरिने युद्धजस्ता काममा प्रेरित गर्दछौँ।

अया चित्तो विपानया हरिः पवस्व धारया। युजं वाजेषु चोदय ॥१२॥

हे हरियो रङ्ग भएका सोमदेव ! ज्ञानयुक्त बुद्धि वा सचेत औँलाले परिष्कृत गरिएका तिमी चुहिएर आफ्ना सखा इन्द्रदेवलाई सङ्ग्राममा जानका लागि प्रेरित गर।

आ न इन्दो महीमिषं पवस्व विश्वदर्शतः। अस्मभ्यं सोम गातुवित् ॥१३॥

हे सर्वद्रष्ट्य सोमदेव ! हामीलाई भरपूर अन्न प्रदान गर। तिमीसबैका पथप्रदर्शक हौ।

आ कलशा अनूषतेन्दो धाराभिरोजसा। एन्द्रस्य पीतये विश ॥१४॥

हे सोमदेव ! तिम्रा रसका धारायुक्त कलशलाई हामी आफ्नै सामर्थ्यले स्तुति गर्दछौँ। तिमी इन्द्रदेवले पान गर्नका लागि कलशमा प्रवेश गर।

यस्य ते मद्यं रसं तीव्रं दुहन्त्यद्रिभिः। स पवस्वाभिमातिहा ॥१५॥

हे सोमदेव ! तिम्रो अत्यन्त हर्षकारी वेगवान् रस मेघ वा ढुङ्गो दुहेर निकालिन्छ। त्यो शत्रुनाशक भएर आएको हुन्छ।

राजा मेधाभिरीयते पवमानो मनावधि। अन्तरिक्षेण यातवे ॥१६॥

मानसिक शक्तिका अधीनको वा यज्ञमा जाने यो पवमान सोम राजाभैँ बुद्धिले गतिमान हुँदै अन्तरिक्षमा जानका लागि समर्थ छ।

आ न इन्दो शतग्विनं गवां पोषं स्वश्व्यम् । वहा भगत्तिमूतये ॥१७॥
हे सोमदेव ! तिमी सयौँ गाई र असल अश्व प्राप्ति र तिनको पोषण गर्नका लागि समर्थ सौभाग्य हामीलाई प्रदान गर।

आ नः सोम सहो जुवो रूपं न वर्चसे भर। सुष्वाणो देववीतये ॥१८॥
दैवी शक्ति पाउनका लागि शोधित हे सोमदेव ! तिमी बलवर्द्धक बनेर हामीलाई तेज बढाउने शक्ति प्रदान गर।

अर्षा सोम द्युमत्तमोऽभि द्रोणानि रोरुवत् । सीदञ्छ्येनो न योनिमा ॥१९॥
हे तेजस्वी सोमदेव ! तिमी शब्द गर्दै पात्रमा शुद्ध भएर स्थित होऊ। तिमी तपोवनमा रहेको यस यज्ञमण्डपमा आऊ।

अप्सा इन्द्राय वायवे वरुणाय मरुद्भ्यः । सोमो अर्षति विष्णवे ॥२०॥
जल मिश्रित सोमरस इन्द्र, वायु, वरुण, मरुत् र विष्णु आदि देवताको सन्तुष्टिका लागि कलशमा स्थिर होस्।

इषं तोकाय नो दधदस्मभ्यं सोम विश्वतः । आ पवस्व सहस्रिणम् ॥२१॥
हे दिव्य सोमदेव ! हाम्रा सन्तानका लागि तिमी सहस्र प्रकारका अन्न, धन आदि वैभव सबै तिरबाट ल्याएर देऊ।

ये सोमासः परावति ये अर्वावति सुन्विरे। ये वादः शर्यणावति ॥२२॥
टाढाको देशमा या नजिकको देशमा अथवा शर्यणावत सरोवरका नजिकै उत्पन्न भएर संस्कारित सोमरस हाम्रा लागि इष्टप्रदायक हुनेछ।

य आर्जीकेषु कृत्वसु ये मध्ये पस्त्यानाम् । ये वा जनेषु पञ्चसु ॥२३॥
आर्जीक देशमा, कर्म गर्नेका देशमा वा नदीका किनारमा अथवा पाँच वर्णका बीचमा उत्पन्न भएर संस्कारित सोम नै हाम्रा लागि सुखदायक हुनेछ।

ते नो वृष्टिं दिवस्परि पवन्तामा सुवीर्यम् । सुवाना देवास इन्दवः ॥२४॥
पेलेर निकालिएको, दीप्तिमान्, दिव्य सोम हामीलाई द्युलोकबाट वर्षा र उत्तम बलले युक्त पोषक अन्न प्रदान गर्दछ।

पवते हर्यतो हरिर्गृणानो जमदग्निना। हिन्वानो गोरधि त्वचि ॥२५॥
जमदग्नि ऋषिले व्यक्त र प्रस्तुत गरेको यस कान्तिमान् गतिशील सोमलाई गाईको चर्मजस्तो पृथ्वीको माथिल्लो सतहले धारण गर्नका लागि प्रेरित गरिन्छ।

प्र शुक्रासो वयोजुवो हिन्वानासो न सप्तयः । श्रीणाना अप्सु मृञ्जत ॥२६॥
पानीमा मिसिएको, अन्न प्रदान गर्ने, कान्तिमान् सोमरस गतिमान् अश्वझैँ जलले पवित्र भएको छ।

तं त्वा सुतेष्वाभुवो हिन्विरे देवतातये। स पवस्वानया रुचा ॥२७॥
सोमरसलाई याजकहरू यज्ञमा देवताका लागि प्रेरित गर्दछन्। हे सोमदेव ! तिमी त्यस अनुरूप नै सुशोभित होऊ।

आ ते दक्ष मयोभुवं वह्निमद्या वृणीमहे। पान्तमा पुरुस्पृहम् ॥२८॥
हे सोमदेव ! हर्ष प्रदान गर्ने, सम्पत्ति प्रदान गर्ने, शत्रुबाट रक्षा गर्ने तिम्रा बलको अनेकौँ मानिसले कामना गर्दछन्। त्यस बललाई हामी धारण गर्दछौँ।

आ मन्द्रमा वरेण्यमा विप्रमा मनीषिणम् । पान्तमा पुरुस्पृहम् । २९॥
आनन्दवर्द्धक, श्रेष्ठ, ज्ञानी, विलक्षण, संरक्षक र सबैबाट प्रशंसनीय हे सोमदेव ! हामी तिम्रो उपासना गर्दछौँ।

आ रयिमा सुचेतुनमा सुक्रतो तनूष्वा। पान्तमा पुरुस्पृहम् ॥३०॥
उत्तम कर्ममा लागेका हे सोमदेव ! धन, उत्तम ज्ञान, पुत्रपौत्र आदि असल सन्तान, सबल संरक्षण र प्रशंसायोग्य शक्तिको सामर्थ्य पाउन हामी तिम्रो वन्दना गर्दछौँ।

[सूक्त - ६६]

ऋषि – शत वैखानस। **देवता** – पवमान सोम अग्नि। **छन्द** – गायत्री अनुष्टुप्।

पवस्व विश्वचर्षणेऽभि विश्वानि काव्या। सखा सखिभ्य ईड्यः ॥१॥
हे सर्वद्रष्टा सोमदेव ! हामी तिमीलाई सबै स्तोत्रले मित्रको जस्तै स्तुति गर्दछौँ। तिमी स्तुतिले प्रसन्न भएर हामीलाई उत्तम रस प्रदान गर।

ताभ्यां विश्वस्य राजसि ये पवमान धामनी। प्रतीची सोम तस्थतुः ॥२॥
पवमान सोमले दुई धामबाट विश्वलाई प्रकाशित र नियन्त्रित गर्दछ। सोम पश्चिममा रहेको हुन्छ।

परि धामानि यानि ते त्वं सोमासि विश्वतः। पवमान ऋतुभिः कवे ॥३॥
हे पवित्र ज्ञानी सोमदेव ! सम्पूर्ण विश्वमा तिम्रो स्थान ऋतुअनुसार निर्धारित छ।

पवस्व जनयन्निषोऽभि विश्वानि वार्या। सखा सखिभ्य ऊतये ॥४॥
हे सबैका मित्र सोमदेव ! आफ्ना मित्रको संरक्षणका लागि स्वीकार गर्ने योग्य सम्पूर्ण धन र उत्तम अन्न प्रदान गर।

तव शुक्रासो अर्चयो दिवस्पृष्ठे वि तन्वते। पवित्रं सोम धामभिः ॥५॥
हे सोमदेव ! तिम्रो कान्तिमान् किरण सूर्य र भूमिका पृष्ठ भागमा आफ्नो तेजले पवित्र प्रकाश फैलाउँछ।

तवेमे सप्त सिन्धवः प्रशिषं सोम सिस्रते। तुभ्यं धावन्ति धेनवः ॥६॥
हे सोमदेव ! सातै नदी तिम्रा आज्ञाले प्रवाहित छन् र गाई कुदेर तिमीकहाँ आउँछन्।

प्र सोम याहि धारया सुत इन्द्राय मत्सरः। दधानो अक्षिति श्रवः ॥७॥
हे अक्षय अन्न धारण गर्ने सोमदेव ! इन्द्रलाई आनन्द प्रदान गर्नका लागि तिमी धाराका रूपमा उनका नजिक पुग।

समु त्वा धीभिरस्वरन्हिन्वतीः सप्त जामयः। विप्रमाजा विवस्वतः ॥८॥
हे सोमदेव ! सात याजक यज्ञकार्यमा स्तुतिद्वारा तिम्रो महिमा बढाउने गुण गाउँछन्।

मृजन्ति त्वा समग्रुवोऽव्ये जीरावधि ष्वणि। रेभो यदज्यसे वने ॥९॥
हे सोमदेव ! ऊनीले बनाएको चाल्नीबाट शब्दनाद गर्दै शोधित हुँदा हामी औँलाले तिमीलाई पवित्र बनाउँछौँ। शोधित भएपछि तिमी शब्द गर्दै जलमा मिसाइन्छौ।

पवमानस्य ते कवे वाजिन्त्सर्गा असृक्षत। अर्वन्तो न श्रवस्यवः ॥१०॥
हे बलवर्द्धक सोमदेव ! शुद्ध भएका बेला तिम्रो यशस्वी धारा अश्वशालाबाट निस्कने द्रुतगामी अश्वजस्तै वेगवान् हुन्छ।

अच्छा कोशं मधुश्चुतमसृग्रं वारे अव्यये। अवावशन्त धीतयः ॥११॥
मधुर रसयुक्त कलशमा हामी सोमरस छान्दछौँ। त्यसले हाम्रा औँलालाई बारम्बार शुद्ध गराउँछ।

अच्छा समुद्रमिन्दवोऽस्तं गावो न धेनवः। अग्मन्नृतस्य योनिमा ॥१२॥
जलयुक्त कलशमा छानिएको सोमरस दुधालु गाई थलामा गएझैं यज्ञस्थलमा जान्छ।

प्र ण इन्दो महे रण आपो अर्षन्ति सिन्धवः। यद् गोभिर्वासयिष्यसे ॥१३॥
हे सोमदेव ! हाम्रा महान् यज्ञमा तिम्रा रसमा मिसाउन नदीको जल ल्याइएको छ। त्यो सोमरस गाईका दुधमा मिसाइन्छ।

अस्य ते सख्ये वयमियक्षन्तस्त्वोतयः। इन्दो सखित्वमुश्मसि ॥१४॥
हे सोमदेव ! हामी तिम्रा मित्रजस्तै बनेर रहौँ। तिम्रो मित्रताबाट हामी संरक्षणको कामना गर्दछौँ।

आ पवस्व गविष्टये महे सोम नृचक्षसे। एन्द्रस्य जठरे विश ॥१५॥
हे दिव्यद्रष्टा सोमदेव ! तिमी गाईको रक्षा गर्ने हौ। त्यसैले इन्द्रदेवका निम्ति प्रवाहित भएर तिमी उनका पेटमा प्रवेश गर।

महाँ असि सोम ज्येष्ठ उग्राणमिन्द ओजिष्ठः। युध्वा सञ्छश्वज्जिगेथ ॥१६॥
हे सोमदेव ! तिमी महान् छौ, असल छौ, शूरहरूमा अधिक श्रेष्ठ वीर हौ। शत्रुमाथि सधैँ विजय प्राप्त गर्दछौ।

य उग्रेभ्यश्चिदोजीयाञ्छूरेभ्यश्चिच्छूरतरः। भूरिदाभ्यश्चिन्मंहीयान् ॥१७॥
सोम पराक्रमीमा महापराक्रमी, शूरवीरमा महाशूरवीर र धेरै दान दिनेमा महादानी छ।

त्वं सोम सूर एषस्तोकस्य साता तनूनाम्।
वृणीमहे सख्याय वृणीमहे युज्याय ॥१८॥
हे सोमदेव ! हामीलाई पौष्टिक अन्न प्रदान गर। तिमी पुत्रपौत्र आदि प्रदान गर्दछौ। त्यसैले मित्रताको कामना गर्दै सहयोगका लागि हामी तिमीलाई स्वीकार गर्दछौँ।

अग्न आयूंषि पवस आ सुवोर्जमिषं च नः । आरे बाधस्व दुच्छुनाम् ॥१९॥
हे अग्निदेव ! हामीलाई लामो आयु प्रदान गर, अन्न र बलले पूर्ण गर। चाकरी गर्ने श्वानवृत्ति भएका शत्रुलाई हामीबाट टाढा लैजाऊ।

अग्निर्ऋषिः पवमानः पाञ्चजन्यः पुरोहितः । तमीमहे महागयम् ॥२०॥
समाजका पाँचै वर्गको हित चाहने र सबै कुरो जान्ने अग्निदेवलाई ऋत्विक्हरूले यज्ञका लागि पहिले स्थापित गरे। ती समर्थ अग्निदेवलाई हामी स्तुति गर्दछौं।

अग्ने पवस्व स्वपा अस्मे वर्चः सुवीर्यम् । दधद्रयिं मयि पोषम् ॥२१॥
हे अग्निदेव ! तिमी उत्तम कर्मको प्रेरणा दिन्छौ। हामीलाई तेज र पराक्रमले युक्त शक्ति प्रदान गर। हामीलाई ऐश्वर्य र पोषक तत्त्वले सम्पन्न बनाऊ।

पवमानो अति स्रिधोऽभ्यर्षति सुष्टुतिम् । सूरो न विश्वदर्शतः ॥२२॥
शत्रु पार गर्ने सोम पर पुग्दछ। सूर्यदेवको हृदयजस्तै यो सबै कुरो देख्ने उत्तम स्तुतिले सुशोभित हुन्छ।

स मर्मृजान आयुभिः प्रयस्वान्प्रयसे हितः । इन्दुरत्यो विचक्षणः ॥२३॥
शोधित भएको तेजस्वी सोम देवताका निकट पुग्नका लागि यज्ञमा अर्पित गरिन्छ।

पवमान ऋतं बृहच्छुक्रं जयोतिरजीजनत् । कृष्णा तमांसि जङ्घनत् ॥२४॥
पवित्रकर्ता सोम महान्, प्रखर, तेजस्वी प्रकाश प्रकट गर्दछ र कालो अज्ञानतारूपी अन्धकार विनाश गर्दछ।

पवमानस्य जङ्घ्नतो हरेश्चन्द्रा असृक्षत । जीरा अजिरशोचिषः ॥२५॥
शत्रुविनाशक, सर्वत्र गमनशील, तेजोमय हरियो आभासम्पन्न सोमको आनन्ददायक धारा प्रवाहित हुन्छ।

पवमानो रथीतमः शुभ्रेभिः शुभ्रशस्तमः । हरिश्चन्द्रो मरुद्गणः ॥२६॥
उच्च स्थानमा सुशोभित, शुभ्र तेजले कान्तिमान, हरियो आभाले युक्त सोम मरुत्हरूका सहायताले पुष्ट हुँदै सबैलाई आनन्दित गराउँछ।

पवमानो व्यश्नवद्रश्मिभिर्वाजसातमः । दधत्स्तोत्रे सुवीर्यम् ॥२७॥
हे सोमदेव ! असङ्ख्य किसिमका अन्न र सामर्थ्य प्रदान गर्ने तिमी स्तोतालाई असल पुत्र र ऐश्वर्य प्रदान गर्दछौ।

प्र सुवान इन्दुरक्षाः पवित्रमत्यव्ययम् । पुनान इन्दुरिन्द्रमा ॥२८॥
पेलेर तयार सोम ऊनीको चाल्नीबाट छानिएर इन्द्रदेवतिर जान्छ।

एष सोमो अधि त्वचि गवां क्रीडत्यद्रिभिः । इन्द्रं मदाय जोहुवत् ॥२९॥
भूमिका पृष्ठ भागमा ढुङ्गाले सोम कुट्दा क्रीडा गर्दै आनन्द प्राप्तिका लागि इन्द्रदेवलाई सोमरसले आमन्त्रित गर्दछ।

यस्य ते द्युम्नवत्पयः पवमानाभृतं दिवः । तेन नो मृड जीवसे ॥३०॥
हे सोमदेव ! दुधजस्तै तेजस्वी रस देवलोकमा सर्वत्र व्याप्त छ। त्यसैबाट तिमी दीर्घजीवन प्रदान गर्दै हामीलाई सुखी बनाऊ।

[सूक्त - ६७]

ऋषि – भौम गाथिन भार्गव। **देवता** – पवमान सोम। **छन्द** – उष्णिक् अनुष्टुप्।

त्वं सोमासि धारयुर्मन्द्र ओजिष्ठो अध्वरे । पवस्व मंहयद्रयिः ॥१॥
हे परम सुखदायक, सामर्थ्यवान् सोमदेव ! उत्तम यज्ञमा आफ्नो धारा ऐश्वर्ययुक्त गर। धन र बल प्रदायक हे सोमदेव ! तिमी कलशमा शुद्ध होऊ।

त्वं सुतो नृमादनो दधन्वान्मत्सरिन्तमः । इन्द्राय सूरिरन्धसा ॥२॥
हे सोमदेव ! तिम्रो रस याजकभित्र बढ्दछ। यजमानलाई धन र आनन्द प्रदान गर्ने तिमी इन्द्रदेवलाई पनि आनन्दयुक्त होऊ।

त्वं सुष्वाणो अद्रिभिरभ्यर्ष कनिक्रदत् । द्युमन्तं शुष्ममुत्तमम् ॥३॥
हे सोम ! ढुङ्गाले कुटेर निकालिएको तिम्रो रस घोषणा गरेझैं गरी हामीलाई तेजयुक्त पौष्टिक अन्न प्रदान गरोस्।

इन्दुर्हिन्वानो अर्षति तिरो वाराण्यव्यया। हरिर्वाजमचिक्रदत् ॥४॥

अविनाशी शोधक यन्त्रबाट तलतिर जाँदो, हरियो आभा बढिरहेको सोमरस शब्दनाद गर्दै पात्रमा एकत्र हुन्छ।

इन्दो व्यव्यमर्षसि वि श्रवांसि वि सौभगा। वि वाजान्त्सोम गोमतः ॥५॥

हे सोमदेव ! तिमी अनश्वर चाल्नीले शोधित छौ। गाईले युक्त बल र हविष्यान्न ग्रहण गर्दै तिमी अनकौं किसिमका सौभाग्य प्राप्त गर्दछौ।

आ न इन्दो शतग्विनं रयिं गोमन्तमश्विनम्। भरा सोम सहस्रिणम् ॥६॥

हे तेजस्वी सोमदेव ! हामीलाई सयौँ गाई र अनेकौँ अश्वले युक्त हजारौँ धन प्रदान गर।

पवमानास इन्दवस्तिरः पवित्रमाशवः। इन्द्रं यामेभिराशत ॥७॥

चाल्नीले शोधित हुन जाने द्रुतगामी सोमरस आफ्नो नियमअनुसार इन्द्रदेवसम्म पुग्छ।

ककुहः सोम्यो रस इन्दुरिन्द्राय पूर्व्यः। आयुः पवत आयवे ॥८॥

सोम नामका वनस्पतिबाट निकालिएको असल ऐश्वर्यवान् रस सर्वत्र गमनशील इन्द्रदेवका निमित्त जान्छ।

हिन्वन्ति सूरमुस्रयः पवमानं मधुश्चुतम्। अभि गिरा समस्वरन् ॥९॥

उत्तम, बलशाली, मधुर रस प्रदान गर्ने सोमलाई औंलाले विस्तृत गर्दछन्। याजकहरू त्यस बेला स्तुति गान गर्दछन्।

अविता नो अजाश्वः पूषा यामनियामनि। आ भक्षत्कन्यासु नः ॥१०॥

अज वाहन भएका पूषादेव प्रत्येक पवित्र स्थानमा हाम्रो संरक्षण गरुन्। हामीलाई तिमी मन परेका राम्रो लक्षणले युक्त कन्या प्रदान गर।

अयं सोमः कपर्दिने घृतं न पवते मधु। आ भक्षत्कन्यासु नः ॥११॥

उत्तम मुकुटले सजिएका पूषादेवताका लागि सोमले मधुर घिउजस्तै रस प्रदान गर्दछ। उसले हामीलाई उसल कन्या प्रदान गर्दछ।

अयं त आघृणे सुतो घृतं न पवते शुचि। आ भक्षत्कन्यासु नः ॥१२॥

हे तेजस्वी पूषादेव ! रस प्रदान गर्ने यस सोमले शुद्ध घिउजस्तै रस तिमीलाई दिन्छ र हामीलाई असल कन्या दिन्छ।

वाचो जन्तुः कवीनां पवस्व सोम धारया। देवेषु रत्नधा असि ॥१३॥

हे सोमदेव ! तिमी स्तोताको स्तुतिका प्रकाश हौ। तिमी देवतालाई रत्न आदिले पूर्ण गराउँछौ। हामीलाई तिमी धारारूपी रस प्रदान गर।

आ कलशेषु धावति श्येनो वर्म वि गाहते। अभि द्रोणा कनिक्रदत् ॥१४॥

श्येन पक्षी आफ्ना गुँडमा गएझैं सोमरस शब्दनाद गर्दै कलशभित्र जान्छ।

परि प्र सोम ते रसोऽसर्जि कलशे सुतः। श्येनो न तक्तो अर्षति ॥१५॥

श्येन पक्षी आफ्ना गुँडमा बसेझैं कलशमा स्थापित सोमरस चारैतिर सुशोभित हुन्छ।

पवस्व सोम मन्दयन्निन्द्राय मधुमत्तमः ॥१६॥

हे सोमदेव ! इन्द्रदेवलाई आनन्द प्रदान गर्नका लागि तिमी मधुर रस प्रदान गर।

असृग्रन्देववीतये वाजयन्तो रथा इव ॥१७॥

शत्रुलाई पराजित गर्ने रथझैं देवताले पान गर्नका लागि सोमरस निकालिन्छ।

ते सुतासो मन्दिन्तमाः शुक्रा वायुमसृक्षत ॥१८॥

हर्षकारक, तेजस्वी सोमरस पेलेर तयार हुँदा वायुको जस्तै शब्दनाद गर्दछ।

ग्राव्णा तुन्नो अभिष्टुतः पवित्रं सोम गच्छसि। दधत्स्तोत्रे सुवीर्यम् ॥१९॥

हे सोमदेव ! ढुङ्गामा कुटेर निकालेको तिम्रो रस पवित्र हुनका लागि प्रवाहित हुन्छ। यस रसले स्तोतालाई उत्तम बल प्रदान गर्दछ।

एष तुन्नो अभिष्टुतः पवित्रमति गाहते। रक्षोहा वारमव्ययम् ॥२०॥

स्तुत्य शोधित सोम सर्वोपरि पवित्रता प्रदान गर्दछ। राक्षसको नाश गर्ने सोमरस अविनाशी चाल्नीले छानिन्छ।

यदन्ति यच्च दूरके भयं विन्दति मामिह। पवमान वि तज्जहि ॥२१॥
हे पवित्र सोम ! हाम्रा नजिकै वा टाढा व्याप्त भइरहेको डर तिमी नाश गर।

पवमानः सो अद्य नः पवित्रेण विचर्षणिः। यः पोता स पुनातु नः ॥२२॥
सर्वद्रष्टा सोमले पवित्र गराउँछ। शोधित भएर त्यसले हामीलाई पनि पवित्र गराओस्।

यत्ते पवित्रमर्चिष्यग्ने विततमन्तरा। ब्रह्म तेन पुनीहि नः ॥२३॥
हे अग्निदेव ! तिम्रो पवित्र गराउने तेज व्याप्त छ। त्यसले हाम्रो ज्ञान पवित्र गराओस्।

यत्ते पवित्रमर्चिवदग्ने तेन पुनीहि नः। ब्रह्मसवैः पुनीहि नः ॥२४॥
हे अग्निदेव ! तिम्रो पवित्र गराउने तेज व्याप्त छ। त्यसले र ज्ञानका स्तोत्रले हामीलाई पवित्र गराऊन्।

उभाभ्यां देव सवितः पवित्रेण सवेन च। मां पुनीहि विश्वतः ॥२५॥
हे सवितादेव ! तिमी पवित्र गराउने ज्ञान र सोम यी दुवैले हामीलाई पवित्र गराऊ।

त्रिभिष्ट्वं देव सवितर्वर्षिष्ठैः सोम धामभिः। अग्ने दक्षैः पुनीहि नः ॥२६॥
हे सवितादेव, हे अग्निदेव र हे सोमदेव ! सर्वसमर्थ तीनै तेजद्वारा हामीलाई पवित्र गर।

पुनन्तु मां देवजनाः पुनन्तु वसवो धिया।
विश्वे देवाः पुनीत मा जातवेदः पुनीहि मा ॥२७॥
अष्टवसु, जातवेद, दिव्यजन र सबै देवताले आआफ्ना बुद्धिले हामीलाई पवित्र गरुन्।

प्र प्यायस्व प्र स्यन्दस्व सोम विश्वेभिरंशुभिः। देवेभ्य उत्तमं हविः ॥२८॥
हे सोमदेव ! देवतालाई समर्पित गर्न योग्य सबै किसिमका हविष्यान्न हामीलाई प्रदान गर्दै हाम्रो उन्नति गराऊ।

उप प्रिय पनिप्नतं युवानमाहुतीवृधम्। अगन्म बिभ्रतो नमः ॥२९॥
शब्दनाद गर्ने, उपासकका प्रिय, आहुतिले बढ्ने, तरुण अग्निदेवलाई हामी नमस्कार गर्दै उनका नजिक जान्छौँ।

अलाय्यस्य परशुर्ननाश तमा पवस्व देव सोम। आखुं चिदेव देव सोम ॥३०॥
आक्रमणकारी शत्रुका शस्त्र नाश होऊन्! हे सोम ! आफ्नो रस प्रदान गर्दै हाम्रा शत्रु नाश गर।

यः पावमानीरध्येत्यृषिभिः सम्भृतं रसम्।
सर्वं स पूतमश्नाति स्वदितं मातरश्विना ॥३१॥
ऋषिहरूले सँगालेका जीवनसूत्रमा रस प्रदान गर्ने, पवित्र गराउने सूक्त पाठ गर्ने साधक यज्ञका प्रभावले वायुदेवले सुखपूर्वक स्वीकार गरेको सबै पवित्र अन्न सेवन गर्दछन्।

पावमानीर्यो अध्येत्यृषिभिः सम्भृतं रसम्।
तस्मै सरस्वती दुहे क्षीरं सर्पिर्मधूदकम् ॥३२॥
ऋषिबाट प्रणीत वेदका ऋचाको अध्ययन जसले गर्दछ, उसका लागि सरस्वतीले दुध, घिउ, महजस्ता तत्त्वहरू उपलब्ध गराउँछिन्।

[सूक्त - ६८]

ऋषि - वत्सप्रिभलन्दन। **देवता** - पवमान सोम। **छन्द** - जगती त्रिष्टुप्।

प्र देवमच्छा मधुमन्त इन्दवोऽसिष्यन्त गाव आ न धेनवः।
बर्हिषदो वचनावन्त ऊधभिः परिस्रुतमुस्रिया निर्णिजं धिरे ॥१॥
दुधालु गाईले बाछाका लागि दुध बगाएझैँ मिठो सोमरस देवतातिर प्रवाहित हुन्छ। यज्ञमण्डपमा एकत्र भएका वाणीरूपी गाई शब्द गर्दै आफ्नो सारतत्त्व प्रकट गर्दै भाग श्रवण गराउने रूपमा दोहन गर्ने काममा लागेका छन्।

स रोरुवदभि पूर्वा अचिक्रददुपारुहः श्रथयन्स्वादते हरिः।
तिरः पवित्रं परियन्नुरु ज्रयो नि शर्याणि दधते देव आ वरम् ॥२॥
हरियो आभासम्पन्न सोम स्तोताको सर्वश्रेष्ठ स्तुति सुन्दै नजिकै आउनेलाई विशेष रूपले आनन्द प्रदान गर्दछ। सर्वोत्तम पवित्र बनेर अगाडि जाने सोम वेगसँग शत्रु नाश गर्दछ र शब्दनाद गर्दै दिव्यता धारण गर्दछ।

वि यो ममे यम्या संयती मदः साकंवृधा पयसा पिन्वदक्षिता ।
मही अपारे रजसी विवेविददभिव्रजन्नक्षितं पाज आ ददे ॥३॥

आनन्द बढाउने सोम असल नियमले बाँधिएर परस्पर सँगै रहेका, क्षीण नहुने, महान् द्यावापृथिवी चिन्दछ र तिनलाई पेय पदार्थले सिञ्चित गर्दै अगाडि बढेर अक्षय बल प्राप्त गर्दछ।

स मातरा विचरन्वाजयन्नपः प्र मेधिरः स्वधाय पिन्वते पदम् ।
अंशुर्यवेन पिपिशे यतो नृभिः सं जामिभिर्नसते रक्षते शिरः ॥४॥

बुद्धिमान् सोम मातापितारूपी पृथ्वी र द्युलोकमाथि विचरण गर्दै जल प्रेरित गर्दछ। आफ्नै शक्तिले आफ्नो पद समृद्ध गराउने सोम जौ आदि अन्नले पुष्ट हुन्छ। यही सोम मानिसका शक्तिसित मिलेर बस्दछ र असल पक्षको रक्षा गर्छ।

सं दक्षेण मनसा जायते कविर्ऋतस्य गर्भो निहितो यमा परः ।
यूना ह सन्ता प्रथमं वि जज्ञतुर्गुहा हितं जनिम नेममुद्यतम् ॥५॥

शक्तिशाली मनबाट यही सोम उचित किसिमले प्रकट भएर नियमअनुसारको उच्च स्थानमा रहन्छ। यज्ञको गर्भ पनि यही सोम हो। सोमका विषयमा दुई कुरा पहिले नै जानिसकिएको छ। गोप्य स्थानमा रहने यसको जन्म नियमअनुसार हुन्छ।

मन्द्रस्य रूपं विविदुर्मनीषिणः श्येनो यदन्धो अभरत्परावतः ।
तं मर्जयन्त सुवृधं नदीष्वाँ उशन्तमंशुं परियन्तमृग्मियम् ॥६॥

श्येन पक्षीले टाढादेखि ल्याएका सोमरूपी अन्नको स्वरूप ज्ञानीहरूले जान्दछन्। स्तुति गर्ने योग्य सोम नदीका जलमा मिसिएर उचित रीतिले परिष्कृत र विस्तृत हुँदै देवगणका नजिक पुग्ने विचार गर्दै उनै नदीतिर जान्छ।

त्वां मृजन्ति दश योषणः सुतं सोम ऋषिभिर्मतिभिर्धीतिभिर्हितम् ।
अव्यो वारेभिरुत देवहूतिभिर्नृभिर्यतो वाजमा दर्षि सातये ॥७॥

हे सोमदेव ! ऋषिले यज्ञकर्मबाट तिम्रो रस बुद्धि पुऱ्याएर यज्ञस्थलमा स्थापित गरे। हाम्रा दस औँलालाई सोमरसले पवित्र बनाउँछ। यसलाई देवताको स्तुति गर्ने याजकले ऊनीको चाल्नीले छानेर राखेका छन्। सोम दान गर्नका लागि अन्न प्रदान गर्दछ।

परिप्रयन्तं वय्यं सुषंसदं सोमं मनीषा अभ्यनूषत स्तुभः ।
यो धारया मधुमाँ ऊर्मिणा दिव इयर्ति वाचं रयिषाडमर्त्यः ॥८॥

देवताले रुचाएको, सुप्रतिष्ठित, यज्ञपात्रमा स्थापित, सोमरसको स्तुति मनले गरिन्छ। यस्तो बलशाली सोमरस सर्वोपरि शक्तिसँगै धाराका रूपमा द्युलोकबाट आउँछ। शत्रुको धनमाथि विजय प्राप्त गर्ने याजक यस अविनाशी सोमको स्तुति गर्दछन्।

अयं दिव इयर्ति विश्वमा रजः सोमः पुनानः कलशेषु सीदति ।
अद्भिर्गोभिर्मृज्यते अद्रिभिः सुतः पुनान इन्दुर्वरिवो विदत्प्रियम् ॥९॥

सोमले द्युलोकबाट पृथ्वीमा वर्षा गराउँछ। परिष्कृत सोमरस यज्ञस्थलका कलशमा विराजमान रहन्छ। ढुङ्गाले शोधन गरिने तयारी सोमरस स्तोतालाई धन प्रदान गर्दछन्।

एवा नः सोम परिषिच्यमानो वयो दधच्चित्रतमं पवस्व ।
अद्वेषे द्यावापृथिवी हुवेम देवा धत्त रयिमस्मे सुवीरम् ॥१०॥

हे सोमदेव ! जल र गाईको दुधसित मिसिएर तिमी विभिन्न किसिमका अन्न हामीलाई प्रदान गर। द्वेष नगर्ने द्युलोक र पृथ्वीलाई हामी आह्वान गर्दछौँ। देवताहरूले हामीलाई शौर्यवान् सन्ततिले युक्त धन प्रदान गरुन्।

[सूक्त - ६९]

ऋषि - हिरण्यस्तूप आङ्गिरस। **देवता** - पवमान सोम। **छन्द** - जगती त्रिष्टुप्।

इषुर्न धन्वन् प्रति धीयते मतिर्वत्सो न मातुरुप सर्ज्यूधनि ।
उरुधारेव दुहे अग्र आयत्यस्य व्रतेष्वपि सोम इष्यते ॥१॥

धनुषमा वाण लगाएझैँ वा आमाका काखमा छोरो बसेझैँ हामी इन्द्रदेवलाई स्तुति गर्दछौँ। दुध दिने गाईले सबैलाई स्नेहपूर्वक दुध दिएझैँ हामी असल कर्ममा श्रद्धासाथ सोमरस अर्पित गर्दछौँ।

उपो मतिः पृच्यते सिच्यते मधु मन्द्राजनी चोदते अन्तरासनि।
पवमानः संतनिः प्रघ्नतामिव मधुमान्द्रप्सः परि वारमर्षति ॥२॥

मधुर एवं आनन्ददायक सोमरस स्तुत्य इन्द्रदेवलाई प्रदान गरिन्छ। यजमानहरूले निकालेको सोमरस शत्रुमाथि आघात गर्ने बाणजस्तै बारम्बार परिष्कृत गरिन्छ।

अव्ये वधूयुः पवते परि त्वचि श्रथ्नीते नप्तीरदितेर्ऋतं यते।
हरिरक्रान्यजतः संयतो मदो नृम्णा शिशानो महिषो न शोभते ॥३॥

वधुको खोजीमा रहेझैँ सोम अनश्वर आवरणमा बग्दछ। अदितिको सन्तान यस सोमले यजमानलाई यज्ञकर्ममा प्रेरित गर्दछ। याज्ञिकलाई आनन्दित गर्दै गतिशील सोम सबैलाई पार गर्दै आफ्नो शक्ति तीक्ष्ण गरेर शूरवीरजस्तै सुशोभित हुन्छ।

उक्षा मिमाति प्रति यन्ति धेनवो देवस्य देवीरुप यन्ति निष्कृतम्।
अत्यक्रमीदर्जुनं वारमव्ययमत्कं न निक्तं परि सोमो अव्यत ॥४॥

शब्द उच्चारण गर्दै प्रकाशमान सोमलाई दिव्य वाणीले स्तुति गरिन्छ। शुद्ध भएका सोमले दिव्य गुण धारण गर्दछ।

अमृक्तेन रुशता वाससा हरिरमर्त्यो निर्णिजानः परि व्यत।
दिवस्पृष्ठं बर्हणा निर्णिजे कृतोपस्तरणं चम्वोर्नभस्मयम् ॥५॥

हरियो आभा भएको अविनाशी सोम, जलमा मिसेर शोधित हुन्छ। कान्तिमय, शुद्ध र तेजस्वी रूपमा सोम सर्वत्र व्याप्त छ। द्युलोकका पृष्ठभागमा रहेका सूर्यदेवलाई तेजस्वी बनाउँदै आकाश र भूमिलाई प्रकाशित गर्दछ।

सूर्यस्येव रश्मयो द्रावयित्नवो मत्सरासः प्रसुपः साकमीरते।
तन्तुं ततं परि सर्गास आशवो नेन्द्रादृते पवते धाम किं चन ॥६॥

सूर्यको रश्मिझैँ प्रेरणादायी, आनन्दवर्द्धक सोमधारा शोधक चाल्नीबाट खस्दै फैलन्छ। त्यो इन्द्रदेवबाहेक अरू कसैलाई प्राप्त हुँदैन।

सिन्धोरिव प्रवणे निम्न आशवो वृषच्युता मदासो गातुमाशत।
शं नो निवेशे द्विपदे चतुष्पदेऽस्मे वाजाः सोम तिष्ठन्तु कृष्टयः ॥७॥

याजकहरूले निकालेको आनन्ददायी सोमरस नदीको प्रवाहझैँ इन्द्रदेवका नजिक जाने इच्छा गर्दछ। हे सोमदेव ! धनधान्य र सन्तति प्रदान गर्दै मानिस र पशुलाई संरक्षण प्रदान गर।

आ नः पवस्व वसुमद्धिरण्यवदश्वावद् गोमद्यवमत्सुवीर्यम्।
यूयं हि सोम पितरो मम स्थन दिवो मूर्धानः प्रस्थिता वयस्कृतः ॥८॥

हे सोमदेव ! द्युलोकका उच्च शिखरमा विराजमान तिमी हाम्रा अन्नदाता पिता हुनाले हामीलाई अश्व, गाई, उत्तम पराक्रम र सुवर्ण आदिले युक्त धनधान्य प्रदान गर।

एते सोमाः पवमानास इन्द्रं रथाइव प्र ययुः सातिमच्छ।
सुताः पवित्रमति यन्त्यव्यं हित्वी वव्रिं हरितो वृष्टिमच्छ ॥९॥

शत्रुको धन हरण गर्ने रथझैँ उचित किसिमले शोधित सोमरस इन्द्रदेवकहाँ जान्छ। अविनाशी सोमरस चाल्नीबाट प्रवाहित हुँदै बुढ्यौली हटाउने शक्तिसँगै सुख बसाउँछ।

इन्दविन्द्राय बृहते पवस्व सुमृडीको अनवद्यो रिशादाः।
भरा चन्द्राणि गृणते वसूनि देवैर्द्यावापृथिवी प्रावतं नः ॥१०॥

हे सोम ! महान् इन्द्रका लागि रस प्रदान गर। तिमी उत्तम सुख प्रदायक अनिन्दनीय र शत्रुनाशक हौ। स्तोतालाई भरपूर अन्न प्रदान गर। द्यावापृथिवीले उत्तम ऐश्वर्यसहित हाम्रो रक्षा गरुन्।

[सूक्त - ७०]

ऋषि - रेणु वैश्वामित्र। **देवता** - पवमान सोम। **छन्द** - जगती त्रिष्टुप्।

त्रिरस्मै सप्त धेनवो दुदुह्रे सत्यामाशिरं पूर्व्ये व्योमनि।
चत्वार्यन्या भुवनानि निर्णिजे चारूणि चक्रे यदृतैरवर्धत ॥१॥

परम व्योमलाई एक्काईस गाईरूपी दिव्य धाराले दुधरूपी पोषण प्रदान गर्दछन्, त्यस बेला यज्ञसित सम्बन्धित यस सोमले अन्य चार सुन्दर भुवन निर्माण गर्दछ।

स भिक्षमाणो अमृतस्य चारुण उभे द्यावा काव्येना वि शश्रथे ।
तेजिष्ठा अपो मंहना परि व्यत यदी देवस्य श्रवसा सदो विदुः ॥२॥

उत्तम रसको इच्छा गर्नेहरूका स्तुतिले प्रभावित दिव्य सोम द्युलोक र पृथिवी जलले परिपूर्ण गराउँछ। ऋत्विक्हरूले देवताको स्थान यज्ञका हविले सजाउँदा सोमले जललाई महिमावान् बनाइदिन्छ।

ते अस्य सन्तु केतवोऽमृत्यवोऽदाभ्यासो जनुषी उभे अनु ।
येभिर्नृम्णा च देव्या च पुनत आदिद्राजानं मनना अगृभ्णत ॥३॥

अदम्य र अमरत्व प्राप्त सोमरसको किरण दुवै किसिमका प्राणीको रक्षक हो। आफ्ना सामर्थ्यले सोमले अन्नलाई देवतातिर प्रेरित गर्दछ। राजाझैँ सोमको स्तुति गरिन्छ।

स मृज्यमानो दशभिः सुकर्मभिः प्र मध्यमासु मातृषु प्रमे सचा ।
व्रतानि पानो अमृतस्य चारुण उभे नृचक्षा अनु पश्यते विशौ ॥४॥

असल कर्म गर्ने दस दिशारूपी औँलाले शोधित सोमले सहयोगीजस्ता सबै लोक चिनेको छ। माताझैँ ऊ यज्ञस्थलका माझमा प्रतिष्ठित हुन्छ। सबै कुराको ज्ञान भएको सोम असल नियममा चल्दै जलको उत्तम वर्षा गराउँछ र दुवै किसिमका मानिसको निरीक्षण गर्दछ।

स मर्मृजान इन्द्रियाय धायस ओभे अन्ता रोदसी हर्षते हितः ।
वृषा शुष्मेण बाधते वि दुर्मतीरादेदिशानः शर्यहेव शुरुधः ॥५॥

सबैको हेरविचार गर्ने इन्द्रदेवको सामर्थ्य बढाउने उद्देश्यले शोधित सोमरस द्युलोक र पृथिवीका मध्य भागमा स्थापित भएर हर्षित हुन्छ। शत्रुसेना मार्ने उद्देश्यले बारम्बार शत्रुलाई आह्वान गर्दै आफ्ना पराक्रमले संहार गर्दछ।

स मातरा न ददृशान उस्रियो नानददेति मरुतामिव स्वनः ।
जानन्नृतं प्रथमं यत्स्वर्णरं प्रशस्तये कमवृणीत सुक्रतुः ॥६॥

द्युलोक र पृथ्वी रूपी दुवै मातालाई बारम्बार हेरेर शब्दनाद गर्ने सोम सबैतिर डुल्दछ। गाईका बाछा वा मरुत्को जस्तै शब्दले कराउने सोम द्यावापृथिवीमा पुग्दछ। जल मानिसको सबैभन्दा हितकारी हो भन्ने जानेर स्वयं नै जलमा मिसिएको सोम स्तुति गर्ने याजकलाई प्राप्त हुन्छ।

रुवति भीमो वृषभस्तविष्यया शृङ्गे शिशानो हरिणी विचक्षणः ।
आ योनिं सोमः सुकृतं नि षीदति गव्ययी त्वग्भवति निर्णिगव्ययी ॥७॥

भयङ्कर हरणकर्ताजस्तो सूक्ष्म निरीक्षण गर्ने वृषभ बल बढाउने विचारले सिङ तिखारेर डुक्रँदै असल कर्मको उत्पत्तिकेन्द्रमा स्थापित हुन्छ। त्यो निश्चित अविनाशी अन्तरिक्षको आवरणरूपी वा पृथ्वीको सतहरूपी गाईको त्वचा हो।

शुचिः पुनानस्तन्वमरेपसमव्ये हरिर्न्यधाविष्ट सानवि ।
जुष्टो मित्राय वरुणाय वायवे त्रिधातु मधु क्रियते सुकर्मभिः ॥८॥

शरीर पवित्र बनाउने निष्पाप, शुद्ध, हरियो रङ्गदार तेज गतिशील सोम माथि रहेका अविनाशी चाल्नीमा अडिन्छ। याज्ञिकले मित्र, वरुण, वायु आदि देवतालाई सोमरस अर्पण गर्दछन्।

पवस्व सोम देववीतये वृषेन्द्रस्य हार्दि सोमधानमा विश ।
पुरा नो बाधाद् दुरितादि पारय क्षेत्रविद्धि दिश आहा विपृच्छते ॥९॥

हे बलशाली सोमदेव ! देवताका लागि आफ्नो रस प्रदान गर। इन्द्रदेवका लागि उनका पात्रमा स्थापित होऊ र दुःख दिने पापीबाट हामीलाई जोगाऊ। बाटो चिनेकाले बटुवालाई बाटो देखाएझैँ असल कर्मका लागि हामीलाई मार्गदर्शन गराऊ। X 178

हितो न सप्तिरभि वाजमर्षेन्द्रस्येन्दो जठरमा पवस्व ।
नावा न सिन्धुमति पर्षि विद्वाञ्छूरो न युध्यन्नव नो निदः स्पः ॥१०॥

हे सोमदेव ! कलशमा स्थापित होऊ। युद्धमा जाने प्रेरक घोडाझैँ कलशभित्र पस। हे सोमदेव ! इन्द्रदेवका पेटमा गएर उनलाई सन्तुष्ट गराऊ। नाविकका नौकाले नदी तारेझैँ हामीलाई दुःखबाट पार लगाऊ। विद्वान्, शूरवीरझैँ युद्ध गर्दै हाम्रा निन्दक नाश गरेर हाम्रो रक्षा गर।